

ต้นฉบับสมบูรณ์

โครงการแปลหนังสือ “War in the Blood”

โดย ดร.สาตี เกี่ยวการค้า และพศ.สมชื่น ฮอนชา จูเนียร์

มกราคม พ.ศ. 2545

สัญญาเลขที่ 5ASP/TRF/010/2543

ต้นฉบับสมบูรณ์

โครงการแปลหนังสือ “War in the Blood”

คณะผู้แปล

สังกัด

1. ดร.สาตี เกี่ยวการค้า
2. พศ.สมชื่น ฮอนชา
จูเนียร์

ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะวิทยาศาสตร์ ม.มหิดล
ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะวิทยาศาสตร์ ม.
มหิดล

ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค

สงครามในเลือด

เพศ การเมือง และเอดส์

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คริส เบย์เรอร์

สำนักพิมพ์ไวต์ โลตัส

กรุงเทพฯ

เชิด บุกส์ ลิมิเต็ด

ลอนดอน นิวยอร์ก

เกี่ยวกับผู้แต่ง

คริส เบียร์เนอร์ สอนอยู่ที่คณะอนามัยและสาธารณสุข มหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ บัลติมอร์
สหรัฐอเมริกา เขาเป็นนักระบาดวิทยา มีประสบการณ์ทำงานและเดินทางอย่างกว้างขวางในเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้

แต่ เหนรี ปีเตอร์ แลง และ เฟธ โคห์ตี

สงครามในเลือด

เพศ การเมือง และ เอดส์

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คริส เบย์เรอร์

สารบัญ

หน้า

คำนำผู้แปล

คำนำ

ตอนที่ 1 ประเทศต่างๆ

1. บทนำ	1
2. ประเทศไทย พระพุทธรูปปางเสด็จจากดาวดิงส์	17
3. พม่า ไปเมียนมาร์ อยู่ในพม่า	40
4. กัมพูชา เอดส์และสังคมที่แตกสลาย	60
5. ลาว ท่องไปในสงครามเย็น	79
6. มาเลเซีย ชาติพันธุ์ การเคลื่อนไหวเพื่อสังคมและโรคเอดส์	97
7. เวียดนาม แบบอย่างจากไทยที่กำลังดำเนินอยู่	111
8. ยูนนาน อาณาเขตของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	121

ตอนที่ 2 ประชาชนกับความเลื่อมใส

9. ผู้หญิงในฐานะภรรยา แม่ และลูกสาว	133
10. การค้าเนื้อสด โสเภณีและการลักลอบค้าผู้หญิงในกลุ่มอาเซียน	141
11. การศึกษาเกี่ยวกับทหาร	151
12. ตามล่ามังกร เฮโรอีนกับโรคเอดส์	157
13. ชาวเขาเผ่าต่างๆ เชื้อไวรัสซึ่งฆ่าแม่กระทั่งเทวดา	164
14. เพศอื่นๆ กะเทย วาเรีย อินจรา ทอม และดี	170
15. ชายช่วยชาย ผู้ชายช่วยเหลือผู้ชาย	176
16. ลูกและนักโทษ	180
17. สื่อมวลชน	183
18. นักเคลื่อนไหว (เพื่อสังคม)	189

ตอนที่ 3 สัมพันธภาพและวัฒนธรรม

19. สงครามค้ายาเสพติดและการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด	197
20. จรรยาแพทย์ สิทธิมนุษยชนและค่านิยมของชาวเอเชีย	204
21. ประชาธิปไตย การมอบอำนาจและสุขอนามัย	213
22. บทสรุป ญูงยางหรือกับระเบิด	219

บรรณานุกรม 221

ดัชนี 240

คำนำของผู้แปล

ผู้แปลได้อ่านหนังสือเรื่อง **War in the Blood** หรือ ‘สงครามในเลือด’ ด้วยความสนใจ คริส เบย์เรอร์ นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน ผู้เขียนหนังสือได้ดีแผ่ความจริงที่น่าสะเทือนใจเกี่ยวกับการระบาดของโรคเอดส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้กล่าวถึงสถานการณ์การระบาดใน 7 ประเทศด้วยกัน อันได้แก่ประเทศไทย พม่า กัมพูชา ลาว มาเลเซีย เวียดนาม และยูนิกัน โดยได้แจกแจงให้เห็นว่าโรคนี้เริ่มต้นระบาดได้อย่างไรในแต่ละประเทศต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาและเมื่อเริ่มต้นระบาดแล้ว เส้นทางการระบาดลุกลามดำเนินไปอย่างไร สาเหตุหลักของการแพร่ระบาดมีอยู่ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ โดยการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันในหมู่ผู้เสพยาเสพติดและโดยการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกัน ไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์ระหว่างพวกกรักร่วมเพศหรือรักต่างเพศและไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์ในแบบที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ตามที เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว สาเหตุแห่งการแพร่ระบาดก็คือความประมาท การไม่ตระหนักถึงภัยอันตราย หรือหากตระหนักก็อาจไม่ใส่ใจและไม่แยแส ผู้แปลได้สังเกตเห็นมาโดยตลอดว่าเพื่อนร่วมชาติของผู้แปลนั้นมีลักษณะนิสัยเด่นอยู่อย่างหนึ่งคือมีความประมาทเป็นที่ตั้ง ตัวอย่างเช่น แม้กฎหมายที่บังคับให้สวมหมวกนิรภัยในเวลาขับขี่จักรยานยนต์จะได้ออกมาบังคับใช้หลายปีแล้วก็ตาม แต่เรายังคงพบเห็นว่ามีผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบอยู่เสมอเรามีกฎหมายห้ามขับรถในขณะมึนเมาสุรา แต่ผู้คนก็มักจะเห็นเป็นเรื่องไร้สาระ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเราไม่เห็นคุณค่าของชีวิตก็เป็นได้ โรคเอดส์นั้นแม้จะเป็นโรคร้ายแรง ยังไม่สามารถรักษาให้หายได้ แต่ก็ยังเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ ถ้าเพียงแต่เราจะเปลี่ยนทัศนคติ หันมาให้ความสำคัญกับชีวิตของตนเองและชีวิตของคนที่อยู่รอบข้างให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ผู้แปลหวังว่าเรื่องที่แปลออกมานี้จะช่วยสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับเพื่อนร่วมชาติในสังคมนี้ได้ และอยากจะฝากคำขวัญของกระทรวงสาธารณสุขไว้เป็นเครื่องเตือนใจบุคคลกลุ่มเสี่ยงทั้งหมดว่า “เอดส์ลดแน่ ถ้าคุณร่วมแก้ไข”

คำนำ

หนังสือที่ท่านถืออยู่นี้เป็นผลของการทดลองที่เกิดจากการทำงานนานนับปี บางครั้งเต็มไปด้วยแรงบันดาลใจ บางครั้งมีแต่ความคับข้องใจในปัญหาเพียงประการเดียวคือ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของเชื้อไวรัสเอชไอวีในหมู่คนบนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนไม่ได้ตั้งใจจะให้หนังสือวิชาการในสาขาของผู้เขียนคือสาขาสาธารณสุข ถึงแม้ว่าข้อมูลส่วนใหญ่ในหนังสือเล่มนี้จะเป็นผลงานวิจัยเกี่ยวกับสาธารณสุข ระบาดวิทยา และการป้องกันก็ตาม สิ่งที่ผู้เขียนพยายามจะทำคือการสำรวจ จัดหาข้อมูล และนอกจากนี้เรื่องที่เขียนยังเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวอีกด้วย บางครั้งผลที่ออกมาจึงเป็นทั้งคู่มือการเดินทางและคู่มือการแพทย์ไปพร้อมๆกัน การเดินทางบนถนนสายเอดส์เป็นการเดินทางที่ยังไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ถนนสายนี้มุ่งสู่ประเทศ 7 ประเทศ คือ ประเทศไทย พม่า มาเลเซีย กัมพูชา เวียดนาม ลาว และประเทศจีน ในกลุ่มนี้รวมถึงบางประเทศที่เป็นประเทศประชาธิปไตยแบบเพิ่งเริ่มต้น ประเทศหนึ่งมีรัฐบาลเผด็จการทหาร 3 ประเทศมีระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์โดยเป็นประเทศจากจำนวน 5 ประเทศของโลกที่ยังคงปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์อยู่ และมีสาธารณรัฐอิสลาม 1 แห่ง กลุ่มประเทศเหล่านี้ครอบคลุมระบบเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วที่สุด 4 แห่ง และประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก 3 แห่ง ลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างมากมายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่น่าสังเกตและเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ เมื่อพิจารณานโยบายป่าไม้ โครงการวางแผนครอบครัว สภาพสังคม พลเรือน หรือสิทธิมนุษยชน คุณจะพบว่านโยบายต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกันอย่างมากพอๆกับความแตกต่างของการตอบสนองต่อการระบาดของโรคเอดส์ของประเทศทั้ง 7 นี้ เนื่องจากการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสัมพันธ์ การเสพยาเสพติด และสภาพสุขอนามัย การศึกษาปฏิกิริยาของประเทศที่มีความแตกต่างกันเช่นพม่าและมาเลเซียสามารถบ่งบอกสภาพชีวิตในสถานที่นั้นได้มาก มีตั้งแต่สภาพชีวิตที่ต่ำสุดและเต็มไปด้วยอาชญากรรม จนถึงประชาชนที่มีแรงจิตใจและความกล้าหาญมากที่สุด

การเลือกประเทศเหล่านี้อาจดูประหลาดและต้องการคำอธิบาย กลุ่มการเมืองที่สำคัญที่สุดในภูมิภาคนี้คือกลุ่มอาเซียน ซึ่งมีสมาชิก 7 ประเทศ คือ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ประเทศไทย และเวียดนาม สำหรับกัมพูชา ลาว และพม่าอยู่ในฐานะผู้สังเกตการณ์ คาดว่าจะเป็นสมาชิกในปีค.ศ. 2000 ผู้เขียนไม่ได้ครอบคลุมทุกประเทศในกลุ่มอาเซียน กลุ่มหมู่เกาะของอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ก็ไม่ได้กล่าวถึงด้วยเหตุผลหลายประการ ที่สำคัญที่สุดคือไม่ใช่ประเทศที่ผู้เขียนเข้าใจดีพอที่จะอภิปรายได้ ถึงแม้จะมีความสำคัญต่อภูมิภาคก็ตาม นครรัฐบรูไนและสิงคโปร์ก็ไม่ได้กล่าวถึงเช่นกัน ส่วนหนึ่งเพราะผู้เขียนไม่รู้จักรัศี ประกอบกับสิงคโปร์ไม่รายงานผลเรื่องเชื้อเอชไอวีต่อองค์กรนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ ผู้เขียนครอบคลุมประเทศจีนเข้าไว้ด้วยเนื่องจากมีหลักฐานบ่งชี้ว่า

เอดส์ในมณฑลยูนนานซึ่งเป็นแหล่งที่มีเชื้อเอชไอวีมากที่สุดนั้นเกี่ยวพันกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พม่า และอุตสาหกรรมผลิตเฮโรอีนในเขตสามเหลี่ยมทองคำเป็นอย่างมาก ประเทศอินเดียไม่ได้รับการกล่าวถึงอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องราวและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ผู้เขียนกล่าวถึงบางแง่ของสถานการณ์ในอินเดียโดยตลอด เนื่องจากการขยายขอบเขตของการแพร่กระจายเชื้อเอชไอวีในอินเดียมีลักษณะเหมือนช่วงแรกของการแพร่กระจายในประเทศไทย โดยเฉพาะการกระจายอย่างรวดเร็วโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ถ้าการแพร่กระจายยังดำเนินไปในอัตรานี้ประชากรเอชไอวีส่วนใหญ่ของเอเชียในไม่กี่ปีข้างหน้าจะเป็นชาวอินเดีย บทเรียนจากประเทศเล็กกว่าอย่างประเทศไทยอาจจะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในอินเดียได้มากทีเดียว

ผู้เขียนพยายามสร้างภาพคนและสถานที่บนถนนสายเอดส์อย่างตรงไปตรงมา ในหลายประเทศผู้เขียนจงใจเปลี่ยนชื่อ สถานที่ และแหล่งข้อมูล แต่ผู้เขียนพยายามที่สุดที่จะไม่เปลี่ยนข้อมูล ผู้เขียนอาศัยอยู่และทำงานในประเทศไทย สอนและเที่ยวในมาเลเซียและประเทศจีนในฐานะอาคันตุกะของทางการ เดินทางและทำวิจัยในหลายประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต กล่าวคือในกรณีของพม่า บางครั้งไม่มีวีซ่าหรือบัตรผ่านทาง (passport) รัฐบาลหลายแห่งที่ถูกรายงานในหนังสือเล่มนี้ไม่มีโอกาสตอบได้ สำหรับบางประเทศต้องมีการตัดสินใจเลือกเพราะเป็นการยากที่จะพบทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายตรงข้าม ในกรณีที่ต้องตัดสินใจ ผู้เขียนเลือกฝ่ายประชาชนไม่ใช่ฝ่ายผู้นำ ซึ่งอาจจะทำให้หนังสือเล่มนี้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้นหรือน้อยลงก็ได้

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนข้ามขอบเขตสาขางานของผู้เขียนคือด้านสาธารณสุขออกไป นอกเหนือจากความทะเยอทะยานแล้ว คำอธิบายของผู้เขียนก็คือลักษณะของโรคเรียกร้องให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องใช้เครื่องมือของทุกสาขาวิชาที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วิศวกรรมศาสตร์ และรัฐศาสตร์เพื่อหาหนทางแก้ไข ผู้เขียนเป็นเพียงมือสมัครเล่นเท่านั้นในสาขาต่างๆ เหล่านี้ เมื่ออาชีพทั้งหลายคงเห็นข้อบกพร่องของผู้เขียนได้ทันที เป็นชะตากรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของผู้มีความรู้อย่างกว้างๆ ทั่วๆ ไปที่พยายามทำงานในสาขาอื่นที่เต็มไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ แม้ว่าส่วนหนึ่งของระดับวิทยาระดับปริญญาตรีเชิงปริมาณ ผู้เขียนพยายามจะใช้คณิตศาสตร์ที่พื้นฐานที่สุด สิ่งทีนอกเหนือไปจากเศษส่วนของร้อยละและอัตราส่วนง่ายๆ มีอยู่ไม่มากนัก ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญคับข้องใจ รายละเอียดของข้อมูลและแหล่งข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งได้ข้อมูลเหล่านี้มา อยู่ในเชิงอรรถและหนังสืออ้างอิง

ถ้าการอภิปรายรุนแรงเกินไป เนื้อความขาดอรรถรส ผู้เขียนขอรับผิดชอบเช่นเดียวกับการรับผิดชอบต่อเพื่อนที่ติดเชื้อเอชไอวีและเอดส์ เพื่อน คนรัก และเพื่อนร่วมงานที่เสียชีวิตไปแล้ว คนเหล่านี้คือกลุ่มคนซึ่งการยอมรับความจริงของพวกเขาก่อให้เกิดความละอายเมื่อมีความพยายามใดๆ ที่จะปกปิดสิ่งที่แต่ละคนต่างคิด รู้ และรู้สึกได้ เอดส์เริ่มคร่าชีวิตคนในนิวยอร์กขณะที่ผู้เขียนเป็นนักเรียนแพทย์ โรคเอดส์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตการทำงานด้านการแพทย์ และเป็นแหล่งของความเจ็บปวดส่วนตัวมาโดยตลอด ผู้เขียนใช้ช่วง 7 ปีของชีวิตอยู่ในลักษณะที่นับกระบวนวิชาเรียกว่าคู่แห่งความ

ขัดแย้งคือคนหนึ่งคิดเชื่ออีกคนไม่คิด เพื่อนร่วมชีวิตตายในอ้อมแขนผู้เขียนในปีค.ศ. 1991 หลังจากนั้นไม่นานผู้เขียนย้ายมาอยู่ทางเหนือของประเทศไทย ทันเวลาพอดีที่จะเห็นเมืองอีกเมืองหนึ่ง คือจังหวัดเชียงใหม่ตกอยู่ในอ้อมกอดอันห่อหุ้มของศัตรูของผู้เขียน ผู้เขียนเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าว่า ความหายนะจากเอชไอวีซึ่งทำลายนิวยอร์กไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นอีกครั้งที่เชียงใหม่ การที่ต้องคอยดู มันเกิดขึ้นอีกครั้งในเชียงใหม่ทำให้เกิดหนังสือเล่มที่ท่านกำลังถืออยู่ในมือขณะนี้ ขอบเขตที่การ ทดลองครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อคนอื่นในสภาพของการต่อสู้ที่คล้ายคลึงกันจะเป็นเครื่องวัดความสำเร็จ ของหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากความช่วยเหลือและความกล้าหาญของคน จำนวนมากที่ไม่สามารถกล่าวชื่อได้ ผู้เขียนเป็นหนี้คนเหล่านี้อย่างยิ่งลึกๆ และเคารพในการยอมเสี่ยง ที่จะพูดความจริงของพวกเขา

ในประเทศไทย ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณ ดร.จิรศักดิ์ คำบุญเรือง สำหรับการสนับสนุนอย่าง สม่ำเสมอ นพ.ชวลิต นาถประทานและคณะ คุณปิยะดา คุณวรวิทย์ ดร.สกล เอี่ยมตระกูล จาก โรงพยาบาลค่ายกาวิละ นางสมบุญ สุประเสริฐ จากสภาภาษาไทย ดร.ทิพวรรณ ประภามณฑล ดร.สกล ไตรวรรณบุตร ดร.สังวาล รักเผ่า อาจารย์วันเพ็ญ เอี่ยมจ้อยและคณะแห่งสถาบันวิจัย สาธารณสุข มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อนและเพื่อนร่วมงานซึ่งให้ข้อมูลและการสนทนาที่มีค่า ได้แก่ ดร.เฮนรี สตีเวนส์ แจ็กกี้ โพลลอค ดร.เคธ บอน ศาสตราจารย์ชยันต์ วัฒนภูติ เบอร์ทิล ลินท์ เนอร์ กอร์ดอน แฟร์โคล ดร.ภาสกร อัครเสวี แซลลี ทอมป์สัน และเจน วิลแฮม เดอ ลินท์ แวน วินการ์เดน และคณะชายช่วยชาย เพื่อนและเพื่อนร่วมงานชาวพม่าเป็นแหล่งข้อมูลและ แรงผลักดันที่มีคุณค่า ผู้เขียนขอขอบคุณดร.เนียง ออง (Dr. Naing Aung) ดร.ทอง ฮุน (Thaung Htun) และออง เมียว มินท์ (Aung Myo Myint) แห่งแนวหน้าประชาธิปไตยของนักศึกษาพม่า หาดู ของวี (Harn Yawng hwe) แห่งสำนักเลขานุการผู้บริจาคพม่า ดร.มินท์ โช (Dr. Myint Cho) นายไมเกล จาลลา แห่งการพัฒนาสังคมกะฉิ่นทั่วไป (Pan-Kachin Development Society) ดร.แซน ออง (Dr. Sann Aung) แห่งรัฐบาลร่วมแห่งชาติของสหภาพพม่า และโก ซอ จี (Ko Zaw Gyi) โก ทิน ออง (Ko Tint Aung) และ มา ซาน ซาน มินท์ (Ma San San Myint) แบ่งปันครอบครัวและเรื่องราวของพวกเขา หอการค้าสหภาพพม่าจัดหาข้อมูลที่สำคัญให้ แสดงถึงความกล้าหาญอย่างเด่นชัด สำหรับคนที่อยู่ใน พม่า ขอได้รับคำขอบคุณและการสวดภาวนาของผู้เขียน ในประเทศมาเลเซียผู้เขียนขอขอบคุณสภา เอดส์แห่งมาเลเซีย และผู้คนของกลุ่มสามเหลี่ยมสีชมพู (Pink Triangle) และความช่วยเหลืออันมีค่าของ ฮิชแฮม ฮุสเซน (Hisham Hussein) พาลานี นารายารัน (Palani Narayanan) และคาร์ตินี ซัลมา (Khartini Salmah) ที่มหาวิทยาลัยมลายา เพื่อนร่วมงานคือ ดร.งอ คี เป็ง (Dr. Ng Kee Peng) ดร.เคน แลม (Dr. Ken Lam) และศาสตราจารย์วาย เจียว (Prof. Y. Ngeow) ช่วยให้ความกระจ่างและความเข้าใจ ขอขอบคุณเยชัว โมเชอร์ (Yeshua Mosher) ที่ช่วยแนะนำให้อูจกกับท่านมหาโหมะนันตะ (Ve. Maha Ghosananda) สำหรับท่านมหาโหมะนันตะ ผู้เขียนเป็นหนี้ที่ไม่สามารถชดใช้ได้ สมาชิกสมาคม

พัฒนาสตรีกัมพูชาต้อนรับผู้เขียนด้วยความเมตตา น.ส. ชันทัล อุง (Ms. Chantal Oung) ให้ความช่วยเหลือที่มีค่ามาก น.ส. นินา เรซนิก (Mr. Nina Reznick) เป็นเพื่อนร่วมเดินทางที่สำคัญ สมาชิกของหน่วยแพทย์ไร้พรมแดน (Medicins Sans Frontieres) และกาชาดสากลช่วยยั้งสถานการณ์ในชนบทของกัมพูชา ดร.เซียวเฟ่ง ยู (Dr. Xiao-Fang Yu) จากมหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ ดร.ซีหมิง เซา (Dr. Ximing Chao) ดร.โรตาลิน ฟอน และบุคคลต่างๆ จากชนชาติกะฉิ่นและว้า ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในประเทศจีน เพื่อนและเพื่อนร่วมงานในลาวและเวียดนามจริงใจและกล้าหาญ ผู้เขียนหวังว่าจะได้กล่าวนามเพื่อขอบคุณในอนาคต เพื่อนร่วมงานที่จอห์นส์ ฮอปกินส์ให้ทั้งการสนับสนุนและเวลาที่เป็นอิสระ ซึ่งผู้เขียนขอขอบคุณโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.เคน เนลสัน และศาสตราจารย์เดวิด ซีแลนทาโน และขอบคุณดร. จิน คาร์ ดร.แอนดรู อาร์เทนสไตน์ และดร. จอห์น แมคนีล เพื่อนร่วมงานที่วอลเตอร์ริด ซึ่งผลงานของพวกเขาช่วยให้ข้อมูลดังที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้มากมาย มิงคา นิฮุย (Minka Nyhuis) ให้สิ่งที่มีค่า 2 ประการคือ มิตรภาพและสถานที่อันสงบเงียบสำหรับเขียนหนังสือเล่มนี้

1 บทนำ

กลางเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1996 คาดกันว่าคนประมาณ 21.8 ล้าน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่จากทั่วโลกมีชีวิตอยู่กับเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ และในจำนวนนี้ 20.4 ล้านคน (94 เปอร์เซ็นต์) อาศัยอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ประมาณ 19 ล้านคนจากจำนวนทั้งหมด (86 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยทั้งหมดทั่วโลก) อาศัยอยู่ในประเทศทางตอนใต้ของทะเลทรายซาฮาราในทวีปแอฟริกาตลอดจนในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบรรดาผู้ใหญ่ทั้งหมดที่ติดเชื้อเอชไอวีและป่วยด้วยโรคเอดส์ 12.2 ล้านคน (58 เปอร์เซ็นต์) เป็นชาย และ 8.8 ล้านคน (42 เปอร์เซ็นต์) เป็นหญิง

สถิติจากทั่วโลกในช่วงปี ค.ศ. 1995 มีผู้ใหญ่ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่เกิดขึ้น 2.7 ล้านราย (โดยเฉลี่ยแล้วในแต่ละวันมีผู้ป่วยรายใหม่เกิดขึ้นมากกว่า 7,000 ราย) จากจำนวนทั้งหมดนี้ประมาณ 1 ล้านราย (เฉลี่ยแล้วประมาณ 3,000 รายต่อวัน) เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ 1.4 ล้านรายเกิดขึ้นในประเทศทางตอนใต้ของทะเลทรายซาฮาราในทวีปแอฟริกา กลุ่มประเทศในโลกลดสาหรรมมีผู้ป่วยรายใหม่เกิดขึ้นประมาณ 55,000 ราย ในปี ค.ศ. 1995 (ประมาณ 150 รายต่อวัน หรือประมาณ 2 เปอร์เซ็นต์ของสถิติผู้ป่วยรายใหม่ทั้งหมดจากทั่วโลก)

ในปี ค.ศ. 1995 เด็กประมาณ 500,000 คนจากทั่วโลกเกิดมาพร้อมกับเชื้อเอชไอวี (ประมาณ 1,400 คนต่อวัน) ในบรรดาเด็กเหล่านี้ 67 เปอร์เซ็นต์อยู่ในประเทศทางตอนใต้ของทะเลทรายซาฮาราในทวีปแอฟริกา 30 เปอร์เซ็นต์อยู่ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ 2 ถึง 3 เปอร์เซ็นต์อยู่ในละตินอเมริกาและประเทศในแถบทะเลแคริบเบียน

ตั้งแต่เริ่มเกิดการระบาดเป็นต้นมา การติดเชื้อเอชไอวีจำนวน 26 ล้านราย (93 เปอร์เซ็นต์ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด) เกิดขึ้นในโลกที่กำลังพัฒนา ปัจจุบันนี้จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สูงกว่าจำนวนผู้ติดเชื้อในโลกลดสาหรรมทั้งหมดถึงมากกว่า 2 เท่า

UNAIDS. The status and Trends of the Global HIV/AIDS Pandemic, July 1996.

ทางหลวงหมายเลข 107 ทอดยาวจากเชียงใหม่ขึ้นไปทางทิศเหนือ เชียงใหม่เป็นเมืองใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย ตลอดช่วงเวลายาวนานต่อเนื่องกันมาถึง 700 ปี เชียงใหม่เป็นประตูที่เปิดไปสู่ดินแดนสามเหลี่ยมทองคำและไปสู่ฝางอันเป็นเมืองการค้าที่อยู่ใกล้ชายแดนทางตอนเหนือที่มีอาณาเขตติดพม่า ตัวเมืองเชียงใหม่ล้อมรอบด้วยถนนวงแหวน อันมีทางแยกเชื่อมต่อกับทางหลวงหลายสายซึ่งรวมถึงทางหลวงหมายเลข 107 ด้วย ถ้าหากคุณขับรถ

ไปตามถนนชั้นในเลียบบถนนวงแหวน คุณจะเห็นว่าพื้นที่บางแห่งเต็มไปด้วยศูนย์การค้า แหล่งขายสินค้าราคาถูก ท่าจอดรถบรรทุกตลอดจนปั้มน้ำมันใหม่เอี่ยม เมื่อเห็นภาพต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นเรื่องง่ายที่จะเห็นพ้องกับคนไทยว่าราชอาณาจักรอันทันสมัยของพวกเขาไม่น่าถูกจัดเข้าอยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศในโลกที่สาม ถนนวงแหวนรอบนครเก่าแก่แห่งนี้ได้รับการพัฒนาไปมากพอๆ กับความน่าเกลียด ในขณะที่ติดอยู่ท่ามกลางการจราจรอันหนาแน่น คุณจะมองเห็นรถบรรทุกใหม่อยู่เต็มท้องถนนไปหมด ไม่ว่าจะเป็นรถเบนซ์ บีเอ็มดับเบิลยู มิตซูบิชิ หรือแลนด์โรเวอร์และจิบปาเจโร การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงเป็นตัวเลข 2 หลักมาเป็นระยะเวลานานถึงทศวรรษได้สร้างให้เกิดความร่ำรวยขึ้นจริงๆ ถึงแม้ว่าความร่ำรวยนั้นจะไม่ได้กระจายอย่างทั่วถึงก็ตามที เมื่อคุณมุ่งหน้าเดินทางขึ้นไปทางทิศเหนือ คุณจะเริ่มมองเห็นชุมชนที่เป็นฐานค้าจุนศูนย์การค้าตลอดจนการจราจรที่เต็มไปด้วยรถบรรทุกหรรษาแพงพวกนี้ ชานเมืองเชียงใหม่ครั้งหนึ่งเคยมีแต่สวนผลไม้และนาข้าวเป็นหลัก อาจมีหมู่บ้านของชาวไร่ชาวนาพร้อมวัดประจำหมู่บ้านกระจัดกระจายอยู่บ้างเป็นแห่งๆ พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่า แม้ว่า คุณจะยังคงพอมองเห็นสวนผลไม้และนาข้าวอยู่บ้างประปรายแต่ในขณะนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ได้กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร เป็นตึกคอนกรีตและเป็นสนามกอล์ฟไปหมดแล้ว ถ้าหากสภาพดินป่าลุ่มที่ย้ายมาปลูกใหม่ตลอดจนหน้าจั่วบ้านทรงไทยรูปทรงแปลกตาออกไปแล้ว คุณก็อาจจะหลงนึกไปได้ว่าตนเองกำลังมุ่งหน้าเดินทางขึ้นเหนือจากเมืองพอร์ต ลอดเดอร์เดล หรือแอตแลนตา บ้านทรงไทยโบราณที่สร้างด้วยไม้สักดูเก่าคร่ำเพราะแรงลมและแสงแดด แลดูเปราะบางและเป็นเสมือนภาพแห่งความหลังที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในท่ามกลางกระแสแห่งการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลง เป็นส่วนหนึ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ของความทรงจำที่ได้ถูกลืมเลือนไปแล้วกว่าครึ่ง

เมื่อถึงเมืองเชียงใหม่เอาไว้อย่างหลัง และมุ่งหน้าเดินทางออกจากหุบเขาลุ่มน้ำปิงเพื่อขึ้นไปทางเหนือ ความสมดุลระหว่างเมืองเก่าและเมืองใหม่ตลอดจนความรวยและความจนก็เริ่มเปลี่ยนไป หลังจากเดินทางไปได้สักประมาณ 60 กิโลเมตร ภาพของคอนกรีตและตึกจะเริ่มหายไป ภาพฝูงสัตว์ ฝูงกระบือ ไร่ถั่วและไร่กระเทียมเริ่มปรากฏให้เห็น บ้านเรือนต่างๆ เริ่มสร้างด้วยไม้มากขึ้น คูหรรษาน้อยลงและมีจำนวนน้อยลงอีกด้วย ไม่นานนักหลังจากเข้าเขตเชียงดาว หรือภูเขาแห่งดวงดาว แท่งหินปูนจะปรากฏให้เห็น เป็นสัญลักษณ์ว่ากำลังจะเริ่มขึ้นที่สูง เทือกเขาเหล่านี้สูงไม่มากนัก ไม่เกิน 5,000 ฟุตแต่จะอยู่เบียดเสียดกันแน่นและสูงชัน มันคือชายเทือกเขาด้านตะวันออกสุดของเทือกเขาหิมาลัย พันธุ์ไม้ที่ปกคลุมอยู่ในบริเวณนี้เป็นพันธุ์ไม้ที่มีอายุเก่าแก่อยู่ในระดับ 2 หรือ 3 (ลำดับเดือโตและแผ่พุ่มไม้ 2 หรือ 3 ชั้น-ผู้แปล) ป่าสักได้กลายเป็นแค่เพียงเรื่องที่อยู่ในความทรงจำเท่านั้น เช่นเดียวกับฝูงช้างที่เคยมีท้องที่หากินอยู่ในบริเวณนี้จนกระทั่งถึงช่วงทศวรรษที่ 1930 เมืองเชียงดาวซ่อนตัวอยู่ในเทือกเขาและอาจจะพลัดจากสายตาของคุณไปได้ง่ายๆ แหล่งจ้างงานรายใหญ่ของเมืองคือ

ค่ายทหารและสถานบริการต่างๆ รอบๆ ค่าย ซึ่งประกอบด้วยโรงแรมราคาถูกประมาณ 5-6 แห่ง ร้านเบียร์และร้านเช่าวิดีโอ

จากจุดนี้ขึ้นไปเมืองฝางต้องเดินทางต่อไปอีกประมาณ 200 กิโลเมตร เส้นทางจะลดระดับต่ำลงจากที่เป็นเทือกเขาก็กลายมาเป็นเนินเขาเตี้ยๆ ต่อจากนั้นก็เป็นที่ราบที่มีแม่น้ำปิงตัดผ่าน สองข้างทางมีหมู่บ้านกระจัดกระจายอยู่บ้างเป็นแห่งๆ ดินแดนแถบนี้ไม่มีรถราให้คุณได้เห็น ผู้คนที่เดินทางโดยใช้มอเตอร์ไซค์หรือไม้อย่างนั้นก็อดกันแน่นจนเหมือนยัดทะนานอยู่เต็มหลังรถปิกอัพ ผู้คนจำนวนมากไม่ใช่คนไทย คุณจะพบชาวเขามากมายหลายเผ่าอยู่ในแถบนี้ อาทิเช่น ชาวเขาเผ่าม้ง ลีซอ ลาหู่ และอาข่า ชาวเขาผู้ชายแต่งตัวเหมือนกับชาวนาไทย แต่ชาวเขาผู้หญิงจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าหลากสีเหมือนสายรุ้ง ทรงผมได้รับการตกแต่งอย่างเต็มที่และลูกๆ ที่พวกเธอห้อยกระเตงมาด้วยนั้นห่อหุ้มด้วยผ้าสีสดใสมองดูราวลูกนก

หลังจากที่ได้ขับรถมาถึงเมืองฝาง ภาพที่ได้เห็นทำให้เรารู้สึกผิดหวัง ฝางเป็นเมืองเกษตรกรรมและเป็นจุดค้าขายเล็กๆ ที่จู่ๆ ก็โผล่ขึ้นมาโดยไม่ได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับหุบเขาที่อยู่เบื้องหลังเลยแม้แต่น้อย สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ในเมืองคือร้านค้าสร้างด้วยอิฐบล็อกจาก 2 ข้างทางหลวงหมายเลข 107 ในเมืองยังมีท่ารถประจำทาง ท่ารถบรรทุก และธนาคารซึ่งดูเหมือนจะมีจำนวนไม่พอเหมาะพอดีกับสถานที่ ชายแดนพม่ายังอยู่ห่างไกลออกไปทางเหนืออีก 25 กิโลเมตร เมืองฝางไม่มีอะไรมากนักที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่คนเดินทางเมื่อมาถึงฝางแล้วก็จะเดินทางผ่านเลยไปเมืองท่าตอนทันที ท่าตอนเป็นจุดที่แม่น้ำกกอันคดเคี้ยวไหลออกมาพ้นจากพม่าแล้วก็ไหลเรื่อยไปทางตะวันออกจนถึงเชียงรายอันเป็นจังหวัดที่อยู่ทางตอนใต้ของดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ การล่องเรือลงไปตามแม่น้ำกกเป็นสิ่งที่คนนิยมกันมาก ทิวทัศน์งดงาม สองฝั่งแม่น้ำมีนาข้าวและไร่กล้วย เมื่อพ้นจากแนวไร่กล้วยก็จะเป็นดินเขาสีเขียวที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลดหลั่นกันไป พ้นจากแนวดินเขาคือเทือกเขาสีน้ำเงินอยู่ในระยะไกลๆ ที่สามารถมองเห็นได้

ครั้งแรกที่ผู้เขียนเดินทางไปเมืองฝางภายหลังจากที่เข้ามาอยู่เมืองไทยไม่นานนักในปี ค.ศ.1992 ผู้เขียนเดินทางไปกับพยาบาล 2 คนจากกระทรวงสาธารณสุขของไทยและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีก 1 คน ฝางเป็นเมืองที่เราจะทำโครงการวิจัยเรื่องเอชไอวีอันเป็นไวรัสที่ก่อให้เกิดโรคเอดส์¹ ถึงแม้ว่าฝางจะอยู่ห่างไกลมากจากกรุงเทพฯ เมืองหลวงอันแสนสับสนวุ่นวาย ห่างไกลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยที่คุณยังคงอยู่ในเมืองไทย แต่แม้กระนั้นก็ยังมียางานว่าอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ชาวไร่ชาวนาและผู้ค้าขายในเมืองนี้สูงมากจนน่าประหลาดใจ โรงพยาบาลขนาด 25 เตียงในท้องถิ่นได้กลายเป็นศูนย์รักษาโรคเอดส์ไปเรียบร้อยแล้วในเวลาเพียงไม่นานนัก เกือบครึ่งหนึ่งของคนไข้ที่โรงพยาบาลรับตัวเอาไว้รักษาป่วยด้วยโรคที่มีความเกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ ถึงแม้ว่าเมืองฝางจะดูเหมือนกับแยกออกมาอยู่อย่างโดดเดี่ยวและบรรยากาศบนท้องถนนที่เต็มไปด้วยฝุ่นจะดูเรื่อยๆ เฉื่อยๆ ไม่คึกคักก็ตาม แต่ชุมชน

แห่งนี้กำลังจะถูกพิชิตจากโรคเอดส์เล่นงานเอาอย่างรุนแรงเหมือนๆ กับที่ซานฟรานซิสโก และคินซาซาเคยโดนมาแล้วก่อนหน้านี้

คนที่มาคอยต้อนรับเราอยู่ที่ลานจอดรถของโรงพยาบาลคือนายแพทย์ผู้อำนวยความสะดวก โรงพยาบาล นพ.สมาจารย์เป็นชายในวัยปลาย 30 มีสีหน้ายิ้มแย้ม และต้องขอบคุณสวรรค์ที่เขาสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว นายแพทย์ผู้อำนวยความสะดวกนี้กับพยาบาลอีก 7 คนคือเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ประจำโรงพยาบาล เราทั้งหมดลงนั่งรับประทานน้ำชากับของว่าง ต่างฝ่ายต่างผลัดกันแนะนำตัวและต่างผลัดกันถามถึงคนที่ตัวเองรู้จักคุ้นเคย บรรยากาศแบบนี้ในตอนนั้นเป็นของใหม่สำหรับผู้เขียนแต่ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เขียนพอใจอย่างยิ่ง เสมอมานับตั้งแต่นั้น มันเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นสุภาพแต่ก็เอาการเอางาน สงบแต่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา มันเหมือนกับการกลับมาพบตัวกันอีกครั้งหนึ่งของเพื่อนเก่ามากกว่าการประชุมพบปะของบุคลากรทางด้านการแพทย์ บุคลากรจากโรงพยาบาลต่างกระตือรือร้นเต็มอกเต็มใจที่จะร่วมงานกับเรา ไม่นานนักเราทั้งหมดก็เห็นชัดเจนว่าบุคลากรของฝ่ายเราสามารถทำสิ่งที่เราร้องขอได้ และนอกจากนี้พวกเขายังอยากที่จะได้รู้มากและทำมากเกินกว่าที่จำเป็นจะต้องทำอีกด้วย อีกสิ่งหนึ่งที่ชัดเจนก็คือบุคลากรทั้งจากเชียงใหม่และจากฝ่ายยินดีที่จะร่วมมือกันทำงาน การมาพบปะเยี่ยมชมของคณะเราเป็นแค่เพียงเรื่องของพิธีการเท่านั้น แต่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกันทั้งนี้เพราะหากจะร่วมงานกันเราจำเป็นจะต้องได้รู้จักคุ้นเคยกันเสียก่อน และนอกจากนี้คณะของเราก็มีหน้าที่จะต้องไปเยี่ยมชมสถานที่ก่อนเริ่มต้นทำงานด้วย สำหรับขั้นตอนอื่นๆ ที่ยุ่งยากเช่น การเจรจาต่อรอง งบประมาณ และการแบ่งภาระหน้าที่ เรื่องต่างๆ เหล่านี้ได้มีการเจรจากันเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนหน้านี้ที่เราจะเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมสถานที่จริงๆ

เมื่อการพบปะหารือเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราจึงได้มีโอกาสเยี่ยมชมสถานที่ แผนกคนไข้ ในรับคนไข้เอาไว้จนเต็มและจะเป็นเช่นนี้อยู่เสมอเมื่อเรากลับมาเยี่ยมชมอีกในภายหลัง มีคนไข้อยู่ 3 คนที่กำลังรับยาแอมโฟเทอริซิน บี (amphotericin B) ทางเส้นเลือด ยาตัวนี้คือยามาเชื้อราที่ใช้สำหรับคนไข้โรคเอดส์ คนไข้ทั้งสามเป็นชายสองหญิงหนึ่ง ทั้งหมดมีอาชีพเป็นชาวนา และทั้งหมดเป็นโรคเดียวกันคือโรค ‘เพนนิซิลโลซิส’ (penicillosis) ซึ่งคือโรคติดเชื้อราในเส้นเลือดและในอวัยวะอื่นๆ อีกหลายส่วนตลอดจนที่ผิวหนัง เชื้อราตัวนี้พบได้ยากมากนอกบริเวณนี้แต่เป็นเชื้อที่แพร่หลายในหมู่คนไข้โรคเอดส์บนเทือกเขาแห่งนี้ (เชื้อราจะทำให้เกิดรอยจ้ำเลือดตามผิวหนัง ถ้าหากไม่ได้รับการรักษาจะถึงตายทุกกรณี) โรงพยาบาลนี้มีห้องปฏิบัติการพื้นฐานอยู่ 1 ห้อง ห้องปริกษาโรค 2 ห้อง มีคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และมีเครื่องเอกซ-เรย์ 1 เครื่อง ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนแต่สะอาดสะอ้านและใช้งานได้ดี แผนกคนไข้นอกเป็นห้องโล่งๆ และมีม้านั่งยาวๆ สำหรับนั่งคอยอยู่หลายแถว หลังคาห้องทำด้วยไฟเบอร์กลาส คณะของเราเป็นจุดสนใจของบรรดาผู้ที่นั่งคอยอยู่ ซึ่งก็แน่นอนเพราะหน้าขาวๆ ของฝรั่งเป็นสิ่งที่ผู้คนไม่ค่อยได้มีโอกาสพบเห็นบ่อยครั้ง

นัก มีการซื้อข้าวไม่และมีเสียงหัวเราะกึกกัก เด็กๆ พวกกันหลบซ่อนอยู่หลังแม่ มีเสียงกระซิบกระซาบ คนเหล่านี้ทำทางยากจน มองดูเป็นคนพื้นบ้านเหมือนๆ กับเพื่อนบ้านของพวกเขาที่เป็นคนไข้อยู่ในแผนกโรคเอดส์ คนกลุ่มนี้คงมีทั้งที่เป็นคนไทยและที่เป็นชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยคงจะมีหลายเผ่า ต่างแต่งตัวด้วยเครื่องแต่งตัวที่บ่งบอกเอกลักษณ์ พยาบาลเรียกคนกลุ่มนี้ว่า ‘ชาวเขา’ ซึ่งก็แปลว่าคนที่ตั้งรกรากอยู่บนภูเขานั้นเอง

ในตอนบ่ายเจ้าภาพพาคณะของเราไปที่วชมท้องถื่น หมอสมจารย์ไม่ใช่ชาวฝาง ทางการแต่งตั้งให้เขามาประจำอยู่โรงพยาบาลฝางและต่อมาเขาก็ได้เรียนรู้และทำความรู้จักคุ้นเคยกับท้องถื่นเป็นอย่างดี เราขับรถออกนอกเมืองไปตามเนินเขาต่ำๆ ทางตะวันตก เส้นทางสายนี้จะนำเราไปสู่ชายแดนที่ติดต่อกับพม่า ตามเส้นทางมีหมู่บ้านกระจัดกระจายอยู่เป็นแห่งๆ มีทุ่งนา สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ และฝูงเล็กฝูงน้อยของวัวพันธุ์บราห์มันที่มีหูเรียวยาว ถนนเส้นที่เราใช้เป็นถนนเลียบริมแม่น้ำกกและไต่สูงขึ้นไปตามเนินเขา เราหักเลี้ยวแล้วเปลี่ยนทิศทางลงไปสู่หุบเขาที่กว้างและตื้น ภาพที่เห็นคือหุบเขาซึ่งเป็นอาณาบริเวณของไร่ส้มที่ได้รับ การบำรุงและดูแลรักษาเป็นอย่างดี มีต้นส้มปลูกอยู่เป็นแถวเป็นแนวยาวเหยียดแถวแล้วแถวเล่า เต็มบริเวณพื้นที่ราบทั้งหมดจนจรดเชิงเขา มองไปทางไหนจะเห็นแต่ต้นส้มจนสุดลูกหูลูกตา ที่เห็นอยู่ไกลๆ เลยแนวต้นส้มคือเขื่อนซีเมนต์ และเหนือเขื่อนคืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่สร้าง เพื่อเก็บน้ำเอาไว้ใช้รดต้นไม้ “นี่คือไร่ส้มที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” นพ. สมจารย์พูดอย่างภาคภูมิใจ ไร่ส้ม (ตลอดจนเขื่อนและโรงงานแปรรูปผลไม้) เป็นโครงการพัฒนาที่ได้รับทุนสนับสนุนจากต่างประเทศเพื่อผลิตหัวน้ำส้มสำหรับส่งออก ระหว่างแนวต้น ส้มมีคนงานจำนวนมากทั้งหญิงและชาย แต่ละคนสวมหมวกฟางปีกกว้างและรองเท้าบูตยาง ใหญ่เทอะทะพร้อมมีดถึงเหล็กบรรจุยาฆ่าแมลงสะพายติดอยู่กับแผ่นหลัง พวกเขากำลังฉีดยาฆ่าแมลงให้ต้นส้ม ดูจะเป็นงานที่ทำให้คุณได้เหงื่อจริงๆ

เราหยุดพักแวะดื่มน้ำอัดลมที่บ้านของเจ้าของไร่ ตัวบ้านมีขนาดใหญ่สร้างด้วยไม้สักทองเงาวับ แม้จะสร้างเป็นบ้านทรงไทยแบบเก่าแต่ก็เห็นชัดเจนว่าเพิ่งสร้างขึ้นใหม่ๆ ต่อจากนั้นนพ.สมจารย์แนะนำว่าเราควรแวะไปเยี่ยมอีกหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ใกล้เคียงกัน มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่งในหมู่บ้านแห่งนี้ที่เขาจำเป็นจะต้องไปพบ และเขาอยากให้เราได้พบด้วย หมู่บ้านแห่งนี้อยู่เลยสวนส้มลงไปทางใต้ของลำแม่น้ำประมาณสัก 5 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านใหม่ด้วยเช่นกันแต่ว่าไม่ได้สร้างขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นราว ในหมู่บ้านมีเพิงสังกะสี สร้างอย่างถุกๆ อยู่หลายหลัง มีร้านขายของจำพวกเหล้าบุหรี่และสบู่อยู่หลายร้าน เป็นร้านเล็กๆ หลังคามุงจาก มีบ้านหลังคาเตี้ยๆ สร้างด้วยคอนกรีตอยู่หลายหลัง และที่ผิดปกติสำหรับหมู่บ้านไทยทั่วๆ ไปก็คือไม่มีวัด หมู่บ้านแห่งนี้ต่อมาเราจึงได้รู้ว่าเป็นผลพวงของการอพยพเคลื่อนย้ายหมู่บ้านเก่า 3 แห่งซึ่งต้องจมน้ำหายไปภายหลังการสร้างเขื่อน ชาวบ้านบางส่วน จำเป็นต้องอพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านใหม่แห่งนี้

เราจอร์จอยู่ที่นี่ได้ร่มไม้ใกล้ๆ ถนนแล้วจึงเดินไปยังหมู่บ้านตามทางดินที่แห้งและแข็งในฤดูแล้งเช่นนี้ มีภาพความเคลื่อนไหวของคนอยู่เพียงไม่กี่คน คนส่วนใหญ่ที่ยังแข็งแรงและยังทำงานไหวไปทำงานอยู่ในไร่ส้มที่อยู่ห่างไกลออกไปกันหมด ตรงบริเวณลานหน้าบ้านต่างๆ พวกที่ดูแลสวนครัวเล็กๆ หรือนั่งอยู่ในร่มเงาก็คือคนแก่หรือไม่กี่เด็กๆ เราเดินเลาะมาจนถึงสุดหมู่บ้านอีกด้านหนึ่งซึ่งอยู่เกือบจะถึงแนวเขา เราหยุดตรงหน้าบ้านหลังเล็กๆ หลังหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่ภายใต้เถาไม้เลื้อย ใกล้ๆ กับตัวบ้านที่จะพังแหล่มีพังแหล่มีตายายคู่หนึ่งปลูกเสื่อพลาสติกนั่งอยู่ ภายในบ้านมีคนจนแทบจะมองอะไรไม่เห็น หญิงสูงอายุยิ้มให้ นพ.สมาจารย์อย่างดีอกดีใจพร้อมกับยกมือไหว้² ในขณะที่เราเดินเข้าไปใกล้ ทั้ง 2 คนพูดคุยกันอยู่สักครู่ หญิงสูงอายุสุขยามวนตัวหนาและพ่นควันจุนๆ อยู่ตลอดเวลา ข้างฝ่ายชายสูงอายุมีอาการเหมือนตกอยู่ในห้วงฝัน ตลอดเวลาเหล่านี้เราก็ไม่ได้มองมาทางพวกเขาเลยแม้แต่สักครั้ง ผู้เขียนสังเกตเห็นเด็กผู้ชายคนหนึ่งอายุอยู่ในราว 8 หรือ 9 ขวบ ตัวพอมเกร็ง ผิวดำคล้ำ แก้วมเด็กอยู่ในอ้อมแขนและยืนอยู่ห่างจากชายหญิงสูงอายุประมาณ 20 ฟุต แก้วมมองดูพวกเขาอยู่ข้างๆ ดันไม้ พ่อผู้เขียนส่งยิ้มให้ แก้วมตั้งท่าเดินเข้าบ้าน แต่ก่อนที่จะเข้าบ้านก็เดินเอาเด็กที่อุ้มไว้มาส่งให้หญิงสูงอายุอุ้มเอาไว้แทน คนทั้ง 4 อยู่ในสภาพสกปรกมอมแมม เด็กผู้ชายนั่งแต่เพียงกางเกงขาสั้นสีฝุ่นจะมุกจะมอม ไม่ใส่เสื้อ ส่วนเด็กทารกนั้นเปลือยเปล่า หญิงสูงอายุนั่งโสร่งเก่าๆ สีซีดๆ ชายสูงอายุสวมกางเกงขาสั้นสีเขียวซีดแลดูสกปรกมอมแมม บนแผ่นอกพอมกะหร่องมีรอยสักอยู่หลายรอย อีก 2-3 นาทีถัดมาชายในวัยประมาณ 30 ผู้หนึ่งก็ปรากฏตัวขึ้น เขาสวมเสื้อยืดและกางเกงขาสั้น เขาเดินกะเผลกออกจากตัวบ้านมายืนอยู่กลางแดดจ้า รูปร่างเขาพอมบางแม้จะจัดว่าเป็นคนหน้าตาดี เขาคือภาพของเด็กผู้ชายคนเมื่อตะกี้เพียงแต่แก่กว่าและตัวใหญ่กว่าเท่านั้นเอง เมื่อเข้ามาใกล้ๆ เราจึงได้เห็นว่ายันต์ตาของเขานั้นเป็นสีเหลืองและง้ำน้ำ

ชายผู้นี้คือพ่อของเด็กผู้ชายทั้งสองและคือลูกชายของชายหญิงสูงอายุคู่ดังกล่าว เขาหักท่าย นพ.สมาจารย์อย่างดีอกดีใจ จากนั้นจึงตะโกนเรียกลูกชายผู้ซึ่งเดินออกมาพร้อมกับกาน้ำชาที่บรรจุน้ำอยู่เต็มพร้อมด้วยแก้ว เราดื่มน้ำและยืนอยู่ในขณะที่นพ.สมาจารย์และชายหนุ่มผู้นั้นพูดคุยกันเป็นเวลานาน พยาบาลคนหนึ่งก้มลงอุ้มเอาตัวทารกขึ้นมา เด็กจ้วเจียคอปับคออ่อนอยู่ในอ้อมแขนของเธอ ทารกน้อยมองดูซีดเขียว สดส่วนต่างๆ ไม่สมประกอบ ศีรษะใหญ่จนเกินขนาด แขนขาเล็กและพุงป่อง นพ.สมาจารย์ส่งถุงกระดาษสีขาวให้ชายหนุ่มและหันมาพูดกับผู้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ เขาบอกให้ผู้เขียนเบาใจว่าผู้ที่ถูกพูดถึงจะไม่เข้าใจ

“ผู้ชายคนนี้เป็นหนึ่งในคนไข้โรคเอดส์ของผม ในแง่ของอาการแล้วเขาอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ แต่ว่าตอนนี้เขามีปัญหาเรื่องสุขภาพจิต ภรรยาเขาเสียชีวิตเมื่อ 3 อาทิตย์ก่อน นี่เป็นครั้งแรกที่ผมได้พบกับเขาหลังจากงานศพ เด็กทารกคนนี้ผลเลือดเป็นบวก ผมอยากอยู่กับเขา

ให้แน่ใจว่าเขาจะต้องพาลูกไปพบผมในอีก 2-3 วันข้างหน้า เด็กผู้ชายคนโตไม่เป็นอะไร เขาคงเกิดก่อนที่ปัญหาทั้งหลายจะเริ่มต้นขึ้น ผมไม่แน่ใจว่าปู่ย่าเข้าใจหรือเปล่าว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต แกก็แค่ชาวบ้านธรรมดาๆ เท่านั้น ตัวปู่เป็นโรคชราด้วย ถ้าเป็นในอเมริกาก็คือโรคอัลไซเมอร์ (Alzheimers) นั่นแหละ เด็กผู้ชายคนโตคือปัญหาใหญ่ แกเป็นเด็กฉลาดมาก และรู้สึกว่าจะเข้าใจเรื่องทุกอย่าง พ่อแกเพิ่งบอกกับผมว่าแกไม่ยอมพูดจามาหลายวันแล้ว”

ชายหนุ่มผู้พ่อเดินตามมาส่งเราจนถึงรถตู้ เมื่อถึงรถ พยาบาลยื่นถุงสัมภาระใหญ่จากสวนสัมส่งให้เรา เขายกมือไหว้พยาบาลอย่างนอบน้อม จากนั้นก็ไหว้ผู้เขียนแล้วก็ไหว้นพ.สมาจารย์ เขายืนคอยส่งเราอยู่ที่ข้างถนนในขณะที่รถเคลื่อนตัวออกมาพ้น เขายืนนิ่งไม่ไหวติงเพียงแต่ยกถุงสัมขึ้นสูงเพื่อให้พ้นฝุ่นเท่านั้น

ขณะที่นั่งรถกลับเชียงใหม่ซึ่งร้อนและกินเวลายาวนานนั้นผู้เขียนแกล้งทำเป็นหลับ การเดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่วิจัยเป็นไปด้วยดี ฝั่งคูเหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานที่สำหรับโครงการของเรา ทว่าเรื่องแย่ก็คือผู้เขียนไม่อาจลบภาพของเด็กชายผู้นั้นออกไปจากหัวคำนึงได้ ภาพนั้นดำมืดตลอดจนท่าทีที่เงิบขมขื่นของเขายังคงติดค้างอยู่ในใจ เขาเพิ่งจะสูญเสียแม่ไปหยกๆ แต่กำลังจะต้องสูญเสียพ่อและน้องชายไปอีก ครอบครัวนี้ยากจนอยู่แล้วและกำลังจะต้องยากจนหนักยิ่งขึ้นกว่าเก่าในเวลาอีกไม่ช้า

เหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านพบมามีผลกระทบต่อผู้เขียน ไม่ว่าจะเป็นการได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมครอบครัวไทยที่เป็นเอดส์เป็นครั้งแรก หรือเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวพ่อผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวกับนพ.สมาจารย์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวแม้ว่าจะอบอุ่นแต่ดูห่างเหินเป็นทางการ หรือจะเป็นเรื่องความยากไร้ของครอบครัวและชุมชนของเขาซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากหลังจากที่ผู้เขียนได้เห็นเชียงใหม่มาแล้ว หรือจะเป็นไร้สัมผัสขนาดใหญ่นอกเมืองฝาง หรือสภาพทรุดโทรมซ่อมซ่อมของหมู่บ้านที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ (นพ.สมาจารย์เล่าให้ผู้เขียนฟังหลังจากที่เราเดินทางออกจากหมู่บ้านว่าในหมู่บ้านมีประชากรประมาณ 1,800 คน มีโรงแรมราคาถูๆ ที่ทำกิจการแข่งขันกันอยู่ 2 โรงแรม และมีแหล่งมั่วสุมของพวกติดเฮโรอีนอีก 1 แห่ง) และที่มีผลกระทบต่อผู้เขียนมากที่สุดก็เห็นจะเป็นโฉมหน้าของโรคเอดส์ในสถานที่แห่งนี้ โฉมหน้าของมันแตกต่างจากสิ่งที่ผู้เขียนได้เคยพบเห็นมาในเมืองบัลติมอร์และนิวยอร์กอันเป็นสถานที่ซึ่งผู้เขียนได้ทำงานอยู่ (และได้ใช้ชีวิตอยู่) ในช่วงวิกฤติของโรคเอดส์ ไม่ว่าคุณจะได้อ่านและได้ศึกษามากมายเพียงใดก็ตามที แต่เรื่องของเรื่องก็คือมันต้องใช้ทั้งเวลาและทั้งประสบการณ์จริงก่อนที่จะสามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำต่อไปนี้ได้ “ในประเทศที่กำลังพัฒนา การติดเชื้อเอดส์ส่วนใหญ่เป็นการติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง” สิ่งที่แตกต่างกันอย่างยิ่งระหว่างโฉมหน้าของเอดส์ที่ผู้เขียนได้เคยผ่านพบมากับโฉมหน้าของเอดส์ในถิ่นนี้นั้นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากสีหน้าของชายหนุ่มผู้พ่อ ผู้ซึ่งรู้ว่าตัวเองจะไม่ได้มีชีวิตอยู่ยืนยาวเพื่อเลี้ยงดูลูก และสามารถเห็นได้จากสายตาของหญิงสูงวัยผู้ซึ่งโลกของเธอกำลังจะพังพินาศลง

และที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดก็คือจากภาพความเจ็บปวดที่แฝงเงียบอยู่ในตัวเด็กชายผู้ซึ่งอนาคตและโอกาสของเขากำลังริบหรี่ลงทุกที ริบหรี่ลงในอัตราที่รวดเร็วพอๆ กันกับความต้านทานโรคที่ลดต่ำลงของผู้เป็นพ่อ

ผู้เขียนได้กลับไปเยี่ยมฝางอีกหลายครั้งหลังจากการไปเยี่ยมครั้งแรก โครงการโรคเอดส์ของเราที่ทำในฝางดำเนินไปได้ด้วยดี ดิฉันก็เลยจนกระทั่งเราไม่พบว่ามีการติดเชื้อรายใหม่³ เกิดขึ้นอีกเลยในฝาง เมื่อถึงปี ค.ศ. 1995 โรงพยาบาลฝางมีโครงการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์แบบผสมผสานที่น่าประทับใจ ในโครงการมีพยาบาลที่ให้บริการเยี่ยมเยียนผู้ป่วยจนถึงบ้าน และยังมีนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานเต็มเวลาเพื่อช่วยผู้ป่วยที่ตกงานตลอดจนผู้ป่วยที่ต้องเผชิญกับปัญหาโดนสังคมรังเกียจ ทว่าผู้เขียนได้มีโอกาสเห็นความจริงด้านอื่นๆ ของฝางอีกด้วย มันเป็นความจริงด้านที่มีดีกว่าและสับสนยุ่งยากยิ่งกว่า และถ้าหากเราไม่เข้าใจความจริงด้านต่างๆ เหล่านี้เราก็จะไม่มีวันเข้าใจเลยว่าเหตุใดชุมชนเช่นฝางจึงต้องได้รับผลกระทบจากเอดส์อย่างรุนแรงเช่นนี้

ในปี ค.ศ. 1994 เพื่อนร่วมงานของผู้เขียนได้จัดทำโครงการป้องกันโรคเอดส์ในโรงแรมราคาดูกในเชียงใหม่ เชียงดาว และแม่อริม ซึ่งเป็นเขตชานเมืองของเชียงใหม่ ประมาณครึ่งหนึ่งของบรรดาผู้หญิงขายตัวที่เขพบในสถานขายบริการในพื้นที่เหล่านี้มาจากประเทศพม่า เพื่อนร่วมงานของผู้เขียนซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์เริ่มต้นด้วยคำถามง่ายๆ เช่น มาจากไหน มาที่นี่ได้อย่างไร ในเวลาไม่นานนักเรื่องที่ผู้หญิงเหล่านี้เล่าก็เริ่มต้นจะตรงกันในภาพรวมแล้วเส้นทางเดินทางของพวกเธอมีอยู่เพียง 3 เส้นทางเท่านั้น ฝางเป็นจุดนัดพบสำคัญของเส้นทางเหล่านั้น เป็นจุดศูนย์กลางของการค้าผู้หญิงที่ถูกนำตัวจากพม่าเข้ามาหาเงินในโรงแรมราคาดูกในเมืองไทย ผู้หญิงเหล่านี้ยังเปิดเผยเรื่องราวอย่างอื่นให้พวกเราได้รับรู้อีกด้วย ฝางเป็นสถานที่ที่ผู้หญิงถูกนำมา ‘เปิดบริสุทธิ์’ เป็นแห่งแรกเพื่อจะเข้าสู่อุตสาหกรรมการค้าทางเพศในโอกาสต่อไป เราอาจไม่มีวันได้รู้เลยว่าผู้หญิงเป็นจำนวนเท่าใดกันแน่ (ตัวเลขคงจะเป็นพันๆ) ที่ถูกข่มขืนและถูกทำทารุณกรรมซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เมืองฝางแห่งนี้ก่อนจะถูกส่งตัวต่อไปยังทางใต้ ทางหลวงหมายเลข 107 เป็นเส้นทางที่ใช้นำตัวผู้หญิงเหล่านี้สู่ค่ายทหารในเชียงดาว ต่อจากเชียงดาวก็จะลงใต้ต่อไปอีก ซึ่งคราวนี้ก็จะถึงเชียงใหม่และกรุงเทพฯ ต่อจากกรุงเทพฯ ที่หมายแห่งใหม่คือโตเกียว

แรงงานจำนวนมากที่ทำงานอยู่ในไร่แถบนั้นเป็นชาวพม่าด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ก็ยังเป็นชนกลุ่มน้อยอพยพและเป็นแรงงานที่อพยพหนีภัยสงครามกลางเมืองที่ต่อสู้กันอยู่ในหุบเขาทางตะวันตก คนเหล่านี้ทำงานโดยได้รับค่าแรงเพียงเล็กน้อย และไม่ได้มีสิทธิมากไปกว่าบรรดาผู้หญิงที่หาเงินอยู่ตามโรงแรมเลย เหมือนๆ กับพวกผู้หญิงขายตัว แรงงานเหล่านี้ต้องตกเป็นเหยื่อของการกดขี่ขูดรีดจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ต้องจ่ายส่วนหนึ่งของค่าแรงเพื่อเป็นค่าสินบนไม่ให้ต้องถูกส่งตัวกลับ ความหวาดกลัวที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทำให้

แรงงานอพยพหลักเล็งโครงการดูแลสุขภาพ ต้องอยู่ห่างจากข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอชไอวีและต้องอยู่ห่างไกลจากความปลอดภัย ผู้หญิงชาวบางพวกในอดีตคือชาวไร่ชาวนาผู้ซึ่งต้องสูญเสียที่ดินสำหรับทำมาหากินให้กับโครงการสร้างเขื่อนหรือโครงการอื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้ ผู้สูญเสียที่ดินจำนวนมากยังคงรอคอยการชดเชยจากการสูญเสียอยู่ และสิ่งนี้เองคือสิ่งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ผู้เขียนได้ไปพบมาในคราวเดินทางไปเมืองฝางเป็นครั้งแรก หลังจากที่ต้องสูญเสียที่ดิน ตัวภรรยาต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อทำงานหาเลี้ยงครอบครัว เหมือนๆ กับผู้หญิงชาวเหนือจำนวนมากที่มีการศึกษาต่ำและไม่มีประสบการณ์การทำงานอย่างอื่น นอกเหนือไปจากงานในไร่นาและงานค้าขาย ผู้หญิงเหนือเหล่านี้จึงต้องเข้าสู่อาชีพขายตัวในที่สุด (ตัวสามีเองก็รู้เรื่องนี้ ทว่าเมื่อภรรยาเดินทางกลับบ้านพร้อมกับเงินเก็บจำนวนหนึ่ง ทั้งคู่ก็ตัดสินใจมีลูกด้วยกันอีกคน) และ ‘ท่าตอน’ อันเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำของฝางก็คือจุดศูนย์กลางของการลักลอบค้าสิ่งผิดกฎหมาย กิจกรรมผิดกฎหมายเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกควบคุมโดยกำลังพลที่ยังคงหลงเหลืออยู่ของกองกำลัง กูชาดิจินหรือพรรคก๊กมินตั๋ง กองกำลังก๊กมินตั๋งทำกิจกรรมผิดกฎหมายเหล่านี้ได้โดยผ่านการฉ้อราษฎร์บังหลวงของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในระดับท้องถิ่น โดยการใช้อิทธิพลข่มขู่ และโดยอาศัยเงินรายได้จากการค้ายาเสพติดและเฮโรอีน ผู้เขียนไม่เคยรู้เรื่องเหล่านี้มาก่อนเมื่อเดินทางไปเยี่ยมฝางเป็นครั้งแรก และรู้เรื่องน้อยมากเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นคำถามชัดเจน ซึ่งประเด็นนั้นก็คือ ทำไมจึงเกิดขึ้นที่นี่ และ ทำไมจึงเกิดขึ้นในตอนนี้ เหตุใดเมืองเล็กๆ ที่เป็นเมืองเกษตรกรรมและอยู่ห่างไกลออกมาถึงขนาดนี้จึงมีครอบครัวแบบที่ผู้เขียนพบในตอนเดินทางไปฝางเป็นครั้งแรกอยู่เป็นจำนวนมากมาย และ คำตอบหรือส่วนหนึ่งของคำตอบก็คือ เมืองฝางและชุมชนแห่งอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันนี้ไม่ใช่ดินแดนที่อยู่แนวหลังอย่างแน่นอนเมื่อพูดถึงเอชไอวี ในการทำศึกกับไวรัสเอชไอวี เมืองเช่นเมืองฝางนี้แหละคือแนวหน้าในการสงคราม

อาจเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ถ้าหากจะให้นับจำนวนของการศึกสงคราม การสู้รบ ตลอดจนการทำลายต่างๆ ที่ประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องเผชิญมาในประวัติศาสตร์อันยาวนานของพวกเขา ทว่าสงครามครั้งล่าสุดนี้จะทรงพลานุภาพและมีภัยร้ายแรงยิ่งเสียกว่าปืนใหญ่ของปอร์ตุเกส จะน่ากลัวยิ่งกว่ากองทหารราบของอังกฤษที่ยาตราทัพผ่านพรมแดนจากพม่ามาสู่มาเลเซีย สงครามครั้งนี้อาจเชื่อซำกว่าแต่จะส่งผลกระทบที่รุนแรงและต่อเนื่องยาวนานกว่าผลกระทบที่เกิดจากเครื่องบินทิ้งระเบิดของอเมริกาที่กวาดล้างทำลายประเทศลาว เขมร และเวียดนาม สงครามในคาบสมุทรอินโดจีนครั้งต่อไปจะไม่ได้สู้รบกันบนท้องถนนหรือในป่าอีกต่อไปแล้ว แต่จะเป็นสงครามในเลือดของประชาชน เชื้อไวรัสที่ทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของมนุษย์บกพร่องได้เริ่มต้นการทำลายล้างของมันแล้วในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากพม่าสู่เวียดนาม จากยูนนานสู่พม่า ในท้องถิ่นที่ทำเกษตรกรรมอย่างเช่นฝาง และในเขตเมืองใหญ่ๆ จากบอมเบย์ถึงไชน่ฮั่น อย่างที่อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยได้เคยกล่าวเอาไว้ในปีค.ศ. 1995

นั่นแหละ การเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนเกิดเรื่องเป็นสิ่งที่สายเกินไปเสียแล้ว มันเป็นเรื่องที่สายเกินไปแล้วสำหรับชายและหญิงนับจำนวนล้านๆ คนในเมืองใหญ่ เมืองเล็ก ตลอดจนในหมู่บ้านในประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศกัมพูชา สำหรับประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สงครามในเลือดได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว

สงครามครั้งนี้จะนำเราไปสู่แห่งหนใด

ความก้าวหน้าทางด้านชีววิทยาในช่วงที่ผ่านมาทำให้เราสามารถเข้าใจโรคในระดับโมเลกุลได้อย่างลึกซึ้งอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน เรามีความรู้เกี่ยวกับเรื่องไวรัสเอชไอวีในรายละเอียดทั้งในระดับโครงสร้างและในระดับหน้าที่อย่างที่เราคาดเดาจะนึกไปไม่ถึง ยิ่งนักวิจัยในรุ่นของชาบินกับซอล์กยิ่งไม่ต้องพูดถึง ในช่วงหลายๆ ปีที่ผ่านมาเราได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายเกินปกติธรรมดาเกี่ยวกับเรื่องของการรักษาโรคเอดส์ ได้เห็นความพยายามใหม่ๆ ที่ใช้รักษาโรคเอดส์และปัญหาอื่นๆ อีกอันเนื่องมาจากโรคเอดส์ ได้เห็นกระบวนการบำบัดรักษาที่ประกอบด้วยกลวิธีหลายอย่าง และเป็นกระบวนการที่ทรงประสิทธิภาพมากเพียงพอที่จะทำให้ผู้ติดเชื้อเกิดความหวังขึ้นอย่างจริงๆ จังๆ เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เริ่มการระบาดของโรคเอดส์ งานวิจัยทั้งทางด้านพื้นฐานและด้านคลินิกได้ก้าวหน้าอย่างมหาศาลมาโดยตลอด จะอย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันนี้เชื้อเอชไอวีก็ได้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วโลกและเราก็ได้เห็นกันอย่างชัดเจนแล้วว่ากลุ่มประชากรอันหนาแน่นของทวีปเอเซียนั้นเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าเราจะสามารถก้าวหน้ามาได้อย่างไกลมหาศาลในเรื่องของความรู้และความเข้าใจ แต่เอชไอวีที่ระบาดทั่วโลกกลับก้าวหน้าไปได้ไกลยิ่งกว่า และสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ควรจะต้องพูดเอาไว้ให้ได้รับรู้กันก็คือผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่ซึ่งมีจำนวนมากมายมหาศาลนั้นไม่ว่าจะเป็นในปัจจุบันนี้หรือในอนาคตแล้วแต่ไม่มีขีดความสามารถเพียงพอที่จะเข้าถึงกระบวนการรักษาอันครบเครื่องที่ประกอบไปด้วยยาราคาแพงๆ ได้ ซึ่งกระบวนการรักษาดังกล่าวคนในโลกตะวันตกมีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าถึงได้ การป้องกันจึงเป็นเพียงหนทางเดียวเท่านั้นที่สามารถใช้ได้ผลสำหรับคนส่วนใหญ่ในโลก การป้องกันที่จำเป็นจะต้องใช้ประโยชน์จากหนทางและเครื่องมือต่างๆ ที่เรามีอยู่แล้วในตอนนี้ ตลอดจนที่ยังไม่มีและเป็นเรื่องที่เป็นอย่างยิ่งซึ่งนั่นก็คือวัคซีนที่จะใช้ช่วยป้องกันเอชไอวีได้ การที่จะนำเอาแผนป้องกันมาลงมือปฏิบัติจริงๆ นั้นสำหรับประเทศที่ประสบภัยเอดส์ทุกคามอย่างขนาดหนักจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับชาติตลอดจนมีการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาต่างๆ ในชาติเสียใหม่ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังที่กล่าวมาเป็นหนทางสำคัญที่สุดที่จะช่วยรักษาชีวิตคนในประเทศเอเซียส่วนใหญ่เอาไว้ได้ และการเปลี่ยนแปลงดังที่ว่านั้นไม่ได้หมายถึงยาต้านเชื้อไวรัสตัวใหม่เป็นแน่ อย่างไรก็ตามเรื่องนี้นั้นง่ายที่จะพูด แต่ไม่ได้หมายความว่าง่ายในเชิงปฏิบัติ

การผสมผสานความรู้ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการสมัยใหม่เข้ากับการลงมือปฏิบัติจริงๆ ในการป้องกันโรคนั้น ไม่ว่าจะเป็นในประเทศร่ำรวยหรือยากจนก็ตาม ผลของมันมักจะ

ออกมาคล้ายคลึงกัน ซึ่งนั่นก็คือถึงแม้ว่าเราจะมีความรู้มากเพียงพอที่จะทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ แต่ความเข้าใจคน เข้าใจโลก และเข้าใจสังคมอาจมีไม่มากพอและอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้งานล้มเหลวได้ เราอาจรู้อะไรต่อมิอะไรมากมายหลายอย่างแต่เราอาจไม่มีปัญญาที่จะทำอะไรให้สำเร็จก็เป็นได้ ข้อจำกัดต่างๆ ที่ทำให้งานป้องกันทางด้านสาธารณสุขไม่ประสบผลสำเร็จนั้นไม่ใช่ข้อจำกัดทางด้านโมเลกุล แต่เป็นข้อจำกัดทางด้านสังคมและการเมือง ในสหรัฐอเมริกาเองข้อจำกัดดังที่กล่าวมาทำให้เกิดสถานการณ์ที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันอยู่ในตัวของมันเอง เราเป็นประเทศชั้นนำของโลกในเรื่องความรู้พื้นฐานทางด้านชีวโมเลกุลของโรค แต่เรากลับไม่รู้ว่าควรจะสอนลูกหลานของเราอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องการใช้อย่างอนามัยให้ถูกต้อง เราสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการป้องกันโรคในประเทศที่กำลังพัฒนาต่างๆ แต่ในประเทศของเราเอง เรากลับไม่สามารถฝ่าผ่านกลุ่มอนุรักษ์นิยมและกลุ่มศีลธรรมต่างๆ ไปได้ ประเทศอื่นๆ ที่แตกต่างจากสหรัฐอเมริกาอย่างมาก อาทิเช่น มาเลเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ตกอยู่ในสถานะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่นเดียวกับสหรัฐฯ ปัจจัยทางด้านสังคมและการเมืองเป็นตัวจำกัดความสามารถในการป้องกันโรคในประเทศของเขา โลกคอมมิวนิสต์กับโลกอิสลามอาจมีธรรมเนียมนิยมต่างๆ ที่แตกต่างกันราวฟ้ากับดิน แต่โลกทั้งสองนี้ก็มีแนวคิดต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นการจัดการกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เหมือนกัน เมืองไทยเป็นประเทศที่ฉายให้เห็นแสงแห่งความหวังในเรื่องนี้ ส่วนพม่ากับเขมรดูเหมือนมีปัญหาที่หนักหน่วงอย่างยิ่ง หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขของสองประเทศนี้อยู่ในสภาพยุ่งเหยิงไร้ระบบระเบียบและรัฐบาลเองก็ไม่เต็มใจหรือไร้สมรรถนะที่จะปฏิรูปหน่วยงาน การขาดโครงการทางด้านสาธารณสุขที่สามารถทำงานอย่างได้ผลทำให้ประชาชนในประเทศไม่ได้รับการคุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยพิบัติของโรคเอดส์ ประเทศทั้ง 2 จึงเป็นประเทศที่ทำให้เรารู้สึกโศกสลด ประเทศทั้ง 2 มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา แต่คนเหล่านี้กลับถูกขัดขวางไม่ให้ดำเนินงาน

ผลกระทบอะไรบ้างที่เราคาดว่าจะเกิดขึ้นได้ในประเทศที่การระบาดของเอชไอวีเป็นไปอย่างกว้างขวาง สมมุติฐานของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการกระจายของประชากรบอกเราว่าโรคเอดส์จะไม่มีผลกระทบต่อจำนวนประชากรในประเทศที่มีอัตราการเกิดสูงและจำนวนประชากรกำลังขยายตัว ทว่าในความเป็นจริงแล้วสมมุติฐานดังกล่าวไม่ถูกต้อง ไม่ว่าอย่างไรก็ตามโรคเอดส์จะมีผลกระทบอย่างรุนแรงแน่นอนต่อสภาพสังคม ทั้งนี้เพราะไวรัสเอดส์คือไวรัสที่มักจะเกิดการติดเชื้อในหมู่คนหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยทำงานและวัยสร้างครอบครัวและมีบุตร ในประเทศอย่างยูกันดาอันเป็นที่ซึ่งโรคเอดส์ได้แพร่ระบาดมาอย่างยาวนานมากที่สุด ผลกระทบจากรูปแบบการระบาดที่โรคมักจะเกิดกับคนในวัยหนุ่มสาวนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด ซึ่งนั่นก็คือคนรุ่นกลางอันเป็นคนกลุ่มที่ทำมาหาเลี้ยงบุตรและบิดา-มารดาจะมีจำนวนลดน้อยลงเมื่อคนรุ่นกลางซึ่งก็คือพ่อแม่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกและประกอบอาชีพหาเงินมีจำนวนลดน้อยลง

เด็กๆ ก็จะขาดการศึกษา ขาดการดูแลสุขภาพ และชีวิตความเป็นอยู่ก็จะแร้นแค้นไม่ว่าเด็กกลุ่มนั้นจะติดเชื่อไวรัสหรือไม่ก็ตามที่ ส่วนคนแก่ก็จะต้องทนรับความทุกข์ยากเพราะความยากจนและการถูกทอดทิ้ง อาจต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่ต้องหวนกลับมาทำมาหาเลี้ยงชีพและเลี้ยงคนรุ่นเยาว์อีกทั้งๆ ที่อยู่ในวัยบั้นปลายของชีวิต การศึกษาจะได้รับผลกระทบ การพัฒนาที่ได้รับผลกระทบอีกเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเอชไอวีทำลายคนรุ่นกลางซึ่งได้รับการศึกษาและอยู่ในวัยทำงานลงไปอย่างที่เกิดขึ้นในดินแดนแถบทะเลสาบใหญ่ในแอฟริกา (the Great Lakes Region of Africa) แนวโน้มของการพัฒนาประชาธิปไตยก็จะอ่อนแอลงไปด้วย กลุ่มคนหนุ่มคนสาวที่ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องสูญเสียไปคือกลุ่มคนที่ประเทศไม่อาจสูญเสียไปได้ คนกลุ่มนี้คือคนกลุ่มที่ประเทศขาดไม่ได้ถ้าหากต้องการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุข อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเช่นนั้น

เราได้เรียนรู้จากหลายๆ ประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก อาทิเช่น ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ และมาถึงตอนนี้ก็คือประเทศไทยว่าเอชไอวีนั้นสามารถป้องกันได้ แม้กระทั่งในเมืองหลวงของกิจกรรมทางเพศและการใช้ยาเสพติด อย่างเช่น อัมสเตอร์ดัมและซิดนีย์ ภายในเวลา 15 ปีที่เอดส์เริ่มต้นระบาด เนเธอร์แลนด์มีจำนวนคนติดเชื่อทั่วประเทศรวมทั้งหมดเพียงแค่กว่า 5,000 คน ซึ่งน้อยกว่าจำนวนที่เมืองเล็กๆ ในเอเชียหลายๆ เมืองได้พบเห็นในช่วงเวลาสั้นๆ เพียงไม่กี่ปี และน้อยกว่าจำนวนที่พบในหลายๆ เมืองในอเมริกาอีกด้วย (ตัวเลขที่คาดการณ์กันในปัจจุบันนี้ก็คือ ในอเมริกาประมาณกันว่ามีผู้ติดเชื่อเอชไอวีรายใหม่ๆ เกิดขึ้น 40,000 รายต่อปี) ในกรณีของประเทศไทย การโหมประชาสัมพันธ์อย่างหนักในระดับชาติเพื่อให้ใช้ถุงยางอนามัยได้ทำให้การติดเชื่อเอชไอวีรายใหม่ๆ ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทว่าการสนับสนุนให้ใช้ถุงยางอนามัยนั้นในหลายๆ ประเทศเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนทางด้านการเมือง และแม้กระทั่งในประเทศไทยถุงยางอนามัยก็หาไม่ได้ในบางสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคุก ผู้นำทางด้านการเมืองตลอดจนกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเมืองนั้น แม้จะเห็นว่าการรณรงค์ให้ใช้ถุงยางอนามัยเป็นเรื่องจำเป็น แต่ก็เกิดความเกร็งเกรง ทั้งนี้เพราะกลัวผู้คนจะเห็นว่าการส่งเสริมให้ใช้ถุงยางอาจเป็นด้วยการทำลายศีลธรรมจรรยา คุณค่าทางสังคมตลอดจนคุณธรรมของชาติ ทว่าในความเป็นจริงแล้วการใช้ถุงยางต่างหากเล่าจะสามารถช่วยป้องกันคุณให้รอดพ้นจากภัยอันตรายของเชื่อไวรัสได้

รูคอล์ฟ เวียร์เซา ชาวเยอรมันผู้เชี่ยวชาญทางการอนามัยในศตวรรษที่ 19 และหนึ่งในผู้บุกเบิกในสาขาวิชาสาธารณสุขได้เคยเขียนเอาไว้ว่างานสาธารณสุขคือการผสมผสานระหว่างการเมืองและการแพทย์ ข้อสังเกตของเวียร์เซาเป็นจริงสำหรับโรค ‘ทางสังคม’ ในอดีต อาทิเช่น โรคซิฟิลิส และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมบางอย่างเช่นการติดฝิ่น ทว่าเอชไอวีก็ไม่ได้มีอะไรที่ผิดแผกแตกต่างไปจากเรื่องเดิมๆ ดังกล่าว การจะเข้าใจเอชไอวีนั้นเราจำเป็นจะต้องสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของโรคให้ลึกซึ้งกว้างขวางเกินกว่าแค่ลักษณะของเชื่อไวรัสและปฏิกิริยาตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย การจะเข้าใจเรื่องของเอดส์ให้ถ่องแท้ขึ้นไม่เพียงแต่

เนื้อหาทางด้านการแพทย์และการเมืองเท่านั้นที่เราจะละเลยไม่ได้ ทว่าเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญที่เราจะละเลยไม่ได้เช่นกัน อาทิเช่นเรื่องสถานภาพของสตรี เศรษฐศาสตร์ของการค้าขายเสพยาเสพติด ระดับของความเปิดกว้างทางสังคมและความกดขี่ทางการเมืองในสังคมโรคเอดส์ได้กลายเป็นตัวผลักดันให้สังคมตะวันตกต้องหันกลับมาพิจารณาประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่กระจายของเอดส์เสียใหม่ อาทิเช่น ปัญหาเรื่องรักร่วมเพศ ปัญหาเรื่องความมียอคติ และปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความเข้าใจผิดๆ เกี่ยวกับการติดต่อของโรค การยอมรับความจริงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเหล่านี้สามารถช่วยบรรเทาปัญหาในโลกตะวันตกได้ อย่างไรก็ตามในโลกอื่นๆ ที่ไม่ใช่โลกตะวันตก ประเด็นปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวมาอาจไม่ได้รับการพิจารณาในแอฟริกาผู้หญิงเป็นเพศที่โดนกดขี่ เป็นพวกที่ยากจนและเป็นคนที่ไม่รู้หนังสือ และปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เองได้กลายเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงสำหรับการป้องกันโรคเอดส์ การมีรัฐบาลที่เลวและการที่สังคมยุ่งเหยิงเพราะผลพวงจากการมีรัฐบาลที่เลว อย่างเช่นที่เกิดขึ้นในซาอีร์ภายใต้การปกครองของโมบูตู หรืออย่างเช่นที่เกิดขึ้นในประเทศที่มีปัญหารุนแรง เช่น ประเทศยูกันดาหรือในประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง 2 ประเทศที่ผู้ปกครองโหดร้ายทารุณอย่างเช่นประเทศรวันดาและบุรุนดี ปัจจัยดังกล่าวยิ่งช่วยเพิ่มความรุนแรงเป็นอย่างยิ่งให้กับปัญหาโรคเอดส์ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของโรคเอดส์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องหวนกลับมาพิจารณาเรื่องต่างๆ ใหม่หลายเรื่อง อาทิเช่นธรรมเนียมนิยมในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ผลกระทบทางด้านสังคมที่เกิดจากการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนความจริงที่ว่าระบอบการปกครองที่กดขี่ข่มเหงประชาชนจะทำให้ประเทศชาติเกิดจุดอ่อนและถูกเอชไอวีโจมตีได้ง่าย ตามธรรมชาตินั้นไม่มีอะไรที่อยู่นิ่งเฉยได้ และไวรัสก็เช่นกัน ถ้าหากว่าสถานะแวดล้อมเป็นใจ มันก็สามารถจะแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว

ไวรัสเอดส์บีบบังคับให้เราต้องหวนกลับมามองเรื่องเพศสัมพันธ์ในลักษณะที่ตรงไปตรงมายิ่งขึ้น และนอกจากนี้ยังต้องหันกลับมาเผชิญกับความจริงที่ว่าพฤติกรรมทางเพศของคนนั้นบ่อยครั้งหรือจะว่าเป็นปกติธรรมดาที่ย่อมได้เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานของสังคมหรือทำทลายความเชื่อของสังคม ลองดูตัวอย่างของประเทศไทยก็ได้ คนไทยนั้นมีธรรมเนียมนิยมที่ว่าผู้หญิงจะต้องรักษาพรหมจารีเอาไว้ก่อนแต่งงานและหลังจากแต่งงานแล้วก็ต้องซื่อสัตย์ไม่นอกใจสามี ทว่าธรรมเนียมดังกล่าวไปด้วยกันได้ยากกับการมีโสเภณีอยู่ในสังคมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ก่อนที่จะมีการระบาดของโรคเอดส์ประเด็นเช่นนี้อยู่ในความสนใจของคนเพียงไม่กี่กลุ่ม พวกที่สนใจอาจมีนักวิชาการอยู่เพียงหยิบมือ มีกลุ่มชนชั้นสูงที่สนใจเรื่องพิทักษ์สิทธิสตรี และแน่นอนอาจมีกลุ่มผู้หญิงที่ถูกซื้อให้มาทำงานขายตัวด้วย เมื่อเอชไอวีเกิดแพร่ระบาดเข้ามาในกลุ่มประชากรกลุ่มนี้อันเป็นกลุ่มเสี่ยง เรื่องจึงแดงขึ้นมาว่าผู้ชายไทยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะยังโสดหรือไม่โสดล้วนแล้วแต่ไปเที่ยวผู้หญิงหากินด้วยกันทั้งนั้น พฤติกรรมทางเพศของชายไทยพวกนี้จึงได้กลายเป็นประเด็นปัญหาสำหรับคนไทยทุกคนขึ้นมา รัฐบาลและแท่งที่จริงแล้วไม่ใช่

แค่เพียงรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเป็นสังคมโดยรวมอีกด้วย อาจรู้สึกไม่สบายใจเกี่ยวกับความเป็นจริงในเรื่องนี้ และอาจจะปฏิเสธเหมือนอย่างผู้นำของอเมริกาหลายๆ คนได้เคยปฏิเสธมาแล้ว กล่าวคือปฏิเสธไม่ยอมรับว่าแท่ที่จริงแล้วคนในสังคมซึ่งอาจจะรวมถึงตัวเองด้วยกำลังทำอะไรอยู่ รัฐบาลยังคงฝังหัวอยู่กับกรอบความเชื่อเดิมๆ เกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่เป็นปกติและไม่ยอมมองสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างออกไปจากกรอบนั้น การยึดมั่นในทางที่ผิดๆ เช่นนี้อาจนำไปสู่วิบัติภัยได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคุณกำลังเผชิญกับโรคร้ายอย่างเช่นเอดส์ อันเป็นโรคที่มีระยะฟักตัวยาวนานเพียงพอที่จะลงให้คุณหลงคิดไปได้ว่าไม่มีปัญหา และกว่าจะรู้ความจริงโรคก็ได้แพร่ระบาดไปแล้วอย่างกว้างขวางในหมู่สาธารณชน และด้วยเหตุผลในการทำงานเดียวกันนี้เอง เราจึงได้ยินรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขของอินเดียออกมากล่าวในปี ค.ศ. 1993 ว่า ‘คุณค่าของครอบครัวอินเดียแบบโบราณ’ ต่างหากที่เป็นอาวุธป้องกันโรคเอดส์ได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุด ไม่ใช่ถุงยางอนามัย ไม่ใช่การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และไม่ใช่การหาวิธีป้องกันโรคให้คนขายบริการทางเพศ ทว่าในความเป็นจริงก็คือโสเภณีเป็นเรื่องเก่าแก่ของอินเดียที่แอบแฝงอยู่ภายใต้โล่ห์ของศาสนา⁴ ผู้ชายหนุ่มๆ ชาวอินเดียไปใช้บริการทางเพศในอัตราที่สูง และระบบการลักลอบค้าบริการทางเพศในยุคปัจจุบันยังเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเนปาลอีกด้วย การที่รัฐบาลออกมายืนยันว่าผู้ชายอินเดีย ‘ไม่เป็นเช่นนั้น’ ยาวนานเกินไปเป็นเหตุให้อะไรก็ได้แพร่ระบาดออกไปมากจนยากที่จะควบคุมได้ในหมู่ผู้ขายบริการทางเพศ ในหมู่ลูกค้า และที่นั่นจะทยอยต่อไปอย่างไม่ขาดสายก็คือในหมู่ภรรยาของบรรดาลูกค้าด้วย ซึ่งโดยรวมแล้วตัวเลขผู้ติดเชื้อตราจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1996 นั้นสูงถึง 5 ล้านคน

ถ้าหากว่าการป้องกันโรคเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลและคุ้มกับค่าใช้จ่าย เหตุใดกันเล่าการนำเอามาตรการมาลงมือปฏิบัติจึงกลายเป็นปัญหาอย่างยิ่ง มาตรการต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องทำเพื่อป้องกันโรคเอดส์ถ้าหากจะให้ไล่ไปเป็นรายการสั้นๆ จะมีดังต่อไปนี้คือ การสนับสนุนให้ใช้ถุงยางและการแจกจ่ายถุงยางให้ใช้ การตรวจหาและจัดระบบป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น การจัดหาเข็มและอุปกรณ์ฉีดยาที่สะอาดให้กับผู้ติดยา การตรวจเลือดและผลิตภัณฑ์จากเลือดที่มีผู้บริจาคเพื่อให้แน่ใจว่าปลอดเชื้อ การจัดสภาพและระบบการให้บริการทางด้านการแพทย์ที่มีมาตรฐานความปลอดภัย การให้ความรู้ในเรื่องที่จำเป็นแก่สาธารณชน และท้ายที่สุดก็คือการจัดหามาตรการป้องกันให้กับกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุดในสังคม การนำเอามาตรการต่างๆ ดังที่ว่ามาทั้งหมดมาลงมือปฏิบัติให้เกิดผลนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ทั้งนี้เพราะทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการนี้ก็มีอยู่ ทว่าเรื่องสำคัญก็คือความสำเร็จของมาตรการต่างๆ นั้นแท่ที่จริงย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการอันได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่นทางด้านการเมือง การเข้าถึงการศึกษาของประชาชน เสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในทางความคิดและการแสดงออกตลอดจนการทำให้สตรีมีสิทธิมี

เสียงและมีอำนาจในตัวเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นนามธรรมเหล่านี้ต่างหากที่จะเป็นตัวชี้ขาดว่าประเทศไทยจะล้มเหลวและประเทศไทยจะประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามราคาของความล้มเหลวนั้นแพงมาก ในฝั่งตอนนี้คนขายโลศพทำเงินได้ดี บนทางหลวงหมายเลข 107 เราจะเห็นร้านขายโลศพอยู่เต็มไปหมด และนอกจากนี้ประเทศยังมีเด็กประเภทใหม่เกิดขึ้นอีกด้วย ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ก็คือกลุ่มลูกเอดส์ อาจกล่าวได้ว่าลูกเอดส์ก็คือลูกกำพร้าของสงคราม เป็นพวกที่รอดตายหรือเป็นเหยื่อของสงครามนั่นเอง กลุ่มลูกเอดส์ในเมืองไทยโดยเปรียบเทียบแล้วยังนับว่าโชคดีทั้งนี้เพราะประเทศไทยยังจัดว่าร่ำรวยรุ่งเรืองเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งยากจนกว่า อนาคตมีแนวโน้มว่าจะไม่เมตตาต่อลูกเอดส์ในร่างกึ่งหรือในพนมเปญ อย่างไรก็ตาม จริงๆ แล้วเรื่องไม่จำเป็นจะต้องเป็นไปในทำนองนั้นก็ได้

เชิงอรรถ

1. โครงการ ‘เตรียมการประเมินผลวัคซีนเอดส์—Preparations for AIDS Vaccine Evaluations’ หรือ PAVE เป็นส่วนหนึ่งของความคิดริเริ่มที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านการงบประมาณจากสถาบันสาธารณสุขแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (US National Institutes of Health) โครงการ PAVE ภาครัฐไทยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ อันได้แก่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) กระทรวงสาธารณสุขของประเทศไทยและหน่วยแพทย์ของกองทัพบกของประเทศไทย (Thai Army Medical Corps) วัตถุประสงค์ของโครงการนี้คือการวางรากฐานเพื่อหาความเป็นไปได้ของการทดลองวัคซีนเอชไอวี ซึ่งกระบวนการนี้เรื่องที่เกี่ยวข้องก็จะต้องหาวิธีระบุให้ได้ว่าคนกลุ่มใดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะติดเชื้อเอชไอวี และกลุ่มเสี่ยงนี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวอย่างไร (กลุ่มนี้จะต้องไม่ใช่ผู้ที่ติดเชื้อแล้ว) และจะต้องเป็นกลุ่มที่อาจยินยอมเข้าร่วมโครงการทดลองวัคซีนด้วย สถานที่ทดลองโครงการแห่งอื่นๆ ก็มีเมืองใหญ่ๆ หลายๆ เมืองในสหรัฐอเมริกา (ฟิลาเดลเฟีย บัลติมอร์ ซานฟรานซิสโก ซีแอตเทิล และเดนเวอร์) นอกจากนี้ยังมีอินเดีย เฮติ มาลาวี ยูกันดา รวันดา เคนยา และซิมบับเว ตำแหน่งของผู้เขียนโดยผ่านทางมหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์คือผู้อำนวยการ ภาคสนามของ PAVE ภาครัฐไทย

2. ‘ไหว-wai’ คือวิธีทักทายและแสดงความเคารพในประเทศไทย ฝ่ามือทั้ง 2 ถูกรวบเข้าหากันและยกขึ้นสูงจรดหน้าผาก ศีรษะจะต้องก้มลงเล็กน้อยพร้อมกับรอยยิ้มกว้างบนใบหน้า

3. คำว่า ‘incidence’ ในที่นี้เราใช้เพื่อหมายถึงความถี่ของการติดเชื้อเอชไอวีหรือโรคเอดส์รายใหม่ ในฝั่งเราเผ่าติดตามดูกลุ่มผู้ชายจำนวนประมาณ 50 คนที่ไม่มีเชื้อเอชไอวีและมีพฤติกรรมเสี่ยง

อาทิเช่นชอบไปเที่ยวโสเภณีบ่อยๆ มีประวัติเคยเป็นโรคหนองในหรือซิฟิลิส และเป็นผู้เสพยาโดยใช้เข็ม ภายหลังจากที่ได้คอยเฝ้าติดตามคนกลุ่มนี้มาเป็นเวลา 2 ปี (1993-1995) ไม่มีคนใดในกลุ่มติดเชื้อเอชไอวีเลย ผลที่ได้จากการเฝ้าติดตามครั้งนี้ทำให้คณะของเราทั้งหมดแปลกใจเป็นอย่างยิ่ง และยังเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันว่าคณะทำงานเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในฝายนันทนาการได้ผลอย่างดียิ่งเยี่ยม อย่างไรก็ตามก่อนที่จะเร่ร่อนหาคนมาเข้ากลุ่ม 50 คนเพื่อการศึกษาติดตามนี้ เราได้ทำการคัดเลือกจากคนจำนวนมาก และมากกว่า 1 ใน 3 ของคนที่เราทดสอบเพื่อคัดเลือกติดเชื้อเอชไอวี นอกจากนี้เรายังได้พยายามศึกษาคนกลุ่มที่มีอาชีพขายบริการทางเพศในฝายอีกด้วย มีคนอยู่เพียงไม่กี่คนเท่านั้นในกลุ่มนี้ที่ผลทดสอบเอชไอวีออกมาเป็นลบ จำนวนคนในกลุ่มนี้จึงมีไม่มากพอที่เราจะศึกษา

4. ในระบบ ‘เทวทาส’ ตามประเพณีนิยมของชาวอินเดีย นั่นสตรีอินเดียที่อายุน้อยจะถูกจัดให้เข้าพิธีแต่งงานกับเทพเจ้าประจำโบสถ์ แล้วต่อจากนั้นก็ต้องยอมตัวรับใช้ในฐานะของนางคณิกาประจำโบสถ์ ผลจากการศึกษาวิจัยเมื่อไม่นานมานี้เกี่ยวกับระบบ ‘เทวทาส’ ผู้วิจัยได้พบว่าระบบนี้ทำให้สามารถค้าผู้หญิงให้เป็นโสเภณีได้โดยไม่ต้องโดนสังคมประณามทั้งนี้เพราะอาศัยโล่กำบังจากศาสนา (Stephens, and Mawar, both at the X International Conference on AIDS, Yokohama, August 1994.)

2 ประเทศไทย

พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์

ไม่ใช่ธูรงยาง ไม่ใช่ให้บริการ และไม่คืนเงิน

ในบรรดาพระพุทธรูปหลายหลากปางที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งคนไทยได้สร้างขึ้นอย่างทรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว บางคนเรียกพระพุทธรูปปางนี้ว่า ‘พระพุทธรูปปางลีลา’ (Walking Buddha) แท้ที่จริงแล้วพระปางนี้คือพระพุทธรูปปางที่เสด็จกลับสู่โลกมนุษย์ภายหลังจากการเสด็จโปรดพุทธมารดา พระสาวกองค์แรกยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หรือสวรรค์ชั้นที่ 7 ของชาวพุทธ พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นเป็นของไทยแท้ๆนี้สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยอันเป็นราชอาณาจักรไทยแห่งแรก ชาวไทยได้อพยพออกจากขุนนางลงมาสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเวลาเพียงไม่กี่ร้อยปีเท่านั้นก่อนหน้านี้ คนเหล่านี้อพยพลงมาสู่ดินแดนอันเป็นที่ตั้งรกรากและปกครองโดยอาณาจักรมอญ-เขมรที่กำลังเสื่อมถอยอำนาจลง ศิลปกรรมในยุคปลายของเขมรได้วิวัฒนาการมาเป็นศิลปกรรมแบบผสมผสานระหว่างฮินดูและพุทธ มีการประดับประดาด้วยการสลักเสลาแทบทุกตารางนิ้วของปราสาท(เจดีย์ทรงเขมร) พระพุทธรูปแบบเขมรนั้นบริเวณพระอุระจะหนาและกว้าง พระพักตร์แฝงด้วยรอยยิ้มแบบเข้าใจโลก พระสอใหญ่ต้นแบบนักมวยปล้ำและพระพักตร์ใหญ่กว้าง สำหรับชนชาติไทยนั้นเมื่อได้ไต่ขึ้นอำนาจของชนชั้นปกครองชาวเขมรลงได้เรียบร้อยแล้วจึงได้สร้างพระพุทธรูปของตนเองขึ้นในรูปแบบที่เรียบง่ายและแตกต่างออกไปอย่างยิ่งจากรูปแบบของศิลปะแบบเขมรเดิม การเปลี่ยนแปลงดังที่ว่าเป็นไปอย่างรวดเร็วเฉียบพลันคล้ายคลึงกับการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบศิลปะที่ประดับประดาตกแต่งอย่างมั่งคั่งเหลือเกินตามแบบคาทอลิกในยุคเรอแนสซองส์มาเป็นศิลปะแบบเรียบง่ายของชาวโปรเตสแตนท์ในยุคแรกๆ พระพุทธรูปปางใหม่ของชาวไทยทั้งรูปแบบของเทพเจ้าเขมรมาเป็นรูปแบบที่เหมือนกับคนธรรมดาสามัญเนื้อไม้หนึ่ง ด้วยความที่คนไทยมองพระสัพพัญญูว่าทรงเป็นผู้ที่อยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง พระพุทธรูปของพวกเขาก็ไม่มีเพศ ไม่ใช่หญิงและไม่ใช่ชาย สะโพกมีส่วนเว้าส่วนโค้งทรวงอกภายใต้ผ้าครองมีลักษณะนูนขึ้นมา พระพักตร์ซึ่งงดงามหาที่ติไม่ได้นั้นอาจกล่าวได้ว่าเหมือนทั้งหญิงและชาย หรือจะว่าไม่เหมือนทั้งหญิงและชายก็ย่อมได้เช่นกัน พระพุทธรูปแบบสุโขทัยซึ่งบางทีก็หล่อด้วยเหล็กและบางทีก็เป็นทองบรอนซ์งดงามกลมกลืนไปทั้งพระองค์โดยไม่มีการประดับประดาตกแต่งอะไรมากมายที่จะทำให้สูญเสียความงดงามนั้น พระหัตถ์เรียวยาวอ่อนพลิ้วราวเปลวไฟ พระพักตร์สงบนิ่งมองดูเยือกเย็น ส่วนหน้าท้องถ้าหากมองเห็นได้ก็จะมีลักษณะเหมือนมนุษย์ โดยส่วนพระนาภีจะได้รับการตกแต่งอย่างเอาใจใส่มากที่สุด

รูปแบบของศิลปะนี้คือต้นกำเนิดของศิลปะคลาสสิกของไทย เมื่อประเทศชาติมั่งคั่งขึ้นชาวไทยก็จะสร้างพระพุทธรูปและประดับประดาด้วยทอง ทว่าศิลปะต้นแบบของสุโขทัยก็จะยังคง

อยู่ที่นั่นไม่หายไปไหน จะเป็นต้นแบบของศิลปะและงานออกแบบที่ดีที่สุดของไทย รูปแบบของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยแสดงคำจำกัดความลักษณะความอ่อนไหวอันเป็นเอกลักษณ์ไทยตลอดจนลักษณะของวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี วัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมที่รักความงดงาม ยอมรับเรื่องทางกายภาพ ยอมให้มีความผสมกลมกลืนกันระหว่างลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางจิตวิญญาณ เป็นวัฒนธรรมที่สร้างพระรูปของพระศาสดาผู้ทรงเป็นพระสัพพัญญูให้มีรูปลักษณะเหมือนมนุษย์เสด็จลงจากเทวโลกเพื่อกลับคืนสู่โลกแห่งวัตถุ

ความรวดเร็วและความแข็งแกร่งที่ชนชาติไทยโค่นล้มชนชั้นปกครองชาวเขมรและสร้างอาณาจักรของตนเองขึ้นมาใหม่นั้นนับว่าน่าพิศวง คุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้อันได้แก่ ความสามารถในการผนึกกำลัง ในการปรับตัว และในการปรับเปลี่ยนสังคมอย่างรวดเร็วจนเหลือเชื่อ ยังคงอยู่กับชาวไทยมาตราบนานกระทั่งถึงทุกวันนี้ และเหตุผลนี้เองอาจเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยอธิบายว่าเหตุใดประเทศไทยจึงเป็นเพียงประเทศเดียวเท่านั้นในเอเชียที่สามารถรอดพ้นจากภัยของการล่าอาณานิคมของชาติในยุโรปมาได้ สามารถหลีกเลี่ยงการถูกทำลายประเทศโดยญี่ปุ่นมาได้อย่างชาญฉลาด และเกือบจะไม่ได้เห็นการสู้รบเอาเลยในช่วงของการสงครามอันยาวนานที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอินโดจีนในช่วงทศวรรษที่ 1950, 1960 และ 1970

อารมณ์ขัน ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสวยงาม ความรักในสมบัติพัสถานและการชอบอะไรที่เป็นเรื่องง่ายๆ การชอบรับประทาน และชอบเรื่องเพศสสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวิถีไทย คำว่า ‘ไทย’ ในภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์หลายเสียงและออกเสียงลำบากแปลว่า ‘อิสระ’ เพราะฉะนั้นคำว่า ‘ไทยแลนด์’ หรือ ‘ประเทศไทย’ จึงแปลว่าดินแดนแห่งความอิสระเสรี และคำว่าอิสระเสรีนี้ไม่ได้เป็นแค่เพียงการตอกย้ำความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมเท่านั้น แต่มันยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงลักษณะวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในหมู่คนไทยอีกด้วย ซึ่งนั่นก็คือคนไทยเป็นคนที่ชอบอิสระ สำหรับคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชายไทย สิทธิในการเลือกใช้ชีวิตในแบบที่ตนชอบและสิทธิในการแสวงหาความสุขตามอำเภอใจของตนถือเป็นสิทธิที่พึงมีพึงได้มาแต่กำเนิด ลักษณะเช่นนี้เกือบจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ผิดแผกแตกต่างไปจากประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ซึ่งประเทศอื่นๆ ในเอเชียนั้นแบบอย่างที่ดีปฏิบัติก็คือการที่ปัจเจกบุคคลจะต้องยอมทำตามส่วนรวมหรือหมู่คณะ ลักษณะความชอบอิสระเสรีดังที่ว่านี้ (และขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าส่วนใหญ่จะจำกัดวงแคบอยู่แต่เฉพาะในหมู่ผู้ชายเท่านั้น) ยังกินวงกว้างครอบคลุมไปถึงเรื่องเพศสัมพันธ์อีกด้วย ในอดีตการมีภรรยาหลายคนเป็นเรื่องที่ยอมรับกันได้โดยเปิดเผย ในขณะที่ในยุคปัจจุบันการมีภรรยาหลายคนอาจเป็นเรื่องที่ถูกตำหนิแต่ก็ยังคงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแพร่หลายอยู่ดีในหมู่ชายไทยที่มีฐานะดี ตราบใดที่การมีภรรยาหลายคนกระทำอย่างไม่โจ่งแจ้งก็เป็นเรื่องที่สามารถยอมรับกันได้ และที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการมีอิสระเสรีส่วนตัวนั้นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับ การกระทำอะไรก็ตามที่เป็นการละเมิดกฎหรือละเมิดศีลธรรมโดยทำอย่างเปิดเผยให้สาธารณชนรับรู้ เช่น การเป็นพวกรักร่วมเพศ การมีภรรยาน้อย การ

ชายลูกสาว สิ่งต่างๆเหล่านี้ถือเป็นเรื่องน่าประหลาดในสังคมไทย ถือเป็นการกระทำที่ทำให้ ‘เสียหน้า’ และสำหรับคนไทยแล้วการทำให้ใครก็ตามเสียหน้าก็คือการสร้างสรรค์ได้อย่างรวดเร็วและยาวนาน ทว่าตราบไคที่การแสวงหาความสุขของผู้ชายกระทำอย่างมิดชิดปิดบัง ไม่หยิบยกเอาเรื่องเหล่านี้มาเปิดเผยให้สังคมได้รับรู้ ก็ไม่มีใครจำเป็นต้องเสียหน้า

การที่เสรีภาพส่วนตัวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือเสรีภาพที่จะกระทำตามใจตนเองโดยปราศจากความละอาย ไม่ใช่โดยปราศจากความผิด (ถ้าหากจะใช้ศัพท์ทางมานุษยวิทยา) มีลักษณะเป็นเสมือนพลังที่ควบคุมสังคมอยู่ ประเทศไทยจึงเปรียบเสมือนดินแดนในฝันของนักวิจัย ถ้าหากคุณสามารถให้มีการสัมภาษณ์อย่างถูกวิธีและคุณสามารถทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไว้วางใจและเชื่อมั่นได้ว่า คุณจะปกปิดทุกอย่างเป็นความลับ ผู้ถูกสัมภาษณ์ก็จะยอมเล่าให้คุณฟังอย่างหมดเปลือกทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประวัติการมีเพศสัมพันธ์ ประวัติการติดเชื้อโรคทางเพศสัมพันธ์ต่างๆอาทิเช่นโรคหนองในหรือซิฟิลิส คุณสามารถรู้ได้ภายในเวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้นว่าเคยมีอะไรเกิดขึ้นมาบ้างแล้วและโอกาสเสี่ยงติดเชื้อเอชไอวีของพวกเขามีมากน้อยแค่ไหนเพียงไร เรื่องนี้เป็นจริงด้วยเช่นกันในกองทัพ ในระบบของกองทัพไทยนั้น การติดเชื้อเอชไอวี การเป็นพวกร่วมเพศ หรือแม้แต่การเป็นกะเทยที่ชอบแต่งตัวผิดเพศ ล้วนแล้วแต่ไม่ใช่สาเหตุของการไม่รับเข้าเป็นทหารอย่างใดก็ตาม ถ้าหากเป็นในระดับสาธารณะแล้วละก็เรื่องต่างๆจะเปิดเผยแตกต่างออกไป คนไทยนั้นเรื่องของศักดิ์ศรีและการรักษาหน้ารักษาดูเก๋กันว่าเป็นเรื่องใหญ่ พวกเขาทนไม่ได้ถ้าหากจะมีคนภายนอกมาชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของคนไทยหรือประเทศไทย และนี่คือช่องว่างอันมหึมา ระหว่างหน้าตาของประเทศกับความเป็นจริงอันน่าระคายเคือง ถ้าหากคุณไปเดินย่านพัฒนพงษ์ หรือย่านบันเทิงแห่งอื่นๆของกรุงเทพฯ คุณอาจจะตกตะลึงก็เป็นได้เมื่อเห็นว่าการขายบริการทางเพศนั้นทำกันอย่างโจ่งครึ่มเพียงใดในย่านเหล่านั้น บาร์เกย์ต่างๆซึ่งใช้เด็กผู้ชายเดินโชว์ไม่ได้แกล้งทำเป็นเสแสร้งเลยที่ไม่มีการค้าบริการทางเพศในบาร์เหล่านั้น ส่วนบาร์ที่ใช้ผู้หญิงก็ทำธุรกิจอย่างเปิดเผยไม่แพ้กัน คุณสามารถจ่ายเงินเพื่อเข้าไปดูการแสดงการร่วมเพศกันบนเวที นอกจากนี้ยังอาจมีการแสดงที่สาวๆโยนลูกโป่งปองลงห้วง หรือมีการแสดงที่ใช้เด็กผู้ชายบ้านนอกสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองให้ดู การแสดงต่างๆดังที่กล่าวมาแล้วล้วนแล้วแต่สะใจถึงใจเท่าที่คุณอยากจะให้ถึง ทั้งตัวแสดงและพนักงานต่างนั้นคุณสามารถจ่ายเงินเพื่อซื้อบริการได้ แต่แม้กระนั้นก็ดีประเทศไทยก็แทบจะถึงกลียุคเอาทีเดียวเมื่อพจนานุกรมของอังกฤษบรรยายคำว่า ‘กรุงเทพฯ’ โดยมีเนื้อความตอนหนึ่งระบุว่าเมืองที่มีโสเภณีแพร่หลาย การขายบริการทางเพศเป็นเรื่องหนึ่ง แต่การหยิบยกเอาเรื่องนี้มาเปิดเผยให้สาธารณชนต่างชาติได้รับรู้ย่อมเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลยทีเดียว

การพูดในเรื่องที่น่าพูด ผู้เขียนเองสามารถรู้สึกได้อย่างดีทีเดียวเหมือนกับที่ผู้บรรยายอื่นๆได้เคยรู้สึกกันมาแล้วว่ายอมเสี่ยงที่จะสูญเสียคนฟัง ตัวอย่างเช่นเมื่อผู้เขียนพูดถึงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของคนไทยภาคเหนือและได้ชี้ให้เห็นว่าชายไทยในภาคเหนือไปเที่ยวโสเภณีมากกว่าชายไทยในภาคอื่นๆของประเทศ คนฟังพากันเหลือกตาอย่างไม่อยากจะเชื่อ

และถ้าหากว่าตัวเลขที่ผู้เขียนหยิบยกขึ้นมาพูดนั้นเชื่อถือได้ พวกเขาก็จะรีบโหมว่าเป็นเรื่องของคนยากคนจน คนไร้การศึกษาหรือพวกชาวเขาซึ่งแท้ที่จริงแล้วคนพวกนี้ยากจนเกินกว่าจะไปใช้บริการโสเภณีได้) ทว่าหากคุณหยิบยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาพูดคุยกันเล่นในวงเหล้า ชาวเหนือทั้งหลายที่ร่วมวงดื่มอยู่กับคุณก็จะเห็นด้วย อาจจะถึงกับหัวเราะอย่างสนุกสนานด้วยซ้ำไปพร้อมกับพูดว่า จะอย่างไรได้ในเมื่อพวกเขาเป็นคนที่รักสนุก และอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือสาวเหนือเฟื่องเป็นสาวที่สวยงามที่สุดในประเทศเสียด้วย เพราะฉะนั้นใครกันเล่าจะอดใจไหว และมันเรื่องอะไรกันด้วยเล่าที่พวกเขาจะต้องอดใจ

เคยมีผู้เชี่ยวชาญในวงการแพทย์แสดงความเห็นเอาไว้ตั้งแต่ช่วงปีค.ศ. 1985 ว่าในทางพันธุกรรมชาวเอเชียอาจมีภูมิคุ้มกันต้านเชื้อเอชไอวีก็เป็นได้ การที่เอชไอวีแพร่ระบาดในประเทศไทยในเวลาต่อมาเป็นเรื่องพิสูจน์ได้เป็นอย่างดีว่าความเห็นเช่นนั้นผิดอย่างไม่ต้องสงสัย อย่างไรก็ตามถ้าหากคุณหวนกลับไปมองดูแผนที่การแพร่ขยายของโรคเอดส์ในช่วงทศวรรษ 1980 เอเชียก็มองดูเหมือนกับเป็นทวีปที่ปลอดภัยจากโรคเอดส์จริงๆ ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่ทำลายความเชื่อที่ว่าทวีปเอเชียมีภูมิคุ้มกันต้านโรคเอดส์ และด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผลหากเราจะเลือกประเทศไทยเป็นประเทศแรกในการสำรวจสถานการณ์โรคเอดส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ トラบถึงปัจจุบันนี้เมื่อพูดถึงวิกฤติโรคเอดส์ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศที่ถูกศึกษาถูกวิเคราะห์แยกแยะและมีข้อมูลเป็นที่รับรู้และเข้าใจมากที่สุด ถ้าไม่ใช่ในโลกก็ต้องเป็นในภูมิภาคนี้แน่นอน และนอกเหนือไปจากนี้ประเทศไทยยังประเทศที่ผู้เขียนรู้จักมากที่สุดอีกด้วย ทั้งนี้เพราะผู้เขียนได้เข้ามาใช้ชีวิตและทำงานในเชียงใหม่ซึ่งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยตั้งแต่ปีค.ศ. 1992 กลุ่มบุคคลต่างๆ เหล่านี้ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นนักวิจัย บุคลากรทางด้านสาธารณสุข นักเคลื่อนไหวเพื่อสังคม ตลอดจนคนที่เป็โรคเอดส์ ล้วนแล้วแต่พร้อมที่จะเผชิญกับความยากลำบาก เผชิญกับภาระหน้าที่ตลอดจนพร้อมเปิดใจยอมรับความหวังที่อาจมีอย่างกล้าหาญตรงไปตรงมา และถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของสิ่งที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในที่นี้อาจฟังดูรุนแรง ทว่าการสำรวจครั้งนี้ก็คือความพยายามที่จะตอบแทนบุญคุณของเพื่อน ของผู้ร่วมงาน ตลอดจนของประเทศไทยอันเป็นประเทศที่ผู้เขียนรู้สึกผูกพันจนกระทั่งได้พัฒนาလာมาเป็นความรัก ถึงแม้ว่าเรื่องของเอชไอวีจะชักนำให้ผู้เขียนจำต้องศึกษาเรื่องราวในด้านมืดของประเทศนี้ก็ตามที

เพื่อที่จะเข้าใจเอชไอวี คุณจำเป็นจะต้องเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซื่อซายหรือถูกบังคับ เป็นเพศสัมพันธ์ทางปาก ทางช่องคลอด หรือทางทวารหนักก็ตามที และแบบนี้ก็แปลว่าคุณจะต้องก้าวล่วงขอบเขตของมาตรฐานทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมทางเพศอันเป็นแบบอย่างที่คุณต้องไปศึกษาพฤติกรรมทางเพศที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสังคมด้วยถึงแม้จะเป็นเรื่องยากลำบากเท่าใดก็ตาม คุณจำเป็นจะต้องให้ความสนใจข้อเท็จจริงที่น่าเศร้าเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดอื่น ต้องรู้ว่าการใช้ยาเสพติดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเพศสัมพันธ์อย่างไร และนอกจากนี้ยังต้องรู้เกี่ยวกับเรื่องบทบาทของขบวนการค้าผู้หญิงอีกด้วย

เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องค้นพบให้ได้ว่าอะไรบ้างในระบบการแพทย์ที่ใช้ไม่ได้ผล ต้องพยายามมองหาข้อจำกัดและต้องพยายามเข้าใจถ้าหากไม่มีใครทำอะไร เรื่องนี้ไม่ใช่การขุดคุ้ยเรื่องไม่ดีไม่งามออกมาตีแผ่ แต่มันเป็นกระบวนการวิจัยทางด้านสาธารณสุข เป็นกระบวนการสืบค้นเพื่อให้ได้รู้ว่าอะไรคือต้นตอของความเสี่ยงของโรคและอะไรคือกลไกการระบาดของโรค ต้นตอ และกลไกต่างๆที่เราค้นพบ บางสิ่งอาจพบได้ในทุกสังคมและบางสิ่งก็อาจไม่ ประเทศไทยไม่จำเป็นจะต้องเป็นตัวอย่างของประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจัยบางอย่างที่นำไปสู่การระบาดของโรคในประเทศไทยอาจไม่ใช่ปัจจัยของประเทศพม่าหรือของลาวก็เป็นได้ และในทำนองเดียวกันปัจจัยบางอย่างก็อาจจะใช่ และจะว่าดีหรือไม่ดีก็สุดแท้แต่ ทว่าด้วยเหตุที่ประเทศไทยได้ยอมเปิดเผยให้

สาธารณชนได้รับรู้เกี่ยวกับวิกฤติโรคเอดส์ของประเทศ เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงโฉมหน้าของเอดส์ในเอเชีย สำหรับคนส่วนใหญ่แล้ว โฉมหน้านั้นคือประเทศไทย

คลื่นแห่งการระบาดลูกสาม

ในปี ค.ศ. 1981 เมื่อคนไ้รายแรกๆซึ่งต่อมาในปัจจุบันเราจึงได้ทราบว่าเป็นคนไ้โรคเอดส์ปรากฏตัวขึ้นในหมู่ชายรักร่วมเพศในเมืองนิวยอร์กและซานฟรานซิสโก ไวรัสโรคเอดส์ก็ได้แพร่กระจายไปแล้วอย่างกว้างขวางในอัฟริกา ยุโรปตะวันตก และสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่โรคนี้มีระยะฟักตัวยาวนาน และอาการในระยะเริ่มแรกก็ไม่เด่นชัด เราจึงไม่ทราบแน่นอนว่าเชื้อไวรัสเอดส์ได้แพร่กระจายไปกว้างขวางเท่าใดแล้ว และผู้คนเป็นจำนวนเท่าไรกันแน่ที่ในที่สุดจะต้องได้รับผลกระทบจากโรคนี้ ส่วนเชื้อไวรัสเองนั้นกว่าจะมีการค้นพบเวลาก็กว้างเลยมาจนถึงปีค.ศ. 1984 และวิธีตรวจสอบหาโรคก็เพิ่งจะเริ่มมีขึ้นในปีค.ศ. 1985 เมื่อเรามีวิธีการตรวจสอบและสามารถตรวจสอบได้ว่าใครเป็นโรคเอดส์ ไม่ใช่ตรวจสอบได้แต่เฉพาะผู้ที่มีอาการของโรคปรากฏเด่นชัดแล้วเท่านั้น แต่ยังสามารถตรวจสอบได้อีกด้วยว่าใครที่ติดเชื้อแล้วแต่ยังไม่แสดงอาการ เราจึงได้เริ่มเห็นภาพชัดเจนว่าขอบเขตการแพร่ระบาดของโรคได้แพร่ขยายไปกว้างไกลเท่าใดแล้ว เป็นไปได้ว่าครึ่งหนึ่งของชายรักร่วมเพศในนิวยอร์กได้รับเชื้อโรคเอดส์แล้วในตอนที่เราเริ่มค้นพบว่า มีโรคนี้เกิดขึ้น ประเทศบางประเทศในอัฟริกากลางต้องเผชิญกับสถานการณ์โรคระบาดที่เกือบจะถึงขั้นทำลายล้างเผ่าพันธุ์ 1 ใน 10 ของประชากรในประเทศเหล่านั้นอาจต้องเสียชีวิตเพราะโรคนี้

ดินแดนแถบนี้จัดเป็น ‘ดินแดนอันตราย’ แห่งแรกๆอันเป็นที่ซึ่งไวรัสเอดส์ได้แพร่กระจายอยู่ในหมู่ประชากรมาเป็นระยะเวลายาวนานก่อนที่จะมีการค้นพบโรคเอดส์เสียอีก จะยาวนานเท่าใดไม่มีใครรู้ การป้องกันการแพร่ระบาดของเอดส์ในระยะเริ่มแรกจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ประตูลงมรกได้ถูกเปิดออกมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว

โรคเอดส์ยังได้ปรากฏประปรายที่นั่นบ้างที่นี้บ้างในดินแดนที่อยู่ห่างไกลจากจุดเริ่มต้นระบาด ตลอดดินแดนทั่วโลกในช่วงยุคต้นของทศวรรษที่ 1980 และบ่อยครั้งในประเทศที่นอกเหนือไปจากคนใช้ดังที่จะกล่าวต่อไปแล้วเราก็ไม่พบคนใช้รายอื่นๆอีก ในประเทศเหล่านี้ประชากร

เพศชายได้เดินทางจากปารีส อัมสเตอร์ดัม และนิวยอร์ก เพื่อกลับคืนสู่บ้านเกิด บุคคลต่างๆเหล่านี้ได้เคยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชนชาวเกย์หรือชาวรักร่วมเพศในเมืองใหญ่ๆในช่วงทศวรรษ 1970 และ 1980 และชนกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะประกอบด้วยคนจากหลากหลายเชื้อชาติและมาจากหลายประเทศ คนกลุ่มนี้เดินทางกลับบ้านในสหรัฐอเมริกาหรือในสถานที่อย่างเช่นประเทศไทยและบ่อยครั้งอยู่ในสภาพป่วยและต้องอยู่แต่เพียงลำพัง คนใช้โรคเอดส์รายแรกที่พบในประเทศไทยมาจากชายไทยกลุ่มนี้ เขาได้รับการวินิจฉัยโรคในกรุงเทพฯเมื่อปีค.ศ. 1984 คนใช้เป็นเกย์และได้อยู่กินกับคนรักซึ่งเป็นเกย์ชาวตะวันตกมาเป็นระยะเวลายาวนาน เขาเดินทางกลับเมืองไทยหลังจากที่คนรักเสียชีวิตลง แพทย์ของเขาคือ นพ.ประพันธ์ ภาณุภาค ผู้ซึ่งเคยผ่านการฝึกอบรมมาจากสหรัฐอเมริกาและเป็นหนึ่งในแพทย์ไทยเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ได้เคยเห็นคนใช้โรคเอดส์มาก่อน โชคดีที่ นพ.ประพันธ์รู้ว่าตนเองกำลังเจอเข้ากับอะไรเมื่อพบกับคนใช้โรคเอดส์รายแรก คนใช้รายนี้มีชีวิตอยู่ต่อมาอีกไม่นานนัก เท่าที่รู้กันมีการมองกันว่าคนใช้รายนี้เป็นคนใช้รายเดี่ยว เป็นผลพวงมาจากปัญหาเรื่องเกย์ในโลกตะวันตก และเรื่องที่น่าจะจบลงแค่นั้น

คนใช้โรคเอดส์รายที่สองปรากฏตัวขึ้นในปีค.ศ. 1985 รายนี้เป็นชายไทยวัย 20 ผู้ซึ่งไม่เคยใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศ เขาทำงานเป็นพนักงานขายบริการทางเพศอยู่ในบาร์เกย์แห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ (ศัพท์ที่ใช้กันทั่วไปก็คือเขาเป็น ‘เด็กออฟ’ ซึ่งนั่นก็คือลูกค้าต้องจ่ายเงินเพื่อพาเขาออกไปให้บริการนอกสถานที่) และเขาเคยมีคู่นอนมาแล้วมากมายหลายตาทั้งเพศชายเพศหญิงทั้งคนไทยและยุโรปในช่วงเวลา 12 เดือนก่อนหน้าที่จะถูกตรวจพบว่ามีเชื้อเอดส์ ชายหนุ่มคนนี้อาจเป็นหนึ่งในบรรดาคนใช้โรคเอดส์รายแรกๆที่ติดเชื้อเอดส์ภายในประเทศ เขาเป็นคนใช้ที่มีการบันทึกหลักฐานเอาไว้เป็นรายแรกและนักวิจัยเชื่อกันว่านี่คือรายเริ่มต้นของคลื่นลูกแรกแห่งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย ผลจากการศึกษาวิจัยหลายชิ้นเกี่ยวกับพนักงานขายบริการทางเพศที่ทำขึ้นหลังจากนั้นบ่งชี้อย่างแจ่มชัดว่าเอชไอวีได้แพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มผู้ชายพวกนี้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเชื่อได้ว่าการแพร่ระบาดยังได้ขยายตัวออกไปในกลุ่มลูกค้าและกลุ่มคู่ขาประจำของพวกเขาอีกด้วย กลุ่มคู่ขาประจำนี้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ภรรยาหรือไม่ก็คนรัก ทั้งนี้เพราะพนักงานขายบริการทางเพศพวกนี้ เมื่อพ้นจากภาระหน้าที่ในการประกอบอาชีพตามบาร์และคลับแล้วส่วนใหญ่พวกเขาเป็นผู้ชายแท้ๆ

จากการค้าทางเพศระหว่างเพศชายกับเพศชายนี้ตรงกันข้ามกับการค้าระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ในขณะที่จากการค้าระหว่างเพศชายและหญิงมีขอบเขตกว้างขวาง แต่จากการค้าระหว่างชายกับชายกลับแคบกว่า จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะในจุดของเกย์เพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นใน

ประเทศ อันได้แก่ในกรุงเทพฯ สถานที่พักตากอากาศตามชายหาดในพัทยา ภูเก็ต หาดใหญ่ และในเชียงใหม่อันเป็นจังหวัดที่อยู่ห่างไกลออกไปทางทิศเหนือ ในขณะที่กลุ่มชายขายบริการพวกนี้มีประวัติว่ามีความเสี่ยงในเรื่องของการติดเชื้อเอชไอวีสูงและยังคงเป็นจริงอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ทว่าจำนวนของชายขายบริการมีอยู่ไม่มากเท่าใดนักเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนหญิงขายบริการ ในจังหวัดเชียงใหม่มีบาร์เกย์อยู่ประมาณ 10-20 แห่ง และมีชายขายบริการอยู่ประมาณ 100-200 คน ถ้าหากเรานับจำนวนโรงแรมระดับล่างๆ บาร์ ร้านอาหาร คาราโอเกะ ตลอดจนสถานอาบอบนวดทั้งหลายซึ่งสถานที่ทั้งหมดนี้เป็นแหล่งที่สามารถหาซื้อบริการทางเพศจากหญิงขายบริการได้ เราก็จะพบว่าจำนวนหญิงขายบริการมีมากกว่าชายขายบริการถึงอย่างน้อย 5 ต่อ 1 ถ้าไม่มากกว่านั้น

เครือข่ายทางด้านสังคมและเพศสัมพันธ์ที่ชายขายบริการผูกพันโยงใยจำกัดอยู่ในหมู่คนประมาณสัก 2-3 พันเท่านั้น การแพร่ระบาดของเอชไอวีในกลุ่มชายหนุ่มขายบริการพวกนี้ถือเป็นเรื่องหายหน้าส่วนตัวสำหรับเขา เป็นเรื่องที่หน่วยดูแลสุขภาพต่างๆควรต้องเป็นกังวล ทว่าไม่ใช่เรื่องที่สังคมส่วนอื่นๆนอกเหนือไปจากนี้ควรต้องเป็นกังวล อย่างน้อยก็ในช่วงเวลาดังกล่าว มีหลักฐานเพียงน้อยนิดที่บ่งชี้ว่าเครือข่ายที่ชายขายบริการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโยงใยอยู่จะมีความสัมพันธ์กับการระบาดของตุลารามของโรคอย่างขนาดหนักที่จะเกิดขึ้นในเวลาต่อมา

รัฐบาลไทยจัดการกับการเริ่มต้นของปัญหาโรคเอดส์โดยการให้กระทรวงสาธารณสุขจัดสร้างระบบตรวจสอบขึ้น กลุ่มที่มีความเสี่ยงต่างๆอาทิเช่นกลุ่มชายบริการทางเพศ ทหาร และกลุ่มติดยาที่ใช้เข็มฉีดยาจะถูกตรวจสอบหาไวรัสเอชไอวีทุกๆ 6 เดือน ระบบนี้เริ่มทำในเมือง 14 เมืองในปีค.ศ. 1989 กลุ่มโรงพยาบาลและมหาวิทยาลัยต่างๆได้ทำการสำรวจหลายครั้งในช่วงต้นๆนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวต่อมาได้กลายเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจว่าอะไรจะเกิดขึ้นในช่วงต่อจากนั้น กลุ่มติดยาที่ใช้เข็มฉีดยาในประเทศแถบตะวันตกเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ก่อนกลุ่มอื่นและได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงด้วยทั้งนี้เพราะสาเหตุหลักคือพวกเขาใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ประเทศไทยครั้งหนึ่งเคยเป็นผู้ผลิตเฮโรอีนรายใหญ่และถึงแม้ว่าในช่วงปลายๆของยุคทศวรรษ 1980 จะไม่ได้เป็นแล้วก็ตาม ทว่าประเทศก็ยังมีผู้ติดยาที่ใช้เข็มอยู่ประมาณ 50,000 คนในปี ค.ศ. 1988 ผลจากการสำรวจในหมู่ผู้ติดยาที่ใช้เข็ม (IDU – ไอเดีย) ในช่วงระหว่าง ปีค.ศ. 1985-1987 ปรากฏว่ามีผู้ติดเชื้อเอชไอวีน้อยมาก (น้อยกว่า 1%) หรือไม่ผลึกออกมาเป็นศูนย์ แต่แล้วจู่ๆในปีค.ศ. 1988 การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ก็เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ผลจากการสำรวจกลุ่มเสี่ยงในตอนต้นปีพบว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีประมาณ 1% เมื่อถึงเดือนสิงหาคมในปีเดียวกันปรากฏว่าผู้ติดเชื้อมีจำนวน 32% และต่อมาในเดือนตุลาคมตัวเลขพุ่งสูงขึ้นเป็น 40% ผู้ติดยาที่ใช้เข็มเปลี่ยนจากเอชไอวีกลับไปเป็นเอชไอวีบวกประมาณ 5% ต่อเดือน ซึ่งจัดว่าเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงสุดเป็นประวัติการณ์อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน นี่คือการคลี่คลายการระบาดของตุลารามลูกที่ 2 ของประเทศไทย ขนาดของคลื่นลูกนี้ทำให้คลื่นลูกแรกกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยไปเลยทีเดียว เกิดอะไรขึ้น

เชื้อเอชไอวีก็เหมือนกับจุลชีพชนิดอื่นๆ กล่าวคือ การที่มันจะมีชีวิตอยู่รอดและแพร่กระจายต่อไปได้สภาวะต่างๆ จะต้องเหมาะสม เอชไอวีเป็นปรสิตประเภทที่จำเป็นจะต้องอาศัยอยู่ในเซลล์ มันจะมีชีวิตและแพร่พันธุ์ต่อไปได้ก็ต่อเมื่อมันอยู่ในเซลล์ของสิ่งมีชีวิต (หรือถ้าจะพูดให้แน่นอนลงไป ก็คือเซลล์ของคนและของลิงชิมแปนซี) เชื้อเอชไอวีติดต่อกับคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งโดยผ่านทางของเหลวและเยื่อเมือกต่างๆ ของร่างกาย อาทิเช่น เลือด ชีรุมหรือพลาสมา น้ำอสุจิ เยื่อเมือกจากช่องคลอดและนํ้านม โศคติที่เชื่อนี้ไม่แพร่กระจายด้วยวิธีอื่น เอชไอวีไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ในน้ำ และไม่สามารถแพร่กระจายโดยทางอากาศแบบที่โรคไข้หวัดใหญ่แพร่กระจายได้ ไม่เคยปรากฏว่าเอชไอวีสามารถแพร่กระจายได้โดยผ่านทางปัสสาวะ อุจจาระ น้ำลาย น้ำตา หรือเหงื่อ ถ้าหากสภาวะแวดล้อมเป็นใจเอชไอวีก็สามารถแพร่กระจายได้ จะแพร่กระจายได้ดีแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้แน่ชัด อย่างไรก็ตาม เอชไอวีคือปรสิต มันจำเป็นจะต้องอาศัยอยู่ในร่างกายของสิ่งมีชีวิต และสิ่งมีชีวิตนั้นจะต้องมีพฤติกรรมบางอย่างเชื้อจึงจะถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นได้ เราจำเป็นจะต้องทำงานแทนมัน มันจึงจะแพร่เชื้อได้ กลุ่มผู้ติดยาที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกันโดยไม่ได้ฆ่าเชื้อเสียก่อนทำให้เกิดสภาวะอันเหมาะสมที่สุดในการแพร่เชื้อ เลือดที่ติดอยู่ที่เข็มฉีดยาเพียงพอที่จะทำให้เชื้อแพร่กระจายไปสู่บุคคลอื่นที่ใช้เข็มฉีดยาต่อจากนั้นอีกไม่นานนัก เอชไอวีมีชีวิตอยู่ในเลือดแห้งได้ไม่นาน กลุ่มคนติดยาลักษณะดังกล่าวสามารถหาได้ไม่ยากนักในสลัมของกรุงเทพฯ ทว่ากลุ่มผู้ติดยาที่ใช้เข็มร่วมกันส่วนใหญ่คือผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ต้องขังเหล่านี้มาจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก เป็นไปได้ว่านี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ทั้งนี้เพราะไวรัสสายพันธุ์ (ในกรณีนี้คือสายพันธุ์บี) ที่ตรวจพบในรายของผู้ติดยาในกรุงเทพฯ ในช่วงเวลานี้เป็นไวรัสสายพันธุ์เดียวกันกับที่พบในผู้ติดเชื้อในเมืองใหญ่อื่นๆ อาทิเช่น ในลอนดอน นิวยอร์ก และโรม ทันทิที่ไวรัสเข้าสู่เส้นเลือดของผู้ติดยาคนหนึ่งในกลุ่มที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกันอยู่ คนอื่นๆ ในกลุ่มก็จะพลอยติดเชื้อตามไปด้วยในอัตราที่รวดเร็วจนไม่น่าเชื่อ ด้วยเหตุที่กลุ่มผู้ติดยานั้นเชื่อมโยงกันข้ามเมืองและในท้ายที่สุดก็เชื่อมโยงกันทั่วประเทศ เครือข่ายแห่งการเชื่อมโยงจึงทำให้ไวรัสเอดส์ระบาดไปได้อย่างกว้างไกลในเวลาอันรวดเร็ว ในช่วงเวลาเพียงไม่กี่เดือนไวรัสเอดส์ได้แพร่ระบาดไปในหมู่ผู้ติดยาทั่วประเทศถึง 1 ใน 3 ทว่าแท้ที่จริงแล้วจำนวนผู้ติดยามีอยู่เท่าไรกันแน่ และปัญหาของการแพร่ระบาดนี้จะรุนแรงได้ขนาดไหน การคาดคะเนเกี่ยวกับเรื่องนี้ผิดแผกแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ตัวเลขคร่าวๆ ที่หลายๆ ฝ่ายเห็นพ้องต้องกันก็คือในช่วงเริ่มต้นที่เอชไอวีเริ่มแพร่เชื้อ จำนวนผู้ติดยาที่ได้รับเชื้อเอชไอวีในประเทศไทยมีประมาณ 50,000 คน ในจำนวนนี้ 40,000 คนอยู่ในกรุงเทพฯ ที่เหลือกระจัดกระจายอยู่ตามจังหวัดใหญ่และเมืองเล็กแห่งอื่นๆ พูดอย่างคร่าวๆ ก็คือภายในเวลาเพียงไม่ถึง 1 ปี มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงถึง 15,000 คน แน่จนจำนวนนี้สูงอย่างน่าตกใจ ทว่าคำถามก็คือจากกลุ่มคนกลุ่มนี้เอชไอวีจะแพร่กระจายไปยังกลุ่มอื่นๆ ได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

การที่จำนวนผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่ยังคงจำกัดวงอยู่ในหมู่พวกเกย์ พวกกลุ่มชายขายบริการ และกลุ่มติดยา ภาพการระบาดของเอดส์ในประเทศไทยในช่วงต้นปีค.ศ. 1988 จึงยังคงมองดู

คล้ายคลึงกับภาพการระบาดในประเทศทางตะวันตก ภายหลังคลื่นลูกที่ 2 แห่งการลุกลาม เอดส์ก็ยังคงเป็นโรคที่เป็นกันส่วนใหญ่ในกลุ่มผู้ชายอายุน้อยที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ๆ เป็นกลุ่มของชายที่มีพฤติกรรมที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ประพฤติปฏิบัติและไม่ยอมรับ สิ่งที่เกิดขึ้นในเมืองไทยไม่เหมือนในแอฟริกากลางหรือเฮติ ในดินแดน 2 แห่งนี้โรคเอดส์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มรักร่วมเพศทั้งในเมืองและชนบทและการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ๆ เกิดขึ้นในหมู่ผู้หญิงและลูกที่เพิ่งเกิดมา เมื่อมองจากมุมนี้เอเชียจึงเหมือนกับยังคงปลอดภัย และ ‘คุณค่าของครอบครัวแบบเอเชีย’ มักถูกหยิบยกขึ้นมาพูดว่ามั่นคงคือสิ่งที่ช่วยปกป้องคุ้มครองเอเชียไม่ให้ต้องประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับแอฟริกา คำพูดเช่นนี้ไปได้ด้วยดีกับสภาวะความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ และเช่นเดียวกันลัทธิขงจื้อตลอดจนคุณธรรมแบบเอเชียอาทิเช่นความประหยัดมัธยัสถ์การทำงานหนัก การใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้อง ความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ครอบครัว และชุมชนทั้งหมดนี้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องช่วยอธิบายสภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1980 ความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจในแอฟริกาและอเมริกาใต้ว่ากันว่าเป็นเพราะความล้มเหลวในเรื่องของคุณธรรม และการที่โรคเอดส์ระบาดอย่างรุนแรงกว้างขวางในภูมิภาคนี้ก็กลายเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของข้อผิดพลาดในระบบโครงสร้างทางสังคม วิถีเอเชียถูกมองว่าเหนือกว่าถึงแม้ว่าอิสรภาพและประชาธิปไตยจะมีใช้ส่วนหนึ่งของวิถีเอเชียก็ตามที่ ความเห็นและเหตุผลต่างๆ เหล่านี้โลกตะวันตกยอมรับอย่างง่ายดายถึงแม้ว่าผู้ที่ให้ความเห็นจะคือผู้เผด็จการอย่างซุฮาร์โตแห่งอินโดนีเซีย หรือผู้นำอันาจเบ็ดเสร็จอย่างลีควนยูของสิงคโปร์ก็ตามที่

ทว่าความรู้สึกอึดอัดใจดังที่กล่าวมาแล้วก็เป็นอยู่ได้ไม่นานนัก ตั้งแต่ปีค.ศ. 1985 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้จัดให้มีการตรวจสอบหาเชื้อเอชไอวีเป็นครั้งแรกในหมู่ผู้หญิงที่ทำงานอยู่ในแวดวงอุตสาหกรรมทางเพศ ผลจากการตรวจสอบนั้นบางครั้งบางคราวได้พบผู้ติดเชื้อบ้าง แต่จำนวนผู้ติดเชื้อก็มีไม่มากกว่า 1% ของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกนำมาทดสอบ จนกระทั่งถึงปี 1989 นั้นแหละ 1 ปีหลังจากการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในกลุ่มผู้ติดยา สถานการณ์อย่างเดียวกันก็เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้หญิงในเชียงใหม่ และก็เช่นเดียวกัน อัตราการระบาดลุกลามไม่ได้เพิ่มจาก 1% เป็น 2% ซึ่งนั่นก็แปลว่าเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า แต่มันเพิ่มพรวดพราดจาก 1% ขึ้นไปเป็น 44% ภายในระยะเวลาเพียง 6 เดือน ตัวเลขดังกล่าวนี้สูงอย่างเหลือเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคิดถึงสิ่งที่เคยเชื่อกันว่าการแพร่ระบาดของโรคโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์นั้นเป็นไปได้น้อยกว่าการแพร่ระบาดโดยใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ต่อมาอีกไม่นานนักตัวเลขที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่อื่นๆ ก็ช่วยยืนยันสิ่งที่พบในเชียงใหม่ ถึงแม้ว่าจะไม่มีตัวเลขในที่แห่งใดสูงเท่าตัวเลขในเชียงใหม่ก็ตามที่ อัตราการแพร่ระบาดระดับชาติในหมู่ผู้หญิงในแวดวงอุตสาหกรรมทางเพศคือ 15% ในปี 1991 และนี่ก็คือคลื่นลูกที่สาม เครือข่ายทางด้านสังคมและทางเพศสัมพันธ์ที่ผู้หญิงเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแตกต่างอย่างมากจากเครือข่ายของกลุ่มผู้ทำงานในบาร์เกย์และกลุ่มผู้ติดยา ประชากรกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับตัวผู้หญิงโดยตรง เกี่ยวข้องกับบรรดาลูกค้าต่างๆ ของพวกเธอ และเกี่ยวข้องกับ

คู่ขาอื่นๆของลูกค้าเหล่านั้นด้วย ในเวลาต่อมาจึงเป็นที่ประจักษ์แจ่มชัดว่าเครือข่ายนี้ครอบคลุมไปถึงคนส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่และยังอยู่ในวัยแห่งการมีเพศสัมพันธ์ เครือข่ายนี้กว้างขวางครอบคลุมประเทศไทยทั้งประเทศ

เพื่อให้เข้าใจว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นหรือได้เกิดขึ้นมาก่อนแล้วอย่างไร เราจำเป็นต้องหันเหความสนใจออกไปจากกรุงเทพฯ โดยมุ่งความสนใจไปยังดินแดนทางเหนือ ไปสู่อาณาจักรล้านนา อันอาจเป็นดินแดนที่เอชไอวีได้ลุกลามเข้าไปสู่กลุ่มประชาชนทั่วไปเป็นแห่งแรก และเป็นดินแดนที่ได้รับผลกระทบจากเอชไอวีอย่างหนักหน่วงที่สุด

อาณาจักรล้านนา

คำว่าเชียงใหม่แปลว่า ‘เมืองใหม่’ เมืองนี้เป็นเมืองใหม่ในปีค.ศ. 1295 เมื่อพระเจ้าแผ่นดินแห่งเชียงรายทรงมีพระราชโองการให้สร้างขึ้นสำหรับพระนัดดาของพระองค์ มีการวางผังตามลักษณะภูมิศาสตร์ที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคืออยู่ในชัยภูมิที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัสของหุบเขาลุ่มน้ำปิงอันคดเคี้ยว กำแพงเมืองมีประตู 4 ด้าน แต่ละด้านเปิดออกสู่ทิศทั้ง 4 ตามเข็มนาฬิกาได้แก่ทิศเหนือ ได้ ตะวันออก และตะวันตก ตรงจุดศูนย์กลางของเมืองแต่ไม่ใช้จุดศูนย์กลางในแง่ของตำแหน่งที่ตั้งคือมหาเจดีย์หรือสตุป ในเจดีย์นี้บรรจุพระเขี้ยวแก้ว พระพุทธรูป และ เครื่องรางของขลังต่างๆ บนยอดเขายอดแรกที่เชื่อมตระหง่านเหนือตัวเมืองมีการจัดสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองเมืองใหม่ และวัดนี้คือวัดคอยสุเทพ เจดีย์สำคัญของวัดห่มด้วยทองจากแม่น้ำปิง ชาวเมืองเชียงใหม่เป็นกลุ่มที่ผสมผสานระหว่างชนชาวล้านนาไทย(อันเป็นชนที่สืบเชื้อสายมาจากชนกลุ่มน้อยเผ่าไทยในยูรนานา) ชาวพื้นเมืองเผ่าละว้า และชนเผ่ามอญอันเป็นชนชาวพุทธโบราณจากทางตอนใต้ของพม่า ชาวมอญถูกกวาดต้อนมาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์ในระยะเริ่มต้นเพื่อพยายามพัฒนาดินแดนแถบนี้ ชาวเชียงใหม่พูดภาษาล้านนาไทยอันเป็นภาษาที่ยังคงสภาพเป็นภาษาพูดของชาวบ้านทั่วไป ภาษาล้านนาเพิ่มรสชาติสีสันด้วยศัพท์แสงสูงๆจากภาษาบาลี สันสกฤตและยังคงใช้คำสรรพนามพื้นเมืองอยู่ ซึ่งสรรพนามพื้นเมืองเหล่านี้ในภาษาไทยกลางถือว่าเป็นคำโบราณไปแล้ว

ชนชาวล้านนาไทยนี้เพื่อนร่วมชาติมองว่ามีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากประชาชนกลุ่มอื่นๆอย่างมาก ถ้าหากคุณถามคนภาคกลางว่าคนเหนือมีลักษณะอย่างไร เขาก็จะบอกคุณว่าคนเหนือนั้นเป็นคน ‘อ่อนโยน’ กล่าวคือเป็นคนสุภาพ สงาม และพูดจาด้วยน้ำเสียงอ่อนหวาน ผู้หญิงชาวเหนือถือกันว่ายาวที่สุดในประเทศ พวกเธอมีผิวขาว รูปร่างอวบอ้วน นัยน์ตากลมและแบบบางน่าทะนุถนอม ความแตกต่างเหล่านี้แท้ที่จริงแล้วไม่ใช่แค่เพียงเรื่องของความเห็นหรือทัศนคติเท่านั้น เทคนิคการวิเคราะห์ทางด้านพันธุกรรม (โดยเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการปลูกถ่ายอวัยวะ)ทำให้เราสามารถเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างประชากรและเชื้อชาติในระหว่างชนเผ่าต่างๆได้ และผลจากการวิเคราะห์วิจัยพบว่าชนชาวเหนือมีความสัมพันธ์ทางด้าน

พันธุกรรมใกล้ชิดกับคนเผ่าล้าน (ไทยใหญ่) ชนเผ่าลาว และชนกลุ่มน้อยเผ่าไทหรือไตที่อยู่ในยูนนาน ในขณะที่ชาวไทยภาคกลางมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมใกล้ชิดกับชนเผ่าเมลานีเซียนส์ และไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติใกล้ชิดกับชนชาวล้านนาแต่อย่างใดเลย ความแตกต่างเหล่านี้ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองและภูมิศาสตร์อีกด้วย ล้านนาเพิ่งจะผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในช่วงต้นศตวรรษนี้เองเมื่อตอนที่เจ้าดารารัศมีชนษา 14 ผู้สืบสันตติวงศ์องค์สุดท้ายของล้านนาได้ถวายตัวเป็นพระชายาของพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย トラาบจนกระทั่งถึงยุคทศวรรษ 1920 การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ต้องใช้เวลาหลายอาทิตย์และต้องเดินทางโดยอาศัยหลังช้างเท่านั้น เลือทำให้เส้นทางเดินทางมีอันตราย ปัจจุบันนี้เสือในป่าเชื่อกันว่าสูญพันธุ์หรือเกือบจะสูญพันธุ์ไปหมดแล้ว

ถ้าหากคุณไปเชียงใหม่ในวันนี้ คุณจะยังคงเห็นร่องรอยของการเป็นเมืองหลวงเก่าอยู่ วัดบนภูเขาที่ยังคงอยู่ที่นั่นล้อมรอบด้วยป่าที่เขียว ทว่าในปัจจุบันเชียงใหม่ได้กลายเป็นเมืองแห่งตึกคอนกรีตระฟ้า ห้างสรรพสินค้า คอนโดมิเนียม ศูนย์การค้า การจราจร เสี่ยงและฝุ่น กำแพงเมืองเก่ายังคงปรากฏหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในบางจุด และประตูเมืองเก่าก็ยังคงมีอยู่ เพียงแต่ว่าปัจจุบันรถมอเตอร์ไซค์วิ่งส่งเสียงคำรามผ่านเข้าออกตลอดวันตลอดคืน คนอเมริกันอาจมีทัศนคติที่ผิดเพี้ยนเกี่ยวกับโลกส่วนนี้ เราวาดภาพเอาไว้ว่ามันจะเป็นสถานที่ที่มีมนต์ขลัง แปลกและลึกลับเป็นดินแดนที่มี 'จิตวิญญาณ' มากกว่าดินแดนแห่งโลกตะวันตกซึ่งเน้นเรื่องวัตถุ เขามองเห็นภาพเมืองที่อยู่ในความทรงจำ เป็นเมืองแห่งท้องถนนที่รายเรียงไปด้วยต้นไม้ สาวๆ ประดับประดาเรือนผมด้วยดอกไม้ ที่วัดมีระฆัง และนอกจากนี้ยังมีงานบุญพหุชาติที่ใหญ่โตมหึมา มีแสงเทียนและแสงไฟ ชาวกรุงเทพฯ ชื่นชอบที่จะมาเที่ยวทางเหนือ มาเยี่ยมชมวัฒนธรรมท้องถิ่น เมื่อมาถึงพวกเขาก็จะแต่งตัวด้วยชุดท้องถิ่นและถ่ายรูปเอาไว้ ดูเหมือนพวกเขาจะไม่ได้สังเกตเห็นเลยด้วยซ้ำไปว่าบรรดาคนท้องถิ่นเองนั้นในปัจจุบันนี้มุ่งกางเกงยีนส์และใส่เสื้อเกาะอก ไม่ได้สังเกตเห็นว่าการจราจรในเมืองเชียงใหม่ทุกวันนี้แน่นขนัดจนเกือบเหมือนในกรุงเทพฯ และอากาศในเชียงใหม่ก็มีครึ้มไปด้วยควันตะกั่วจากน้ำมันรถราต่างๆ และนอกจากนี้ 'คิตตี้' ก็ได้ทำลายชีวิตคนไปจนเกือบหมดสิ้นแล้ว จะเหลือไว้ก็แต่เพียงนกพิราบและนกกระจอก เชียงใหม่ในยุคปัจจุบันได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนแทบจะหายใจหายคอไม่ทัน

หนึ่งในบรรดาเรื่องลึกลับเกี่ยวกับเอชไอวีในเมืองไทยก็คือ ศูนย์กลางของการแพร่ระบาดในหมู่คนขายบริการทางเพศและต่อมาในหมู่ลูกค้าไม่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ อันเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงขจรขยายในเรื่องชีวิตยามราตรี แต่ศูนย์กลางแห่งการแพร่ระบาดกลับอยู่ที่นี้ ที่ดินแดนภาคเหนืออันห่างไกลออกมาและเป็นดินแดนที่ล้อมรอบด้วยแผ่นดิน ในปีค.ศ. 1991 สองปีภายหลังจากการระบาดอย่างรวดเร็วในกลุ่มคนขายบริการ การติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายอายุน้อยในภาคเหนือของประเทศไทยสูงกว่าที่อื่นๆ ทั่วประเทศถึง 5 เท่า และนี่คือคลื่นลูกที่สี่ และเมื่อคุณเจาะจงลงไปที่ดินแดนแถบเหนือขึ้นไปอีกอันเป็นดินแดนที่เราเรียกกันว่าสามเหลี่ยมทองคำ อัตรา

การติดเชื้อก็เพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าอีกเช่นกัน เราอยากจะโทษเสียจริงๆว่าการใช้ยาเสพติดคือสาเหตุ ผื่น เฮอร์ปส์ ยุคสงครามเวียดนาม ตลอดจนเรื่องประหลาดลึกลับต่างๆทยอยกันเข้ามาในหัวแห่ง ความคิด ทว่าเรื่องจริงก็คือคนคิดยาส่วนใหญ่ในเมืองไทยนั้นอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ใช่ในภาคเหนือ ยาเสพติดที่นิยมเสพกันแพร่หลายในหมู่ชาวภาคเหนือ (ซึ่งเป็นที่รู้กันดีในหมู่นักไทยแห่งอื่นๆ) ไม่ใช่เฮโรอีน แต่เป็นเหล้าที่ทำจากข้าวและมึนระสมปนหวานซึ่งมีชื่อเรียกว่า ‘แม่โจง’ การพยายาม ไขความกระจ่างให้กับสิ่งที่ดูเหมือนจะเป็นปมขัดแย้งนี้จัดเป็นงานชิ้นแรกของเรามาเมื่อเราพยายาม จะเข้าใจเรื่องการระบาดของเอชไอวีในราชอาณาจักรอันเก่าแก่แห่งนี้ และนี่คือความท้าทายที่ วิทยาการโรคระบาดได้ถูกออกแบบมาให้สามารถจัดการได้

ปัจจุบันนี้จังหวัดที่มีปัญหาเรื่องเอชไอวีหนักหนาที่สุดคือจังหวัดพะเยา ลำพูน เชียงราย และเชียงใหม่ ทุกจังหวัดดังกล่าวมีอาณาเขตต่อเนื่องกันและเป็นจังหวัดในบริเวณภาคเหนือ ตอนบนของประเทศ จังหวัดเหล่านี้ยังล้าหลังในเรื่องการพัฒนา ส่วนใหญ่ยังเป็นจังหวัดที่ทำการ เกษตรกรรมและโดยเปรียบเทียบแล้วมีฐานะยากจน ในปีค.ศ. 1991 10.4% ของเด็กหนุ่มจาก ภาคเหนือที่ถูกเกณฑ์ทหารเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี ในขณะที่ทหารเกณฑ์จากกรุงเทพฯติดเชื้อเอชไอวี เพียงแค่ 1 ใน 50 คนเท่านั้น ดินแดนภาคเหนือตอนบนนี้ทั้ง ๆ ที่มีประชากรรวมกันทั้งหมดน้อย กว่า 1 ใน 10 ของประชากรทั้งประเทศ ทว่าจำนวนคนมากกว่า 1 ใน 3 ที่ติดเชื้อเอชไอวีจากทั่ว ประเทศกลับมาจากประชากรกลุ่มนี้ และนอกจากนี้เกือบครึ่งหนึ่งของผู้เสียชีวิตจากเอดส์ทราบ จนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1994 ก็ยังมาจากประชากรกลุ่มนี้อีกด้วย ผลจากการทำงานกับทหารเกณฑ์อัน จัดได้ว่าเป็นประชากรกลุ่มอายุ 21 ที่มีจำนวนมาก ช่วยเผยให้เห็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับเขต ภูมิศาสตร์ เราได้ค้นพบว่าชายไทยภาคเหนือที่ปกติก่อนหน้านี้จะเริ่มดำเนินการมีเพศสัมพันธ์ในโรงแรม ราคาถูก

บรรดา

ที่ชายญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงจะชักชวนเด็กชายอายุ 14 หรือมากกว่านั้นให้ไปเที่ยวตามโรงแรม ราคาถูกที่มีอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ การไปเที่ยวผู้หญิงหากินตามโรงแรมชั้นต่ำถือว่าเป็นกิจกรรม ของผู้ชายและนอกจากนี้ยังถือกันอีกด้วยว่าการไปเที่ยวแบบนี้ตามลำพังเป็นเรื่อง ‘แปลก’ หรือ ‘สกปรก’ ชายไทยล้านนาบ่อยครั้งมักจะไปลงเอยที่โรงแรมราคาถูกหลังจากที่ได้ออกไปเที่ยว กลางคืนและดื่มเหล้า หรือไม่ก็ในวันเงินเดือนออก หรือในช่วงเทศกาลและช่วงวันหยุด เราพบว่ามิ ความสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างความถี่ในการเที่ยวผู้หญิงหากินตามโรงแรมราคาถูกและโอกาส เสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ทหารเกณฑ์ ผู้ชายที่ไม่ไปเที่ยวโรงแรม (เป็นคนกลุ่มน้อยมี จำนวนประมาณ 15%) โอกาสที่เลือกจะเป็นบวกก็จะน้อยด้วย เราพบว่าปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง กับการติดเชื้อเอชไอวีในคนกลุ่มนี้นอกจากการไปเที่ยวผู้หญิงหากินตามโรงแรมแล้วยังมีการ ไม่ใช้ถุงยางอนามัย การดื่มเหล้า การติดโรคทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่นๆอยู่ก่อนแล้ว และการมี เพศสัมพันธ์กับผู้ชายอื่นๆอีกมากกว่า 1 คน การที่มีผู้หญิงเหนือจำนวนมากหากินอยู่ตามโรงแรม ตามคาเฟ่และตามสถานอาบอบนวดต่างๆทั่วประเทศก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ในขณะที่

จำนวนผู้หญิงเหนือมีอยู่เพียงแค่ 1 ใน 10 ของประชากรเพศหญิงของทั้งประเทศ แต่ผู้หญิงเหนือกลับมีจำนวนมากกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนคนขายบริการทางเพศ (ถึงแม้ว่าสถานการณ์นี้กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็ตามที่ ดังที่เราจะรับรู้ต่อไป) ปัจจัยอะไรทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมเช่นนี้ เหตุใดสัดส่วนของผู้หญิงเหนือที่อยู่ในอาชีพขายบริการจึงสูงมากเกินขนาด ประเพณีนิยมอะไรที่เป็นตัวการอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมและแนวปฏิบัติของคนล้านนา สถานะของผู้หญิงและวิธีปฏิบัติต่อผู้หญิงของพวกเขาคือเป็นเช่นไรจึงได้เป็นตัวนำไปสู่สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีอย่างชัดเจนเช่นนี้

สำหรับชาวไทยชาวเหนือในยุคก่อน การมีภรรยาหลายคนและมีชู้รักอีกมากหลายถือเป็นความมีหน้ามีตา ภรรยาถือเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับ และคนที่มีความดีก็อาจมีภรรยาน้อยได้หลายคน การมีทาสเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวล้านนาในช่วงเวลาส่วนใหญ่ของหกดศวรรษแรกของราชอาณาจักร และเมียทาสก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาสามัญของคนที่สามารถมีได้ ลูกที่ผู้ชายมีกับเมียทาสเป็นลูกที่มีไว้สำหรับขาย และไม่ต้องสงสัยเลยว่าประเพณีการขายลูกสาวในยุคปัจจุบันนี้เป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากยุคโบราณ การให้ความสำคัญเรื่องการมีภรรยาเพียงคนเดียวในยุคปัจจุบันนี้นั้นนักประวัติศาสตร์ทางด้านวัฒนธรรมมองว่าเป็นการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา ประเพณีของชาวไทยภาคเหนือในยุคโบราณให้ความสำคัญเรื่องการที่ผู้ชายมีภรรยาเพียงคนเดียวอย่างมาก

ข้อเท็จจริงที่ว่าสังคมไทยยอมรับนั้นมีบทบาทในการหล่อหลอมนิสัยและพฤติกรรมทางเพศของคนในสังคม แม้ว่าในที่สุดแล้วคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และการรักษาหน้าตาตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยควบคุมความประพฤติ ทว่าในชีวิตส่วนตัวหลังสาธารณชน วัฒนธรรมล้านนาจะอนุญาตให้คนมีอิสระเสรีได้พอสมควรทีเดียว การมีเสรีภาพทางเพศอย่างน้อยก็ในกลุ่มเพศชายดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่อยู่คงกระพันมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ การใช้บริการซื้อขายทางเพศซึ่งในสังคมเอเชียอื่นๆอีกมากมายหลายสังคมถือเป็นสิ่งผิดนั้นสำหรับชาวไทยภาคเหนือเป็นสิ่งที่ยอมรับให้ทำได้ และผู้ชายไทยภาคเหนือส่วนใหญ่แล้วก็เคยซื้อบริการทางเพศด้วยกันทั้งนั้น และก็เหมือนกับสังคมอื่นๆเกือบทั้งหมด ซึ่งนั่นก็คือถ้าหากว่าเป็นผู้หญิง

อิสระภาพทางเพศจะน้อยกว่าผู้ชายเป็นอันมาก สำหรับผู้หญิงกฎเกณฑ์ทางสังคมห้ามการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ห้ามนอกใจสามี และห้ามมีคู่นอนมากหน้าหลายตา

ถ้าหากว่าเรื่องเป็นเช่นนี้จริงๆ เหตุใดกันเล่าผู้หญิงเหนือเป็นจำนวนมากจึงลงเอยด้วยการทำงานขายตัว ความยากจนคือสาเหตุสำคัญ และนอกเหนือจากนี้ก็คือการที่พ่อแม่เป็นหนี้เป็นสินโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้สินที่เกิดจากการพนัน การเสพยาและการดื่มสุรา ทว่าปัจจัยทางด้านสังคมต่างๆดังที่ว่ามาก็เป็นสิ่งที่มิได้อยู่แพร่หลายในท้องถิ่นอื่นๆทั่วประเทศไทยด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงอธิบายไม่ได้ยู่ติว่าเหตุใดผู้หญิงเหนือจึงอยู่ในวงการค้าทางเพศมากกว่าผู้หญิงจากภาคอื่นๆ มาจอร์ มุกกี นักสังคม

วิทยาได้เคยให้ความเห็นเอาไว้ว่า สาเหตุที่แท้จริงน่าจะเป็นเพราะว่าตามธรรมเนียมของชาวเหนือ ลูกสาวต่างหากที่เป็นฝ่ายเลี้ยงดูครอบครัว ไม่ใช่ลูกชาย เด็กสาวชาวเหนือเมื่อมีแรงกดดันว่าต้องเลี้ยงดูครอบครัว และบ่อยครั้งเด็กสาวพวกนี้ขาดการศึกษาและด้อยความรู้ความสามารถหรือทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานที่ได้เงินดีๆ จึงจำต้องลงเอยด้วยการทำงานขายตัวเพื่อหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว มาจอร์ มุกกี ชีเอาไว้ว่าดูเหมือนจะเป็นประเด็นที่ขัดแย้งกันอยู่ทางศีลธรรม ในฐานะลูกที่ดีหญิงสาวเหล่านี้ส่งเงินกลับบ้านเพื่อทำตามหน้าที่ ยังต้องหาเงินด้วยการทำอาชีพที่อันตรายและไร้ค่าก็ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความเสียสละ ทว่าแม้จะทำได้ด้วยการเลี้ยงดูครอบครัวแต่หญิงสาวเหล่านี้ก็แหวกกฎประเพณีของการรักษาพรหมจรรย์จนกระทั่งถึงวันแต่งงาน อย่างไรก็ตามการที่สังคมพร้อมจะให้อภัย ผู้หญิงขายตัวเหล่านี้ก็สามารถเดินทางกลับคืนสู่ชุมชนของตนได้ การที่ผู้หญิงจำนวนมากที่เลิกอาชีพหาเงินสามารถกลับบ้านและเป็นที่ยอมรับในชุมชนของตนได้นั้นนับว่าเป็นเรื่องน่าทึ่งเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามสภาพการณ์เช่นนี้ย่อมมีผลกระทบที่ร้ายแรงต่อชุมชนทั้งนี้เพราะประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ของอดีตผู้หญิงขายตัวที่เดินทางกลับบ้านเกิดได้นั้นเชื่อเอชไอวีติดตัวกลับไปด้วยพร้อมๆ กับเงิน

เราสามารถกล่าวได้หรือไม่ว่าในสภาพการณ์เช่นนี้โสเภณีคือสิ่งที่ช่วยค้ำจุนสถาบันครอบครัว ถ้าหากสังคมยอมรับว่าผู้ชายจะต้องมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานแต่ผู้หญิงจะมีเพศสัมพันธ์ไม่ได้ เรื่องของเรื่องก็คือจะต้องมีผู้หญิงกลุ่มหนึ่งที่เป็นทางออกสำหรับพวกผู้ชายเหล่านี้ เมื่อสังคมให้คุณค่าพรหมจรรย์ของเพศหญิงและสังคมอนุญาตให้ผู้ชายมีเสรีภาพทางเพศ ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งก็ต้องถูกบังคับให้ขายตัวอย่างแน่นอน และผู้หญิงกลุ่มนี้ก็ต้องไม่ใช่คนที่มาจากระดับเดียวกันกับผู้ชายที่ใช้บริการ ไม่ใช่ลูกสาวของพวกเขา ไม่ใช่พี่สาวน้องสาว ถ้าหากเป็นสังคมโบราณผู้หญิงกลุ่มนี้ก็คือกลุ่มทาสหรือกลุ่มเมียบริวาร แต่ถ้าหากเป็นสังคมสมัยใหม่ผู้หญิงกลุ่มนี้ก็คือกลุ่มขายบริการทางเพศนั่นเอง ความจริงอย่างหนึ่งที่สังคมเอเชียยอมรับยากเย็นที่สุดก็เห็นจะเป็นความจริงข้อที่ว่าอาชีพโสเภณีเป็นแก่นสำคัญของระบบสังคมและระบบการเมืองเพศสัมพันธ์ของพวกเขา ถ้าหากว่าไม่มีปัญหาเรื่องเอชไอวีคนไทยก็คงไม่ต้องเผชิญกับความจริงข้อนี้ อินเดียเองแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังปฏิเสธไม่ยอมรับทั้งๆ ที่อินเดียมีอุตสาหกรรมทางเพศที่กว้างขวางใหญ่โตมากในประเทศของตนเอง และจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1995 อินเดียจัดว่าเป็นประเทศที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีมากที่สุด มากกว่าประเทศใดๆ ในโลก (ถึงปีค.ศ. 1996 มีมากกว่า 5 ล้านคน) สิ่งที่เอชไอวีได้เปิดเผยให้เห็นในภาคเหนือของประเทศไทยก็คือ ธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ (ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ค่อนข้างจะโบราณมากกว่าธรรมเนียมตะวันตก) แท้ที่จริงแล้วคือสิ่งที่ช่วยให้เอชไอวีสามารถแพร่กระจายไปได้นั่นเอง

เนื่องจากจำนวนของผู้หญิงหาเงินโดยเปรียบเทียบแล้วน้อย จำนวนของลูกค้าจะมากกว่ามหาศาล เพราะฉะนั้นอัตราการติดเชื้อเอชไอวีของพวกเธอจึงรวดเร็วมากเหมือนอย่างที่เราเห็นเกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่ ด้วยความที่ขาดการศึกษา ขาดอำนาจ และในหลายๆ กรณีขาดแม้แต่

กระทั่งอิสรภาพ ผู้หญิงหาเงินเหล่านี้จึงทำอะไรได้น้อยมากในเรื่องของการป้องกันตนเอง และเมื่อติดเชื้อมันแล้วพวกเธอก็ไม่สามารถทำอะไรได้มากนักเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันลูกค้า เพราะฉะนั้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือสถานการณ์ที่เป็นใจอย่างยิ่งสำหรับการเกิดโรคระบาด และสถานการณ์ดังกล่าวก็คือเรามีประชากรกลุ่มแกนอันได้แก่กลุ่มโสเภณีซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีอัตราการติดเชื้อสูง และประชากรกลุ่มนี้มีเพศสัมพันธ์กับคนนับจำนวนมหาศาล เมื่อเป็นเช่นนี้เราจึงทำนายได้อย่างไม่ยากเย็นนักว่าการระบาดของลูกกลามลูกต่อไปจะเกิดขึ้นกับคนกลุ่มใดต่อจากกลุ่มโสเภณี ในประเทศไทยกลุ่มโสเภณีประมาณ 80,000-200,000 คน (ขึ้นอยู่กับว่าแหล่งข้อมูลของคุณมาจากไหน) มีเพศสัมพันธ์กับลูกค้าชายนับเป็นล้านๆคน เพราะฉะนั้นคลื่นแห่งการระบาดของลูกกลามลูกที่ 4 จึงเกิดขึ้นในหมู่ชายไทยที่เป็นชายปกติหรือไม่ใช่ชายรักร่วมเพศ เกิดขึ้นในหมู่ชาวไร่ชาวนา ทหาร นักเรียน นักศึกษา พ่อ สามี และลูกชาย ระหว่างปีค.ศ. 1989 จนถึงปีค.ศ. 1995 ผู้ชายเหล่านี้กลายเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีถึงอย่างน้อยๆจำนวน 6 แสนคน ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศที่เอชไอวีระบาดอย่างรุนแรงและรวดเร็วที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์

คลื่นลูกต่อมาเกิดขึ้นเชื่องช้ากว่าแต่ก็กินวงกว้างกว่า และนอกจากนี้ยังสามารถทำนายทิศทางได้อีกด้วย ผู้ชายที่ติดเชื้อมาเอาเชื้อเอชไอวีกลับบ้านไปให้ภรรยาและคนรัก ผู้หญิงที่เพิ่งแต่งงาน ภรรยา แม่ ผู้หญิงตั้งครรภ์ ทารกในครรภ์ ตลอดจนทารกที่เพิ่งคลอดได้กลายเป็นผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเมื่อผู้ชายในชีวิตของคนเหล่านี้ติดเชื้อ เชื้อไวรัสได้แพร่ขยายออกจากโรงแรมราคาถูกเข้ามาสู่บ้านเรือนผู้คน แม้ว่าโสเภณีกฎกรรมครั้งนี้อาจสามารถทำนายได้ แต่ก็เป็นเรื่องที่ทำให้ใจยอมรับได้ยากสำหรับคนจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเคยมีความเชื่อกันมาก่อนหน้านี้ว่าเอชไอวีคือเชื้อที่อยู่ในแวดวงของคนชายตัวเท่านั้น อย่างไรก็ตามในตอนนี้มีหลักฐานเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไทยจำนวนมากที่ติดเชื้อเอชไอวีนั้นมีคู่นอนเพียงคนเดียวเท่านั้นในชีวิต ซึ่งคู่นอนคนนั้นก็แค่สามีของตนเอง และผู้หญิงเหล่านี้มีความเสี่ยงอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้นเช่นกันซึ่งความเสี่ยงที่ว่าก็คือพฤติกรรมของสามี ซึ่งพฤติกรรมนี้ผู้หญิงอาจมีหรืออาจไม่มีอำนาจมากเพียงพอที่จะควบคุมก็ได้

นอกเหนือไปจากนี้ยังมีคำอธิบายอื่นอีกบ้างหรือไม่

ไวรัสกลายพันธุ์

แม้ว่าจะไม่มีทางรู้เวลาแน่นอนแต่เราก็สามารถบอกได้คร่าวๆว่าจะต้องเป็นช่วงใดช่วงหนึ่งในระหว่างทศวรรษที่ 1970 หรือ 1980 ที่เกิดมีการติดเชื้อเอชไอวีขึ้นในสาธารณรัฐอัฟริกากลางอันเป็นประเทศที่ล้อมรอบด้วยแผ่นดินและอยู่ทางตะวันตกของซาอีร์และคองโก คนที่ติดเชื้อมันอาจเป็นเด็กหรืออาจเป็นผู้หญิงหรืออาจเป็นผู้ชายก็ได้ ในช่วงนั้นสายพันธุ์เอชไอวี-1 ที่แพร่หลายอยู่ในสาธารณรัฐอัฟริกากลางมีอยู่ 2 สายพันธุ์ด้วยกันคือสายพันธุ์เอและอี ไวรัสทั้ง 2 สายพันธุ์นี้ปัจจุบันเป็นที่รู้กันว่าได้ถ่ายทอดเชื้อและแพร่กระจายอยู่ในกลุ่มรักต่างเพศในสาธารณรัฐอัฟริกากลาง ไวรัสทั้ง 2 สายพันธุ์ทำให้เกิดโรคที่เมื่อดูอย่างเผินๆแล้วเหมือนเป็นโรคเดียวกันคือโรค

เอดส์ ไวรัสเอชไอวี-1 สายพันธุ์เอดส์แพร่กระจายอย่างกว้างขวางในแอฟริกาและต่อมาจึงไปปรากฏขึ้นอีกครั้งเมื่อเอชไอวีเริ่มต้นแพร่กระจายในอินเดีย ไวรัสสายพันธุ์นี้อาจหายากกว่าสายพันธุ์เอดส์สายพันธุ์อื่นที่เกือบจะเป็นไวรัสสายพันธุ์ที่พบเฉพาะในสาธารณรัฐแอฟริกากลาง (ทั้งสายพันธุ์เอดส์และอื่นในปีค.ศ. 1988 เราพบเฉพาะในแอฟริกา ไวรัสที่ทำให้เกิดโรคระบาดในอเมริกาและยุโรปคือสายพันธุ์บีซึ่งสายพันธุ์บีพบในแอฟริกาด้วย ในขณะที่สายพันธุ์เอและอีไม่พบในอเมริกาและยุโรปเลย) และต่อไปนี่คือสิ่งที่เราคิดว่าเกิดขึ้น ในร่างกายของคนคนหนึ่งในสาธารณรัฐแอฟริกากลาง เราคิดว่ามีทั้งไวรัสสายพันธุ์เอ และอีอาศัยอยู่ และโดยผ่านกระบวนการสร้างตัวเองขึ้นใหม่ของเชื้อไวรัสซึ่งเป็นกระบวนการที่ยู่ยากซับซ้อน สิ่งผิดพลาดได้เกิดขึ้น ไวรัสเกิดการรวมตัวกันและกลายเป็นสายพันธุ์ใหม่ขึ้นมา เชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ซึ่งมีชื่อเดิมคือชื่อสายพันธุ์อื่น (ซึ่งต่อมาเราได้พบว่ามีความแตกต่างจากไวรัสสายพันธุ์พ่อแม่เป็นอย่างยิ่ง) เมื่อดูจากโครงสร้างภายนอกก็มีความคล้ายคลึงกับสายพันธุ์ดั้งเดิมอย่างยิ่ง แต่โครงสร้างสำคัญตรงแกนกลางกลับคล้ายคลึงกับสายพันธุ์เอ ด้วยเทคนิคที่เราใช้อยู่ในตอนนั้น ถ้าหากเราตรวจดูโครงสร้างภายนอกของไวรัสตัวใหม่นี้เราจะจัดว่ามันเป็นสายพันธุ์อี (gp 120) แต่ว่าถ้าหากเราตรวจดูโครงสร้างรหัสพันธุกรรม (genotype) ของมันเราก็จะเห็นว่ามันเป็นสายพันธุ์เอ เราไม่ทราบว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่สิ่งที่เราทราบก็คือ 7 ปีหลังจากที่มันเริ่มต้นแพร่กระจายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้เป็นเอชไอวีสายพันธุ์ที่แพร่กระจายได้รวดเร็วที่สุดในภูมิภาคนี้

ไวรัสสายพันธุ์ตัวใหม่นี้เองที่เป็นตัวแพร่กระจายเชื้อเอชไอวีในกลุ่มคนรักต่างเพศในประเทศไทย และกัมพูชา และปัจจุบันนี้คือสายพันธุ์ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในเวียดนาม มาเลเซีย พม่า จีน และอาจจะประเทศอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งประเทศอื่นๆ เหล่านี้เรามีข้อมูลน้อยมาก (อาทิเช่น อินโดนีเซีย ลาว บังกลาเทศและเนปาล) ปัจจุบันนี้ประเด็นสำคัญที่นักวิจัยกำลังถกเถียงกันอยู่ก็คือไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้ควรจัดให้เป็นไวรัสสมัหัตถรรย์หรือซูเปอร์ไวรัสหรือไม่ และไวรัสตัวนี้ก่อให้เกิดการแพร่กระจายเชื้ออย่างรวดเร็วในกลุ่มคนรักต่างเพศไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไหนๆ ก็ตามหรือเปล่า หรือว่าควรจัดให้มันเป็นแค่เพียงไวรัสธรรมดาๆ ตัวหนึ่ง การที่มันแพร่กระจายได้รวดเร็วก็เพียงเพราะมันเผชิญโชคเกิดขึ้นไปแพร่กระจายในกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูง (ผู้หญิงขายบริการทางเพศในประเทศไทย และชายที่ซื้อบริการ) และการแพร่กระจายของมันก็เป็นเรื่องของโอกาสเฉกเช่นเดียวกับไวรัสสายพันธุ์อื่นๆ เช่นกัน หรือหากจะตั้งคำถามให้ง่ายๆ ตรงไปตรงมาก็คือ ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้ การที่มันแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วราวไฟไหม้ป่าในกลุ่มคนรักต่างเพศนั้นเป็นเพราะ

เหตุใดกันแน่ เป็นเพราะมันมีลักษณะพิเศษบางอย่างทางพันธุกรรม หรือเป็นเพราะว่ากลุ่มคนที่ติดเชื่อนั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงสูง

ถ้าหากว่าประเด็นต่างๆที่เราตั้งคำถามฟังดูเป็นวิชาการมากเกินไป ก็ขอให้ลองพิจารณาประเด็นเหล่านั้นใหม่ในอีกแง่มุมหนึ่ง คำถามก็คือเหตุใดการแพร่ระบาดของเอชไอวีในกลุ่มรักต่างเพศในนิวยอร์กจึงไม่รุนแรงและรวดเร็วเหมือนอย่างที่เกิดขึ้นในเมืองไทย ซึ่งในเมืองไทยนั้นการระบาดของลูกหลานเริ่มต้นจากกลุ่มชายรักร่วมเพศ แล้วต่อไปยังกลุ่มเสพยา แล้วจากนั้นก็ต่อไปยังกลุ่มรักต่างเพศซึ่งมีทั้งหญิงและชาย และอัตราการติดเชื้อของกลุ่มนี้นั้นสูงถึง 1 ใน 10 การที่กลุ่มรักต่างเพศในนิวยอร์กไม่ได้ติดเชื้อรวดเร็วเป็นเพราะรูปแบบของพฤติกรรมหรือเปล่า เป็นเพราะกลุ่มรักต่างเพศในนิวยอร์กสำส่อนน้อยกว่ากลุ่มรักร่วมเพศหรือเปล่า หรือว่าเป็นเพราะเราโชคดีเกินไปได้หรือเปล่าว่าเอชไอวีสายพันธุ์ที่แพร่ระบาดอยู่ในอเมริกานั้นแพร่กระจายได้ไม่ดีจากชายสู่หญิงหรือจากหญิงสู่ชาย ถ้าหากว่าเหตุผลทางด้านพันธุกรรมของไวรัสคือปัจจัยสำคัญ และการที่ไวรัสสายพันธุ์นี้แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพราะลักษณะทางพันธุกรรมบางอย่างของไวรัสทำให้มันแพร่เชื้อได้อย่างรวดเร็วในกลุ่มรักต่างเพศ แบบนี้ก็แปลว่าเราเพียงแค่อะไรเท่านั้น การระบาดของอย่างรุนแรงและรวดเร็วของเอชไอวีในกลุ่มรักต่างเพศในประเทศแถบตะวันตกซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกถกกันมานานแล้วอาจจะเกิดขึ้นจริงๆเมื่อใดก็ได้ ถ้าฟังประเทศไทยเพียงประเทศเดียวจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้าประเทศในแต่ละปีนั้นสูงถึงกว่า 4 ล้านคน ในย่านบันเทิงหรือย่านไฟแดงของกรุงเทพฯ ภูเก็ต เชียงใหม่ และพัทยา คุณจะมองเห็นนักท่องเที่ยวที่มาจากที่ต่างๆทั่วทั้งโลก เพราะฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากเลยที่การระบาดของเอชไอวีในกลุ่มรักต่างเพศแบบเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในเมืองไทยอาจจะเกิดขึ้นในที่ใดอีกก็ได้ทั่วโลก เมื่อเราดูกรณีของกัมพูชาเราก็จะเห็นว่าเรื่องดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วจริงๆในประเทศนั้น

การตอบโต้ : ข้าราชการ และสังคมข้าราชการ

นพ.ชวลิต นาดประทาน คือข้าราชการและแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านงานสาธารณสุข ในฐานะหัวหน้าหน่วยควบคุมโรคติดต่อประจำเขต 10หน้าที่ควบคุมดูแลการแพร่กระจายของเอชไอวีในเขตภาคเหนือตอนบนจึงเป็นของเขาด้วย เรื่องที่ประชาชนในเขตรับผิดชอบของเขาได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์อย่างรุนแรง และเรื่องที่มาตราการจัดการกับการระบาดของโรคเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องจัดทำขึ้นอย่างเร่งด่วน เป็นสิ่งที่นพ.ชวลิตเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ทว่าเรื่องที่ยังไม่แจ่มแจ้งก็คือเขาและกำลังคนของเขาจะสามารถนำเอามาตรการควบคุมโรคไปปฏิบัติได้อย่างไร และมาตรการเหล่านั้นจะมีผลยับยั้งการระบาดที่รวดเร็วและรุนแรงได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามการเล่าเรื่องจะไม่สมบูรณ์ จะเป็นเหมือนกับการเล่าเรื่องเพียงครึ่งเดียว ถ้าหากว่าเราไม่กล่าวถึงเรื่องที่จะเกิดขึ้นต่อไปในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งของเรื่องราวเกี่ยวกับการระบาดของโรคในไทยคือเรื่องราวของความพยายามอย่างเหนือธรรมดาในการป้องกันและยับยั้งเอดส์ เป็นเรื่องราวของความสำเร็จในบางเรื่องบางด้านที่ได้มาอย่างยากเย็นยิ่ง

ในชีวิตของคนเรานั้น บางครั้งโชคก็มาบรรจบกันได้อย่างลงตัวระหว่างชีวิตและการทำงาน บางครั้งบางคราวบรรยากาศทางการเมืองก็เหมาะสมสำหรับแนวความคิดใหม่ๆ และคนทำงานที่มีวิสัยทัศน์ก็ได้รับการสนับสนุนให้เดินหน้าได้ สำหรับชาวล้านนาความประจวบเหมาะของโชคชะตาอย่างที่ว่านั้นเกิดขึ้นได้เพราะผลพวงของวิกฤติที่เกิดขึ้นในชาติบ้านเมือง และวิกฤติครั้งนั้นก็คือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1992 ในปีค.ศ. 1991 ประเทศไทยปกครองโดยรัฐบาลที่มีชื่อเสียงฉาวโฉ่ในเรื่องคอร์รัปชันอันได้แก่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ หลังจากขึ้นครองอำนาจไม่นานนักนายกรัฐมนตรีชาติชายถูกโค่นล้มให้พ้นจากตำแหน่งโดยคณะผู้นำทางทหารผู้ทรงอำนาจ กระบวนการเปลี่ยนแปลงอำนาจจากพลเรือนไปสู่ทหารนี้เป็นกระบวนการที่ไม่ใช่ของใหม่สำหรับสังคมไทย เป็นกระบวนการที่ยุ่ยากซับซ้อนแต่โดยเปรียบเทียบแล้วก็เจ็บปวดค่น้อย หลังจากนั้นพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ประกาศแต่งตั้งตนเองขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ความรู้สึกต่อต้านของสาธารณชนที่มีต่อพลเอกสุจินดานั้นรุนแรง การต่อต้านและประท้วงแพร่ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว ในกรุงเทพฯซึ่งเป็นศูนย์กลางของการก่อการทางการเมืองของคนไทยตลอดมา นักศึกษาได้ร่วมชุมนุมกับคนงาน และนอกจากนี้ (ซึ่งอาจจะเป็นครั้งแรกด้วยซ้ำ) นักศึกษายังได้รับความร่วมมือจากเจ้าของร้านค้าตลอดจนเจ้าของกิจการธุรกิจขนาดเล็กซึ่งจัดว่าเป็นสมาชิกของชนชั้นกลางรุ่นใหม่ ผู้ก่อการประท้วงเรียกร้องให้พลเอกสุจินดาลาออกและมอบอำนาจการปกครองประเทศให้รัฐบาลพลเรือน กองทัพได้ตอบด้วยกำลัง ด้วยการยิงกราดเข้าใส่ฝูงชนผู้ประท้วงที่ปราศจากอาวุธ เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตไปจำนวนหนึ่งซึ่งไม่ทราบแน่นอนว่าเท่าไรกันแน่ ท้ายที่สุดพระมหากษัตริย์ผู้ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญก็ต้องทรงเข้ามาคลี่คลายสถานการณ์ พลเอกสุจินดาเข้าเฝ้า มีการฉายวิดีโอภาพเหตุการณ์ที่ทหารยิงและฆ่าประชาชนให้พลเอกสุจินดาดู ไม่นานนักหลังจากนั้นพลเอกสุจินดาจึงยินยอมก้าวลงจากตำแหน่ง รัฐบาลรักษาการณ์ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามาดูแลประเทศชั่วคราวเพื่อนำประเทศเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง ผู้นำรัฐบาลรักษาการณ์คือคุณอนันต์ ปันยารชุน รัฐบาลชุดนี้ได้รับการเคารพนับถืออย่างกว้างขวาง

คุณอนันต์ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายมาอย่างน่าชื่นชม การเลือกตั้งทั่วไปได้จัดให้มีขึ้นในเวลาถัดมาอีกไม่ถึง 1 ปี กองทัพได้รับการปรับปรุงให้หายต่างพร้อย และความสงบสุขก็กลับคืนมาสู่ประเทศเหมือนดังเดิม คุณอนันต์ยังเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกที่เริ่มต้นหาทางรับมือกับสถานการณ์การระบาดของเอชไอวี ท่านได้ประชุมร่วมกับข้าราชการและแพทย์ ได้รับฟังคำแนะนำจากบุคคลต่างๆเหล่านั้น ท่านยังได้ก่อตั้งและรับเป็นประธานของคณะกรรมการโรคเอดส์แห่งชาติ ได้เชิญคุณมิชชี วีระไวทยะ นักกิจกรรมสังคมผู้กระฉับกระเฉงทันเหตุการณ์และยังเป็น

ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการวางแผนครอบครัวให้มาเป็นผู้ดำเนินงาน คุณอนันต์และคุณมิชชีได้ร่วมมือกันวางแผนโดยได้ล้มเลิกแผนเดิมที่มีการบังคับให้ตรวจหาเชื้อเอดส์และติดตามสืบค้นหาตัวผู้ที่เสี่ยงต่อ

การติดเชื้อเอดส์ คณะทำงานชุดใหม่มุ่งเน้นเรื่องสิทธิของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและเน้นเรื่องการป้องกันและควบคุมโรค ประเทศไทยมีข้าราชการพลเรือนเป็นจำนวนมากและมีขีดความสามารถที่น่าประทับใจ ข้าราชการเหล่านี้เป็นมืออาชีพ ไม่ใช่พวกที่ได้รับการแต่งตั้งจากนักการเมือง ประเทศไทยเปลี่ยนรัฐบาลและกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศมานับครั้งไม่ถ้วนนับตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยในช่วงทศวรรษที่ 1930 ทว่าตลอดเวลาเหล่านั้นข้าราชการยังคงทำงานอยู่ตามกระทรวงทบวงกรมและโรงพยาบาลของรัฐ และกลุ่มข้าราชการเหล่านี้เองที่ทำให้ประเทศชาติเดินหน้าไปได้ ข้าราชการเหล่านี้ได้แก่คนอย่างนพ.ชวลิต นาดประทาน ผู้ซึ่งรู้ว่าควรจะทำอย่างไรเกี่ยวกับสถานการณ์เรื่องเอชไอวีเมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อม อาทิเช่นการสนับสนุนทางด้านการเมืองและงบประมาณ เมื่อคุณอนันต์อยู่ในอำนาจ การสนับสนุนทั้งทางด้านการเมืองและงบประมาณย่อมมีอยู่

เมื่อผลการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่ลงลึกเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายไทย ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในปีค.ศ.1991 และ 1992 ผลงานเหล่านั้นต่างยืนยันตรงกันว่า การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้อุปกรณ์ตามโรงแรมและสถานบริการทางเพศต่างๆ คือปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดการระบาดของเอชไอวีในเมืองไทย เพราะฉะนั้นการซื้อขายบริการทางเพศอย่างไม่ปลอดภัยก็คือเป้าหมายที่ชัดเจนของงานทางด้านสาธารณสุข ทว่าเรื่องของเรื่องก็คือเราควรจะทำอย่างไรกับปัญหาในรูปแบบใด ภายใต้รัฐบาลคุณอนันต์กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการแก้ไขโดยไม่ใช้วิธีปิดโรงแรมหรือสถานบริการทางเพศ หรือโดยการจับกุมหญิงขายบริการ แต่ได้ดำเนินการโดยได้จัดตั้งโครงการระดับชาติเพื่อส่งเสริมการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยขึ้น โครงการนี้มีชื่อเรียกว่า “โครงการณรงค์ให้ใช้ถุงยางอนามัย 100 เปอร์เซ็นต์” และโครงการนี้มีเป้าหมายที่จะดำเนินการในสถานขายบริการทางเพศทั่วประเทศ การใช้ถุงยางอนามัยแม้จะไม่ใช่วิธีบังคับ แต่ก็เป็นเรื่องที่ได้รับการสนับสนุนให้ทำอย่างเต็มที่ และเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปได้ กระทรวงสาธารณสุขจึงดำเนินการแจกจ่ายถุงยางอนามัยนับจำนวนเป็นสิบล้านให้แก่โรงแรมต่างๆ ให้แก่สถานอาบอบนวด บาร์และไนต์คลับ โดยผ่านทางเครือข่ายคลินิกให้บริการเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (STD) ที่มีอยู่ทั่วราชอาณาจักร บรรดาผู้ขายบริการทางเพศได้รับคำแนะนำให้รู้ว่าการใช้ถุงยางแบบที่ถูกต่อนั้นควรทำอย่างไร ในเขต 10 ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของนพ.ชวลิต ทุกครั้งที่ผู้ขายบริการทางเพศแวะมาที่คลินิกต่างๆ เหล่านี้ เขา (หรือเธอ) จะได้รับแจกถุงยางฟรีจำนวน 100 ถุงพร้อมกับคำแนะนำให้รู้จักวิธีใช้ถุงยางอย่างถูกต้องตามสถานบริการทางเพศต่างๆ แม้กระทั่งตามโรงแรมราคาถูกที่สุดจะปรากฏป้ายที่เขียนข้อความเอาไว้ว่า “ไม่ใช้ถุงยาง ไม่คืนเงิน ไม่ให้บริการ”

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติการในเชิงรุกด้วยการเข้าถึงชุมชนก็เป็นสิ่งจำเป็นด้วยเช่นกัน นพ.ชวลิตส่งพยาบาลสาธารณสุขออกไปตามโรงแรมเพื่อพบกับผู้หญิงขายบริการทางเพศ เพื่อพบกับเจ้าของหรือผู้จัดการโรงแรม พบกับแมงดา ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้แก่คนเหล่านั้นและขอให้คนเหล่านั้นร่วมกันเข้าซื้อต่อต้านโรคเอดส์ พวกพยาบาลเหล่านี้ซึ่งเป็นข้าราชการคือกลุ่มทหารราบที่อยู่

แนวทางในการต่อสู้ควบคุมเอชไอวี พวกเขาส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางและกำลังสำคัญที่ทำงานส่วนใหญ่ที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน อันได้แก่ งานส่งเสริมการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย งานรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ งานให้คำปรึกษาแนะนำ และงานแจกจ่ายถุงยางอนามัยนับจำนวนเป็นล้านๆ ทีมงานผลัดกลางคืนถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีหน้าที่ออกไปเยี่ยมสถานบริการต่างๆ ในเวลาที่เปิดบริการ ทีมงานผลัดกลางคืน 1 ทีมในเชียงใหม่พุ่งเป้าการทำงานไปที่บาร์เกย์ และจะออกไปเยี่ยมบาร์เกย์ทุกบาร์ที่ยอมให้เข้าไปเยี่ยมในช่วงดึกๆ วัตถุประสงค์ของการไปเยี่ยมคือไปแจกจ่ายยางให้ทั้งเด็กและทั้งผู้ใหญ่ที่ทำงานอยู่ในบาร์เกย์เหล่านั้น ไปฉายวิดีโอที่แสดงวิธีการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยให้บุคคลเหล่านั้นดู และไปตอบคำถามต่างๆ ให้แก่คนเหล่านั้นด้วย ด้วยเหตุที่ผู้ทำงานขายบริการทางเพศจะทำงานในช่วงเวลาที่แตกต่างไปจากกลุ่มผู้ใช้บริการคลินิกสาธารณสุขกลุ่มอื่นๆ นพ.ชวลิตและทีมงานจึงได้จัดตั้งคลินิกกลางคืนขึ้นเพื่อให้บริการแก่คนกลุ่มนี้โดยเฉพาะ คลินิกกลางคืนเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้บริการเกี่ยวกับการป้องกันโรคเท่านั้น แต่ยังให้บริการดูแลรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ บริการให้คำแนะนำและยังเป็นสถานที่อันปลอดภัยสำหรับให้บุคคลเหล่านี้เข้ามาพูดคุยได้ คลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของรัฐบาลเริ่มต้นให้บริการตรวจสอบหาเชื้อเอชไอวีให้แก่คนไข้ฟรีๆ โดยที่คนไข้ไม่ต้องแสดงตัวให้รู้ว่าเป็นใคร และยังมีบริการคำปรึกษาแนะนำอีกด้วย บุคคลที่ทำงานประจำเต็มเวลาตามคลินิกต่างๆ เหล่านี้มีทั้งหญิงและชาย ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในเรื่องเกี่ยวกับเอชไอวีและเอดส์ จัดบริการที่ปรึกษาชายให้แก่คนไข้ชายและที่ปรึกษาหญิงให้แก่คนไข้หญิง ผู้เขียนได้ทำงานร่วมกับบุคลากรในคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเวลานานถึง 4 ปี และผู้เขียนสามารถพูดได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่าการประสบความสำเร็จของการป้องกันการแพร่ระบาดของเอชไอวีในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความพยายามและแรงงานของบุคลากรกลุ่มนี้ที่อุทิศตนทำงานให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่คนไข้ทีละคน เป็นรายบุคคล เพื่อให้การมีเพศสัมพันธ์ปลอดภัยยิ่งขึ้น

เมื่อใดก็ตามที่เกิดมีช่องว่าง มีปัญหาหรือมีประเด็นที่ไม่แน่ใจ รัฐบาลจะจัดให้มีการร่วมมือกันทำวิจัยเพื่อหาคำตอบให้กับประเด็นปัญหาสำคัญๆ งานวิจัยที่ร่วมมือกันทำในประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบคำถามต่างๆ ดังที่ถามมาแล้วนั้นเกือบจะไม่มีอะไรที่สามารถเทียบเคียงได้ในแง่ของขอบข่ายและความลึกซึ้ง กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้ร่วมมือทำงานวิจัยกับศูนย์ควบคุมโรคของสหรัฐอเมริกาที่ตั้งอยู่ ณ เมืองแอตแลนตา และยังได้ร่วมมือกับสถาบันสุขภาพแห่งชาติของสหรัฐฯ องค์การอนามัยโลก ยูนิเซฟ สภากาชาดไทยและสภากาชาดสากล สหภาพยุโรป และมหาวิทยาลัยต่างๆ อีกหลายแห่งอันได้แก่ มหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เบิร์กลีย์ และคณะอนามัยและเวชศาสตร์เขตร้อนแห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน (London School of Hygiene and Tropical Medicine) หน่วยแพทย์ของกองทัพบกได้สร้างโครงการวิจัยเกี่ยวกับเอชไอวี โดยได้ร่วมมือกับวอลเตอร์ริด อันเป็นสถาบันวิจัยชั้นนำของกองทัพบกสหรัฐฯ ตอนที่ผู้เขียนกำลังจะเดินทางจากสหรัฐฯ เพื่อมาร่วมงานวิจัยในเมืองไทย เพื่อนร่วมงานที่จอห์นส์ ฮอปกินส์ยัง

เชื่อว่าถ้าหากผู้เขียนทางข้อศอกกว้างเกินไปหน่อย ก็อาจจะไปกระทบเข้ากับนักกระบวนวิชาอีกคนหนึ่งก็ได้ ความพยายามร่วมกันอย่างเต็มที่ในการทำวิจัยต่างๆดังที่วามช่วยเสริมสร้างฐานความรู้ที่แข็งแกร่งเพื่อใช้ในการป้องกันโรค นอกจากนี้ยังช่วยทำให้เราพุ่งประเด็นความสนใจไปที่มาตรการต่างๆทางสาธารณสุข และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือทำให้เราสามารถวัดได้ว่ามาตรการต่างๆของเราสามารถทำงานได้ผลหรือไม่

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1993 กลุ่มของเราร่วมมือกันทำงานกับกองทัพไทยเพื่อหาตัวเลขอัตราการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ในหมู่ทหารเกณฑ์ ก่อนหน้าเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1993 อัตราการติดเชื้อรายใหม่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอคงที่ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างยิ่ง ผลจากการตรวจเลือดทุกๆช่วง 6 เดือนพบว่าอัตราการติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นด้วยอัตราคงตัว ซึ่งนั่นก็คือในแต่ละปีประมาณ 1 ใน 30 ของทหารเกณฑ์หนุ่มๆจะกลายเป็นคนติดเชื้อรายใหม่ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการณ์มีเพศสัมพันธ์ได้เริ่มต้นเปลี่ยนแปลง สิ่งนี้เราสามารถทราบได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีการใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มมากขึ้น ผู้ชายไปเที่ยวผู้หญิงขายบริการน้อยลง และมีจำนวนผู้ชายเพิ่มมากขึ้นที่รายงานว่าตนเองมีเพศสัมพันธ์แต่เฉพาะกับภรรยาหรือคนรักเพียงคนเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตามอัตราการติดเชื้อเอชไอวีก็ดูเหมือนจะไม่เปลี่ยนแปลง ทว่าในเดือนพฤศจิกายนปีนั้นเมื่อเราวิเคราะห์ผลตรวจเลือด เราก็เริ่มเห็นบางสิ่งบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงไป ในช่วง 6 เดือนก่อนหน้านี้นี้มีชายหนุ่มเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เป็นผู้ติดเชื้อรายใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับทุกครั้งที่เราเคยตรวจเจอถึง 12-15 ราย และอีก 6 เดือนต่อมาอัตราการติดเชื้อรายใหม่ก็ยังคงต่ำอยู่เหมือนเดิม ผู้เขียนเองแทบกระโดดด้วยความตื่นเต้นดีใจในห้องทดลองเมื่อเห็นว่าผลการตรวจเลือดในรอบสองในช่วง 6 เดือนต่อมายืนยันตัวเลขที่ลดต่ำลงของการตรวจในรอบ 6 เดือนแรก ไม่นานนักหลังจากนั้นกลุ่มทำงานกลุ่มอื่นๆก็รายงานผลอย่างเดียวกันกับที่เราเห็น เมื่อถึงปีค.ศ. 1994 ช่วงระยะเวลาเพียง 4-5 ปีสั้นๆภายหลังจากการเริ่มต้นระบาด อัตราการติดเชื้อรายใหม่ก็กำลังลดลงทั่วประเทศ และสิ่งที่เราค้นพบนี้เป็นจริงในเกือบทุกกลุ่มประชากรที่เราศึกษา จะมียกเว้นก็แต่กลุ่มผู้ชายขายบริการทางเพศ (ซึ่งในกลุ่มนี้พฤติกรรมบางอย่างอาจไม่อยู่ในอำนาจการควบคุมของพวกเขา) และกลุ่มผู้หญิงที่เพิ่งแต่งงานหรือเพิ่งตั้งครรภ์ ซึ่งจำนวนคนส่วนใหญ่ในประชากรกลุ่มหลังนี้ได้แต่งงานและเริ่มต้นครอบครัวใหม่กับชายหนุ่มจากกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูง

เป็นไปได้ว่าถึงจุดนี้คนไทยประมาณ 1 ล้านคนได้กลายเป็นคนติดเชื้อเอชไอวี อย่างไรก็ตามอัตราการติดเชื้อซึ่งเคยสูงมากในปี 1989-1992 ปัจจุบันนี้ได้ลดลงอย่างมาก เอชไอวีได้แพร่ระบาดทั่วไปแล้วในหมู่คนไทย และการติดเชื้อก็จะยังคงมีอยู่ต่อไป แต่ว่าเป็นไปในอัตราที่พอรับมือได้ ไม่ใช่ในอัตราที่สูงถึง 3 คนต่อ 100 ต่อปี ดังเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต ซึ่งการระบาดในอัตราที่สูงมากขนาดนี้ถ้าหากว่าดำเนินต่อไปก็อาจเป็นภัยต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ ต้องขอบคุณพระเจ้าหรือขอบคุณคุณพระที่เรามีียง ซึ่งก็คือน้า ย่าง สีขาวๆที่ได้มาจากต้นขางนั่นเอง

ความสำเร็จของวิธีการแก้ปัญหาของไทย ซึ่งคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่น่าทึ่งเป็นอย่างยิ่ง และแน่นอนความสำเร็จที่ว่านี้ส่วนหนึ่งย่อมมีผลมาจากลักษณะวัฒนธรรม อุปนิสัยของผู้คน ลักษณะความเป็นผู้นำของผู้นำประเทศตลอดจนองค์ความรู้ การส่งเสริมให้ใช้ถุงยางอนามัยไม่ใช่ความพยายามที่จะจำกัดเสรีภาพทางเพศของผู้ชายไทย กองทัพบกไทยเคยใช้มาตรการอื่นๆ และมาตรการที่ว่านี้ก็คือการลงโทษคนที่ติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการประกาศว่าการไปเที่ยวแหล่งโสเภณีถือว่าการฝ่าฝืนกฎหมายของกองทัพ แต่ว่ามาตรการดังกล่าวล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง อัตราการติดเชื้อเอชไอวีไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลยแม้แต่น้อย การส่งเสริมให้ใช้ถุงยางในสถานบริการทางเพศแสดงให้เห็นว่าทั้งรัฐบาลและทั้งประชาชนยอมรับกันโดยปริยายว่าในขณะที่โสเภณีเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแพร่หลายโดยทั่วไป และนี่คือกลยุทธ์ในการต่อสู้กับโรคเอดส์ที่ได้ผลที่สุด โดยการหลีกเลี่ยงไม่โจมตีว่าโสเภณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายหรือสิ่งผิดศีลธรรม ก็เท่ากับว่าคุณยอมให้ผู้คนยังคงสามารถใช้บริการซื้อขายทางเพศกันต่อไปได้ถ้าหากเขาเลือกที่จะทำ เพียงแต่ให้ทำด้วยความระมัดระวังและพยายามป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคเท่านั้นก็พอ และนอกจากนี้ยังมีรัฐบาลทำหน้าที่แจกถุงยางให้ใช้ฟรีๆ อีกด้วย วิธีการต่อสู้กับโรคเอดส์ของประเทศไทยยังแสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่เด่นชัดของคนไทย แม้จะเป็นบุคลิกที่แฝงอยู่แต่ก็เป็นบุคลิกที่แท้จริงซึ่งนั่นก็คือความสามารถในการปรับตัว ซึ่งคนไทยแสดงให้เห็นว่ามีอยู่เสมอในยามที่ต้องเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ นานาประการ คนไทยยอมรับได้ว่าการใช้ถุงยางเป็นเรื่องจำเป็น และยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์อันเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและเป็นพฤติกรรมที่ยากลำบากที่สุดในการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางในระดับประเทศอีกด้วย ไม่มีประเทศใดนอกเหนือจากประเทศไทยที่การรณรงค์เพื่อให้ใช้ถุงยางและเพื่อให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์จะทำได้ดีและประสบความสำเร็จได้ถึงระดับนี้ ความสำเร็จในทำนองเดียวกันที่สามารถเทียบเคียงได้กับความสำเร็จที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็คือความสำเร็จที่เกิดขึ้นในชุมชนเกย์หรือชาวรักร่วมเพศในโลกละวันตก ซึ่งมีการใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มขึ้นและการแพร่ระบาดของเอชไอวีลดลง อย่างไรก็ตามชุมชนเกย์ในโลกละวันตกนั้นในภาพรวมและโดยเปรียบเทียบแล้วมีการศึกษาสูงกว่าและเป็นกลุ่มคนที่มีความรอบรู้มากกว่าชาวไทยชนบท

ที่พูดเช่นนี้ไม่ได้แปลว่าโรคเอดส์ในประเทศไทยจะไม่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงก็ว่ามันจะแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว และจะแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันไปอีกหลายปี จะมีผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์เสียชีวิตอีกมากมายก่อนที่จะการระบาดลูกหลานจะขึ้นถึงจุดสูงสุดเสียด้วยซ้ำ ทว่าเราจำเป็นจะต้องจำเอาไว้ว่ามีความแตกต่างกันอยู่ระหว่างกรณีที่เราเรียกว่าการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่กับการติดเชื้อเอดส์รายใหม่ จากข้อมูลของอเมริกาและยุโรปเราพบว่ากว่าการติดเชื้อเอชไอวีจะพัฒนาลูกหลานจนถึงขั้นกลายเป็นโรคเอดส์จะกินเวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 11 ปี จากข้อมูลของแอฟริกาการพัฒนาจากเอชไอวีเป็นเอดส์จะใช้เวลาประมาณ 9 ปี (ความแตกต่างใน

เรื่องระยะเวลาที่มีสาเหตุมาจากความเกี่ยวข้องกันระหว่างเอชไอวีกับโรคเอดส์ (โรคในภูมิภาคอัฟริกา) ระยะเวลาที่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ภายหลังจากการวินิจฉัยแล้วว่าเป็นเอดส์คือประมาณ 2 ปีในโลกตะวันตก แต่จะน้อยกว่านี้ถ้าเป็นในที่อื่น การระบาดของโรคเอดส์ (เมื่อโรงพยาบาลเต็มแน่นไปด้วยคนไข้ที่ป่วยและกำลังรอความตายจากโรคเอดส์) จะเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่เอชไอวีเริ่มต้นระบาดมาแล้วเป็นเวลาหลายปี เมื่อถึงเวลาที่คนไข้โรคเอดส์จำนวนหนึ่งเริ่มปรากฏตัวขึ้นก็แปลว่าการระบาดของเอชไอวีได้เริ่มต้นขึ้นก่อนหน้านี้เป็นเวลานานหลายปีแล้วและอัตราการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ๆ กำลังลดลง และนี่คือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตอนนี้ ขณะนี้จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ยังคงมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงเป็นปกติมีอยู่มากกว่าจำนวนคนที่เป็นเอดส์อย่างสมบูรณ์แบบแล้ว คนไข้โรคเอดส์และคนที่เสียชีวิตเพราะเอดส์นั้นจำนวนสูงสุดอยู่ในภาคเหนือ และจำนวนกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในที่อื่นๆ อย่างไรก็ตามจำนวนที่แท้จริงของผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ยังไม่ชัดเจนว่ามีอยู่เท่าไรกันแน่

ด้วยเหตุที่การติดเชื้อเอชไอวีและการเป็นโรคเอดส์ในช่วงเวลาของมันจะแยกออกจากกัน เป็น 2 ช่วงอย่างชัดเจน การแยกกันอย่างชัดเจนของช่วงเวลานี้เองเป็นเสมือนกลไกที่ช่วยให้เอชไอวีระบาดแพร่หลายได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้มันยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อโรคตัวนี้กับแนวคิดและแนวทางการแก้ไขปัญหามนุษย์อีกด้วย ผู้นำมีแนวโน้มที่จะตอบสนองปัญหาที่เห็นได้ชัดและอยู่ใกล้ตัว สื่อมวลชนจะทำข่าวก็ต่อเมื่อมีสาธารณภัยเกิดขึ้นเท่านั้น อาทิเช่นมีคนป่วยเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนล้นโรงพยาบาล เป็นต้น ส่วนสาธารณชนนั้นโดยทั่วไปจะไม่ตอบสนองต่อผลการตรวจเลือดที่มีอัตราเป็นบวกสูงในลักษณะที่เหมือนกับการตอบสนองในเวลาที่ถูกฉีดยาหรือคนรักหรือเพื่อนป่วยหนักหรือกำลังใกล้จะตาย การที่ชุมชนสาธารณสุขของไทยสามารถรวบรวมทรัพยากรและจัดทำโครงการป้องกันโรคได้อย่างทันท่วงที โดยไม่รอให้มันระบาดเสียก่อน แล้วจึงค่อยมาหาหนทางรักษานั้นจัดว่าเป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ที่น่ายกย่อง การรักษาโรคเอดส์นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แม้แต่โลกตะวันตกก็ยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะให้บริการรักษาได้ และแม้เมื่อมีความสามารถเพียงพอแล้ว การรักษาก็ยังคงให้ความหวังเพียงแค่น้อยนิดตราบนานเท่านาน สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเร็วๆ นี้เอง

อย่างไรก็ตาม ด้านมืดของความสำเร็จของประเทศก็มีอยู่ ซึ่งก็เหมือนกับความสำเร็จโดยทั่วไปนั่นเอง แต่ถึงกระนั้นก็ตามประเทศไทยก็ยังคงดูสดใสเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน คงไม่มีภาพอะไรที่จะขัดแย้งกันได้มากไปกว่าภาพที่สังคมไทยร่วมมือกันต่อต้านโรคเอดส์อย่างทั่วถึงทั้งสังคมในขณะที่ภาพในพม่าและกัมพูชาเป็นภาพแห่งโศกนาฏกรรม ไวรัสได้แพร่ระบาดเข้าสู่พม่าและกัมพูชาภายหลังประเทศไทยไม่นานนัก ขณะนี้ไวรัสกำลังระบาดอยู่อย่างรุนแรง และแสงแห่งความหวังก็มีเพียงแค่ริบหรี่เท่านั้น

เชิงอรรถ

1. เรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะการระบาดของเอชไอวีในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งกลายเป็นคลื่นแห่งการลุกลามนั้นเก็บความมาจากบทความของเวนิเกอร์และคณะ (1991) ที่นำเสนอในที่ประชุมสัมมนา ดูรายละเอียดหนังสืออ้างอิงได้ที่บรรณานุกรมของบทที่ 2 หน้า 222

3 พม่า

ไปเมียนมาร์ อยู่ในพม่า

สถานภาพของเด็กๆในเมียนมาร์อาจเป็นหนึ่งในบรรดาความลับต่างๆของประเทศที่ถูกปิดบังเก็บงำไว้เป็นอย่างดีตลอดช่วงระยะเวลาอันยาวนาน การที่เมียนมาร์แยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นเวลายาวนานนับเป็นหลายๆทศวรรษ การที่สถิติตัวเลขต่างๆล้วนแล้วแต่แต่งเติมขึ้นเอง และการขาดงานวิจัยทางด้านสังคมตลอดจนการตรวจสอบโดยสื่อมวลชน ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ช่วยสร้างภาพลวงตาให้มองดูเหมือนกับว่าในเมียนมาร์มีการพัฒนาทางด้านสังคม แท้ที่จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นโลกภายนอกหรือแม้แต่กระทั่งผู้มีอำนาจในเมียนมาร์เอง ต่างก็ไม่มีข้อมูลที่แท้จริงว่าภาคสังคมต่างๆของประเทศอยู่ในสภาพที่เลวร้ายเพียงใด

ยูนิเซฟ, 1992

พม่าและประเทศไทยมีพรมแดนที่เป็นแผ่นดินติดต่อกันเป็นระยะทางยาวถึงเกือบ 2100 กิโลเมตร โดยเริ่มต้นตั้งแต่เทือกเขาทางตอนเหนือสุดของประเทศไทยลงมาจนกระทั่งถึงทางตอนใต้ลึกสุดของพม่าตรงบริเวณแนวแผ่นดินแคบๆที่มีอากาศร้อนซึ่งมีชื่อเรียกว่าคอคอดกระ ชาวไทยและพม่ามีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องผูกพันกันมาอย่างยาวนาน เคยมีข้อบาดหมาง เคยเป็นศัตรูคู่แข่ง ต่างฝ่ายต่างเคยมีความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องชัยชนะที่มีเหนือกัน เรื่องการยึดครองประเทศและเรื่องความพ่ายแพ้ ทั้ง 2 ประเทศยังเป็นประเทศที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเหมือนกัน ใช้ภาษาบาลีเป็นภาษาสำคัญทางศาสนาเหมือนกัน ใช้ปฏิทิน และยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีรากเหง้ามาจากการปลูกข้าวเหมือนกันอีกด้วย ทว่าเมื่อมองดูประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบัน เป็นเรื่องยากที่คุณจะหาประเทศ 2 ประเทศที่มีความแตกต่างกันได้เท่ากับที่ไทยแตกต่างจากพม่า ประเทศไทยรอดพ้นจากการถูกยึดครองเป็นอาณานิคมของยุโรปในขณะที่พม่าไม่รอดพ้น พม่าถูกอังกฤษยึดครองและถูกผนวกเข้าเป็นอาณานิคมของอังกฤษที่อังกฤษปกครองโดยผ่านทางอาณานิคมอินเดีย ในสงครามโลกครั้งที่สองมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ประเทศไทยเป็นฝ่ายเดียวกับจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น และยอมประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อแลกกับการที่ญี่ปุ่นยอมลดกองกำลังของตนที่มาประจำอยู่ในประเทศไทย พม่าเป็นจุดที่มีการสู้รบกันอย่างดุเดือดที่สุดจุดหนึ่งของการทำสงครามในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก และพม่าสามารถยืนหยัดสู้รบมาได้เพราะมีกองกำลังของอังกฤษตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่นั่น เมื่อสงครามสงบลงประเทศไทยมุ่งพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะที่พม่าต้องถลำเข้าสู่สงครามการเมือง ซึ่งตราจบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ก็ยังรบกันไม่เลิก 50 ปีต่อมาประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งการท่องเที่ยวและธุรกิจ เศรษฐกิจของประเทศเติบโต 7-8 เปอร์เซ็นต์ในภาพรวม ท่าเรือและท่าอากาศยานของประเทศไทยกลายเป็นท่าเรือและท่าอากาศยานที่คับคั่งที่สุดแห่งหนึ่งของโลก พม่ายังคงเป็นประเทศปิดและแยกอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพัง ประเทศหนึ่งคือสิ่ง

มหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจของเอเชีย เป็นมังกรน้อยๆของประเทศในภูมิภาคแปซิฟิก แต่อีกประเทศหนึ่งกลับถูกองค์การสหประชาชาติจัดให้เป็น “ประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด” และนอกจากนี้ยังอาจเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดประเทศหนึ่งในโลกอีกด้วย

ในขณะที่กองทัพยังคงเป็นพลังที่มีอำนาจทั้งทางด้านการเมืองและการเศรษฐกิจของสังคมไทย ทว่าสังคมไทยก็ยังมีพลังอื่นๆอีกที่มีหัวก้าวหน้ากว่าและกำลังเติบโตแข็งแกร่งขึ้นเรื่อยๆ ในพม่าแม้ว่ากลุ่มคนที่เรียกร้องการปฏิรูปจะต้องต่อสู้และเสียสละมานานนับแรมปี แต่กองทัพก็ยังจะสามารถรักษาสถานะผู้นำเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เป็นผู้นำที่ทรงอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ใช้ความรุนแรง นักรบสู้รบพลวง ไร้สมรรถนะและเพียบพร้อมด้วยอาวุธ

ความแตกต่างระหว่างไทยกับพม่านั้นเห็นได้อย่างเด่นชัด และบทสรุปก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะคาดเดา การจะหาทางออกทางด้านการเมืองให้กับพม่าเป็นเรื่องยากจนสุดประมาณ กองทัพพม่าหรือที่มีชื่อเรียกว่า “ตัมมะดอ” (Tatmadaw) ถูกครอบงำโดยชนเชื้อชาติเดียวเท่านั้นซึ่งก็คือชนเชื้อชาติพม่า อย่างไรก็ตามประเทศพม่าเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีชนกลุ่มน้อยมากมายหลากหลายกลุ่มที่สุด กลุ่มใหญ่ๆมีมากกว่าหนึ่งโหล มีภาษาพูดและภาษาถิ่นต่างๆรวมแล้วมากกว่า 100 ภาษา สงครามกลางเมืองพม่าอันเป็นสงครามที่ยืดเยื้อซับซ้อนและสู้รบกันมายาวนานต่อเนื่องเป็นเวลาถึง 40 ปีก็คือสงครามระหว่างชนกลุ่มน้อยนั่นเอง ความเกลียดชังและความไม่ไว้วางใจที่ชนกลุ่มอื่นๆมีต่อชนเชื้อชาติพม่าจะยิ่งฝังรากลึกมากขึ้นอีกในขณะที่ความขัดแย้งดำเนินต่อไปและหนทางสู่สันติภาพและความประนีประนอมก็ดูเหมือนจะถูกปิดกั้น และในท่ามกลางสภาพเช่นนี้เอง กล่าวคือสภาพที่มีวิกฤติทั้งทางด้านการเมืองและทางด้านมนุษยธรรม โรคเอดส์ได้ย่างกรายเข้ามาและได้พบกับสภาวะที่เอื้ออย่างยิ่งสำหรับการแพร่ระบาด ด้วยเหตุที่ชีวิตในทุกๆด้านในประเทศพม่าล้วนแล้วแต่หมุนเวียนไปตามสภาพของวิกฤติทางการเมือง การมองสภาวะทางการเมืองในช่วงอดีตที่เพิ่งผ่านมาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งถ้าหากเราต้องการจะเข้าใจความเป็นมาและเป็นไปของโรคเอดส์ในดินแดนแห่งความทุกข์ยากแห่งนี้

เรื่องราวแห่งความล่มสลาย

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ พม่าอันเป็นประเทศอดีตอาณานิคมที่เพิ่งได้รับเอกราชดูเหมือนอนาคตอันสดใสอย่างยิ่งรอคอยอยู่ข้างหน้า ระดับการศึกษาของคนในประเทศน่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยและโรงเรียนแพทย์ของพม่าเป็นที่อิจฉาจารย์ของกลุ่มประเทศในเอเชีย สมาคมแพทย์แห่งพม่าอันเป็นสมาคมแพทย์แห่งแรกและเก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคนี้มีอายุได้ 100 ปีแล้ว และมีประวัติการค้นพบทางด้านการแพทย์ที่เลื่องลือน่าภาคภูมิใจตลอดจนมีความแข็งแกร่งอย่างยิ่ง อังกฤษยังได้สร้างระบบรถไฟที่มีเครือข่ายกว้างขวางครอบคลุมและประเทศพม่ามีเมืองท่าชั้นดีขุดเชื่อมอยู่หลายแห่ง แม้ว่าระบบสาธารณูปโภคต่างๆจะถูกทำลายลงไปมากในช่วงสงคราม แต่โครงกระดูกก็ยังคงมีหลงเหลืออยู่เพื่อให้สามารถบูรณะกลับคืนได้ ถ้าจะว่ากันด้วยเรื่อง

ของทรัพยากรธรรมชาติ อนาคตของพม่าก็ยิ่งดูมืดมากขึ้นเสียด้วยซ้ำ พม่ามีไม้เนื้อแข็งคุณภาพยอดเยี่ยมระดับโลก และยังมีชื่อในเรื่องของไม้สักทองอันเป็นไม้ที่แข็งแรงทนทาน มีแหล่งทรัพยากรหยกที่มีปริมาณมากที่สุดในโลก เป็นแหล่งผลิตทับทิมแหล่งใหญ่ของโลก และยังมีอัญมณีชนิดอื่นๆ อีกด้วย ที่ราบอันกว้างใหญ่ไพศาลของกลุ่มน้ำอิรวดี (เอยระวดี) เมื่อบวกเข้ากับแสงแดดจัดจ้าทำให้พม่าเป็นดินแดนที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว ทว่าทรัพยากรธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพม่าแท้ที่จริงก็น่าจะเป็นประชาชนชาวพม่านั้นเอง คนพม่าประกอบด้วยชนหลายหลากเชื้อชาติ มีวัฒนธรรม มีความรอบรู้สามารถและเป็นผู้สืบทอดอารยธรรมเก่าแก่ที่มีมายาวนานเกือบ 2000 ปี เป็นวัฒนธรรมของกวีที่ฉลาดเฉลียว ของนักปราชญ์ผู้รอบรู้ ของปราชญ์ ศิลปิน พ่อค้าและชาวไร่ชาวนา ดูราวกับว่าพม่าจะถูกโชคชะตากำหนดมาให้ต้องเจริญรุ่งเรือง

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะจากไป อังกฤษได้ทิ้งมรดกเอาไว้ให้พม่าต้องจัดการอยู่หลายเรื่อง มีเรื่องราวเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการรวมตัวเป็นชาติอันตรงไปซึ่งอำนาจในการปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากบางกลุ่ม ชนเหล่านี้ไม่ใช่ชนเชื้อสายพม่า อาทิเช่นชนชาติกะเหรี่ยง (Karens) กะฉิ่น (Kachins) ฉาน (Chans) และ ฉิ่น (Chins) ที่ตั้งของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้ใช้เป็นฐานให้กองกำลังของอังกฤษในการสู้รบกับญี่ปุ่น กองทหารของอังกฤษเป็นกองกำลังที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองตนเอง ไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายพลเรือนที่ปกครองอาณานิคม และธรรมเนียมปฏิบัติอันนี้เองที่นักประวัติศาสตร์หลายคนมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกทางโครงสร้างระหว่างทหารกับพลเรือนในโอกาสต่อมา ผู้นำคนสำคัญที่สามารถจัดการกับปมปัญหาที่ยู่ยากซับซ้อนนี้ได้อย่างน้อยก็ในตอนต้นคือผู้นำหนุ่มที่ชื่อองซาน การลอบสังหารองซานในเย็นวันก่อนวันฉลองอิสรภาพในปีค.ศ. 1947 เป็นจุดตั้งต้นของการเข้าสู่ยุคมืดของประเทศพม่า

ประเทศพม่าไม่ได้หันหลังให้กับชาวโลกอย่างปัจจุบันทันที ตลอดช่วงยุคทศวรรษที่ 1950 ถึงแม้จะมีความขัดแย้งกันทางด้านการเมืองภายในประเทศและมีความขัดแย้งกันในระหว่างชนต่างเชื้อสายภายในประเทศ ทว่าพม่าก็สามารถเป็นประเทศผู้นำในขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้และสามารถสร้างเลขาธิการสหประชาชาติผู้ซึ่งเป็นเลขาธิการคนแรกและเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มาจากเอเชีย ซึ่งเลขาธิการท่านนั้นก็คือฯพลฯอู่อ้น ทว่ายุคนี้ของพม่าสิ้นสุดลงอย่างฉับพลันในปี 1962 เมื่อนายพลเนวินก่อการรัฐประหารขึ้น พม่าหายไปจากเวทีของโลกเพียงแค่ชั่วข้ามคืน กองทัพขึ้นมามีอำนาจปกครองประเทศนับตั้งแต่นั้น เนวินนักเผด็จการผู้ปกครองประเทศเป็นคนลึกลับเก็บตัว และบางเสียงถึงกับบอกว่าก่อนข้างจะเป็นคนประสาทเสียด้วยซ้ำ เขาได้วางแนวทางของประเทศเสียใหม่ “แนวทางของพม่าในการเข้าสู่ระบอบสังคมนิยม” ของเนวินนั้นมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในฐานะที่เป็นนโยบายทางเศรษฐกิจพอๆกันกับแนวทางของ ‘จูนิ’ ผู้เผด็จการอีกคนหนึ่งของภูมิภาค และพอๆกับแนวทางของ ‘คิม อิล ซุง’ ของเกาหลีเหนือ ไม่ว่าเนวินจะพุดจาโอ้อวดอย่างไรก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงคือระบบการให้บริการทางสุขภาพของพม่ากลับกลายเป็นเหมือนกับส่วนอื่นๆของประเทศทั้งหมด ซึ่งนั่นก็ถือมั่นถึงวาระแห่งการล่มสลาย ระบบ

การแพทย์และการสาธารณสุขของพม่าซึ่งหลายๆคนว่ากันว่าเป็นระบบที่ยอดเยี่ยมที่สุดในเอเชีย หยุดชะงักลงทันทีและเริ่มก้าวถอยหลังเมื่อส่วนหนึ่งของบุคลากรที่มีความสามารถพากันอพยพหนีภัยออกนอกประเทศ ส่วนหนึ่งถูกจับกุมคุมขัง หรือไม่กี่โดนสำเร็จโทษ และเงินกองทุนเพื่อการสาธารณสุขเหือดแห้งลง

ประชาชนและนักศึกษาถูกสื่อขึ้นต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของเนวินหลายครั้งหลายคราว (บ่อยครั้งการลุกฮือเหล่านี้ไม่มีการรายงานข่าว) และการลุกฮือขึ้นต่อต้านทุกครั้งถูกรัฐใช้อำนาจจัดการอย่างป่าเถื่อนทารุณ การลุกฮือขึ้นต่อต้านครั้งสุดท้ายซึ่งเกิดขึ้นในปีค.ศ.1988 มีความแตกต่างออกไปจากครั้งก่อนๆทั้งนี้เนื่องมาจากขนาดของกำลังคนและขอบข่ายของการต่อต้าน การต่อต้านครั้งสุดท้ายคือการลุกฮือขึ้นต่อต้านในระดับชาติ ผู้คนที่เข้าร่วมการต่อต้านมีมาจากทุกส่วนของสังคม มีทั้งนักศึกษาอย่างที่เคยมีมาตลอด มีพระและแม่ชี ข้าราชการ แพทย์และพยาบาล และมีแม่กระทั่งผู้ร่วมต่อต้านจากชุมชนชาวเกย์อันเป็นกลุ่มที่โดนกดขี่ข่มเหงมาอย่างยาวนาน ขบวนการต่อต้านซึ่งชาวพม่ารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่าการก่อการ 8-8-88 (วันที่ 8 สิงหาคม ปี 1988 คือวันที่คณะเผด็จการทหารก้าวเข้ามาหยุดยั้งและเริ่มต้นการฆ่า) มีผู้นำคือ ออง ซาน ซู จี บุตรสาวผู้กล้าหาญและมีบุคลิกเป็นผู้นำของอองซาน เธอต่อต้านเผด็จการทหารโดยใช้วิธีสงบไม่รุนแรงหรือที่เรียกว่าหิงสา วัตถุประสงค์ของวิธีหิงสานั้นง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ซึ่งนั่นก็คือประชาชนชาวพม่าอดทนอยู่ภายใต้การกดขี่ทารุณของเผด็จการทหารมายาวนานพอเพียงแล้ว ประชาชนต้องการประชาธิปไตยและต้องการสิทธิที่จะวางแผนอนาคตของตนเอง

ประชาชนที่โดนกดขี่มาอย่างยาวนานที่สุดพวกหนึ่งในประวัติศาสตร์ได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้แล้ว แต่กองทัพก็รอคอยอยู่เช่นกัน คงจะไม่มีวันได้รู้กันหรือกว่าจำนวนผู้เสียชีวิตในการปราบปราม ในปีค.ศ. 1988-1989 นั้นมีจำนวนเท่าใดกันแน่ ตัวเลขที่คาดการณ์กันมีตั้งแต่ 3,000 ถึง 10,000 ออง ซาน ซู จี ในที่สุดก็ถูกกักบริเวณอยู่แต่ภายในบริเวณบ้านของตนเอง ผู้ร่วมงานและผู้สนับสนุนเธอเป็นจำนวนมากถูกฆ่า ถูกจำคุก หรือไม่กี่ถูกบีบให้ลี้ภัย ทว่าคราวนี้มีสิ่งหนึ่งที่แตกต่างออกไป คราวนี้โลกได้รับรู้เป็นครั้งแรกในรอบสิบๆปีว่ามีอะไรเกิดขึ้นในพม่า มีรายงานข่าวว่าเนวินลาออกจากตำแหน่ง ‘ด้วยความสมัครใจ’ และคณะเผด็จการทหารชุดใหม่เข้ามามีอำนาจแทนโดยเรียกชื่อคณะของตนเองว่าสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งชาติ เรียกย่อว่าสลอร์ก (State Law and Order Restoration Council-SLORC) สลอร์กโดนแรงกดดันอย่างหนักจากนานาชาติในทันที แรงกดดันดังกล่าวบวกกับความเข้าใจผิดๆที่ว่าตนเองจะได้รับชัยชนะ ทำให้สลอร์กจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในปีค.ศ. 1990

การเลือกตั้งครั้งนี้คือครั้งแรกที่ชาวพม่าส่วนใหญ่มีโอกาสดูออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และได้มีโอกาสตัดสินลงโทษเผด็จการทหาร ผู้นำฝ่ายค้านส่วนใหญ่ถูกเอาตัวไปจำคุกในช่วงเลือกตั้ง ทำให้ไม่มีโอกาสได้ออกหาเสียงสักเท่าไร ออง ซาน ซู จี ไม่สามารถเข้าถึงสื่อมวลชนและประชาชนได้ ทว่าประชาชนทีละคน คนแล้วคนเล่า ทั้งๆที่กลัวว่าจะถูกลงโทษ แต่ต่างคน

ต่างก็ออกเสียงลงคะแนนโดยใช้หัวใจ พรรคสันนิบาตประชาธิปไตยแห่งชาติ (National League for Democracy-NLD) ของซูจี ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น ชาวพม่ายังคงพูดถึงการเลือกตั้งครั้งนั้น เหมือนกับว่ามันคือสิ่งมหัศจรรย์ที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันสร้าง ต่างคนต่างคิดว่าตัวเองเป็นเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ออกเสียงเลือกรัฐบาลพลเรือน ความหวาดกลัวตำรวจลับ (สายข่าวของเนวินซึ่งมีอยู่อย่างกว้างขวาง) รุนแรงมาก รุนแรงเสียจนกระทั่งไม่มีใครกล้าบอกใครว่าจะออกเสียงลงคะแนนให้ใคร สามิไม่กล้าบอกภรรยา และลูกๆก็ไม่กล้าบอกพ่อแม่ ทว่าชาวพม่าเหล่านั้นได้ทำสิ่งที่ตนเองภาคภูมิใจ เพื่อนชาวพม่าผู้หนึ่งเคยถามผู้เขียนว่ามีความคิดอย่างไรในเรื่องเกี่ยวกับ ‘ก๊อด’ หรือพระเป็นเจ้า ผู้เขียนให้คำตอบในลักษณะที่ลางๆเลือนๆว่าพระเป็นเจ้าคือความเป็นจริงหรือคือความรัก อะไรทำนองนั้น แต่เขาตอบแย้งกลับมาว่า “พระเป็นเจ้าก็คือสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง” และนั่นคือความรุนแรงลึกซึ้งของความรู้สึกของชาวพม่า

อย่างไรก็ตามคณะเผด็จการทหารปฏิเสธไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง หลังเหตุการณ์นองเลือดในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1988 ผู้คนไม่ได้ลุกฮือขึ้นต่อต้านบนท้องถนนอีกต่อไป แต่กลับหลบหนีเข้าป่า กลุ่มกองทัพอของชนกลุ่มน้อยมีนักศึกษาและกลุ่มรักประชาธิปไตยเข้าร่วมด้วย และช่วยกันก่อการสังหารต่อต้านรัฐบาล สงครามกลางเมืองได้เริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่งอย่างจริงจังๆ ความทุกข์ทรมานของพม่ายังคงดำเนินต่อไป ยังคงมองไม่เห็นจุดสิ้นสุด ออง ซาน ซูจี ผู้ซึ่งในตอนนี้ได้กลายเป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลในสาขาสันติภาพไปแล้ว (ด้วยผลงานที่เธอยึดหลักอหิงสาในการต่อสู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่า) ได้รับการปลดปล่อยไม่ต้องถูกกักขังอยู่แต่เฉพาะในบริเวณบ้านในฤดูร้อนของปีค.ศ. 1995 เป็นที่หวังกันว่าการเจรจาต่อรองเพื่อคลี่คลายวิกฤติอาจเริ่มต้นขึ้นได้ในที่สุด ทว่าผู้เผด็จการทางทหารก็เตะถ่วงอีกครั้งหนึ่ง ซูจี เริ่มต้นขบวนการอหิงสาและเริ่มต้นสร้างพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยของเธอขึ้นอีกครั้งหนึ่งอย่างเงียบๆ ในเดือน มิถุนายนค.ศ. 1996 เธอเรียกประชุมพรรคเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ได้รับการปล่อยตัว ผู้ที่เดินทางมาเข้าร่วมประชุมมากกว่า 300 คน (เกือบจะเป็นกลุ่มสมาชิกพรรคทั้งหมดที่ได้รับการเลือกตั้งในปีค.ศ. 1990) ถูกจับกุมในขณะที่กำลังเดินทางมาร่างกุ้ง ในขณะที่ผู้เขียนกำลังเขียนหนังสือเล่มนี้ บางคนที่ถูกจับกุมได้รับการปล่อยตัวแล้ว อย่างไรก็ตามคนที่สนิทสนมกับ ซูจี มากที่สุดถูกตัดสินอย่างรวดเร็วให้โดนจำคุกคนละตั้งแต่ 7 ถึง 14 ปี ในคุก อินเสย์ อันเลื่องชื่อที่สุดของพม่า สองคนได้เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งหนึ่งในสองคือ ลีโอ นิคอลส์ นักธุรกิจลูกครึ่งพม่า-อังกฤษและเป็นเพื่อนของครอบครัว ซูจี เขาโดนตัดสินจำคุก 3 ปี ในคุก อินเสย์ ด้วยโทษฐานที่มีเครื่องส่งแฟกซ์โดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะความที่เป็นคนสูงอายุ เป็นโรคความดัน และหัวใจ มีข่าวเล่าลือว่าเขาต้องเสียชีวิตลงหลังจากที่โดนสอบสวนต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนานถึง 72 ชั่วโมง โดยไม่ได้หลับนอนและไม่ได้รับการดูแลจากแพทย์ ถึงแม้ว่ารัฐบาลทหารจะได้หย่าศึกกับกองกำลังของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเมื่อเร็วๆนี้ แต่บรรดานายพลทั้งหลายในกองทัพพม่าก็ยังไม่พร้อมที่จะเจรจาอยู่ดี

อิสรภาพจากความหวาดกลัว

โครงการตรวจหาเชื้อเอชไอวีในพม่าได้เริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรกในปีค.ศ. 1985 ภายใต้รัฐบาลของเนวิน ไม่เคยมีการตรวจพบผู้ติดเชื้อเลยจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1988 เมื่อเริ่มมีการตรวจพบผู้ติดเชื้อรายแรกๆในกลุ่มผู้เสพยาโดยใช้เข็มฉีดยาในเมืองย่างกุ้ง ประเทศไทยในปีเดียวกันนั้นก็มีการตรวจพบผู้ติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ติดยาด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามรูปแบบของการแพร่กระจายของเอชไอวีในพม่ากับในไทยนั้นแตกต่างกันอย่างมาก และความแตกต่างไม่ได้อยู่ที่เรื่องของเส้นทางการแพร่ระบาด ทั้งนี้เพราะในทั้งสองประเทศนั้นการแพร่ระบาดเริ่มต้นขึ้นในหมู่ผู้ติดยาเหมือนกัน ทว่าความแตกต่างอยู่ที่รูปแบบของการเสพยาเสพติด ก่อนหน้าการระบาดของเชื้อเอชไอวีในพม่า มีการระบาดอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้นก่อน และการระบาดที่วุ่นวายนั้นก็คือการระบาดของยาเสพติดที่ชื่อเฮโรอีน

ก่อนหน้าปีค.ศ. 1988 มีแหล่งเสพยาเฮโรอีนหลายแห่งตามเมืองใหญ่ๆของพม่า เมื่อพูดถึงการใช้ฝิ่นแล้วส่วนใหญ่เป็นการสูบ และการสูบฝิ่นนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีในหมู่ชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มในพม่า ดินแดนแถบภูเขาตอนเหนือและตะวันออกของพม่ามีภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝิ่น ต้นฝิ่นหรือที่มีชื่อเรียกทางพฤกษศาสตร์ว่า ‘ปาเปเวอร์ ซอมนิเฟอรัม’ (Papaver somniferum) ขึ้นได้ดีในดินปนหินแถบภูเขาที่ไม่สูงนัก เป็นเวลานานนับสิบๆปีมาแล้วชนกลุ่มน้อยที่ต่อสู้กับรัฐบาลทหารของพม่าปลูกฝิ่นเพื่อหาเงินมาใช้ในการสู้รบ การกระทำดังกล่าวเปรียบเทียบกับได้กับการเศรษฐกิจในช่วงสงครามของกลุ่มมูจาฮิดีนในอัฟกานิสถาน ซึ่งใช้วิธีปลูกฝิ่นบนภูเขาเพื่อหาเงินมาสู้รบเช่นเดียวกัน (ซึ่งเรื่องนี้โลกตะวันตกเกลียดทำเป็นมองไม่เห็นทั้งนี้เพราะกลุ่มมูจาฮิดีนสู้รบกับโซเวียต) ชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆในพม่าตกอยู่ในสถานการณ์ที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน การสู้รบกับรัฐบาลกลางที่ดำเนินต่อเนื่องมายาวนานหลายปีทำให้ประชาชนในรัฐฉานไร้ทิศทาง และไร้ซึ่งผู้นำที่สามารถให้ทิศทางได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน บรรดารัฐฉานตกอยู่ในสภาพที่มีขุนศึกเป็นผู้ปกครองมาอย่างยาวนาน ขุนศึกเหล่านี้มีรายได้หลักมาจากการค้าขายฝิ่น ขุนศึกอย่างเช่น ‘ขุนส่า’ กลายเป็นผู้มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันไม่ในฐานะของ ‘นักค้ายาเสพติดระดับโลก’ ก็ในฐานะของ ‘ผู้นำขบวนการก่อกู้ชาติ’ ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนเรียก และนอกจากนี้ก็ยังมียุทธกลุ่มที่เป็นผู้ร้ายอย่างแท้จริงแอบแฝงอยู่ด้วย ซึ่งกลุ่มดังกล่าวก็ได้แก่กลุ่มที่ต้องการให้มีสงครามโดยไม่สนใจอะไรอื่น กลุ่มนี้เห็นว่าการที่ต้องถูกตัดขาดและความยากจนอันเกิดจากการสู้รบนั้นเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความต้องการของพวกเขา เขาต้องการสถานที่เริ่มต้นในการผลิตสิ่งซึ่งในช่วงทศวรรษที่ 1980 ได้กลายเป็นผลผลิตฝิ่นที่มีปริมาณสูงสุดในโลก ประเทศพม่าซึ่งยากจนและแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยหลุดออกจากแผนที่โลกทางด้านภูมิศาสตร์การเมือง ได้กลายเป็นประเทศผู้ผลิตเฮโรอีนรายใหญ่ที่สุดของโลก และสามารถผลิตเฮโรอีนได้มากถึง 40 ถึง 60 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณที่ผลิตได้ทั้งโลก ความจริงข้อนี้ไม่ใช่ว่าสหรัฐอเมริกาหรือหน่วย

ปราบปรามยาเสพติดของโลกตะวันตกจะไม่ได้รับรู้ พวกเขารับรู้ เพียงแต่ไม่สามารถจะจัดการกับ

เนวิน หรือ สลอว์ก หรือชนกลุ่มน้อยต่างๆในพม่าเพื่อให้ผลผลิตลดลงได้ หลักฐานและข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัดบ่งชี้ว่าก่อนหน้าปีค.ศ. 1988 พม่าคือผู้ส่งออกเฮโรอีนรายใหญ่ ไม่ใช่ผู้บริโภค อย่างไรก็ตามสิ่งนี้กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในไม่ช้า

โครงการโรคเอดส์แห่งชาติของสหภาพเมียนมาร์ไม่ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมในการประชุมนานาชาติเรื่องเอดส์ครั้งที่ 11 (ที่จัดขึ้นในเมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ในเดือนกรกฎาคม 1996) แต่ว่าได้ส่งบทความทางวิชาการในรูปแบบของบทคัดย่อเข้าร่วมด้วย และบทคัดย่อเหล่านี้ได้รับการตีพิมพ์ในเอกสารสมมนา บทคัดย่อชิ้นหนึ่งสมควรที่จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และบทคัดย่อชิ้นนี้คือ ติยู.ซี. 2547 (Tu.C. 2547)

การศึกษาเพื่อการประเมินผลอย่างรวดเร็วเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดในเมียนมาร์ โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสุขภาพและยูเอ็นดีซีพี (UNDCP)

บาถ่อง*, จิ้น เมือง คยี, โบ ควิ** หน่วยวิจัยและรักษาการติดยาแห่งย่างกุ้ง,** โครงการเอดส์แห่งชาติ, ย่างกุ้ง

ภูมิหลัง : สังคมพม่าห้ามการใช้อยาเสพติด แต่ยอมรับว่าสิ่งนี้คือปัญหา ในปีค.ศ. 1988 การใช้เฮโรอีนเพิ่มขึ้นอย่างมาก การเสพยาโดยการฉีดเข็มได้กลายเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของมากของเอชไอวี

วัตถุประสงค์ : เพื่อประเมินธรรมชาติและขอบข่ายของการใช้อยาเสพติดในเมียนมาร์ และเพื่อสร้างฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนโครงการลดความต้องการใช้อยาเสพติด

วิธีการ : ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง และใช้แนวทางของ ยูเอ็นดีซีพี ทำการศึกษาในเมืองเล็กๆ 36 เมือง ทั้งเมืองที่มีความเสี่ยงสูงและความเสี่ยงต่ำ ศึกษาเฉพาะกรณีในคนไข้ที่เสพยาโดยใช้เข็มจำนวน 2277 รายในหน่วยรักษา (ของหน่วยวิจัยและรักษาการติดยาแห่งย่างกุ้ง DDTU) และ 937 รายในคุก 33 แห่ง ใช้การสัมภาษณ์โดยอ้อมบนเวที การประชุมกลุ่มย่อย การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และการเฝ้าติดตามสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 180 ราย ผู้ใช้อยาเสพติด 672 ราย และกลุ่มบุคคลกลุ่มย่อยอีก 32 กลุ่ม

ผลการศึกษา : ความแพร่หลายของการใช้สารเสพติดจะมากน้อยลดหลั่นกันไปตั้งแต่ 1.7 เปอร์เซ็นต์จนถึง 25 เปอร์เซ็นต์ในกลุ่มประชากรของเมืองที่ศึกษา ในกลุ่มคนติดยา 1333 รายที่ลงทะเบียนเอาไว้ในปีค.ศ. 1994 77 เปอร์เซ็นต์เป็นผู้ติดยาเฮโรอีน และ 22 เปอร์เซ็นต์ติดยาฝิ่น 84 เปอร์เซ็นต์ของคนไข้ของ DDTU และ 65 เปอร์เซ็นต์ของผู้ทำผิดคดีเสพยา ให้ข้อมูลว่าใช้เฮโรอีนมากที่สุด ตามด้วยฝิ่น (18 เปอร์เซ็นต์ และ 22 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ) ผู้ใช้สารเสพติดที่เข้ารับการรักษาใน DDTUs มีตั้งแต่อายุ 12 จนถึง 77 ปี และ 88 ถึง 99 เปอร์เซ็นต์ เป็นเพศชาย การวิเคราะห์จะพิจารณาปัจจัยต่างๆดังต่อไปนี้คือ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา

อาชีพ ชนิดของสารเสพติดที่ชอบ เหตุผลที่เริ่มต้นใช้ยาเสพติด ความยาวนานของการใช้ยาเสพติด ความถี่ของการใช้ รูปแบบการใช้ ลักษณะ ปริมาณของยา และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยาเสพติด แนวโน้มทางครอบครัว ความเกี่ยวข้องทางค่านิยม ผลลัพธ์ของการใช้ยา ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ และสาเหตุที่เข้ารับการรักษ

บทคัดย่ออาจเปรียบได้ว่าเป็นบทกวี ‘ไฮกุ’ ของงานเขียนทางด้านวิทยาศาสตร์ คุณมีเนื้อที่จำกัดสำหรับสรุปแนวคิด วิธีการและสิ่งที่คุณค้นพบ มีข้อมูลอยู่เป็นจำนวนมากมหาศาลในบทคัดย่อ ทัย.ซี 2547 ถ้าหากว่าเราสามารถถอดรหัสข้อความได้ ที่น่าเสียดายอย่างยิ่งก็คือเราไม่มีบทความฉบับเต็มๆทั้งนี้เพราะคณะนักวิจัย (ซึ่งเห็นได้ชัดว่าได้ทำงานสืบเสาะค้นคว้าอย่างมหาศาล) ชุดที่ทำงานนี้ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมประชุมที่เมืองแวนคูเวอร์ เหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในการประชุมนานาชาติเรื่องเอดส์ที่เมืองโยโกฮาม่าเมื่อปีก่อนหน้าปีที่แล้ว ไม่มีตัวแทนจากเมียนมาร์เข้าร่วมประชุมในการประชุมต่างๆ การอภิปรายถูกยกเลิก และผนังสำหรับติดโปสเตอร์ที่จัดเอาไว้ให้กว้างเปล่า อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีโอกาสพบตัวแทนจากเมียนมาร์คนหนึ่งในเมืองแวนคูเวอร์ เขาเป็นเจ้าหน้าที่มาจากโรงพยาบาล เขารู้เรื่องราวเกี่ยวกับเอดส์น้อยมากและไม่สนใจที่จะรับรู้ด้วย เขาให้ความมั่นใจกับผู้เขียนว่าสลอร์กเป็นรัฐบาลที่ดีและห่วงใยประชาชน (นี่คือเจ้าหน้าที่ตัวอย่าง ได้รับรางวัลให้เดินทางออกนอกประเทศได้เพราะความจงรักภักดี) ทว่าใครก็ตามที่ทำงานวิจัยที่คุณเพิ่งจะได้อ่านจะเป็นอีกประเภทหนึ่งเลยทีเดียว งานวิจัยชิ้นดังกล่าวเป็นข้อมูลจากรัฐบาลที่มีรายละเอียดมากที่สุดเกี่ยวกับยาเสพติด ลองฟัง ‘ไฮกุ’ ชิ้นนี้ดูแล้วคุณก็จะสามารถได้ยินเสียงร่ำของกลองที่ประกาศถึงการมาของหายนะภัยได้เป็นอย่างดี

ลองพิจารณา ‘ชื่อ’ เป็นอันดับแรก ยูเอ็นดีซีพี (UNDCP) คืออักษรย่อของ United Nations Drug Control Program หรือ โครงการควบคุมยาเสพติดของสหประชาชาติ และงานวิจัยชิ้นนี้ก็ได้ดัดแปลงเอาวิธีการของ ยูเอ็นดีซีพี มาใช้ กลวิธีที่นำมาใช้คือการ ‘ประเมินอย่างรวดเร็ว’ อันเป็นเครื่องมือทางระบาดวิทยาที่นำมาใช้เพื่อประเมินปริมาณของการติดยาในเมืองใหญ่ในรัฐและในประเทศ ชื่อ ‘เมียนมาร์’ คือชื่อที่สลอร์กหรือรัฐบาลทหารใช้เรียกประเทศพม่า การยอมรับชื่อเมียนมาร์ก็แปลว่าคุณยอมรับว่าคณะเผด็จการทหารเป็นคณะที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าหากคุณใช้คำว่า ‘พม่า’ เรียกชื่อประเทศ คนพม่าก็จะรู้ทันทีว่าคุณยืนอยู่จุดไหน เพราะฉะนั้น ยูเอ็นดีซีพีก็ทำงานร่วมกับสลอร์ก เอาละ.....ยุคธรรมดี ความต้องการร่วมกันของเขาคือการควบคุมการใช้ยาเสพติด แต่ว่าองค์การสหประชาชาติก็มีมติที่ยืนกรานตลอดมาไม่ใช่หรือว่าต้องการเรียกร้องให้รื้อฟื้นระบอบประชาธิปไตยขึ้นในพม่า และเรียกร้องให้รัฐบาลทหารถ่ายโอนอำนาจให้กับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง

ในตอนที่ว่าด้วยเรื่อง ‘ภูมิหลัง’ เราเห็นข้อความที่รัฐบาลยอมรับว่าการใช้เฮโรอีน ‘เพิ่มขึ้นอย่างมาก’ ในปีค.ศ. 1988 อันเป็นปีที่คณะทหารกวาดล้างขบวนการประชาธิปไตยอย่างรุนแรงและเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ รัฐบาลยังยอมรับอีกด้วยว่าการเสพยาเฮโรอีนได้

กลายเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศ ความสัมพันธ์กันในสิ่งที่พูดว่า ‘เกี่ยวข้องกับภาระบะดอย่างมากของเอชไอวี’ นั้นเป็นวลีที่กล่าวน้อยกว่าความเป็นจริง หน่วยงานอีกหน่วยหนึ่งขององค์การสหประชาชาติคือองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ร่วมมือกับโครงการเอดส์แห่งชาติทำการสำรวจหาอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ติดยาในพม่าในปีค.ศ. 1994 ผลของการสำรวจแสดงให้เห็นว่าอัตราการติดเชื้อที่เกิดขึ้นนั้นสูงที่สุดเท่าที่เคยมีรายงานมาจากทุกส่วนทั่วโลก กล่าวคืออัตราการติดเชื้อเป็น 74 เปอร์เซ็นต์ในร่างกุ้ง 84 เปอร์เซ็นต์ในมันทะเลย์ และ 91 เปอร์เซ็นต์ในมิดจิน่า อันเป็นเมืองหลวงของรัฐกะฉิ่นที่อยู่ไกลโพ้นออกไปตรงบริเวณชายแดนที่อยู่ติดกับจีน ต้องขอตั้งข้อสังเกตเอาไว้ ณ ที่นี้ว่าร่างกุ้ง (หรือย่างกุ้ง ถ้าหากเรียกตามแบบสโลว์) อยู่ชายฝั่งทางตอนใต้ของพม่า มิดจิน่า อยู่ทางตอนเหนือสุดและมันทะเลย์อยู่ประมาณกึ่งกลางระหว่าง 2 เมืองดังกล่าว เชื้อไวรัสมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง

‘วัตถุประสงค์ เพื่อประเมิน...ขอบข่ายของการใช้ยาเสพติด’ เมื่อมีข้อมูลว่าอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้ติดยานั้นสูงมาก การรู้จำนวนผู้ติดยาจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งในการประเมินว่าชาวพม่าที่ติดเชื้อเอชไอวีแล้วมีอยู่จำนวนเท่าใด อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นั้นน่าสนใจกว่า เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับโครงการลดความต้องการใช้ยาเสพติด วัตถุประสงค์นี้ฟังดูคุ้นๆหู ฟังดูเหมือนกับวัตถุประสงค์ของโครงการในสหรัฐอเมริกา เป็นวัตถุประสงค์ที่ออกไปในเชิงให้คำมั่นสัญญาแต่ยังปฏิบัติไม่ได้ เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าจะแก้สมการยาเสพติดจากทางด้านอุปสงค์ (demand) หรือทางด้านความอยากยาของผู้ติดยาแทนที่จะแก้สมการจากทางด้านอุปทาน (supply) ซึ่งได้แก่ด้านของอุตสาหกรรมผลิตยาเสพติดซึ่งมักจะถูกมองว่าเป็นศัตรูต่างชาติ (ฟาโบล เอสโคบาร์, มานูเอล นอร์เฆา, ซุนซ่า, มาเฟียคอร์สิกกัน และอื่นๆอีกมาก) อย่างไรก็ตามเราไม่เคยได้ยินข่าวเกี่ยวกับเรื่องโครงการนี้อีกเลย

ส่วนเรื่อง ‘วิธีการ’ นั้น การศึกษาได้ทำกันในเมืองจำนวน 36 เมือง ซึ่งเป็นเมืองที่มีทั้งความเสี่ยงสูงและความเสี่ยงต่ำ จำนวนเมืองบ่งชี้ขอบข่ายของการศึกษา ซึ่งจัดว่าเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่มาก เราไม่ทราบว่าการจำกัดความของคำว่าความเสี่ยงสูงและความเสี่ยงต่ำคืออะไร แต่เราพอจะทราบบ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องเมืองในพม่า คณะเผด็จการทหารได้จัดการย้ายชุมชนและชาวบ้านจำนวนมหาศาลให้ออกไปอยู่ที่อื่น การย้ายชุมชนดังกล่าวซึ่งปกติแล้วทำด้วยการบังคับฝืนน้ำใจ ทำลงไปโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะย้ายชุมชนออกจากพื้นที่ที่ต้องการใช้ทำโครงการพัฒนา หรือไม่ก็เพื่อย้ายคนยากคนจนออกจากเมืองใหญ่ๆไปอยู่ตามเมืองบริวารเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมบังคับ หรือไม่ก็ย้ายหมู่บ้านและชุมชนออกไปให้พ้นจากสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อที่จะนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวอันดับต้นที่อยู่ทางตอนเหนือของพม่าได้แก่เมืองพุกาม (Pagan) อันเป็นเมืองหลวงเก่าที่เต็มไปด้วยซากปรักหักพังนั้นมีการย้ายชุมชนรอบๆเมืองออกไปให้พ้นบริเวณ ชาวเมืองพุกามเก่าถูกย้ายถิ่นฐานให้ไปอยู่พ้นหุบผานักท่องเที่ยวโดยถูกให้ไปอยู่ในบริเวณที่แห้งแล้งไม่น่าอยู่อาศัย ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป

จากที่เดิมประมาณ 20 กิโลเมตร เมืองบิรวารเหล่านี้มีลักษณะเหมือนกับเมืองบิรวารหรือ “บันตูสถาน” ของระบอบการปกครองแบบเก่าของอัฟริกาได้ บ่อยครั้งเมืองเหล่านี้จะจนยากและเต็มไปด้วยความสิ้นหวัง จะสิ้นหวังมากหรือน้อยแค่ไหน เราจะได้เห็นกันชัดเจนขึ้นเมื่อตอนที่พูดถึง ‘ผลการศึกษา’

ถูกจำนวน 33 แห่งที่นำเข้ามาศึกษานั้นฟังดูมากหรือเปล่า แล้วจำนวนผู้ติดยา 937 คนอีกเล่า นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เสพยาโดยใช้เข็ม (IDU) อีก 2277 คน (IDU คือ injecting drug users เพราะฉะนั้นเราก็กาลังพูดถึงคนที่ใช้เข็มฉีดยาอยู่) ซึ่งอยู่ในหน่วย DDTU หน่วย DDTU นี้เราจำเป็นต้องตีความว่าคือ Drug Detoxification Treatment Units หรือคือหน่วยบำบัดรักษาผู้ติดยา เราไม่มีข้อมูลชัดเจนเกี่ยวกับหน่วยเหล่านี้ อย่างไรก็ตามเราได้รับทราบจากชาวพม่าที่หนีออกมายังประเทศไทยว่าสภาพบางอย่างภายในหน่วยบำบัดรักษาน่าตกใจมาก อย่างแรกก็คือในหน่วยเหล่านี้ไม่มีการบำบัดรักษา การ detox หรือการถอนพิษทำแบบหักดิบ โดยไม่มีการใช้ยา ‘เมทาโดน’ (Methadone) หรือยาอื่นๆเพื่อช่วยรักษาอาการถอนยา อย่างที่ 2 ก็คือการเข้ารักษาไม่ใช่เป็นเรื่องของความสมัครใจ แต่เป็นเรื่องของการบังคับ มีรูปแบบเหมือนการเข้าคุก หน่วยรักษาหลายๆหน่วยคือถูกก่อตั้งตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 19 หน่วยรักษากลางที่อยู่ในร่างกึ่งเฟื่องจะผ่านการปรับปรุงโฉมครั้งใหญ่เมื่อภาพผู้ติดยาที่ถูกลั่นติดอยู่กับเตียงหลุดออกไปสู่มือของสื่อมวลชนทั่วโลก ในตอนนี้หน่วยรักษากลางแห่งนี้มีน้ำประปาใช้แล้ว สภาพของหน่วยรักษาที่อยู่นอกเมืองหลวงนั้นในบางแห่งแย่กว่าที่กล่าวมานี้

ตอนนี้เราลองมาพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าด้วยเรื่อง ‘ผลการศึกษา’ ข้อความตอนหนึ่งของผลการศึกษากล่าวว่า “ความแพร่หลายของการใช้สารเสพติดจะมากน้อยลดหลั่นกันไปด้วยตั้งแต่ 1.7 เปอร์เซ็นต์จนถึง 25 เปอร์เซ็นต์ในกลุ่มประชากรของเมืองที่ศึกษา” เรื่องนี้ต้องใช้ความกล้าหาญพอ

สมควรที่จะยอมรับ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนใดของประเทศก็ตาม ถ้าหากจำนวนประชากรในเมืองใดเมืองหนึ่งเสพยาโรเกินถึง 25 เปอร์เซ็นต์ แบบนี้ก็แปลว่าคุณมีปัญหาการติดยาแบบที่ไม่เคยมีใครพบเห็นมาก่อน นี่คือการติดยาในอัตรา 1 ใน 4 ของจำนวนคน และนี่แปลว่าการติดยามีอยู่ในทุกครอบครัว ทุกครัวเรือน และถ้าหากว่าผู้ติดยาส่วนใหญ่เป็นเพศชายอย่างที่เรารู้ต่อไปในอีก 2-3 ประโยคข้างหน้า อย่างนี้ก็แปลว่าประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ชายในเมืองเล็กๆบางแห่งคือผู้เสพยาโรเกิน และขอให้จำเอาไว้อีกอย่างหนึ่งด้วยว่าอัตราการติดยาโอวีในกลุ่มผู้ติดยาในพม่านั้นสูงเป็นอันดับต้นของโลก คราวนี้เราลองมาดูเรื่องช่วงอายุของผู้เข้ารับการรักษาในศูนย์บำบัดกันบ้าง ‘ช่วงอายุจาก 12 ถึง 77 ปี ...’ และนี่ก็คือความกล้าหาญอีกอย่างหนึ่งเช่นกัน กลุ่มอายุเช่นนี้ไม่ใช่กลุ่มอายุปกติของผู้เสพยาโรเกิน ผู้เสพยาโรเกินที่มีอายุเพียง 12 ปีหาได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไหนๆก็ตามที่ ส่วนผู้เสพยาที่มีอายุถึง 77 ปี ก็เป็นเรื่องที่ไม่เคยมีใครได้ยินมาก่อนเช่นกัน ช่วงอายุดังกล่าวบ่งชี้ว่าในกลุ่มประชากรและชุมชนดังกล่าวการเสพยาโรเกินเป็นเรื่องปกติธรรมดา

เหมือนๆกับการดื่มชาหรือกาแฟ และถัดมาเราได้เห็นว่าประมาณ 88 ถึง 89 เปอร์เซ็นต์ของผู้ติดเชื้อเป็นเพศชาย สิ่งนี้ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ แต่มันก็เป็นตัวบ่งชี้ว่า 1 ถึง 12 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มผู้ติดเชื้อเป็นเพศหญิง และตัวเลข 12 เปอร์เซ็นต์ก็จัดว่าสูงในประเทศแถบเอเชีย อันเป็นที่ซึ่งการติดเชื้อโรอินและการเสพยาในกลุ่มเพศหญิงนั้นโดยทั่วไปแล้วจัดว่าหายาก (โครงการเอดส์แห่งชาติประมาณการว่าในปีค.ศ. 1995 ประชากรผู้ใหญ่เพศชายในพม่าอาจติดเชื้อโรอินตั้งแต่ 1 ถึง 2 เปอร์เซ็นต์ และผู้ใหญ่เพศหญิงอาจติดเชื้อประมาณ 0.5 เปอร์เซ็นต์ ตัวเลขประมาณการของโครงการเอดส์แห่งชาติก่อนหน้านี้ตัวเลขนี้นี้ ซึ่งพนักงานเซนเซอร์ข่าวของฝ่ายทหารเห็นว่าสูงและประหลาดเกินไปสำหรับสถานการณ์ทางการเมือง คือเพศชาย 4 เปอร์เซ็นต์และเพศหญิง 2 เปอร์เซ็นต์จากทั่วประเทศเป็นผู้ติดเชื้อโรอิน)

ชื่อของสินค้าเฮโรอินที่มีขายตามท้องถนนในพม่าในปีค.ศ. 1988 ก็คือชื่อ “อิสรภาพจากความหวาดกลัว” วลีนี้ยังเป็นคำขวัญของขบวนการประชาธิปไตยและยังเป็นชื่อของเรียงความที่วาดด้วยเรื่องประชาธิปไตยและอิสรภาพที่แต่งโดยอง ซาน ซู จี อีกด้วย ประเด็นก็คือกลุ่มเผด็จการทหารได้มอบอะไรให้กับประชาชนกันแน่แทนที่จะมอบ “อิสรภาพจากความหวาดกลัว” ให้ สิ่งที่มาอบให้ภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจการปกครองของสโลว์กในปีค.ศ. 1988 ก็คือเฮโรอินที่มีขายอยู่อย่างกว้างขวางในพม่าในราคาที่ถูกลง และคณะเผด็จการทหารก็เพิ่งจะยืนยันข้อมูลนี้ในสิ่งตีพิมพ์ที่เราท่านเพิ่งจะได้อ่านกันไปนี่เอง สโลว์กเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดจำหน่ายเฮโรอินหรือเปล่า ถ้าไม่เกี่ยวก็แปลว่าสโลว์กได้จัดการควบคุมชีวิตของคนในประเทศไว้หมดทุกๆด้าน และควบคุมเศรษฐกิจทั้งหมดทุกส่วน จะมียกเว้นก็แต่เพียงส่วนที่ทำกำไรให้มากมายนมหาศาลเป็นอันดับแรกสุดเท่านั้น

นักศึกษาผู้หนึ่งผู้ซึ่งเคยเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในปีค.ศ. 1988 และปัจจุบันนี้ลี้ภัยอยู่นอกประเทศกล่าวถึงเฮโรอินและคณะเผด็จการทหารเอาไว้ดังนี้

ถ้าคุณติดโปสเตอร์เผยแพร่ประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง คุณจะต้องโทษจำคุก 15 ปี ถ้าคุณจัดประชุมเพื่ออภิปรายเรื่องสิทธิมนุษยชน คุณจะต้องโทษจำคุก 15 ปี แต่ถ้าคุณขายเฮโรอินในหอพักของมหาวิทยาลัยจะไม่มีใครทำอะไรคุณ

เหนือการควบคุม

การติดเชื้อโรอินไม่จำเป็นจะต้องนำไปสู่การติดเชื้อเอชไอวี แต่การใช้เข็มฉีดยาร่วมกันอาจเป็นสาเหตุให้ติดเชื้อเอชไอวีได้ เมื่อสโลว์กเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศและเริ่มต้นปราบปรามกระบวนกรเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบในปีค.ศ. 1988 พวกเขาจัดการปิดประเทศอย่างเดียวกับที่เนวินได้เคยทำในปีค.ศ. 1962 นักลงทุนต่างชาติส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ห่างๆจากพม่า (จะมียกเว้นก็แต่เฉพาะจีนและนักลงทุนไทยที่เป็นทหาร ที่เคยได้ช่วยเหลือสโลว์กเอาไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งที่สโลว์กมีปัญหาเรื่องการเงินในตอนต้นๆ) ในช่วงนั้นอุปกรณ์ทางการแพทย์มีน้อยมากและที่พอมิ

อยู่บางส่วนใหญ่ก็เอาเข้าไปใช้ในกองทัพ และที่หนักยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือการที่อุปกรรม์นิตยาในพม่าถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย [ซึ่งก็เหมือนกับบางท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกาเช่นกัน บางท้องถิ่นมีกฎหมายที่เรียกว่า paraphernalia laws กฎหมายว่าด้วยอุปกรรม์นิตยา] ผลพวงจากสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนการขาดแคลนเข็มนิตยาทำให้เกิดมีวัฒนธรรมเสพยาโรอินขึ้นมาในพม่าซึ่งมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร รูปแบบดังกล่าวก็คือการนิตเสพยาโรอินทำกันตามแผงลอยขายน้ำชาในทุกๆ หมู่บ้านตามชนบทจะมีแผงลอยขายน้ำชา และแผงลอยขายน้ำชาแห่งนี้เองจะเป็นจุดที่ชาวบ้านมาชุมนุมกันเพื่อดื่มน้ำชาสีต่างๆ สดๆ ของพม่า จากนั้นก็จะถูกปัญหาประจำวันต่างๆ (เรื่องที่ยกเว้นไว้ไม่ยอมถกก็คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง) ด้วยเหตุที่เข็มนิตยาในบางส่วนของประเทศเป็นของหายากทั้งในอดีตและแม้แต่กระทั่งในปัจจุบัน แผงลอยขายน้ำชาจึงกลายเป็นแหล่งนิตยาประจำท้องถิ่น ผู้นิตยาจะไปที่แผงลอยขายน้ำชาบ่อยครั้งเท่าที่จำเป็นตลอดทั้งวันหรือตลอดทั้งอาทิตย์เพื่อให้ ‘นักนิตยา’ มีอาชีพนิตเสพยาโรอินให้ นักนิตยาเหล่านี้จะประจำทำงานอยู่ทางด้านหลังของแผงลอย หรือไม่ก็อยู่ที่ใดที่หนึ่งในบริเวณใกล้เคียง นักนิตยาเหล่านี้จะมีเข็มนิตยาอยู่เพียงเล่มเดียวหรืออย่างมากก็จะมีอยู่แค่เพียงไม่กี่เล่ม เข็มเหล่านี้จะถูกใช้จนกระทั่งที่นิตไม่เข้า หลังจากนั้นเขาจะลับเข็มให้คมโดยใช้ตะไบขัดเล็บเพื่อนำเข็มกลับมาใช้ใหม่ ด้วยเหตุนี้เองอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้นิตยาจึงสูง (โรคอื่นๆ ก็สามารถแพร่เชื้อได้โดยผ่านทางเข็มนิตยาด้วยเหมือนกัน ถ้าจะเอารายชื่อสั้นๆ เพียงไม่กี่โรคก็จะมี โรคมาลาเรีย บาดทะยัก ชิฟิลิส และไวรัสตับอักเสบบี ซี และดี)

ในถิ่นชนบทที่ห่างไกล ผู้นิตยาจะจัดทำอุปกรรม์นิตยาขึ้นมาเอง และเข็มนิตยาที่ทำขึ้นมาเองนี้ก็จะร่วมกันใช้ด้วยเหมือนกัน เข็มนิตยาที่ทำขึ้นเองบางครั้งจะทำจากหัวปากกาถูกลื่น และบางครั้งก็จะเอาไม้ไผ่มาเหลาให้แหลม

ความขาดแคลนเข็มนิตยาและอุปกรรม์นิตยาไม่ได้จำกัดวงอยู่แต่เพียงเฉพาะในแวดวงของการใช้เข็มนิตยาอย่างผิดกฎหมายเท่านั้น ในวงการแพทย์เองการขาดแคลนอุปกรรม์นิตยาทางการแพทย์ก็เป็นเรื่องที่รุนแรงหนักหน่วงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานของพลเรือนและในเขตนอกเมืองใหญ่ๆ องค์กรไต้ดินที่มีชื่อว่าสหพันธ์การค้าแห่งสหภาพพม่า (Federation of Trade Unions of Burma) ได้รวบรวมคำให้การของพยาบาลที่ทำงานในโรงพยาบาลของรัฐในช่วงทศวรรษที่ 1990 คำให้การพวกนั้นทำให้มองเห็นภาพที่น่าตื่นตระหนกเป็นอย่างยิ่งของการรักษาพยาบาลในประเทศ อุปกรรม์นิตยาจะต้องใช้ซ้ำและใช้แล้วใช้เล่าจนกระทั่งหมดสภาพ ถูมือประเภทใช้แล้วต้องทิ้งถูกซักแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ วนเวียนอยู่อย่างนั้นจนกระทั่งเปื้อนยู่ยู่ แอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อโรคอันเป็นอุปกรรม์นิตยาเชื้อที่ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายนั้น ในปีค.ศ. 1994 ขาดแคลนอย่างขนาดหนักจนกระทั่งนางพยาบาลต้องนำเอามาผสมน้ำให้เจือจางโดยใช้น้ำ 10 ส่วนต่อแอลกอฮอล์ 1 ส่วน มันอาจจะมึกลิ่นเหมือนแอลกอฮอล์แต่ในความเป็นจริงคงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะใช้ โครงการโรคเอดส์แห่งชาติยอมรับว่าเลือดที่จะนำไปถ่ายให้คนไข้นั้น มีจำนวนเพียง 65 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ได้ผ่านการตรวจสอบมาก่อน และแม้กระทั่งอัตราการตรวจสอบที่ต่ำเพียงแค่

65 เปอร์เซนต์ก็ใช้ได้แต่เฉพาะในร่างกุ้งเท่านั้น มีอยู่อย่างน้อย 2 รัฐ (จากจำนวนทั้งหมด 14 รัฐ) ที่ไม่เคยมีการตรวจสอบเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเลย และใน 2 รัฐนี้การให้เลือดทั้งหมดทำโดยใช้เลือดที่ไม่เคยผ่านการตรวจสอบมาก่อน ยิ่งสำหรับพวกกบฏที่ทำการสู้รบต่อต้านรัฐบาล สถานการณ์จะยิ่งแย่หนักยิ่งขึ้นไปอีก มีการให้เลือดกันในสถานการณ์ฉุกเฉินในสนามรบอันเป็นที่ซึ่งการตรวจสอบเลือดเพื่อหาเชื่อนั้นเป็นเรื่องหรุหราบที่ไม่มีทางทำได้

ด้วยเหตุที่ผู้ติดตามส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เพราะฉะนั้นอาศัยจินตนาการเพียงแค่อีกน้อยก็พอจะมองออกว่าเชื้อเอชไอวีจะแพร่กระจายออกจากกลุ่มคนติดตามไปยังกลุ่มผู้หญิงได้อย่างรวดเร็วเพียงใด การศึกษาวิจัยของ ยูเอ็นดีซีพี อีกชิ้นหนึ่งพบว่าผู้ชายที่ติดเชื้อใน มิดจีน่า กว่า 80 เปอร์เซนต์ยังคงอยู่ในวัยที่มีเพศสัมพันธ์บ่อยครั้ง และ 98 เปอร์เซนต์ของคนกลุ่มนี้ไม่เคยใช้คอนดอมหรือถุงยางอนามัยเลย แท้ที่จริงแล้วในจำนวนของผู้ติดเชื้อเอชไอวี 350,000-400,000 รายที่คาดกันว่ามีอยู่ทราบจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1995 นั้นโครงการเอดส์แห่งชาติ (NAP) รายงานว่า 175,000 คนจากจำนวนนั้นคือผู้หญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการตรวจในคลินิกสูติกรรม ด้วยเหตุที่จำนวนของผู้ตั้งครรภ์นั้นเราสามารถหาได้ง่ายกว่าจำนวนของผู้ติดเชื้อโรอื่น จำนวนอันมหาศาลของผู้ตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อที่ยกขึ้นมาพูดถึงนั้นจึงน่าจะเป็นจำนวนที่แน่นอนพอสมควร ถ้าหากว่าอัตราการติดเชื้อจากแม่สู่ลูกในพม่าเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกับในประเทศเพื่อนบ้าน (และเราก็ไม่มีสาเหตุที่ทำให้คิดว่ามันควรจะแตกต่าง) เราก็สามารถบอกได้ว่าตั้งแต่ปีค.ศ. 1988 เป็นต้นมาจำนวนของเด็กที่เกิดมาในพม่าพร้อมกับเชื้อเอชไอวีน่าจะอยู่ระหว่าง 42,000 ถึง 58,000 คน

ถุงยางอนามัยเป็นสิ่งผิดกฎหมายจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1993 มันเป็นเรื่องที่คนพม่าส่วนใหญ่ไม่รู้จัก คนพม่ามีแต่เพียงห่วงคุมกำเนิด (IUD) เท่านั้นสำหรับใช้คุมกำเนิดมาเป็นระยะเวลานานนับเป็นหลายทศวรรษ ปัจจุบันนี้ถุงยางเป็นสิ่งถูกกฎหมายแล้วแต่ก็มีราคาแพง ถุงยาง 1 กล่องบรรจุ 10 อัน ผลิตจากญี่ปุ่นมีราคา 1200 จั๊ด เงินเดือนโดยเฉลี่ยของเจ้าหน้าที่รัฐบาลคือประมาณ 1000 จั๊ด คุณอาจซื้อถุงยางจากตลาดมืดได้ เป็นถุงยางที่ผลิตในเกาหลีแต่วางขายในรัสเซีย (มีคำอธิบายเป็นตัวอักษรเซอเรลิกอันเป็นอักษรของภาษารัสเซีย) ถุงยางจากตลาดมืดจะมีราคาถูกกว่า ราคาอยู่ที่ประมาณ 750 จั๊ดต่อ 1 โหล อย่างไรก็ตามถ้าหากซื้อถุงยางก็แปลว่าคุณจะต้องอดกินไปเป็นเวลา 2-3 อาทิตย์ ในถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกล ถุงยางอนามัยคือสิ่งที่คนมีการศึกษาเคยได้ยินเรื่องราวแต่แทบจะไม่มีใครเคยเห็น

การรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์ในพม่ามีสภาพเป็นอย่างไร รายงานชิ้นแรกที่ปรากฏในเอกสารทางการด้านการแพทย์เกี่ยวกับคนไข้โรคเอดส์ในพม่าได้รับการตีพิมพ์ในปีค.ศ.1993 คนไข้เหล่านี้เป็นคนไข้ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั่วไปในเมืองย่างกุ้งระหว่างปีค.ศ. 1991 ถึง 1992 คนไข้ส่วนใหญ่คือผู้เสพยาโดยใช้เข็มฉีดยาและส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เกือบทุกรายที่เข้ามารักษานั้นไม่ได้เข้ามาเพราะอาการติดเชื้อโดยบังเอิญซึ่งอาจจะเป็นการติดเชื้อโรคอะไรก็ได้ แต่จะเข้ามาเพราะติดเชื้อโรคเขตร้อนอาทิเช่น โรคไทฟอยด์และวัณโรคซึ่งเป็นรูปแบบของการติดเชื้อที่คล้ายคลึงกับ

รูปแบบในประเทศด้อยพัฒนาแถบอัฟริกา บทความที่ปรากฏเมื่อเร็ว ๆ นี้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล คนไข้โรคเอดส์พบว่าแทบจะไม่มีการให้การรักษายาเลยทีเดียว และคนไข้ก็จะพ่ายแพ้ต่อการติดเชื้อภายในเวลาอันรวดเร็ว แพทย์ชาวพม่าผู้หนึ่งผู้ซึ่งทำงานอยู่ในโรงพยาบาลของรัฐในเมืองหลวงของรัฐชนบท บอกกับผู้เขียนว่าสิ่งที่เธอให้แก่คนไข้เมื่อคนไข้ถูกวินิจฉัยว่าเป็นเอดส์ก็คือยาไทล่อนอล และจะให้ได้ก็เฉพาะต่อเมื่อมียาเท่านั้น นอกจากยาไทล่อนอลแล้วยังอาจมีข้าวสารแจกเพิ่มให้อีกนิดหน่อย

พูดกันอย่างสั้นๆ ก็คือโรคเอดส์คือหายนะภัยและปัญหาทางด้านสุขภาพของพม่า และเป็นเรื่องที่ยากจะรับมืออย่างยิ่งในท่ามกลางฝันร้ายทางการเมืองของประเทศ การมาตรการ การหายสาบสูญตลอดจนการถูกจับกุมคุมขังในยุคของสลอร์คอาจกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยไปเสียก็ได้เมื่อเทียบกับจำนวนชีวิตที่โรคเอดส์จะพรากไปจากพม่า ถึงแม้ว่าชีวิตที่จะสูญเสียชีวิตไปเพราะโรคเอดส์นี้ส่วนหนึ่งซึ่งเป็นจำนวนมากอาจมาจากความรับผิดชอบของคณะเผด็จการทหารก็ตามที ถ้าหากว่าการพูดเช่นนี้ฟังดูมีอคติ ผู้เขียนก็ต้องยอมรับว่าตนเองมีอคติ ผู้เขียนเชื่อว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจะสามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าในการป้องกันไม่ให้เกิดวิบัติภัยดังกล่าว และรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยควรจะได้รับโอกาสนั้นด้วย สำหรับผู้เขียนแล้วดูเหมือนว่ายิ่งรัฐบาลทหารอยู่ในอำนาจนานขึ้นเท่าไร สถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องการให้การดูแลสุขภาพ สถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องการเสพยาโรน และเรื่องโรคเอดส์ ก็มีแนวโน้มว่าจะเลวร้ายหนักยิ่งขึ้นเท่านั้นสำหรับใครก็ตามที่เข้ามามีอำนาจปกครองประเทศต่อจากสลอร์ค และนั่นก็อาจเป็นอคติสุดท้ายของผู้เขียน ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นในประชาชนชาวพม่าที่ผู้เขียนได้มีโอกาส

รู้จัก ผู้เขียนเชื่อว่าประชาชนพม่าจะเป็นผู้ชนะในที่สุด ศาสนาพุทธสอนว่ากงล้อย่อมหมุนต่อไป กรรมต่างๆ ย่อมต้องถึงเวลาสุกงอม รัฐบาลและระเบียบสังคมต่างๆ ไม่ว่าดีหรือเลว เมื่อถึงเวลา ย่อมต้องจากไปในที่สุด

อยู่ในพม่า

เมียนมาร์และพม่า สองสิ่งนี้ไม่ควรที่จะนำมาปะปนกัน อย่างไรก็ตามเป็นโชคร้ายสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ที่นั่น ทั้งนี้เพราะทั้ง 2 สิ่งนี้ดำรงอยู่ร่วมกัน ณ เวลาหนึ่งและ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง พม่าคือสถานที่ที่ตั้งอยู่ ณ ใจกลางของแหล่งประชาธิปไตย และออง ซาน ซู จี คือผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำของประเทศที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การเจรจาเพื่อประนีประนอมได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ทว่าเมียนมาร์ก็คือภาพลวงตาของอำนาจซึ่งคล้ายคลึงกับอำนาจในยุคเผด็จการฟาสซิสต์ของมุสโสลินี เป็นภาพลวงตาอย่างถึงแก่นแท้ เป็นเผด็จการฟาสซิสต์แบบพุทธ ซึ่งจะว่าไปแล้วก็จะเป็นแนวคิดที่ยากจะจินตนาการไปถึง จะมีวันบ้างไหมที่พม่าจะออกพ้นจากยุคแห่งความฝันและกลับคืนมาเป็นประชาชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้ง และนี่คือประเด็น

คำถามที่เป็นหัวใจของเมียนมาร์ ถ้าหากพม่ายังคงอยู่ เมียนมาร์ก็ต้องเป็นฝ่ายไป หรือถ้าหากเมียนมาร์ยังคงอยู่ พม่าก็ต้องเป็นฝ่ายไป สิ่งหนึ่งจะอยู่โดยที่อีกสิ่งหนึ่งยังคงอยู่หาได้ไม่ อย่างไรก็ตามถ้าจะว่ากันในเชิงแนวคิดแล้วขณะนี้สองสิ่งนี้กำลังดำรงอยู่คู่กัน และความตึงเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างสองสิ่งกำลังแบ่งแยกสังคมราวกับภูเขาสองแห่งที่แหลมคม และเป็นป้อมปราการ

พลังอำนาจแห่งคณะของนายพลทหารปรากฏอยู่ทุกหนทุกแห่ง หรือจะพูดอีกทีว่าไม่ปรากฏอยู่เลยสักแห่งก็ย่อมได้ อองซานและบุตรสาวก็แจกเช่นเดียวกัน บุคคลทั้งคู่ปรากฏอยู่ทุกหนทุกแห่ง หรือจะว่าไม่ปรากฏอยู่เลยสักแห่งก็ย่อมได้เช่นกัน การสู้รบกระทำกันในช่วงสงครามกลางเมือง กล่าวคือสู้กันด้วยหัวใจและวิญญาณ ทว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้เป็นยิ่งเลวร้ายกว่าเรื่องจริง และการต่อสู้ได้ทำลายเวลาของทุกคนให้ต้องสูญเสียไปอย่างไร้ค่า ผู้เขียนได้พบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งไม่สามารถที่จะทำอะไรได้เลยเกี่ยวกับสถานการณ์โรคเอดส์ทั้งนี้เพราะไม่ได้รับคำอนุญาต ข้าราชการพลเรือนที่มีฝีมือต้องเอาแต่เที่ยววิ่งวุ่นราวกับหนูอยู่ในสำนักงานที่โหมโรงเก่าๆ เพื่อรอคอยให้มิโทรศัพท์หรือโทรสารมาสั่งการอนุญาตให้พวกเขาทำงานได้ (ข้าราชการจะส่งโทรสารไม่ได้ ทำได้แต่เพียงรอรับโทรสารเท่านั้น เฉพาะนายพลจึงจะส่งโทรสารได้) บรรดานายพลตัวใหญ่ๆทั้งหลายนั้นคุณจะไปยุ่งไปรบกวานหรือไปต่อล้อต่อเถียงกับเขาไม่ได้ เป็นเรื่องอันตรายที่จะพยายามพูดให้เหตุผลกับเขา อำนาจของคนกลุ่มนี้เป็นไปอย่างไม่มีเหตุผล เป็นไปอย่างอำมหิต รุนแรง และเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ร่างกุ้งเป็นเมืองที่ยากจนอย่างถึงแก่น เหมือนๆกับบังคลาเทศมากกว่าที่จะเหมือนกรุงเทพฯ ความยากจนข้นแค้นของประชาชนชาวพม่านั้นน่าตื่นตกใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะตัวประชาชนเองนั้น แม้จะนั่งไต่รถเก่าๆซัดๆ ใส่เสื้อปุ๊ปุ๊ สวมรองเท้าแตะหนีบพลาสติก แต่พวกเขาก็ดูงดงาม คู่มืออารยธรรมสูงส่ง และคนพวกนี้คือทายาทของวัฒนธรรมที่น่าพิศวง คุณอดไม่ได้เลยที่จะรู้สึกเศร้าครวญหวนให้ไปกับผู้คนเหล่านี้ หวนให้อยากให้พวกเขาได้ดังที่หวัง หวนให้อยากจะรู้จักพวกเขา อยากจะได้ยินพวกเขาพูดคุยอย่างเปิดอก อยากได้ยินเขาคร่ำครวญ พูดถึงความสูญเสียและความคิดในเรื่องต่างๆ ทว่าความเป็นจริงก็คือการพูดคุยกันด้วยเรื่องในทำนองนี้อาจทำให้ใครบางคนต้องเข้าไปนอนอยู่ในคุก อย่างที่ออง ซาน ซู จี เคยพูดเอาไว้ในครั้งหนึ่งแหละ แต่พูดคำว่า ‘ประชาธิปไตย’ อันถือว่าเป็นคำระคายหูก็อาจทำให้บุคคลผู้กล้าหาญและงดงามเหล่านี้ต้องสูญเสียชีวิตหรือสูญเสียคนในครอบครัวไปได้

เพื่อฆ่าเวลา (ซึ่งก็ใกล้จะตายอยู่แล้ว มีแต่บรรดานายพลและเครือญาติเท่านั้นที่ไปไหนต่อไหนได้ตามใจชอบ) ในขณะที่รอการอนุญาตให้เข้าเยี่ยมชมโรงพยาบาลและคลินิก มีคนพาผู้เขียนไปเยี่ยมชมสวนสัตว์ คุณอาจจะเรียกมันว่า “ศูนย์ทรมานสัตว์แห่งกรุงย่างกุ้ง” ก็ย่อมได้ หรือถ้าจะเรียกให้ถูกต้องตามที่สลอร์คต้องการก็จะต้องเรียกว่า “ศูนย์แห่งชาติหมายเลข 1 เพื่อการฝึกสอนสัตว์แนวใหม่ ณ กรุงย่างกุ้ง” (Yangon National Animals’ Re-Education Center No. 1) เรื่องราว

แห่งความเป็นจริงนั้นฉายออกให้คุณเห็นได้ในดวงตาของเสือ 1 ใน 4 ตัว ซึ่งดูไร้ความสุขและกำลังเดินง่วนอยู่ในกรงคอนกรีตเนื้อที่เพียงไม่กี่ตารางฟุต พระในพุทธศาสนารูปหนึ่งซึ่งภาษาพม่าเรียกว่า “สะยะเดา” (Sayadaw) เดินเมียงเข้ามาใกล้ผู้เขียนขณะที่ผู้เขียนกำลังมองดูหมาป่าอินเดียตัวเล็ก ๆ สีแดงๆ เดินหงุดหงิดง่วนอยู่ในกรงเหมือนหนูติดจั่น

“โยมเป็นนักท่องเทียว ใช่ไหม”

“ใช่ ผมเป็นคนอเมริกัน”

“อาตมาเป็นพระในศาสนาพุทธ เป็นบุตรของพระพุทธเจ้า”

“ผมทราบดีครับ ท่านมาจากชะเวดากองหรือ”

“ไม่ใช่ อาตมามาจากวัดแถวๆ นี้ในร่างกึ่ง” พระใช้ชื่อ “ร่างกึ่ง” ไม่ใช่ “ย่างกึ่ง” ท่านพูดพร้อมกับรอยยิ้มจางๆ

“ขอโทษ โยมเป็น...พอใจหรือเปล่า”

“เอ...ยังงั้นละ ร่างกึ่งเป็นเมืองที่สวยงามดี แต่ว่าประชาชนของท่านยากจนมาก”

“ไม่สวยหรอก ไม่สวยหรอกโยม ที่นี่เป็นสงคราม!” พระย้ำประโยคเดิมเป็นครั้งที่ 2 ด้วยน้ำเสียงที่รุนแรงจนเกือบจะถึงขั้นโกรธเกรี้ยว “ที่นี่เป็นสงคราม!”

“ใช่ครับ ผมคิดว่าผมเข้าใจ ในประเทศของผมนั้นมากมายรู้จักกอง ซาน ชู จี หลายๆ คนสนับสนุนเธอ”

เมื่อพูดถึงตอนนี้ก็เริ่มมีผู้คนเดินเข้ามาใกล้เรา ชื่อขององ ซาน และการที่ผู้คนเริ่มเดินเข้ามาใกล้ในระยะที่ได้ยินทำให้พระที่ดูเหมือนเป็นผู้ล้ารับเดินจ้ออ้าวจากไปด้วยความรวดเร็วจนเกือบเหมือนไม่ใช่พระ มองเห็นจิวรปลิวเป็นสีเสดอยู่บ้าง จากนั้นท่านก็หายตัวไป

เรื่องราวแห่งความเป็นจริงของพม่า คือความลับที่ใครๆ ก็รู้ในเมียนมาร์ อง ซาน บิดาของ ชู จี และผู้ก่อตั้งรัฐพม่าในยุคใหม่ตลอดจนผู้สร้างกองทัพยังมีใบหน้าปรากฏอยู่บนธนบัตรเก่าๆ ของพม่า ใบหน้าของเขาและใบหน้าของเธอ ตลาดกลางมีชื่อเรียกว่าตลาดอง ซาน และสวนสาธารณะใกล้ๆ กับทะเลสาบหลวงแห่งเก่าก็มีชื่อเรียกว่าทะเลสาบอง ซาน ทุกคน และขออภัยว่าทุกคนจริงๆ รู้ดีว่าใครคือผู้นำที่แท้จริงและถูกต้องทั้งในอดีตและปัจจุบัน พวกเขาได้เคยรวมพลังกันแล้วเพื่อเธอ ได้ออกเสียงลงคะแนนเลือกเธอ ได้ร่วมนั่งอยู่กับเธอตลอดช่วงเวลา 6 ปีอันยาวนานที่ถูกกักขังอยู่แต่ในบ้าน และบางคนก็ได้สละชีวิตไปแล้วเพื่อเธอ

หลังจากที่ได้ใช้เวลา 1 วันเพื่อตรวจสอบสถิติต่างๆ ทางด้านสุขภาพ ซึ่งสถิติเหล่านี้แม้จะยังไม่สมบูรณ์แต่ก็ทำให้ผู้เขียนไม่สบายใจไปเรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนจึงได้ออกเดินท่องเทียวไปตามถนนในย่างกุ้ง เวลาประมาณสัก 4 ทุ่มผู้เขียนชื่อ ‘ลองจี’ หรือโสรงสำหรับผู้ชายมา 1 ผืน คนขายพาผู้เขียนไปที่ร้านตัดเสื้อในตรอกใกล้ๆ เพื่อให้เย็บโสรงให้เป็นถุง ตรอกนั้นแคบไม่มีแสงไฟ และมีคนอยู่แน่นมาก เลยจากร้านตัดเสื้อไปประมาณ 2 ร้าน มีร้านขายของเล็กๆ อยู่อีกร้านหนึ่ง ผู้ชายหนุ่มชาวพม่าคนหนึ่ง หน้าตาทำทางดี สวมรองเท้าเทนนิส เพราะฉะนั้นคงจะไม่จนเป็นแน่ ก้าว

ทำออกมานอกประตูร้านนั้น เขาคงจะส่งสัญญาณอะไรบางอย่างซึ่งผู้เขียนพลาดไปไม่เห็นและไม่ได้ยิน แต่ก็มีฝูงคนเข้ามายืนออ คนพวกนี้มาจากไหนไม่มีใครรู้ ทว่าในเวลาเพียงแค่ 2-3 นาที จำนวนคนที่เข้ามายืนอออยู่บนถนนจะมีมากประมาณ 30 ถึง 40 คน แต่ละคนดูยากจน ผอมซูบ เสื้อผ้าเก่ามอมแมม ในกลุ่มที่มายืนอออยู่นั้น มีผู้ชายกลางคนสวมใส่เสื้อผ้าสกปรกมอมแมมอยู่หลายคน มีผู้หญิงแม่ลูกอ่อนผอมโทรมอุ้มลูกอยู่คนหนึ่ง และมีเด็ก ๆ ที่ผิวหนังพุพองตกสะเก็ดและผมเป็นสีแดงเพราะโรคพุทโรกันปอดหรือโรคขาดอาหาร(โปรตีน) ชายชราชาวมุสลิมที่แก่จนหลังค่อม 3 คนถูกเรียกออกมาข้างหน้า พวกเขาริบเดินผ่านคนเรียกเข้าไปภายในร้านทันที หญิงสาวที่อุ้มลูกถูกเลือกอีกคนหนึ่งคน ต่อจากนั้นก็มียุวชนอีกหลายคน มีเสียงตะโกนต่อว่าและคัดค้านจากฝูงคน แต่หลังจากนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็เงียบเสียงลง คนอื่นๆพากันร้องวิงวอนแต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง คนที่ถูกปฏิเสธยังคงยืนจ้องมองอยู่อย่างนั้นอีกนานก่อนที่จะพากันแยกย้ายหายตัวไปในความมืด เกิดอะไรขึ้น คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนงาน หรือว่าเจ้าของร้านกำลังรับสมัครงาน

ผู้เขียนจ่ายเงินเป็นค่าเย็บโสร่งไป 10 จั๊ด (อัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นทางการคือ 6 จั๊ดต่อ 1 ดอลลาร์ แต่ว่าในตลาดมืดอัตราแลกเปลี่ยนสูงถึง 131 จั๊ดต่อดอลลาร์ เป็นความแตกต่างที่น่าสนใจ) ต่อจากนั้นก็เดินผ่านร้านเมื่อตะกี้เพื่อออกไปสู่ถนนใหญ่ และแล้วความลับก็ถูกเปิดเผยร้านนี้คือร้านขายอาหาร ร้านกำลังจะปิดเพราะฉะนั้นจึงแจกจ่ายอาหารที่เหลือสำหรับวันนั้นให้คนฟรีๆ ชายหนุ่มชาวพม่าคนนั้นเลือกคนไปรับแจกได้อย่างดี กล่าวคือ เลือกคนแก่ เลือกแม่ลูกอ่อน และเลือกเด็ก ๆ ที่ผอมโซที่สุด อย่างไรก็ตามคนอีก 25 คนที่เหลือต้องทนทรมาณเข้านอนทั้งๆที่หิวในเมืองเด่นเมืองดังที่สลอร์กอยากจะอวดโฉมแก่คนต่างชาติอย่างเช่นเมืองร่างกุ้งนี้ ถึงแม้จะมีภาพที่ย่ำแย่เพียงใดแต่สิ่งที่ผู้เขียนไม่เคยคาดหวังว่าจะได้เห็นก็คือภาพแห่งความอดอยากถึงขนาดนี้ (และเหตุการณ์ฉาวนี้เกิดขึ้นเพียงแค่ 2-3 ช่วงตึกจากสถานที่ก่อสร้างโรงแรมหรูขนาดมหึมาซึ่งด้านหน้าเป็นหินอ่อน ที่กลุ่มเครือเซ็นทรัลของไทยกำลังก่อสร้างอยู่ และอยู่ใกล้ๆกับโรงแรมสี่คริมชื่อ ‘สแตรนด์’ (Strand) ที่ได้รับการปรับปรุงตกแต่งใหม่และเป็นสถานที่ที่พวกนักลงทุนพักอยู่)

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1995 มีปัญหาเรื่องน้ำเกิดขึ้นในเมือง ไม่มีการประกาศเตือนให้รู้จากทางราชการ ผู้เขียนกำลังรับประทานอาหารเช้าอยู่กับเจ้าหน้าที่แผนกควบคุมโรคติดต่อคนหนึ่งและกำลังจะดื่มน้ำอยู่พอดีเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้นั้นทำให้ผู้เขียนหยุดชะงักด้วยการกระซิบคำว่า “อหิวาต์” ขอด้อนรับสู่เมียนมาร์

ลุงยางอนามัยมีขายตามหาบเร่แผงลอยที่ขายหมาก เมื่อเดินไปคนเดียวในตอนกลางคืน ผู้เขียนจะถูกเรียกให้ซื้ออยู่เสมอ ลุงยางที่ทำจากประเทศญี่ปุ่นจะขายกันประมาณกล่องละเท่ากับเงินค่าแรง 1 อาทิตย์ คนขับรถที่กระทรวงให้ผู้เขียนขี่มาใช้ได้ค่าจ้าง 1000 จั๊ดต่อเดือน ถ้าหากว่ารถจำเป็นจะต้องซ่อมเขาจะต้องเป็นคนจ่าย เพราะฉะนั้นส่วนใหญ่แล้วเกือบจะทุกเดือนเขาจะเป็นฝ่ายขาดทุน การเที่ยวผู้หญิงแต่ละครั้งจะเสียเงินประมาณ 5-20 จั๊ด แต่ว่าผู้ชายที่ไปเที่ยว

ผู้หญิงอาจโดนจับกุมได้ภายใต้กฎหมายข่มขืนที่มีใช้มาตั้งแต่ยุคอังกฤษครองเมือง ซึ่งโทษก็คือจำคุก 10 ปี และชีวิตของตนเองต้องถูกทำลายลงไปด้วย สาวบริสุทธิ์ตามโรงแรมชั้นยอด (สำหรับชาวสิงคโปร์ บรรดานายพล และนักลักลอบค้าชาวจีน) มีค่าตัวประมาณ 1000 ดอลลาร์

ระบบเงินตราในพม่าเป็นเรื่องไร้เหตุไร้ผลอย่างสิ้นเชิง ธนบัตรจะมีราคาตั้งแต่ 15, 45 ขึ้นไปจนกระทั่งถึง 90 จั๊ด ทั้งนี้เพราะเลข 9 เป็นเลขนำโชคของเนวินและเลข 10 ถือเป็นเลขที่ไม่ถูกโฉลกสำหรับเขาตามคำแนะนำของหมอดูประจำตัว เหมือนๆกับเผด็จการทหาร เงินจะมีอยู่ทุกหนทุกแห่งหรือจะว่าไม่มีอยู่เลยสักแห่งก็ย่อมได้ บรรดานายพลทั้งหลายไม่ใช่ นักเศรษฐศาสตร์ และบางทีระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นระบบแบบนี้อาจจะเป็นระบบที่เผด็จการทหารพอใจก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะเผด็จการทหารต้องการทั้งเงินและต้องการทั้งอำนาจในการปกครองประเทศอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด พยายามที่จะควบคุมอำนาจในพรรค และในขณะเดียวกันก็อยากจะมีระบบเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพารายได้จากการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างประเทศ จากการท่องเที่ยว จากการลงทุนร่วมกับนานาชาติและการขายทรัพยากรธรรมชาติ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนี้ก็คือเศรษฐกิจที่ขยายตัวแบบพิกัดพิการ เกิดมีชนชาวพม่าชั้นใหม่ที่มีเส้นสายอยู่ในวงการรัฐบาลและร่ำรวยมหาศาล ประเทศขาดเสถียรภาพทางการเมืองและการพัฒนาไม่ได้กระจายอย่างทั่วถึง ด้วยเหตุทั้งหมดดังที่กล่าวมาจึงทำให้การให้การดูแลสุขภาพยังคงอ่อนแอด้วยประสิทธิภาพ และเชื้อเอชไอวียังคงแพร่กระจายต่อไป

แหล่งเงินรายได้ที่ใหญ่โตที่สุดที่กลุ่มเผด็จการทหารคาดหวังว่าจะได้คือเงินดอลลาร์จากนักท่องเที่ยว ความอยากได้ดอลลาร์นี้เองที่ทำให้เกิดโครงการณรงค์เชิญชวนให้ไปเที่ยวพม่าหรือ ‘Visit Myanmar, 1996’ ขึ้น โครงการนี้นำไปสู่การเร่งสร้างโรงแรมกันอย่างบ้าคลั่ง นำไปสู่การบังคับให้คนยากคนจนต้องอพยพออกจากหมู่บ้านของตนที่อยู่ใกล้สถานที่ท่องเที่ยว และนำไปสู่การใช้แรงงานทาสเพื่อปรับปรุงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สิ่งที่เกิดขึ้นในพม่าในเดือนนี้จนถึงยุคที่จีนเร่งรีบพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดดเพื่อให้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมในยุคของประธานเหมาเจ๋อตุง ยุคนั้นจีนมีการก่อสร้างกันอย่างมโหฬาร โดยไม่มีแผนการรองรับว่าจะก่อสร้างไปทำไม ขอเพียงให้ได้สร้างเท่านั้นเป็นพอ เพราะฉะนั้นร่างกึ่งในตอนนี้ก็เช่นกัน ขณะนี้มีการก่อสร้างโรงแรมถึง 20 แห่งพร้อมๆกัน มีหิวาต์ระบาคอยตามท้องถนนโดยไม่เป็นข่าว และมีสนามบินเล็กๆที่เก่าทรุดโทรมอยู่ 1 แห่ง ซึ่งสนามบินแห่งนี้ไม่มีวันที่จะมีเที่ยวบินมากเพียงพอที่จะขนคนเข้ามาอยู่ให้เต็มโรงแรมต่างๆที่เร่งรีบก่อสร้างแม้เพียงครึ่งขีดความสามารถของโรงแรมที่จะรองรับได้ พม่ายุคนี้เป็นยุคที่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องวางแผนมาจากรัฐบาลกลาง ขอบเขตของการกำหนดนโยบายจากรัฐบาลกลางนั้นเต็มรูปแบบเหมือนกับในยุคของสตาลิน และผลกระทบที่เกิดขึ้นก็ทำให้เกิดการอลหม่านและกลียุคขึ้นในสังคมพม่ากัน ทำให้ระบบสังคมล้มเหลว ระบบเศรษฐกิจแท้จริงที่คำจูนสังคมอยู่ต้องล่มสลาย ระบบดูแลสุขภาพไม่ทำงาน และชีวิตครอบครัวต้องพังพินาศอยู่ในเมืองบริวาร์ที่เต็มไปด้วยเฮโรอีน

การใช้จ่ายเงินลงทุนอย่างไร้ค่าที่สุดนั้นสำหรับเมียนมาร์ถือว่าเป็น ‘การพัฒนาประเทศ’ แม้ว่าเงินที่ใช้จ่ายและลงทุนไปชาวพม่าจะได้รับประโยชน์น้อยเต็มที่ อย่างไรก็ตามคนที่มองอย่างผิวเผินก็อาจรู้สึกประทับใจทั้งนี้เพราะมีดีกรามใหญ่โตผุดขึ้นมากมาย ห้องโถงใหญ่ในโรงแรมติดเครื่องปรับอากาศเย็นสบายแถมยังมีฝักบัวและมิน้ำร้อนให้อาบในโรงแรมใหม่ๆ มีรถเบนซ์และบีเอ็มดับเบิลยูปรากฏให้เห็นอยู่ตามท้องถนน นักท่องเที่ยวจะไม่ได้เห็นสภาพของ โรงเรียน โรงพยาบาล และเมืองบิรวาร ผู้เขียนเองก็ไม่มีโอกาสจะได้เห็นเช่นกันยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาต ซึ่งผู้เขียนก็ไม่คิดว่าจะได้รับอนุญาตเป็นแน่

ทางตอนเหนือของพม่าผู้เขียนได้มีโอกาสพบแพทย์ผู้หนึ่งผู้ซึ่งทำงานอยู่ในโรงพยาบาล เขาเป็นคนน่ารัก ฉลาด เอาจริงเอาจังกับเรื่องการทำงาน และเป็นคนกล้าหาญ เขาหิวกระหายอยากจะได้ข่าวสารทางด้านการแพทย์และข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเอชไอวี และปรารถนาอย่างเหลือเกินที่จะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำงานของเข เราได้พบปะพูดคุยกันที่ห้องวิไอพีชอมช่อที่ตั้งอยู่เหนือร้านอาหารและเครื่องดื่มแห่งหนึ่งในเมืองนั้น เขาเป็นคนเลือกสถานที่โดยบอกว่าที่แห่งนี้น่าจะ ‘ใช้ได้’ และความหมายก็คือน่าจะปลอดภัยเพียงพอ เขาเล่าให้ผู้เขียนฟังว่าในปีค.ศ. 1994 ผู้บังคับบัญชาของเขาตื่นตระหนกเมื่อได้ยินเขารายงานเกี่ยวกับเรื่องผู้ที่ป่วยและผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ว่ามีจำนวนมากมายเพียงใด เขาถูกสั่งให้หยุด ไม่ให้รายงานละเอียดละออถึงเพียงนั้น ในตอนนั้นคนไข้ของเขาเกือบทั้งหมดเป็นคนไข้โรคเอดส์ เขาเป็นหนึ่งในแพทย์ซึ่งมีอยู่เพียงแค่สองคนเท่านั้นในเมืองนี้ที่ให้การรักษาคอนไซ์ที่ติดเชื้อเอชไอวี คนไข้ของเขาส่วนใหญ่มีสิ่งที่เหมือนกันอยู่ 3 สิ่งด้วยกัน ซึ่งนั่นก็คือ พวกเขาอายุน้อย เป็นคนติดยาเสพติดหรืออดีตเคยเสพยาเสพติด และท้ายที่สุดคือพวกเขาเคยทำงานในเมืองหยกและเหมืองทับทิมในรัฐฉานหรือกะฉิ่น แพทย์ผู้นี้คิดว่าบรรดาเหมืองเหล่านี้คือตัวการสำคัญที่ทำให้เชื้อเอชไอวีแพร่หลาย เขาอธิบายว่าในช่วงฤดูฝนตามเหมืองต่างๆจะมีคนอยู่ประมาณ 5000 คน แต่เมื่อคืนเริ่มแห้งจำนวนผู้คนจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมหาศาลจนมีถึงเป็นแสนๆ ผู้คนพากันมาจากดินแดนต่างๆ

ทั่วประเทศเพื่อมาทำงานในเมือง มันเป็นงานที่อันตรายและคนส่วนใหญ่ก็ทำรายได้ไม่มากนัก มีอยู่เพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ และนี่เองคือสาเหตุจริงใจ คนขายเฮโรอีนมีอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งเหมือนกับที่พักราชการต่างๆ พวกผู้หญิงจะพากันอพยพเข้ามาชั่วคราวเพื่อมาหาเงินเช่นกัน คณะเผด็จการทหารได้รับสัมปทานชั้นเยี่ยม แต่คนที่จนยากที่สุดจะทำได้แค่เพียงร่อนเศษดินเศษหินกับน้ำเพื่อมองหาเศษพลอย เมื่อฝนเริ่มตกอีกครั้งหนึ่ง คนทำเหมืองเหล่านี้จะเดินทางกลับบ้านพร้อมกับนำเชื้อเอชไอวีติดตัวไปแพร่กระจายยังทุกหนทุกแห่ง

แพทย์ผู้นี้คิดว่าคณะเผด็จการทหารไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าทางเพศและการขายเฮโรอีนในเมือง แต่ทว่าในกลุ่มผู้เผด็จการนั้นคงจะมีพวกนอราชูร์บังหลวงบางคนที่เกี่ยวข้อง

และการที่คณะเผด็จการยอมปล่อยให้คนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับก็เพราะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน บรรดานายพลทั้งหลายไม่ได้สนใจใยดีชาวบ้านธรรมดาเท่าใดนัก

การปฏิรูปการสาธารณสุข ก็เหมือนๆกับการปฏิรูปส่วนอื่นทุกส่วนของประเทศอันน่าเศร้า สลดแห่งนี้ กล่าวคือมันจะไม่เดินทางไปไหนตรงใดที่กระบวนการทางการเมืองยังอยู่บนทางตันเช่นนี้ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1996 ออง ซาน ซู จี พยายามจะจัดประชุมใหญ่ของพรรคขึ้นอีกครั้งหนึ่ง กองทัพส่งกำลังทหารมาล้อมบริเวณที่พักของเธอและจับกุมผู้คนไปประมาณ 1,300 คน คณะนายพลยังไม่ยอมเดินทางมาที่โต๊ะเจรจา และฝันร้ายของพม่าก็ยังคงดำเนินต่อไป การแพร่ระบาดของ 3 สิ่งอันได้แก่เฮโรอีน เอชไอวี และวัณโรค ยังคงดำเนินร่วมกันต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1996 นักหนังสือพิมพ์ชาวฮอลันดาผู้หนึ่งผู้ซึ่งไปเยี่ยมรัฐฉานได้พบว่าคนไข้ที่ติดเชื้อเอชไอวีได้ถูกแยกออกไปอยู่ในอาณานิคมของคนโรคเรื้อน คนไข้โรคเรื้อนกลัวคนไข้โรคเอดส์ และในทางกลับกันคนไข้โรคเอดส์ก็กลัวคนไข้โรคเรื้อน มีรายงานข่าวว่าการจัดการเช่นนี้เป็นแค่เพียงมาตรการชั่วคราวเท่านั้น นักหนังสือพิมพ์ผู้นี้ยังได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมตึกใหม่ที่กำลังก่อสร้างขึ้นด้วย แม้จะยังสร้างไม่เสร็จแต่ก็มีรั้วลวดหนามล้อมเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐบาลทหารกำลังจัดแจงเตรียมแคมป์เอาไว้ที่ชายแดนรัฐฉานเพื่อให้บรรดาผู้หญิงที่ติดเชื้อเอชไอวีกลับมาจากเมืองไทยใช้เป็นที่อยู่ สถานที่ลักษณะนี้มีชื่อเรียกและชื่อที่ว่านี้ก็คือ ‘ค่ายกักกัน’

4 กัมพูชา

เอดส์และสังคมที่แหลกสลาย

เพื่อสร้างสันติภาพ เราจำเป็นต้องถอดกับระเบิดในหัวใจของเรา ซึ่งกับระเบิดนี้ทำให้เราไม่อาจสร้างสันติภาพได้ กับระเบิดที่ว่าก็คือ ความเกลียดชัง ความโลภ และความหลง

ท่านมหา โฆษะนันทะ

พนมเปญอันเป็นเมืองหลวงของกัมพูชานั้นได้ผ่านความทุกข์ยากมาจนเกินพอกในช่วงหลายทศวรรษที่เพิ่งผ่านมา ในช่วงสงครามเวียดนามพนมเปญอัดแน่นไปด้วยผู้พลพ แต่พอถึง ‘ปีที่ศูนย์’ อันเป็นปีที่พอลพตเริ่มต้นศักราชใหม่ในกัมพูชา พนมเปญก็กลายเป็นเมืองร้างไปในทันทีทั้งนี้เพราะแผนปฏิรูปสังคมที่โหดเหี้ยมบ้าคลั่งที่สุดแผนหนึ่งในประวัติศาสตร์ พนมเปญได้ถูกรุกรานและยึดครองโดยกองทัพเวียดนาม หลังจากนั้นเมื่อกองกำลังนานาชาติเข้ามารักษาความสงบในเมือง เมืองบนฝั่งแม่น้ำโขงที่ถูกทำลายจนแหลกราญก็ได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางไปชั่วขณะหนึ่งของภารกิจที่ตั้งเป้าเอาไว้อย่างสูงส่งที่สุดขององค์การสหประชาชาติ การเลือกตั้งเกิดขึ้นตามมา ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้ก่อให้เกิดสิ่งที่ดูเหมือนกับสันติภาพภายหลังกระบวนการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยเลือด¹ ทว่าการเลือกตั้งไม่อาจยุติขบวนการก่อการร้ายของกลุ่มเขมรแดง (Khmer Rouge-KR) ได้ และประเทศก็ต้องลงเอยด้วยการมีรัฐบาลผสมที่งุ่มง่ามเงอะงะและคลุมเครือ มีนายกรัฐมนตรี (ที่เข้ากันไม่ได้) 2 คนและมีกองทัพแห่งชาติที่ทหารได้รับเงินเดือนบ้างไม่ได้รับบ้างสุดแท้แต่โอกาสและทหารนั้นประกอบด้วยกองกำลังจากหลายฝ่ายซึ่งก่อนหน้านี้เคยสู้รบกันมาก่อนและแม้ถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถเข้ากันได้² การแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าอย่างรุนแรง

การ

นักรบยังหลงคลอเคลียการทำคามพิณาสเสียหายให้แก่ประเทศของระบอบเผด็จการเขมรในอดีตส่งผลทำให้คณะรัฐบาลที่เพิ่งจะก่อตั้งขึ้นขึ้นได้ไม่มั่นคง เป็นเรื่องน่าเศร้าที่จะต้องกล่าวว่าผลที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตน่าจะเป็นระบอบเผด็จการมากกว่าจะเป็นความงอกงามของระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายของบ้านเมือง ประชาชนชาวกับพูชาซึ่งเป็นคนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองสืบทอดมาอย่างยาวนานและเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ สมควรจะได้รับอะไรที่ดีกว่านี้ ทว่าเมื่อมองดูสถานะของประเทศในปัจจุบันก็เป็นเรื่องยากที่จะคาดคะเนได้ว่าพนมเปญจะสามารถคืนกลับมาเป็นสังคมที่สงบสุขอย่างแท้จริงได้เมื่อใด

กรุงพนมเปญประมาณปีค.ศ. 1996 มองดูแปลกแยกและแตกต่างจากส่วนอื่นๆของประเทศโดยสิ้นเชิง การเดินทางมากรุงพนมเปญโดยทางถนนจากเมืองโฮจิมินห์อย่างที่คุณเขียนทำ ทำให้มองเห็นภาพที่เลือนลางตื้นตื้นระหนก กรุงพนมเปญคือส่วนผสมที่ไม่ลงตัวของชนบทและเมืองหลวง

และภาพที่เห็นนั้นคุณจะสามารถเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อคุณสามารถจดจำภาพในอดีตที่เพิ่งผ่านมาของเมืองที่ต้องเจ็บปวดและถูกทำลายล้างแห่งนี้ได้ เมื่อคุณข้ามพรมแดนที่เมืองม็อกไบซึ่งอยู่ทางตะวันออกของกัมพูชา คุณก็จะเข้าสู่ดินแดนที่อ้างว้างปราศจากผู้คน พื้นที่แบนราบราวกับแผ่นขนมเบื้อง มองออกไปไกลสุดสายตาจนถึงขอบฟ้าจะเห็นมีต้นตาลอยู่บ้างเป็นหย่อมๆ ทუნาหรือซึ่งในอดีตเคยเป็นนาข้าวบัดนี้เขียวและร้างจนให้ความรู้สึกขงวญวณ พื้นที่ทั้งหมดมองเห็นแต่ฝุ่น ปราศจากต้นไม้ใดๆทั้งสิ้น เส้นทางถนนจากเมืองโศจินน์หัมมายพนมเปญนี้ครั้งหนึ่งเคยเป็นเส้นทางที่อันตรายที่สุดสายหนึ่งในโลกและบัดนี้ก็ยังรอการซ่อมแซมอยู่ แม้จนกระทั่งถึงปัจจุบันเส้นทางสายนี้ก็ยังไม่ปลอดภัยในเวลากลางคืน โอกาสที่จะถูกปล้นสะดมหรือโจมตีโดยเขมรแดงหรือโดยกลุ่มอื่นๆ (บ่อยครั้งมีการพูดกันว่ากองทหารแห่งชาติและตำรวจคือตัวการ) ซึ่งก็มักจะโทษกันว่าเป็นกลุ่มเขมรแดงนั่นเองมีอยู่สูง บริเวณพื้นที่ภายในที่อยู่เลยเขตถนนเข้าไปเต็มไปด้วยกับระเบิด หลังจากที่คุณได้เดินทางผ่านดินแดนแถบสันดอนลุ่มแม่น้ำโขงที่มีผู้คนขวักไขว่และมีการเพาะปลูกอยู่อย่างหนาแน่นมาแล้วเมื่อได้มาเห็นดินแดนบริเวณนี้ สิ่งที่คุณคาดคะเนใจคุณอย่างยั้งก็คือ ดินแดนแถบนี้ร้างมนุษย์และไร้ซึ่งกิจกรรมต่างๆอย่างสิ้นเชิง ดูเหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลยในบริเวณนี้ ไม่มีการเพาะปลูก ไม่มีการทำเกษตรกรรม ไม่มีการค้าขาย ไม่มีการกวาดล้างกับระเบิด และเกือบจะไม่มีผู้คนหรือยานยนต์สัญจรไปมาเลย ความร้อนของอากาศ ฝุ่น ไร่ และความเงียบงันที่คุณได้พบได้เห็นไม่ได้ทำให้คุณรู้สึกว่าเป็นบรรยากาศของความสงบสุขหรือสันติภาพ แต่เป็นบรรยากาศของความเจ็บปวดและความตาย บรรยากาศของหมู่บ้านที่หายไป ของเรือกส่วนไร่นาที่ถูกทอดทิ้ง และของการดำเนินชีวิตที่จู่ๆก็ถูกทำให้สะดุดหยุดลงอย่างสิ้นเชิง

หลังจากที่ขับรถผ่านสภาพภูมิประเทศเช่นนี้มาตลอดทั้งวัน เมื่อมาถึงพนมเปญคุณก็รู้สึกเหมือนกับว่าได้มาถึงลาสเวกัสแห่งเอเชีย เมืองที่ได้กลับฟื้นคืนชีวิตและมีผู้คนอพยพกลับมาอยู่ใหม่แห่งนี้ดูสับสนวุ่นวายอีกทีก็กรีกโครมและขวักไขว่ไปด้วยรถราและการจราจร จนดูราวกับว่ารถทุกคันในประเทศ ตึกทุกตึกที่สูงเกินกว่า 2 ชั้น ร้านอาหารจานด่วนทุกร้าน ตลอดจนธนาคารทุกแห่งในประเทศมารวมกันอยู่ในเมืองนี้ทั้งหมด และที่น่าเกลียดอย่างที่สุดก็คือบ่อนการพนันอันใหญ่โตมโหฬารที่ตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำ ความใหญ่โตของมันทำให้ตึกเขมรและตึกฝรั่งเศสเก่าๆที่อยู่รายรอบกลายเป็นตึกแคระไปเลยทีเดียว ที่น่าเกลียดพอๆกันอีกอย่างหนึ่งก็คือโรงแรมหรูหราราคาแพงที่ตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำแห่งนี้เหมือนกัน ย่านการค้าแถบใจกลางเมืองพนมเปญมีแหล่งบันเทิงที่เป็นแหล่งทำเงิน ถนนในแหล่งบันเทิงแห่งนี้เต็มไปด้วยสถานค้าบริการทางเพศทั้งน้อยและใหญ่ มีร้านคาราโอเกะ โรงแรมราคาถูๆ ร้านขายเบียร์และบาร์เหล้า เห็นได้อย่างชัดเจนในทันทีเลยว่าเงินจำนวนนับเป็นพันๆล้านขององค์การสหประชาชาติถูกใช้ที่ไหนและถูกใช้ให้หมดไปกับกับเรื่องอะไร มีเพียงเศษเงินจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่หลุดรอดออกไปพ้นอาณาเขตของเมืองนี้ หลังจากที่คุณต้องเผชิญกับความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส สิ่งที่เห็นอยู่ขณะนี้ทำให้เกิดความสิ้นหวัง มันเป็นภาพแห่งความหิวโหยที่จ้องมปลอม สร้างขึ้นจากเถาเถาแห่ง

การถูกทำลาย และจะมีเถาถ่านเพิ่มมากขึ้นอีกสำหรับคนยากคนจน เป็นเรื่องยากมากที่จะพูดได้อย่างเต็มปากเต็มคำ่ว่าสิ่งที่กัมพูชาสมควรจะสร้างขึ้นหลังจากสงครามและการถูกทำลายล้างก็คือ ป่อนการพนัน ไม่ใช่มหาวิทยาลัยแห่งใหม่ ไม่ใช่โรงพยาบาล โรงเรียนหรืออะไรอื่นอีกในทำนองนี้ หลังจากมาถึงพนมเปญได้เพียงชั่วโมงเดียวผู้เขียนก็กลับรู้สึกโหยหาชนบทอีกครั้งหนึ่ง ผู้เขียนโหยหาผืนดินที่กว้างว่างเปล่าและต้นตาล แม้ชีวิตความเป็นอยู่ในแถบนั้นจะยากเย็น แต่อย่างน้อยมันก็ไม่ได้เต็มไปด้วยแสงนีออนและของจอมปลอมวาววับอย่างที่เห็นอยู่ กัมพูชาทุกวันนี้ไม่เป็นข่าวดัง องค์การสหประชาชาติได้เคลื่อนย้ายไปยังแหล่งวิกฤติอื่นๆแล้ว เงินทองที่ถมทับลงมาใช้ที่นี่ยากนักที่จะหวนคืนกลับมาอีก

ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่หาได้ยากในกัมพูชายุคหลังเลือกตั้ง นักข่าวคือเป่าที่หน่วยพิฆาตโปรตุเกส สุน เช่น นายกรัฐมนตรีอันดับ 2 ผู้ซึ่งสามารถยึดอำนาจเด็ดขาดในการปกครองทหารและตำรวจและโดยนัยก็เท่ากับมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศด้วยเป็นบุคคลซึ่งไม่ชอบและไม่ยอมทนเสียงวิพากษ์วิจารณ์ คนที่วิพากษ์วิจารณ์เขามักจะมีอันเป็นต้องหายตัวไปอยู่บ่อยๆ ข้อมูลข่าวสารทางด้านการแพทย์ก็หาได้ยากเช่นกัน มีแพทย์ประมาณ 8 หรือ 9 คนที่สามารถรอดพ้นจากการสังหารหมู่ของพอลพตมาได้ ปัจจุบันนี้เกือบจะไม่มีอาจารย์แพทย์เหลืออยู่เพื่อสอนแพทย์รุ่นใหม่ๆเลย และด้วยเหตุนี้เองการให้การดูแลรักษาพยาบาลในกัมพูชาจึงต้องตกเป็นภาระขององค์กรเอกชน(NGOs) หรือหน่วยบรรเทาทุกข์หรือองค์กรการกุศลต่างชาติหรือ องค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่มีอยู่น้อยยี่สิบปีนั้นบ่งชี้ว่ากัมพูชากำลังมีปัญหาอย่างรุนแรงหนักหน่วง บางปัญหาที่เป็นปัญหาปกติธรรมดาที่จะต้องเกิดขึ้นถ้าหากว่าสังคมอยู่ในสภาวะระส่ำระสายมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่บางปัญหาก็เป็นปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของกัมพูชา

เหมือนกับในประเทศเพื่อนบ้าน เอชไอวีเริ่มเข้ามาสู่กัมพูชาช้า เป็นไปได้ว่าการแพร่ระบาดเริ่มขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งระหว่างปีค.ศ. 1988 ถึง 1990 และก็เหมือนกับในประเทศไทยและพม่า สภาพแวดล้อมต่างๆเป็นปัจจัยยิ่งสำหรับการแพร่ระบาด จุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดในประเทศอื่นๆนั้นไม่มีใครรู้แน่ชัด (และอาจเป็นเรื่องไม่สำคัญด้วยเมื่อการระบาดได้เริ่มต้นขึ้นแล้วในประเทศและกำลังจะขยายขอบข่ายต่อไปเรื่อยๆ) ในกัมพูชาเองก็เช่นเดียวกัน เชื้อไวรัสเริ่มต้นระบาดได้อย่างไรไม่มีใครรู้ เชื้อไวรัสอาจเข้าสู่ประเทศจากทางชายแดนไทยด้านที่ติดกับทางตะวันตกไกลของเขมร ซึ่งในบริเวณนั้นมีแหล่งโสเภณีราคาถูกที่อยู่นอกเงื้อมมือกฎหมายอยู่ห่างไกลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขและเป็นแหล่งเที่ยวของทหารทั้งจากเขมรและไทย หรือไม่อย่างนั้นเชื้อไวรัสอาจเข้ามาทางเรือตามแนวชายฝั่งภาคใต้อันเป็นอาณาบริเวณที่ถูกเรือชาวพม่า ชาวไทย ชาวเวียดนามและชาวเขมรต่างต้องหาปลากันในน่านน้ำของอ่าวไทยที่เต็มไปด้วยโจรสลัด ตามแนวชายฝั่งจะมีเกาะเล็กๆอยู่หลายแห่ง ซึ่งเกาะเหล่านี้ใช้เป็นแหล่งจอดเรือ เป็นสถานีเติมน้ำมันและเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของลูกเรือ เกาะที่ใหญ่ขึ้นมาหน่อยยังมีช่องโสเภณีราคาถูกอีกด้วย ผู้หญิงเวียดนามจำนวนมากที่อพยพหลบหนีภัยทางเรือและยังคงหลงเหลือตกค้างอยู่ได้

กลายเป็นผู้หวั่นหวาดอยู่ตามเกาะเหล่านี้ ด้วยเหตุที่ไม่มีหนังสือเดินทาง ไม่มีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมายและเข้าไม่ถึงการให้บริการทางด้านสาธารณสุข คนกลุ่มนี้จึงตกเป็นเหยื่อของเอชไอวีได้ง่ายที่สุดเท่าที่มนุษย์จะตกเป็นเหยื่อได้ จุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดที่เป็นไปได้อีกทางหนึ่งซึ่งเราจะย้อนกลับมาพูดถึงอีกครั้งในภายหลังก็คือเชื้อถูกนำเข้ามาแพร่จากแคนาดา และคนกลุ่มที่นำเข้ามาแพร่ก็คือชายหนุ่มประมาณ 20,000 คนที่ทำหน้าที่เป็นกองกำลังรักษาสันติภาพขององค์การ สหประชาชาติอันมีชื่อเรียกว่าองค์การบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (United Nations Transitional Authority in Cambodia-UNTAC)

คณะกรรมการระดับชาติเพื่อการป้องกันโรคเอดส์ของกัมพูชาเป็นกลุ่มทำงานที่นำประทับใจเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าพวกเขามีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด คณะกรรมการนี้มีประธานคือ เอียง เสรี พัน เธอเป็นนักเคลื่อนไหวเพื่อสังคม ได้ดำรงตำแหน่งประธานสมาคมเพื่อการพัฒนาสตรีของกัมพูชามาอย่างยาวนาน เป็นผู้นำที่มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เธอสามารถรวบรวมความช่วยเหลือสนับสนุนมาได้มากเพียงพอที่จะเริ่มต้นมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเอชไอวี และได้เริ่มต้นจัดให้มีการตรวจเลือดที่ได้รับบริจาคเพื่อให้แน่ใจว่าเลือดไม่มีเชื้อเอชไอวี อย่างน้อยๆก็ได้เริ่มต้นทำในพนมเปญก่อน คณะกรรมการชุดนี้ประมาณการว่าในปีค.ศ. 1995 ชาวกัมพูชาประมาณ 50,000 ถึง 90,000 คน ติดเชื้อเอชไอวี หรือถ้าจะว่ากันอย่างคร่าวๆก็คือประมาณ 2 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ของกัมพูชา นี่คือนักที่รุนแรง แต่ปัญหาที่รุนแรงหนักยิ่งกว่านั้นก็คือการที่เชื้อเอชไอวีแพร่ระบาดเข้าไปในกลุ่มประชากรทั่วไปอย่างรวดเร็วจนน่าตกใจ ในปีค.ศ. 1991 อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มคนหนุ่มที่มีสุขภาพแข็งแรงที่เป็นผู้บริจาคโลหิตในกรุงพนมเปญคือ 0.076 เปอร์เซ็นต์หรือน้อยกว่า 1 ใน 1000 คน แต่อัตราดังกล่าวได้ถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็น 3.62% ในปีค.ศ. 1994 หรือประมาณ 1 ใน 30 คน และนี่คืออัตราการแพร่ระบาดที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และมันเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าการระบาดของเชื้อเอชไอวีรวดเร็วแพร่หลายจนไม่อาจจะควบคุมได้ ตัวเลขของคนติดเชืวดังที่กล่าวมานี้ (และนี่คือข้อมูลบางเรื่องที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับกัมพูชา) บ่งชี้ว่ามหันตภัยกำลังคืบคลานใกล้เข้ามา

กลุ่มคนที่บริจาคเลือดโดยสมัครใจเป็นกลุ่มประชากรสำคัญที่สามารถบอกอะไรได้หลายอย่าง ประชากรกลุ่มนี้โดยทั่วไปเป็นคนกลุ่มที่มีอายุน้อย มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง และนอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่ถือกันว่ามีความเสี่ยงต่ำเกี่ยวกับเรื่องโรคติดเชื้อต่างๆทางเลือด อาทิเช่น โรคตับอักเสบบี มาลาเรีย เอชไอวี และซิฟิลิส เพราะฉะนั้นอัตราการติดเชื้อโรคดังกล่าวในกลุ่มคนที่บริจาคโลหิตจึงสามารถบอกได้ในภาพกว้างว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นกับประชากรกลุ่มผู้ใหญ่ของทั้งเมืองหรือทั้งประเทศ อัตราการติดเชื้อของคนในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่ำนี้จะเห็นภาพแห่งความจริงได้ชัดเจนกว่าอัตราการติดเชื้อในกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูง และกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูงมี อาทิเช่น กลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศและกลุ่มนักโทษเป็นต้น ถ้าหากเราดูที่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง เราจะเห็นว่าตัวเลขของจำนวนผู้ติดเชื้อจะ

สูงกว่ากลุ่มผู้บริจาคลิทธิเป็นอันมาก เมื่อดูข้อมูลจนถึงปีค.ศ. 1995 มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ค้าบริการทางเพศในเมืองพนมเปญเป็นผู้ติดเชื้อ ส่วนจำนวนผู้ติดเชื้อในกลุ่มตำรวจนั้นสูงถึง 1 ใน 10 กลุ่มทหารที่อยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชานั้นเป็นดินแดนทางตะวันตกที่ค่อนข้างจะเถื่อนดิบและมีช่องโศกฉ้อราษฎร์และไม่ปลอดภัยร้ายแรงอยู่มากพอๆกับจุดตรวจจับนั้นจำนวนผู้ติดเชื้ออาจสูงถึง 1 ใน 3 อัตราการติดเชื้อที่สูงขนาดนี้เป็นเรื่องที่น่าทึ่งปวดหัวว่าหนังสือพิมพ์และเป็นเรื่องที่น่ากังวล แต่แม้กระนั้นก็ดี อัตราการติดเชื้อในหมู่ผู้บริจาคลิทธิกลับน่าเป็นกังวลยิ่งกว่า ทั้งนี้เพราะมันแปลความหมายได้ว่าอันตรายที่จะเกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างกว่า และมีจำนวนมากมายมหาศาลกว่าด้วย

กัมพูชาในยุคปัจจุบันไม่ใช่สังคมที่ประกอบด้วยผู้คนและทรัพยากรที่จะสามารถต่อกรกับวิกฤตในลักษณะนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคิดถึงว่าผลกระทบของการแพร่ระบาดของเอชไอวีจะยังคงมองไม่เห็นจนกว่าเวลาจะล่วงผ่านไปอีกนานหลายปี คนส่วนใหญ่ที่เพิ่งติดเชื้อเอชไอวีเมื่อไม่นานมานี้ก็ยังจะมีสุขภาพแข็งแรงดี เพราะฉะนั้นแนวโน้มก็คือเรื่องเร่งด่วนที่พวกเขาจะต้องเอาใจใส่ในระดับต้นๆก็จะเป็นปัญหาระยะสั้นต่างๆอาทิเช่น ปัญหาเรื่องปากท้อง เรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องความมั่นคงในชีวิตและเรื่องการฟื้นฟูชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ขึ้นใหม่จากกองเก้งอำนของอดีต ตลอดจนท้ายที่สุดก็คือเรื่องการผลักดันให้สังคมกลับคืนไปสู่สภาพสงบสุขเหมือนดังเดิม ถ้าหากว่าพวกเขามีความกล้าหาญพอ

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทหาร เกี่ยวข้องกับคนขายบริการทางเพศและเกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มหนึ่งที่บริจาคเลือด สิ่งหนึ่งที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในกัมพูชานั้นส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ ในขณะที่การใช้ยาเสพติดไม่ใช่เรื่องที่หายากแต่ส่วนใหญ่แล้วการใช้ยาเสพติดจะจำกัดวงอยู่แต่เฉพาะกัญชา ยาบ้าที่แอบลักลอบนำเข้า การสูบบุหรี่ซึ่งมีอยู่บ้างและการดื่มสุรา ประเทศกัมพูชาได้กลายเป็นแหล่งส่งออกกัญชารายใหญ่และยาเสพติดก็มีขายกันอย่างเปิดเผยในตลาดเก่าร์สเซีย ทว่าการเสพยาโดยใช้เข็มฉีดยาจะเป็นสิ่งหายาก

การแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีอันเป็นผลมาจากความผิดพลาดทางด้านการรักษาพยาบาลอาทิเช่น โดยผ่านการให้เลือดและการผ่าตัดอาจน่าเป็นห่วงมากกว่าการเสพยาถึงแม้ว่าข้อมูลที่ช่วยยืนยันจะมีน้อยมากก็ตามที เราทราบว่าการเลือดต้องผ่านการตรวจสอบว่ามีเชื้อเอชไอวีหรือไม่ในเมืองหลวง ทว่าในต่างจังหวัดและในเขตที่มีการสู้รบนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลยทีเดียว ดินแดนที่อยู่ห่างไกลเป็นดินแดนที่การผ่าตัดและการให้เลือดต้องทำกันอย่างฉุกเฉิน ทั้งนี้ต้องโทษว่าเป็นเพราะอาวุธที่มีอำนาจในการทำลายล้างมากที่สุดอันได้แก่กับระเบิด การเข้าไปหาข่าวในดินแดนเหล่านี้ อาจเป็นอันตรายต่อชีวิตได้ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่เขมรแดงมักจะชอบใช้เพื่อก่อความมั่นคงก็คือการลักลอบจับตัวและการฆาตกรรมบุคคลต่างๆอันได้แก่ผู้สื่อข่าว เจ้าหน้าที่กู้ภัยหรือเจ้าหน้าที่ที่ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนชาวต่างประเทศโดยทั่วไป

นอกเหนือไปจากนั้นก็ยังมีเรื่องของสงคราม ถึงแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะได้เคยพยายามอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อยุติการสู้รบ และองค์การเอกชนตลอดจนนานาชาติจะระดมความช่วยเหลือเข้ามาไม่น้อย แต่กัมพูชาก็ยังคงสู้รบกันอยู่ การที่เวียดนามเอาชนะพอลพตได้ในปีค.ศ. 1978 ทำให้เกิดขบวนการก่อการร้ายของพวกเขมรแดงขึ้นมา และขบวนการนี้ได้กลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐบาลกัมพูชามาตั้งแต่นั้น ปัจจุบันนี้มีมากกว่า 2 ใน 3 ของเงินรายได้ที่รัฐบาลเก็บได้จากภาษีอากรต้องถูกใช้ไปในการทำสงคราม ทำให้เงินที่จะใช้ในการฟื้นฟูบูรณะประเทศซึ่งมีจำกัดอยู่แล้วกลับลดน้อยลงไปอีก การสู้รบกันในเขมรนี้เป็นการสงครามที่ยุ้งยากซับซ้อนและกินเวลายืดเยื้อยาวนาน และผู้นำเขมรแดงดั้งเดิมนั่นเองที่ยังคงเป็นตัวบงการการสู้รบอยู่ในตอนนี้ ถ้าหากจะให้เข้าใจภาพชัดเจนขอให้ท่านลองนึกโดยใช้ประเทศเยอรมันเป็นตัวเปรียบเทียบดูก็ได้ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมันปกครองโดยนาซี และนาซีนั่นเองที่ทำให้ประเทศยับเยินเสียหายเพราะภัยสงคราม สมมุติว่า 18 ปีหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง หนึ่งในสี่ของเยอรมันยังคงปกครองโดยนาซี และขณะนี้ก็ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของคนกลุ่มเดียวกันที่เป็นกลุ่มสร้างความพินาศเสียหาย ลองคิดดูว่าอะไรจะเกิดขึ้นได้บ้าง

กัมพูชาคือดินแดนที่ถูกทำร้ายและทำลายอย่างยับเยินที่สุดดินแดนหนึ่งของโลก คุณสามารถประจักษ์ถึงความจริงข้อนี้ได้โดยดูจากสีหน้าของใครก็ตามที่มีอายุเกิน 30 ประชากรผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากต้องทนทุกข์ทรมานกับกลุ่มอาการเครียดภายหลังเหตุการณ์สะเทือนอารมณ์ (post-traumatic stress syndrome-PTSS) เพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่งของผู้เขียนผู้ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาและได้เคยทำงานอยู่ในพระตะบองอันเป็นเมืองที่อยู่ทางตะวันตกของกัมพูชาในระหว่างปีค.ศ. 1993 ถึง 1995 เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า คนกัมพูชาทุกคนที่เขารู้จักแสดงอาการเครียดภายหลังเหตุการณ์สะเทือนอารมณ์อย่างน้อยๆก็หนึ่งอาการ ซึ่งอาการต่างๆดังกล่าวก็มีอาทิเช่น การฝันร้ายเป็นประจำ มักวิตกกังวลและเกิดความหวาดกลัว นึกเห็นภาพน่ากลัวในอดีตอยู่เสมอ เมื่อมีอะไรมากระตุ้นความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องในอดีตที่น่ากลัวก็จะมีปฏิกิริยาที่รุนแรง การใช้ยาเสพติด เกิดความรู้สึกสลดหดหู่ มักคิดถึงเรื่องการฆ่าตัวตาย พยายามฆ่าตัวตายและโกรธแค้นโลก อาการของบาดแผลทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นแพร่หลายทั่วไปในหมู่คนกัมพูชาอย่างหนึ่งก็คืออาการตาบอดเทียม ซึ่งอาการนี้เกิดขึ้นในหมู่ผู้หญิงสูงวัยชาวกัมพูชาที่ได้อพยพมาอาศัยอยู่ในอเมริกาในยุคทศวรรษที่ 1980 อาการตาบอดเทียมนี้เกิดขึ้นกับคนกัมพูชาหลายร้อยราย กล่าวคือผู้หญิงกัมพูชาหลายร้อยรายที่ดูมีสุขภาพแข็งแรงเป็นปกติจะเกิดอาการตาบอดสนิทหรือเกือบบอดสนิทขึ้นมาโดยไม่รู้สาเหตุ มีการตั้งข้อสมมุติฐานกันหลายอย่าง แต่เมื่อสำรวจและพิจารณาอย่างละเอียดแล้วก็ปรากฏว่าคนไข้ส่วนใหญ่เกิดอาการตาบอดเพราะสาเหตุทางอารมณ์ เป็นอาการตาบอดที่ใจเป็นตัวสั่ง ผู้หญิงที่ต้องทนทุกข์ทรมานกับอาการตาบอดดังกล่าวคือผู้หญิงที่ารู้ได้เห็นมามากเกินไป

ชาวกัมพูชานับจำนวนหลายๆพันเคยเป็นกองกำลังของพวกเขมรแดง และอีกนับจำนวนพันๆ นอกเหนือจากนั้นก็ได้อพยพหนีขึ้นมาภายใต้การปกครองของคนอย่างพอลพตและเฮียง สารี โดยได้

เติบโตขึ้นมาและใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง คนเหล่านี้เป็นจำนวนมากได้เอาใจออกห่างและหันมาเข้าข้างรัฐบาลเมื่อเวลาผ่านไป กองกำลังของเขมรแดงนั้นคาดกันว่าได้ลดจำนวนลงเหลือเพียงไม่ถึง 15,000 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มคนที่เป็นเขมรแดงพวกนี้ครั้งหนึ่งเคยกระทำการทารุณกรรมต่างๆต่อเพื่อนร่วมชาติ อาทิเช่น ได้เคยฆ่า เคยข่มขืน และเคยทรมานผู้อื่นตามคำสั่ง บ่อยครั้งได้ทำเช่นนั้นเมื่อตอนที่ตนเองยังเป็นเด็กอยู่ด้วยซ้ำ เมื่อมีการประนีประนอมกันระหว่างคนในชาติก็แปลว่าผู้คนเหล่านี้ทั้งหญิงและชายที่เคยเป็นศัตรูกันมาก่อนจะต้องหันหน้าเข้าหากันและอยู่ร่วมกันในสังคมที่เคยช่วยกันทำลาย ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกระกระทำจำต้องเดินสวนกันบนถนนโดยไม่ชักอาวุธเข้าทำร้ายกัน บาดแผลทางอารมณ์ของคนทั้ง 2 พวกจำเป็นต้องได้รับการเยียวยารักษา

และแนวโน้มข้างหน้าที่ดูจะน่ากลัว กัมพูชาเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยอาวุธปืน การใช้ความรุนแรงเพื่อยุติข้อขัดแย้งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นประจำแม้กระทั่งในเรื่องเล็กน้อยๆ เพื่อนนักจิตวิทยาของผู้เขียนที่ทำงานอยู่ในพระตะบองเคยเกือบตายมาแล้วครั้งหนึ่ง ไม่ใช่เพราะทำงานอยู่ในเขตชนบทที่อยู่ภายใต้การคุกคามของพวกเขมรแดง แต่เป็นในงานเลี้ยงฉลองปีใหม่ เพื่อนบ้านที่อยู่บ้านหลังถัดไปคิดว่าเสียงดนตรีในงานดังมากเพราะฉะนั้นจึงเปิดฉากริงกิ่งอัดโนมตีเข้ามาในงานและถูกเจ้าภาพเสียชีวิต เส้นใยที่ทำให้การพรากชีวิตมนุษย์เป็นเรื่องยากลำบากหรือเป็นไปได้ไม่ได้ ได้ขาดผิงลงแล้วในกัมพูชา บาดแผลและรอยแผลเป็นที่คนกัมพูชาฝังแน่นไว้ในจิตใจมีผลเกี่ยวโยงอย่างลึกซึ้งและรุนแรงต่อการแพร่ระบาดของเอชไอวี ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์อันนี้จะค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน เป็นเรื่องภายในใจ และเป็นเรื่องยากที่จะสำรวจหรือตีแผ่ออกมาให้เห็นได้ชัดเจนก็ตามที ในขณะที่กัมพูชากำลังพยายามสร้างชาติขึ้นมาใหม่อย่างลุ่มๆดอนๆ การละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป การใช้กำลังยังไม่ได้ลดลง และการเคารพสิทธิส่วนบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำรงอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ก็ยังคงไม่ได้รับการเอาใจใส่จากรัฐ อย่างไรก็ตามสิ่งใดเล่าที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างเชื้อเอชไอวีกับฝันร้ายของชาวเขมร สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือการค้าบริการทางเพศ

สิทธิมนุษยชนและการค้าบริการทางเพศ

การลักลอบนำเอาผู้หญิงและเด็กไปขายเพื่อการค้าบริการทางเพศกำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้หญิงพวกนี้สูงจนน่าตกใจ มันสูงพอๆกับอัตราการติดเชื้อในบางส่วนของประเทศไทย ทว่าการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี การเข้าถึงการรักษาพยาบาล ตลอดจนการใช้ถุงยางอนามัยกลับเป็นเรื่องที่แพร่หลายน้อยกว่าในประเทศไทย การใช้กำลังและความรุนแรงกับผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้จำกัดวงแคบอยู่แต่เฉพาะการบังคับให้ขายบริการทางเพศเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการใช้กำลังทุบตีทำร้ายร่างกาย การข่มขืน การลักพาตัว การกักขังเยี่ยงทาสและการฆาตกรรมอีกด้วย ที่เชื่อกันอย่างแพร่หลายว่าความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจจะ

เป็นพลังที่ช่วยแก้ไขให้สภาพต่างๆ ดังกล่าวดีขึ้น ในความเป็นจริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะในความเป็นจริงความเลวร้ายต่างๆ ดูเหมือนจะเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วยซ้ำในประเทศกัมพูชายุคใหม่ หน่วยเฉพาะกิจทางด้านสิทธิมนุษยชนของกัมพูชา อันเป็นองค์กรเอกชนของคนท้องถิ่น ซึ่งพยายามต่อสู้เพื่อให้รัฐบาลใหม่หันมาสนใจและพยายามหยุดยั้งการทำทารุณสตรี ได้เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคดีหลายคดีที่ทำให้หัวใจแทบแตกสลาย ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1996 เหตุไฟไหม้ที่เกิดขึ้นในย่านบันเทิงของพนมเปญทำให้ผู้หญิงสาวชาวเขมร 2 คน ต้องเสียชีวิต การสืบค้นหาสาเหตุโดยหน่วยเฉพาะกิจทางด้านสิทธิมนุษยชนทำให้เราได้รู้ว่าผู้หญิง 2 คนนั้นโดนขังอยู่ในห้องและไม่สามารถหนีไฟออกมาได้ เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ที่รอดชีวิตมาจากเหตุการณ์ไฟไหม้ช่องโสเภณี ผู้รอดชีวิตเล่าว่าผู้หญิงที่เสียชีวิตถูกล่ามอยู่ในห้องทั้งนี้เพราะพวกเธอถูกบังคับให้มาขายตัวโดยไม่เต็มใจ และพวกเธอปฏิเสธที่จะมีเพศสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งๆ ที่ถูกทุบตีหลายครั้งหลายหน

หน่วยเฉพาะกิจยังได้สืบสวนคดีอื่นๆ อีกหลายคดีด้วยเช่นกัน ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1996 ในเมืองพระตะบอง เด็กผู้หญิงอายุ 13 ปีคนหนึ่งโดนทุบตีจนถึงตายโดยผู้จัดการช่องโสเภณี ผู้ซึ่งซื้อตัวเธอมาเพื่อให้ค้าประเวณี เธอปฏิเสธไม่ยอมค้าประเวณีทั้งๆ ที่ถูกทุบตี และการทุบตีนั้นรุนแรงหนักหน่วงยิ่งขึ้นทุกทีจนกระทั่งครั้งสุดท้ายถึงกับทำให้เสียชีวิต เรื่องของเด็กผู้หญิงคนนี้ได้รับการเปิดเผยให้เป็นที่รับรู้เพราะเด็กผู้หญิงคนอื่นๆ ที่ถูกกักขังโดยเจ้าของคนเดียวกันต่างก็หัวแข็งและไม่ยอมแพ้ทั้งๆ ที่โดนข่มขืน เด็กคนหนึ่งหลบหนีออกมาได้และได้นำเรื่องเด็กที่ยอมตายโดยไม่ยอมขายตัวไปเล่าให้ครูฟัง ครูได้ติดต่อมาที่หน่วยเฉพาะกิจ เจ้าของช่องแห่งนั้นใช้เงินติดสินบนและสามารถรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีมาได้ นอกจากนี้ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1996 ยังมีหญิงสาวอีกคนหนึ่งที่ถูกบังคับให้ขายตัวต้องเสียชีวิตลงเมื่อไฟไหม้ช่องโสเภณี เธอถูกล่ามติดอยู่กับเตียงในโรงแรมเพื่อป้องกันไม่ให้หลบหนี เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนมองว่าเป็นแนวโน้มใหม่ของการค้าบริการทางเพศ ซึ่งนั่นก็ถือเป็นการลักพาตัวและบังคับให้ขายบริการทางเพศโดยเครือข่ายองค์กรอาชญากรรมซึ่งกำลังขยายฐานของตนในแวดวงอุตสาหกรรมทางเพศที่กำลังเติบโตใหญ่มากขึ้นทุกที พวกเขมรแดงกักขังคนเยี่ยงทาสและฆ่าคนด้วยเหตุผลทางด้านแนวคิดแม้ว่าเหตุผลดังกล่าวอาจฟังดูบ้าคลั่ง ในระบอบเผด็จการแบบใหม่ วงการค้าบริการทางเพศก็ค้าคนเยี่ยงทาสด้วยเช่นกัน แต่เหตุผลอาจเป็นเพราะความต้องการเงิน อย่างไรก็ตามวิธีการที่ใช้ก็ไม่ได้โหดร้ายทารุณหรือฟังดูน่าสยดสยองน้อยไปกว่ากันเลย เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความต่อเนื่องของสถานการณ์ ไม่ยากเลยที่จะคิดว่าอาจเป็นคนหน้าเดิมๆ นั้นแหละที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เลวร้ายดังกล่าว เจ้าของช่องโสเภณีที่ทุบตีเด็กสาวอายุ 13 ปีผู้กล้าหาญจนต้องถึงแก่ความตายนั้นคือนักทรมานของเขมรแดงหรือคือเหยื่อผู้เคยถูกทรมานกันแน่ คนเกือบทุกคนในสังคมแห่งนี้ถ้าหากไม่ใช่ผู้ที่เคยทรมานคนอื่นมาก่อนก็ต้องเป็นผู้ที่เคยถูกทรมาน ความเป็นกลางไม่ใช่ทางเลือกในสังคมแห่งนี้

พนมเปญกำลังจะกลายเป็นสถานที่ที่แน่นขนัดไปด้วยบรรดานักธุรกิจจากเอเชีย ประเทศนี้คืออีกประเทศหนึ่งซึ่งเหมือนกับพม่า กล่าวคือปริมาณของการลงทุนจำนวนมากมาจากประเทศในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ไม่ใช่ประเทศทางตะวันตก ประเทศต่างๆ อันได้แก่ญี่ปุ่น ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน จีน และอินโดนีเซีย ล้วนแล้วแต่คือประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาธุรกิจในการกัมพูชา ความลับที่ใครๆ ก็รู้กันก็คือบรรดานักธุรกิจเหล่านี้เวลาที่เดินทางเขาก็ต้องการเช็ชต์ด้วย ‘คุณค่าของเอเชีย’ หรือหลักคำสอนของขงจื้อดูเหมือนจะใช้การไม่ได้เอาเลยทีเดียวถ้าหากว่าคุณออกมาเดินเที่ยวในยามค่ำคืนตามท้องถนนในพนมเปญ ตามย่านขายบริการทางเพศ ป้ายโฆษณาต่างๆ ไม่ได้มีเฉพาะแต่ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ยังมีเป็นภาษาจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และไทยอีกด้วย ป้ายเหล่านี้จะโฆษณาว่า ‘บริการนวดทั้งตัว’ หรือ ‘คาราโอเกะกับสาวสวย’ หรือ ‘สนุกสุดๆ สำหรับคุณ’

การค้าบริการทางเพศไม่ได้จำกัดวงอยู่แต่เพียงเฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือที่ทำงานอยู่กับองค์กรการแพทย์การกุศลของฝรั่งเศสที่ชื่อ ‘หน่วยแพทย์ไร้พรมแดน’ (Medecins Sans Frontieres MSF) ผู้ซึ่งได้ทำงานให้ความช่วยเหลือผู้หญิงค้าบริการในเมืองเสียมราฐอันเป็นเมืองท่าริมฝั่งแม่น้ำและเป็นประตูไปสู่นครวัดได้ประมาณการเอาไว้ว่าในแต่ละวันจะมีผู้หญิงทำงานขายบริการประมาณ 400 คน (จำนวนประชากรโดยประมาณของเมืองคือ 12,000 คน) ผู้ซื้อบริการส่วนใหญ่คือคนในท้องถิ่น นี่คือข้อมูลจากหน่วยแพทย์ไร้พรมแดน เมืองนี้มีทหารอยู่เป็นจำนวนมาก มีหน่วยกู้ระเบิดขนาดใหญ่ มีพนักงานรักษาความปลอดภัยตามบริเวณวัดต่างๆ และมีกำลังตำรวจอยู่เป็นจำนวนมาก คนเหล่านี้ยากจนและไม่ค่อยจะได้รับค่าจ้างอะไรก็ตาม กิจกรรมท่องเที่ยวตลอดจนกิจการค้าของเถื่อนต่างๆ ทำให้มีเงินหมุนเวียนมากพอที่จะหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจในท้องถิ่นได้ มากพอที่จะหล่อเลี้ยงสถานค้าบริการทางเพศซึ่งโดยเปรียบเทียบแล้วมีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย ในพนมเปญนั้นการค้าบริการทางเพศทำกันอย่างเปิดเผย แต่ในเสียมราฐจะทำการอย่างปิดบังซ่อนเร้น ถ้าหากว่าคุณคุ้นเคยกับวิธีการค้าบริการทางเพศที่ทำกันอยู่ในถิ่นนี้ก็เป็นเรื่องไม่ยากเลยที่จะหาซื้อบริการ เพียงแต่ว่าแหล่งค้าบริการจะไม่เรียงรายอยู่อย่างโจ่งแจ้งตามถนนใหญ่เท่านั้น ในเมืองนี้ไม่มีแท็กซี่จริงๆ แต่คนในเมืองที่ขี่มอเตอร์ไซค์จะรับจ้างพาคุณไปส่งยังจุดหมายด้วย ถ้าหากว่าคุณเป็นคนโสดเดินอยู่คนเดียวตอนกลางคืนในเมือง คนเหล่านี้จะอาสาพาคุณไปหาผู้หญิงขายบริการทันที ผู้เขียนเองเมื่อใดก็ตามที่ก้าวเท้าออกจากเกสต์เฮาส์หลังเล็กๆ ที่ใช้เป็นที่พักที่ไร บรรดาแมงดาบนหลังมอเตอร์ไซค์เป็นต้องพากันเข้ามามะรุมมະดຸ່ມไม่ขาดสาย

สภาพในแหล่งค้าบริการทางเพศตามต่างจังหวัดพวกนี้เหมือนกับนครเวียงจันทน์ ผู้เขียนใช้เวลาช่วงบ่ายวันหนึ่งอยู่กับ ดร.เอลซี เดอ บรูจ อาสาสมัครชาวฮอลันดาประจำหน่วยแพทย์ไร้พรมแดน ผู้ซึ่งทำงานช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในแหล่งขายบริการในเมืองเสียมราฐ สิ่งแรกที่ท้าทายเธอก็คือการศึกษา คนใช้ส่วนใหญ่ของเธอเกือบจะไม่มีความรู้เอาเลยเกี่ยวกับเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับอวัยวะของร่างกาย การใช้ถุงยางอนามัยกลายเป็นประเด็นปัญหาที่ใหญ่มากสำหรับดร.เดอ บรูจ เป็นประเด็นปัญหาที่ย่างยากซับซ้อนมากกว่าที่เธอได้เคยคาดคิด

เอาไว้ เธอได้เข้ามาทำงานนี้เพียงไม่กี่เดือนเท่านั้น และได้เริ่มค้นคิดว่าประเด็นปัญหาน่าจะเกิดมาจากเหตุผลที่ว่าถุงยางนั้นหาได้ยาก มีราคาแพง และเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมทางวัฒนธรรม เธอได้เรียนรู้อย่างรวดเร็วว่าการใช้ถุงยางมีอัตราต่ำมากหรืออาจแทบไม่มีเลย ทว่าในไม่ช้าข้อเท็จจริงก็เริ่มปรากฏออกมาว่า ผู้หญิงเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้หญิงชาวเขมรหวาดกลัวมากจนไม่กล้าบอกหรือขอร้องให้ลูกค้าใช้ถุงยางอนามัย ผู้หญิงและเด็กพวกนี้ไม่กล้าพูดเกี่ยวกับถุงยางแม้แต่ในหมู่พวกเดียวกัน หรือแม้แต่กับเอลซี เพราะฉะนั้นที่จะทำให้พูดกับพวกผู้ชายที่เป็นลูกค้าก็ยิ่งเป็นไปได้ยาก การมีเพศสัมพันธ์ในสถานค้าบริการทางเพศเกิดขึ้นในความมืด ในความเงียบ และผู้ชายที่มาเที่ยวส่วนใหญ่ก็เมาสุรา ผู้หญิงสาวขายบริการเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจะต้องจำยอมให้บริการลูกค้าที่ปฏิเสธไม่ยอมใช้ถุงยางอนามัย หรือแม้แต่กระทั่งลูกค้าที่มีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ก็ตามที เอลซีจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการกับปัญหา เธอเริ่มต้นด้วยการพูดถึงเรื่องเบื้องต้นที่พวกผู้หญิงเหล่านี้จำเป็นจะต้องรู้ ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจแก่พวกเธอเกี่ยวกับร่างกายของตนเอง ช่วยให้พวกเธอกล้าพูดเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ และในท้ายที่สุดพวกเธอก็จะสามารถควบคุมชีวิตตนเองได้ และสิ่งที่ตามมาในอันดับต่อไปก็คือสามารถที่จะป้องกันตนเองหรือสามารถ ‘มีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย’ ได้นั่นเอง

ในขณะที่ถุงยางอนามัยคือหลักชัยของการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แต่การจะแนะนำให้ผู้หญิงขายบริการเหล่านี้ใช้ก็ไม่ใช่ง่ายๆ ทั้งนี้เพราะพวกเธอนั้นอย่าว่าแต่จะให้ใช้ถุงยางอนามัยเลย แม้แต่จะให้พูดถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์ก็ยังไม่เคย หากจะสอนให้พวกเธอใช้ถุงยางได้ก็แปลว่า จะต้องให้พวกเธอจับต้องถุงยาง มองดูถุงยาง ต้องนึกถึงภาพที่ตัวเองกำลังอยู่กับลูกค้าผู้ชาย และต้องคิดถึงร่างกายของพวกผู้ชายเหล่านั้น กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่เจ็บปวด กินเวลายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงประเภทที่ถ้าหากจะใช้ศัพท์ทางแพทย์ก็ต้องเรียกว่าเป็นพวกที่พยายามลืมว่าตัวเองเป็นใคร พวกเธอพยายามลืมความเป็นจริงทั้งนี้เพราะการลืมความเป็นจริงยังดีกว่าที่จะต้องเจ็บปวดเพราะเผชิญหน้ากับคนมาแปลกหน้าที่กำลังสรวนอยู่กับร่างกายของเธอ พวกเรานั้นจะไม่ค่อยระมัดระวังนักเวลาที่แนะนำให้คนใช้ถุงยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในแวดวงสาธารณสุขจะเข้หนักยิ่งขึ้นไปอีกเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยจะลืมไปเลยว่าสำหรับคนส่วนใหญ่แล้วการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องร่างกายตนเองนั้นบางทีก็ยากที่จะทำให้เป็นกลางหรือเป็นเหตุเป็นผลได้ ถุงยางต้องสวมใส่เวลาที่อวัยวะแข็งตัว ชัดเจนดี แต่ว่าสำหรับผู้หญิงสาวชาวชนบทหรือผู้อพยพลี้ภัยที่เพิ่งเดินทางกลับบ้านและถูกขายให้เมงดาหรือถูกพาไปขายตัวยังเมืองที่อยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดและครอบครัว เพียงแค่การคิดถึงอวัยวะเพศชายที่แข็งตัวก็เป็นยิ่งกว่าฝันร้ายแล้ว แต่นี่คุณกำลังขอร้องพวกเธอให้เรียนรู้วิธีการสวมถุงยางลงบนอวัยวะของผู้ชาย ผู้ซึ่งถ้าหากจะพูดกันอย่างตรงไปตรงมาแล้วก็คือพวกนักข่มขืนต่อเนื่องดีเจ้านั่นเอง ผู้หญิงจำนวนมากสามารถเรียนรู้วิธีการได้ แต่ว่าผู้หญิงจำนวนมากกว่าครึ่งจะกลายเป็นคนติดเชื่อเอชไอวีไปเสียก่อนที่จะพวกเธอจะยอมทำ ถุงยางสามารถหาซื้อได้ตามตลาดในเมืองพนมเปญแต่จะมีราคาแพง

มากสำหรับคนในท้องถิ่น เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่เกือบจะเป็นไปไม่ได้เอาเลยทีเดียวที่คนในชนบทจะหาซื้อถุงยางมาใช้

องค์การกาชาดสากลปฏิบัติงานอยู่ในเลียมมราฐด้วยเช่นกัน องค์การนี้ต้องช่วยเหลือผู้อพยพมากกว่า 38,000 คนให้กลับไปยังจังหวัดต่างๆ ที่มีกับระเบิดอยู่เป็นจำนวนมาก (ประเทศจำเป็นต้องพอใจกับจำนวนผู้อพยพกลับซึ่งมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 400,000 คนในภาพรวม และผู้อพยพจำนวนมากในกลุ่มนี้ไม่สามารถกลับไปยังบ้านเกิดเดิมได้ทั้งนี้เพราะมีการสู้รบหรือมีกับระเบิด หรืออาจมีทั้งการสู้รบและกับระเบิด) ในจังหวัดเลียมมราฐ ผู้คนที่อพยพกลับบ้านเกิดเป็นจำนวนมากกลายเป็นคนที่รู้สึกเหมือนตนเองอยู่ผิดที่ผิดทาง โอกาสที่พวกเขาจะได้อพยพกลับสู่บ้านเดิมและอาชีพเดิมของตนเองนั้นเลือนลางมาก เพราะฉะนั้นบรรดาผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในครอบครัวเหล่านี้จึงตกเป็นเหยื่อของการถูกขายให้ไปทำอาชีพขายบริการทางเพศได้อย่างง่ายดาย เจ้าหน้าที่ขององค์การกาชาดในเมืองเลียมมราฐบอกกับผู้เขียนว่าการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีเป็นเรื่องสำคัญอันดับปลายๆ ของผู้คนในจังหวัดนี้ เจ้าหน้าที่ผู้นี้พูดด้วยความสลดใจอย่างลึกซึ้ง ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์เขารู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นตามมา เขาได้ให้ผู้เขียนฟังตามลำดับความสำคัญว่ามีเรื่องอะไรบ้างที่คนเหล่านี้จะต้องเป็นกังวล ซึ่งเรื่องต่างๆ เหล่านี้ก็มี การหาอาหารให้พอเพียงต่อการเลี้ยงชีวิต การหาที่อยู่อาศัย การหลีกเลี่ยงกับระเบิด การหางานทำได้ในระบบเศรษฐกิจที่ยังเพิ่งเริ่มตั้งต้นใหม่และการสิ้นสุดลงของสงคราม การป้องกันเอชไอวี (อาทิเช่นซื้อถุงยางอนามัย) จะกลายเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยไปจริงๆ เมื่อคิดถึงว่าแม้แต่ความต้องการพื้นฐานต่างๆ จำนวนร้อยแปดพันประการที่เข้ามาแล้วผู้คนเหล่านี้ก็ยังหาไม่ได้ และด้วยสาเหตุนี้เอง กล่าวคือสาเหตุที่ภัยของการแพร่ระบาดของเอชไอวีจะเป็นเรื่องห่างไกลเมื่อเปรียบเทียบกับภัยของการขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นของชีวิต เพราะฉะนั้นการป้องกันเอชไอวีจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ สถานะที่คล้ายคลึงกันนี้เองที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การแพร่ระบาดของเอชไอวีที่รุนแรงที่สุดในแอฟริกา ประเทศบางประเทศในแอฟริกา กลาง จำนวนประชากรกลุ่มผู้ใหญ่ที่อายุยังน้อยอาจต้องเสียชีวิตลงถึง 1 ใน 3 และนี่คือทิศทางที่กัมพูชาอาจกำลังก้าวเดินไปสู่

ปฏิกิริยาตอบสนองของฝ่ายราชการที่มีต่อการเพิ่มปริมาณของการค้าบริการทางเพศเป็นเรื่องที่น่าตกใจ ช่วงปลายปีค.ศ. 1995 ผู้หญิง 3 คน ที่มีอาชีพค้าบริการทางเพศถูกข่มขืนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องบินในตอนบ่ายวันหนึ่งในขณะที่กำลังเดินเที่ยวรอบๆ วัด ‘พนม’ อันเป็นวัดเก่าแก่ที่อยู่ปลายสุดทางด้านเหนือของตัวเมือง ผู้หญิงทั้ง 3 คนถูกลากเข้าไปข่มขืนในตอนกลางวัน แสงอาทิตย์ที่ฟุ้งไม่ไกลๆ กับวัด ตำรวจแก้ตัวว่าอย่างไร คำแก้ตัวของพวกตำรวจก็คือ “การข่มขืนโสเภณีไม่ถือว่าเป็นการข่มขืนทั้งนี้เพราะพวกนี้คือโสเภณี” ด้วยความช่วยเหลือขององค์กรเอกชน ผู้หญิงทั้ง 3 คน จึงช่วยกันผลักดันระบบยุติธรรมใหม่ให้ออกมาดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ไม่ได้ถูกดำเนินคดีและในท้ายที่สุดก็โดนลงโทษเพียงแค่ปรับเป็นตัวเงิน บุคคลผู้หนึ่งที่ช่วยผู้หญิง 3 คนหาเงินเพื่อใช้ในการดำเนินคดีเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ปัญหาที่ยากที่สุดของเรื่องนี้ก็คือการ

โน้มน้าวผู้พิพากษาให้เชื่อว่ามีการค้ามนุษย์จริง ๆ หลักฐานต่างๆที่บ่งชี้ว่ามีการข่มขืนเกิดขึ้นมีมากมายท่วมท้น แต่บรรดาผู้พิพากษากลับเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยในประเด็นที่ว่า “การข่มขืนโสเภณีนั่นไม่เป็นไร” อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาเองก็เคยตกเป็นเหยื่อของกลุ่มเขมรแดงมาก่อน บรรดาผู้พิพากษาส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์และความสามารถต่างก็เสียชีวิตไปหมดนานแล้ว เมื่อโดนกดดันมากๆให้ต้องทำอะไรสักอย่างเกี่ยวกับเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเรื่องการเสียชีวิตของโสเภณี โดยที่แรงกดดันนั้นมาจากทั้งระดับท้องถิ่นและจากองค์กรนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องโสเภณีเด็ก อาทิเช่น องค์กร ‘ยุติโสเภณีเด็กในการท่องเที่ยวเอเชีย’ [End Child Prostitution in Asian Tourism (ECPAT)] สภาแห่งชาติจึงได้เริ่มต้นหยิบยกประเด็น

ดังกล่าวขึ้นมาอภิปรายถกเถียงกันในการประชุมเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายในปีค.ศ. 1996 ที่ประชุมสภาไม่เห็นด้วยกับฝ่ายสนับสนุนสตรีและฝ่ายสาธารณสุขที่เรียกร้องให้มีการออกกฎหมายรองรับอุตสาหกรรมทางเพศ ที่ประชุมสภาได้ออกระเบียบใหม่ให้มีการ ‘กำจัด’ โสเภณี (คำว่า ‘กำจัด’ นั้นมีความหมายส่อไปในทางไม่ดีในกัมพูชา) และก็อย่างที่น้ำจะคาบเคาได้ ระเบียบใหม่นี้ไม่ได้มีผลอะไรที่เห็นได้ชัดเจนต่อวงการค้าบริการทางเพศ มีแต่จะยังทำให้บรรดาลูกค้าเข้าถึงโสเภณีได้ยากยิ่งขึ้น และทำให้โอกาสที่โสเภณีจะออกมาแสวงหาความช่วยเหลือทางด้านการดูแลสุขภาพน้อยลงไปอีก

อันตรายสองชั้น

ประเทศกัมพูชายังมีปัจจัยเสี่ยงอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้การสู้กับเอชไอวีกลายเป็นเรื่องน่ากลัว และปัจจัยเสี่ยงที่ว่าก็ได้แก่อาวุธราคาถูกราคาขึ้นเล็กๆที่อเมริกา อิตาลี และจีนยังคงผลิตอยู่เพื่อแสวงหาผลกำไร อาวุธที่ว่านี้คือ ‘กับระเบิด’ คณะที่ปรึกษาทางด้านกับระเบิด (Land Mines Advisory Group) อันเป็นองค์กรที่มีฐานปฏิบัติการอยู่ในพรมแดนพม่ากำลังพยายามหาทางจัดการกับปัญหานี้อยู่ องค์กรดังกล่าวประมาณการว่าขณะนี้ในกัมพูชามีกับระเบิดที่ยังสามารถทำงานได้อยู่เป็นจำนวนตั้งแต่ 6 ล้านถึง 10 ล้านอัน ด้วยเหตุนี้เองกัมพูชาจึงเหมือนกับแองโกลาและอัฟกานิสถาน กล่าวคือเป็นหนึ่งในประเทศที่มีกับระเบิดอยู่มากที่สุดในโลก ปฏิบัติการกวาดล้างกับระเบิดได้เริ่มต้นดำเนินการมาตั้งแต่ปีค.ศ. 1991 ด้วยความที่การตรวจจับและการกวาดล้างกับระเบิดทำได้ยากมาก งานที่ทำจึงก้าวหน้าไปได้อย่างเชื่องช้า คณะที่ปรึกษาทางด้านกับระเบิดรายงานว่าตั้งแต่เริ่มต้นปฏิบัติการมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ได้กวาดล้างกับระเบิดไปแล้วประมาณ 40,000 อัน อัตราที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้คือเราสามารถกวาดล้างกับระเบิดได้ 10,000 อันต่อปี ด้วยอัตราที่เป็นอยู่ในขณะนี้จะต้องใช้เวลาจนถึงปลายศตวรรษที่ 21 จึงจะสามารถกวาดล้างกับระเบิดในกัมพูชาได้หมด และกัมพูชาจึงจะสามารถกลับมาเป็นประเทศที่ปลอดภัยสำหรับการทำเกษตรกรรมได้อีกครั้งหนึ่ง แน่แน่นอนละทั้งนี้ทั้งนั้นหมายความว่าจะต้องไม่มีการวางกับระเบิดเพิ่มเข้าไปอีก ทว่าในความ

เป็นจริงก็คือแม้กระทั่งถึงตอนนี้ก็ยังมีการวางกับระเบิดอยู่ในอัตราสูง ทั้งกลุ่มก่อการร้ายเขมรแดง และกลุ่มกองทัพแห่งชาติยังคงใช้กับระเบิดตามเขตแนวหน้าของตน

ทุกครั้งที่กับระเบิดทำงานและทำให้แขนขาขาด การผ่าตัดฉุกเฉินเพื่อช่วยรักษาแขนขา หรือชีวิตเอาไว้ก็เป็นสิ่งจำเป็น การให้เลือดเป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน และแนวโน้มก็คือการให้เลือด จะต้องทำกันในสภาวะฉุกเฉิน ปัจจุบันนี้อัตราที่กับระเบิดระเบิดขึ้นและทำให้แขนขาขาดหรือทำให้เสียชีวิตมีอยู่ประมาณ 400 รายต่อเดือน ผู้ที่บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากกับระเบิดจำนวนมากจะเป็นเด็กทั้งนี้เพราะเด็กก็มีแนวโน้มที่จะเที่ยวเตร่เตร่ออกนอกถนนเข้าไปตามรถตามพงเพื่อหาที่ที่วิ่งเล่นในทุ่งหรือในป่า กับระเบิดในประเทศที่มีอัตราการติดเชื่อเอชไอวีสูง มีความสามารถจำกัดในการตรวจสอบโลหิตและฆ่าเชื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ สามารถทำให้เกิดอันตรายเพิ่มมากขึ้นเป็น 2 เท่าได้ และอันตรายที่ว่านี้ก็คือคุณอาจเสียชีวิตเพราะกับระเบิดหรือไม่อย่างนั้นก็ต้องเสี่ยงติดเชื่อเอชไอวี เหตุการณ์ดังที่ว่ามาอาจฟังดูไม่คุ้นเคย ทว่าประชาชนในแองโกลา ในโมแซมบิก และในอัฟกานิสถานรู้ดีเสียยิ่งกว่ารู้เกี่ยวกับพิษสงของกับระเบิด รู้ดีถึงพิษสงของการขาดการดูแลทางด้าน การแพทย์และการรักษาพยาบาล การต้องให้เลือดกันในเต็นท์และการต้องพิการสูญเสียแขนขา

กองกำลังขององค์การสหประชาชาติ

กัมพูชาเป็นเรื่องจริงอันเจ็บปวดที่จะเล่าให้ฟังถ้าหากว่าเราอมรับฟัง เราสามารถเรียนรู้ได้มากมาย จากเหตุการณ์เลวร้ายต่างๆที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการที่อเมริกาทิ้งระเบิดในกัมพูชา หรือสงครามลับๆ ของนิคสันและคิสซิงเจอร์ หรือเรื่องของสันดานดิบอันโหดร้ายทารุณที่มนุษย์อาจแสดงออกมาได้ถ้าหากว่าถูกกดดันมากพอ หรือเรื่องของอัตราความรวดเร็วที่ชาติใดชาติหนึ่งอาจถูกทำลายล้างให้พินาศลงได้ หรือเรื่องของกระบวนการพลิกฟื้นคืนประเทศที่เป็นไปอย่างเชื่องช้าจนน่าเจ็บปวด และในท้ายที่สุดก็คือเรื่องของสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อเอชไอวีแพร่ระบาดเข้ามาในสังคมที่ได้ถูกทำลายล้างจนพินาศ สำหรับชุมชนนานาชาติเราก็มียุทธวิธีด้านเจ็บปวดที่จะสั่งสอน และบทเรียนนี้แฝงความหมายที่กว้างไกล มีหลักฐานอยู่มากพอสมควรที่ทำให้สามารถกล่าวได้ว่าการแพร่ระบาดของเอชไอวีในกัมพูชานั้นส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนใหญ่เสียด้วยมีสาเหตุมาจากการเข้ามาอยู่ในประเทศของกองกำลังอันแท็ก (UNTAC) การกิจที่ได้รับมอบหมายของอันแท็กนั้นนับเป็นการกิจแรกขององค์การสหประชาชาติเคยปฏิบัติการในทำนองนี้ トラบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้เป็นครั้งแรกที่องค์การสหประชาชาติได้เคยทำหน้าที่เป็นกองกำลังที่ทำหน้าที่ปกครองรัฐเอกราช องค์การสหประชาชาติได้นำกองกำลังเข้ามาจากหลายๆประเทศ กองกำลังนี้ประกอบด้วยทหารจากสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก บัลแกเรีย อูรุกวัย อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ไทย อินโดนีเซีย เกาหลี และอีกหลายประเทศในแอฟริกา ทหารส่วนใหญ่ในกองกำลังเป็นคนหนุ่มและมักจะมีการศึกษาน้อย พวกเขาเข้ามาในประเทศที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน กำลังหิวโหยเงินตรา และมีแต่บรรดาผู้คนที่ย่ำแย่เรียกเรียกหาแต่เงินดอลลาร์

ธุรกิจโสเภณีจึงเป็นผลพวงที่น่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างยิ่งในสภาพการณ์เช่นนี้ กองกำลังนี้สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการเตรียมมาให้พร้อมเพื่อรับมือกับเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่นๆ ทว่าในความเป็นจริงก็คือเรื่องไม่ได้เป็นเช่นนั้น

เจ้าหน้าที่บ้านเมืองในท้องถิ่นไม่ลังเลเลยแม้แต่ร้อยละน้อยที่จะคว้นโทษอันหนักกว่าเป็นตุลาการที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของเอชไอวีในกัมพูชา พวกเขาพากันยืนยันว่าก่อนหน้านี้ที่พวกกองกำลังจะเข้ามาในประเทศโสเภณีเป็นเรื่องหายาก ส่วนเชื้อเอชไอวีก็เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีใครได้ยินมาก่อน เรื่องทำนองนี้เป็นที่เชื่อกันอย่างจริงจังในชุมชนของคนต่างชาติในพนมเปญ ซึ่งมักจะมีเรื่องเล่าขานกันว่าทหารบัลแกเรียรุมข่มขืนชาวเขมรเป็นแก๊ง และทหารอูรักขัยมักชอบข่มขืนชาวเขมรหรือชาวเวียดนามเป็นประจำในงานปาร์ตี้ แม้ว่าการพูดอย่างนี้ที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองพูดจะเป็นเรื่องง่ายเกินไป แต่เราก็มีหลักฐานอยู่บ้างที่ชี้ให้เห็นว่ากองกำลังนานาชาติที่ทำหน้าที่รักษาความสงบซึ่งประกอบด้วยกำลังคนจำนวนมากนี้ทำให้ปริมาณความต้องการการบริการทางเพศเพิ่มมากขึ้นจนเห็นได้อย่างชัดเจน เม็ดเงินจากกองกำลังที่ถูกดูดเข้ามาในระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นหลังจากที่ประเทศชาติต้องยากจนและถูกแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวมานานนับหลายปีทำให้ผู้หญิงเป็นจำนวนมากยากที่จะอดใจได้ไหว (นอกจากผู้หญิงแล้วยังมีเจ้าของสถานค้าประเวณี ผู้จัดการ และนักค้าผู้หญิงอีกด้วย) เจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนต่างๆ ที่ทำงานกับผู้หญิงในวงการบริการทางเพศมาตั้งแต่ก่อนหน้านี้และระหว่างที่กองกำลังอันหนักเข้ามาในประเทศรายงานว่าผู้หญิงขายบริการโดยเฉลี่ยแล้วต้องเพิ่มจำนวนลูกค้าจากเดิมที่เคยรับในแต่ละคืนขึ้นเป็น 2 เท่า จากที่เคยรับ 5 คนก็กลายเป็นรับ 10 คนในช่วงที่กองกำลังอันหนักเข้ามาอยู่ในประเทศ³ การค้าผู้หญิงเพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วยเช่นกัน และนอกจากนี้ผู้หญิงที่ค้าประเวณีโดยสมัครใจจากเวียดนามยังอพยพเข้ามาในกัมพูชาเพิ่มมากขึ้นด้วย

อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้บริจาโคโลหิตในกรุงพนมเปญยังชี้ให้เห็นอีกด้วยว่าในช่วงระหว่างปีค.ศ. 1991-1995 อัตราการแพร่ระบาดของเอชไอวีในหมู่ประชากรโดยทั่วไปสูงมากจนน่าตกใจ และช่วงนี้ก็คือยุคของอันแท็ก มีอะไรอื่นอีกบ้างหรือไม่ที่เราสามารถพูดได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการแพร่ระบาดของเอชไอวีกับการปรากฏตัวของกองกำลังสหประชาชาติ สิ่งที่สามารถพูดได้ก็คือทั้ง 2 เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ในสถานที่แห่งเดียวกัน และเกิดขึ้นกับคนกลุ่มเดียวกัน ประชาชนชาวเขมรต้องเป็นฝ่ายรับเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าทหารที่มาจากบางประเทศมาพร้อมกับมีเชื้อเอชไอวีติดตัวมาด้วย ทหารจากบางประเทศอาจได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเอชไอวีและเอดส์และได้รับการแจกจ่ายถุงยางมาก่อน แต่ว่าบางประเทศก็อาจห้ามการให้การศึกษาในเรื่องนี้แก่ทหาร โดยให้เหตุผลว่า (ไม่มีหลักฐานยืนยันเรื่องนี้) การให้การศึกษาเรื่องดังกล่าวกลับจะยิ่งส่งเสริมพฤติกรรมทางเพศหนักยิ่งขึ้น กลุ่มประเทศมุสลิม อาทิเช่น ปากีสถาน มีชื่อเสียงในเรื่องการไม่ยอมให้การศึกษาในทำนองนี้ และประเทศบางประเทศที่หัวโบราณเกี่ยวกับเรื่องเพศอาทิเช่นอินเดียก็ต่อต้านกิจกรรม

ในเชิงป้องกันดังกล่าวด้วยเหมือนกัน อย่างไรก็ตามเราทราบมาอย่างแน่ชัดว่าทหารในกองกำลังนี้เป็นจำนวนมากได้เดินทางกลับจากประเทศกัมพูชาพร้อมกับเชื้อเอชไอวี ทหารจากกองกำลังอันแท็กที่เดินทางกลับสู่อุรุกวัยและสหรัฐอเมริกาได้รับการพิสูจน์แล้วว่าส่วนใหญ่ติดเชื้อเอชไอวีสายพันธุ์อี ซึ่งสายพันธุ์นั้นก่อนหน้านี้เคยพบแต่เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแอฟริกากลางเท่านั้น และแนวโน้มก็คือทหารเหล่านี้ถ้าหากไม่ได้ติดเชื้อสายพันธุ์อีในกัมพูชาก็จะไปติดมาจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง ทหารอินเดียในกองกำลังอันแท็กที่เดินทางกลับบ้านนั้นมีจำนวนถึง 15% เต็มที่ติดเชื้อเอชไอวี และนี่คือประเด็นที่น่าสนใจไม่ใช่แต่เฉพาะในเชิงวิชาการเท่านั้น มีหลักฐานบางอย่างที่บ่งชี้ว่าเอชไอวีสายพันธุ์อีนั้นน่าจะแพร่ระบาดได้ดีเหนือกว่าสายพันธุ์อื่นๆ โดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์และแพร่ระบาดจากหญิงสู่ชาย ถ้าหากว่าไวรัสสายพันธุ์อีทำให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างขนาดหนักทั้งในกลุ่มเพศหญิงและเพศชายทั้งนี้เพราะมันแพร่กระจายได้ดีจากหญิงสู่ชายละก็ การแพร่กระจายของไวรัสสายพันธุ์อีจากกัมพูชาไปยังดินแดนต่างๆ หลายแห่งในโลกที่กำลังจะกลายเป็นหายนะภัยทางด้านสาธารณสุขอย่างแน่นอน เป็นไปได้ว่าการแพร่ระบาดของเอชไอวีในกลุ่มคนทั้ง 2 เพศในโลกตะวันตกอาจเริ่มต้นขึ้นแล้วก็ได้ถึงแม้ว่าการแพร่ระบาดนั้นอาจจะยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด คงจะเป็นเรื่องน่าเศร้าอย่างยิ่งถ้าหากว่าการกีดกันของการรักษาสันติภาพอันเป็นภารกิจที่โลกให้การสนับสนุนด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม แท้ที่จริงแล้วได้กลับกลายเป็นภารกิจที่ก่อให้เกิดหายนะภัยอันใหญ่หลวงแก่มนุษย์

ถ้าหากว่าจะต้องหาผู้รับผิดชอบในสถานการณ์นี้ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบก็น่าจะเป็นบรรดารัฐบาลต่างๆ ที่ต่อต้านโครงการป้องกันเอชไอวีสำหรับกองกำลังที่จะส่งไปประจำการอยู่ต่างแดน ในอนาคตนั้นถ้าหากจะมีความพยายามในระดับนานาชาติที่จะร่วมมือกันรักษาสันติภาพในลักษณะนี้อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากองค์การสหประชาชาติจะเป็นผู้เข้าไปดำเนินการ สิ่งที่จะต้องทำอย่างที่สุดก็คือจะต้องจัดทำโครงการป้องกันเอชไอวีอย่างกว้างขวางและเปิดเผย อย่างไรก็ตามในแง่ของการเมืองแล้วความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการเช่นนี้ขึ้นยังเป็นเรื่องน่าสงสัย ถึงแม้ว่าผลกระทบของการไม่จัดทำจะรุนแรงน่าเป็นห่วงอย่างไรก็ตาม การที่องค์การสหประชาชาติล้มเหลวไม่ยอมจัดทำโครงการป้องกันให้แก่บรรดาประเทศสมาชิกที่ส่งกองกำลังมาเข้าร่วมทำให้สมาชิกในกองกำลังเหล่านี้ต้องตกเป็นเหยื่อของเชื้อเอชไอวีโดยไม่จำเป็น และเหยื่อที่ติดเชื้อพวกนี้ยังจะเป็นตัวการที่ช่วยทำให้เอชไอวีแพร่ระบาดไปทั่วโลกอีกด้วย แน่แน่นอนว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนชาวเขมรก็คือหายนะภัยอีกเช่นกัน ปกติแล้ววัฒนธรรมเขมรจะไม่ยอมรับผู้หญิงค้าบริการกลับคืนเข้าสู่สังคม เพราะฉะนั้นผู้หญิงจำนวนมากที่เข้าสู่อาชีพค้าบริการทางเพศในช่วงที่กองกำลังอันแท็กเข้ามาอยู่ในประเทศก็ไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากจะต้องจำยอมทำอาชีพเดิมต่อไป ด้วยเหตุที่กิจกรรมทางด้านธุรกิจของเอเชียกำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกทีในกัมพูชา ขณะนี้คลื่นของลูกค้ารายใหม่จึงเข้ามาแทนที่กลุ่มทหารเร่ร่อนแล้วในกัมพูชา อาชีพโสเภณีคงจะเติบโตใหญ่ต่อไปอีกอย่างแน่นอน

ก้าวไปทีละก้าว

มีเหตุผลอะไรบ้างหรือไม่ที่จะช่วยให้เรามองโลกในแง่ดีสำหรับกัมพูชา ที่จะช่วยให้เรารู้สึกว่ากัมพูชายังมีหวัง คุณจะพบว่าตัวเองตั้งคำถามเช่นนี้อยู่เป็นประจำทุกวันในกัมพูชา ใจดีและความจริงใจของคนกัมพูชาทั้งๆที่พวกเขาต้องโดนทารุณและต้องประสบกับความโชคร้ายอยู่ตลอดเวลาทำให้เราอดไม่ได้ที่จะต้องตั้งคำถามพวกนี้ ทั้งๆที่ในประเทศทุกวันนี้กำลังมีความอดอยากหิวโหยและขาดแคลนการศึกษา แต่ชาวเขมรที่ผู้เขียนพบกลับโหยหาสันติภาพและโอกาสที่จะติดต่อกับโลกภายนอกมากกว่า ทุกคนที่ผู้เขียนติดต่อเพื่อขอข้อมูลและเรื่องราวเบื้องลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ของเขมรไอวีตอบผู้เขียนอย่างรวดเร็วและตอบด้วยสิ่งที่หลายๆคนมีสาเหตุที่ควรจะต้องกลัว นี่คือนประเทศที่ความจริงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชน และประชาชนกำลังกระหายใคร่จะเล่าเรื่องราวของพวกเขา การสนทนาเป็นไปอย่างยืดเยื้อ อาหารและเครื่องดื่มที่นำเอามาร่วมกันรับประทานและร่วมดื่มมีอยู่มากมาย การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทำกันโดยไม่ยั้งความกลัวหาญและความมีน้ำใจที่สามารถดำรงคงอยู่ได้ในกลุ่มคนจำนวนมากทั้งๆที่พวกเขาเหล่านี้ต้องเผชิญกับอะไรต่อมิอะไรมามากเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง คุณจะตกหลุมรักคนเขมรได้อย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่พวกเขามีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นในคุณธรรมความดีของเพื่อนมนุษย์ กลุ่มคนเขมรรุ่นใหม่อันเป็นกลุ่มที่เกิดระหว่างหรือเกิดหลังยุคของพอลพตเป็นกลุ่มที่น่าประทับใจที่สุด ไม่ว่าจะเดินทางไปทางไหนในเมือง หรือไปนั่งตามร้านน้ำชา ไปเยี่ยมโรงพยาบาลหรือโรงเรียนในที่สุดคุณก็ต้องได้พูดได้คุยกับคนรุ่นใหม่เหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พวกเขาอยากฝึกฝนภาษาอังกฤษ แต่ที่อยากมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นก็คือการพูดถึงอนาคตของกัมพูชาและพูดถึงอนาคตกับความฝันของตนเอง พวกเขากระตือรือร้นที่จะเรียน จะท่องเที่ยวและจะช่วยประเทศชาติ ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยของพวกเขาอาจฟังดูไร้เดียงสา แต่คำว่าประชาธิปไตยก็เป็นคำที่ผู้คนหยิบยกขึ้นมาพูดซ้ำแล้วซ้ำเล่า เหมือนๆกับกลุ่มนักศึกษาที่เคลื่อนไหวในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในปีค.ศ. 1989 สิ่งที่คนรุ่นใหม่เหล่านี้ต้องการก็คือการมีโอกาสสร้างอนาคตของตนเอง และสิ่งที่พวกเขารังเกียจอย่างที่สุดก็คือการฉ้อราษฎร์บังหลวงในหมู่ชนชั้นสูง คำพูดหรือสุนทรพจน์เพราะๆของเผด็จการชุดใหม่ที่กำลังปกครองประเทศอยู่ไม่ได้ทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้หลงคารม พวกเขาเห็นว่าสิ่งที่ชนชั้นปกครองพวกนี้สนใจมากที่สุดก็คือเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว พวกเขาต้องการการเปลี่ยนแปลง ประเทศกำลังต้องการการปฏิรูปอย่างที่สุด และแท้ที่จริงแล้วด้วยน้ำมือของคนรุ่นใหม่พวกนี้ต่างหากการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปจึงจะเกิดขึ้นได้ ไม่ใช่ด้วยน้ำมือขององค์การสหประชาชาติ เราได้แต่ภาวนาขอให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จ คนรุ่นใหม่เหล่านี้อย่างน้อยๆก็มีตัวอย่างที่ทรงอิทธิพลตัวอย่างหนึ่งเป็นแนวที่จะใช้ในการนำทาง

พระสังฆราชของกัมพูชาคือพระมหาโฆมะนันทะผู้ดำรงตำแหน่งเป็นประมุขสูงสุดของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของราชอาณาจักรกัมพูชา พระสังฆราชองค์นี้คือหนึ่งในบรรดาผู้นำระดับชาติที่เป็นแกนกลางในการฟื้นฟูสังคมกัมพูชาให้กลับคืนเป็นปกติสุข ท่านมหาโฆมะนันทะเป็นผู้สนับสนุนสันติภาพและระบอบประชาธิปไตย เป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม พร้อมกับเป็นพระนักปฏิบัติและเป็นผู้สอนศาสนาพุทธ ท่านพยายามจะทำให้เกิดการประนีประนอมที่ยั่งยืนโดยผ่านการฟื้นฟูจิตใจ วิธีการของท่านคือวิธีการที่เรียกว่า ‘ธรรมยาตรา’ หรือคือการเดินเพื่อสันติภาพ トラบาจนถึงทุกวันนี้ท่านได้เป็นผู้นำการเดินจาริกแสวงบุญมาแล้ว 3 ครั้ง ซึ่งการเดินจาริกแสวงบุญนี้ได้ทำกันเป็นประจำทุกปีโดยทำมาแล้วทั้งสิ้นรวมจำนวน 6 ครั้ง กระบวนจาริกแสวงบุญจะเดินไปยังทุกซอกทุกมุมของราชอาณาจักรทั้งนี้เพื่อนำ ‘ความเมตตา’ ไปเผยแพร่ตามท้องถื่นชนบทที่ถูกทำลายล้างจนแทบไม่มีอะไรเหลือ กระบวน ‘ธรรมยาตรา’ ครั้งล่าสุดยังได้เผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการสงวนรักษาสัตว์แวดล้อมอีกด้วย ในกัมพูชาขณะนี้พื้นที่ป่ากำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ผู้ร่วมกระบวนธรรมยาตราจะปลูกต้นไม้ทดแทนด้วยในทุกหนทุกแห่งที่พวกเขาเดินไปถึง

ท่านมหา (คำเรียกนี้ท่านชอบให้เพื่อนชาวตะวันตกใช้เรียกท่าน) เป็นชายในวัย 70 รูปร่างเล็กแต่แข็งแรง ใบหน้าฉายแววฉลาด ฉายแสงแห่งความรักความเมตตาและความกระตือรือร้น ผู้เขียนได้รับอนุญาตให้สัมภาษณ์ท่านครั้งหนึ่งในกรุงพนมเปญ สิ่งแรกที่ผู้เขียนถามท่านคือเรื่องเกี่ยวกับการประนีประนอม

“อาตมาเคยเสนอขอพระราชทานให้พอลพบกับผู้นำเขมรแดงอาวุโสคนอื่นๆ ด้วย ตามสายตาของเราคนกลุ่มนี้ได้ทำบาปกรรมเอาไว้มาก เขาได้ทำให้คนอื่นๆ จำนวนมากต้องทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส ถึงตอนนี้พวกเขาเองก็ต้องตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยเช่นเดียวกัน เขาจะต้องชดใช้กรรมถ้าไม่เป็นในภพนี้ก็ต้องเป็นภพหน้า เพราะฉะนั้นเริ่มชดใช้กรรมเสียเลยตั้งแต่ในตอนนี้ก็จะดี ยิ่งเริ่มเร็วขึ้นเท่าไรก็ยิ่งดีมากขึ้นเท่านั้น”

“พวกเขายอมรับข้อเสนอมั้ยเปล่าครับ”

“เปล่า แต่สักวันหนึ่งเขาอาจยอมรับ ทหารของพวกเขาเป็นจำนวนมากได้เข้ามาบวชเป็นพระ ทุกวันนี้พวกผู้ชายหนุ่มๆ ชาวเขมรเข้ามาบวชเป็นพระกันมาก แต่อาตมาต้องบอกอย่างตรงไปตรงมาว่าส่วนใหญ่แล้วที่เลือกเข้ามาบวชก็เป็นเพราะอยากจะหนีทหาร คนพวกนี้ไม่สนใจปฏิบัติธรรมเท่าไรนัก แต่ถึงอย่างไรก็ยังดีกว่าการสู้รบ ตอนนี้คณะสงฆ์จะใหญ่โตมากขึ้นทุกที”

“ในบ้านเมืองของท่านมีความรุนแรงและความไม่เป็นธรรมอยู่มาก แล้วตอนนี้เอดส์ยังเริ่มต้นแพร่ระบาดอย่างรุนแรงอีกด้วย ผมกลัวว่าระบบการแพทย์ของประเทศท่านจะรับมือไม่ไหว ท่านคิดว่ามีหนทางอะไรบ้างที่จะช่วยเยียวยารักษาประเทศได้”

“ความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เราทุกคนต่างล้วนแล้วแต่มีความทุกข์ แต่ก็ไม่ใช่ไร ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังจะดีขึ้น ตอนนี้คนกลับมาเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนี่คือหนทางเดียวที่จะล่องทุกข์ได้ รัฐบาลก็เหมือนกัน สักวันหนึ่งพวกเขาจะได้คิด ถึงแม้ว่าความทุกข์ก็จะยังคงมีอยู่ต่อไป ความทุกข์มีอยู่แล้วก็จะยังคงมีอยู่ต่อไปเช่นนี้แหละ”

“ตอนที่ท่านนำขบวนธรรมยาตราเดินเข้าไปในเขตของเขมรแดง ท่านและสาวกของท่านโดนลอบวางระเบิด ท่านมีความหวาดกลัวบ้างหรือไม่เกี่ยวกับขบวนธรรมยาตราครั้งต่อไป”

“เราเลือกที่จะก้าวไปที่ละก้าว สูดลมหายใจทีละครั้ง พยายามตั้งสติระลึกไว้ว่าเรากำลังทำอะไร กำลังคิดอะไร ด้วยการก้าวอย่างองมีสติ เราก็สามารถก้าวเข้าไปใกล้สันติภาพได้มากขึ้น ทุกที นี่คือสิ่งที่จะต้องดำเนินต่อไป ไม่มีอะไรจะมาหยุดยั้งได้”

“ผมอยากจะเข้าร่วมขบวนธรรมยาตราในครั้งต่อไปของท่าน แต่โชคไม่เข้าข้าง ผมต้องกลับไปประเทศไทย”

“แค่ก้าวไปที่ละก้าวอย่างมีสติทุกวันแบบที่เราทำอยู่ก็พอเพียงแล้ว ไม่สำคัญหรอกว่าตัวคุณจะอยู่ที่ไหน คนเขมรร่วมมือร่วมใจกับเราบำเพ็ญเพียรความมีสติไม่ว่าคนเขมรคนนั้นจะอยู่ในเมืองไทยหรือในอเมริกา คุณจะบำเพ็ญสติภาวนาในเชิงใหม่ก็ได้ สิ่งนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ”

“ท่านมหาช่วยกรุณาเล่าเรื่องพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชาให้ฟังสักหน่อย ผมเคยอ่านมาว่ากัมพูชาเป็นประเทศที่นับถือพุทธนิกายเถรวาท แต่ผมก็เห็นเรื่องหลายเรื่องที่เป็นของมหายาน และนครวัดก็เป็นของฮินดูใช่ไหมครับ”

“ใช่ คนที่นั่นบางคนก็เป็นพวกฮินดู เรื่องไม่ใช่เรื่องสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติ ศาสนาพุทธในกัมพูชามีทั้ง 3 นิกาย มีทั้งเถรวาท มหายาน และวัชรญาณ คุณจะเห็นคำสอนและคัมภีร์ซึ่งมาจากทั้ง 3 นิกาย แต่ว่าแก่นรากของทั้งหมดจะเหมือนกัน ถ้าหากว่าเรามองออกไปรอบๆโลกที่ล้อมรอบตัวเราอยู่เราจะเห็นว่าคำสอนต่างๆยังเป็นประโยชน์อยู่มาก”

“ศาสนาพุทธในกัมพูชาตอนนี้เป็นอย่างไบ้าง ท่านได้สูญเสียทั้งพระภิกษุและทั้งชีเป็นจำนวนมาก”

“เราจะต้องก้าวไปที่ละก้าว สูดลมหายใจทีละครั้ง”

ชาวตะวันตกบางคนเห็นว่าคำสอนของศาสนาพุทธล้วนแล้วแต่เต็มไปด้วยความเชื่อในโชคชะตา เน้นเรื่องทุกข์และการยอมรับความทุกข์ เป็นความเชื่อที่ทำให้คนยอมสยบและยอมรับในโชคชะตา ทำให้ยอมรับและยอมรับสิ่งที่ไม่น่าจะทนได้ ถ้าหากว่าเราได้ยินเฉพาะความจริงอันสูงสุด 2 ประการแรกใน 4 ประการของอริยสัจ 4 ซึ่งข้อแรกก็คือชีวิตคือความทุกข์ และข้อที่ 2 ก็คือเหตุแห่งความทุกข์คือความยึดมั่นถือมั่น การเข้าใจแบบนั้นของคนตะวันตกก็เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ แต่ว่าศาสนาพุทธยังก้าวไปไกลกว่านั้นอีก 2 ก้าว ความจริงข้อที่ 3 คือการพ้นทุกข์ ส่วนความจริงข้อที่ 4 คือหนทางดับทุกข์(การมีสติ การทำสมาธิและการปฏิบัติฝึกฝน) ในประเทศอย่างเช่นกัมพูชาทุกวันนี้ เมื่อต้องหาทางจัดการกับสิ่งที่เป็นหายนะภัยทั้งทางด้านสังคมและสุขภาพอย่างเช่น

เรื่องโรคเอดส์ ความทุกข์ก็เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ไม่ยากนัก สิ่งที่ทำให้ผู้คนยังคงมีพลังและยังมีจิตใจที่จะสู้ต่อไปได้ก็ได้อีกคำสอนของพระอย่างเช่นท่านมหาโฆษะนันตะ ซึ่งสอนว่าหนทางแก้ปัญหาย่อมมีอยู่⁴ ปัจฉิมโอวาทของพระพุทธองค์ซึ่งได้ตรัสสอนเอาไว้อย่างง่าย ๆ ด้วยความรู้เท่าทันโลกมีใจความว่าดังนี้ “ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

เชิงอรรถ

1. การเลือกตั้งที่มีขึ้นในกัมพูชาโดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นผู้ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น พรรคที่ได้รับชัยชนะคือพรรคอนุรักษนิยม “พุนซินเปก” ซึ่งมีเจ้ารณฤทธิ์ พระโอรสของเจ้านโรดมสีหนุ ทรงเป็นผู้นำ อย่างไรก็ตามพรรคที่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ก็ได้แก่พรรคซีพีพี (พรรคประชาชนกัมพูชา – Cambodian People’s Party) ภายใต้การนำของฮุนเซน ผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามหลังจากเขมรแดงล่มสลายลงในปีค.ศ.1978 ตั้งข้อแม้ว่าพรรคของตนเองจะต้องได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นรัฐบาลด้วย ฮุนเซนผู้ซึ่งในอดีตเคยเป็นผู้นำของเขมรแดงด้วยเช่นกันเป็นผู้ที่มีกำลังทหารอยู่ภายใต้การบังคับบัญชามากที่สุดในการกัมพูชาในขณะนั้น เขาอ้างว่าสงครามจะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่งถ้าหากว่าเขาไม่ได้รับอำนาจ องค์การสหประชาชาติยอมทำตามคำเรียกร้องเพราะไม่ต้องการให้การสู้รบเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพราะฉะนั้นชาวกัมพูชาจึงถูกปฏิเสธไม่ให้ได้มีรัฐบาลตามความต้องการของตนเองอีกครั้งหนึ่ง เจ้ารณฤทธิ์คือนายกรัฐมนตรีลำดับที่ 1 อย่างเป็นทางการและฮุนเซนคือนายกรัฐมนตรีลำดับที่ 2 แต่ในความเป็นจริงแล้วฮุนเซนคือคนที่ถูกมองกันว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในกัมพูชา

2. ในขณะที่หนังสือเล่มนี้กำลังพิมพ์อยู่ รัฐบาลผสมซึ่งมีสถานะไม่มั่นคงของกัมพูชามีอันเป็นต้องจบอายุลงอย่างรุนแรงด้วยการรัฐประหารของฮุนเซนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1997 เจ้ารณฤทธิ์นายกรัฐมนตรีลำดับที่ 1 ต้องอพยพลี้ภัยไปต่างประเทศ และกองกำลังของพระองค์ก็เริ่มต้นสู้รบกับกองกำลังของฮุนเซนทางภาคตะวันตกของกัมพูชา ทำให้หวั่นเกรงกันว่าสงครามกลางเมืองแบบเต็มรูปแบบอาจเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่งในกัมพูชาที่เป็นได้ ด้วยเหตุนี้เองความทุกข์ทรมานของประชาชนชาวกัมพูชาก็ยังคงมีอยู่ต่อไป

3. Personal communication, สมาคมพัฒนาสตรีแห่งกัมพูชา

4. ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1997 4 เดือนหลังจากการรัฐประหารโดยใช้ความรุนแรงของฮุนเซน พระมหาโฆษะนันตะเป็นผู้นำการเดินขบวนอย่างสันติไปตามถนนในกรุงพนมเปญเพื่อเรียกร้องให้ผู้นำประเทศหาทางแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี สำนักข่าวรอยเตอร์ประมาณการว่ามีคนประมาณ 1300 คน นำโดยพระในพระพุทธศาสนานับเป็นร้อยๆรูปและบรรดาชีได้เดินตามท่านมหาโฆษะนันตะเพื่อเรียกร้องสันติภาพโดยไม่หวั่นเกรงกระบอกปืน

5 ลาว

ท่องเที่ยวในสงครามเย็น

สภาวะทางด้านสุขภาพของประชาชนลาวมีบันทึกเอาไว้เป็นเรื่องเป็นราวน้อยและเป็นที่เข้าใจกันน้อยมาก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังคงเป็นประเทศปิด ม่านไม้ไผ่ยังคงถูกดึงลงมาปิดกัน ในแวดวงวิชาการทางด้านการแพทย์ข้อมูลและเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศลาวมีน้อยมาก และนอกจากนี้สื่อมวลชนในลาวก็มีจำนวนจำกัดและยังถูกตรวจสอบอย่างเข้มงวดจนอีกด้วย สิ่งพิมพ์ของรัฐบาลมักจะมีแต่การโฆษณาชวนเชื่อ ข้อมูลต่างๆที่ได้จากสื่อประเภทนี้ยังน่าสงสัยอีกด้วยว่าจะเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน พื้นที่แถบชนบท (ซึ่งจริงๆแล้วพื้นที่ส่วนใหญ่ของลาวยังเป็นชนบทอยู่ทั้งนั้น) เป็นพื้นที่ที่นักวิจัยและสื่อมวลชนเข้าไปไม่ถึง ในพื้นที่บางแห่งนั้นแม้แต่รัฐบาลเองก็ยังเข้าไปไม่ถึงด้วยซ้ำ ถนนมีอยู่เพียงไม่กี่เส้น ส่วนทางรถไฟนั้นไม่เคยมี หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปีค.ศ. 1994 มีข่าวลืออยู่ตลอดว่าเกิดการขาดแคลนข้าวอย่างรุนแรงจนอาจจะถึงขั้นทุพภิกขภัยเสียด้วยซ้ำในพื้นที่หลายๆแห่งในประเทศลาว รายงานข่าวต่างๆเหล่านี้ไม่เคยได้รับการยืนยันและไม่เคยมีการปฏิเสธข่าวอีกด้วยเหมือนกัน ในปีค.ศ. 1995มีรายงานข่าวว่าเกิดอหิวาตกโรคระบาดครั้งใหญ่ในพื้นที่หลายแห่งที่เกิดน้ำท่วม รายงานข่าวเหล่านี้ก็ไม่มีมีการยืนยันหรือปฏิเสธอีกเช่นกัน ดินแดนบางส่วนของลาวนั้นไม่เคยมีใครรู้จัก และไม่ใช่ว่าไม่รู้จักแบบธรรมดา แต่ไม่รู้จักถึงขนาดที่ว่าในปีค.ศ. 1995 มีการค้นพบชนเผ่าใหม่เผ่าหนึ่งตามแถบบริเวณภูเขา ชนเผ่านี้คือเผ่าที่รอดพ้นจากการยึดครองของฝรั่งเศสในช่วงที่ลาวตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส และนอกจากนี้ยังรอดพ้นจากการทำสงครามกับอเมริกาในช่วงที่อเมริกาทำสงครามกับลาวอยู่นานถึง 9 ปีอีกด้วย ประเทศลาวไม่ได้อยู่บนทางด่วนของข้อมูลข่าวสาร เพราะฉะนั้นหากคุณต้องการข้อมูลอะไรเกี่ยวกับลาวคุณจะต้องใช้วิธีเดินทางไปยังลาวเท่านั้น

มีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีครั้งใหญ่หนึ่งครั้งในประเทศลาว และนี่คือการสำรวจในกลุ่มคนประมาณ 9,449 คนที่อาศัยอยู่ในเวียงจันทน์อันเป็นเมืองหลวงของประเทศในช่วงระหว่างเดือนมกราคม ค.ศ. 1990 ถึงเมษายน 1993 การสำรวจครั้งนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างโรงพยาบาลมโหสถในเวียงจันทน์กับโรงพยาบาลโคชินในปารีส ผลจากการสำรวจครั้งนี้พบว่าผู้ติดเชื้อเพียงไม่กี่รายเท่านั้น กล่าวคือจากจำนวนประชากรในกลุ่มสำรวจทั้งหมดพบว่ามีผู้ติดเชื้อเพียง 18 ราย หรือประมาณ 0.2% หากพูดอย่างคร่าวๆก็คือประมาณ 1 คนจาก 500 คน ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่กล่าวคือผู้ติดเชื้อ 13 คนใน 18 คนเป็นผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 15-29 ปี ในกลุ่มผู้ติดเชื้อนี้ 12 คนเคยทำงานขายบริการทางเพศมาแล้วถ้าหากไม่ใช่ในประเทศจีนก็เป็นในประเทศไทยก่อนหน้านี้ที่การทดสอบหาเชื้อเอชไอวีจะปรากฏผลออกมาว่าเป็นบวก ประชากรที่เรานำมาสำรวจนี้ส่วนใหญ่ (5,176) เป็นผู้ที่บริจาคโลหิต สิ่งที่น่าสนใจก็คือในประชากรกลุ่มผู้บริจาคโลหิตนี้ไม่พบการติด

เชื้อเอชไอวีเลย (95%ของผู้บริจาคโลหิตเป็นผู้ชาย) トラบจนกระทั่งถึงปีค.ศ. 1993 มีคนลาวเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เสียชีวิตอย่างเป็นทางการด้วยโรคเอดส์

ด้วยข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา (สมมุติว่าเราสามารถเชื่อถือข้อมูลหลักฐานดังกล่าวได้) เราสามารถระบุเรื่องราวเกี่ยวกับเอชไอวีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจนถึงปี ค.ศ. 1993 ได้หลายอย่างด้วยกัน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน (ลาวมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย พม่า กัมพูชา เวียดนามและจีน) ลาวมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีไม่มากนัก ข้อมูลที่ค้นพบในหมู่ผู้บริจาคโลหิตทำให้ใจชื้น จำนวนประชากรผู้บริจาคโลหิตที่เราสำรวจจัดว่ามีจำนวนมาก การที่ในกลุ่มประชากรนี้มีผู้ติดเชื้อน้อยแสดงให้เห็นว่าการแพร่กระจายของเอชไอวีในกลุ่มประชากรทั่วไปมีน้อย ผู้ติดเชื้อที่เราค้นพบคือผู้หญิงและเด็กสาวที่เคยทำงานขายบริการทางเพศในประเทศเพื่อนบ้าน เพราะฉะนั้นแนวโน้มก็คือการติดเชื้อเอชไอวีน่าจะเป็นการไปติดเชื้อมาจากภายนอกประเทศมากกว่าจะเป็นการระบาดอยู่ภายในประเทศ

อย่างไรก็ตามการค้นพบดังที่กล่าวมาแล้วมีปัญหาอยู่บางประการ ซึ่งนั่นก็คือเวียงจันทน์ไม่ใช่ประเทศลาว และตัวอย่างจากเวียงจันทน์ก็คือตัวอย่างของเขตเมืองในประเทศที่ส่วนใหญ่แล้วยังคงเป็นชนบท พื้นที่บริเวณชายแดนที่ติดต่อกับพม่า (รัฐฉาน) และยูนนานไม่ได้รับการสำรวจทั้งๆที่พื้นที่เหล่านี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นจุดสำคัญที่โรคเอดส์เริ่มต้นแพร่เชื้อและเกิดการระบาด และนอกจากนี้ข้อมูลต่างๆยังหยุดอยู่เพียงแค่ปีค.ศ. 1993 เท่านั้น

ถ้าหากว่าการเฝ้าติดตามสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทยหยุดอยู่เพียงแค่ปีค.ศ. 1987 เราก็อาจคิดว่าประเทศไทยไม่มีอะไรน่าเป็นกังวลเกี่ยวกับโรคเอดส์ก็เป็นได้ บทนำของรายงานผลการศึกษาที่โรงพยาบาลมโหสถและโคชินดำเนินการร่วมกันมีอะไรบางอย่างที่สมควรจะต้องพิจารณาให้ลึกซึ้ง

การติดเชื้อเอชไอวีในสาธารณรัฐลาว

บ.ช.ประสงค์สิทธิ์ พ.แบลนซ์ ค.พูนัง ส.อินทรีย์เชียงใหม่ ว.ราชโพ ค.สีธาตุ

มีการรายงานว่าผู้ติดเชื้อโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือเอชไอวีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย ส่วนในประเทศจีนตอนใต้ นั้น จำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นเช่นกันแต่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ลาวฟิลาอร์) ตั้งอยู่ตอนใจกลางของคาบสมุทรอินโดจีนโดยมีพม่าและจีนอยู่ทางตอนเหนือ กัมพูชาอยู่ทางตอนใต้ เวียดนามอยู่ทางตะวันออก และประเทศไทยอยู่ทางตะวันตก ปัจจัยต่างๆหลายอย่างอย่างอันได้แก่การที่ระบบเศรษฐกิจของลาวกลายเป็นระบบเปิด การสร้างเส้นทางคมนาคมต่างๆตลอดจนการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งได้เสร็จสมบูรณ์ลงแล้ว ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่อาจทำให้การติดเชื้อเอชไอวีในลาวเพิ่มจำนวนสูงขึ้น พื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น 80% เป็นภูเขา มีความหนาแน่นของ

ประชาน้อย (17 คน/ตารางกิโลเมตร) สภาพของประเทศส่วนใหญ่ยังคงเป็นชนบท เพราะฉะนั้นการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในระดับชาติจึงเป็นเรื่องยากที่จะจัดทำขึ้น

บทนำดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นทางเลือก 2 ทางของลาว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นทางเลือกทางไหนก็ล้วนแล้วแต่ไม่น่ายินดีทั้งสิ้น พื้นที่ของลาวซึ่งอยู่ใจกลางของอินโดจีนและล้อมรอบด้วยแผ่นดินนั้นมีคนอยู่อย่างเบาบางและมีความยากจนมาก แต่ลาวกลับถูกล้อมรอบไปด้วยประเทศต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ในช่วงแห่งความเปลี่ยนแปลงและกำลังเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง เศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้นกำลังเฟื่องฟูและปัญหาทางด้านสังคมก็กำลังรุนแรงหนักหน่วงยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน ประเทศเพื่อนบ้านของลาวต้องการให้ลาวเปิดประเทศ พวกเขาต้องการสร้างไฟฟ้าพลังน้ำโดยอาศัยพลังจากลำน้ำต่างๆ ที่ไหลอยู่ตามเทือกเขาของลาว พวกเขาต้องการไม้ ต้องการจะทำการค้าตามลำแม่น้ำโขงและต้องการสร้างถนน แต่เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ก็คือลาวยังคงยืนยันทันที่จะแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยว การยืนยันทันที่จะแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวของลาวจะเป็นอุปสรรคขัดขวางทำให้เส้นทางถนนและรางรถไฟที่จะเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยกับจีน ระหว่างประเทศไทยกับเวียดนาม และระหว่างตอนเหนือของประเทศไทยกับทางตะวันตกเฉียงเหนือของลาวและรัฐฉานของพม่าตลอดจนยาวนานสร้างขึ้นไม่ได้ ดินแดนบริเวณนี้คือเขต “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” อันเป็นเขตการค้าและเป็นเขตการเดินทางที่ประเทศอื่นๆ ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าอาจสร้างความร่ำรวยให้กับประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ถ้าเพียงแต่ลาวจะยินยอมตาม อย่างไรก็ตามก็ตราบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้พรรคคอมมิวนิสต์ที่ปกครองลาวอยู่ยังไม่ยินยอม

สะพานมิตรภาพไทย-ลาวที่นักวิจัยของโรงพยาบาลมโหสถ-โคชินกล่าวถึงนั้นสร้างขึ้นด้วยเงินในโครงการพัฒนาของรัฐบาลออสเตรเลีย สะพานเปิดใช้เป็นทางการในปีค.ศ. 1994 เป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างเมืองเวียงจันทน์กับหนองคายซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คนลาวธรรมดาจะไม่ได้รับอนุญาตให้ข้ามสะพานนี้ถ้าหากว่าไม่ได้รับอนุญาตเป็นพิเศษทั้งนี้รัฐบาลอ้างว่าเป็นห่วงเรื่อง ‘ความปลอดภัยทางการจราจร’ เมื่อข้ามสะพานไปแล้ว คน

ลาวจะได้รับอนุญาตให้อยู่ในเมืองไทยได้เพียงแค่ 3 วันเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกเมืองหนองคายอีกด้วย การเดินทางจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวดกดขันโดยคณะกรรมการ ‘โปลิตบูโร’ อันประกอบด้วยนายพลสูงอายุของพรรคคอมมิวนิสต์ (เชื่อกันว่ามีอยู่ 7 คน) ซึ่งคณะกรรมการนี้มีอำนาจปกครองประเทศมาตั้งแต่ปีค.ศ. 1975

เอชไอวีคือหนึ่งในภัยอันตรายที่คนลาวมองเห็นว่าจะเข้ามาเยือนถ้าหากว่าลาวเปิดประเทศและมีการเดินทางเข้าออกประเทศ อย่างไรก็ตามคนลาวที่เป็นผู้ให้ข่าวให้ความเห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์นั้นกลัวเรื่องข้อมูลข่าวสารและเรื่องความคิดเห็นมากเกินไปกว่ากลัวเชื้อไวรัส

นอกจากนี้คณะผู้ปกครองประเทศยังเป็นกังวลเรื่องอื่นๆ อีกด้วย การเปิดประเทศมากขึ้นจะยิ่งเผยให้เห็นว่าคณะรัฐบาลเผด็จการที่ปกครองประเทศมาอย่างยาวนานนั้นต้องพึ่งรายได้จากการค้าฝิ่นมากมายเพียงใด ประเทศลาวคือประเทศอันดับ 2 รองจากพม่าที่ผลิตฝิ่นและเฮโรอีนมากที่สุดในโลก เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดเลยที่รัฐบาลลาวคือรัฐบาลแรกที่รับรองสลอร์ก (SLORC) เพียง 3 อาทิตย์หลังจากการกวาดล้างครั้งใหญ่ในพม่าในปีค.ศ. 1988 ลาวกับพม่ามีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น เฮโรอีน (ไฟฟ้าพลังน้ำ ไม้ และกาแฟซึ่งมีปริมาณไม่มากนัก) คือสิ่งสำคัญที่สุดที่นำเงินรายได้จากต่างชาติเข้าประเทศ

ธุรกิจค้าเฮโรอีนยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ปกครองประเทศกับชนกลุ่มน้อยเผ่าม้งและเข้าซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าหลักที่ปลูกฝิ่นขาย ความขัดแย้งดังกล่าวยังไม่ได้คลี่คลายลง ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เริ่มต้นปลูกฝิ่นเพื่อหาเงินมาจ่ายเป็นค่าภาษีรายหัวที่ฝรั่งเศสเรียกเก็บในยุคที่ลาวเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวยังรบไว้กับประเทศฝรั่งเศสและต่อมาได้รับให้ประเทศอเมริกาในช่วงสงครามอินโดจีน สายสัมพันธ์ที่มีต่อฝรั่งเศสและอเมริกานี้เองทำให้ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเมื่อคอมมิวนิสต์เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ตัวเลขจากการประมาณการบางแหล่งกล่าวว่าประชากรม้งที่ถูกฆ่าตายนับมีถึงประมาณ 1 ใน 4 หรือประมาณ 250,000 คน และประชากรอีกประมาณ 200,000 คน ถูกบีบบังคับให้ลี้ภัยออกนอกประเทศโดยขบวนการประเทศลาว ผู้ลี้ภัยเหล่านี้มีจำนวนมากที่ลี้ภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และต่อมาในที่สุดก็ได้ไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ส่วนพวกที่ไม่สามารถขยับขยายไปไหนได้ก็ยังคงอยู่ที่ค่ายผู้ลี้ภัยในเมืองไทยในปีค.ศ. 1993 การอพยพผู้ลี้ภัยเหล่านี้คืนกลับสู่ประเทศลาวเป็นหนึ่งใน การกระทำที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในยุคท้ายๆของการยึดครองลาวของ เวียดนาม และการอพยพนี้เกือบทำได้เสร็จสมบูรณ์ในปีค.ศ. 1996 แต่ความตึงเครียดขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่อย่างค่อนข้างรุนแรง มีข่าวลือว่าชนเผ่าม้งถูกฮือขึ้นต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของลาว แต่ก็อีก เช่นเคยข่าวลือไม่ได้รับการยืนยันว่าถูกต้องหรือไม่ สิ่งที่เกิดขึ้นบนเทือกเขาสูงเหล่านี้เป็นความลับที่ไม่มีใครล่วงรู้ เป็นความลับที่ถูกซุกซ่อนอยู่เฉกเช่นเทือกเขาสูงที่ไร้ถนนเข้าถึงอันเป็นต้นกำเนิดของ

ข่าวลือเหล่านั้น

เวียงจันทน์

การมาถึงเมืองเวียงจันทน์หลังจากที่เดินทางมาจากเชียงใหม่นั้นก็เหมือนกับการก้าวลงจาก เทียบบินที่มาจากสนามบินเจเอฟเค (จอห์น เอฟ. เคนเนดี...ผู้แปล) ในนิวยอร์กลงสู่พื้นราบอันกว้างใหญ่ของรัฐมอนทานาในตอนกลางบ่าย ท้องฟ้าแลดูน่าตื่นตาตื่นใจ บ่ายวันที่ผู้เขียนก้าวลงจากเครื่องบินนั้นท้องฟ้าเป็นสีฟ้าสดใสโดยมีกลุ่มเมฆสีขาวเป็นหย่อมๆอยู่เหนือศีรษะ ไกลออกไปทางทิศใต้คุณจะได้เห็นแสงทอประกายอยู่เหนือลำน้ำโขง ไกลโพ้นออกไปทางทิศเหนือจะเห็นแนวตั้งของ

สายฝนที่กำลังตกอยู่ ส่วนที่เฉียงไปทางทิศตะวันตกนั้นพระอาทิตย์กำลังแผดแสงแรงกล้า ท้องฟ้าที่สดใสสวยงามเช่นนี้กลายเป็นประวัติศาสตร์ไปแล้วในเมืองเชียงใหม่ว่าที่แอ่งเขื่อนเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่นั้นท้องฟ้าจะปกคลุมด้วยม่านหมอกสีควันบุหรี่อยู่ตลอดทั้งปีตลอดทั้งชาติ และแม้กระทั่งฟ้าส่วนที่อยู่สูงขึ้นไปที่แลเห็นเป็นสีฟ้าๆก็ยังแลดูหม่นมัวด้วยฝุ่นละอองและสารตะกั่วจากท่อไอเสีย

เวียงจันทน์เป็นเมืองที่เชื่องช้า รถราที่มีอยู่เพียงน้อยนิดเคลื่อนตัวไปบนถนนขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อด้วยอัตราความเร็วที่มองดูเหมือนกับเรือแล่นมากกว่ารถแล่น หลังจากที่ต้องเจอกับการจราจรที่เหมือนบ้าคลั่งของไทยมาแล้ว การจราจรในลาวจึงอดทำให้คุณประหลาดใจไม่ได้ ประชากรลาวนั้นว่ากันว่ามีอยู่ประมาณ 193,505 คน ในปีค.ศ. 1995 แต่เท่าที่สังเกตดูรู้สึกราวกับน่าจะมียังแค่ 1 ใน 10 ของจำนวนที่ประมาณการเอาไว้เท่านั้น เมืองเวียงจันทน์ตั้งอยู่บนที่ราบอันกว้างขวางริมฝั่งแม่น้ำโขง พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำตรงบริเวณที่น้ำแห้งขอลงไปชาวบ้านจะพากันมาปลูกพืชผักเป็นแปลง ทำให้เมืองเวียงจันทน์มองดูเหมือนกับมีทุ่งข้าวโพดเป็นฉากหอมแรมประปรายอยู่เบื้องหลัง สภาพของเมืองทำให้เกิดความรู้สึกว่ามันน่าจะเป็นเมืองเล็กๆในชนบทมากกว่าจะเป็นเมืองใหญ่ เป็นเมืองที่มีอนุสรณ์สถานขนาดใหญ่โตมหึมา ซึ่งอนุสรณ์สถานดังกล่าวไม่ได้ช่วยทำให้เรารู้สึกว่านี่คือเมืองหลวง แต่กลับเป็นเสมือนเครื่องเตือนใจให้นึกถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่เวียงจันทน์ต้องผ่านพบมา และเป็นเรื่องราวที่ไม่น่าเชื่อเสียอีกด้วย ประเทศลาวมีประตูล้อมหรืออาร์ค เดอ ตริออมพ์ (Arc de Triomphe) ในรูปแบบที่จำลองมาจากฝรั่งเศส ประตุนั้นตั้งตระหง่านอยู่เหนือวงเวียนจราจร และหันหน้าเข้าหาวังที่พักของประธานาธิบดี โดยมีรูปแบบของการวางผังเหมือนกับในปารีสอย่างไม่มีผิดเพี้ยน ภาพที่เห็นแทนที่จะเป็นเครื่องหมายแสดงอำนาจ แต่กลับเป็นเสมือนฉากเด่นที่ยังคงหลงเหลืออยู่ของระบอบอาณานิคมที่เคยเข้าครอบครองประเทศ เราสามารถพูดอย่างเดียวกันได้เกี่ยวกับตึกรามอันใหญ่โตทะนงทะนึ่งเกลียดที่พวกโซเวียตได้สร้างขึ้นไว้ ตึกราวๆและเก่าๆพวกนี้แทนที่จะเป็นเครื่องหมายแสดงสายสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับลาว แต่มันกลับยิ่งทำให้สภาพในเมืองลาวมองดูขัดแย้งกันหนักยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งนี้เพราะสภาพของเมืองที่แท้จริงนั้นเต็มไปด้วยบ้านหลังเดี่ยวเก่าๆโทรมๆ ตามทางเดินเท้ามีต้นกล้วยขึ้นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ก็ยังมีเด็ก มีไก่และสุนัขเดินไปเดินมาอยู่ที่นั่นบ้างที่นั่นบ้างอีกด้วย

เมืองเวียงจันทน์ไม่มีหนังสือพิมพ์รายวัน อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ (Bangkok Post) จะหาได้บ้างเป็นบางครั้งคราว มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ออกเป็นรายสัปดาห์ชื่อ 'เวียงจันทน์รายสัปดาห์' (Vientiane Weekly) หนังสือรายสัปดาห์ฉบับนี้น่าอ่านมาก ถ้ามองในแง่ของวัฒนธรรม ไม่ใช่ในแง่ของข่าว สิ่งที่คุณลาวที่มีการศึกษาอ่านเพื่อหาข่าวก็คือแผ่นแป้กซ์ที่นำมาโรเนียว บนแผ่นแป้กซ์นี้จะมีข่าวสั้นๆในลักษณะเหมือนโทรเลข โดยอาจเป็นข่าว

ต่างประเทศที่ย่อมาจากข่าวของสำนักข่าว ‘ซินหัว’ (Xinhua) ของจีน หรืออาจเป็นข่าวต่างประเทศต่างจากทางรัฐบาล ข่าวต่างๆในแผ่นแฟกซ์นี้จะเขียนเป็นภาษาอังกฤษที่ใช้การได้ดี และที่น่าประหลาดใจก็คือมีการรายงานข่าวเรื่องการขาดแคลนข้าวในเมืองหลวงพระบางและการรายงานข่าวเรื่องอหิวาตกโรคระบาดที่เมืองเวียงจันทน์ด้วย

ผู้เขียนจะไม่เล่าให้ผู้่านฟังว่าต้องผ่านความยากลำบากหนักหนาขนาดไหนเพื่อจะนัดพบกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในเวียงจันทน์ เจ้าหน้าที่ระดับต่ำๆของรัฐบาลหัวเราะหึๆที่เห็นผู้เขียนพยายาม เขาบอกผู้เขียนว่าชื่อประเทศ ‘Lao PDR’ (Lao People’s Democratic Republic) แปลว่า Laos Please Don’t Rush ซึ่งแปลว่า ‘ลาวโปรดอย่ารีบร้อน’ อย่างไรก็ตามชื่อเดียวกันนี้คนต่างชาติจะแปลว่า Lao Perdition Required หรือ ลาว-ต้องจ่ายเบี้ยเลี้ยง ถ้าคุณ ไม่จ่ายให้เจ้าหน้าที่มาเข้าร่วมประชุมกับคุณ ก็แปลว่าคุณจะต้องลงเอยด้วยการกินกาแฟกับขนมที่เตรียมมาเลี้ยงในงานประชุมเพียงคนเดียวจนพุงกาง

ความสำเร็จอย่างหนึ่งของการเดินทางไปลาวในครั้งนี้ก็คือการได้มีโอกาสเดินทางลึกเข้าไปในประเทศเพื่อไปยังหนึ่งในเขื่อนใหญ่ที่สร้างขึ้นเพื่อผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ เราเดินทางลึกเข้าไปในประเทศโดยใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ของจีนที่ข้างท้ายเปิดโล่ง เราเดินทางขึ้นไปทางเหนือของเวียงจันทน์ ขึ้นไปยังดินแดนที่ราบสูง เมื่อเราออกพ้นตัวเมืองแล้วบนถนนมีรถอื่นๆอยู่เพียงไม่กี่คันเท่านั้น (แต่แม้กระนั้นก็ติดคันที่เรา นั่งก็ยังคงที่จะชนเข้ากับรถอีกคันหนึ่งไม่ได้ ซึ่งรถคันที่เราชนคือรถยนต์นั่งยี่ห้อโตโยต้าของโซเวียต โชคดีที่ไม่ได้มีความเสียหายมากมายนัก) การจราจรที่เราเห็นมีอยู่หนาดก็คือรถบรรทุกไม้ซึ่งบรรทุกไม้ ضخขนาดใหญ่มาเป็นขบวนไม่ขาดสายเพื่อมุ่งหน้าตรงไปยังดินแดนทางตอนเหนือของประเทศจีน เศรษฐกิจที่กำลังเฟื่องฟูของจีนทำให้ไม้เนื้อแข็งเป็นที่ต้องการอย่างยิ่ง นอกจากนี้ไม้เนื้อแข็งยังเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งมีศรีสุขของจีนมาอย่างยาวนานแล้วอีกด้วย อย่างไรก็ตามเราเดินทางไปไม่ถึงเขื่อนทั้งนี้เพราะรถของเราเกียร์เสียไปหลายเกียร์ เพราะฉะนั้นจึงได้ขึ้นถนนที่สูงชันมากไม่ได้ แต่เราก็เดินทางลึกเข้าไปในประเทศได้พอสมควร และในดินแดนแถบชนบทนี้เองหลายสิ่งหลายอย่างได้เผยให้เราเห็น ในชนบทของลาวทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปอย่างเชื่องช้ายิ่งกว่าในเวียงจันทน์ เศรษฐกิจที่หล่อเลี้ยงชนบทอยู่ก็คือกระบวนการเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม มีเมืองเล็กๆอยู่ตรงนั้น หมู่บ้านเล็กๆอยู่ตรงนี้ กระจัดกระจายอยู่ที่นี่บ้างที่นั่นบ้าง มีร่องรอยของการค้าขายน้อยมาก และนอกจากนี้ยังมองไม่เห็นเลยว่าจะมีผลผลิตอะไรบ้างที่มีปริมาณมากเพียงพอที่จะค้าขายได้ ถ้าหากไม่นับโรงเลื่อยที่เลื่อยไม้ให้กับบรรดาถาวรรถต่างๆแล้วก็ยังมองไม่เห็นว่ามีอุตสาหกรรมอะไรอีก บริเวณใดที่พื้นดินเป็นที่ราบและมีน้ำเพียงพอที่จะกลายเป็นนาข้าว ทว่าปีนั้นเป็นปีที่มีมรสุมหนักมาก เพราะฉะนั้นบริเวณพื้นที่ราบต่ำจึงยังคงมีน้ำท่วมขังอยู่

แถบชนบทในลาวเป็นถิ่นที่อยู่ของชนกลุ่มน้อยมากมายหลายกลุ่มที่อยู่สลับกันไปมาจนดูเหมือนกับแปลงปลูกข้าว คนที่อยู่ในแต่ละหมู่บ้านดูเหมือนจะมีเชื้อชาติที่แตกต่างกันออกไป

หมู่บ้านนี้เป็นเชื้อชาติหนึ่ง พอถัดไปอีกหมู่บ้านก็กลับกลายเป็นอีกเชื้อชาติหนึ่ง ถัดจากหมู่บ้านม้ง เป็นหมู่บ้านไทยดำ ถัดจากหมู่บ้านไทยดำเป็นหมู่บ้านลาว ถัดจากลาวเป็นเข่า ต่อจากเข่าดูเหมือนจะเป็นหมู่บ้านไทยดำอีกหมู่บ้านหนึ่ง หรือไมอย่างนั้นก็เป็นชนเผ่าย่อยของลาว สิ่งที่คนเผ่าต่างๆ เหล่านี้มีร่วมกันก็คือความยากจน บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นกระท่อมหรือเพิงแบบง่ายๆ ไม่มี น้ำประปาหรือไฟฟ้า ส่วนส้วมก็มักจะเป็นส้วมหลุมสร้างอยู่นอกบ้าน บ่อยครั้งจะสร้างอยู่เหนือลำธารที่มีน้ำไหล ในที่มีระบบระบายน้ำเสีย (เราจะเห็นบ้างในเมืองใหญ่ๆ) ระบบระบายน้ำจะเป็น ท่อแบบเปิด เพราะฉะนั้นจึงเข้าใจได้ไม่ยากเลยว่าเหตุใดโรคหวัด โรคท้องร่วงยังคงเป็นปัญหาอยู่ใน ประเทศนี้ บรรดาชาวนาที่เดินย่ำอยู่ในท้องนาจนโคลนสูงขึ้นมาถึงเหนือเข่าต้องเสี่ยงเรื่องการติดเชื้อพยาธิใบไม้และพยาธิอื่นๆด้วยเช่นกัน เด็กๆที่เป็นโรคหูด โรคฝีโรครันปอดสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ในบางหมู่บ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านของชาวม้ง ซึ่งในหมู่บ้านเหล่านี้เด็กๆส่วนใหญ่ที่เรา เห็นมีสภาวะทุพโภชนาการ

หลวงพระบาง

หลวงพระบางคือเมืองหลวงเก่าของลาว เป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวในยุคก่อนหน้านี้นี้ หลวงพระบางตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเช่นเดียวกับเวียงจันทน์ เพียงแต่ว่ามันตั้งอยู่บนส่วนของแม่น้ำที่โค้งลึกเข้ามาในแผ่นดิน และนอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่ล้อมรอบด้วยภูเขาอีกด้วย ถึงแม้ว่าเมืองนี้จะไม่ใช่ศูนย์กลางของการค้าขายอีกต่อไป แต่มันก็ยังเป็นอัญมณีของวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมของลาว ในภาษาลาวเมืองนี้มีชื่อว่า ‘เมืองหลวง’ ซึ่งแปลว่าเมืองใหญ่หรือเมืองหลัก ถ้าหากจะเดินทางมาหลวงพระบางจากเมืองไทย คุณจะต้องเดินทางโดยใช้เส้นทางถนนมาจนถึงทางตอนเหนือของประเทศไทย จากนั้นก็ข้ามแม่น้ำโขงอันเป็นแม่น้ำที่แบ่งแยกพรมแดน ไทย-ลาว เมื่อข้ามแม่น้ำโขงแล้วคุณก็จะเดินทางมาถึงบ้านห้วยทราย จากบ้านห้วยทรายคุณสามารถนั่งเรือสินค้ามายังหลวงพระบางได้

บ้านห้วยทรายนั่นทันสมัยและอัปลักษณ์ จริงๆแล้วมันเป็นเมืองค้าขายในสมัยก่อน ในยุค ศตวรรษที่ 18 และ 19 กองคาราวานสินค้าจากยูนนานที่เดินทางล่องลงมาตามเส้นทางสายไหมจะเดินทางลงมาเจอแม่น้ำโขงที่บ้านห้วยทรายแห่งนี้ จากนั้นกองคาราวานสินค้าจะข้ามแม่น้ำโขงไปยังเมืองเชียงของในฝั่งไทย และจะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันที่เชียงรายและเชียงใหม่ ต่อจากนั้น พวกเขาก็จะข้ามกลับมายังฝั่งลาวและเดินทางไปตามลำน้ำโขงเพื่อขึ้นไปยังเมืองหลวงของลาว เส้นทางเดินทางในครั้งโบราณเส้นทางนี้กำลังจะกลับมาคึกคักอีกครั้งหนึ่ง แรงงานชาวจีนเดินทางลงมายังบ้านห้วยทรายเพื่อมองหางานทำในลาว สินค้าจากไทยถูกขนขึ้นเรือเพื่อเดินทางเข้าลาวจากเมืองเชียงราย แล้วต่อจากนั้นก็อาจจะถูกขนส่งต่อโดยทางถนนเพื่อขึ้นเหนือต่อไป หรือไม่เช่นนั้น ก็อาจถูกขนล่องเรือไปตามลำน้ำโขง สินค้าต่างๆเหล่านี้มีป็นรวมอยู่ด้วย ซึ่งป็นนี้จะขายกันอย่างเปิดเผยตามท้องถนนในบ้านห้วยทราย นอกจากนี้ยังมีสารเคมีต่างๆที่จำเป็นจะต้องใช้ในการผลิต

เฮโรอินจากฝิ่น ทางตอนเหนือของบ้านห้วยทรายมีรายงานข่าว (ซึ่งแน่นอน ข่าวนี้ไม่มีการยืนยัน) ว่ามีโรงงานผลิตเฮโรอินขนาดใหญ่ตั้งอยู่หลายโรง ฝิ่นจากรัฐฉานก็มีรายงานข่าวว่าถูกส่งมาผลิตเป็นเฮโรอินทางตอนเหนือของลาวแห่งนี้ เส้นทางสายไหมสายเก่าจึงกลายเป็นเส้นทางลำเลียงผงสีขาวที่ได้รับการทำให้บริสุทธิ์แล้วไปยังเมืองคุนหมิงในจีน ต่อจากจีนผงสีขาวดังกล่าว จะถูกขนส่งต่อโดยทางอากาศไปยังเมืองเซี่ยงไฮ้ ต่อจากเซี่ยงไฮ้ก็จะไปฮ่องกง และต่อจากฮ่องกงมันก็จะออกสู่ตลาดในประเทศทางตะวันตก เพราะฉะนั้นเมืองท่าเล็กๆริมฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งดูเหมือนกำลังหลับใหลและไร้ความสำคัญแห่งนี้แท้ที่จริงแล้วคือจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของขบวนการซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่ความน่ากลัวสยดสยองที่เมืองฮาร์เลม เมืองนอร์ค และเมืองวัตส์ในโลกละวันตก

ถนนที่ทอดขึ้นไปทางเหนือจากบ้านห้วยทรายอันเป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยกับจีนตอนใต้ฉันได้มีการวางแผนกันเอาไว้ว่าจะให้เป็นกุญแจดอกสำคัญของการเจริญเติบโตของเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ การวางแผนพัฒนาถนนนี้ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) ถ้าหากว่าการพัฒนาถนนประสบผลสำเร็จบ้านห้วยทรายคงต้องเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลจากหน้ามือไปเป็นหลังมือ สิ่งนี้จะมีผลกระทบต่อธุรกิจค้าเฮโรอินอย่างไรยังไม่มีใครรู้ (ความคิดที่ว่าธนาคารพัฒนาเอเชียอันเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมกำลังช่วยพัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่จะช่วยเอื้อต่ออุตสาหกรรมการค้าเฮโรอินนั้น ถ้าหากเผชิญไม่ใช่เรื่องน่าเศร้าอย่างสุดประมาณ มันก็คงทำให้เรารู้สึกขบขันอย่างยิ่งเป็นแน่)

หลังจากรุ่งอรุณได้ไม่นานนักคณะของเราก็พากันปีนป่ายขึ้นไปนั่งอยู่บนหลังคาโลหะของเรือสินค้า เราจะต้องเดินทางด้วยการนั่งไปบนหลังคาเรือแบบนี้เป็นเวลาถึง 2 วันด้วยกัน 2 วันซึ่งเราได้เห็นหมู่บ้านต่างๆรวมแล้วประมาณ 20 หมู่บ้าน ได้เห็นเมืองที่เป็นเมืองค้าขายเล็กๆหนึ่งเมือง และนอกจากนี้ยังได้เห็นป่าทึบที่ปกคลุมยอดเขาอยู่เป็นระยะทางยืดยาวนับเป็นไมล์ๆ

หมู่บ้านหลายแห่งที่เราเดินทางผ่านคือหมู่บ้านของชาวม้ง หมู่บ้านเหล่านี้คือหมู่บ้านใหม่ ความที่บ้านสร้างด้วยไม้ไผ่และหลังคามุงด้วยจากหรือแฝกมันจึงมองดูเก่าพอๆกับหมู่บ้านริมน้ำแห่งอื่นๆ ดินแดนแถบนี้ปกติแล้วไม่ใช่พื้นที่ที่พวกม้งอาศัยอยู่ พวกม้งมักจะอาศัยอยู่ตามภูเขาหรือตามดอย พวกม้งมักทำการเกษตรกรรมอยู่บนเทือกเขา คนเผ่านี้ไม่ใช่คนแถบลุ่มแม่น้ำอย่างไ้ก็ตามความที่ม้งไม่ไว้ใจรัฐบาลที่กำลังมีอำนาจอยู่ในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง พวกเขาจึงพยายามมาอาศัยอยู่ในบริเวณที่ใกล้กับเขตแดนประเทศไทยซึ่งค่ายผู้ลี้ภัยในเมืองไทยอยู่ห่างออกไปเพียงแค่การเดินทางโดยเรือเพียงไม่กี่ชั่วโมงเท่านั้น และก็เหมือนกับบรรดาผู้ลี้ภัยชาวเขมนั่นเอง พวกม้งไม่สามารถอพยพกลับคืนสู่ถิ่นฐานได้ ทั้งนี้เพราะพื้นดินบริเวณนั้นถูกฝังกับระเบิดหรือมีระเบิดที่ยังไม่ได้รับระเบิดอยู่อีกเป็นจำนวนมาก

แม่น้ำในเวลานั้นน้ำมากจนขึ้นมาปริ่มฝั่ง ผู้เขียนหลบไปนั่งกับก้นเรือเป็นเวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงเพื่อเลี่ยงแดด เรือลำนี้บรรทุกกระเบื้องไยหินหรือกระเบื้องแอสเบสทอสไปหลวงพระบาง เพราะฉะนั้นเรือจึงหนักมาก พวกมัลย์เรือที่กัปตันบังคับอยู่บนนั้นเชื่อมต่อกับหาง

เสื้อที่อยู่ท้ายเรือโดยสายโซ่ที่ทอดอยู่ข้างลำเรือทั้ง 2 ด้าน เรือมีความยาวประมาณ 30 ฟุต เมื่อ กัปตันหมุนพวงมาลัยหางเสือก็จะหมุนไปตามพวงมาลัยโดยผ่านสายโซ่ที่เชื่อมต่ออยู่ ด้วยน้ำหนัก และความยาวของลำเรือ กัปตันจึงต้องคอยระวังวงสวิงของเรือซึ่งจะบิดเป็นวงกว้างมาก เขาต้อง วาดหัวเรือผ่านคลื่นในขณะที่ท้ายเรือบิดเป็นวงกว้างไปทางด้านซ้ายที่ทางด้านขวาที่อยู่ตลอด โซ่ที่ เชื่อมต่อระหว่างพวงมาลัยกับหางเสือเรือตอบสนองเป็นอย่างดีเวลาที่กัปตันบังคับเรือ อย่างไรก็ตาม การบังคับเรือไม่ใช่เรื่องง่ายและกัปตันต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา นัยน์ตาของกัปตันต้องคอยจ้อง จับอยู่ที่กอนหิน กระแสน้ำ และหนทางข้างหน้า ช่วงเวลา 2 วันเต็มๆที่เราเดินทาง กัปตันไม่เคยแม้แต่จะเผลอเข้าใกล้กอนหินหรือเข้าใกล้แก่งน้ำเชี่ยว และนอกจากนี้ยังไม่เคยลดความเร็วของ เรือลงอีกด้วย ประเทศด้อยพัฒนาน้อยก็ได้พัฒนาคน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้พัฒนาสิ่งอื่นๆก็ตามที่

แถบชนบทของลาวน่าตื่นตาตื่นใจมาก เทือกเขาเบียดเสียดกันแน่น ด้านที่ติดกับแม่น้ำนั้น เทือกเขาสูงทอดตัวตั้งตรงลงมามีลักษณะเป็นกำแพงหินแกรนิตสูงชันสีมีดกล้า ทุกหนทุกแห่งดู เขียวขุ่มไปหมดหลังจากที่ฝนตก บริเวณนี้มีร่องรอยของผู้คนน้อยมาก ทุกๆ 2-3 กิโลเมตรคุณจะสามารถมองเห็นร่องรอยที่ยังคงหลงเหลืออยู่ของสิ่งที่น่าจะเป็นดงกล้วยหรือดงข้าวโพดได้ ใน บางพื้นที่นั้นเราอาจเดินทางกันนานนับเป็นชั่วโมงๆโดยไม่เห็นร่องรอยของผู้คนเลยก็มี

เมื่อหยุดพักในตอนกลางคืน กัปตันเชื้อเชิญให้เราดื่มเหล้าพื้นเมืองที่เรียกว่า‘เหล้าลาว’ เหล้านี้ทำจากข้าว มีรสชาติหวานๆเผ็ดๆและมีกลิ่นเหมือนน้ำมันก๊าดเล็กน้อย เหล้าใส่มาใน ถุงพลาสติกและมีแก้วสำหรับใช้ดื่มเพียงแก้วเดียว พวกเขาจะรินเหล้าจนเต็มแก้วจากนั้นคนดื่มจะ ดื่มรวดเดียวจนหมดแก้ว หลังจากแก้วที่ 3 หรือ 4 ผู้เขียนเองก็เริ่มจะรู้สึกชอบขึ้นมาบ้าง เหมือนกัน ถึงแม้จะรู้สึกกลัวๆอยู่บ้างว่าถ้าหากเหล้านี้เกิดเป็นแอลกอฮอล์ชนิดเมทานอลขึ้นมา แทนที่จะเป็นเอทานอล คนดื่มก็อาจจะตื่นขึ้นมาแล้วกลายเป็นคนตาบอดอย่างถาวรไปเลยก็ ได้

ในขณะที่นั่งล้อมวงกันอยู่รอบกองไฟภายหลังจากอาหารเย็น ผู้เขียนถามกลุ่มผู้ชายที่นั่งอยู่ ด้วยกันว่าเคยได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์บ้างหรือไม่ พวกเขาตอบว่าเคย และยังตอบอีก ด้วยว่ารู้ว่าโรคนี้ติดต่อโดยการมีเพศสัมพันธ์ รู้ว่าโรคนี้ฆ่าคุณได้ แต่พวกเขาเห็นพ้องต้องกันว่า โรคเอดส์มีเฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ไม่มีในประเทศลาว ผู้เขียนถามกัปตันว่าเขาคิดว่า ตัวเองเสี่ยงที่จะติดโรคนี้บ้างหรือไม่ เขาตอบว่า “ไม่ เพราะผมไม่เคยทำอะไรที่ทำให้ตัวเองต้อง เสี่ยง ผมแต่งงานแล้ว ผมอยู่แต่กับภรรยา เธอเป็นคนสวย ผมไม่เคยไปเที่ยวผู้หญิงหากิน แม้แต่ในเมืองเวียงจันทน์”

เมื่อเช้ามีลมมาถึง อากาศชื้นและค่อนข้างหนาวเย็น กัปตันของเราตื่นตั้งแต่ก่อนแสงแรก ของวันเพื่อกำหนดกองไฟ หลังจากที่ได้ดื่มกาแฟที่หวานจนเอียนกันแล้วคนละแก้ว เราก็กลาน กลับขึ้นเรือเพื่อขึ้นไปเบียดกันจนแน่นอยู่บนหลังคาเรือที่เปียกชื้น ถ้าหากว่าการเดินทางไปหลวง

พระบางไม่ยากเย็นคนบนเรือก็คงจะไม่แน่นจนถึงขนาดนี้ ทุกแห่งที่พอจะนั่งได้สบายบนเรือลำนี้มีคนนั่งกันแน่นจนเหมือนกับยัดทะนาน

และแล้วนี่ก็คืออีกวันหนึ่งของการเดินทางผ่านเทือกเขาสิเขียว ผ่านฝูงควายสีออกชมพู และผ่านฝูงนกกระเด็นสีฟ้าอมเขียว แม่น้ำไหลวกไปวนมา ไหลผ่านช่องเขาด้วยกระแสที่เชี่ยวกราก แล้วต่อจากนั้นก็ไหลออกสู่ที่โล่งกว้างซึ่งกระแสน้ำจะเชียวกรากน้อยลง เมื่อถึงจุดนี้เรือของเราได้หันหัวออกจากทิศทางของประเทศไทยแล้วอย่างสิ้นเชิง และแม่น้ำก็ได้ไหลไปทางทิศตะวันออกอันเป็นทิศทางไปสู่เมืองหลวงพระบาง ตามเส้นทางที่เราลองเรือไปยังคงมีหมู่บ้านให้เห็นอยู่บ้างสัก 2-3 แห่ง มีพื้นที่ที่ทำเกษตรกรรมโดยตัดเข้าไปในภูเขา ฝูงควายที่เห็นอยู่จะเป็นควายที่ผสมพันธุ์อยู่ในสายเลือดเดียวกัน ทั้งนี้เพราะควายจำนวนกว่าครึ่งเป็นควายเผือก ตัวที่เปลี่ยนโคลนจนแห้งจะมีสีออกไปทางชมพู ส่วนจมูกและปากจะออกไปทางสีขาว และนัยน์ตาออกสีเทาหม่นๆ

ในขณะที่เราเดินทางเข้าใกล้เมืองเข้าไปทุกขณะนั้น ไม่มีสัญญาณใดๆเลยที่บ่งชี้ว่าเรากำลังเข้าใกล้เมือง ไม่มีเมืองเล็กๆรอบนอก ไม่มีถนน มีแต่เพียงเรือที่มีส่วนหัวยาวอยู่เพียง 2-3 ลำ และมีเรือท้องแบนอยู่อีกเพียงไม่กี่ลำ แม้เมื่อเราเข้าสู่ช่วงโค้งสุดท้ายแล้วเราก็มองไม่เห็นเมืองเท่าที่เห็นก็มีแต่ตลิ่งแม่น้ำที่มีชะง่อนอยู่เต็ม มีบันไดทอดขึ้นตลิ่งสัก 4 หรือ 5 แห่ง หลวงพระบางเป็นเมืองที่มีประชากรเพียงแค่ 8,000 คน

ในตอนบ่ายเราไปเยี่ยมบ้านของครอบครัวลาวครอบครัวหนึ่ง ครอบครัวนี้มีกิจการขายผ้าทอและผ้าปักฝีมือลาว ซึ่งจัดว่าเป็นงานหัตถกรรมชั้นสูง สุภาพสตรีเจ้าของกิจการมีอายุประมาณ 40 เธอมีความสวยงามตามแบบฉบับของผู้หญิงโบราณ รูปร่างแบบบาง นัยน์ตาสีน้ำตาลอยู่ห่างจากกัน เรือนผมสีดำดกหนาตรงยาวจนถึงบั้นเอว คุณแม่ของเธอออกมาร่วมวงคุยกับเรา คุณแม่เป็นหญิงสูงวัยที่มีความงดงามไม่แพ้กัน นัยน์ตาแบบเดียวกัน ผมสีขาวนั้นเธอเกล้าเอาไว้เป็นมวยทรงสูง ครอบครัวนี้มีสายสัมพันธ์กับราชสำนักในอดีต และด้วยเหตุนี้เองจึงต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ในตอนนี้ไม่มีพวกผู้ชายเหลืออยู่เลยสักคนเดียวในครอบครัว ที่ใกล้ๆเครื่องคิดเงินในร้านขายของมีรูปภาพลูกสาวอีกคนหนึ่งของเจ้าของร้านอยู่หลายรูป โดยเธอแต่งกายในชุดประจำชาติ ใบหน้าของหญิงสาวในรูปสวยจนน่าตะลึง แขนขาและบั้นเอวล้วนแล้วแต่แบบบางกระจิริด ผู้เป็นแม่บอกกับผู้เขียนอย่างภาคภูมิใจว่าลูกสาวของเธอคือ ‘นางงามปีใหม่’ ในการประกวดสาวงามครั้งที่แล้ว นักธุรกิจชาวไทยจ่ายเงินให้ครอบครัว 10,000 บาทเพื่อซื้อเธอไปเป็นเจ้าสาว จากนั้นก็พาเธอเดินทางไปอยู่กรุงเทพฯ ครอบครัวไม่ได้พบหน้าเธออีกเลยนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา แต่ก็เชื่อกันว่าเธอจะต้องสุขสบายดีทั้งนี้เพราะคนไทยคนนั้นมีฐานะร่ำรวย ผู้ชายไทยคนนั้นบอกกับครอบครัวเธอว่าเขาอยากได้เธอไปเป็นภรรยา และผู้เขียนก็ได้แต่หวังว่าเรื่องที่เขาพูดเป็นเรื่องจริง ทว่าแนวโน้มก็คือป่านนี้เธอคงถูกกักตัวอยู่ที่ไหนสักแห่ง อาจจะเป็นในสถานค้าประเวณีหรือในโรงอาบอบนวด มีหน้าที่ให้บริการกับบรรดาผู้ชายต่างๆมากมายหลายตาจนนับจำนวนไม่ถ้วน

เรื่องราวลักษณะนี้สามารถเล่ากันได้หลายรูปแบบด้วยกัน และเงินจำนวน 10,000 บาท (ประมาณ 400 ดอลลาร์ (อัตราแลกเปลี่ยนก่อนค่าเงินบาทลอยตัว-ผู้แปล)) ก็คือค่าตัวมาตรฐานของผู้หญิงที่ถูกซื้อตัวมาขายบริการ ค่าตัวของภรรยาปกติแล้วจะแพงกว่านั้น

โรงพยาบาลประจำเมืองหลวงพระบางตั้งอยู่บนถนนสายหลักในตัวเมือง ตัวรั้วคือกำแพงหินที่มีความสูงไม่มากนัก ด้านหลังของโรงพยาบาลคือสนามหญ้าซึ่งบัดนี้หญ้าขึ้นสูงจนดูรก ตัวโรงพยาบาลเป็นตึกฝรั่งเศสชั้นเดียว สร้างมาตั้งแต่ประมาณทศวรรษที่ 1930 และเห็นได้ชัดเจนว่าทราบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ยังไม่ได้มีการซ่อมแซมปรับปรุงเลย แทนที่จะเดินเรื่องตามขั้นตอน ซึ่งถ้าหากทำดังนั้นผู้เขียนได้รับการบอกเล่าว่าอาจต้องใช้เวลาหลายเดือน เพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงใช้วิธีพูดคุยกับพยาบาลคนหนึ่งซึ่งเดินข้ามสนามมาว่าผู้เขียนอยากจะพบหมอ เธอพาผู้เขียนเดินเข้าไปในห้องว่างขนาดใหญ่ห้องหนึ่ง ในห้องนั้นมีโต๊ะอยู่ 1 ตัว มีม้านั่งต่ำๆอยู่ 2 ตัวตรงมุม อีก 2-3 นาทีถัดมาผู้หญิงสาวคนหนึ่งเดินเข้ามาในห้อง เธอคนนั้นคือแพทย์ ใบหน้าเธอแจ่มใสระบายด้วยรอยยิ้มที่เป็นมิตร ผู้เขียนให้นามบัตรแก่เธอ อธิบายให้เธอฟังถึงเหตุผลของการมาเยี่ยม จากนั้นก็ถามว่าเธอพอจะมีเวลาสัก 2-3 นาทีเพื่อให้ผู้เขียนได้พูดคุยด้วยหรือไม่ เธอพูดภาษาฝรั่งเศส (เธอได้รับการศึกษาให้เป็นแพทย์ทางด้านอายุรศาสตร์จากฝรั่งเศส) ภาษาลาว พูดฝรั่งเศสได้เล็กน้อย และพูดไทยได้บ้าง ส่วนตัวผู้เขียนเองนั้นพูดภาษาไทยได้ พูดฝรั่งเศสพอใช้ได้ และเข้าใจภาษาลาวได้สักประมาณครึ่งหนึ่งเวลาที่มีคนพูดด้วย เพราะฉะนั้นการสนทนาของเราจึงค่อนข้างจะห้วนๆสั้นๆ มีลักษณะเป็นคำๆไม่ค่อยเป็นประโยค ทว่าความที่เราพูดกันด้วยเรื่องการแพทย์เพราะฉะนั้นเราก็พอจะเข้าใจกันได้ เธอไม่ยอมบอกชื่อตัวเอง และไม่ให้นามบัตร ซึ่งผู้เขียนก็พอจะเข้าใจ จึงไม่เข้าชี้

โรงพยาบาลแห่งนี้มี 200 เตียง มีบุคลากรซึ่งประกอบด้วยแพทย์ 12 คน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนซึ่งเป็นพยาบาลและผู้ช่วยทางด้านงานสาธารณสุขและอนามัยอีกประมาณ 20 คน ด้วยเหตุที่ลาวไม่มีโรงเรียนแพทย์ เพราะฉะนั้นแพทย์ทั้งหมดจึงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ กลุ่มแพทย์ผู้สูงวัยที่สุดเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาจากฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามตั้งแต่ยุค 1960 เป็นต้นมาแพทย์ลาวได้รับการศึกษาในประเทศกลุ่มโลกโซเวียต ซึ่งอาจเป็นประเทศโซเวียตเอง หรือประเทศคิวบา อังกฤษ และเวียดนาม ในตอนนี้เมื่อความช่วยเหลือทางการศึกษาที่เคยได้รับจากโซเวียตหยุดลง ลาวจึงหวังจะส่งคนรุ่นต่อไปมาศึกษาที่ประเทศไทย อันเป็นที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางด้านภาษา และไม่ต้องผจญกับฤดูหนาวอันยาวนานของรัสเซีย

ปัญหาอย่างหนึ่งที่รุนแรงหนักหน่วงที่สุดของลาวคือมาลาเรีย อันเป็นปัญหาเรื้อรังในพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ มากกว่าครึ่งหนึ่งของคนไข้ในของโรงพยาบาลคือคนไข้โรคมมาลาเรีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพวกเด็กๆที่เป็นมาลาเรียขึ้นสมอง คนไข้จำนวนมากที่เป็นมาลาเรียปัจจุบันนี้มีเชื้อมาลาเรีย “ฟลลิแฟรัม” อันเป็นเชื้อที่รุนแรงที่สุดในบรรดาเชื้อมาลาเรียทั้งหมด 4 ประเภท การดื้อยาถือเป็นปัญหาสำคัญ ถัดจากมาลาเรีย โรคที่เป็นปัญหาก็คือวัณโรค ต่อจากนั้นก็โรค

ท้องร่วง อหิวาต์ โรคขาดสารอาหาร และอุบัติเหตุ ซึ่งอุบัติเหตุนี้มักจะนำไปสู่บาดเจ็บหรือเสียชีวิต ในขณะที่เราเดินไปตามแผนกคนไข้ที่สกปรกและแออัดแน่น เรื่องที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือถ้าหากเชื้อเอชไอวีเกิดระบาดขึ้นที่นี้ก็จะเหมือนกับมีหายนะภัยเกิดขึ้น คนที่มีเชื้อเอชไอวีจะคิดว่าโรคได้ง่ายยิ่งขึ้น และในลาวนี้วัณโรคเป็นโรคที่แพร่หลายอยู่แล้ว ซึ่งนี่คือสถานการณ์แบบเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในแอฟริกา เมื่อมีทั้งเอชไอวีและวัณโรคแพร่ระบาดไปพร้อมๆกัน สถานที่แห่งนี้ก็อาจจะกลายเป็นโรงพยาบาลได้ง่ายๆ

“เคยมีคนไข้ติดเชื้อเอชไอวีที่นี้บ้างหรือเปล่า แล้วคนไข้โรคเอดส์เล่า เคยมีบ้างหรือไม่”

“เราไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะตรวจสอบคนจำนวนมากๆอย่างที่เราควรจะต้องทำ ข้อนี้เราทราบดี เราทดสอบผู้หญิงในหลวงพระบางที่เดินทางกลับมาจากประเทศไทย เพราะเราทราบว่าผู้หญิงจำนวนมากในกลุ่มนี้ไปทำงานขายบริการทางเพศ ตรวจจนกระทั่งถึงจุดนี้เราพบคนเพียง 3 คนเท่านั้นที่ติดเชื้อเอชไอวี คนทั้งหมดนี้กลับบ้านมาพร้อมกับเงินจำนวนหนึ่ง หลังจากกลับบ้านไม่นานนักก็แต่งงาน เพราะฉะนั้นเราจึงทราบว่าไม่มีเชื้อเอชไอวีอยู่ที่นี่ สำหรับคนติดเชื้อโรอินที่ใช้เข็มฉีดยานั้นเราไม่ค่อยได้พบเห็นเท่าไร ขนาดเราเองเราก็ยังมีเข็มฉีดยาไม่พอใช้เลย! โดยส่วนตัวแล้วตอนนี้ดิฉันกังวลใจ เพราะตอนนี้เรามีแรงงานชาวจีนอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีแรงงานที่เดินทางมาจากภูฏาน ปีหน้ารัฐบาลจะจัดให้มีเที่ยวบินที่บินตรงมาหลวงพระบางจากเชียงใหม่ เพราะฉะนั้นเราก็จะต้องเตรียมตัวเอาไว้ให้พร้อม ประเทศเราถูกล้อมรอบโดยประเทศที่มีเอดส์”

“คุณคิดว่าบุคลากรทางการแพทย์ที่นี้อยากจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันโรคเอดส์และการดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์บ้างหรือไม่”

“แน่นอน คงอยากแน่ มีเรื่องมากมายหลายเรื่องที่เราไม่รู้ แต่เราคงจะต้องปรึกษากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเกี่ยวกับเรื่องนี้ในเมืองเวียงจันทน์ ดิฉันจะแนะนำให้คุณรู้จักกับผู้ชายของเราในหลวงพระบาง”

“แล้วเรื่องโสเภณีล่ะ ที่นี้เป็นอย่างไรบ้าง”

“เราไม่มีโสเภณีจริงๆจังๆที่นี้ มีแต่ที่เวียงจันทน์”

“ผมเคยได้ยินมาว่าที่โรงแรม ‘ร...’ มีโสเภณี แล้วก็ยังที่ดิสโก้คลับแห่งหนึ่งด้วย”

“เป็นเรื่องจริง”

หัวหน้าแผนกกุมารเวชศาสตร์ แพทย์ผู้หญิงอีกผู้หนึ่ง ได้รับการศึกษามาจากฮาวานา ผู้เขียนรีบรื้อฟื้นภาษาสเปนที่เคยจำเรียนมาตั้งแต่สมัยยังอยู่มัธยมขึ้นมาทันที และการสนทนาของเธอก็กลับเป็นการสนทนาแบบคำต่อคำอีกครั้งหนึ่ง เพียงแต่ว่าคราวนี้มีรสชาติแปลกๆออกไปแบบ

สเปน เธอพาผู้เขียนไปดูที่แผนกคนไข้โรคเด็ก ซึ่งมีเด็กๆที่ป่วยด้วยโรคมาลาเรียขึ้นสมองอยู่เต็ม โรคนี้คือสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตของที่นี่ มีเด็กผู้ชายเล็กๆอยู่ 2 คนเป็นพี่น้องกัน เขาอยู่ที่นี้

พร้อมกับพ่อและปู่ เด็กทั้งคู่อาการอยู่ในขั้นโคม่าหลังจากที่ต้องเดินทางด้วยเท้ามาโรงพยาบาลเป็นเวลาถึง 3 วัน ผู้ใหญ่ทั้งคู่มีท่าทางวิตกกังวลเป็นอย่างมาก พวกเขาแปลกใจมากที่เห็นหน้าขาวๆ ของผู้เขียน ทว่าเมื่อรู้ว่าผู้เขียนไม่มีอะไรที่จะสามารถช่วยชีวิตลูกชายของเขาได้ เขาก็เริ่มมีท่าทางไม่เป็นมิตร

การทำผ่าตัดเป็นอีกส่วนหนึ่งของเรื่องราวทางการแพทย์ของที่นี่ ถุงมือผ่าตัดที่ใช้แล้วถูกซักและนำมาแขวนไว้ให้แห้งเหมือนกับแขวนผ้าเช็ดมือ มีเครื่องอบไอน้ำมาเชื่อมต่ออยู่กับเครื่องหนึ่งซึ่งใช้การได้สำหรับฆ่าเชื้อเครื่องมือต่างๆ เครื่องอบไอน้ำนี้ได้รับบริจาคมาจากสหรัฐอเมริกาก่อนที่จะพังจะแตก แผนกผู้ป่วยหนักหรือไอซียู (Intensive care) ของโรงพยาบาลที่นี่ไม่มีเครื่องให้ออกซิเจน เครื่องดูดเสมหะ และเครื่องระบายอากาศ ที่นี่ไม่ใช่สถานที่ที่คุณควรจะมาป่วยหนัก และนี่ก็เป็นโรงพยาบาลเพียงแห่งเดียวเท่านั้นในอาณาเขตนับเป็นร้อยๆ ไมล์ของเทือกเขาที่ทุรกันดารแห่งนี้

“คุณจะทำอย่างไรถ้าหากคนไข้ต้องการออกซิเจน”

“เราจะพยายามส่งตัวคนไข้ไปเวียงจันทน์โดยทางเครื่องบิน ถ้าหากว่าคนไข้มีเงินและเราสามารถจัดการได้เราก็จะส่งเขาไปอุดร” อุดรคือฐานของกองกำลังทางอากาศของสหรัฐฯทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และจากฐานนี้เองเราได้้นำสัมภาระและเข้าของต่างๆมาทิ้งลงทางอากาศให้ประชาชนลาวเป็นเวลายาวนานถึง 9 ปี

เมื่อนับจำนวนทั้งหมดแล้วผู้เขียนได้พบปะพูดคุยกับแพทย์รวมทั้งสิ้น 7 คน ทั้ง 7 คนล้วนแล้วแต่เป็นแพทย์ผู้หญิงทั้งหมด ต่อมาในภายหลังผู้เขียนจึงได้รู้ว่าแพทย์แต่ละคนมีรายได้เพียงเดือนละ 38,000 กีบ เมื่อคิดเป็นดอลลาร์สหรัฐแล้วยังไม่ถึง 40 ดอลลาร์ด้วยซ้ำ รัฐบาลห้ามไม่ให้แพทย์เปิดคลินิกส่วนตัว ผู้เขียนได้ค้นพบภายหลังว่านี่เองคือสาเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้ขายหลงเหลืออยู่เพื่อเป็นแพทย์ ทั้งนี้เพราะคุณไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เพียงพอด้วยเงินเดือนแพทย์เพียงอย่างเดียว

ตอนที่เดินทางไปพบรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขนั้น พวกเราเดินออกจากบริเวณโรงพยาบาล เราเดินไปยังตึกเล็กๆที่อยู่ถัดจากปั้มน้ำมัน กำแพงโรงพยาบาลมีโปสเตอร์ส่งเสริมสุขภาพแปะติดอยู่เต็มไปหมด โปสเตอร์หลายชิ้นผู้เขียนจำได้ว่าเป็นโปสเตอร์ที่จัดทำโดยหน่วยงานของประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของลาวบอกกับผู้เขียนว่าโปสเตอร์เหล่านี้เขียนเป็นภาษาลาว แต่จริงๆแล้วเห็นได้อย่างชัดเจนว่าตัวอักษรเหล่านั้นเป็นภาษาไทย ในโปสเตอร์มีรูปภาพของเด็กบาร์ที่เป็นผู้ชายเดินร่ำอยู่ในชุดบิกินี และมีรูปภาพของผู้ที่ป่วยด้วยโรคเอดส์ในระยะสุดท้ายซึ่งแลดูน่าสยดสยองเป็นอย่างยิ่ง ข้อความที่สื่อออกมาจากโปสเตอร์เหล่านี้ไม่มีประโยชน์ ทั้งนี้เพราะเขาอาจจะไม่แพร่เชื้อโดยผ่านทางผู้ขายบริการซึ่งไม่มีอยู่ในลาว หรือผ่านทางคนไข้โรคเอดส์ที่กำลังใกล้จะตาย แต่มันจะแพร่เชื้อโดยผ่านทางชายหนุ่มและหญิงสาวที่มองดูมีความสุขสมบูรณ์แข็งแรง เหมือนเช่นที่มันเคยเป็นในที่อื่นๆทั่วเอเชีย

“สวัสดีครับ ผมเป็นรัฐมนตรีช่วย เอาละ คุณมาจากประเทศไทย คุณสนใจเรื่องเอดส์แน่นอน ประเทศไทยมีโรคเอดส์เยอะ แต่ว่าเราไม่มีปัญหานี้ที่นี่ ไม่มีเชื้อเอชไอวีหรือโรคเอดส์ในหลวงพระบาง ทำไม่ถึงไม่มีล่ะ ที่ไม่มีก็เพราะว่าเราไม่มีคนติดยาที่นี่ เราไม่มีโสเภณีที่นี่อีกด้วย อีกอย่างหนึ่งคนลาวไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องรักร่วมเพศ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีทางเลยที่เอชไอวีจะระบาดได้ในลาว”

แพทย์หญิงผู้ซึ่งยังอายุน้อยอยู่พูดขึ้นทันที และผู้เขียนต้องขอบอกว่าชื่นชมมากที่เธอกล้า

“ตอนนี้เรามีผู้ติดเชื้อเอชไอวีถึง 3 รายแล้วค่ะท่าน”

“3 คนหรือ ผมนึกว่าแค่ 2 เท่านั้นเสียอีก อย่างไรก็ตามคนหนึ่งได้กลับเมืองไทยไปแล้วเพื่อรักษาตัว”

“เราหวังกันว่าเราจะจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องเอชไอวีให้กับบุคลากรทางด้านการแพทย์ขึ้นที่นี่ ท่านคิดว่ากระทรวงจะสนับสนุนแนวคิดนี้หรือไม่”

“สนับสนุนแน่นอน ทำไม่ถึงจะไม่สนับสนุน เราเปิดกว้างเสมอเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงขีดความสามารถของเรา เปิดกว้างเสมอ”

“ขอเรียนถามเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดได้ไหมครับ ท่านคิดว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาสำหรับประเทศลาวหรือเปล่า”

“เรื่องนี้ก็เป็นปัญหาในทุกๆประเทศไม่ใช่หรือ แต่ว่าตอนนี้มันเป็นปัญหาน้อยกว่าที่เคยเป็นมา คนของเราเป็นคนง่ายๆ คุณเข้าใจใช่ไหมล่ะ และเราเองก็มีขั้นตอนสำหรับการจัดการ”

“ขั้นตอนอะไรหรือครับ”

“ตอนที่พวกอเมริกันอยู่ที่นี้ ประเทศลาวมีแต่ยาเสพติดเต็มไปหมด แต่พอถึงตอนนี้คุณก็เห็นแล้วว่ามิแค่คนแก่กับพวกชาวเขาเท่านั้นที่มีปัญหา คนพวกนี้เขาคิดว่าฝิ่นคือยา เรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดกำลังจะเปลี่ยนไป แต่อาจจะช้าหน่อย คุณน่าจะลองไปคุยกับผู้บังคับบัญชาของผมนะ ท่านอาจจะบอกอะไรกับคุณได้มากกว่านี้” และแล้วต่อจากนั้น ในที่สุดผู้เขียนก็ได้ชื่อและที่อยู่ของผู้ที่เราควรจะไปสัมภาษณ์ ตำแหน่งคือรัฐมนตรีสาธารณสุขของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึงแม้ว่าเราจะมาอยู่ห่างไกลจากกระแสหลักของคอมมิวนิสต์ กล่าวคือเราอยู่ที่หลวงพระบางซึ่งห่างไกลจากเวียงจันทน์ แต่ว่าเจ้าหน้าที่ผู้พร้อมจะปฏิบัติตามนโยบายของคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัดก็ยังมืออยู่อย่างพร้อมเพรียงในหลวงพระบางแห่งนี้

ทุ่งไหหิน

ทุ่งไหหิน (Plain des Jarres-PDJ สำหรับพวกแฟนสงครามทั้งหลาย) คืออาณาบริเวณที่มีการสู้รบกันอย่างรุนแรงหนักหน่วงที่สุดในการสงครามลับของลาว สหรัฐฯไม่มีกองกำลังภาคพื้นดินอยู่ที่นั่น มีแต่การปฏิบัติการของซีไอเอและพวกมั้ง เวียดนามเหนือมีกองกำลัง

ประมาณ 70,000 คนอยู่บนที่ราบสูงรอบเมืองเซียงขวางอันเป็นเมืองใหญ่เมืองเดียวที่อยู่บนทุ่งไหหิน ยุทธวิธีของสหรัฐก็จะใช้วิธีทิ้งระเบิดพวกคอมมิวนิสต์จากทางอากาศ และจะตัดเส้นทางลำเลียงจากเมืองโฮจิมินห์โดยไม่ใช้กองกำลังภาคพื้นดิน การทิ้งระเบิดดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 9 ปี และเป็นการกระทำที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว เมื่อสหรัฐทิ้งระเบิดจนพอเพียงแล้ว และกลับบ้านไป พวกม้งก็ต้องพ่ายแพ้อย่างรวดเร็ว ทุ่งไหหินถูกเวียคนามเข้ายึดครอง ชาวเซียงขวางต้องสูญเสียเมือง สูญเสียพื้นที่ทำกิน และหลายๆรายต้องสูญเสียแม้กระทั่งชีวิต ดินแดนแถบนี้ในปัจจุบันยากจนมาก การกิจของสหรัฐนั้นในแง่หนึ่งก็ประสบความสำเร็จ...เราต้องการจะทิ้งระเบิดทำลายจนทำให้คนพวกนี้เหมือนกับกลับไปอยู่ในยุคหิน'...และเราก็ทำเช่นนั้นได้จริงๆ

ไม่มีเครื่องบินสำหรับจะบินไปทุ่งไหหินหรือ พิดเจ (PDJ) ในวันที่เราต้องการจะไป อย่างไรก็ตามเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ขนส่งของโซเวียตลำเก่าลำหนึ่งก็ถูกดึงออกมาจากโรงเก็บที่ไชนสีกแห่ง ประตูของเฮลิคอปเตอร์ปิดไม่สนิท ซึ่งนั่นก็แปลว่าพนักงานประจำเครื่องชาวลาวจะต้องทำหน้าที่ดึงยึดประตูให้ปิดไปตลอดการเดินทาง วิวของภูเขาข้างล่างมองดูไม่เลวเลยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมองลอดรอยแยกบนพื้นเฮลิคอปเตอร์ลงไป

เมื่อเครื่องบินขึ้นแล้ว คุณจะบินผ่านพื้นที่ทุ่งไหหินที่มีผู้คนอยู่อาศัยรอบๆเวียงจันทน์โดยใช้เวลาเพียงไม่นานนัก ระยะทางหลายต่อหลายไมล์ต่อจากนั้นไม่มีอะไรเลยนอกจากภูเขาเขียวๆ มีแม่น้ำไหลคดเคี้ยวผ่านหุบเขาที่ไม่มีการเพาะปลูก และมีสันเขาที่เป็นหินไร้ซึ่งต้นไม้ปกคลุม เมื่อมุ่งหน้าบินขึ้นไปทางเหนือยิ่งขึ้นลักษณะภูมิประเทศก็จะยิ่งแห้งแล้งมากขึ้น ป่าที่บึงจะถูกแทนที่ด้วยพุ่มไม้เตี้ยๆ ต่อจากพุ่มไม้เตี้ยๆก็จะกลายเป็นพื้นดินที่ขรุขระไปด้วยหิน ประมาณ 50 ไมล์จากทุ่งไหหินหลุมบ่อจะเริ่มปรากฏให้เห็น ในตอนนี้เป็นไปไม่ได้แล้วที่จะบอกว่าหลุมบ่อที่เกิดจากการทิ้งระเบิดนั้นผู้ระเบิดต้องการอะไร สันเขาสีน้ำตาลที่ไร้ซึ่งต้นไม้โดยสิ้นเชิงมีลักษณะเป็นร่องเป็นหลุมเป็นบ่อ ก่อนหน้าที่หลุมบ่อเหล่านี้จะเกิดขึ้นมีอะไรอยู่ตรงนั้นมาก่อน มีหมู่บ้านอยู่ตรงนั้นมาก่อนหรือเปล่า หรือว่ามีกองทหารหลบอยู่หลังเนินกันแนวกระสุน หรือว่ามีฝูงปศุสัตว์ออกเล็มหญ้าหากิน หรือว่าเคยมีป่าไม้มาก่อน อาณาบริเวณแถบนี้ร้างไร้ผู้คน ไร้ชีวิตแบบนี้มาตลอดตั้งแต่ดั้งเดิม หรือว่าเราต่างหากที่เป็นคนทำให้มันเป็นเช่นนั้น ยิ่งเข้าไปใกล้เซียงขวางเข้าไปมากขึ้นเท่าไร หลุมบ่อก็จะปรากฏให้เห็นอยู่เกือบทุกหนทุกแห่ง มองดูเหมือนกับฝัสดาขั้วแต่ว่ามันเป็นฝัสดาที่เกิดขึ้นบนผิวดินแทนที่จะเกิดขึ้นบนผิวน้ำ ตามทุ่งนาต่างๆที่อยู่กระจัดกระจายจะมีหลุมกลมๆขนาดใหญ่อยู่มากมาย และแม้แต่ตามด้านข้างของเนินเขา รอยกลวงโบริดงก็ปรากฏให้เห็นอยู่เช่นกัน เมืองเซียงขวางอันเป็นเมืองเก่าแก่และเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรลาว-ไทยยุคโบราณซึ่งมีเรื่องราวบันทึกลงไปเป็นลายลักษณ์อักษรน้อยมากได้ถูกทิ้งระเบิดจนไม่มีอะไรเหลือไว้ให้เห็นแม้แต่ซาก จนกลายเป็นเมืองที่ถูกกลบหายไป เมืองเซียงขวางใหม่ซึ่งเรากำลังจะเดินทางถึงอยู่ในขณะนี้มองดูอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวจากท้องฟ้า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นมีอยู่ใน

เมืองล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นหลังปีค.ศ. 1975 เมื่อมองจากอากาศไม่มีร่องรอยของไผ่ต่างๆที่ เคยมีชื่อเสียงโด่งดัง

หลังจากที่เฮลิคอปเตอร์ลงจอดอย่างเชื่องช้านุ่มนวล เราต่างก็พากันปีนออกมาจาก เฮลิคอปเตอร์ ออกมาสู่สายลมที่เย็นเฉียบและมีฝุ่นฟุ้งกระจาย ทุ่งราบรอบๆตัวเราเป็นสีน้ำตาล คูร้างไรร้างเปล่า มองดูเหมือนเป็นมองโกเลียมากกว่าเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ทำการตรวจ คนเข้าเป็นกระท่อมฝาไม้ไผ่ เราได้รับเอกสารตรวจประทับตราจากตำรวจ จากนั้นเราก็ได้พบกับ ดวงสายใจ (Duang Sai Jai - ในภาษาอังกฤษชื่อนี้คือ ‘to add stars to your heart-เติมดาวใน หัวใจ’) เขาเป็นมัคคุเทศก์ชาวลาวที่อายุน้อย มีรถจี๊ปขับและพูดไทยได้ หลังจากที่เราจ่าต่อรอง กันอยู่สัก 2-3 นาที เราก็เริ่มต้นออกเดินทาง

การขับรถผ่านภูมิประเทศแถบชนบทแห่งนี้ทำให้ได้เห็นภาพทิวทัศน์ของเหตุการณ์ ภายหลังสงคราม ผู้คนที่รอดชีวิตมาได้จากการสงครามถึงแม้จะยากจนแต่ก็เฉลียวฉลาด พวกเขา สามารถนำสิ่งต่างๆที่ยังคงหลงเหลืออยู่หลังจากที่โดนทิ้งระเบิดยาวนานถึง 9 ปีมาดัดแปลงใช้ให้ เกิดประโยชน์ได้มากมายหลายอย่าง รวงข้าวหมูถูกดัดแปลงมาจากปลอกลูกกระเบิด ยุงข้าวถูกยก พื้นให้สูงขึ้นโดยใช้ปลอกกระเบิดเป็นฐาน ไถสำหรับไถนาดัดแปลงมาจากฐานของรถถัง เศษ ชิ้นส่วนอื่นๆที่เหลือของสงครามถูกนำมาใช้ทำปั้มน้ำหรือเครื่องสูบน้ำ ทำรั้ว และทำฐานของ กระท่อม ถึงจะอย่างไรก็ตามสิ่งที่ถูกทิ้งลงมาจากท้องฟ้าก็ทำมาจากเหล็กไม่ใช่หรือ เป็นเรื่องน่า เสาร์ที่เราไม่ได้ทิ้งรวงข้าวหมูจริงๆลงมาให้คนพวกนี้

การที่ไผ่เป็นสิ่งที่ดึงดูดสำหรับสถานที่แห่งนี้มันเป็นเรื่องที่สมควรอยู่แล้ว ไผ่พวกนี้ถูก ดัดจากหินแท่งๆ มีขนาดความยาวที่แตกต่างกันออกไปตั้งแต่ 4 ถึง 8 ฟุต พูดกันอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมาก็คือ ไผ่พวกนี้คือไผ่ขนาดมหึมาที่ทำจากหิน ความหมายของไผ่เหล่านี้ปัจจุบัน สูญหายไปหมดแล้ว และวัฒนธรรมที่เป็นเจ้าของไผ่พวกนี้ไม่มีใครรู้จัก (ยิ่งทุกสิ่งทุกอย่างถูก ทำลายลงไปหมดอย่างนี้ เรื่องราวต่างๆจะยังคงเป็นความลับที่ดำมืดต่อไป) ไผ่เหล่านี้วางอยู่ บนพื้นดิน ปากไผ่เปิดกว้าง เล่าเรื่องราวต่างๆที่คงไม่มีใครเข้าใจ หลุมบนพื้นดินที่เป็นร่องรอย ของลูกกระเบิดก็เช่นเดียวกัน หลุมพวกนี้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุอันใดและเพื่ออะไร สำหรับคนใน ท้องถิ่นหลุมพวกนี้มีความหมายอย่างไรสำหรับพวกเขา ประชากรของลาวเป็นกลุ่มประชากรที่อายุ น้อยเป็นพิเศษ กลุ่มคนที่มีอายุนี้นี้ถูกลดจำนวนลงอย่างมากเพราะสงครามที่ดำเนินอยู่เป็น เวลาหลายปี คนที่อาศัยอยู่ในเชียงขวางส่วนใหญ่เป็นคนกลุ่มที่เกิดหลังสงคราม พวกเขาต้องการ เรียนภาษาอังกฤษ อยากนั่งกางเกงบลูยีนส์ อยากเดินร่ำในดิสโกและอยากไปเรียนที่เมืองนอก การสงครามที่ทำให้พ่อแม่พวกเขาต้องสูญเสียหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างได้สิ้นสุดลงแล้วเป็นเวลานาน กว่า 20 ปี ดวงสายใจอยากจะเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ลาวไม่มีมหาวิทยาลัย เขาอยากจะไป กรุงเทพฯ (ที่กรุงเทพฯมีแหล่งผู้หญิงหาเงินที่ดีกว่าเมืองลาว เขาบอกกับผู้อื่นเช่นนั้น) แต่ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่อง ‘ยาก’ เขาว่า ทั้งนี้เพราะเขาไม่มีเส้นสายอยู่ในระดับผู้ปกครองประเทศ พรรค

สังคมนิยมที่ปกครองประเทศอยู่คงจะไม่ยินยอมให้ดวงสายใจและพวกเพื่อนๆ เดินทางไปประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ถัดไปที่ปกครองด้วยระบอบทุนนิยมเป็นแน่ และนอกจากนี้คนเหล่านี้คงจะไม่ยอมลืมเรื่องที่ถูกระเบิดลูกแล้วลูกเล่าถูกหย่อนใส่ประเทศของตนเองทั้งกลางวันกลางคืนเป็นเวลาต่อเนื่องกันยาวนานถึง 9 ปีโดยฝีมือของศัตรูจากแดนไกลได้ง่ายๆ

เราผ่านเข้าไปในเมือง โพนสวรรค์ (Ponsavanh) ตอนขาที่เดินทางไปยังเทือกเขา ตัวเมืองใหม่นี้สร้างโดยพวกโซเวียตหลังจากที่สหรัฐอเมริกาทำลายเมืองดั้งเดิมเสียจนหมดสิ้น ผู้คนที่เดินอยู่ตามท้องถนนที่หนาวเย็นและเต็มไปด้วยฝุ่นเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ยากจนที่สุดเท่าที่คนจะจนได้ เราเดินผ่านเด็กๆ มากมายหลายคนที่เป็นโรคขาดอาหารพุทโรกันปอดและผมเป็นสีแดง เด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ หอบปิ่นหอบเบ้อเริ่ม ชายสูงวัยชาวจีนรูปร่างผอมแห้งซีดเจ็กโดยไม่สวมหมวกและไม่ใส่ถุงมือในท่ามกลางอากาศอันหนาวเย็น เราแวะที่ตลาดเพื่อหาซื้อน้ำดื่มสำหรับการเดินทางขึ้นเหนือที่ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ที่ตลาดเราเห็นมีกระหล่ำปลี เทอร์นิป (หัวผักกาด) และผักกาดหอมเหี่ยวๆ อยู่เล็กน้อย นอกเหนือจากนั้นก็ไม่เห็นมีอะไร ผู้หญิงชาวขมุ (Khmu) คนหนึ่งกำลังขายมันที่เพิ่งโดนฆ่ามาสดๆ ร้อนๆ 3 ตัว ตรงหน้าเธอคือแผ่นกระดานที่มีมัน 3 ตัววางแผ่อยู่ และเธอกำลังจัดแจงถอนขนมันโดยใช้มีดสั้น ผู้หญิงอีกคนซึ่งเป็นชาวมังคำมินกขุนแผนสีออกเขียวๆ เทาๆ หนึ่งไว้ขาย นกทั้ง 2 ตัวถูกขังอยู่ในกรง ขนสวยๆ ของมันอยู่ในสภาพที่ตีเรียบร้อยทุกอย่าง นกคู่นี้เป็นสายพันธุ์ย่อยที่ผู้เขียนไม่เคยเห็นมาก่อน ปากของมันยาวโค้ง มีสีแดงจัด ขนรอบๆ ตาเป็นสีขาว ขนที่หางยาว มีรูปปลั๊กที่เด่นเฉพาะประจำตระกูล นกสายพันธุ์นี้ถ้าหากเป็นๆ ราคาในตลาดคนเถื่อนจะแพงทีเดียวถ้าหากนับตามมาตรฐานของลาว แต่ว่าที่ตลาดแห่งนี้คนขายนำมาขายเพื่อให้คนซื้อนำไปทำเป็นอาหาร

ถนนที่ออกจากเมืองโพนสวรรค์ทอดขึ้นไปทางทิศเหนืออยู่เพียงเส้นเดียวเท่านั้น ถนนเส้นนี้สามารถพาคุณไปถึงเมืองจีนได้ถ้าหากว่ามีด่านให้ข้าม แต่ที่เห็นๆ ก็คือไม่มีด่าน ชายแดนเวียดนามอยู่ห่างออกไปทางด้านตะวันออกของเส้นทางสายนี้ประมาณ 40 กิโลเมตร และนี่คือสิ่งที่ช่วยอธิบายว่าเหตุใดเส้นทางสายนี้จึงถูกทิ้งระเบิดอย่างขนาดหนัก พื้นที่บริเวณนี้แห้งแล้ง เป็นเนินเขาหิน สูงชันเกินกว่าที่จะปลูกข้าว แต่ก็เหมาะสมที่สุดที่จะปลูกฝิ่น ซึ่งในช่วงเวลานี้ของปี ดอกฝิ่นยังไม่บาน ต้นฝิ่นสูงแค่ประมาณหนึ่งฟุตเท่านั้น มองดูเหมือนกับเป็นต้นผักโขมฝรั่งมากกว่าเป็นต้นฝิ่น เมื่อเวลาล่วงไปฝิ่นก็จะออกดอกแดงสะพรั่งทำให้เทือกเขาแลดูเหมือนกับปูด้วยพรม เส้นทางขึ้นเหนือสายนี้มีทุ่งฝิ่นอยู่มากมายหลายทุ่ง แต่ดวงสายใจย้ำว่าทุ่งฝิ่นที่แท้จริงนั้นอยู่เลยถนนนี้ไปอีกเทือกเขาหนึ่ง ทุ่งฝิ่นที่เราเห็นนั้นส่วนใหญ่แล้วมีเด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ เป็นผู้ดูแล ในช่วงเวลานี้ของปีไม่มีอะไรให้ทำมากนัก นอกจากจะคอยถอนต้นวัชพืชเท่านั้น มองดูเป็นงานที่เปล่าเปลี่ยวอ้างว้างสำหรับเด็กๆ และนอกจากนี้เมื่อมองไปแล้วก็ไม่เห็นมีผู้ใหญ่อยู่ตรงไหนเลยสักคนเดียว แม้กระทั่งบ้านเรือนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงที่จะให้แรงงานตัวเล็กๆ เหล่านี้เดินกลับก็ยังมองไม่เห็นอีกด้วย ผู้เขียนคาดการณ์เอาไว้ว่าจะได้เห็นสิ่งที่เลวร้ายยิ่งกว่าสิ่งที่เห็นอยู่

นี้ แต่จะอย่างไรก็ตามฝันก็คือพีชของคนจน รายได้ของเด็กผู้หญิงเหล่านี้จะสร้างให้เกิดขึ้นต่อไปนั้น มีจำนวนมหาศาลนับหลายล้าน ทว่าเงินนี้จะถูกนำไปฟอกและลงทุนในอีกโลกหนึ่ง และเมื่อฟอกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะถูกนำไปใช้ในอีกโลกหนึ่งอันเป็นแหล่งต้นกำเนิดของระเบิดที่ถูกนำมาทิ้งทำลายประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของฝัน

สถานการณ์ของลาวล่อแหลมแค่ไหน ก็อย่างที่ผู้รู้ว่เอาไว้นั้นแหละ มันจะล่อแหลมแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลังจากที่ได้มาเห็นและได้เดินทางดูลาวอย่างที่เล่ามาแล้ว ผู้เขียนเองก็เริ่มจะคิดว่าคณะผู้ปกครองประเทศลาวอาจคิดถูกก็ได้ที่อยากจะให้การเปิดประเทศเป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่ว่าจะเป็นการเปิดประเทศให้เพื่อนบ้านเข้าถึงได้ หรือเปิดประเทศเพื่อการค้าเพื่อการลงทุนและการพัฒนา ประเทศลาวยังคงเปราะบางอยู่มาก เศรษฐกิจยังคงอยู่ในสภาพเตาะเตาะ สภาพสังคมยังคงวุ่นวายสับสนแม้สงครามจะสิ้นสุดมาแล้วเป็นเวลาหลายปีก็ตามที่ความเปลี่ยนแปลงจะต้องเข้ามาเยือนใจกลางของอินโดจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เรื่องของเรื่องก็จะเข้ามาในรูปแบบไหนและจะมาด้วยเงื่อนไขของใคร เชื้อเอชไอวีจะแพร่ระบาดตามติดเข้ามา กับถนนที่จะสร้างเหมือนอย่างที่มีนเคยะระบาดเข้าสู่ใจกลางของอัฟริกาหรือไม่ เรื่องนี้คงเป็นไปได้ไม่ยากนัก ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงชาวลาวเสี่ยงต่อการถูกล่อลวงไปขายตัวเหมือนกับผู้หญิงชาวเขมรและผู้หญิงในรัฐฉานหรือเปลา่ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าพวกเธอตกอยู่ในความเสี่ยงพอกๆกัน การพัฒนาจะทำให้ลาวเลิกทำธุรกิจปลูกฝิ่นแต่กลับจะยิ่งถลำลึกเข้าไปในถนนที่ดำมืดยิ่งกว่านั้นหรือไม่ เรายังคงผ่านไปอย่างเชื่องช้าในอัตราความเร็วที่ลาวเป็นผู้เลือก ทว่าประเทศเพื่อนบ้านของลาวกำลังหมดความอดทน

6 มาเลเซีย

ชาติพันธุ์ การเคลื่อนไหวเพื่อสังคมและโรคเอดส์

สถิติของประเทศนี้ไม่น่าตกใจเหมือนดังเช่นสถิติของประเทศเพื่อนบ้าน แต่ว่าเราอาจจะกำลังหลอกตัวเองอยู่ก็เป็นได้ และนอกจากนี้ยังเป็นไปได้อีกด้วยว่าเรากำลังเจอเข้ากับปรากฏการณ์ของยอดภูเขาไฟน้ำแข็ง ทั้งนี้เพราะการศึกษาวัยัยโดยลงลึกในรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดในประชากรกลุ่มเสี่ยงทั้งหมดของประเทศยังไม่เคยมีการดำเนินงานเลย

ศาสตราจารย์ เอส เค ลัม มหาวิทยาลัยมลายา

ในวันที่ 1 ธันวาคม 1995 อันเป็นวันเอดส์โลก สภาโรคเอดส์แห่งมาเลเซีย (the Malaysian AIDS Council) ซึ่งเป็นองค์กรที่รวมเอาองค์กรอื่นๆเกี่ยวกับโรคเอดส์อีก 22 องค์กรเข้าไว้ด้วยกัน ได้จัดงานขึ้นเพื่อรำลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ตลอดจนถึงผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และกำลังต่อสู้กับโรคเอดส์ พิธีแสดงความระลึกถึงจัดขึ้นโดยกลุ่ม ‘พิงก์ ทรียแองเกิล’ (Pink Tringle) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำงานสังคมใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่ง คนที่มาร่วมงานมีความหลากหลายหลายอย่างยิ่ง ในสังคมที่มีการแบ่งแยกกันทั้งในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา กลุ่มคนที่มาร่วมงานนี้มีความหลากหลายมากมายจนดูเหมือนกับสายรุ้ง มีทั้งคนมาเลย์ คนจีน คนอินเดีย และคนต่างชาติ กลุ่มผู้หญิงที่ดื่มน้ำชาและรับประทานขนมอยู่ด้วยกันมีทั้งผู้หญิงที่แต่งเนื้อแต่งตัวปกปิดมิดชิดตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าโดยโพลีให้เห็นเพียงแค่ใบหน้าและผู้หญิงที่นุ่งกระโปรงสั้นจู๋หรือมินิสเกิร์ตทำผมตั้งছেหัวแหลมทุกทิศทุกทางแถมยังเจาะจมูก เกย์คู่หนึ่งได้รับจ้างมาให้ทำหน้าที่อยู่ประจำที่ซุ้มประชาสัมพันธ์ คนหนึ่งเป็นคนเชื้อชาติมาเลย์ ส่วนอีกคนเป็นคนเชื้อชาติจีน ตรงผนังห้องด้านที่อยู่ไกลๆมีกลุ่มผู้ติดยาตัวพอมๆหลายคนยืนทำจมูกฟุดฟิดอยู่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักเคลื่อนไหวเพื่อสังคมจากสิงคโปร์และอินโดนีเซียยืนคุยกันอยู่อย่างเอาจริงเอาจัง คาร์ดินี ซัลมา ผู้บริหารชาวมาเลย์และเป็นนักสังคมสงเคราะห์ผู้เข้าถึงคนทุกเพศกำลังทำหน้าที่ตักอาหารแจกจ่ายแก่คนที่มาร่วมงาน คาร์ดินี แต่งตัวอย่างเหมาะสมด้วยการนุ่งผ้าขาวกรอมเท้า อย่างไรก็ตามเธอหันมาเห็นเธอตกแต่งเอาไว้ฟูเต็มศีรษะ และเล็บก็ตกแต่งเอาไว้อย่างไม่ธรรมดา มีการแสดงนาฏศิลป์ และการแสดงละครโดยใช้ตัวละครตัวเดียวแสดงบทพูดอย่างเดียวหลายเรื่องด้วยกัน มีการสัมภาษณ์วินสตัน ซู เพื่อออกรายการสถานีวิทยุแห่งชาติ วินสตัน ซูคือชาวมาเลเซียจากกลุ่มผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์ (AIDS-PWA) เขาเล่าเรื่องราวของตนเองอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาเสียจนฟังแล้วรู้สึกบิบบิ้นหัวใจ

มารินา มหาเดร์ คือหนึ่งในพวกที่มาถึงงานเป็นรายแรกๆและกลับเป็นคนสุดท้าย เธอคือประธานสภาโรคเอดส์แห่งชาติ เป็นผู้หาทุนรายหลักและเป็นผู้จัดงาน เธอยังเป็นบุตรสาวของพล.ต.ร.โมฮัมหมัด มหาเดร์ ผู้ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศมาอย่างยาวนานและยังเป็นหัวหน้าพรรคแนวร่วมมาเลย์แห่งชาติ (United Malay National Organization-UMNO) อีก

ด้วย พรรคนี้คือพรรคที่ได้ปกครองมาเลเซียมาเป็นระยะเวลาเกือบ 2 ทศวรรษแล้ว มารินานั่นว่ากันว่าเป็นผู้หญิงที่โด่งดังที่สุดในประเทศของกรุงเนอ แต่เธอไม่ได้เป็นผู้นำหรืออะไรในทำนองนั้นของที่นี่ คนเหล่านี้คือเพื่อนฝูงของเธอ ความมีระดับและความเป็นธรรมชาติของเธอทำให้สื่อมวลชนสนใจการชุมนุมครั้งนี้ นอกจากนี้พวกผู้มีอำนาจทั้งหลายยังไม่กล้าเข้ามาข่มขู่ข่มขืนอีกด้วย และนี่คือส่วนผสมที่ลงตัว

การชุมนุมพบปะกันในทำนองนี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถ้าหากจะเป็นไปได้ก็จะเป็นไปได้ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ (KL) นี่เอง ภาษาที่ใช้พูดคือภาษาอังกฤษแบบกัวลาลัมเปอร์ เป็นภาษาอังกฤษที่พูดอย่างคล่องแคล่วรวดเร็วแต่มีสำเนียงแปลกๆแตกต่างออกไป องค์กรที่มาร่วมชุมนุมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการให้บริการ อย่างไรก็ตามก็ยังมีกลุ่มที่เป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม ภาษาที่ใช้พูดตลอดจนสัญลักษณ์ต่างๆที่มีให้เห็นอยู่ในห้องและบนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของผู้คนทำให้รู้ได้ทันทีว่านี่คือการชุมนุมของขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องโรคเอดส์ในระดับนานาชาติ สัญลักษณ์และเครื่องหมายต่างๆมีอาทิเช่นสามเหลี่ยมสีชมพู ธงสายรุ้ง ภาพที่ต่อด้วยผ้าริบบิ้นสีแดงที่ติดบนปกเสื้อ ‘ความเงียบ=ความตาย’ (silent-death) ‘กิจกรรม=ชีวิต’ (action : life) ลูกขึ้นสู้ (ACT UP) ตอปโต้ (Fight Back) และลูกขึ้นสู้เอดส์ (Fight Aids) ผู้คนจำนวนมากที่มาร่วมในงานรำลึกนี้คือคนที่เป็เพื่อนกัน หลังจากที่ได้ไปเห็นพม่ากับกัมพูชามาแล้ว การได้มีโอกาสพูดคุยอย่างอิสระเสรีที่นี่ ได้รู้สึกรู้ว่ามีคนเข้าอกเข้าใจคุณ และได้มีโอกาสร่วมชุมนุมอยู่กับกลุ่มชาวเกย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่ผู้เขียนเคยอยู่มาก่อน จึงเป็นเรื่องน่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง คนที่มาชุมนุมอยู่ที่นี่คือคนที่สามารถเดินทางเข้าประเทศไทยได้โดยใช้หนังสือเดินทางจริงๆ และไม่เหมือนกับเพื่อนๆชาวพม่า คนเหล่านี้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยใช้ไอ-เมส

ในคืนวันเดียวกันนี้เองยังมีการแสดงละครเป็นฉากๆต่อเนื่องกัน ซึ่งบทละครที่ใช้แสดงเขียนขึ้นโดยนักเขียนหนุ่มๆสาวๆที่เป็นคนท้องถิ่น ละครต่อเนื่องชุดนี้มีชื่อเรียกว่า ‘พูดจาประสาเอดส์’ ในแต่ละตอนสั้นๆจะว่าด้วยแง่มุมที่แตกต่างกันออกไปของเรื่องโรคเอดส์ในมาเลเซีย เป็นสิ่งที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่งที่สามารถได้ชมละครที่เล่นเป็นภาษาอังกฤษ ได้เห็นปฏิริยาของชาวมาเลเซีย และได้ยินว่าคนมาเลเซียมีความคิดเห็นเช่นไร โดยผ่านการแสดงออกในรูปของละครที่สามารถสื่อและเข้าถึงผู้คนได้ ละครบางตอนนั้นสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาเป็นที่สุด ในองก์แรกละครว่าด้วยเรื่องของผู้หญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเผชิญไปมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ตั้งใจหลังจากที่เมาเหล้าในคำคืนวันหนึ่ง ละครแสดงให้เห็นว่าหญิงสาวดังกล่าวต้องทุกข์ทรมานและวิตกกังวลอย่างแสนสาหัสเพียงใดในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ในอีกองก์หนึ่งของละครเป็นการพูดคุยกันทางโทรศัพท์ระหว่างเกย์หนุ่มผู้หนึ่งกับเพื่อนที่เป็นชายขายตัว โดยเพื่อนผู้นี้เพิ่งจะถูกตรวจวินิจฉัยว่าได้รับเชื้อเอชไอวี ละครอีกองก์หนึ่งซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องดีที่สุดเขียนโดยสมาชิกของกลุ่ม ‘ฟังก์ ทรียแองเกิล’ (Pink Triangle) ลักษณะของละครเป็นละครที่มีตัวละครเพียงตัวเดียว แสดงบทพูดอย่างเดียว ตัวละครคือข้าราชการสาธารณสุขผู้ซึ่งเป็นมุสลิมหัวเก่า ในบทพูดนั้นตัวละครแสดงการรำลึกถึงคนไข้โรค

เอดส์รายแรกของเธอซึ่งเป็นชายรักร่วมเพศ คนใช้รายนี้ได้สอนให้เธอเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับคำว่า ‘รัก’ การแสดงทำได้อย่างยอดเยี่ยมจนทำให้ผู้เขียนประหลาดใจ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ได้คาดหวังเอาไว้ก่อนหน้านี้ก็เพียงแค่เรื่องตลกล้อเล่น อย่างไรก็ตามนี่คือเมืองกัวลาลัมเปอร์ของคนมาเลเซียยุคใหม่ คนเหล่านี้ฉลาดรอบรู้และเท่าทันเหตุการณ์

อย่างไรก็ตามคนเหล่านี้ไม่ใช่กลุ่มคนที่มีอำนาจ พรรคอัมโน (UMNO) คือพวกที่มีอำนาจและพรรคอัมโนยึดถือนโยบายเดียวของพรรคเป็นหลัก ซึ่งนโยบายนี้ก็คือนโยบาย ‘กีดกันในเชิงบวก’ (positive discrimination) ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนกลุ่มคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวมุสลิมเพื่อดำเนินงานอำนาจอิทธิพลทางเศรษฐกิจของคนจีน นอกจากนี้พรรคมียึดถือนโยบายการควบคุมสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด และไม่ยอมรับหรือไม่ยอมอดทนการต่อต้านทางการเมืองเลย ถ้าหากว่าคุณเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ประจำวันในเมืองกัวลาลัมเปอร์กับหนังสือพิมพ์ ‘บางกอกโพสต์’ หรือ ‘เดอะเนชั่น’ คุณจะเห็นได้ทันทีว่าหนังสือพิมพ์ในมาเลเซียนั้นดีกว่าหนังสือพิมพ์ ‘นิว ไลท์ ออฟ เมียนมาร์’ (New Light of Myanmar) หรือหนังสือพิมพ์ ‘เดอะ ไชน่า ดิเพิลส์ เดลี’ (The China People’s Daily) เพียงนิดเดียวเท่านั้นเอง หนังสือพิมพ์ในมาเลเซียจะเต็มไปด้วยรูปปฏิรูประบอบการปกครอง หอมเคี้ยว หรือเรื่องราวเกี่ยวกับคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณี มีหน้ากีฬา แล้วก็มีหน้าโฆษณาารถราคาแพงต่างๆ ทุกสิ่งทุกอย่างดังที่นำมาทำให้มาเลเซียกลายเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ดีเหมือนขัดแย้งกันเอง ข่าวหรือเรื่องราวที่ออกมาจากทางการจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับข่าวหรือเรื่องราวที่ออกมาอย่างไม่เป็นทางการ

ประเทศดำเนินการในเรื่องของการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็วไม่น้อยกว่าประเทศไทย แต่ว่าการลงทุนมีการกระจายได้ดีมากกว่าประเทศไทย ในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นเหมือนกับการพัฒนาในประเทศละตินอเมริกา กล่าวคือการกระจายความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นไปอย่างไม่เป็นธรรม (ขณะนี้ประเทศไทยคือ 1 ใน 10 ของประเทศยอดเยี่ยมในแง่ของช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจน) แต่ประเทศมาเลเซียได้พัฒนาและยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนจนในประเทศมาอย่างสม่ำเสมอด้วยการให้การศึกษาและการพัฒนาโดยมีการวางแผนเป้าหมายชัดเจน และผลที่เกิดขึ้นคือสังคมที่เจริญรุ่งเรืองอย่างน่าประทับใจ เป็นสังคมที่โอกาสทางด้านเศรษฐกิจได้ช่วยสลายความเป็นปรปักษ์ต่อกันระหว่างชนเผ่าต่างๆ ที่ต่างเชื้อชาติและต่างผิวพรรณ และยังช่วยสลายความเคลื่อนไหวของทหารอิสลามที่มีแนวโน้มว่าจะลุกฮือขึ้นต่อต้าน กัวลาลัมเปอร์ตราบนกระทั่งถึงจุดนี้คือเมืองหลวงที่มีระบบระเบียบดีที่สุดและน่าอยู่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพที่ทำงานได้ ท้องถนนเป็นที่น่ารื่นรมย์ที่จะขับรถ ตัวเมืองเต็มไปด้วยต้นไม้เขียวๆ ร้านรวงเต็มไปด้วยผู้คน สุเหร่าแห่งชาติที่เพิ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อไม่นานมานี้ก็ทั้งทันสมัยและทั้งมีเอกลักษณ์ของศาสนาอิสลาม รูปทรงของสิ่งก่อสร้างสีขาวมีลายเส้นงดงามกลมกลืนและเรียบง่าย

ที่พูดเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า การเมืองเกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติและเรื่องความเชื่อทางศาสนา ในมาเลเซียจะคลี่คลายลงแล้ว หรือจะเอาแค่ลดความสำคัญลงก็ยังไม่ใช่ ประชากรมาเลเซียขณะนี้ตัวเลขใกล้เคียงถึง 20 ล้านคน ในจำนวนนี้ตัวเลขที่เป็นทางการก็คือมีคนเชื้อชาติมาเลย์ 60% (60% นี้เป็นมุสลิมทั้งหมดตามคำจำกัดความของอัมโน) 25% เป็นคนจีน (เป็นพุทธศาสนิกชน คริสเตียน และนับถือลัทธิขงจื้อ) 10% เป็นคนอินเดีย (เป็นฮินดู และคริสเตียน) และอีกประมาณ 1-2% เป็นคนพื้นเมืองและชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ (เป็นพวกที่ไม่นับถือศาสนาอะไร หรือเป็นคริสเตียน หรือมุสลิม) เรื่องของศาสนาและเชื้อชาติในมาเลเซียไม่ใช่เป็นแค่เพียงเรื่องของรสนิยมหรือความชอบเกี่ยวกับเรื่องอาหารและการแต่งกายเท่านั้น ในมาเลเซีย มีธนาคารของรัฐที่มีกองทุนกู้ยืมที่จำกัควงลูกค้าเอาไว้แต่เฉพาะชาวมะเลย์ ส่วนหนึ่งของเมืองกัวลาลัมเปอร์สงวนเอาไว้ให้เฉพาะชาวมะเลย์เท่านั้นที่สามารถถือครองกรรมสิทธิ์ได้ ข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัยมีมาตรฐานต่างกันสำหรับชนต่างกลุ่มเชื้อชาติ และภาษามะเลย์ก็ได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างมาก ชนกลุ่มที่มีเชื้อชาติมาเลย์โดยทางการแล้วนับถือศาสนาอิสลาม ทำให้กลุ่มคนที่นับถือมุสลิมกลายเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศไป อย่างน้อยก็บนแผ่นดินกระดาก ประชาชนแต่ละกลุ่มทุกกลุ่มมีสิทธิเสรีภาพที่จะนับถือบูชาลัทธิศาสนาอะไรก็ได้ อย่างไรก็ตามพรรคอัมโน มีอำนาจอย่างมั่นคงในรัฐบาล และนโยบายของพรรคนี้ก็สมดังชื่อพรรค ซึ่งชื่อพรรคก็คือ ‘พรรคชาตินิยมมาเลย์’ นี่ก็ประเทศที่ซึ่งเชื้อชาติศาสนาและข้อเท็จจริงที่ว่าคุณเป็นใครมีความสำคัญในเกือบจะทุกด้านของชีวิต และนอกจากนี้ยังมีหลักฐานบางอย่างที่บ่งชี้ว่าปัจจัยเรื่องกลุ่มเชื้อชาติคือปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกระจายของสายพันธุ์ย่อยของเชื้อเอชไอวีในมาเลเซีย อย่างที่เราจะได้เห็นกันต่อไป

รัฐบาล กองทัพ ตำรวจ และข้าราชการพลเรือนจำนวนมากพอสมควรคือคนเชื้อชาติมาเลย์ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพวกมุสลิมคือพวกที่เป็นฝ่ายข้างมาก กลุ่มคนเชื้อชาติจีนคือกลุ่มคนที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ในประเทศ คนพวกนี้คือนายธนาคาร คือกลุ่มนักอุตสาหกรรม กลุ่มนักพัฒนา และยังเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสูงในแวดวงอาชีพ แวดวงวิชาการและการแพทย์ คนอินเดียมีจำนวนน้อยจนไม่อาจมีบทบาทบดบังใครได้ไม่ว่าจะในส่วนไหนก็ตาม อย่างไรก็ตามคนกลุ่มนี้จะมีบทบาทสูงในแวดวงอาชีพ ในแวดวงการค้าและในแวดวงธุรกิจเล็กๆน้อยๆ นอกจากนี้ยังมีประชากรจำนวนมากพอสมควรที่เป็นแรงงานเถื่อนและผู้อพยพ ซึ่งในจำนวนนี้อาจเป็นคนอินโดนีเซีย 200,000 คน และคนพม่า 50,000 คน คนเหล่านี้คือพวกผู้ใช้แรงงาน คนตัดไม้ แรงงานเกษตร คนรับใช้ตามบ้านและคนในระดับล่างต่างๆ มีกลุ่มประชากรที่เป็นคนไทยอยู่ด้วย ซึ่งมีไม่มากนักและไม่โดดเด่นให้ใครสังเกตเห็น ยกเว้นเสียแต่ว่าคุณจะมองเข้าไปที่กรณีของโรคเอดส์ คนที่ติดเอดส์เหล่านี้หลายคนคือผู้หญิงไทยที่ทำงานอยู่ใน ‘คลับเพื่อสุขภาพ’ หรุๆแพงๆ หรืออยู่ในศูนย์สุขภาพ ซึ่งเป็นแหล่งค้าบริการทางเพศแอบแฝงอยู่ด้วย ความเป็นจริงดังกล่าวนี้นี้เป็นเรื่องที่ปิดบังซ่อนเร้นกันในกัวลาลัมเปอร์พอๆกับที่มันเป็นเรื่องเปิดเผยในพนมเปญหรือกรุงเทพฯ มาเลเซียมี

หลายโฉมหน้า โฉมหน้าด้านที่พรคอมโนต้องการให้โลกเห็นไม่ได้รวมเรื่องราวเกี่ยวโสเภณี หรือเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิง-ชาย หรือเรื่องราวเกี่ยวกับพวกกรักร่วมเพศ ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องยาเสพติดนั้นนโยบายของมาเลเซียเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลยทีเดียว

ความเข้มงวดกวัดจันเกี่ยวกับเรื่องการใช้ยาเสพติดเป็นเอกลักษณ์ของมาเลเซีย ขณะที่คุณกำลังจะบินลงสู่ดินแดนของมาเลเซีย กับต้นเครื่องบินจะประกาศอย่างสุขุมว่า “ขอต้อนรับสู่ประเทศสาธารณรัฐอิสลามแห่งมาเลเซีย เรามีโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ค้ายาเสพติดในประเทศนี้” และรัฐบาลมาเลเซียก็ใช้บทลงโทษนี้อย่างจริงจังจริงๆ เสียด้วย เมื่อผู้เขียนพบกับหัวหน้าหน่วยปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติของมาเลเซีย (เป็นคนเชื้อชาติมาเลย์ เราน่าจะระบุไว้ในที่นี้) เขาให้ผู้เขียนดูตัวเลขของนักค้ายาที่ถูกแขวนคอในประเทศในแต่ละปีตลอดช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนนักโทษค้ายาที่ถูกประหารดูเหมือนจะคงตัวอยู่ในระดับใกล้เคียงกันตลอดมาในช่วงเวลาเหล่านั้น กล่าวคือจะอยู่ที่ประมาณ 175 รายถึง 250 รายต่อปี ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าถ้าหากโทษประหารมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้อาชญากรรมลดลง ก็ดูเหมือนว่าจุดมุ่งหมายนั้นจะไม่บรรลุผล ถ้ามันได้ผลจำนวนผู้กระทำความผิดควรจะลดลงเช่นนั้นไม่ใช่หรือ “เป็นเพราะผลกำไร ธุรกิจนี้กำไรมหาศาล” และนี่ก็คือความเป็นจริงอย่างแน่นอน แต่เราก็อาจจะพูดเพิ่มเติมได้ว่าพวกพ่อหรือพวกที่ขนยาเสพติดเหล่านั้นนั้นล้วนแล้วแต่เป็นแค่เพียง “จักรกลตัวเล็กๆ” ที่เพียงแต่ต้องการเงินอย่างย่งเท่านั้น การแขวนคอคนตัวเล็กๆพวกนี้ไม่อาจทำให้ธุรกิจค้ายาเสพติดกระทบกระเทือนได้

“ก็ถูก เราเองก็รู้อยู่ แต่ว่าพวกเราในประเทศนี้รู้สึกต่อต้านยาเสพติดอย่างรุนแรง”

“เราจะใช้โครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา (เอาเข็มฉีดยาเก่าไปแลกกับเข็มฉีดยาใหม่) เพื่อช่วยลดการแพร่เชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้ติดยาได้บ้างไหม”

“ใช้ได้ แต่เราทำโครงการนี้ไม่ได้ เรื่องแบบนี้เป็นเรื่องขององค์กรเอกชน ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลเราจำเป็นจะต้องบังคับใช้กฎหมายที่สนับสนุนความเชื่อของชาติเรา”

ฉันเชื่อว่าระบบไม่ว่าจะเป็นระบบอะไรก็ตามแต่ ถ้าหากว่าระบบนั้นไม่มีความสมบูรณ์ในตัวมันก็จะใช้การไม่ได้เลย ในมาเลเซียเจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิ์ตรวจปัสสาวะใครก็ได้ที่ต้องสงสัยว่าใช้ยาเสพติด นอกจากนี้การตรวจปัสสาวะยังเป็นเรื่องที่ได้เป็นปกติสำหรับคนที่โดนจับกุม ถ้าหากว่าผลการตรวจปัสสาวะออกมาเป็นบวก กฎหมายบังคับให้ต้องตรวจเลือดต่อ และถ้าหากผลตรวจเลือดยืนยันว่ามีการใช้ยาเสพติด คุณจะถูกลงโทษไปอยู่ในศูนย์บำบัดการติดยาเป็นเวลานานตั้งแต่ 18 ถึง 24 เดือน ‘การบำบัดรักษา’ นั้นใช้วิธีการหักดิบ อย่างที่ทำการในประเทศพม่า ไม่มีการให้ยาเพื่อบำบัดอาการเสียนยา วิธีเช่นนี้ใช้ได้ผลหรือไม่ ผู้อำนวยการโครงการบำบัดบอกว่าได้ผล แต่ว่าคนไข้ที่ถูกส่งตัวเข้ารับการรักษาในศูนย์บำบัดจำนวนมากคือคนไข้เก่า คนไข้บางคนนั้นเข้าๆออกๆศูนย์บำบัดเหล่านี้มาถึง 3 หรือ 4 ครั้งแล้ว การรักษาล้มเหลวประมาณ 64% จำนวนผู้ถูกจับเพราะติดยาในแต่ละปีครั้งหนึ่งคือคนที่เคยโดนจับมาก่อน (ตัวเลขเหล่านี้

ไม่ได้รวมตัวเลขของผู้ติดเชื้อชาวมาเลเซียจำนวนมากที่ข้ามพรมแดนเข้าสู่ประเทศไทย อันเป็นที่ซึ่งการบำบัดรักษาผู้ติดเชื้อเป็นของฟรีและเป็นสิ่งที่ทำด้วยความสมัครใจ ใช้เวลา 3 อาทิตย์ และใช้ยาเมทาโดนเพื่อช่วยลดอาการอยากยาในช่วงของการรักษา คนไข้ที่เข้ารับการบำบัดในศูนย์บำบัดของรัฐบาลไทยที่อยู่ใกล้พรมแดนในแต่ละปีนั้นประมาณครึ่งหนึ่งเป็นชาวมาเลเซีย)

คนทุกคนที่ถูกตรวจสอบแล้วปรากฏผลว่าใช้ยาเสพติด (อาจเป็นฝิ่น กัญชา หรือยาบ้า) จะถูกทดสอบเพื่อหาเชื้อเอชไอวีต่อไป พวกติดเชื้อที่มีเชื้อเอชไอวีจะถูกแยกให้อยู่ต่างหากทั้งนี้เพื่อ ‘ป้องกัน’ ผู้ติดเชื้ออื่นๆ ให้ออกห่างจากเชื้อ ไม่มีการแจกจ่ายถุงยางอนามัยในศูนย์บำบัดเหล่านี้ถึงแม้จะมีการถกเถียงกันเรื่องเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อเร็วๆ นี้ก็ตามที (หลังจากที่กลุ่มเอดส์ที่เป็นนักเคลื่อนไหวเพื่อสังคมได้เสนอข้อเรียกร้องเพื่อให้คนที่เข้ารับการบำบัดในศูนย์ติดเชื้อได้รับอนุญาตให้ป้องกันตนเองได้) อัตราการติดเชื้อในหมู่ผู้เสพยาที่ถูกจับกุมอยู่ที่ประมาณ 15% และอัตรานี้คงเดิมอยู่เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว อัตรานี้ต่ำกว่าอัตราในประเทศไทยมาก และเมื่อเปรียบกับพม่าก็ยังต่ำกว่าอัตราในพม่ามากยิ่งขึ้นไปอีก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าเข็มฉีดยานั้นหาได้ง่ายกว่าในมาเลเซีย และนอกจากนี้ผู้ติดเชื้อในมาเลเซียยังเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าอีกด้วย กลุ่มคนติดเชื้อในมาเลเซียคือกลุ่มคนที่มีลักษณะแตกต่างออกไปจากกลุ่มคนติดเชื้อในประเทศอื่นๆ คนติดเชื้อในมาเลเซียส่วนใหญ่คือคนที่มียาทำในช่วงที่ถูกจับกุม และจำนวนมากคือคนระดับใช้แรงงานหรือคนชั้นกลาง ผู้ติดเชื้อมีอยู่ในทุกกลุ่มเชื้อชาติ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะคือผู้ชายเชื้อชาติมาเลย์ที่อายุน้อยอยู่ก็ตามที และนี่คือส่วนหนึ่งของความวิตกกังวล

การใช้โทษประหารชีวิตสำหรับผู้ค้ายา การบังคับให้ตรวจร่างกายเพื่อดูว่าใช้ยาเสพติดหรือเปล่า ตลอดจนการบังคับให้เข้ารับการบำบัดในศูนย์เป็นเวลานานถึง 2 ปี ทั้งหมดทั้งปวงเหล่านี้เมื่อนำเอามารวมเข้าด้วยกันทำให้ดูเหมือนกับว่าเรามีสังคมที่มุ่งมั่นเอาจริงเอจังเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมยาเสพติด การมุ่งมั่นเอาจริงเอจังนี้เองที่เป็นตัวกำหนดรูปร่างของการจัดการเกี่ยวกับโรคเอดส์ของมาเลเซีย

‘ค้นหาแล้วคุณจะพบ’ นี่คือการขวัญของวงการสาธารณสุข ถ้าคุณตรวจคนทุกคนในกลุ่มหนึ่งเพื่อทดสอบหาโรค แต่ว่าคุณไม่ได้ตรวจหาโรคอย่างเป็นระบบในคนกลุ่มอื่นๆ คุณก็ต้องเจอเข้ากับปัญหาจนได้ และเราอาจพูดได้ว่านี่คือภาพที่สะท้อนสถานการณ์โรคเอดส์ในมาเลเซียได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง คนไข้ที่มีเชื้อเอชไอวีถูกตรวจพบเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1986 และคนไข้รายแรกๆ นั้นส่วนใหญ่คือผู้ได้รับเลือดที่ได้มาจากการนำเข้า (คือคนไข้ที่เป็นโรคโลหิตไม่แข็งตัว) ซึ่งคนกลุ่มนี้จะถูกตรวจเลือดอยู่ตลอดเวลา นอกเหนือจากคนกลุ่มนี้แล้ว ยังพบผู้ติดเชื้อในกลุ่มรักร่วมเพศที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ และกลุ่มคนที่เสพยาเสพติดโดยใช้เข็มฉีดยา (ไอดียู-IDU) อีกด้วย จนกระทั่งถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1995 อันเป็นช่วงเวลาที่มีการฉลองวันเอดส์โลก (World Aids Day) ในกรุงกัวลาลัมเปอร์นั้นมีรายงานข่าวว่ามีจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีถึง 14,418 ราย และมีผู้ป่วยเป็นเอดส์ 331 ราย ส่วนใหญ่ของผู้ติดเชื้อซึ่งมีจำนวนถึง 77%

คือผู้ติดเชื้อ อย่างไรก็ตามการตรวจสอบหาเชื้อเอชไอวีส่วนใหญ่แล้วดำเนินการกันในหมู่ผู้ติดเชื้อเช่นกัน ปริมาณการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ประชากรทั่วไป (ตัวเลขได้มาจากผลการตรวจสอบในหมู่ผู้ติดเชื้อ) คาดกันว่าจะอยู่ที่ประมาณ 0.02/100,000 คนในปีค.ศ. 1987 และได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 17.5/100,000 คน ในปีค.ศ. 1995 และนี่คือข้อมูลจากทางการ (เพื่อให้มองภาพได้ชัดเจน ตัวเลขที่เปรียบเทียบกันได้ในปีค.ศ. 1995 ของประเทศไทยคือ 2,100/100,000 คน แม้ว่าข้อมูลของประเทศไทยมีความน่าเชื่อถือกว่ามาก)

อย่างไรก็ตามเป็นที่รู้กันอย่างกว้างขวางว่าตัวเลขของการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์และการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ในมาเลเซียนั้นต่ำกว่าความเป็นจริงอย่างมาก กระทรวงสาธารณสุขได้ประมาณการว่าอาจมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีในมาเลเซียเป็นจำนวนประมาณอย่างน้อยตั้งแต่ 30,000 ถึง 40,000 คน ตัวเลขจากการประมาณการของแหล่งอื่นๆจะสูงกว่านั้น โดยการประมาณการจากแหล่งหนึ่งระบุว่าตัวเลขของผู้ติดเชื้อเอชไอวีนั้นสูงถึง 100,000 คนในปีค.ศ. 1995 ตัวเลขของการประมาณการต่างๆเหล่านี้จะแตกต่างอย่างมากจากตัวเลขของประเทศไทย อันเป็นที่ซึ่งการระบาดของเอชไอวีในช่วงแรกเกิดขึ้นในกลุ่มคนเสพยาที่ใช้เข็มเหมือนๆกับในมาเลเซีย ทว่าหลังจากการระบาดในช่วงแรกการระบาดอย่างรุนแรงในช่วงถัดมาในประเทศไทยเกิดขึ้นโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นเรื่องจริงที่ว่าความเสี่ยงในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในมาเลเซียนั้นมีน้อยและเชื้อเอชไอวีน่าจะแพร่กระจายโดยจำกัดวงแคบอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มคนเสพยาเสพติดเท่านั้น แต่เรื่องดังกล่าวอาจไม่เป็นจริงก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบในกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่กลุ่มผู้หญิงตั้งครรภ์ กลุ่มคนที่ไปรักษาในคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และกลุ่มรักร่วมเพศ การจะรู้ให้แน่ชัดลงไปก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่การศึกษาเรื่องการระบาดของเอชไอวีในกลุ่มคนต่างๆดังกล่าวแล้วเป็นเรื่องยากในมาเลเซียภายใต้การนำของพรรคอัมโน สังคมนี้ยังคงเป็นสังคมอิสลาม และความคิดที่ว่ามิเชื้อเอชไอวีแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มคนทั่วไปที่ไม่ใช่คนรักร่วมเพศยังเป็นความคิดที่ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจเป็นอย่างยิ่ง

และความอึดอัดไม่สบายใจมีมากน้อยแค่ไหนผู้เขียนก็ได้เรียนรู้ในตอนที่ได้สัมภาษณ์ ดร.แฮริสัน อชีซา ผู้อำนวยการโครงการโรคเอดส์แห่งชาติของมาเลเซีย เธอบอกผู้เขียนอย่างหนักแน่นว่าการส่งเสริมให้ใช้ถุงยางอนามัยเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ในสังคมมาเลเซีย วัคซีนโรคเอดส์ก็เป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เช่นกัน นอกจากนี้การให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยก็ไม่อยู่ในวาระแห่งชาติอย่างแน่นอน เมื่อผู้เขียนถามออกไปว่าถ้าหากเป็นเช่นนั้นแล้วมีเรื่องอะไรบ้างเล่าที่สังคมมาเลเซียยอมรับได้ เธอก็เริ่มจะแสดงอารมณ์

“มาเลเซียเป็นประเทศที่น่าหน้าในเรื่องของการศึกษา เราจะไม่ส่งเสริมสนับสนุน ‘การมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย’ แต่เราจะเลือกสนับสนุน ‘การมีเพศสัมพันธ์อย่างถูกต้อง’ มากกว่า ‘การมีเพศสัมพันธ์อย่างถูกต้อง’ ก็คือการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายเพียงคนเดียว

เท่านั้น เรากำลังสอนค่านิยมนี้ ซึ่งก็คือค่านิยมของครอบครัวแบบอิสลามให้กับเด็กนักเรียน และค่านิยมนี้เองจะเป็นเครื่องช่วยป้องกันเชื้อเอชไอวีตลอดจนโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่นๆ อีกด้วย เราเชื่อว่าค่านิยมที่เรา กำลังพยายามสอนนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยป้องกันเอชไอวีเท่านั้น แต่มันยังจะช่วยป้องกันปัญหาอื่นๆ อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน หรือมีเพศสัมพันธ์นอกสมรส และพฤติกรรมอื่นๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ยอมรับไม่ได้ นี่คือนโยบายของเรา เรารู้ดีว่านโยบายนี้ต่างจากทางตะวันตก แต่สังคมของเราเป็นสังคมแบบเก่า และเรามีสิทธิ์ที่จะเลือกใช้วิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามแบบที่เราต้องการ เท่าที่เป็นมาพวกตะวันตกเองก็ยังแก้ปัญหาในแบบของตนเองไม่ได้ผล เพราะฉะนั้นเหตุใดเราจึงต้องไปลอกแบบพวกเขาด้วยเล่า”

เป็นเรื่องที่ควรจะต้องกล่าวเอาไว้ในที่นี้ด้วยว่าดร.อชิซา จบการศึกษาระดับปริญญาโททางด้านสาธารณสุขจากมหาวิทยาลัย จอห์นส์ ฮอปกินส์ และเคยอยู่ที่เมืองบัลติมอร์มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเมืองบัลติมอร์นี้คือเมืองที่มีสถิติการตั้งครรภ์ของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐอยู่ในระดับสูง มีปัญหาเรื่องการให้เฮโรอีนแพร่หลายและเรื้อรังมานาน สถิติของการขาดกรรมอาจะสูงกว่าสถิติในเมืองกัวลาแลมเปอร์ถึง 10 เท่า จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีก็สูงกว่าจำนวนผู้ติดเชื้อที่ดร.อชิซาต้องดูแลและเกี่ยวข้องอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก เป็นเรื่องยากมากที่จะยอมรับข้อผิดพลาดบกพร่องของเราเกี่ยวกับวิธีการจัดการกับปัญหาสังคมและปัญหาเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ปลอดภัยในหมู่คนหนุ่มคนสาวและกลุ่มผู้ติดยา สหรัฐอเมริกาปัจจุบันนี้มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ๆ เกิดขึ้นปีละ 40,000 ราย ซึ่งจำนวนนี้มากกว่าจำนวนผู้ติดเชื้อทั้งหมดของมาเลเซียรวมกันตั้งแต่การระบาดเริ่มต้นขึ้น

“มีสถานที่แห่งไหนบ้างหรือไม่ที่สามารถให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยกับคนที่ตอนนี้มีเพศสัมพันธ์อยู่แล้วได้ ตัวอย่างเช่นคนที่มีอาชีพขายบริการทางเพศกับพวกกรั้วมเพศ”

“แน่นอนละ สถานที่พวกนั้นมีอยู่ แต่ว่า ‘พวกเรา’ ทำเองไม่ได้ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มเสี่ยงเป็นเรื่องขององค์กรเอกชน หน้าที่ของเราจะเกี่ยวข้องกับคนรุ่นต่อไป อีกอย่างหนึ่ง คนกลุ่มเสี่ยงดังที่ว่ามันนั้นในประเทศของเรามีน้อยมาก”

เอาละ...พอฟังได้ ผู้เขียนคิดในขณะที่เดินออกมาจากห้องทำงานของเธอ เธอได้พูดเอาไว้หลายประเด็น อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าเอชไอวีได้แพร่ระบาดไปแล้วในกลุ่มผู้ใหญ่ การให้การศึกษาแก่เด็กเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าต่างๆ ของครอบครัวตามแนวคิดอิสลามจะไม่เข้าเกินไปหรอก หรือสำหรับการแก้ปัญหาเรื่องเอดส์ การให้การศึกษาแก่เด็กนักเรียนนั้นจะต้องใช้เวลานานนับเป็นปีกว่าจะได้ผล ทั้งนี้สมมุติว่ามันได้ผล สิ่งที่คุณเขียนไม่ได้พูด (ทั้งนี้เพราะผู้เขียนเป็นแขกไปเยี่ยมสำนักงานของเธอ และเธอไม่ได้เชิญให้ผู้เขียนไปทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ภาระงานของเธอ) ก็คือในตอนนี้มีหลักฐานอยู่เป็นจำนวนมากเพียงพอที่จะระบุได้ว่าความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ในมาเลเซียนั้นเป็นเรื่องที่แพร่หลายมากจนเกินกว่าที่รัฐบาลจะยอมรับ

ในปีค.ศ. 1992 กระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมมือกับองค์การอนามัยโลกทำการสำรวจครั้งใหญ่เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพและพฤติกรรมของคนวัยผู้ใหญ่ในมาเลเซีย นี่คือการศึกษาด้วยเรื่องทำนองนี้เป็นครั้งแรกในมาเลเซีย วัตถุประสงค์ของการศึกษาก็คือเพื่อจะประเมินว่าการแพร่ระบาดของเอชไอวีโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์นั้นเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ผู้ใหญ่จำนวน 2,270 คนถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องประวัติการมีเพศสัมพันธ์ 55% ของผู้ใหญ่ที่แต่งงานแล้วรายงานว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ก่อนหน้าที่จะแต่งงาน 29% รายงานว่าทราบจนกระทั่งถึงจุดนี้เคยมีคู่นอนมาแล้วประมาณตั้งแต่ 2 ถึง 10 คน ทั้งนี้ทั้งนั้นถ้าหากว่าคุณเคยรู้เรื่องตัวเลขทำนองนี้ในวัฒนธรรมอื่นหรือประเทศอื่นๆ ตัวเลขของมาเลเซียก็จะฟังดูน่าประหลาดใจ มีกี่คนในหมู่ผู้ถูกสัมภาษณ์ที่เคยมีคู่นอนเพียงคนเดียวมาตลอดทั้งชีวิต มีเพียง 38% เท่านั้น ในบรรดาผู้ชายที่รายงานว่าเคยมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์มาก่อน 33% รายงานว่าในรอบปีที่ผ่านมามีเพศสัมพันธ์แบบเล่นๆไม่เอาจริงเอจิง 11% ของผู้ชายที่แต่งงานแล้วรายงานว่ามิเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาและมีเพศสัมพันธ์แบบเล่นๆไม่จริงจิงในรอบปีที่ผ่านมามีไม่ถึงกับเลวร้ายแต่ก็ไม่ใช่ดินแดนแห่งความบริสุทธิ์เสียเลยทีเดียว และถ้าจะว่ากันอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ตัวเลขของการมีเพศสัมพันธ์เหล่านี้ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากรายงานพฤติกรรมของคนไทยสักเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้เองตัวเลขที่ได้มาจึงทำให้เกิดการอื้อฮำกันขึ้นในแวดวงการแพทย์ของมาเลเซีย ชาวมาเลเซียมีแนวโน้มที่จะมองว่าชาวไทยเป็นชาวพุทธที่อัสระเสรี ไม่ค่อยเคร่งครัด ไม่ยับยั้งชั่งใจ โดยเปรียบเทียบแล้วชาวมาเลเซียมีความเห็นว่าวัฒนธรรมของพวกเขาค่อนข้างจะมีระเบียบวินัยและมีความเคร่งครัดเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์มากกว่า ผลจากการสำรวจขององค์การอนามัยโลกในครั้งนี้ทำให้เห็นว่าไม่ว่าจะกล่าวอ้างอย่างไรก็ตามที่ แต่พฤติกรรมของคนทั่วไปในทั้ง 2 ประเทศก็ไม่ได้แตกต่างกันมากมายอย่างที่รัฐบาลอยากจะให้เป็น อย่างไรก็ตามต้องขอกล่าวเอาไว้ในที่นี้ว่าผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีการนำเอาไปใช้เป็นเครื่องนำทางรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ ป้องกันเอดส์ในมาเลเซีย มันอาจเป็นเรื่องจริงด้วยก็ได้ที่ว่าเพศสัมพันธ์ที่รายงานในผลการศึกษาในปีค.ศ. 1992 นั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นในเขตประเทศมาเลเซีย

ชาวมาเลเซียคือคนต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศไทย สถิติตัวเลขขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระบุว่าในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวจากมาเลเซียเดินทางเข้าประเทศไทยมากกว่า 1 ล้านคน แล้วย่านไฟแดงหรือย่านบันเทิงของกรุงเทพมหานครมีแหล่งขายบริการทางเพศแฝงตัวอยู่อย่างลับๆ อย่างไรก็ตามสำหรับคนมาเลเซียจำนวนมากชายแดนไทยทางด้านที่ติดกับตอนเหนือของประเทศเป็นแหล่งขายบริการทางเพศที่อยู่ใกล้และปลอดภัยมากกว่าแหล่งที่อยู่ในชุมชนของตน หาดใหญ่ ยะลา และสงขลา อันเป็นจังหวัดที่อยู่ชายแดนไทย ได้พัฒนารูปแบบของอุตสาหกรรมทางเพศเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ และธุรกิจนี้สามารถทำรายได้ได้ดี รูปแบบของอุตสาหกรรมทางเพศมีความหลากหลาย นอกจากจะมีโสเภณีสำหรับคนปกติแล้ว ก็ยังมีโสเภณี

ชายสำหรับพวกกรักร่วมเพศ มีเช็กซ์ไชว์สดๆ มีร้านขายอุปกรณ์แปลกๆสำหรับการร่วมเพศ กล่าวคือมีบริการทุกอย่างที่ดึงดูดใจตามแบบฉบับของอุตสาหกรรมทางเพศในเอเชีย ในปีค.ศ. 1993 มีการสำรวจผู้มีอาชีพขายบริการทางเพศ 503 คนในเมืองไทยที่ทำงานใกล้ชิดกับชายแดน มาเลเซีย ผลจากการสำรวจพบว่า 97% ของลูกค้าของโสเภณีเหล่านี้ไม่ใช่คนไทย ลูกค้าส่วนใหญ่ของโสเภณีพวกนี้คือคนมาเลเซียกับคนสิงคโปร์ หญิงขายบริการทางเพศตามแถบชายแดนพวกนี้ รายงานว่าผู้ชายชาวมาเลเซียมักจะร้องขอให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย โดยจะร้องขอในลักษณะนี้มากกว่าชายไทย ผู้ชายไทยถูกกรอกหูด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยในขณะที่ผู้ชายมาเลเซียไม่ถูกกรอกหูด้วยเรื่องทำนองนี้ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมก็อาจเข้ามามีบทบาทด้วยเช่นกัน แต่อีกนั่นแหละ เรามีความรู้้น้อยมากเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติที่ผู้ชายชาวมาเลเซียมีต่อถุงยางอนามัย

คอคอดกระอยู่ตรงแนวชายแดนระหว่างมาเลเซีย ไทย และพม่า ทั้ง 3 ประเทศนี้มีเขตชายแดนที่จรดคอคอดกระเหมือนกัน และคอคอดกระนี้เองทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสได้เคยต่อสู้แย่งชิงกันมาแล้วอย่างยาวนาน ไทยต้องยอมสูญเสีย 4 รัชกาลได้บนคอคอดกระให้อังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 4 รัชดังกล่าวปัจจุบันคือ 4 รัชที่อยู่ทางด้านเหนือสุดของประเทศมาเลเซีย เมืองมะริดอันเป็นเมืองท่าของพม่าที่อยู่บนคอคอดก็เคยเป็นของไทยจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 19 สิ่งที่ได้เกิดขึ้นในตอนนั้นก็คือ ‘สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ’ แห่งใหม่ คนที่ข้ามพรมแดนเข้ามาซื้อบริการทางเพศคือชาวมาเลเซีย เจ้าของธุรกิจคือคนไทย แต่ว่าคนขายบริการทางเพศกลับเป็นชาวพม่าผู้ซึ่งถูกลักลอบนำข้ามพรมแดนเข้ามาจากดินแดนแห่งสงครามกลางเมืองและความจนยาก สภาพต่างๆน่าขนลุกเป็นอย่างยิ่ง ผู้หญิงขายตัวเป็นจำนวนมากเป็นเสมือนทาสที่ถูกพันธนาการด้วยหนี้สิน สิ่งนี้อาจไม่ใช่สิ่งที่สมาคมอาเซียน (ASEAN) คิดเอาไว้ในใจเมื่อบรรดารัฐมนตรีของชาติอาเซียนพูดถึง ‘ความคิดริเริ่มในภูมิภาค’ แต่เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องจริง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเพราะแนวคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์ของมาเลเซีย เกิดขึ้นเพราะความอดอยากยากแค้นของพม่า และเกิดขึ้นเพราะความเชี่ยวชาญของประเทศไทยในเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในสิ่งที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นไม่กล้าที่จะหาซื้อในบ้านของตนเอง

สามเหลี่ยมเศรษฐกิจแห่งนี้ได้ก่อให้เกิดมหันตภัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ขึ้นแล้วทั้งในประเทศไทยและพม่า และแนวโน้มก็คือมันกำลังจะก่อให้เกิดภัยในทำนองเดียวกันนี้ขึ้นอีกในมาเลเซีย ฝ่ายทางด้านของพม่านั้น ในเมืองท่าบนคอคอดที่ชื่อ กาดอ (Kawthaung) มีรายงานว่าสถิติของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ชายที่มารักษาที่คลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์นั้นสูงที่สุด สูงเกินกว่าสถิติในเขตอื่นใดในพม่าทั้งหมด กล่าวคือสถิติของผู้ติดเชื้อสูงกว่า 30% ในปีค.ศ. 1995 ในฝ่ายของประเทศไทยนั้น จังหวัดที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงสุดในหมู่ประชากรโดยทั่วไป โดยมีจำนวนผู้ติดเชื้อรองลงมาจากจังหวัดทางภาคเหนือไกลๆ ก็คือจังหวัดระนอง อันเป็นจังหวัดที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดภาคใต้ คงจะเป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์มากถ้าหากว่าเอชไอวีไม่ก่อให้เกิดปัญหาใน

ทำนองเดียวกันนี้ในมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคิดถึงข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ชายชาวมาเลเซียเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยจะยินยอมให้ถูกยงอนามัย トラบไคที่มาเลเซียยังไม่เริ่มต้นตรวจวิเคราะห์หาโรคในกลุ่มประชากรทั่วไป トラบนั้นคำตอบสำหรับเรื่องนี้ก็คงไม่มีทางได้รู้

ส่วนหนึ่งของปมปริศนาได้ถูกเปิดเผยออกมาเมื่อไม่นานมานี้โดยการค้นพบที่ไม่ได้ตั้งใจ ด้วยเหตุที่เอชไอวีมีหลายสายพันธุ์ย่อย การค้นพบสายพันธุ์ย่อยที่แตกต่างกันออกไปในประชากรกลุ่มต่างๆจะช่วยบอกเราได้พอสมควรว่ารูปแบบของการกระจายของเชื้อเอชไอวีเป็นไปในลักษณะใด ตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้คือตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ที่ประเทศไทยนี้เชื้อเอชไอวีสายพันธุ์บีอันเป็นสายพันธุ์ที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มรักร่วมเพศและผู้ติดยาในประเทศไทยทางตะวันตก เป็นสายพันธุ์ที่แพร่หลายมากที่สุดในกลุ่มผู้ติดยาในเมืองไทย ในทางตรงกันข้ามการแพร่ระบาดของรุนแรงของเอชไอวีในกลุ่มชายบริการทางเพศในประเทศไทยกลับเป็นการแพร่ระบาดของเอชไอวีสายพันธุ์อี ข้อมูลจากการค้นพบนี้บ่งชี้ว่าการระบาดของเชื้อเอชไอวีในเมืองไทยนั้น ไม่ใช่การระบาดที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการระบาดที่เกิดขึ้น 2 ครั้ง และการระบาดทั้ง 2 ครั้งนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่น อย่างน้อยก็ในตอนเริ่มแรก トラบจนกระทั่งถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้รูปแบบการแพร่กระจายของเอชไอวีสายพันธุ์ย่อยต่างๆในมาเลเซีย ไม่ได้มีการศึกษากันเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามในช่วงที่เราเดินทางไปกัวลาลัมเปอร์ 2 ครั้งด้วยกันนั้น เราได้รับตัวอย่างเลือดจากธนาคารเลือดของมาเลเซีย ตัวอย่างเลือดจากคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ตัวอย่างจากคลินิกผู้ขายบริการทางเพศ จากโรงพยาบาลและจากศูนย์บำบัดผู้ติดยา จำนวนตัวอย่างทั้งหมดที่เราได้รับมาคือ 90 ตัวอย่าง คณะจากวอลเตอร์ริดได้ศึกษาตัวอย่างเลือดเหล่านี้เพื่อหารูปแบบการกระจายของสายพันธุ์ย่อยและภาพที่เห็นก็น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง จากตัวอย่างเลือดเราจะเห็นว่ามิเชื้อเอชไอวี 2 สายพันธุ์ย่อยเช่นเดียวกับภาพที่เกิดขึ้นในเมืองไทย แต่ว่าสายพันธุ์ย่อยเหล่านั้นไม่ได้กระจุกตัวอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มเสี่ยงเท่านั้น (สายพันธุ์บีแพร่กระจายมากอยู่ในกลุ่มผู้ติดยา สายพันธุ์อีอยู่ในกลุ่มผู้ที่ติดเชื้อโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์ และพวกกลุ่มชายบริการทางเพศ) แต่ยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มเชื้อชาติอีกด้วย กลุ่มชาวอินเดีย (ผู้ขายลัวน) จะมีเฉพาะเอชไอวีสายพันธุ์บี กลุ่มชาวมลายูจะมีเชื้อสายพันธุ์บีและอีอย่างละครึ่ง กลุ่มคนเชื้อชาติจีนและไทยส่วนใหญ่จะมีเชื้อสายพันธุ์อี สำหรับชาวมลายูผู้ซึ่งต่อต้านข้อมูลเหล่านี้ เรื่องที่ค้นพบนั้นรบกวนจิตใจเป็นอย่างยิ่ง และเรื่องที่ค้นพบก็คือ 40% ของผู้ติดเชื้อโดยรวมไม่ใช่กลุ่มคนที่ติดยา และประมาณ 10% ของผู้ติดเชื้อก็คือโสเภณีที่ทำมาหากินอยู่ในกรุงกัวลาลัมเปอร์นั่นเอง การศึกษารังนี้ก็เป็นแค่เพียงการศึกษาในวงแคบๆเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นก็ดีมันก็ยังเป็นเสมือนสัญญาณเตือนภัย และสัญญาณเตือนภัยนั้นก็คือการแพร่กระจายของเชื้อสายพันธุ์อีในมาเลเซียมองดูเหมือนกับภาพการแพร่กระจายในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง การใช้ยาเสพติดไม่ใช่ประเด็นปัญหาอย่างเดียวเท่านั้นในมาเลเซีย เราสามารถพูดเช่นนี้ได้ทั้งๆที่ข้อมูลเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนที่ไม่ใช่พวกรักร่วมเพศยังมีจำกัดอยู่

ข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เราเข้าใจเรื่องเอชไอวีและเอดส์ในมาเลเซียได้ไม่ลึกนักก็คือการขาดข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมทางเพศและความเสี่ยงของกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย ถึงแม้ว่ามีความพยายามจากกลุ่ม ‘ฟิงก์ ทรียเองเกิล’ แต่เพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายก็ยังถือกันว่าเป็นอาชญากรรมในมาเลเซีย เป็นสิ่งที่ถูกประณามอย่างรุนแรงนอกเมืองใหญ่อย่างกัวลาลัมเปอร์ เหมือนๆกับดินแดนที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษอีกหลายแห่ง กฎหมายของมาเลเซียยังคงมีบทลงโทษที่

รุนแรงสำหรับการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมที่รุนแรงตามกฎหมายของมาเลเซีย เรื่องนี้เป็นความฝังใจในทางลบเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ทางทวารของอังกฤษ อังกฤษมีความรู้สึกลัวว่าจะต้องถือว่าสิ่งนี้คืออาชญากรรมที่สมควรต้องได้รับการลงโทษทั่วโลก อย่างไรก็ตามเรา

ไม่ควรกล่าวโทษอังกฤษแต่เพียงฝ่ายเดียว (ถึงแม้ว่าเราอยากทำเช่นนั้นก็ตามที) ทั้งนี้เพราะรัฐบางรัฐในมาเลเซียยังคงปกครองโดยใช้ ‘ชาเรีย’ หรือ ‘กฎหมายอิสลาม’ นอกเหนือไปจากกฎหมายเก่าย้อนยุคสมัยวิกตอเรีย และ ‘ชาเรีย’ หรือ ‘กฎหมายอิสลาม’ จะลงโทษพวกเกย์หรือชายรักร่วมเพศและเลสเบียนหรือหญิงรักร่วมเพศอย่างรุนแรงหนักหน่วง การลงโทษที่เราพูดถึงนี้คือการลงโทษโดยใช้ก้อนหินขว้างปา ถึงแม้จะมีรายงานว่ามีการลงโทษในลักษณะนี้ไม่มีแล้วก็ตามที กฎหมายและการลงโทษในลักษณะนี้ทำให้การระบุลงไปว่าตนเองเป็นเกย์หรือเป็นพวก ‘ไบ-เซ็กชวล’ หรือพวกมี

เพศสัมพันธ์ได้กับคนทั้ง 2 เพศเป็นเรื่องเสี่ยงที่ไม่มีใครยอมทำ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองในรายชื่อผลตรวจเลือดออกมาว่าเป็นบวก ถ้าหากว่าไม่ใช่พวกคิดยา กรณีเหล่านี้ก็มักจะถูกจัดเข้าเป็นพวกรักต่างเพศหรือไม่ก็เป็นพวกกลุ่มเสี่ยงที่ไม่รู้สาเหตุ ดูเหมือนจะมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัวในประเทศซึ่งกลุ่มเอดส์ที่เคลื่อนไหวเพื่อสังคมจะเป็นกลุ่มที่มีความเก่งกล้ารอบรู้ และเกย์ในเมืองใหญ่ๆจะเป็นที่ยอมรับ แต่ว่าการมีพฤติกรรมเป็นเกย์และการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเกย์กลับถือเป็นอาชญากรรมทว่ามาเลเซียนั้นกว้างขวางใหญ่โตกว่ากัวลาลัมเปอร์ และพรรค ‘อัมโน’ ก็คงไม่ยอมรับนโยบายที่จะทำให้กลุ่มมุสลิมหัวโบราณโกรธเคืองเป็นแน่ ในอเมริกาเองประธานาธิบดีคลินตันยังเคยต้องยอมรับตอนการสนับสนุนสิทธิของพวกเกย์ทั้งนี้เพราะกลัวผลกระทบทางการเมือง กลุ่มเกย์หรือกลุ่มรักร่วมเพศชาวมาเลเซียก็ถูกโยนให้สิงโตกลุ่มเดียวกันกินด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มสิงโตวุ่นวายอยู่แต่กับเรื่องการกิน จะได้ไม่หันกลับมาแฉกัดคนเลี้ยง

ประเด็นปัญหาความวุ่นวายเกี่ยวกับเรื่องความเสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีไม่ได้จำกัดวงอยู่แต่เฉพาะในหมู่พวกเกย์หรือพวกรักร่วมเพศเท่านั้น คนที่คิดยาทั้งหมดในประเทศนี้ถูกนับว่าเป็นคนที่ไม่มียกิจกรมทางเพศใดเลย กลายเป็นคนที่ไม่มีความเสี่ยงอันใดทั้งสิ้นเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี นอกเหนือไปจากความเสี่ยงที่มาจากนิสัยการเสพยา ถ้าหากว่าเรื่องนี้เป็นความจริงก็ต้องจัดว่ากลุ่มคนคิดยาในมาเลเซียกลายเป็นกลุ่มที่แปลกที่สุดในโลก ในประเทศอื่นๆส่วนใหญ่คนคิดยาจะมี

ความเสี่ยงเรื่องเชื้อเอชไอวีสูงยิ่งกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการมีเพศสัมพันธ์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกลุ่มคนติดยานี้เป็นกลุ่มยากจนและมีชีวิตทางสังคมที่สับสนยุ่งเหยิง เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องขอใช้บริการเพื่อให้ได้มาซึ่งยาเสพติด ทว่าในประเทศนี้เมื่อคุณตรวจร่างกายหาเชื้อเอชไอวีและผลการตรวจออกมาเป็นบวก ข้อสรุปก็คือคุณติดเชื้อเพราะการเสพยา และเรื่องก็จบลงเพียงแค่นั้น

วงการแพทย์

มหาวิทยาลัยมลายาในเมืองกัวลาลัมเปอร์ก่อตั้งขึ้นโดยอังกฤษ และตราบจนถึงทุกวันนี้มันยังคงเป็นมหาวิทยาลัยที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน มหาวิทยาลัยแห่งชาติซึ่งอยู่เลยออกไปบนถนนสายเดียวกันและอยู่ในแถบชานเมืองของเมือง ‘เปตาลิง จายา’ เหมือนๆกันเป็นสถาบันของมาเลเซีย ก่อตั้งขึ้นในยุคทศวรรษที่ 1960 ภายหลังการประกาศอิสรภาพ มหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งมีการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา มีคณะแพทย์และโรงพยาบาลของคณะแพทย์ ทว่ามหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในเรื่องเอดส์ก็คือมหาวิทยาลัยมลายา ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีห้องปฏิบัติการทางด้านเอชไอวีแห่งชาติตั้งอยู่ และที่นี้คือที่ที่ชาวกัวลาลัมเปอร์ผู้เป็นเอดส์เดินทางมารักษา มหาวิทยาลัยแห่งนี้สวยงาม มีพื้นที่กว้างขวางและตัวมหาวิทยาลัยเองก็มีความทันสมัย ห้องบรรยายใหญ่โตกว้างขวาง ห้องปฏิบัติการต่างๆล้วนแล้วแต่มีคุณภาพ คณะจารย์แพทย์ในระดับอาวุโสเกือบทั้งหมดคือคนเชื้อสายจีน ผลงานทางด้านวิชาการของคณาจารย์เหล่านี้มีคุณภาพระดับโลก และภาษาอังกฤษของพวกเขาก็รู้ที่ติเพียงแต่พวกเขาจะพูดอย่างระมัดระวังตัวเท่านั้น ความตึงเครียดขัดแย้งระหว่างนักวิชาการเหล่านี้กับรัฐบาล (ซึ่งพวกคณาจารย์ต้องพึ่งพาในเรื่องงบประมาณ) เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ศาสตราจารย์ทางการแพทย์ผู้หนึ่งอธิบายให้ผู้เขียนฟังว่าระบบการรับนักศึกษาแพทย์ของที่นี่เป็นอย่างไร และนี่คือตัวอย่างของระบบที่ชาวมาเลเซียโดยทั่วไปคุ้นเคยเป็นอย่างดี

ชนเผ่ามาเลย์มีจำนวนอยู่น้อยในสาขาวิชาแพทย์ ซึ่งสาขาวิชานี้ในปัจจุบันมีคนเชื้อสายจีนและอินเดียอยู่เป็นจำนวนมาก นักศึกษาที่จะสอบเข้าคณะแพทย์ต้องสอบคัดเลือกโดยใช้ข้อสอบเดียวกัน หลักเกณฑ์การให้คะแนนจะเหมือนกัน แต่ว่าเกณฑ์ในการรับเข้าจะตั้งขึ้นมาภายหลัง และเกณฑ์นี้จะดูจากปัจจัยทางด้านเชื้อชาติด้วย ถ้าหากว่าคุณเป็นคนเชื้อชาติจีนคุณอาจต้องสอบได้คะแนนมากกว่า 90% จึงจะสามารถสอบเข้าได้ ในขณะที่ถ้าหากคุณเป็นคนเชื้อชาติมาเลย์ในปีเดียวกันนั้นถ้าได้คะแนนเพียง 80% คุณก็อาจสอบเข้าได้ ดังนั้นเป็นต้น (เกณฑ์ที่แน่นอนในการรับเข้าจะเปลี่ยนแปลงไปปีต่อปี และจะถูกปกปิดเป็นความลับ) การกระทำได้นี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่าในรุ่นต่อไปแพทย์จะเป็นคนมาเลย์มากกว่าคนจีน นักศึกษาที่ยังต้องการเป็นแพทย์ก็อาจเดินทางไปศึกษาที่ต่างประเทศได้ อาทิเช่นอาจเดินทางไปออสเตรเลียหรือฟิลิปปินส์ แต่คุณจะต้องไปเองเป็นการส่วนตัว ระบบนี้มีชื่อเรียกว่า ‘การกีดกันในเชิงบวก’ (positive

discrimination) และมีความคล้ายคลึงอย่างยิ่งกับระบบของอเมริกาที่เรียกว่า ‘การกระทำในเชิงบวก’ (affirmative action) สิ่งที่แตกต่างกันก็คือระบบของสหรัฐอเมริกากระทำไปเพื่อช่วยเหลือชนกลุ่มน้อย ในขณะที่ของมาเลเซีย กระทำเพื่อช่วยคนที่เป็กลุ่มข้างมาก ผลกระทบในเชิงลบบางอย่างที่เกิดขึ้นนั้นสามารถเห็นได้ชัดเจน คุณอดที่จะคิดไม่ได้ว่านักศึกษาที่เป็นคนเชื้อชาติมาเลย์เข้ามหาวิทยาลัยได้ก็เพราะมีเชื้อชาติมาเลย์ ไม่ใช่เข้าได้เพราะความสามารถ ในขณะที่เดียวกันถ้าหากพูดถึงคนจีน คนจีนคนใดก็ตามที่เข้าเรียนแพทย์ได้ก็จะต้องถือว่ามีความสามารถเป็นพิเศษจริงๆ โครงการในลักษณะนี้อาจช่วยแก้ไขตัวเลขที่ไม่สมดุลได้ ทว่าผลกระทบทางด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นจากการกีดกัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการกีดกันในทางบวกหรือในทางลบก็ตาม ย่อมรุนแรงเสียหาย

ถึงแม้ว่าคนมาเลเซียจะต่อต้านการสำรวจเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงบางด้านของการแพร่เชื้อของเอชไอวี แม้ว่ากฎหมายต่อต้านยาเสพติดกับพฤติกรรมรักร่วมเพศจะมีบทลงโทษที่รุนแรง และถึงแม้ว่าระบบการเข้าศึกษาในโรงเรียนแพทย์จะมีการกีดกันในเรื่องเชื้อชาติ อย่างไรก็ตามถ้าหากคุณเป็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคุณคิดเชื้อเอชไอวีแล้วละก็ ประเทศที่ดีที่สุดสำหรับคุณที่จะอยู่ก็คือมาเลเซีย ทั้งคลินิกและโรงพยาบาลต่างๆมีเครื่องมือเครื่องมือครบถ้วนที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา ไม่ต้องสงสัยเลยว่ามาเลเซียได้ลงทุนไปมากในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการแพทย์ การศึกษา ตลอดจนการฝึกอบรมในระดับก้าวหน้า ธนาคารเลือดแห่งชาติมีการจัดระบบระเบียบและบริหารงานอย่างเยี่ยมยอด มาเลเซียอาจเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ก็ได้ที่มีพร้อม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความมุ่งมั่นและในเรื่องทรัพยากรที่จะให้การดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ที่มีผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์

มาเลเซียอาจมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรดังกล่าวก็เป็นได้ ถ้าหากว่าการแพร่ขยายของเอดส์ในมาเลเซียโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์มีรูปแบบเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในเมืองไทย หรือถ้าหากว่าแท่งจริงการระบาดได้เริ่มต้นขึ้นแล้วเพียงแต่ยังไม่ได้ค้นพบ ถ้าเป็นเช่นนั้นคนที่ติดเชื้อเอชไอวีและคนไข้โรคเอดส์ก็อาจมีจำนวนมากเกินกว่าที่รัฐบาลมาเลเซียคาดเอาไว้ก็ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงเรื่องที่ว่ามาเลเซียมีการแพทย์ที่ก้าวหน้า มีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความสามารถ มีนักเคลื่อนไหวทางสังคมเรื่องโรคเอดส์ที่อุทิศตนและมีความสามารถทางด้านต่างๆอย่างเห็นอยู่ เมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว เราก็อาจพูดได้ว่าเรามีเหตุผลมากมายหลายอย่างที่ทำให้เกิดความหวังมากกว่าหมดหวัง และนอกจากนี้มาเลเซียยังเป็นตัวอย่างของสังคมหลังอาณานิคมที่ประกอบด้วยชนชาติต่างๆหลายเชื้อชาติ เป็นสังคมที่อุทิศตนเพื่อการอยู่ร่วมกันและการร่วมมือ สังคมนี้ยังคงมีความหวัง

7 เวียดนาม

แบบอย่างจากไทยที่กำลังดำเนินอยู่

ฉันเล่นการพนันและเลียบพนัน ฉันรู้สึกสิ้นหวัง สูญเสียความมั่นใจ เพื่อนๆแนะนำว่า ยาเสพติดช่วยคลายเครียดและช่วยให้เลิกรู้สึกหมดหวังได้ ถ้าเสพยาชีวิตจะหวานกลับมามีความสุขอีกครั้งหนึ่ง ในตอนต้นๆฉันสูบบุหรี่เพียงเล็กน้อย ต่อจากนั้นก็เริ่มใช้วิธีฉีดฝิ่น และแล้วทีละเล็กละน้อยฉันเริ่มใช้ยาทุกวัน ฉันไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าตนเองเริ่มติดยาตั้งแต่เมื่อไหร่ ฉันติดยาอยู่นานกว่า 1 ปี จึงได้เลิก ฉันไม่อยากเชื่อเลยว่าตอนนี้ฉันต้องขอใช้อย่างแสนสาหัส

อดีตนักศึกษากฎหมายและทหารผ่านศึก ปัจจุบันคือคนจรจัดในโฮจิมินห์ ซิตี้

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1995 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้รายงานข่าวว่า เวียดนามมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีจำนวน 2,280 ราย ผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์จำนวน 131 ราย และมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์อีก 53 ราย ในบรรดาตัวเลขเหล่านี้เป็นผู้ป่วยที่อยู่ในโฮจิมินห์ ซิตี้ 1,130 ราย และในเมืองฮานอย 5 ราย อย่างที่คุณน่าจะคาดเดาได้ ตัวเลขเหล่านี้เชื่อกันว่าเป็นตัวเลขที่น่าจะต่ำกว่าความเป็นจริงมาก องค์การอนามัยโลก (WHO) คาดคะเนว่าตัวเลขผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยน่าจะสูงถึง 200,000 ราย ในปี ค.ศ. 1995 ตัวเลขขององค์การอนามัยโลกสูงกว่าตัวเลขของเวียดนามถึง 100 เท่า และนอกจากนี้ตัวเลขดังกล่าวยังไม่มีการโต้แย้งถกเถียงในแวดวงการแพทย์ของเวียดนามอีกด้วย สาเหตุหลักของความแตกต่างของตัวเลขน่าจะมาจากการที่คนที่มีความเสี่ยงเรื่องการติดโรคนั้นมีจำนวนน้อยมากที่ยินยอมมาตรวจร่างกาย อย่างไรก็ตามไม่ว่าจำนวนคนที่มีหลักฐานว่าติดเชื้อจะน้อยมากเพียงใดก็ตามเมื่อเทียบกับจำนวนคนที่น่าจะติดเชื้อจริงๆ แต่ความแตกต่างที่ชัดเจนอย่างยิ่งในแง่ที่ว่าเชื้อเอชไอวีแพร่หลายมากในเวียดนามได้แต่กลับหาได้ยากในเวียดนามเหนืออันเป็นความแตกต่างที่น่าจะต้องมีคำอธิบาย เหตุใดเมืองหนึ่งจึงมีผู้ติดเชื้อมากกว่าอีกเมืองหนึ่งถึง 200 เท่า เรื่องนี้แม้เวียดนามเองก็อธิบายไม่ได้ถ้าหากไม่ยอมหันกลับไปมองประวัติศาสตร์ อันได้แก่ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการทำสงคราม ที่เกี่ยวข้องกับไซ่ง่อนและทหารอเมริกัน ที่เกี่ยวข้องกับเฮโรอีนและโสเภณี ตลอดจนลักษณะของโฮจิมินห์ซิตี้และฮานอย ซึ่งสองเมืองนี้บางครั้งก็ดูเหมือนกับว่าไม่มีความแตกต่าง แต่บางครั้งก็ดูเหมือนกับแตกต่างจนเทียบกันไม่ได้

เฮโรอีนมีราคาแพงสำหรับคนเวียดนาม แต่ว่าฝิ่นน้ำหรือฝิ่นเหลว ไม่ว่าจะอย่างอ่อนหรืออย่างเข้มข้นก็ตาม จะมีราคาถูกกว่าทั้งๆที่มันทำให้คุณติดได้เหมือนกัน ฝิ่นน้ำหรือฝิ่นเหลวนี้เชื่อกันว่าเป็นของที่ผลิตขึ้นในภูมิภาคนี้ อาจจะผลิตขึ้นในลาวก็ได้ทั้งนี้เพราะฝิ่นเหลวหาไม่ได้ในดินแดนส่วนใหญ่ทั่วโลก ฝิ่นเหลวไม่เป็นที่นิยมเท่าใดนักทั้งนี้เพราะความเหนียวเหนอะของมันทำให้ยากแก่การฉีดเข้าเส้นเลือด นอกจากนี้ความไม่บริสุทธิ์ของฝิ่นเหลวยังทำลายเส้นเลือดอีก

ด้วย การใช้ฝิ่นเหลวไปนานๆจะทำให้ผิวหนังพุพองเป็นแผลซึ่งจะรักษาได้ยาก ทำให้เกิดโรคเส้นเลือดตีบ และทำให้ตามแขนและขาเป็นรอยแผลและบวมพุพองจนมองดูเหมือนกับโรคเท้าช้าง แต่แม้กระนั้นก็ฝิ่นเหลวก็ยังเป็นยาเสพติดที่คนเวียดนามได้เลือกใช้

ตามการประมาณการของรัฐบาลเวียดนามมีคนติดยาที่ใช้วิธีฉีดฝิ่นเหลวหรือไม่ก็เฮโรอีนประมาณ 120,000 คน อย่างไรก็ตามตัวเลขที่ประมาณการจากแหล่งอื่นๆอาจสูงถึง 800,000 ผู้ติดยาส่วนใหญ่เป็นคนเวียดนามได้ การเริ่มต้นแพร่ระบาดของเฮโรอีนที่เกิดขึ้นในเมืองไทย (ค.ศ. 1988-1989) และที่เกิดขึ้นในพม่า (ค.ศ. 1989-1990) เริ่มต้นเข้ามาสู่เวียดนามในภายหลัง อัตราการติดเชื้อเฮโรอีนในหมู่ผู้ติดยาในเมืองโฮจิมินห์อยู่ที่ 2% ในปลายปีค.ศ. 1992 แต่ตัวอีก 9 เดือนถัดมา 30% ของผู้ติดยากลายเป็นผู้ติดเชื้อเฮโรอีน สิ่งเดียวที่สามารถอธิบายว่าเหตุใดการติดเชื้อจึงแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วเพียงนั้นก็ถือการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ในเวียดนามนั้นเข็มฉีดยาราคาแพงกว่ายาเสพติดเสียอีก และก็เหมือนกับในพม่า ในเวียดนามก็เช่นกัน คนที่ทำหน้าที่ฉีดฝิ่นเข้าเส้นให้คุณเป็นมืออาชีพแม้ว่าจะไม่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างถูกต้องก็ตามที เข็มฉีดยาจะถูกใช้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าโดยไม่มีการฆ่าเชื้อทำความสะอาด และเมื่อถึงปีค.ศ. 1993 เฮโรอีนก็ได้ระบาดอย่างรุนแรงอีกครั้งหนึ่ง

เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผู้เขียนผู้ซึ่งเคยเป็นคนติดยาแต่ได้เลิกได้สำเร็จแล้วบอกกับผู้เขียนว่าเฮโรอีนคือยาที่ใช้รักษาเวลาที่คุณเกิดความรู้สึกเหลือจะทนทานได้ ตัวอย่างเช่นเกิดความรู้สึกเจ็บปวดทรมานใจ ท้อแท้สิ้นหวัง โกรธเกรี้ยวอย่างรุนแรงและหาทางออกไม่ได้ รู้สึกว่าล้มเหลวและหมดหนทางแก้ หรือโสโครงานไม่อาจจะทนทานได้ ยิ่งคุณถลาลึกลงไปในวัฏจักรของการใช้ยาเสพติดที่ทำมาจากฝิ่นเพื่อช่วยบรรเทาความทรมานทางใจหนักข้อยิ่งขึ้นเท่าไร เวลาที่คุณหายาเสพติดไม่ได้คุณจะต้องทรมานหนักหนาสาหัสมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ยาเสพติดจะกัดกร่อนชีวิตของผู้เสพในทุกๆด้าน ความสูญเสียจะเพิ่มมากขึ้น ความเจ็บปวดรุนแรงมากขึ้น และปริมาณของยาที่คุณจำเป็นต้องใช้เพื่อลดความเจ็บปวดก็จะต้องเพิ่มมากขึ้นทุกที ยาเสพติดที่มีฝิ่นเป็นองค์ประกอบทุกชนิดรวมถึงเฮโรอีนด้วยจะมีผลต่อร่างกายเหมือนกับเอ็นดอร์ฟินส์อันเป็นสารธรรมชาติที่ร่างกายสร้างขึ้น ด้วยเหตุที่มันสามารถสร้างสารเคมีแบบเดียวกับสมอง สารเคมีเหล่านี้จึงทำให้ผู้ติดยาเกิดอาการอยากและต้องการยาทั้งทางกายและทางใจ ในแต่ละวันวงจรที่เกิดขึ้นก็คือคุณจะรู้สึกทรมาน เมื่อได้ยาแล้วจะรู้สึกพ้นจากความทรมานและเป็นสุข ความอยากยาจนคิดเป็นนิสัยตลอดจนการที่ร่างกายจำเป็นต้องพึ่งยาอย่างแท้จริงทำให้ผู้เสพต้องกลายเป็นทาสของยาไปในท้ายที่สุด การรักษาเป็นเรื่องยาก ผู้ติดยาส่วนใหญ่ต้องพยายามเลิกอย่างน้อย 4-5 ครั้งกว่าจะประสบความสำเร็จและเลิกได้จริงๆ และผู้ติดยาจำนวนมากก็เลิกได้ไม่สำเร็จ ผลข้างเคียงอย่างหนึ่งของฝิ่นก็คือมันจะทำให้ผู้ติดยาไม่อยากจะสูญเสียความสุข (สิ่งนี้พอจะทำให้เห็นได้ว่าฝิ่นมีผลกระทบที่รุนแรงล้าลึกต่อระบบสมองของคุณเพียงใด แรงกระตุ้นที่ทำให้มนุษย์อยากสูญเสียความสุขเข้าออกนั้นเป็นแรงกระตุ้นที่เก่าแก่ดั้งเดิมพอๆกับแรงกระตุ้นที่ทำให้สิ่งมีชีวิตอยาก

ขึ้นมาจากท้องทะเล) เมื่อวงจรของการใช้ยาพิษยานขึ้นจนถึงจุดที่ผู้คิดยาจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ตนเองพ้นจากความทรมาน แรงกระตุ้นที่ทำให้คุณอยากหายใจก็จะหมดลงไปด้วย และผลที่เกิดขึ้นก็คือการเสียชีวิตเพราะเสพยาเกินขนาด ด้วยเหตุนี้เองมอร์ฟีนจึงถูกใช้เพื่อทำให้เสียชีวิตอย่างไม่ทรมานมาเป็นเวลานานนักหนาแล้ว

ความเจ็บปวดที่ไม่สามารถทนทานได้ ความโกรธที่ไม่มีทางออก ความสิ้นหวัง การมีส่วนร่วมในสงครามเวียดนามไม่ว่าจะอยู่ข้างไหนก็สามารถทำให้คุณเกิดอารมณ์และความรู้สึกต่างๆดังกล่าได้แล้ว บรรดาทหารผ่านศึก ผู้ลี้ภัยสงคราม ตลอดจนนักโทษสงครามล้วนแล้วแต่มีความรู้สึกดังกล่าว ทหารอเมริกันที่เคยผ่านสงครามเวียดนามจะมีอัตราการคิดเฮโรอีนมากกว่าทหารผ่านศึกในการสงครามอื่นๆ เหตุผลบางส่วนอาจมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าในเวียดนามนั้นมีเฮโรอีนอยู่ในขณะที่ในเกาหลีระหว่างสงครามเกาหลีและในฝรั่งเศสในยุคทศวรรษที่ 1940 ไม่มีเฮโรอีนให้ทหารอเมริกันเสพ แต่เหตุผลบางส่วนของการคิดยา ก็อาจมาจากความรู้สึกทรมานไร้ความสุขอีกด้วย ทหารผ่านศึกชาวเวียดนามก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน คุณลองนึกถึงความรู้สึกของคนที่ต้องทำสงครามโดยอยู่กับฝ่ายแพ้แล้วต่อจากนั้นเมื่อสงครามเลิกคุณยังต้องทนอยู่ต่อไปอีก กองทัพเวียดนามใต้ (The South Vietnamese Army-ARVN) มีขนาดใหญ่มาก ตอนช่วงท้ายๆของสงครามเวียดนาม กองทัพเวียดนามใต้มีกำลังพลอยู่ 400,000 นาย กำลังพลจำนวนมากได้เสียชีวิต หลังจากการล่มสลายของไซ่ง่อนกำลังพลประมาณ 110,000 นายถูกจับและถูกส่งตัวไปเข้าค่ายล้างสมอง การนองเลือดไม่ได้เกิดขึ้นดังที่บางคนได้คาดการณ์เอาไว้ กำลังพลประมาณ 95,000 นายสามารถรอดชีวิตออกมาจากค่ายและต้องกลับไปใช้ชีวิตโดยต้องถูกตราหน้าว่าเป็นผู้ทรยศต่ออุดมการณ์ของขบวนการชาตินิยม ชีวิตแบบนี้คงไม่ใช่เรื่องง่ายคายนัก โฮจิมินห์เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยขอทาน และคนเป็นจำนวนไม่น้อยคืออดีตทหารที่กลายเป็นคนทุพพลภาพหรือคนคิดยา ผู้ซึ่งจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตามแต่ ทว่าคนเหล่านี้ไม่สามารถจะตั้งต้นชีวิตใหม่ได้ในสาธารณรัฐสังคมนิยม

คุณจะได้พบคนเหล่านี้เป็นจำนวนมากในโฮจิมินห์ซิตี (ชื่อเก่าคือไซ่ง่อน) ผู้เขียนโดนทักหลายครั้งหลายหนด้วยกันโดยผู้ชายชาวเวียดนามที่กำลังตามหาผู้พันบ๊อบหรือผู้กองฟิท ผู้บังคับหน่วยทหารที่พวกเขาเคยสังกัดอยู่ ที่เมืองนี้ผู้เขียนรู้สึกเอามากๆว่าผู้คนต้องการรู้ว่าผู้เขียนอายุเท่าไร ต้องการรู้อายุที่แน่นอนของผู้เขียนด้วยซ้ำไป พอผู้เขียนบอกออกไปว่าอายุเท่าไร ยิ้มของพวกเขา ก็จะเปลี่ยนและต่อจากนั้นพวกเขาก็จะเดินหนี ผู้เขียนอายุน้อยเกินกว่าที่จะเคยเป็นส่วนหนึ่งของสงครามที่พวกเขาเคยสู้รบ คนเวียดนามจำนวนมากเหล่านี้ยังคงรอคอยที่จะได้รับการช่วยเหลือให้รอดพ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ เป็นเรื่องน่าตกใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้เห็นว่าคนพวกนี้ยังคงคิดถึงเพื่อนร่วมรบชาวอเมริกันของพวกเขา เป็นเรื่องน่าตกใจที่ได้เห็นว่าพวกเขามีอะไรหลายต่อหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับชาวอเมริกัน น่าตกใจที่ได้ยินสำเนียงและสำนวนบางประโยคที่ชาวอเมริกันในภาคใต้

หรือตะวันตกกลางนิยมใช้ในช่วงประมาณทศวรรษที่ 1970 เช่นคำอุทานและประโยคที่ว่า ‘Shit, yeah, buddy. We’ll catch you later.’ (ให้ตายสิ ไอ้เพื่อนยาก แล้วเจอกัน)

แต่พวกเขาไม่มีวันได้เจอกัน สำหรับคนหลายๆคนเฮโรอินคือวิธีที่ช่วยให้สามารถเผชิญกับความสูญเสียต่าง ๆ นานาได้ และเมื่อถึงตอนนี้เฮโรอินได้ทำให้ 1 ใน 3 ของผู้ติดยากลายเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งการติดเชื้อเอชไอวีนี้จะนำไปสู่ความตายที่ทรมาณมากกว่าการนอนหลับตาย เพราะเสพยาเกิดขนาดเล็ยอีก

โครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาซึ่งก็คือโครงการที่ให้นำเข็มฉีดยาเก่ามาแลกกับเข็มฉีดยาใหม่ เพื่อให้การฉีดยาเป็นเรื่องปลอดภัยสามารถทำให้เรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไปได้ ความสัมพันธ์ระหว่างอเมริกากับเวียดนามนั้นบางครั้งก็สวยงามและบางครั้งก็เจ็บปวด และในท่ามกลางความสัมพันธ์ในลักษณะนี้กลุ่มทหารผ่านศึกชาวอเมริกันกลุ่มหนึ่งได้ร่วมมือกันก่อตั้งโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาขึ้นในเวียดนามยุคใหม่ ทหารผ่านศึกชาวอเมริกันเหล่านี้เคยเป็นคนติดเฮโรอินและต่อมาจำนวนมากก็ได้กลายเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีด้วย องค์กรที่พวกเขาก่อตั้งมีชื่อเรียกว่า ‘กลุ่มสู้ภัยเอดส์แห่งชาติ’ (National Aids Brigade) จากบอสตัน คนในกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นทหารผ่านศึกทุกคนแต่ส่วนใหญ่เป็น การแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยานี้มีฐานปฏิบัติการอยู่ที่โฮจิมินห์ซิตี้ และโครงการนี้ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเมืองฮานอยเป็นคนบอกผู้เขียนเกี่ยวกับกลุ่มสู้ภัยเอดส์กลุ่มนี้ และยังบอกผู้เขียนอีกด้วยว่าเหตุใดเขาจึงคิดว่าโครงการนี้น่าจะได้ผล ข้อได้เปรียบของสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศเวียดนามก็คือคุณไม่จำเป็นต้องเข้าถึงผู้ติดยาซึ่งอาจจะมีจำนวนตั้งเป็น 100,000 (หรืออาจถึง 800,000) ถ้าหากคุณให้ความรู้แก่ผู้มีหน้าที่รับจ้างฉีดยาซึ่งมีจำนวนนับเป็นพันๆเท่านั้น คุณก็สามารถจะทำอะไรได้มากมาย คุณเพียงแค่ทำให้การบริการฉีดยาสะอาดและปลอดภัยขึ้น การแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีก็จะหยุดลง การแพร่กระจายของเอชไอวีโดยผ่านการมีเพศสัมพันธ์เป็นปัญหาที่แตกต่างออกไป และก็เช่นเดียวกันการแพร่กระจายของเชื้อนี้จะแตกต่างกันอย่างมากระหว่างเขตเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้

ข้อมูลในระดับชาติแสดงให้เห็นอะไรบ้าง ข้อมูลต่อไปนี้เป็นข้อมูลจากรายงานของคณะกรรมการควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 1995 ซึ่งรายงานต่อนายเหิงยงคานห์ รองนายกรัฐมนตรีและประธานคณะกรรมการ

ผลการวิเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวีจากทั่วประเทศ

เพศ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
ชาย	1895	86.1
หญิง	268	12.2
ไม่ระบุ	37	1.7
รวม	2200	

ประเภท

ผู้ติดยา	1719	78.1
โสเภณี	96	4.4
คนใช้กามโรค	52	2.4
ชาวเวียดนามโพ้นทะเล	21	1.0
พนักงานโรงแรม	21	1.0
ผู้บริจาคโลหิต	27	1.2
ผู้ป่วยวัณโรค	25	1.1
อื่นๆ	63	2.9
ไม่ทราบ	176	7.9

รายการข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจ คนหลายกลุ่มที่เราคาดว่าจะได้เห็นกลับขาดหายไปจากรายการ ตัวอย่างเช่นกลุ่มชายรักร่วมเพศ กลุ่มสตรีที่ตั้งครรภ์ และกลุ่มทหารเกณฑ์ กลุ่มต่างๆดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีมักจะอยู่ในกลุ่มสถิติของชาติเมื่อว่าด้วยเรื่องเอชไอวีและเอดส์ ส่วนกลุ่มที่มีอยู่ในรายการบางกลุ่มเป็นกลุ่มที่เราไม่คาดคิด อาทิเช่นกลุ่ม ‘พนักงานโรงแรม’ และกลุ่ม ‘เวียดนามโพ้นทะเล’ เป็นไปได้ว่ากลุ่ม ‘พนักงานโรงแรม’ คือกลุ่มที่ใช้บังหน้าสำหรับกลุ่มเสี่ยงกลุ่มอื่นๆ อาทิเช่นกลุ่มที่หาเงินโดยการขายบริการให้กับชาวต่างชาติ หรืออาจเป็นกลุ่มเกย์หรือกลุ่มหญิงขายบริการก็เป็นได้ ยิ่งกลุ่ม ‘เวียดนามโพ้นทะเล’ ยิ่งฟังดูพิศลใจเข้าไปใหญ่ ถ้าจะเดาว่าคนกลุ่มนี้คือกลุ่มชาวเวียดนามอพยพที่เข้าไปตั้งรกรากอยู่ในอเมริกาก็ไม่น่าเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะการที่คนเวียดนามอพยพเหล่านั้นจะยินยอมเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางด้านเอชไอวีของตนให้รัฐบาลในสถานอยู่รู้นั้นเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้อย่างยิ่ง ที่น่าจะเป็นไปได้และจัดว่าเป็นเรื่องเศร้าก็คือคนกลุ่มนี้น่าจะเป็นกลุ่มคนที่อพยพลี้ภัยโดยทางเรือ และผู้อพยพเหล่านี้บัดนี้ได้ถูกส่งกลับประเทศโดยมีเชื้อเอชไอวีติดตัวกลับมาด้วยหลังจากที่ไปถูกกักกันอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยในที่ต่างๆทั่วเอเชีย ถ้าหากว่าตรวจร่างกายหาเชื้อเอชไอวีแล้วปรากฏผลออกมาว่าเป็นบวกโอกาสที่คุณจะได้รับอนุญาตให้อพยพเข้าไปลี้ภัยอยู่ในสหรัฐอเมริกานั้นไม่มีเลย สหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับผู้อพยพลี้ภัยที่ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งสิ่งนี้ชาวเสดคนไหนๆก็สามารถยืนยันกับคุณได้ว่าเป็นเรื่องจริง

มีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่นาสนใจเกี่ยวกับข้อมูลจากตารางข้างต้น อาทิเช่นจากข้อมูลปรากฏว่าเชื้อเอชไอวีแพร่หลายมากที่สุดในกลุ่มผู้ติดยา เป็นต้น จากข้อมูล จำนวนผู้ติดยาที่ติดเชื่อนั้นมีอยู่เกือบจะพอกับจำนวนในมาเลเซีย อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจก็คือจำนวนผู้ติดเชื้อในหมู่คนขายบริการทางเพศโดยเปรียบเทียบแล้วค่อนข้างจะน้อย ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้จำนวนผู้ติดเชื้อในกลุ่มของผู้บริจาคโลหิตก็คือ 1.2% ซึ่งนับว่าน้อย ทั้งนี้เพราะจากจำนวนผู้ติดเชื้อ 2,200 รายมี 27 รายเท่านั้นที่เป็นผู้บริจาคโลหิต อย่างไรก็ตามก็ตีกลุ่มผู้

บริจาคลโหิตนี้คือกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มาจากกลุ่มประชากรทั่วไป สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งจากข้อมูลนี้ก็คือดูเหมือนว่าเอชไอวีจะแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มผู้ชายเป็นหลักใหญ่ และนี่ก็คือภาพเดียวกับที่เราเคยได้เห็นมาในท่อนๆเกือบทั้งหมดเมื่อเราดูภาพของการแพร่ระบาดในช่วงตั้งต้นเมื่อเวลาผ่านไปผู้หญิงจะเริ่มติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น ในที่บางแห่งอาทิเช่นในใจกลางของทวีปแอฟริกา นั้นการติดเชื้อรายใหม่ๆจะเกิดขึ้นกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชายด้วยซ้ำ

สายลมแห่งการเปลี่ยนแปลง

เมืองไซ่ง่อนเก่าเป็นเมืองที่มีธุรกิจการขายบริการทางเพศอยู่มาก และสาเหตุหลักของเรื่องนี้ก็เป็นเพราะมีชาวต่างชาติอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงนั้น ทำให้ตลาดขายบริการทางเพศมีลูกค้าอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามชาวเวียดนามมองตนเองว่าเป็นชาติที่หัวโบราณเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมทางเพศ นอกจากนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็มักจะหัวโบราณอยู่แล้ว ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์พฤติกรรมทางเพศที่เกิดขึ้นจริงๆในกลุ่มประชากรทั่วไปในเวียดนามมีการศึกษาวิจัยกันน้อยมาก เมื่อสงครามสงบลงหลังจากที่ได้ทำสงครามอยู่นานหลายปี เวียดนามก็เข้าสู่ยุคที่มีอัตราการเกิดสูงอยู่หลายปี การวางแผนครอบครัวไม่ได้รับความสนใจ จำนวนประชากรของเวียดนามขณะนี้ตัวเลขอยู่ที่ 75 ล้านคน และจำนวนยังคงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เวียดนามเป็นประเทศที่มีอัตราความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย รัฐบาลจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาจัดการ ขณะนี้รัฐบาลมีนโยบายให้แต่ละครอบครัวมีบุตรได้ 2 คนเท่านั้น ฤกษ์งามยามดีที่รัฐบาลเป็นผู้ผลิต (เวียดนามผลิตฤกษ์งามยามดีขึ้นใช้เอง) มีชื่อเรียกว่า ‘ครอบครัวสุขสันต์’ (Happy Family) และตราของสินค้าก็คือรูปภาพครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คนอันได้แก่ พ่อ แม่ ลูกชาย และลูกสาว

อย่างไรก็ตามรัฐบาลมีความกังวล ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์มีมากขึ้นเพียงใดในเวียดนาม การเที่ยวโสเภณีทำกันมากขึ้นแค่ไหน ผู้ชายที่แต่งงานแล้วมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาไม่น้อยเพียงใด รัฐบาลเป็นกังวลว่า (ซึ่งเรื่องความกังวลนี้มีการอภิปรายกันอย่างเปิดเผย) พฤติกรรมทางเพศของคนในเวียดนามอาจคล้ายคลึงกับพฤติกรรมทางเพศของคนในประเทศไทยมากกว่าที่พวกเขาคิด และยังเป็นกังวลอีกด้วยว่าการระบาดของเอชไอวีในกลุ่มคนทั้ง 2 เพศ อาจเกิดขึ้นตามมาภายหลังจากการระบาดในหมู่ผู้ติดยาก็เป็นได้ แบบเดียวกับที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และถ้าหากเกิดขึ้นก็อาจเป็นผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประชาชน กระทรวงสาธารณสุขมุ่งมั่นที่จะป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าวและกำลังศึกษาวิธีการจัดการกับปัญหาของประเทศไทยอยู่ การจัดการกับปัญหาของประเทศไทยนั้นที่ประสบผลสำเร็จส่วนหนึ่งเป็นเพราะไทยได้ศึกษาพฤติกรรมทางเพศของคนไทยก่อนหน้าที่จะเกิดการระบาดจะเกิดขึ้น เวียดนามนั้นขณะนี้กำลังเริ่มต้นกระบวนการศึกษา การสำรวจครั้งใหญ่ครั้งแรกทำโดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรแคร์อินเตอร์เนชันแนล (Care International) และผลของการสำรวจช่วยตอบคำถามความกังวลของรัฐบาล ผู้ชายชาวเวียดนามไม่ว่าจะ

เป็นทางเหนือหรือทางใต้ไปเที่ยวโสเภณีจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนหน้าการแต่งงาน และไปเที่ยวบ่อยเสียดๆ ประมาณ 1 ใน 3 ของชายหนุ่มทั้งหมดที่ถูกสัมภาษณ์ได้ไปเที่ยวโสเภณีเมื่อปีที่ผ่านมา สำหรับผู้ชายที่แต่งงานแล้ว 1 ใน 5 ได้ไปเที่ยวโสเภณี การศึกษาอีกเรื่องหนึ่งซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การแคร์อินเตอร์เนชันนัลด้วยเช่นกันเป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเพศของผู้ชายในเมือง การศึกษานี้ระบุว่า 54% ของผู้ชาย 1,100 คนที่ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่าในรอบ 2 สัปดาห์ก่อนหน้าการสัมภาษณ์ได้มีเพศสัมพันธ์กับคู่นอน 2 คน หรือมากกว่านั้น และนี่ต้องถือว่าเป็นเพศสัมพันธ์ที่ไม่บ่อยเลยทีเดียว การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันก็มีการรายงานพอสมควร ประมาณ 7% ของผู้ชายที่ถูกสัมภาษณ์ระบุว่าเคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกัน และผู้ชายที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว ทว่าสิ่งที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดก็คือข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ชายเหล่านี้ระบุว่าระหว่างตัวเขากับภรรยาหรือคนรักนั้นไม่ค่อยจะมีการสื่อสารระหว่างกันสักเท่าไร เกือบจะไม่มีผู้ชายคนไหนเลยที่เคยเล่าให้ภรรยาฟังเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่น องค์การแคร์ยังได้จัดกลุ่มอภิปรายกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วโดยได้อภิปรายอย่างเจาะลึกลงในรายละเอียด ข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยและอภิปรายบ่งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้หญิงเหล่านี้มีความรู้สึกเหมือนตัวเองไร้อำนาจและไร้ความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับสามีเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของสามี ความกลัวความรุนแรง กลัวการถูกทอดทิ้ง และกลัวเอชไอวี เป็นความรู้สึกที่แพร่หลาย ซึ่งสถานการณ์แบบนี้คล้ายคลึงกับสถานการณ์ของผู้หญิงในประเทศไทย ผู้หญิงในประเทศไทยจำนวนมากมีชีวิตอยู่กับความกลัว กลัวก็คือกลัวว่าตนเองอาจจะต้องติดเชื้อเอชไอวีจากสามี และนอกจากนี้พวกเขายังรู้สึกอีกด้วยว่าพวกเขาไม่อยู่ในสถานะที่จะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องความกลัวดังกล่าวกับสามีได้

มีอะไรอื่นอีกบ้างหรือไม่ที่เราอาจพูดได้เกี่ยวกับรัฐบาลของเวียดนามอันเป็นรัฐบาลที่รวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง สิ่งหนึ่งที่พูดได้ก็คือรัฐบาลสามารถทำการประชาสัมพันธ์ในระดับชาติได้อย่างน่าประทับใจ ถ้าหากว่ากัมพูชาคือตัวแทนที่สะท้อนให้เห็นถึงความลำบากยุ่งยากในการป้องกันเอชไอวีอันเนื่องมาจากระบบสังคมที่สับสนยุ่งเหยิง เวียดนามก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่ารัฐที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่จุดศูนย์กลางนั้นสามารถเข้าถึงทุกจุดทุกมุมของประเทศเพื่อสื่อสารเรื่องที่ต้องการจะสื่อได้ และการป้องกันเอชไอวีก็เป็นเรื่องราวที่คณะพรรคที่ปกครองเวียดนามอยู่ต้องการจะสื่อออกไป เวียดนามคือประเทศที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอดส์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องเอดส์จะมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นที่วงเวียนจราจร ป้ายโฆษณา หรือในหน้าหนังสือพิมพ์ ขณะนี้กำลังมีการดำเนินการผลิตละครโทรทัศน์ขนาดความยาว 30 ตอนจบขึ้นมาเรื่องหนึ่ง เนื้อหาว่าด้วยเรื่องครอบครัวหนึ่งที่มีคนหลายรุ่นอยู่รวมกันในครอบครัวเดียว และตัวสามีหัวหน้าครอบครัวติดเชื้อเอชไอวี การสร้างบทละครต้องใช้การสัมภาษณ์ผู้คนทั้งหญิงและชายนับเป็นจำนวนร้อยๆ ละครจะว่าด้วยเรื่องประเด็นต่างๆหลายเรื่องอาทิเช่น เรื่องคู่แต่งงานพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ พ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยรุ่นคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการใช้ถุงยางอนามัย โดยพ่อคุยกับลูกชายและแม่คุยกับลูกสาวเป็นต้น ที่เมืองฮานอย ผู้เขียนได้เข้าไปเยี่ยม

ชมสำนักงานแห่งชาติที่จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์ และได้เห็นผลงานที่สำนักงานกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน แผ่นปลิวและแผ่นโปสเตอร์ได้ก้าวมาไกลมากนับตั้งแต่ข้อความโฆษณาในระยะเริ่มแรกเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาที่มีข้อความว่า “Aids kills!” ภาพโฆษณาชิ้นหนึ่งเป็นภาพของการแสดงความรักอย่างอ่อนโยนของชายรักร่วมเพศคู่หนึ่งที่อยู่บนเตียงด้วยกันพร้อมกับมีคำโฆษณาขอให้ใช้ถุงยางเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงความรัก ใบปลิวโฆษณาอีกแผ่นหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นลักษณะของผู้ติดเชื้อเอชไอวีในระยะเริ่มต้น เป็นภาพของทินา เซา ผู้ทรงโฉมซึ่งเป็นเพื่อนรักผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยเป็นภาพในตอนเริ่มต้นเมื่อเธอติดเชื้อเอดส์แล้วและโรคยังไม่แสดงอาการ ทินา คือหนึ่งในบรรดานางแบบระดับแนวหน้ายุคแรกที่เป็นคนอเมริกันเชื้อสายเอเชีย ต่อมาเธอได้กลายเป็นนักร้องแบบเครื่องประดับอัญมณี เธอคือหนึ่งในบรรดาสตรีชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียงโดดเด่นที่สุดที่โดนเอดส์คร่าชีวิตไป และเธอเป็นภาพที่เหมาะสมที่สุดสำหรับใช้เพื่อแสดงให้เห็นความเลวร้ายของเอดส์ที่ได้พรากชีวิตอันสวยงามที่สุดไปอย่างน่าเสียดาย การให้ความรู้และการศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ในเวียดนามดำเนินตามรูปแบบของประเทศไทย กล่าวคือมีการให้การศึกษาในโรงเรียน ในสถานประกอบการต่างๆ และทางสื่อมวลชน ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนของรัฐกับกลุ่มเสี่ยงต่างๆ อาทิเช่นกลุ่มผู้มีอาชีพขายบริการทางเพศ กลุ่มผู้ทำงานในบาร์เกย์ และกลุ่มผู้ติดยาจะเป็นไปในทิศทางบวกหรือเปล่านั้นยังเป็นเรื่องที่น่าสงสัย อย่างไรก็ตามเมื่อคิดถึงข้อเท็จจริงที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ที่ปกครองประเทศอยู่นั้นเคร่งครัดเรื่องกฎหมายและเรื่องศาสนา โอกาสที่ความสัมพันธ์กับกลุ่มเสี่ยงจะเป็นไปในทางบวกย่อมไม่น่าเป็นไปได้ เอกสารต่างๆของทางการ ตลอดจนเอกสารทางการศึกษาต่างๆยังคงพุ่งเป้าไปที่การ “ควบคุมและกำจัดสิ่งชั่วร้ายต่างๆในสังคม”

ฮานอย

โฮจิมินห์ซิดีและฮานอย กลายเป็นเมืองที่คล้ายคลึงกับกรุงเทพฯ เข้าไปทุกทีแล้ว ถึงแม้ว่าฮานอยจะคล้ายคลึงน้อยกว่าก็ตามที กล่าวคือกลายเป็นเมืองใหญ่ที่อึกที่กวนวาย และกำลังเติบโตด้วยอัตราความเร็วที่ทำให้คุณเวียนศีรษะ เติบโตเร็วมากเสียจนกระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์อาจไม่พอใจ เหมือนๆกับประเทศจีนและลาว พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังคงเป็นพรรคการเมืองพรรคเดียวในประเทศ การจะเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นปกครองสูงสุดของจีนได้คุณจะต้องเคยร่วมเดินขบวนครั้งยิ่งใหญ่มาแล้วกับเหมาเจ๋อตุง และการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นปกครองสูงสุดของเวียดนามได้คุณก็จะต้องเคยร่วมกันสู้รบถ้าไม่กับฝรั่งเศสก็ต้องเป็นกับอเมริกามาตั้งแต่ยังเล็กยังน้อย และนี่ก็หมายความว่าชนชั้นปกครองพวกนี้ไม่ใช่เด็กหนุ่มเด็กสาวแล้ว ผู้นำระดับสูงสุดของประเทศ 3 คนในตอนนี้นี้ล้วนแล้วแต่มีอายุสูงกว่า 75 แนวโน้มของการจัดสมดุลอำนาจก็คือการปฏิรูปในพรรค อย่างไรก็ตามสิ่งนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปอีกก็ได้ มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวขึ้นมามีอำนาจในพรรค แต่ว่าในการประชุมใหญ่

ประจำปีของพรรคครั้งที่ 8 (Eight Party Congress) ที่จัดขึ้นในเดือนมิถุนายน 1996 พรรคยังคงเลือกดำเนินการในรูปแบบเดิมมากกว่าเลือกที่จะเปลี่ยน คณะผู้เผด็จการจัดการปิดประเทศโดยห้ามไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าประเทศในช่วงของการประชุมใหญ่ ราวกับว่าพรรคยังคงต้องการให้การดำเนินงานของตนเป็นความลับแม้ในยุคของโทรทัศน์สีเอ็นเอ็น แม้ว่าธุรกิจเล็กๆนับเป็นพันๆแห่งจะได้รับผลกระทบจากการปิดประเทศเนื่องจากต้องพึ่งพานักท่องเที่ยว แต่พรรคก็ไม่ได้สนใจธุรกิจการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม) อยู่ทางตอนใต้ของประเทศ แต่ว่ากลุ่มผู้อาวุโสที่ปกครองประเทศเหล่านี้ไม่ใช่คนได้

เป็นเรื่องจริงอีกด้วยเช่นกันที่ว่าคณะที่ทำหน้าที่สำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับเฮอไอวินระดับชาตินั้นอยู่ที่ฮานอย ไม่ได้อยู่ในไซ่ง่อน เมื่อผู้เขียนเอาข้อมูลของรัฐบาลให้เพื่อนร่วมงาน (ผู้ซึ่งรู้จักเวียดนามเป็นอย่างดี) ดู เธอก็ให้ความเห็นทันทีว่าการที่ตัวเลขของผู้ติดเชื้อในภาคเหนือและภาคใต้มีความแตกต่างกันอย่างมากรุนแรงนั้นอาจเป็นเพราะวิธีการสำรวจและการรายงานผลแตกต่างกันก็ได้ ข้อมูลเหล่านี้คงไม่ได้มีการ ‘ปรุงแต่ง’ หรือดัดแปลงเพื่อให้ผิดไปจากความเป็นจริง แต่ความแตกต่างน่าจะอยู่ที่ความจริงที่ว่า การสำรวจและการตรวจทดสอบนั้นได้ทำกันอย่างกว้างขวางครอบคลุมในภาคใต้มากกว่าในภาคเหนือ เวียดนามเหนือไม่ได้ปราศจากความเสี่ยง เมื่อตอนที่อยู่ฮานอยผู้เขียนไม่เคยออกจากโรงแรมโดยไม่มีผู้คนมาเสนอบริการจัดหาผู้หญิงให้ ในช่วงค่ำคืน และคนที่มาเสนอบริการจัดหาผู้หญิงก็คือพวกคนจี้สามล้อ คนจับแท็กซี่ พนักงานเสิร์ฟอาหารหรือพนักงานบาร์ ผู้เขียนไม่ทราบว่าคนในท้องถิ่นมีเงินเพียงพอที่จะจ่ายเงินซื้อบริการทางเพศหรือไม่ ทว่าสำหรับคนตะวันตกแล้วบริการทางเพศเป็นเรื่องที่หาได้ง่ายจนน่าเป็นห่วง

ในเมืองฮานอยผู้เขียนใช้เวลาช่วงหนึ่งอยู่กับเพื่อนซึ่งเป็นแพทย์และได้เคยเดินทางมาเยี่ยมชมโครงการของเราที่ประเทศไทย ดร.บ....เป็นแพทย์ที่อายุยังน้อยและเป็นคนเก่ง ภรรยาของเขาเป็นพยาบาล ทั้งคู่เป็นข้าราชการ รายได้ของทั้งคู่รวมกันแล้วตกประมาณเดือนละ 70 ดอลลาร์สหรัฐ แทบจะไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ครอบครัวได้รับการช่วยเหลือจากมารดาของดร.บ.... ผู้ซึ่งเป็นครูสอนภาษาอังกฤษที่เกษียณอายุแล้วและเธอได้รับบำนาญเลี้ยงดูจากรัฐจำนวนเล็กน้อย ดร.บ.... ภรรยาของดร.บ.... ลูก 2 คน และหลานอีก 1 คนที่ครอบครัวช่วยเหลือเลี้ยงดูอาศัยอยู่รวมกันในห้องเพียงห้องเดียวในฮานอย ห้องนี้คือห้องที่อยู่ทางด้านหน้าของบ้านเก่าของครอบครัว ครอบครัวนี้เห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่ามารดาของดร.บ....จะเป็นแม่หม้ายและรายได้จำกัด แต่เธอก็ได้ส่งเสียลูกชายจนกระทั่งสามารถเรียนจบแพทย์ด้วยเงินเดือนครูของเธอ ดร.บ.... สามารถทำเงินได้ดีกว่านี้ถ้าหากมีคลินิกส่วนตัว แต่ว่าเขาได้อุทิศตัวเพื่อทำงานวิจัยเรื่องโรคไข้เลือดออก และงานวิจัยนี้ทำให้เขาจำเป็นจะต้องสังกัดอยู่กับหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานนี้ได้รับความช่วยเหลือจากสวีเดน และว่ากันว่ามันเป็นโรงพยาบาลทางโรคติดต่อที่ดีที่สุดของประเทศ (สวีเดนและฟินแลนด์เป็นประเทศตะวันตกเพียง 2 ประเทศเท่านั้นที่ให้การสนับสนุนทางด้าน

สาธารณสุขแก่เวียดนามเหนือในช่วงที่ทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา) ดร.บ....ยังคงรู้สึกบุญคุณที่ 2 ประเทศนี้ให้ความช่วยเหลือ เขาเองต้องการจะฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้ก้าวหน้าขึ้น แต่ขณะนี้จำเป็นจะต้องเก็บเงินเพื่อเป็นค่าศึกษาของบุตรและหลาน

ดร.บ....ยังเด็กอยู่ในระหว่างที่เกิดสงครามและสถานอียุททั้งระเบิด

ใช่แล้ว น้ากลัวเอามากๆ เราหลบซ่อนอยู่ในห้องใต้ดินเมื่อถูกระเบิดลง เราต้องพยายามไม่ขาดเรียน แม่ผมก็ต้องพยายามไม่ขาดงานเหมือนกัน มีอยู่ครั้งหนึ่งผมต้องอยู่คนเดียวตอนที่แถบนี้โดนโจมตีอย่างหนัก ผมคงไม่มีวันลืมเหตุการณ์นั้น เพื่อนนักเรียนบางคนต้องเสียชีวิต แต่ว่าทุกเรื่องขณะนี้ก็เป็นอดีตไปหมดแล้ว ตอนนี้เราเป็นอิสระแล้วและเราก็มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับอเมริกา ซึ่งเราเองก็ต้องการให้เป็นแบบนั้น ผมไม่อยากจะคิดถึงเรื่องความเจ็บปวดและความหวาดกลัวในอดีต ทุกอย่างอยู่ข้างหลังเราหมดแล้ว ดีแล้วที่เป็นแบบนี้ เราจำเป็นจะต้องก้าวไปข้างหน้าและช่วยกันพัฒนาประเทศ

ดร.บ....คิดอย่างไรกับปัญหาเรื่องเอชไอวีในเวียดนาม

เราจำเป็นจะต้องได้รับการช่วยเหลือ เราไม่ค่อยเข้มแข็งนักเกี่ยวกับเรื่องโรคระบาด อาจารย์ของผมที่นี่เก่งมาก แต่ว่าท่านศึกษามาจากประเทศฮังการี หนังสือของท่านทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษ ยากมาก! เราจำเป็นจะต้องมีซอฟต์แวร์เพิ่มมากขึ้น และต้องเรียนรู้วิถีชีวิตโดยใช้คอมพิวเตอร์ ยังมีเรื่องอีกเยอะที่เราจำเป็นจะต้องทำ ปัญหาเรื่องเอชไอวีเป็นปัญหาใหม่มากสำหรับเรา ผู้คนยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องนี้กันสักเท่าไร เราไม่รู้เรื่องนี่ยามากเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นตามชนบท ผมรู้ว่าเราจะต้องเห็นเด็กๆ ติดเชื้อ เราคงจะต้องได้เห็นแน่นอน แต่ผมไม่แน่ใจว่าเราจะสามารถวิเคราะห์ได้ถูกต้อง และเราก็ไม่แน่ใจอีกด้วยว่าเราจะมีปัญญาให้การรักษาหรือเปล่า คุณต้องเข้าใจว่าประเทศเวียดนามนั้นจนมาก

สังคมที่กำลังอยู่ในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นโดยจำกัดความแล้วเป็นสังคมที่ไร้สมดุล สังคมดังกล่าวอาจมีทั้งความหวังและภัยอันตราย การเติบโตอย่างรวดเร็วเป็นเรื่องที่เจ็บปวด ความไม่เป็นธรรมต่างๆ ถ้าหากว่าสามารถคลี่คลายลงไปได้ก็จะคลี่คลายลงอย่างไม่สม่าเสมอ ประเทศไทยได้ก้าวหน้าไปอย่างมากในเรื่องที่เกี่ยวกับเสรีภาพทางความคิดและการพูด แต่ว่าระบบกฎหมายยังล้าหลังอยู่มากจนน่ากลัวอันตราย ตำรวจยังไม่ได้รับการปฏิรูปและยังคงทุจริตอยู่ เวียดนามไม่ได้ด้อยาก ในแง่วัตถุแล้วจัดว่ามีอยู่มาก ทว่าในแง่ของจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และวิญญาณแล้วละก็ เวียดนามยังคงมีใช้ตรวนพันธนาการอยู่ พรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศมีระบบสาธารณูปโภคและมีประชาชนที่ทำให้สามารถสร้างโครงการส่งเสริมสุขภาพและโครงการจัดการศึกษาต่างๆ เพื่อให้เกิดผลได้อย่างน่าพึงพอใจ และเวียดนามก็ได้ดำเนินโครงการต่างๆ ไปแล้ว ทว่าความว่างเปล่าทางด้านจิตวิญญาณที่ผลักดันให้ผู้คนทั้งหญิงและชายต้องหันไปพึ่งฝิ่นน้ำ และหันไปซื้อขายร่างกายอันเป็นสมบัติมีค่าอันต่างหากที่รัฐบาลให้ความสนใจน้อยมาก และความว่างเปล่าในจิตใจนี้ถ้าพึ่งการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจช่วยให้ดีขึ้นมาได้ หรือหากจะยกคำกล่าวดั้งเดิมก็คือถ้าพึ่งอาหารแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจช่วยแก้ไขได้ อย่างไรก็ตามเวียดนามก็กำลัง

ดำเนินการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์อยู่โดยใช้รูปแบบของไทยเป็นตัวอย่าง
เวียดนามอาจประสบความสำเร็จในการป้องกันกัยมหันตภัยจากเอดส์ก็เป็นได้

8 ยูนนาน

อาณาเขตของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การมีโสเภณีเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอันชั่วร้ายที่ถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปจากแผ่นดินจีนแล้ว อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์อันชั่วร้ายนี้ไม่เพียงแต่จะหวนคืนกลับมาใหม่เท่านั้น แต่ยังกลับรุนแรงหนักยิ่งขึ้นกว่าที่เคยเป็นอีกด้วย สถิติของจำนวนโสเภณีและลูกค้าระหว่างปี 1982 ถึงเดือนกรกฎาคม 1994 ปรากฏว่ามีจำนวนตัวเลขสะสมถึง 1.3 ล้านคน อย่างไรก็ตามการสำรวจสถิติการสาธารณสุขได้ประเมินว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นแค่เพียงส่วนหนึ่งของภาพที่แท้จริงเท่านั้น เชื้อเอชไอวีซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปก็จะกลายเป็นโรคเอดส์และเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เหมือนกับโรคซิฟิลิสหรือหนองในได้แพร่กระจายมาแล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยได้แพร่กระจายไปพร้อมๆกับการมีโสเภณีในประเทศ และการแพร่กระจายนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว กระทรวงสาธารณสุข สาธารณรัฐประชาชนจีน

มณฑลยูนนานคือแหล่งกำเนิดของภาษาตระกูลไท ชนชาวไทยปัจจุบัน ชาวลาว ชาวฉาน ในพม่า ชาวฮั่นตัม ตลอดจนชนกลุ่มน้อยชาวไทหรือไตที่ยังอาศัยอยู่ในยูนนานครบจนถึงทุกวันนี้ล้วนแล้วแต่พูดภาษาที่แตกหน่อมาจากภาษาดั้งเดิมในตระกูลภาษาไททั้งสิ้น อาณาเขตทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานที่มีชื่อเรียกว่า ‘ฉีฉวง บันนะ’ ในภาษาจีน หรือที่เรียกกันว่า ‘สิบสองปันนา’ (สิบสองพันนา) โดยคนไทยนั้นเชื่อกันว่าคือถิ่นกำเนิดของภาษาตระกูลไท ‘สิบสองพัน’ แปลว่าหมื่นสองพัน และ ‘นา’ แปลว่าพื้นดินสำหรับปลูกข้าว เพราะฉะนั้นชื่อนี้จึงแปลว่าดินแดนแห่งนาหมื่นสองพันแห่ง (ล้านนาอันเป็นชื่อโบราณของดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทยแปลว่า ‘นาล้านแห่ง’) ภาษาถิ่นไทยเหนือยังคงเป็นที่เข้าใจกันในแถบนี้ของยูนนานทั้งนี้โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องใช้ศัพท์แสงเก่าๆในขณะที่ภาษาไทยกลางจะไม่มีใครเข้าใจ ความสัมพันธ์กันในด้านภาษาในด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง แม้ดินแดนต่างๆเหล่านี้จะแบ่งแยกกันในการเมืองมาอย่างเนิ่นนาน แต่การแบ่งแยกทางการเมืองก็ไม่อาจทำลายความสัมพันธ์นี้ได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวกำลังจะเริ่มทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อยูนนานกำลังถูกดึงให้เข้าร่วมอยู่ในแผนพัฒนาชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สิ่งที่เชื่อม ยูนนาน ทิเบต พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนามเข้าด้วยกันก็คือแม่น้ำโขงอันยิ่งใหญ่ ในยูนนานแม่น้ำนี้มีชื่อเรียกว่า ‘ล้านจาง’ อันมีสำเนียงที่คล้ายคลึงกับคำว่า ‘ล้านช้าง’ ซึ่งเป็นชื่ออาณาจักร (ล้านช้างแปลว่าช้างล้านเชือก) และอาณาจักรแห่งนี้ครั้งหนึ่งเคยมีอำนาจเหนือดินแดนประเทศลาวและดินแดนที่ในปัจจุบันนี้คือดินแดนส่วนใหญ่ของยูนนานตอนใต้ เส้นทางสายใหม่เป็นเส้นทางที่ทอดตามลำแม่น้ำโขงผ่านเข้าไปในยูนนาน ผ่านเข้าไปในรัฐฉาน ข้ามเข้าไปในลาว และเข้าไปสู่ห้วยทรายอันเป็นจุดที่มันแทรกตัวเข้ามาในประเทศไทย เส้นทางสายนี้ครั้งหนึ่ง

เคยเป็นเส้นทางที่นำพ่อค้าจากดินแดนต่างๆทั่วเอเชียเข้ามาสู่ประเทศไทย ปัจจุบันนี้แรงงานชาวจีนใช้ลำนํ้าโขงเป็นเส้นทางเดินทางเข้าสู่ลาวเพื่อหางานทำ เส้นทางสายใหม่สายเก่าสายนี้ปัจจุบันคือเส้นทางที่ใช้ลำนํ้าโขงเฮโรอินประมาณ 40% ของโลกจากพม่าและลาวเข้าสู่ยูนนาน เส้นทางเส้นนี้เชื่อมถนนในพม่าเข้ากับถนนในจีนและข้ามแม่น้ำโขงตรงจุดต่อชายแดนระหว่างพม่ากับจีนใกล้ๆกับรัฐกะลีน ดินแดนตามเส้นทางสายนี้คือดินแดนที่คุณพบการติดเชื่อเฮโรอินจำนวน 80% ของประเทศจีนและค้นพบการติดเชื่อเอดส์ที่มีรายงานเป็นบันทึกหลักฐานอีก 60% ของประเทศจีนด้วยเช่นกัน ผู้ติดเชื่อส่วนใหญ่คือคนหนุ่มๆตามเขตชนบท ก็มีคนดึกขยาชาวกะลีน ว้า และชนกลุ่มน้อยเชื้อสายไท ในดินแดนที่อยู่ใต้ลงไปคือในดินแดนสิบสองปันนา ผู้ติดเชื่อเฮโรอินคือเด็กสาวๆที่เป็นชนกลุ่มน้อยเชื้อสายไท ผู้ซึ่งเดินทางกลับมาจากการทำงานขายบริการทางเพศในประเทศไทย ด้วยเหตุที่เด็กสาวๆพวกนี้พูดภาษาที่คล้ายคลึงกับภาษาถิ่นทางเหนือของไทย บวกเข้ากับเวลาที่พวกเธอมีฐานะยากจนและขาดการศึกษา ยูนนานจึงกลายเป็นจุดศูนย์กลางของการลักลอบนำผู้หญิงเข้าสู่อุตสาหกรรมทางเพศ เมื่อพิจารณาดูประเด็นต่างๆเหล่านี้ในภาพรวมแล้วทำให้เรามองเห็นได้ว่าการแพร่ระบาดของเฮโรอินในจีนแท้ที่จริงแล้วก็คือส่วนหนึ่งของการแพร่ระบาดของเฮโรอินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั่นเอง ด้วยองค์ประกอบต่างๆดังที่ว้ามา กล่าวคือด้วยประวัติความเป็นมา ด้วยสถานที่ตั้งและด้วยความที่มีชนกลุ่มน้อยต่างๆอาศัยอยู่ ยูนนานจึงแสดงโฉมหน้าที่แท้จริงออกมาโดยสะท้อนผ่านทางภาพของเอดส์ และโฉมหน้าที่แท้จริงนั้นแตกต่างจากโฉมหน้าอันเป็นโฉมหน้าหลักของจีน

เมื่อถนน เส้นทางน้ำ และชายแดนเปิด สิ่งต่างๆก็เริ่มทะลักผ่านพรมแดน ในภูมิภาคนี้สิ่งที่ทะลักข้ามพรมแดนก็คือ ปืน ผู้หญิง วัตถุโบราณ เฮโรอิน ข้าว แรงงาน หยก ไม้ นอแรด ชิ้นส่วนของเสือและชาวเขาที่กำลังพยายามหางานทำ รายการของสิ่งที่ทะลักข้ามพรมแดนนั้นยาวเหยียด เมื่อ 2 ปีก่อนวัตถุโบราณต่างๆที่มีขายในเชียงใหม่เป็นของที่มาจากรัฐฉาน โบสถ์ของรัฐบาลทั้งโบสถ์ถูกแยกชิ้นส่วนออกมาหมดและถูกนำมาขายในร้านขายของเก่า และในช่วงเวลาเดียวกันนี้พยาบาลต่างๆในคลินิกและโรงพยาบาลทางภาคเหนือของประเทศไทยรายงานว่าหญิงขายบริการรายใหม่ๆจำนวนมากที่เข้ามาได้รับการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์คือผู้หญิงและเด็กผู้หญิงจากรัฐฉาน ผู้ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมาจากรอบๆบริเวณเมือง เกนตุง (Keng Tung) ด้านชายแดนไม่ได้เปิดอย่างเป็นทางการ ถนนจาก เกนตุง มายังท่าขี้เหล็กและต่อมายังแม่สายในเขตไทยเพิ่งจะเริ่มใช้ได้เท่านั้น พระพุทธรูปอันสวยงามของฉานเดินทางมาในรถบรรทุกคันเดียวกันกับที่บรรทุกพวกผู้หญิง

ในฤดูแล้งของปีค.ศ. 1994 พระพุทธรูปไม้ที่มีลักษณะหยาบ คิ้วโก่ง และรอยยิ้มสงบละมุนละไมเริ่มปรากฏขึ้น พระพุทธรูปไม้เหล่านี้เป็นฝีมือแกะสลักของชาวบ้าน ไม่ใช่รูปหล่อที่วิจิตรบรรจงตามฝีมือของชาวฉาน อย่างไรก็ตามแม้รูปแกะสลักดังกล่าวบ่อยครั้งจะทำได้อย่างละเอียด แต่สัดส่วนต่างๆดูแปลกๆ เศียรพระใหญ่เกินไป มือและเท้าซึ่งเลียนแบบมาจากรูปแบบ

ชั้นครูของไทย-ลาวนั้นดูทะเลาะไม่น่ามอง รูปแกะสลักบางองค์ก็ทำได้อย่างสวยงาม ฝีมือของชาวบ้านช่วยเพิ่มเสน่ห์และความมีชีวิตชีวาลงไป ทว่ารูปแกะสลักพระเหล่านี้มาจากแห่งใดกันแน่ ‘ไทยลื้อ’ คือคำตอบของคนขาย พระพุทธรูปเหล่านี้มาจากหมู่บ้านของชาวไทยลื้อในยูนนาน ภายในเวลา 1 เดือนนับตั้งแต่พระพุทธรูปแกะสลักฝีมือชาวบ้านปรากฏขึ้น บรรดาพยาบาลก็ได้รายงานข่าวอีกว่ามีเด็กผู้หญิงและผู้หญิงกลุ่มใหม่ปรากฏตัวขึ้นในคลินิก คนเหล่านี้มาจากไหน พวกเธอคือพวกไทยลื้อจากยูนนาน เส้นทางเดินทางสายใหม่ถูกเปิด และการค้าขายสมบัติมีค่าไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตามที ได้เริ่มต้นขึ้นต่อจากนั้น

ไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ประเทศต่างๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงในขณะนี้ได้เรียกกลุ่มน้ำและประเทศแถบลุ่มน้ำทั้งหมดว่าเป็นเขตพัฒนา แผนพัฒนามีโครงการจะเชื่อมต่อ (ด้วยการสร้างถนน) ดินแดนต่อไปนี้เข้าด้วยกัน กล่าวคือดินแดนทางตอนเหนือของประเทศไทย รัฐบาลของพม่า ภาคตะวันตกของลาวและยูนนาน โดยจะเชื่อมต่อและพัฒนาให้เป็นเขตพัฒนา ‘สี่เหลี่ยมทองคำ’ ธนาคารพัฒนาเอเชียสนับสนุนความคิดนี้และประเทศในกลุ่มอาเซียนก็ทำได้อย่างดี เป็นไปได้ว่าการพัฒนาดินแดนแถบนี้อาจทำให้สินค้าต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายรวมตลอดถึงนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางและขนส่งในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องโดยที่มีหนังสือเดินทาง แทนที่จะมีแค่เฮโรอีนและบรรดาเด็กสาวๆ ที่ลักลอบเดินทางโดยไม่มีหนังสือเดินทาง อย่างไรก็ตามการเชื่อมต่อดินแดนแถบนี้เข้าด้วยกันอาจหมายความว่าคุณจะต้องสูญเสียเสื้อตัวสุดท้ายของดินแดนแถบนี้หรืออาจต้องสูญเสียพระพุทธรูปองค์สุดท้ายของหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านสุดท้ายที่นักค้าของเถื่อนหรือนักค้าผู้หญิงยังเดินทางเข้าไปไม่ถึงก็อาจจะมีคนเดินทางเข้าไปถึง ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านี้การที่คนเดินทางเข้าไปไม่ถึงเป็นเสมือนเกราะที่ช่วยป้องกันภัยให้สิ่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้มันยังคงสามารถดำรงอยู่และมีอยู่ได้ เมื่อดินแดนแถบนี้ถูกดึงเข้าไปอยู่ในวังวนของการพัฒนาเศรษฐกิจ โอกาสที่จะหวนคืนกลับมาดังเดิมคงจะไม่มีวันเป็นไปได้

ดินแดนในสวนใจกลางของจีน (สำหรับคำว่า ‘ใจกลาง’ ผู้เขียนหมายถึงดินแดนที่เป็นส่วนที่อยู่อาศัยของชนเชื้อสายฮั่นอันเป็นชนเชื้อสายหลัก ไม่ใช่ดินแดนที่เป็นเสมือนอาณานิคมของพรรคคอมมิวนิสต์) ก็มีปัญหากับเรื่องเอชไอวีด้วยเช่นกัน ทว่าขอบเขตของการแพร่กระจายของเอชไอวีในใจกลางอาณาจักรนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการคาดเดา ในการประชุมนานาชาติของประเทศจีนเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ที่จัดขึ้น ณ กรุงปักกิ่งในเดือนธันวาคมอันหนาวเย็นของปี 1995 นั้นตัวเลขต่างๆ ลอยฟุ้งเหมือนกับการเกล็ดหิมะ ยากที่จะจับต้องได้ ตัวเลขเป็นทางการของจำนวนคนติดเชื้อเอชไอวีที่แจ้งในที่ประชุมคือ 1,700 ซึ่งทุกๆ คนเห็นพ้องต้องกันว่าน่าจะเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าความเป็นจริงอย่างมาก ตัวเลขคาดการณ์ขององค์การอนามัยโลกคือ 10,000 ซึ่งตัวเลขนี้ถือว่าเป็นอัตราการติดเชื้อที่ต่ำมากเมื่อคิดถึงจำนวนประชากรของจีนซึ่งมีอยู่มากมายมหาศาล ตัวเลขนี้คือผลที่ได้มาจากการทำงานของดร.เจมส์ ชิน นักวิจัยผู้ที่ได้รับความเชื่อถือและเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมประชุมด้วย กระทรวงสาธารณสุขของจีนประมาณการว่ามีผู้ติดเชื้อ

เฮงไฉ่ประมาณ 100,000 รายในปี 1995 ตัวเลขนี้มีหลักฐานยืนยันน้อยมาก อาจได้มาจากการคาดเดาโดยอาศัยหลักวิชา หรืออาจได้ตัวเลขนี้มาก็เพราะว่าระบบราชการชอบตัวเลขกลมๆสวยๆก็เป็นได้ จะเอาตัวเลขอะไรดีระหว่าง 1,000 หรือ 10,000 หรือว่า 100,000 หลังจากที่อยู่ปลายกันอย่างชืดขาว สมาชิกอาวุโสของพรรคคอมมิวนิสต์ก็ก้าวเข้ามาจัดการ ตัวเลขอย่างเป็นทางการของผู้ติดเชื้อเอดส์คือ 100,000 รายในปี 1995 และนี่คือตัวเลขที่ได้มาจากการคิดขึ้นไม่ใช่จากข้อเท็จจริง

เมื่อพูดถึงเรื่องเฮงไฉ่ในกลุ่มประชากรขนาดใหญ่มหาศาลอย่างกลุ่มประชากรของจีน สิ่งที่สำคัญคงไม่ใช่เรื่องที่ว่าตอนนี้คุณคิดว่ามีคนติดเชื้อเฮงไฉ่อยู่กี่คนแล้วในจีน แต่เรื่องสำคัญก็คือว่ากลุ่มคนหนุ่มคนสาวในจีนนั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเฮงไฉ่ไว้มากน้อยเพียงใด มีโสเภณีมากแค่ไหนในเมืองจีน มีการเสพยาโดยใช้เข็มฉีดยามากน้อยแค่ไหนนอกเขตแคว้นยูนนาน มีเกย์และชายที่ชอบคนทั้ง 2 เพศมากน้อยแค่ไหน สถานการณ์เรื่องการใช้ถุงยางอนามัยเป็นอย่างไร กระบวนการทางการแพทย์และการรักษาพยาบาลปลอดภัยมากน้อยแค่ไหน อาทิเช่น เลือดสำหรับให้ผู้ป่วยปลอดภัยหรือไม่อย่างไร การทำฟันถูกสุขลักษณะหรือไม่ เป็นต้น อย่างไรก็ตามคำถามต่างๆดังกล่าวแล้วก็ตอบไม่ได้ง่ายๆเหมือนกับเรื่องตัวเลขของผู้ติดเชื้อเฮงไฉ่ในจีนที่พูดถึงก่อนหน้านี้ และนอกจากนี้คำถามบางคำถาม อาทิเช่น คำถามที่ว่าขอบเขตของการมีโสเภณีและการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชาตินั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางเพียงใดก็เป็นคำถามที่มีน้ำหนักทางการเมืองอย่างยิ่งในประเทศจีน และถ้าหากว่ามีคำตอบให้กับคำถามดังกล่าว คนที่ได้รับอนุญาตให้รู้คำตอบควรจะเป็นใคร

ประเทศจีนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายผู้หญิงมาอย่างยาวนาน นอกเหนือไปจากการขายบริการทางเพศอย่างเปิดเผยแล้วยังมีเรื่องที่มีลักษณะเป็นสีเทาๆไม่ดำไม่ขาว อันได้แก่เรื่องเพศสัมพันธ์และการช่วยเหลือเจือจุนกันทางการเงินมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก บุคคลต่างๆเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นภรรยาน้อย ภรรยาเก็บ นางบำเรอ หญิงรับใช้ ทาส หรือผู้ที่ถูกซื้อมาด้วยเงิน ล้วนแล้วแต่อาจถูกมองได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ใช้เพศหญิงเพื่อเป็นเครื่องบำรุงบำเรอความสุขของเพศชาย ต้องยกความดีความชอบให้กับคอมมิวนิสต์ที่มองเห็นว่าระบบนี้คือระบบเจ้าขุนมูลนายและเป็นระบบที่เอารัดเอาเปรียบ ภายหลังจากการเข้าสู่อำนาจในปี 1949 โครงการทางด้านสังคมโครงการแรกๆที่คอมมิวนิสต์จัดทำขึ้นก็คือโครงการ “ถอนรากถอนโคน” โสเภณี ผู้หญิงประมาณ 4 ล้านคนที่ถูกปลดปล่อยให้พ้นจากพันธนาการทาสได้รับการฟื้นฟูสถานภาพ มีหลักฐานบางสิ่งบางอย่างที่บ่งชี้ว่าโครงการที่เข้มแข็งเด็ดขาดนี้มีผลทำให้โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เกือบจะหมดสิ้นไปจากประเทศจีน และสิ่งที่แน่นอนก็คือโสเภณีในจีนนั้นแม้ว่าจะยังคงมีอยู่บ้าง แต่ก็ได้กลายเป็นสิ่งหายากไปเมื่อเปรียบเทียบกับในยุคก่อนหน้านี้ อันเป็นยุคของขุนศึกและเจ้าขุนมูลนาย

ทุกสิ่งทุกอย่างดังที่กล่าวมากำลังเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเศรษฐกิจในจีนขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงยุคทศวรรษที่ 1990 ทุกคนอยากได้เงิน ต้องการเงิน และต้องการเดี๋ยวนี้อยู่ด้วย ผู้หญิงที่มีรูปโฉมสวยงามเริ่มต้นหันมาขายรูปโฉมของตนเองอีกครั้งหนึ่ง ห้องโถงด้านหน้าของโรงแรมเต็มไปด้วยพนักงานต้อนรับ บาร์และไนต์คลับเต็มไปด้วยผู้หญิงท่อนขาเรียวยาวนั่งกระโปรงสั้นๆ ทำหน้าที่บริการลูกค้าอยู่ตามโต๊ะต่างๆ พนักงานเสิร์ฟในคาราโอเกะนั้นสามารถซื้อได้ และคาราโอเกะก็มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง นักลากลอบค้าผู้หญิงกลับมามีอาชีพอีกครั้งหนึ่ง และกำลังฉกชิงตัวลูกสาวจากคนในชนบทที่ยากจน การซื้อขายผู้หญิงและเด็กผู้หญิงข้ามพรมแดนคือเรื่องที่มีอยู่จริง ในที่ลัมนนา มีข้อมูลนิดหน่อยจากตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้างที่บ่งชี้ว่าโรคซิฟิลิส หนองใน เริมและโรคอื่นๆ อีกหลายโรคที่แพร่เชื้อโดยการมีเพศสัมพันธ์กำลังหวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นสิ่งที่สามารถทำนายได้ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นถึงแม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์นอกสมรสก็ตามที นโยบายการมีบุตรเพียงคนเดียวทำให้จำนวนประชากรของจีนโน้มเอียงมาในทางที่มีประชากรเพศชายเพิ่มมากขึ้น ในกลุ่มประชากรที่อายุน้อยที่สุดนั้นในตอนนี้มีจำนวนเด็กผู้ชาย 116 คนต่อเด็กผู้หญิง 100 คน ด้วยเหตุนี้เองปริมาณความต้องการผู้หญิงจึงมีสูงเกินกว่าจำนวนของผู้หญิง ผู้ชายจำนวนมากจึงยินดีจ่ายเงินเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ทั้งนี้เพราะโอกาสที่จะหาภรรยาได้ของพวกเขาจะลดน้อยลง เรื่องที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันอีกเรื่องหนึ่งก็คือการที่จะต้องทำตัวให้ดูร่ำรวยและประสบความสำเร็จ ซึ่งสิ่งนี้ก็แปลว่าในเวลาที่มีการเลี้ยงอาหารเย็นเพื่อเจรจาธุรกิจเจ้าภาพจะต้องจัดหาคู่ควงผู้หญิงให้ผู้ชายร่วมงานเลี้ยงด้วย การไปปรากฏตัวในงานเลี้ยงต่างๆ คุณจำเป็นจะต้องมีหญิงสาวสวยๆ ควงคู่ไปด้วยหนึ่งหรือสองคน

ปักกิ่งคือเมืองเด่นที่ถือเป็นหน้าเป็นตาของเมืองจีนซึ่งปัจจุบันนี้ยึดถือคติอันมีชื่อเสียงของเติ้งเสี่ยวผิงที่ว่า ‘ความร่ำรวยคือความรุ่งเรือง’ ขนาดของเมืองปักกิ่งใหม่ซึ่งบดบังเมืองเก่าอย่างสิ้นเชิงนั้นจัดว่ามหึมาเป็นอย่างยิ่ง แทบจะเรียกได้ว่าทุกๆ ห้ามุมถนนคุณ都会เห็นโรงแรมใหม่ผุดขึ้น จะเห็นศูนย์สรรพสินค้า และเห็นตึกใหม่ๆ ของธนาคารที่ส่งแสงสะท้อนแวววาว

ในที่ประชุมสัมมนาผู้เขียนได้มีโอกาสพบกับดร.โรชะลิน ฟอน ชาวออสเตรเลียผู้ซึ่งครอบครัวย้ายมาจากฮ่องกง ดร.โรชะลิน เป็นผู้ทำโครงการ ‘เอดส์แอคชั่น’(Aids Action) ในฮ่องกง และโครงการนี้เป็นโครงการที่ทำงานกับผู้ขายบริการทางเพศ ดร.โรชะลินเป็นแพทย์ผู้ซึ่งได้รับการศึกษามาเป็นพิเศษในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ เธอเดินทางมาปักกิ่งเพื่อศึกษาว่าขอบเขตของการขายบริการทางเพศในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นกว้างขวางรุนแรงเพียงใด

ถ้าหากคุณพยายามนึกภาพสุขภาพสตรีชาวจีนผู้เชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมทางเพศรับรองว่าคุณจะไม่มีวันนึกออกมาเป็นภาพของดร.ฟอน เป็นอันขาด เธอเป็นผู้หญิงสูง (สูง 5 ฟุต 11 นิ้ว) มีทรวดทรงองค์เอว ออกตั้งหลังตั้งและแขนยาว เพื่อเพิ่มเติมภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก็คือเธอมีช่วงขาขาว สวมชุดหนังสือดำ รองเท้าบูตสั้นสูงแหลมปรี๊ด สวมเสื้อแจ็กเก็ตขนสัตว์ปัดลม ผสมสีแดงเป็นกระเชิงเหมือนผมของตุ๊กตาผ้า ใส่ตุ้มหูยาวเพื่อยและทาปากสีแดงเพลิง ทั้งหมดนี้

คือภาพของดร.ฟอน วันแรกที่เธอปรากฏตัวในงานเปิดสัมมนาในศาลาหาประชาชนของจีนในชุด

มินิสเกิร์ตฟิดเปรี๊ยะนั้น คณะกรรมการระดับสูงผู้สูงวัยของพรรคคอมมิวนิสต์ถึงกับตะลึงงันทีเดียวเมื่อได้เห็น

หลังจากการสัมมนาวັນแรกผ่านพ้นไป ผู้เขียนกับดร.ฟอนก็ชวนกันเข้าไปเที่ยวในเมือง คนนำเที่ยวผู้ซึ่งเป็นเกย์และแต่งตัวแบบขุนศึกเหมือนกับเป็นแฟนภาพยนตร์เรื่องสปาร์ตาแคสมีจุดหนึ่งในเมืองปักกิ่งที่จำเพาะเจาะจงจะให้เราไปได้ไป จุดนั้นก็คือนิโกลัสโกบาร์ที่อยู่ในชั้นใต้ดินของโรงแรมซานดาอิมมาอีกแห่งหนึ่ง ผู้เขียนพยายามเท่าที่จะทำได้เพื่อแต่งตัวให้เหมาะสมกับโอกาสจากนั้นก็ก้าวเท้าออกจากโรงแรม ‘ทเวนตีเฟิร์ส เซนจูรี’ (21st Century Hotel) โดยควงแขนไปกับดร.ฟอนผู้หุ่หุ่พา

เราไปถึงโรงแรมอันเป็นสถานที่ตั้งของนิโกลัสโกบาร์ก่อน 3 หุ่ นิโกลัสยังไม่เปิดด้วยซ้ำ ตอนที่เราไปถึง นิโกลัสอยู่ที่ชั้นใต้ดินของโรงแรมโดยแบ่งเนื้อที่กันกับสถานเล่นโบว์ลิ่ง ทั้งๆ ที่แต่งตัวแบบมาเที่ยวในศักราชแต่เราก็ไปมาเวลาด้วยการดูโบว์ลิ่งอันเป็นเกมที่น่าเบื่อจนชวนให้ง่วงนอน เราพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องฮ่องกง เธอจะยังคงอยู่ในฮ่องกงต่อไปหรือไม่หลังจากปี ค.ศ. 1997

“ดิฉันถือหนังสือเดินทางของออสเตรเลีย เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเหตุการณ์ดูท่าไม่ดีก็สามารถเดินทางออกจากฮ่องกงได้ทุกเมื่อ แต่ตัวดิฉันเองก็อยากรู้ อยากเห็น ก็อยากรู้ว่าฮ่องกงจะเป็นอย่างไรหลังจากนั้น คนฮ่องกงส่วนใหญ่ที่มีเงินมักจะเอาเงินไปลงทุนในจีนแผ่นดินใหญ่ คนพวกนี้จะเป็นห่วงเรื่องการลงทุนของตัวเองมากกว่าเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนหรือเรื่องการเมือง สิทธิมีเสียงลงคะแนน ผู้คนตั้งหน้าตั้งตารอคอยไม่อยากจะจ่ายภาษีให้พวกอังกฤษ เรื่องนี้ดิฉันบอกได้อย่างแน่นอน แต่ก็มียุ่เรื่องหนึ่งที่ผู้คนเป็นกังวลเกี่ยวกับเรื่องที่จีนแผ่นดินใหญ่จะเข้ามามีอำนาจปกครองฮ่องกง และเรื่องนั้นก็คือนิโกลัสหรือราชบุรุษบังหลวง ฮ่องกงไม่ใช่ที่ที่สมบูรณ์แบบก็จริง แต่ว่าคนที่เก่งจริงๆ หรือฉลาดจริงๆ ก็สามารถจะก้าวหน้าได้ และคนพวกนี้ก็ก้าวหน้าได้จริงๆ เสียด้วย แต่ในเมืองจีนนั้นมันยังต้องขึ้นอยู่กับว่าคุณรู้จักกับใคร คุณเป็นลูกเต้าเหล่าใคร และคุณสามารถจ่ายได้มากน้อยแค่ไหนถ้าอยากจะได้เลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง คนฮ่องกงไม่ได้กลัวระบอบคอมมิวนิสต์ เพราะถึงยังไงระบอบนี้ก็เหมือนกับระบอบที่ตายแล้วอยู่ดี แต่เรื่องที่คนฮ่องกงกลัวก็คือกลัวว่าจะมีลูกๆ หลานๆ ปัญหาอ่อนของพวกผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นมา มีอำนาจดูแลธุรกิจของพวกเขาต่างหาก”

ต่อจากสถานโบว์ลิ่งเราก็เดินต่อไปยังนิโกลัสโกบาร์ ผู้คนส่วนใหญ่ที่อยู่ในนิโกลัสแต่งตัวเหมือนกับชาวตะวันตกที่ได้อ่านหนังสือเรื่องสปาร์ตาแคสมาแล้ว มีคู่ที่น่าทึ่งมากที่สุดคู่หนึ่ง เป็นคู่ผู้ชายกับผู้ชายกำลังเดินร่าอยู่กลางเวที คนคู่ต่อมาจึงเราได้รู้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวยุวชนชาติที่เดินทางมาจากเมืองนิวยอร์ก (และทั้งคู่รักกันมากด้วย) โรชะลินและผู้เขียนได้พบกับเกย์ชาวจีนคน

หนึ่ง ผู้ซึ่งเป็นชาวปักกิ่งแต่เข้าไปอาศัยอยู่ในจีนนี้ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตกับเกย์ผู้นี้ว่าในคลับแห่งนี้มีผู้หญิงสาว ๆ สวย ๆ แต่งตัวโป๊กระจัดกระจายอยู่เต็มไปหมดทั้งบาร์

“ใช่แล้ว ผู้หญิงพวกนี้เป็นคนที่กลับจ้างมาทำงาน ถ้าหากว่าคลับในปักกิ่งไม่มีผู้หญิงพวกนี้ก็จะไม่มีใครมาเที่ยว คุณจะเจอผู้หญิงพวกนี้ทุกหนทุกแห่ง”

“พวกเธอเป็นแค่เพียงพนักงานต้อนรับ หรือว่าขายตัวด้วย”

“คุณอยากจะได้สักคนหนึ่งหรือ สุภาพสตรีที่มากับคุณไม่ใช่ภรรยาคุณหรือ”

“ไม่ใช่ เธอไม่ใช่ภรรยาผม เป็นแค่เพื่อนเท่านั้น จริงๆแล้วผมเองก็เป็นเกย์ด้วยเหมือนกัน ที่ถามก็เพราะอยากรู้”

“แน่นอน ผู้หญิงพวกนี้จะยอมไปบ้านกับคุณ ถ้าไม่ยอมไป สถานที่แบบนี้คงจะทำเงินไม่ได้เลย คนปักกิ่งไม่ใช่คนใจใหญ่ฟุ่มเฟือย พวกเขาจะไม่มาเสียเงินสุรุ่ยสุร่ายซื้อเหล้ากินในบาร์แบบพวกออสเตอร์เลียหรือ”

โรเซลินนั่งฟังเรื่องทั้งหมดพร้อมกับยิ้มน้อยๆอย่างเบื่อน่าย ก่อนหน้านี้เธอได้ใช้เวลาหลายปีพยายามให้ผู้มีอำนาจในฮ่องกงรับรู้ว่าการค้าบริการทางเพศในฮ่องกงและในจีนแผ่นดินใหญ่นั้นมีขอบข่ายกว้างขวางเพียงไหน เพราะฉะนั้นเรื่องทำนองนี้จึงเป็นเรื่องเก่าสำหรับเธอ ขณะที่นั่งมาในรถแท็กซี่ด้วยกันในตอนขากลับ ผู้เขียนถามเธอเกี่ยวกับเรื่องการค้าบริการทางเพศ ตามความคิดเห็นของเธอการค้าบริการทางเพศได้ขยายวงออกไปกว้างขวางมากขึ้นเพียงใด

“ในประเทศจีนตอนนี้ค่านิยมเก่าๆกำลังหวนกลับมาใหม่ ค่านิยมแบบนี้มันอยู่ในสายเลือด คนที่นี่ถูกปิดกั้นทุกสิ่งทุกอย่างมาเป็นระยะเวลานาน พอมาถึงตอนนี้พวกเขาก็เลยอยากจะได้ไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นรถ เป็นความหรูหราฟุ่มเฟือย หรือว่าเป็นเสื้อผ้าเพศสัมพันธ์คือส่วนหนึ่งของเกมแข่งชิงอำนาจและเงินตรา อีกอย่างหนึ่งคุณต้องยอมรับว่าขณะนี้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นใจให้ผู้หญิงอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน แม้กระทั่งในช่วงที่คอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุดก็ไม่เคยเป็นเหมือนอย่างนี้ เอชไอวีคือระเบิดเวลาสำหรับที่นี่ คุณลองคุยกับผู้หญิงในบาร์หรือไม่ก็พวกผู้บริหารหนุ่มๆดู พวกเขาจะต้องบอกกับคุณเป็นเสียงเดียวกันว่าคุณจะติดเชื้อ เอชไอวีก็ต่อเมื่อคุณนอนกับคนต่างชาติเท่านั้น”

“แล้วที่ฮ่องกงล่ะ เป็นอย่างไรบ้าง”

“ตามข้อมูลจากการแล้วมีผู้ติดเชื้ออยู่เพียงไม่กี่รายเท่านั้น รัฐบาลชอบที่จะคิดว่าโสเภณีเป็นเรื่องหายาก ฉันทันทีสัมภาษณ์คนขายบริการทางเพศมาแล้วเป็นจำนวนมาก คนเหล่านี้มากมายหลายคนติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์กันมาแล้วคนละหลายครั้งหลายหน เรื่องจริงมันไม่ตรงกับรายงานของทางการเลย ฮ่องกงมีบางย่านที่มีบรรยากาศของพวกเขา นอกจากนั้นยังมีคลับและมีบาร์คิสโกอยู่ด้วย เราจะต้องรอดูกันต่อไปว่าเขาจะจัดการกับเรื่องแบบนี้ได้อย่างไรเมื่อมีการถ่ายโอนอำนาจการปกครองฮ่องกง”

ลองใช้ทางครึกษา

การสัมมนาเรื่องโรคเอดส์ที่จัดขึ้นในประเทศจีนนั้นน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะองค์กรที่สนับสนุนการสัมมนาครั้งนี้เป็นองค์กร 2 องค์กรที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง องค์กรแรกคือสถาบันการแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศจีน และอีกองค์กรหนึ่งคือมูลนิธิโรคเอดส์แห่งประเทศจีน องค์กรแรกคือองค์กรแห่งชาติของจีนที่ทำหน้าที่วิจัยเรื่องเกี่ยวกับการแพทย์แผนโบราณ ส่วนองค์กรหลังคือองค์กรที่ใช้วิธีการแพทย์แบบตะวันตก รัฐบาลได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในที่ประชุมสัมมนาว่าประเทศจีนไม่มีกำลังพอที่จะรักษาคนไข้โรคเอดส์โดยการใช้ยาฆ่าเชื้อไวรัสของตะวันตก (เช่นยา AZT, ddi, ddC หรือยาจำพวกโฟรทีเอส) เพราะฉะนั้นแทนที่จะใช้ยาตะวันตก ประเทศจีนจะมุ่งมั่นทำงานวิจัยเพื่อพัฒนายาขึ้นจากสมุนไพรโบราณของตน (อาจเป็นสมุนไพรจากพืชหรือจากสัตว์ก็ได้) วิธีการรักษาแบบนี้คนบางกลุ่มในโลกตะวันตกที่เป็นเอดส์ก็ได้หันมาใช้ด้วยเช่นกัน อันได้แก่กลุ่ม ‘นิว เอจเจอร์’ (New-Agers) และนอกจากนี้ก็ยังมียุคคนที่เป็นเอดส์บางพวกที่พบว่าการรักษาด้วยวิธีตะวันตกนั้นเหลือที่จะทนได้ และเห็นว่าแนวคิดของจีนที่ใช้การรักษาแบบประสมประสานและมีสมดุลน่าจะเป็นการรักษาที่ดีกว่าวิธีการรักษาโดยใช้ยาของตะวันตก

สถาบันแพทย์แผนโบราณของจีนมีประสบการณ์มาแล้วพอสมควรเกี่ยวกับการรักษาคนติดเชื้อเอชไอวีและคนไข้โรคเอดส์โดยใช้ยาแผนโบราณ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่การรักษาในจีนก็ตามที่ตั้งแต่ปี 1987 เป็นต้นมาจีนได้ร่วมมือกับรัฐบาลของแทนซาเนียในโครงการรักษานาโคใหญ่โครงการหนึ่ง พวกเขารายงานว่าได้ให้การรักษาคณะแทนซาเนียที่มีเชื้อเอชไอวีถึง 10,000 คน และยังรายงานอีกด้วยว่าการรักษาประสบความสำเร็จพอสมควร ถึงแม้ว่าผลการรักษาจะไม่ได้ลงดีพิมพ์อย่างน้อยก็ไม่ได้ลงดีพิมพ์ในวารสารทางการแพทย์ของตะวันตกก็ตามที เป็นสิ่งที่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งถ้าหากจะได้รู้ว่าการรักษาแบบแผนโบราณของจีนใช้การได้ดีแค่ไหนในอัฟริกาอันเป็นที่ซึ่งผู้คนน่าจะมีกำลังซื้อยาแผนโบราณมากกว่ายาของทางตะวันตก อย่างไรก็ตามการศึกษาในลักษณะนี้ที่จะให้ได้ผลออกมาคงไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งนี้เพราะปัญหาสำคัญ 2 ประการประการแรกก็คือปัญหาเกี่ยวกับการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้าไปวัดและประเมินผลวิธีการรักษาโดยใช้ยาแบบแผนโบราณ และประการที่สองก็คือประเด็นปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัยของการแพทย์แผนโบราณเป็นการนำเอาวิธีการของตะวันตกและตะวันออกมาผสมผสานกันเอาไว้ที่น่าสนใจ ถ้ามองจากมุมมองของวิทยาศาสตร์แท้ๆแล้ววิธีการดังกล่าวค่อนข้างจะไม่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะมันเป็นวิธีที่ผสมปนเป จะเป็นเป็ดก็ไม่ใช่ ไก่ก็ไม่เชิง ตัวอย่างเพียงตัวอย่างเดียวก็พอเพียงแล้วที่จะแสดงให้เห็นประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจน นักวิจัยอาวุโสผู้

หนึ่งจากสถาบันการแพทย์แผนโบราณของจีนรายงานผลการวิจัยของเขาเกี่ยวกับเรื่องการใช้ยาแผนโบราณตัวหนึ่งเพื่อเป็นยาฆ่าเชื้อไวรัส ไวรัสที่เขาใช้ในการทดลองก็คือไวรัสเอสไอวี (SIV) หรือ simian immunodeficiency virus เอสไอวีคือไวรัสสายพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี และเป็นไวรัสที่ทำให้เกิดโรคเอดส์ในลิงบางสายพันธุ์ โรคเอดส์มีอะไรหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับโรคเอดส์ในคน ถึงแม้จะไม่เหมือนกันทั้งหมดก็ตามที ผู้วิจัยฉีดเชื้อเอสไอวี (SIV) เข้าไปในลิงแม่เคย์ 100 ตัว ต่อจากนั้นก็ให้ยาแผนโบราณที่ทำมาจากพืชสมุนไพรหลายๆชนิดแก่ลิงเพียงครั้งหนึ่ง ส่วนลิงอีกครึ่งหนึ่งจะไม่ได้รับยาและลิงกลุ่มนี้คือกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยปล่อยให้ลิงผ่านไป 6 อาทิตย์ต่อจากนั้นจึงฆ่าลิงหมดทั้ง 2 กลุ่ม แล้วตัดต่อม้าน้ำเหลืองออกมาจากตัวลิง ทำสไลด์ต่อม้าน้ำเหลือง จากนั้นก็เปรียบเทียบต่อม้าน้ำเหลืองของลิงกลุ่มที่ได้รับการรักษาและไม่ได้ได้รับการรักษา การทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองครั้งใหญ่และเป็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่ว่าผลของการทดลองเป็นสิ่งที่ไม่สามารถประเมินและไม่สามารถเข้าใจได้

เชื้อเอสไอวี (SIV) ปกติแล้วจะทำให้ลิงเสียชีวิตได้รวดเร็วกว่าที่เอชไอวีทำให้มนุษย์เสียชีวิต แต่แม้กระนั้นก็คือเอสไอวีก็ยังจัดเข้าเป็นไวรัสประเภทที่ทำให้เหยื่อเสียชีวิตช้าแบบเดียวกับเอชไอวี ผู้ทดลองจะต้องรอนานตั้งแต่ 6 ถึง 12 เดือนหลังจากที่ฉีดเอสไอวีเข้าไปในลิงจึงจะสามารถเข้าใจได้ว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น การที่ผู้วิจัยฆ่าลิงทั้งหมดตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นของการติดเชื้อทำให้ข้อมูลสำคัญที่สุดสูญหายไปทั้งหมด การตรวจวิเคราะห์ชิ้นเนื้อของต่อม้าน้ำเหลืองได้รับการพิสูจน์แล้วว่าจำเป็นอย่างยิ่งถ้าหากคุณต้องการเข้าใจสภาวะการติดเชื้อเอชไอวีในระยะเริ่มต้น เพราะฉะนั้นการที่ผู้วิจัยตัดสินใจตรวจชิ้นเนื้อของต่อม้าน้ำเหลืองจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตามการศึกษาชิ้นเนื้อจำนวนมากๆและโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในช่วงเวลานั้นๆแบบนี้โอกาสที่จะได้ผลย่อมมีน้อย เราทั้งหมดต่างพากันนั่งจ้องต่อม้าน้ำเหลืองสีม่วงๆดำๆนับร้อยต่อม ต่อมาแล้วต่อมเล่า โดยที่ไม่มีใครแม้แต่สักคนเดียวรู้ว่าควรจะตีความสิ่งที่เราจ้องดูอย่างไรดี เรื่องทั้งหมดกลายเป็นเหมือนเกมคาดเดา และเป็นการผลาญชีวิตของลิงไปอย่างไรประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตของลิงในกลุ่มควบคุม นอกจากจะเป็นการสูญเสียชีวิตของลิงไปโดยเปล่าประโยชน์แล้วยังเป็นการสูญเสียเวลาของนักวิจัยโดยไม่ได้รับผลตอบแทนอีกด้วย ต่อมน้ำเหลืองเพียง 5 ต่อมาก็เพียงพอแล้วที่จะบอกได้ว่าเชื้อไวรัสนั้นมีชีวิตและสามารถก่อให้เกิดโรคได้ และนี่คืออีกตัวอย่างหนึ่งของวิทยาศาสตร์แบบปลอมๆ ผู้วิจัยเพียงแค่วิธีการทดลองทางคลินิกมาใช้โดยพยายามควบคุมจำนวนของกลุ่มที่จะต้องรักษาและกลุ่มควบคุมให้เท่ากับจำนวนที่ควรต้องใช้ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่การทดลองของผู้ทดลองนั้นแท้ที่จริงแล้วไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะระยะเวลาที่ใช้สั้นจนเกินไป นอกเหนือจากเรื่องระยะเวลาแล้วก็ยังมีเรื่องของการรักษาอีกด้วย คุณทำให้ลิงกินยาแผนโบราณที่คุณใช้ในการรักษาได้อย่างไร ลิงมันกินยาจนหมดหรือกินแค่เพียงบางส่วนเท่านั้นและกินเข้าไปมาน้อยแค่ไหน การ

จะศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมข้อมูลต่างๆเหล่านี้จัดว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอื่นๆอีกหลายตัวอย่าง แต่ตัวอย่างที่ผู้เขียนชอบใจมากที่สุดคือผลงานที่นำมาเสนอผลงานหนึ่ง ซึ่งเป็นผลงานที่รายงานการทดลองที่ใช้วิธีการประสมประสานระหว่างวิธีตะวันตกและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี กลุ่มผู้วิจัยกลุ่มหนึ่งได้สำรวจว่าจุดต่างๆในร่างกายที่เกี่ยวข้องกับการกระตุ้นภูมิคุ้มกันในร่างกายมีจุดใดบ้าง นักวิจัยกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าเอชไอวีคือโรคที่ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายไม่ทำงาน (อย่างไรก็ตาม มีคนอีกพวกหนึ่งที่เชื่อว่าเอชไอวีไม่ใช่โรคที่ทำให้ภูมิคุ้มกันไม่ทำงาน แท้ที่จริงแล้วคือโรคที่ทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายทำงานผิดปกติมากกว่า) และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองพวกเขาจึงพยายามแสวงหาวิธีที่ได้ผลที่จะช่วยกระตุ้นภูมิคุ้มกันโดยการกระตุ้นจุดสำคัญต่างๆตามร่างกาย และเรื่องของเรื่องก็คือปรากฏว่าในเมืองจีนนั้นมีคางคก คางคกเป็นสัตว์ที่สามารถปล่อยสารพิษออกมาตามผิวหนังของมันได้ เรื่องดังกล่าวไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใดสำหรับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำหลายประเภทสามารถใช้สารพิษหรือสารที่ทำให้เกิดคลื่นใส่อาเจียนอย่างรุนแรงหรือสารพิษชนิดอื่นๆเพื่อเป็นอาวุธทำร้ายสัตว์ชนิดอื่นๆได้ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำบางสายพันธุ์สามารถสร้างสารเคมีที่มีผลต่อระบบสมองของมนุษย์ได้เช่นกัน ชนชาวพื้นเมืองในทวีปอเมริกาใต้บางเผ่าใช้วิธีสะกดจิตด้วยการให้คนที่โดนสะกดจิตจับต้องคางคกเป็นๆพวกนี้ วิธีการของนักวิจัยชาวจีนก็คือการใช้เชื้อกลินินผูกมัดคางคกเป็นๆเข้ากับบริเวณจุดต่างๆตามร่างกายที่เชื่อกันว่าเป็นจุดที่จะกระตุ้นให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายทำงานได้ ทีมวิจัยทีมนี้มีภาพของคนที่ใช้โรคเอดส์ที่กำลังย่ำแย่โดยมีคางคกผูกติดอยู่ตามจุดต่างๆทั่วร่างกาย ผู้เขียนนั่งอยู่ในกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาและกำลังรู้สึกประหลาดใจไม่อยากจะเชื่อภาพที่เห็นก็พอดีกับที่เพื่อนร่วมงานคนไทยคนหนึ่งของผู้เขียนชะโงกหน้าเข้ามาพูดว่า “คุณรู้อะไรไหม ที่เชียงใหม่มีคางคกพวกนี้เยอะแยะไปหมด” เพราะฉะนั้นก็ไม่แน่ว่าวิธีการรักษาแบบนี้อาจแพร่หลายออกไปก็ได้ ใครจะรู้

นักวิทยาศาสตร์ของจีนที่ได้รับการฝึกฝนมาจากประเทศทางตะวันตกนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งทีเดียว ผู้เขียนได้มีโอกาสพบนักวิทยาศาสตร์จีนหลายๆคนที่ฉลาดอย่างยิ่งและกำลังทำงานสำคัญๆทางด้านไวรัสวิทยา ระบาดวิทยา และทำวิจัยเพื่อค้นหาวัวคชิน คนหนึ่งที่ผู้เขียนได้พบนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่าคืออัจฉริยะ ดร.ซิหมิง เขา คือคนที่เพื่อนร่วมงานชาวจีนของผู้เขียนที่มหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์แนะนำว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ควรจะต้องพบให้ได้ในกรุงปักกิ่ง เขาเป็นหนึ่งในบรรดาสมาชิกคนแรกของคณะที่ปรึกษาทางด้านเทคนิคขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาวัคชิน และเขาได้เริ่มดำเนินงานแล้วด้วยการร่วมมือกับกลุ่มนักวิชาการชาวเยอรมันเพื่อพัฒนาวัคชินโรคเอดส์ขึ้นในจีน หลังจากที่ได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างรีบเร่งร่วมกับดร.ซิหมิงในวันที่ 2 ของการพบกัน ผู้เขียนก็เริ่มรู้สึกมีความหวังขึ้นมาเกี่ยวกับเรื่องวัคชินต่างๆที่ก่อนหน้านี้ไม่ได้หวังมาเป็นเวลานานแล้ว ความคิดที่กระจ่างชัดเจนของดร.ซิหมิงทำให้รู้สึก

เบิกบานใจ ดร.ซีหมิงมีความเชื่อว่าวัคซีนที่ผลิตจากองค์ประกอบต่างๆของยีนมนุษย์จะสามารถนำมาใช้ป้องกันโรคเอดส์ได้ เขาเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับแผนการวิจัยของเขาให้ผู้เขียนฟัง ซึ่งแผนดังกล่าวเป็นแผนที่มีความละเอียดและมีความต่อเนื่องเป็นอย่างยิ่งและนอกจากนี้ยังเป็นแผนที่มองการณ์ไกลอีกด้วย ในประเทศจีนยุคใหม่นี้ ดร.ซีหมิงได้รับความสนับสนุนจากทางราชการสำหรับงานวิจัยของเขา

ในวันสุดท้ายของการประชุมเรามีแขกที่ไม่ได้คาดฝัน กลุ่มที่ร่วมประชุมได้ต้อนรับอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาชนจีน เขาเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงมากของพรรคคอมมิวนิสต์และได้เดินทางมาเพื่อเซ็นสัญญาความร่วมมือกับตัวแทนฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งตัวแทนของฝ่ายฝรั่งเศสก็คือ ดร.ลูก มงดาญเยร์ นักวิจัยจากสถาบันปาสเตอร์อันเป็นสถาบันที่ห้องวิจัยได้ค้นพบเชื้อเอชไอวีเป็นแห่งแรก ผู้เข้าร่วมประชุมชาวจีนต่างพากันตื่นเต้นพอสมควรเมื่อมองดาญเยร์ประกาศเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือให้ที่ประชุมได้รับทราบ และเรื่องที่เขาระบุก็คือสถาบันปาสเตอร์กับสถาบันแพทยแผนโบราณของจีนกำลังจะร่วมมือกันทำวิจัยเกี่ยวกับการรักษาโรคติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์โดยใช้รูปแบบการรักษาของจีน การร่วมมือกันครั้งนี้อาจก่อให้เกิดดอกออกผลก็เป็นได้ กล่าวคืออาจเป็นผลดีในทางการเมือง ทว่าไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามแผนโบราณของจีนก็สมควรที่จะได้รับการตรวจสอบทดลองโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีมาตรฐาน

คนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แปลให้ผู้เขียนในงานสัมมนาได้มีโอกาสดูในวันที่สอง เขาคือ ดร.ซุนยู วู ดร.ซุนยู วู คือแพทย์ที่อายุน้อยอยู่ เขาได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียในเมืองลอสแอนเจลิส (UCLA) ด้วย และนอกจากนี้เขายังเป็นคนสำคัญในกลุ่มนักวิจัยที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการระบาดของเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชนกลุ่มน้อยชาวกะฉิ่น (‘จิงโป’ ในภาษาแมนดาริน) และชาวว้าในยูนนาน เขามีภาพสไลด์ที่น่าสนใจมาฉายให้ดู เป็นภาพสไลด์ของชาวกะฉิ่นที่ติดเชื้อโรอินและกำลังฉีดเชื้อโรอินให้แก่กันโดยใช้ปากกา หรือใช้เข็มที่ทำมาจากไม้ไผ่ หรือใช้ใบมีดโกน ต่อมาเขาได้นำเอาแผนที่ของการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในยูนนานออกมาแสดงให้ผู้เขียนดู ผู้ติดเชื้อในยูนนานนั้นกระจุกตัวอยู่แต่เฉพาะในเขตเล็กๆจำนวน 3 เขตที่อยู่ตามแนวชายแดนจีน-พม่าเท่านั้น 60% ของจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศที่กว้างใหญ่มหึมานี้กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่เล็กๆแห่งนี้เท่านั้นเอง ดร.วูยังมีภาพสไลด์ของชุมชนชาวว้ามาฉายให้ดูอีกด้วย คนว้าในยูนนานมีชีวิตอยู่ในยุคโบราณยิ่ง เสียกว่าชาวว้าในพม่าเสียอีก ซึ่งชาวว้าในพม่านั้นถูกรุกรานโดยคอมมิวนิสต์พม่าในช่วงทศวรรษที่ 1960 ชาวว้าในยูนนานยังคงนุ่งผ้าเตี่ยว ยังคงล่าสัตว์และหาปลาอยู่ในดินแดนแถบเทือกเขาอันไกลโพ้น และยังเป็นเหมือนกับชนกลุ่มน้อยทั้งหลาย ซึ่งนั่นก็ย่อมมักจะตกเป็นเหยื่อของการถูกแสวงหาผลประโยชน์และการใช้ยาเสพติดได้อย่างง่ายดาย ตามข้อมูลของดร.ซุนยู ในกลุ่มชาวกะฉิ่นที่อาศัยอยู่ในเมืองรุยลี่ซึ่งอยู่ติดชายแดน

ยูนนานนั้น 17% ของผู้ชายที่อายุยังน้อยไม่ว่าจะเป็นในฝั่งยูนนานหรือพม่าคือกลุ่มคนที่ใช้ยาเสพติด

ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองของยูนนานที่บังคับให้คนติดยาต้องเข้ารับการรักษาบำบัดและฟื้นฟูนั้นไม่สามารถหาได้ อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าวดูเหมือนว่าจะไม่ได้ผล ข้อมูลของการติดเชื่อเอชไอวีแสดงให้เห็นว่าการควบคุมการแพร่ระบาดทำได้ไม่ดีนัก บรรดาสตรีมีครรภ์ผู้ซึ่งเป็นภรรยาของผู้ติดยาได้เริ่มติดเชื่อเอชไอวีแล้วจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในยูนนานนั้นไม่อาจเทียบเคียงได้กับสถานการณ์ในรัฐกะฉิ่นทางฝั่งพม่า อันเป็นดินแดนที่ 91% ของผู้ติดยาได้กลายเป็นผู้ติดเชื่อเอชไอวีด้วยในปีค.ศ. 1995 และนอกจากนี้ในดินแดนแถบนี้เชื้อไวรัสยังได้แพร่กระจายออกจากกลุ่มผู้ติดยาไปยังกลุ่มประชาชนทั่วไปแล้ว และนี่คงไม่ใช่สิ่งที่ชาวกะฉิ่นผู้ขาดแคลนต้องการเป็นแน่ในขณะที่ตนเองยังคงต้องต่อสู้อยู่กับรัฐบาลทหารพม่าอยู่

สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับชนกลุ่มน้อยในยูนนานขณะนี้จะมีผลกระทบต่อดินแดนใจกลางของอาณาจักรจีนหรือไม่ จีนยังคงเป็นสังคมที่มีความเคลื่อนไหวน้อย ผู้คนยังคงต้องคอยนานเป็นปีๆเพื่อจะได้มีที่อยู่อาศัย คู่รักต้องเลื่อนการแต่งงานออกไปนานหลายปีเพื่อรอให้ได้งานทำในเมืองเดียวกันก่อนที่จะแต่งงาน การร่วมพบปะสมาคมและการมีความสัมพันธ์ฉันท์คู่สาวระหว่างชนเชื้อสายฮั่นและชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆยังคงเป็นเรื่องที่ถือกันว่าไม่ปกติธรรมดา จนเผ่ว่า (ผู้ซึ่งอาจจะเพ่งเล็งล่าหัวมนุษย์มาเพียงชั่วอายุคนเท่านั้น) คงไม่คิดจะเข้าไปทำงานในบาร์คาราโอเกะเป็นแน่ อย่างน้อยก็คงจะไม่เข้าไปทำเป็นจำนวนมาก สิ่งที่เป็นภัยคุกคามสำหรับจีนน่าจะเป็นปัจจัยต่างๆ อาทิเช่น อุตสาหกรรมทางเพศที่เริ่มกลับคืนมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง สังคมใหม่ที่กลายเป็นสังคมผู้บริโภค และการที่ช่องว่างของรายได้เริ่มห่างกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัจจัยข้อหลังนี้อาจเป็นตัวการที่ทำให้การขายบริการทางเพศกลายเป็นเรื่องน่าสนใจสำหรับคนยากคนจน อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ประเทศจีนมีนโยบายวางแผนครอบครัวที่เข้มงวด และมีเครือข่ายการให้บริการคุมกำเนิดที่กว้างขวางครอบคลุม จีนจึงยังคงมีขีดความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาได้ ทว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตก็เป็นสิ่งที่ยังไม่มีใครสามารถทราบแน่นอน

ตอนที่ 2 ประชาชนกับความเสี่ยง

9 ผู้หญิงในฐานะภรรยา แม่ และลูกสาว

มาตรการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีทางเพศสัมพันธ์มีหลักเบื้องต้น 3 ประการ กล่าวคือ ลดจำนวนคนมีเพศสัมพันธ์ด้วย (ถ้าเป็นไปได้ควรมีคนเดียว) ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์แบบมีการสอดใส่ รักษาโรคทุกโรคที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ทันทีที่ทราบและลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นใหม่ (โดยการใช้ถุงยางอนามัยและลดจำนวนคู่นอน) มาตรการเหล่านี้เกิดจากความพยายามที่จะป้องกันตนเองของพวกเราร่วมเพศ ร่วมกับความพยายามของหน่วยงานต่างๆ อาทิเช่น ศูนย์ป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา (The US Centers for Disease Control หรือ CDC) ซึ่งหน่วยงานนี้ส่งเสริมการมีคู่นอนเพียงคนเดียว มาตรการดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จในระดับต่างๆ กัน วิธีการทั้ง 3 อย่างนี้ยังใช้ได้ผลในหมู่ผู้ใหญ่และวัยรุ่นที่นิยมมีเพศสัมพันธ์กับคนต่างเพศ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในโลกตะวันตก ผู้ขายบริการ และลูกค้าผู้ใช้บริการทางเพศในหลายๆ ประเทศ สำหรับคนที่เลือกที่จะมีคู่นอนหลายคนสามารถลดอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้อย่างมากด้วยการใช้ถุงยางและการรักษาโรคทางเพศสัมพันธ์ทันทีที่เป็น

ลองนึกว่าคุณเป็นหญิงสาวที่แต่งงานแล้วอยู่ในประเทศไทย กัมพูชา พม่า หรือประเทศมาเลเซีย มีคู่นอนเพียงคนเดียวคือสามีของคุณ ชีวิตทางเพศของคุณก็อยู่ที่เขา ความเสี่ยงของคุณอยู่ที่ความเสี่ยงของสามีซึ่งคุณอาจจะทราบหรือไม่ทราบว่าคืออะไรบ้าง อาจจะสามารถถามเขาได้หรือถามไม่ได้ การลดจำนวนคู่นอนหมายถึงการไม่มีเพศสัมพันธ์กับสามีซึ่งก็คือการไม่มีเพศสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง นั่นไม่ใช่ทางเลือกสำหรับผู้หญิงหลายคน แม้ว่าพฤติกรรมของสามีจะส่งผลตามมาอย่างไรก็ตาม การไม่มีเพศสัมพันธ์กับสามีหมายถึงการไม่ยอมมีลูก ซึ่งผู้หญิงเอเชียหลายคนมักจะยอมรับได้เนื่องจากพวกเขารออยู่ในชนบทซึ่งชีวิตครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ส่วนการใช้ถุงยางอนามัยนั้นทำให้เกิดคำถามว่าใช้ทำไมและทำไมต้องใช้กับคู่สมรส การใช้ถุงยางหมายถึงสามีมีความเสี่ยงและหมายความว่า การสวมถุงยางจะลดอัตราการเกิดด้วย การใช้ถุงยางเป็นการรับรู้ว่ามีความเสี่ยงต่อการเป็นโรค มีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่น ไปเที่ยวผู้หญิง มีภรรยาน้อย มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันหรือนิยายเสพยาเสพติด และการที่‘เขา’ใช้ถุงยางก็แปลว่าเขายอมรับว่ามีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันคุณจากความเสี่ยง (ผู้ชายไทยนั้นบ่อยครั้งจะให้ข้อมูลว่าตนเองใช้ถุงยางเวลามีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการ ทั้งนี้เพื่อป้องกันตนเองจากความเสี่ยง แต่การจะยอมรับว่าตนเองในฐานะผู้ใช้บริการทางเพศจึงเป็นผู้ที่สามารถแพร่เชื้อเอชไอวีไปให้คนอื่นได้นั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดไปจากธรรมดา) ส่วนเรื่องการลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์นั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ยังไม่กระจ่างสำหรับผู้หญิงส่วนใหญ่ ถ้าพวกเขเป็นโรคหนองในหรือซิฟิลิสก็เพราะความประพฤติดของสามีเป็นต้นเหตุ

แล้วหญิงเหล่านี้จะอย่างไร ได้กับการลดความเสี่ยงต่อการติดโรคทางเพศสัมพันธ์หรือความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรักษาโรคของสามี การพูดถึงเรื่องเหล่านี้แสดงถึงความไม่กลัวต่อสามี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย

ถ้าเรื่องแบบนี้ดูไม่น่าเป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องปกติธรรมดา ก็อาจจะเป็นเพราะเรามัวแต่คิดว่า เอชไอวีเกิดจาก “เพศสัมพันธ์ที่มีความเสี่ยงสูง” ถ้าไม่นับการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักแล้ว กิจกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีมากที่สุดคือการพยายามมีบุตร การพยายามมีบุตรทำให้ต้องมีเพศสัมพันธ์กันตามปกติโดยไม่มีการป้องกันและการมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวทำให้มีการถ่ายเทของเหลวที่ปนเปื้อนเชื้อเอชไอวี ทั้งชีวิตและความตายเกิดขึ้นด้วยการหลั่งน้ำอสุจิเพียงครั้งเดียว เป็นเสมือนสมดุลแห่งความเป็นและความตายที่น่าสยดสยอง ภรรยามีจำนวนมากกว่าผู้ขายบริการในทุกสังคมของทุกประเทศที่เราทำการศึกษามากกว่าเท่าใดก็ตามแต่ บางทีอาจจะทุกสังคมเลยก็ได้ เท่าที่ผ่านมามีความเสี่ยงสำคัญที่สุดของผู้หญิงไทยก็คือการแต่งงาน ซึ่งหมายถึงการมีชายคนเดียว เป็นคู่ครอง มีเพศสัมพันธ์กับคนคนเดียว เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงเช่นเดียวกับในประเทศอินเดีย พม่า และในทวีปแอฟริกาส่วนใหญ่ ไม่มีคำอธิบายอื่นสำหรับรายงานของโครงการเอดส์แห่งชาติพม่าที่ว่าหญิงมีครรภ์จำนวน 175,000 คนติดเชื้อเอชไอวีในปี ค.ศ.1995 หญิงเหล่านี้ไม่ใช่ยาเสพติด ไม่สำส่อนทางเพศ ไม่ค้าบริการทางเพศ ถ้าจะมีก็เป็นเพียงส่วนน้อย หญิงเหล่านี้มีโอกาสติดเชื้อจากพฤติกรรมซึ่งสังคมส่งเสริมคือการแต่งงานและมีบุตร

เราไม่สามารถช่วยผู้หญิงที่ตกอยู่ในสถานการณ์อย่างนี้ได้มากนัก และผู้หญิงกลุ่มนี้คือประชากรกลุ่มใหญ่ที่มีอัตราเสี่ยงสูงที่สุดและกระจายไปทั่วโลก การใช้ถุงยางอนามัยของฝ่ายชายมีปัญหาหลายอย่าง เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันอย่างมากกับโสเภณี เพศสัมพันธ์ที่มีการเสี่ยงต่อการติดโรคคู่นอนที่มีความเสี่ยงสูง ความไว้วางใจกันอย่างผิดๆ ตลอดจนเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดจากความรักหรือความผูกพัน ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วในประเทศไทยหรือมาเลเซียมักอาศัยที่จะซื้อถุงยางอนามัย การใช้ถุงยางผู้หญิงอาจช่วยได้แต่ราคาแพงและต้องให้ฝ่ายชายยินยอม เพราะบางส่วนจะปรากฏออกมาให้เห็นด้านนอกของช่องคลอด และฝ่ายหญิงก็ต้องเต็มใจใส่เองด้วย ในแง่จิตวิทยาผู้หญิงเอเชียไม่สามารถสอดใส่อะไรเข้าไปในตนเองได้ หญิงส่วนมากไม่เคยตรวจภายใน คำว่า “ร่างกายของเรา” และ “ตัวเรา” ไม่เคยได้รับการแปลไว้ในภาษาจาม ลาว หรือปิ่นจาบ

การพิจารณาโรคทางนรีเวชอีกโรคหนึ่งอาจช่วยให้เราเข้าใจเรื่องได้กระจ่างขึ้น โรคมะเร็งปากมดลูกกำลังเป็นปัญหาของผู้หญิงทั่วโลก โรคนี้เชื่อมโยงกับตัวการที่ทำให้เกิดโรคทางเพศสัมพันธ์ อีกตัวหนึ่งคือไวรัสเอชพีวี (The human papilloma virus) ซึ่งเป็นสาเหตุของหูดที่อวัยวะเพศในทั้งหญิงและชาย ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์กับชายคนเดียวมาตลอดชีวิตโอกาสเสี่ยงติดเชื้อเอชพีวีของเธอก็มาจากคู่นอนคนนั้นนั่นเอง ไวรัสเอชพีวีจะแสดงกลเหมือนกับเอชไอวี เมื่อไวรัสเอชพีวีติดเชื้อในเพศชายจะไม่ค่อยแสดงอาการ ทว่าเมื่อใดที่แสดงอาการหูดที่ปรากฏตรงอวัยวะเพศชายจะเห็นได้ชัดแจ้งจนไม่อาจมองพลาด ในภาษาไทยเราเรียกหูดชนิดนี้ว่า “หงอนไก่” ซึ่งมันก็มีลักษณะ

คล้ายกับหงอนไก่จริงๆ และโรคนี้นี้เป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เพียงโรคเดียวเท่านั้นใน 2-3 โรคที่มีคำเรียกในภาษาไทยที่ตรงที่สุด มะเร็งปากมดลูกต่างจากมะเร็งอื่นๆของผู้หญิงในแง่ที่มีการทดสอบที่ราคาถูกลงและมีประสิทธิภาพคือการทำแปปสเมียร์ (Pap smear) ซึ่งสามารถตรวจพบโรคได้ตั้งแต่ระยะแรก ถึงแม้ว่าการทำแปปสเมียร์จะสะดวกและมีราคาถูกลง แต่ก็ไม่ใช่ที่นิยมในหมู่ผู้หญิงในประเทศกำลังพัฒนา มะเร็งปากมดลูกส่วนใหญ่ที่พบในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีข้อมูลน่าเชื่อถือเกี่ยวกับโรคนี้นั้น กว่าจะพบก็เป็นมะเร็งปากมดลูกในขั้นหลังหรือขั้นสุดท้ายซึ่งไม่สามารถเยียวยาได้แล้ว การตรวจหามะเร็งปากมดลูกไม่ได้ทำอย่างสม่ำเสมอก็เพราะว่าการตรวจภายในไม่ได้ทำอย่างสม่ำเสมอตนเอง ผู้หญิงขายบริการทางเพศจะตรวจภายในเพื่อทดสอบหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แต่ภรรยาและแม่บ้านไม่ได้ตรวจ เพราะฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจแต่อย่างใดเลยที่พบว่าโรคมะเร็งปากมดลูกคือสาเหตุอันดับนำของการเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งของผู้หญิงไทยทั้งหมด ไม่ใช่แค่เพียงเฉพาะหญิงขายบริการเท่านั้น

เราต้องคำนึงถึงความจริงข้อนี้เมื่อต้องการปกป้องผู้หญิงจากเชื้อเอชไอวี ซึ่งยังไม่สามารถรักษาให้หายได้ ข้อจำกัดในการรักษาสุขอนามัยของผู้หญิงส่วนมากในเอเชีย นำไปสู่ความล้มเหลวอย่างแท้จริงในการป้องกันผู้หญิงเหล่านี้จากโรคสามัญที่อาจรักษาให้หายได้ การป้องกันเชื้อเอชไอวีจะไม่ง่ายกว่าการป้องกันโรคมะเร็งปากมดลูก ในขณะที่โรคทั้งสองนี้รุนแรงพอจะทำให้ผู้หญิงตายได้ แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรคทั้งสองจะน่ากลัวยิ่งกว่า ผู้หญิงที่มีเชื้อเอชไอวีจะเป็นมะเร็งปากมดลูกได้เร็วกว่าผู้หญิงที่ไม่มีเชื้อ และนอกจากนี้เขายังทำให้ผู้ที่ร่วมเพศด้วยติดเชื้อเอชไอวีได้ง่าย ทั้งนี้เพราะเชื้อเอชไอวีเจริญเติบโตได้เมื่อภูมิคุ้มกันของร่างกายบกพร่อง เชื้อไวรัสทั้งสองจะส่งเสริมการเจริญเติบโตของกันและกัน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ดร. จูดี วาสเซอร์ไฮท์ แห่งศูนย์ควบคุมโรคของสหรัฐอเมริกาเรียกว่าการแพร่กระจายร่วมกันอันเป็นสาเหตุที่ทำให้โรคอีกชนิดหนึ่งได้แก่โรคมะเร็งที่ทวารหนัก ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นโรคที่หาได้ยากแพร่หลายขึ้นในหมู่ผู้ชายซึ่งติดทั้งเชื้อไวรัสเอชไอวีและเอชพีวี

ไวรัสเอชไอวีเพิ่มความเสี่ยงแก่ผู้หญิงซึ่งได้รับผลจากพฤติกรรมทางเพศของผู้ชาย ผู้หญิงจะสามารถทำอะไรได้บ้าง ผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีปฏิกริยาอย่างไรต่อเรื่องนี้

ผู้หญิงประมาณ 60 คนนัดพบกันอาทิตย์ละครั้งที่วัดทางพุทธศาสนาในเขตอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ คอยสะเก็ดเคยเป็นชนบทที่มีตัวเมืองเล็กๆ และมีหมู่บ้านชาวเขาอยู่จำนวนหนึ่ง การขยายตัวของเมืองนำชาวเขาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจงานเมือง ที่ดินถูกขายเพื่อขยายเมือง คนในหมู่บ้านพากันเดินทางเข้าไปทำงานในเมือง เขาวชนจากคอยสะเก็ดเข้าเมืองไปเรียนหนังสือและทำงาน การเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งความเจริญที่มีการสูญเสียตามมาด้วย การมีระบบเศรษฐกิจที่ตอบแทนเป็นเงินสด และการที่ผู้ชายและผู้หญิงจากหมู่บ้านไปทำงานในเมือง ล้วนแล้วแต่ช่วยทำให้โครงสร้างทางสังคมหละหลวม ทำให้ครอบครัวแตกแยก และทำให้ผู้หญิงมีชีวิตที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้คอยสะเก็ดและชุมชนอื่นๆในลักษณะเดียวกัน กลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยเชื้อเอชไอ

วี ผู้หญิงทุกคนที่มาพบกันที่วัดนี้เป็นหม้ายสามีตายด้วยโรคเอดส์ หญิงหลายคนติดเอดส์แล้ว ส่วนมากเป็นแม่หม้ายลูกติด ถึงแม้ว่าผู้หญิงหม้ายแทบทุกคนในกลุ่มนี้จะเป็นภรรยาชาวนาที่ติดเอดส์จากสามี คนในชุมชนก็ยังรังเกียจเคียดแค้นท์และมีอคติที่รุนแรงต่อพวกเธอและลูกๆ การแบ่งแยกทางสังคมผลักดันพวกเธอให้รวมกลุ่มกัน พวกเธอติดต่อกับรัฐบาลซึ่งช่วยให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของออสเตรเลีย เงินที่ได้รับบริจาคมาช่วยให้อำเภอสามีสามารถตั้งสหกรณ์ผลิตงานหัตถกรรมจนเจอตนเองและ ลูก เจ้าอาวาสวัดประจำอำเภอซึ่งเป็นแกนนำในการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวีอนุญาตให้ใช้เขตวัดเป็นที่ตั้ง สหกรณ์ โครงการนี้ไม่ใช่โครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องสายเกินไปแล้วสำหรับการป้องกันโรคในตอนนี้ แต่เป็นโครงการที่ช่วยให้หญิงเหล่านี้มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ภายหลังการสูญเสียสามี ช่วยให้พวกเธอสามารถเผชิญหน้ากับการถูกกีดกันและช่วยให้พวกเธอผนึกตัวรวมกันเป็นกลุ่มได้

ผู้หญิงจากชุมชนลักษณะเดียวกันอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่แถบชานเมืองเชียงใหม่ คืออำเภอสันทรายมีแนวทางที่ต่างออกไป เนื่องจากชายหนุ่มจำนวนมากกำลังรอความตาย ชุมชนสันทรายจึงเลือกแนวทางให้เลื่อนการแต่งงานออกไปก่อนจนกว่าจะรู้แน่นอนว่าชายหนุ่มคนไหนไม่ติดเชื้อเอชไอวี ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคนี้ (หนึ่งในสี่หรือห้าคนตายไปแล้วหรือจะตาย ถ้าสามารถหยุดการแพร่กระจายได้ในวันนี้) มาตรการนี้อาจจะไม่ได้ผล แต่มันก็แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้านในอำเภอสันทราย ผู้หญิงท้องถิ่นทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นได้เมื่อพวกเธอแต่งงาน ซึ่งนั่นก็คือการติดเชื้อเอชไอวี พวกเธอเลือกที่จะเลื่อนการแต่งงานออกไปแม้จะเพียงระยะสั้นก็ตามทีมากกว่าเลือกที่จะเสี่ยง

ทัศนคติของผู้หญิงในการเลือกคู่ครองก็เปลี่ยนไปเช่นกัน จากการศึกษาผู้หญิงซึ่งทำงานในโรงงานทางภาคเหนือของประเทศไทยพบว่าหญิงสาวเหล่านี้นิยมผู้ชายที่ไม่ไปเที่ยวโสเภณี และประวัติพฤติกรรมทางเพศของชายเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกคู่ครองของพวกเธอ นี่เป็นทัศนคติที่ต่างไปจากทัศนคติของหญิงรุ่นแม่ซึ่งชอบให้ผู้ชายของตนไปเที่ยวโสเภณีมากกว่ายอมให้มีภรรยาน้อย ผู้หญิงเหล่านี้คือกลุ่มคนที่มีพ่อและพี่ชายเป็นคนที่เคยพาเด็กหนุ่มไปหาประสบการณ์ทางเพศเป็นครั้งแรกกับโสเภณีตามสถานขายบริการทางเพศ

การเปลี่ยนแปลงมากที่สุดดูเหมือนขัดแย้งกันเอง คือหญิงสาวไทยที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ศัพท์ที่ใช้เรียกพฤติกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นนี้คือ “การมีคู่ครองครั้งละคนไปเรื่อยๆ” ซึ่งในการปฏิบัติเช่นนี้ คนคนหนึ่งจะมีคู่ครองครั้งละคนไปเรื่อยๆ โดยกินระยะเวลานาน แต่คู่คนที่หนึ่ง สอง หรือสามอาจไม่ใช่คนที่เลือกแต่งงานด้วย เป็นการลองผิดลองถูก เป็นการเรียนรู้และลองสิ่งที่ต้องการจะทำในชีวิตแต่งงาน พร้อมกับมีความสัมพันธ์ทางเพศไปด้วย การทำเช่นนี้ต้องมีการคุมกำเนิดและการยอมรับของทั้งสองฝ่ายว่าทั้งคู่จะไม่ใช้หญิงหรือชายที่บริสุทธิ์เมื่อถึงเวลาแต่งงาน การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทำให้ผู้หญิงมีอำนาจมากขึ้น และผู้ชายต้องเปลี่ยนทัศนคติอย่างถอนรากถอนโคน จากที่เคยคิดว่าผู้หญิงนั้นถ้าไม่ใช่

สาวพรหมจารีก็ต้องเป็นหญิงโสเภณี มาเป็นการยอมรับว่าคูครองของตนเองนั้นคือผู้หญิงที่มีประสบการณ์และเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว

ผลการศึกษาที่น่าสนใจมากเกี่ยวกับทหารไทย คือมีการใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ในขณะที่การเที่ยวโสเภณีลดลงเรื่อยๆ อายุการเสียชีวิตพรหมจารีในหมู่ชาย ลดลงจาก 16.5 เป็น 16.1 ปีในช่วงเวลาเดียวกัน และนอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่าจำนวนผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับแฟนสาวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากอีกด้วย จำนวนผู้ชายที่รายงานว่ามีแฟนสาวเป็นคู่นอน (ไม่ใช่หญิงขายบริการ) เพิ่มมากขึ้นกว่า 1 เท่าในช่วงระหว่างปีค.ศ. 1991-1995 ถ้าหากจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้ชายไทยยังคงมีเพศสัมพันธ์เหมือนเดิม เพียงแต่พวกเขาจะเสียชีวิตพรหมจารีและมีเพศสัมพันธ์กับแฟนสาวแทนที่จะเป็นกับหญิงขายบริการ และแบบนี้จะดีควมได้หรือเปล่าว่ พวกเขาใน ‘ยุคเอดส์’ เหล่านี้มีเพศสัมพันธ์ที่น่าพึงพอใจกับภรรยาเพิ่มมากขึ้น หรือจะดีควมได้หรือไม่ว่าโสเภณีจะลดลงทั้งนี้เพราะปริมาณความต้องการลดลง

สังคมอิสลามหลายแห่งเชื่อว่าความต้องการทางเพศเป็นปัญหาของฝ่ายหญิง ควรตัดแต่งอวัยวะเพศของผู้หญิงเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความปรารถนาที่ไม่รู้จักหรือควบคุมไม่ได้ ความต้องการทางเพศของฝ่ายชายถูกมองว่าเป็นความต้องการทางใจมากกว่าความต้องการทางกาย ถ้าไม่ได้รับการกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอจากผู้หญิงที่มักมากในกาม พวกเขาจะใช้เวลาที่มืออยู่เพื่อปฏิบัติธรรม ในหนังสือประโลมโลกภาษาอารบิกชื่อ “สวนน้ำหอม” (The Perfumed Garden) มีบทที่พรรณนายัศยเกี่ยวกับแรงกระตุ้นของตัณหาของผู้หญิง เป็นเรื่องที่ฝ่ายชายต้องเข้าไปยับยั้งควบคุมฝ่ายหญิงไว้ วัฒนธรรมอื่นๆจะมีความเห็นในเรื่องนี้ต่างกันไป ในวัฒนธรรมไทยภรรยาไม่สนุกและไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มการมีเพศสัมพันธ์ และไปได้ไม่ถึงที่สุดของอารมณ์ทางเพศ โสเภณีมีไว้เพื่อหาความสุขทางเพศ ส่วนภรรยามีไว้เพื่อให้กำเนิดผู้สืบสกุล ผู้ร่วมงานชาวตะวันตกที่เป็นนักวิจัยทางสังคม ทำการศึกษาอย่างดีเกี่ยวกับผู้หญิงซึ่งทำงานในโรงงาน (70% ของคนงานในโรงงานเป็นหญิง) ผู้ร่วมงานคนนี้มีทัศนคติที่สนทนากับผู้ร่วมวิจัยไทยมากพอที่เธอจะทราบถึงพฤติกรรมทางเพศของหญิงไทยชั้นกลางและชั้นสูงในช่วงอายุหนึ่ง เธอได้เชิญกลุ่มผู้ร่วมงานมาดื่มน้ำชาที่บ้านเมื่อใกล้จบโครงการ มีการคุยเรื่องเพศสัมพันธ์ในการแต่งงาน ทุกคนในกลุ่มตกใจมากเมื่อทราบว่าผู้วิจัยชาวตะวันตกมีเพศสัมพันธ์ที่น่าพอใจกับสามี “คุณหมายความว่าอย่างไร” “หมายถึงสามีของคุณมีความพึงพอใจหรือไม่” นักวิจัยชาวตะวันตกตอบว่า “ไม่ใช่ ตัวฉันเองต่างหากที่พอใจ สามีของฉันเป็นผู้ที่ใจกว้างมาก เขาทำให้ฉันถึงจุดสุดยอด” “เป็นไปได้ ผู้หญิงมีความรู้สึกสุดยอดไม่ได้ ผู้หญิงจะหลังได้อย่างไร” นักวิจัยชาวตะวันตกยืนยันว่าเป็นไปได้ มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากพอที่จะพิสูจน์ได้ด้วย (คนไทยที่อยู่ในกลุ่มล้วนแต่เป็นนักศึกษา หมอและเภสัชกร) เมื่อนักวิจัยคนนั้นยืนยันแข็งขันว่าเธอมีความสุขทางเพศ หญิงในกลุ่มจึงเห็นพ้องกันว่านักวิจัยชาวตะวันตกต้องมีอะไรผิดปกติแน่นอน คนหนึ่งแนะนำให้ไปบำบัด อีกคนแนะนำให้นั่งสมาธิเพื่อควบคุมความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นให้กระเจิดกระเจิงมากไป

แต่บรรดาลูกสาวของคนกลุ่มนี้อาจเล่าเรื่องต่างออกไป เป็นเรื่องที่มีผลกระทบจากเอดส์เข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ความเท่าเทียมกันทางเพศ (การทดลองอยู่ด้วยกันของทั้งหญิงและชายจนกว่าจะพบคนที่ต้องการ) อาจไม่ใช่ผลของการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย แต่มันก็เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมากขึ้นในหมู่หญิงสาวที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตการารมณ์ของสามี ไม่ใช่เพียงแค่ทำหน้าที่เป็นแม่ของลูกโดยไร้ความรู้สึกทางเพศ พวกเขาต้องการทราบความเสี่ยงของสามี ความเสี่ยงของตนเอง และต้องการการป้องกัน ส่วนสามีของหญิงสาวเหล่านี้ก็เป็นคนหนุ่มรุ่นใหม่ที่เคยพรหมจรรย์ให้กับแฟนสาว ไม่ใช่เสียในช่องกับหญิงขายบริการทางเพศ

ดูเหมือนจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดี และในระยะยาวอาจช่วยแก้ปัญหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีหรือปัญหาการแต่งงานโดยปราศจากเพศสัมพันธ์ที่น่าพอใจของทั้งสองฝ่ายได้ แต่ก็ยังมีผลพวงอื่นเช่นกัน ชายหนุ่มจำนวนมากที่ติดเชื้อเอชไอวีในช่วงของการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในประเทศไทยกำลังจะแต่งงาน (สถานการณ์แบบเดียวกันเกิดขึ้นในพม่าและกัมพูชา ซึ่งการแพร่ระบาดยังคงดำเนินอยู่ต่อไป) ผู้หญิงในประเทศเหล่านี้กำลังเลือกคู่ครอง โอกาสที่จะได้คู่ครองติดเชื้อเอชไอวีมีอยู่อย่างน้อย 10% ในชนชั้นสูงโอกาสจะได้คู่ครองจะต่ำลงมาก สำหรับผู้หญิงจากชั้นทราย คอยสะเก็ด พนมเปญ หรือในรัฐฉานมีโอกาสสูงกว่านี้ คลินิกที่ให้บริการก่อนการตั้งครรภ์กลายเป็นที่ตรวจการติดเชื้อเอชไอวีในเขตต่างๆเหล่านี้ ประเทศมาเลเซียทำการศึกษานักหญิงมีครรภ์ในช่วงต้นของทศวรรษ 1990 แต่ผลออกมาล่อแหลมเกินกว่าจะประกาศต่อสาธารณชนได้ อัตราการติดเชื้อเอชไอวีของหญิงมีครรภ์ในเกนดุง ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งในรัฐฉานนั้นมีมากกว่า 10% ในปีค.ศ.1995 ที่จังหวัดพะเยาทางเหนือของประเทศไทยมากกว่า 18% ถ้าหากประมาณการอย่างคร่าวๆ 1 ใน 5 ของทารกในชุมชนเกษตรกรรมแห่งนี้เกิดจากแม่ที่ติดเชื้อเอชไอวี ยาเอแซทที่ซึ่งเมื่อเร็วๆนี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นยาที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีจากแม่สู่ลูกนั้นไม่สามารถหาได้ในประเทศลาว พม่า กัมพูชา ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทย เวียดนาม และมณฑลยูนนาน ในประเทศมาเลเซียมีขายแต่ไม่ทราบว่ามีการใช้มากน้อยเพียงใด

การศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของเอแซทที่ (zidovudine) ในระหว่างตั้งครรภ์เรียกว่า เอซีทีจี 076 ในการศึกษากครั้งนี้มีการสุ่มตัวอย่างผู้หญิงที่ติดเชื้อเอชไอวีและแบ่งเป็นสองกลุ่ม ครึ่งหนึ่งได้รับเอแซทที่ อีกครึ่งหนึ่งให้ยาหลอก หลักการปฏิบัติค่อนข้างซับซ้อน มีการให้ผู้หญิงซึ่งอยู่ในช่วงไตรมาสที่สามของการตั้งครรภ์กินยาเอแซทที่ มีการฉีดเอแซทที่เข้าทางเส้นเลือดระหว่างการทำให้นอนบุตร และให้ทารกกินเอแซทที่ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 สัปดาห์ ในหญิงมีครรภ์ที่ไม่ได้รับเอแซทที่จะมีบุตรติดเชื้อเอชไอวีตามที่คาดคะเนคือ 25% ส่วนหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับเอแซทที่บุตรมีโอกาสติดเชื้อเพียง 7% ซึ่งเป็นความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่ายาเอแซทที่ใช้ได้ผล ผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษากครั้งนี้โดยผ่านสถาบันสุขภาพแห่งชาติ (The National Institutes of Health) ยาเอแซทที่ยังคงมีราคาแพง ทั้ๆที่ผู้ผลิตซึ่งเป็นบริษัทของอังกฤษ ชื่อ เบอโรล์ เวลคัม ขายได้ถึง 275 ล้านเหรียญ

อเมริกันต่อปีในต้นทศวรรษ 1990-1999 เนื่องจากเป็นหนึ่งในไม่กี่บริษัทเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตยา¹ ยามีราคาแพงมากจนคนที่จำเป็นต้องใช้ยามากที่สุด ได้แก่มียูนิครรภในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งให้กำเนิดถึง 95% ของเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีกลับซื้อไม่ได้ (ค่าใช้จ่ายเพื่อสุขอนามัยโดยเฉลี่ยของคนในประเทศที่กำลังพัฒนาคือ 2 เหรียญอเมริกันต่อคนต่อปีซึ่งเท่ากับค่ายาเอแซททีที่ขายในอเมริกา 2 เม็ด) ถ้าจะหาตัวอย่างของเรื่องที่มีความคำนึงถึงแต่เศรษฐกิจของโลกที่เจริญซึ่งก่อความทุกข์ทรมานให้แก่โลกที่สามแล้วละก็ ไม่มีตัวอย่างไหนจะชัดเจนไปกว่าตัวอย่างของเรื่องราคาที่สูงเกินไปของเอแซทที ถ้าคุณเคยดูผลการคิดเชื้อเอชไอวีที่เกิดมาแล้วต้องทุกข์ทรมานและเสียชีวิตไปในเวลาอันสั้นจะพบว่าไม่มีถ้อยคำใดที่รุนแรงพอจะบรรยายความอยู่ยงดิฐธรรมนี้ได้เลย เราทราบว่าเราสามารถช่วยชีวิตเด็กจากหายนะที่โหดร้ายได้เป็นแสนๆ แต่เราไม่สามารถทำให้กลุ่มเก๊สซออุตสาหกรรมลดราคายาลงได้ ถ้าพวกเขาไม่ยอมลดราคายา บางทีนักลงทุนในเอเชียซึ่งสามารถเลียนแบบสินค้าตะวันตกได้ทุกอย่างอาจจะเลียนแบบการผลิตเอแซททีเอง ถ้าหาซื้อแผ่นซีดีเพลงของมาดอนนาที่เวียงจันทน์ได้ในราคา 50 เซนต์ ซีนนาฟิลาโรเล็กซ์ราคา 10 เหรียญได้ที่เชียงใหม่ ทำไมจึงจะซื้อเอแซททีราคาถูกไม่ได้

วิธีแก้ปัญหาก็หาหนูน้อยกว่าที่กล่าวมาก็มีอยู่ สูตรการให้ยาเอแซททีที่เรียกว่า 076 ซึ่งแบ่งการให้ยาออกเป็น 3 ช่วง สามารถลดขั้นตอนให้น้อยลง และทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงได้ ขณะนี้กำลังศึกษาทางเลือกในการใช้เอแซททีขณะตั้งครรภ์ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและอเมริกัน บางทีการให้ยาเด็กแรกเกิดหรือให้ยาทางเส้นเลือดขณะคลอดอาจจะไม่จำเป็น ถ้าเราสามารถให้ยาเอแซททีด้วยปริมาณน้อยที่สุดในเวลาที่เหมาะสมแล้วได้ผล ก็อาจช่วยให้บางประเทศที่ไม่มีขายยาในขณะนี้ที่กำลังทรัพย์พอจะหาซื้อมาใช้ได้ แต่สำหรับประเทศอื่นๆแล้ว สถานการณ์จะเป็นเช่นไร เช่นในพม่านั้นการดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ก็คือการแจกข้าวสารเพิ่มให้แก่ผู้ป่วย แจกยาไทลนอลและการสวดขอพรให้ ถึงจะมียาเอแซททีให้ฟรีก็ยังมีปัญหา แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะแจกจ่ายให้ทั่วถึงในระบบสาธารณสุขภายใต้การปกครองของกลุ่มสลอร์คอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เพื่อให้การใช้เอแซททีระหว่างตั้งครรภ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในหมู่ประชาชนทั่วไปจะต้องมีการตรวจเชื้อเอชไอวีอย่างทั่วถึง ต้องมีบริการให้แก่ผู้หญิงทุกคนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ ถ้าหากประเด็นเรื่องความมิดชิดและความรังเกียจเดียดฉันท์ยังไม่ได้รับการแก้ไข การตรวจหาเชื้อเอชไอวีในแม่เพื่อหาทางป้องกันไม่ให้ลูกติดเชื้อ ก็อาจมีผลกระทบที่ร้ายแรงตามมาก็ได้ เด็กรุ่นใหม่ที่เกิดจากแม่ที่ติดเชื้อ ถึงแม้ตัวเด็กเองจะไม่ติดเชื้อ จะกลายเป็นเด็กที่มีอนาคตมืดมน ใครจะเป็นคนเลี้ยงดูให้การศึกษา สังคมจะตอบสนองความต้องการที่สลับซับซ้อนของพวกเขาอย่างไร ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทย พม่า และกัมพูชา ซึ่งจะมีลูกกำพร้าจำนวนมากที่แม่ตายเพราะโรคเอดส์อย่างน้อยหนึ่งชั่วอายุคน สิ่งนี้คือสภาพความเป็นจริงที่ทำให้ปัญหาโรคเอดส์ในหมู่ชาย รักร่วมเพศดูจะกลายเป็นเรื่องง่ายไปเลยทีเดียว

พวกเราขับรถไปกัน 3 คนคือผู้เขียน คุณ ส... เพื่อนร่วมงานไทย และคุณ อ... พี่สาวของคุณ ส... คุณ ส...อาศัยอยู่บ้านเดียวกับพี่สาว พี่เขย และลูกวัยรุ่นอีก 2 คนของพี่สาวและพี่เขย เรา กำลังจะไปเที่ยววัดซึ่งอยู่ในถ้ำทางเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่จาริกแสวงบุญ คุณ ส...และคุณ อ... เป็นคริสตศาสนิกชนที่เคร่งครัดประจำโบสถ์แห่งหนึ่งในประเทศไทย วัดถ้ำนี้เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่ทางศาสนาสำหรับเขาทั้งสอง เราคุยกันเรื่องประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ คุณ อ...เพิ่งกลับจากพำนักรเรียนไปทัศนศึกษา จากนั้นเราเริ่มพูดถึงงานของผู้เขียน และปัญหาเรื่องเอชไอวีในประเทศไทย ผู้เขียนพูดคนเดียวอยู่นานถึงปัญหาที่ทำลายในปัจจุบัน เช่น จะป้องกันหญิงที่แต่งงานแล้วอย่างไร ความลำบากในการใช้ถุงยางอนามัยในชีวิตการทำงาน หรือ การแก้ปัญหาการค้าประเวณีซึ่งง่ายกว่าการแก้ปัญหาทางเพศที่บ้าน คนในรถเงียบไปหมด ผู้เขียน รู้สึกว่าตัวเองลำเลียงไปเสียแล้วด้วยการพูดถึงพฤติกรรมทางเพศของชายไทย ซึ่งเป็นการดูถูกเพื่อนของผู้เขียนเอง ผู้เขียนโล่งใจเมื่อรถไปถึงถ้ำ คุณ อ...ไม่ต้องการปิ่นทางชั้น ผู้เขียนจึงไปกับคุณ ส... ที่ถ้ำนั้นผู้เขียนขอโทษคุณ ส... เขาชัดจังหวะผู้เขียนทันทีว่า

“ไม่หอรอกคริส พี่สาวของผมไม่สามารถบอกคุณได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับเธอ ผมขอให้เธอบอกแต่เธอบอกไม่ได้ พี่เขยของผมมีภรรยาน้อย เธอคิดว่าเขามีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่นๆ ด้วยแต่เธอยังไม่แน่ใจ เธอต้องการให้เขากลับมา เราไม่เห็นด้วยกับการหย่าร้าง เธอไม่อยากหย่า แต่เธอก็กลัวมาก เธออยากไปตรวจร่างกาย อยากให้ผมไปด้วย อาจจะไปตรวจที่กรุงเทพฯ ผมบอกเธอว่าสามีของเธอก็จำเป็นต้องไปตรวจด้วย แต่จะพูดให้เขาไปตรวจได้อย่างไร”

เชิงอรรถ

1 สำหรับประวัติโดยละเอียดเรื่องราคาและยาให้ดูเรื่อง *And the Band Played On* ของ แรนดี ซิลท์

10 การค้าเนื้อสด

โสเภณีและการลักลอบค้าผู้หญิงในกลุ่มอาเซียน

การลักลอบค้าผู้หญิงโยงใยกับการขนส่ง การซื้อ และขายผู้หญิงเพื่อการค้าประเวณีและแรงงานผูกมัดทั้งในประเทศต้นกำเนิดและต่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ นานา ผู้หญิงเหล่านี้มีชีวิตลำเค็ญและทำงานในสภาพถูกกดขี่ข่มเหงเยี่ยงทาส (สมาคมพัฒนาสตรีแห่งกัมพูชา)

สถานบริการทางเพศในกัมพูชาอาจมีหญิงขายบริการจากกัมพูชา ไทย เวียดนาม หรือฟิลิปปินส์ ผู้หญิงกัมพูชาถูกส่งไปสิงคโปร์ ส่องกง มาเลเซีย และประเทศไทย สถานบริการในประเทศไทยอาจมีผู้หญิงและเด็กสาวจากชนบทของไทย พม่า จีน (ยูนนาน) ลาว และกัมพูชา หญิงบริการในประเทศญี่ปุ่นมาจากประเทศไทยและฟิลิปปินส์เป็นส่วนใหญ่ หญิงไทยประมาณ 50,000 คนอาจทำงานอยู่ที่นั่น ประเทศอินเดียลักลอบค้าผู้หญิงชนบท ชาวเขา และชาวเนปาลจำนวนมาก การค้าบริการทางเพศในประเทศมาเลเซียใช้ผู้หญิงชาวกัมพูชา ไทย พม่า อินโดนีเซีย และมาเลเซียด้วย พบว่ามีผู้หญิงไทยเป็นทาสเพื่อการค้าบริการทางเพศในรัฐแคลิฟอร์เนียและในประเทศสวีเดน ผู้หญิงเวียดนามซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย ไร้ประเทศจะถูกพวกโจรสลัดขายต่อกันเป็นทอดๆ จากเรือลำหนึ่งไปอีกลำหนึ่ง

การค้าผู้หญิงเป็นอุตสาหกรรมที่ให้ผลกำไรดีเลิศ เช่นเดียวกับการค้าทาสอัฟริกันในยุคค้าทาสรุ่งเรือง การค้าผู้หญิงต่างจากการค้ามนุษย์โดยถูกกฎหมายในสมัยศตวรรษที่ 17–19 ในแง่ที่การค้าโสเภณีไม่ต้องเสียภาษีอากร ถึงแม้จะผิดกฎหมายก็มีความเสี่ยงน้อยกว่าการลักลอบค้ายาเสพติด เนื่องจากมีการติดสินบนและให้สิทธิพิเศษในการใช้บริการทางเพศจากผู้หญิงที่ลักลอบเข้ามาได้ฟรี การลักลอบค้าผู้หญิงทำให้การบริการทางเพศมีราคาถูกลงมาก และหาถูกค้าได้เสมอ ความต้องการผู้หญิงขายบริการมีสูงมากในประเทศกลุ่มอาเซียน อัตราความต้องการเพิ่มขึ้นตามการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนกว้างขึ้น สิ่งขัดแย้งระหว่างครอบครัวและชุมชนเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคมและเศรษฐกิจ

คนขายบริการทางเพศเป็นแรงงานผิดกฎหมายส่วนน้อยในกลุ่มประเทศอาเซียน กระทรวงมหาดไทยของประเทศไทยประมาณการว่ามีแรงงานผิดกฎหมายอยู่ประมาณ 500,000 คนในประเทศไทย มาจากพม่า 375,000 คน จากลาว 100,000 คน ในขณะที่องค์กรเอกชน (เอ็นจีโอ – NGO) ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแรงงานผิดกฎหมายต่างชาติประมาณการว่ามีเกือบ 1 ล้านคน เป็นชาวพม่า 750,000 คน พวกค้าบริการทางเพศมีจำนวนเพียงเล็กน้อยอย่างมากเพียงแค่ 5–10%

แรงงานผิดกฎหมายส่วนมากทำงานก่อสร้าง สร้างถนน เกษตรกรรม ประมง โรงเลื่อย และทำงานบ้าน ประเทศมาเลเซียมีแรงงานผิดกฎหมายมากกว่า 1 ล้านคนจากทั้งหมด 8 ล้านคน ซึ่งแรงงานที่ให้บริการทางเพศมีจำนวนน้อยมากเช่นกัน อย่างไรก็ตามการลักลอบค้าผู้หญิงเพื่อการค้าบริการทางเพศเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากกว่าการใช้แรงงานลักษณะอื่น และมีอัตราการเสียชีวิตสูงกว่าด้วย การค้าประเวณีเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดของความหายนะจากโรคเอดส์ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทาสทางเพศสะท้อนปัญหาด้านมืดที่สุดของประเทศที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่สถานภาพและการปฏิบัติต่อผู้หญิงอำนาจของอาชญากรรม การทุจริตที่แพร่กระจายและหยั่งรากลึก ตลอดจนสะท้อนให้เห็นสิ่งต่างๆที่คนจะทำได้เพื่อเงิน

สมาคมพัฒนาสตรีแห่งกัมพูชาประมาณการว่าในปีค.ศ.1990 มีหญิงค้าบริการทางเพศ 1,500 คน ผู้จัดการสถานบริการทางเพศ 224 คนในกรุงพนมเปญ ในปีต่อมาเมื่อประเทศเปิดสู่โลกภายนอกและเปิดรับความช่วยเหลือเพื่อพัฒนามีหญิงค้าบริการเพิ่มเป็น 6,000 คน หลังจากหน่วยงาน สหประชาชาติ (อันแทก – UNTAC) เข้ามาสู่กัมพูชาเพียงไม่กี่เดือน จำนวนหญิงขายบริการเพิ่มขึ้นเป็น 20,000 คน การเพิ่มจำนวนผู้ให้บริการมากๆ ก่อให้เกิดการลักลอบค้าผู้หญิง การบังคับขู่เชื้อ และเครือข่ายในการนำผู้หญิงจากหมู่บ้านมาสู่เมือง โฆษกสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อผู้ลี้ภัยแห่ง สหประชาชาติ (UNHCR) กล่าวว่าอันแทกไม่มีส่วนในการก่อให้เกิดการค้าประเวณีและการลักลอบค้าผู้หญิง แต่การอยู่ในกัมพูชาของอันแทกเอื้อต่อการสร้างกลไกเพื่อการลักลอบค้าและเอื้อต่อการหมุนเวียนของกลไก

กลไกการค้าผู้หญิงมีขั้นตอนอย่างไร

ปกติการค้าจะเริ่มที่ดินแดนยากจนอันไกลโพ้น เช่นหมู่บ้านชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนานหรือชุมชนเกษตรยากจนตอนเหนือของประเทศไทย หรือหมู่บ้านพวกอ่า (Akha) หรือหมู่บ้านรัฐฉานซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างสองฝ่ายในสงครามกลางเมืองของพม่า ประมาณ 40%ของผู้หญิงที่ถูกพันธุการด้วยหนี้สินในกิจการค้าบริการทางเพศทางตอนเหนือของประเทศไทยเป็นผู้หญิงและเด็กสาวชาวลาน กิจการค้าบริการทางเพศตอนเหนือของประเทศไทยนี้เป็นหนึ่งในระบบค้าบริการที่เข้าใจได้มากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผลงานของเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชนในเชียงใหม่ อันเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางสำหรับพวกผู้หญิงที่ถูกลักลอบนำเข้ามาจากรัฐฉาน

ถึงแม้ว่าการลอบลักพาตัวผู้ใหญ่ตลอดจนการขายลูกสาวในกลุ่มที่คนยากจนที่สุดจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ แต่โดยทั่วไปแล้วการลักลอบนำตัวผู้หญิงเข้าสู่กิจการค้าบริการทางเพศ มักเริ่มต้นด้วยการเสนองานให้ทำ เช่นเป็นเด็กเสิร์ฟอาหารหรือเป็นสาวใช้ โดยจ่ายเงินให้กับครอบครัวเด็กสาวเหล่านั้น ประมาณ 5,000 – 10,000 บาท ในหมู่บ้านของประเทศไทย และน้อยกว่านี้ในหมู่บ้านฉาน เงินจำนวนนี้เป็นจุดเริ่มต้นของหนี้สินและการผูกมัด ผู้หญิง และครอบครัวของพวกเขาอาจจะทราบหรือไม่ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นในอนาคต แต่พวกเขาก็ไม่มีทางเลือกมากนัก! ในพม่ากองทัพจะ

เกณฑ์ชนกลุ่มน้อยไปชนสัมภาระทหารโดยใช้ชาย 2 คนต่อทหาร 1 คน ถ้าไปแถบภูเขาคนเหล่านี้มักจะ
ไม่รอดชีวิตกลับมา ถ้าไม่อยากไปต้องจ่ายเงินสด จึงมีการขายลูกสาวไปประเทศไทยเพื่อนำเงินมา
ช่วยลูกชาย ในหมู่ชาวเขาเช่นอาข่าและม้ง นี่สืบจากการซื้อขายเสพย์ติดเป็นเหตุผลในการขายลูกสาว
เครือข่ายผู้ขายเฮโรอินทราบดีว่าบ้านไหนต้องการเงิน และลูกสาวใครโตพอจะซื้อได้แล้ว

ทางลักลอบเข้าประเทศไทยมีจำกัด ทุกทางต้องคิดสินบนซึ่งทำให้นี้สินเพิ่มขึ้น เมื่อไปถึง
ผู้ลักลอบจะส่งผู้หญิงให้ตัวแทนของสถานบริการทางเพศพร้อมนี้สินติดตัวไปด้วย ที่นี้หญิงเหล่านี้
ถูกขายเป็นสาวพรหมจรรย์ไม่ว่าจะมีประสบการณ์อะไรมาก็ตาม ถ้าผู้ลักลอบค้าผู้หญิงไม่ทำลาย
พรหมจรรย์ของหญิงเหล่านี้ ตัวแทนของสถานบริการจะทำเอง สาวขายบริการหน้าใหม่ๆ หมายถึงเงิน
จำนวนมาก พวกเธออาจจะถูกขายเป็นสาวพรหมจรรย์ 20-30 ครั้งในตอนต้นๆ นี่คือการข่มขืน
แบบต่อเนื่อง เป็นขบวนการที่ผู้หญิงเรียนรู้ว่าสถานการณ์ของตนนั้นสิ้นหวัง ทำอะไรได้ไม่มากนัก
และเรียนรู้ว่าเพศสัมพันธ์คืออะไร ถ้าหากปฏิเสธจะถูกข่มขืนหรือทุบตี ส่วนมากทั้ง 2 อย่าง บางคน
หลบหนี ส่วนมากกลัวและเรียนรู้วิถีทางที่จะอยู่รอด และเรียนรู้ที่จะลืม จากนั้นจะถูกส่งไปยังจุดหมาย
ปลายทางคือสถานบริการทางเพศที่ไหนสักแห่ง อาจเป็นเชียงใหม่กรุงเทพฯ ระนอง ภูเก็ต หาดใหญ่
หรือไกลกว่านั้น ซึ่งที่นั่นหนี้สินของเธอจะกลายเป็นสองเท่า

ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่ถูกลักลอบพาเข้ามาส่วนมากจะเป็นหนี้เจ้าของสถานบริการแห่งแรก
ประมาณคนละ 10,000-20,000 บาท ค่าแรงถูกหักเป็นค่าที่พัก อาหาร เสื้อผ้า เครื่องสำอาง บางครั้ง
ค่าถุงยาง และมักมีค่ายารักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เสมอ รวมถึงค่าคุมกำเนิดด้วย หลังจากหัก
ค่าใช้จ่ายแล้วแต่ละคนเหลือค่าแรง 15 บาท (หรือ 70 เซนต์) ต่อลูกค้า 1 คน การชำระหนี้สิน หมายถึง
การบริการลูกค้า 1,000 ครั้งหรือมากกว่า บางคนไม่สามารถชำระหนี้ได้เลย บางคนโดยเฉพาะชาวเขาที่
นับเลขไม่เป็น และไม่สามารถคำนวณหนี้สินและค่าจ้างได้ ผู้หญิงเหล่านี้จะต้องเป็นหนี้ตลอดไป

เมื่อผู้หญิงบางคนใช้หนี้หมด เจ้าของกิจการควรเริ่มจ่ายค่าจ้างและเวลานี้ก็มักจะเป็นเวลาที่
เจ้าของกิจการเรียกตำรวจบุกเข้าจับ ซึ่งหมายถึงต้องจ่ายเงิน 3,000 บาทเพื่อติดสินบนตำรวจให้ปล่อย
ผู้หญิงที่อยู่โดยผิดกฎหมาย เจ้าของสถานบริการจะจ่ายเงินจำนวนนี้ให้ และผู้หญิงเหล่านั้นจะกลับ
เป็นหนี้เจ้าของสถานบริการอีกครั้งหนึ่ง ถ้าผู้หญิงคนใดไม่ยอมเธอก็ถูกส่งไปอยู่ศูนย์กักขังผู้อพยพ
นานาชาติ เพื่อส่งกลับไปยังชายแดนไทย-พม่า ที่นั่นพวกเธอจะมีทางเลือกหลายทาง พวกเธออาจพยายาม
กลับบ้านซึ่งต้องเสี่ยงต่อการเผชิญกับกองลาดตระเวนของทหารพม่า อาจถูกจับและข่มขืน หรือถ้า
ไม่เช่นนั้นเธออาจจะพบกับตัวแทนของสถานบริการซึ่งดูเหมือนจะบังเอิญรออยู่แถวนั้นพร้อมรถ
กระบะ ถ้าจ่ายค่าธรรมเนียมตัวแทนเหล่านี้จะพาไปสถานบริการแห่งอื่นและพวกเธอก็จะเริ่มมีหนี้สิน
อีกครั้ง

แรงงานที่ลักลอบเข้าประเทศเป็นลักษณะของทาสที่ชีวิตไม่มีอะไรแน่นอน แรงงานที่ถูก
ลักลอบนำข้ามชายแดนเป็นแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายและไม่มีสิทธิใดๆ หญิงขายบริการทางเพศ
ก็เป็นอาชญากรตามกฎหมายเช่นกัน เนื่องจากทำงานผิดกฎหมาย ต้องถูกลงโทษในประเทศไทย

มาเลเซีย กัมพูชา สิงคโปร์ และจีน ไม่ว่าจะถูกบังคับให้กระทำหรือไม่ก็ตาม แต่ละปีมีผู้หญิงถูกลักลอบนำเข้าประเทศไทยประมาณ 10,000 คน เมื่อการศึกษาเข้าถึงหมู่บ้านที่มีการลักลอบค้าผู้หญิง การลักลอบค้ากลับเพิ่มขึ้นแทนที่จะลดลง หมู่บ้านที่เคยส่งลูกสาวเข้าสู่อุตสาหกรรมทางเพศเล็กส่ง เนื่องจากมีการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี ดังนั้นนักค้าผู้หญิงจึงต้องเดินทางไปหาผู้หญิงจากหมู่บ้านอื่นที่อยู่ห่างไกลออกไป จะเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านยังไม่รู้จักเชื้อเอชไอวี เงินจำนวนพันบาทยังมีค่ามากสำหรับพวกเขา และชุมชนประเพณีนี้ยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก

ลองพิจารณาสถานการณ์ต่อไปนี้ดูซิว่าผิดกฎหมายหรือไม่ พม่ามีการปิดประเทศและห้ามการเดินทางไปต่างประเทศ ที่จริงแล้วผู้หญิงชาวบ้านจากพม่าและจีนไม่ได้เดินทางไปพนมเปญหรือกรุงเทพฯ โดยไม่ติดสินบนตำรวจตามจุดต่างๆ ที่ต้องผ่านระหว่างการลักลอบนำเข้าประเทศ มีหน่วยลาดตระเวนทั้ง 2 ฝ่าย ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองตามจุดต่างๆ และตำรวจท้องถิ่นเมื่อผู้หญิงเหล่านั้นเดินทางมาถึง นายอานันท์ ปันยารชุนอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าควรมีการปฏิรูประบบตำรวจและระบบกฎหมายซึ่งเป็นระบบที่บกพร่องมากที่สุด ข้อเสนอของนายอานันท์ ปันยารชุนสามารถนำไปใช้ได้กับประเทศเพื่อนบ้านในกัมพูชาและพม่า หน่วยงานรักษากฎหมายเป็นหน่วยงานที่ถูกรายงานถึงมากที่สุดจนเกือบไม่มีใครคาดหวังความยุติธรรมจากกฎหมายหรือตำรวจ โดยเฉพาะคนที่ไม่มีเงินหรืออิทธิพล แหล่งค้าบริการทางเพศแหล่งใหญ่ๆ ในสามประเทศดำเนินการโดยบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานควบคุมการรักษากฎหมาย ตำรวจเป็นความอับอายของคนไทยหัวก้าวหน้า แต่แม้กระนั้นก็ดีหน่วยงานตำรวจก็ยังคงเป็นหน่วยงานที่ทรงอิทธิพลและมีอำนาจอยู่ในเงามืดของสังคม

ผู้ใช้บริการ

การลักลอบค้าผู้หญิงเป็นฝ่ายจัดหาผู้หญิงเข้าสู่อุตสาหกรรมทางเพศ ส่วนทางด้านความต้องการเล่าใครต้องการมีเพศสัมพันธ์กับทาสบ้าง เหตุผลข้อหนึ่งที่อาจหยิบยกขึ้นมาก็คือผู้ชายต้องการมีเพศสัมพันธ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การปลดปล่อยเป็นเรื่องสำคัญ การมีเพศสัมพันธ์กับใครไม่สำคัญเท่าความพึงพอใจที่เกิดขึ้น สถานบริการทางเพศไม่ใช่สถานที่สำหรับการสนทนา ถ้าหากคุณเชื่อในทฤษฎีของการอยู่รอดทางชีวภาพ การวิวัฒนาการซึ่งกินระยะเวลาต่อเนื่องมายาวนานนับเป็นร้อยๆ ล้านปี คือสิ่งที่ผลักดันให้เพศชายถ่ายทอดดีเอ็นเอออกไปให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงดูทารกนั้นต้องการความมั่นคงทางอารมณ์ในระยะยาว หรืออย่างที่นักชีวสังคมเรียกก็คือ ‘ความผูกพันทางอารมณ์’ อย่างที่ฟรอยด์เคยว่าเอาไว้ นั่นเอง สังคมจำเป็นจะต้องหาหนทางสร้างสมดุลระหว่างแรงผลักดันทางเพศของเพศชายซึ่งเป็นสิ่งที่มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์กับการดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างต่างๆ อันทรงคุณค่าในสังคม และโครงสร้างต่างๆ เหล่านั้นได้แก่การแต่งงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ และปัจจุบันนี้ยังรวมเรื่อง ‘สุขภาพทางเพศ’ เข้าไปอีกด้วย

ปัญหาที่ว่าด้วยเรื่องการสร้างสมดุลย์ดังที่ว่ามันนั้น สังคมพยายามหาทางออกในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ชาวมุสลิมในชาวอนูญาตให้ชายหนุ่มมีรักร่วมเพศได้ สังคมหลายแห่งยอมให้มีการทดลองร่วมเพศกับผู้ชายด้วยกัน สังคมตะวันตกบางแห่งยอมรับผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและหลายแห่งเริ่มยอมรับผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การปลดปล่อยทางเพศสำหรับผู้ชายโดยปกติใช้หญิงขายบริการทางเพศ ไม่ว่าจะถูกลักลอบเอาตัวมาเพื่อขายบริการหรือไม่ก็ตาม สถานการณ์นี้เคยมีในประเทศจีนก่อนการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ และเป็นจริงในประเทศอินเดียแม้จะมีการปฏิเสธอย่างแข็งขัน

ในประเทศไทย การค้าบริการทางเพศที่มีอยู่อย่างแพร่หลายช่วยให้ชายไทยสนุกสนานกับเสรีภาพทางเพศ และยังช่วยปกป้องผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจากการมีประสบการณ์ทางเพศ ในทางโครงสร้างของสังคมการค้าประเวณีก่อให้เกิดชนชั้นย่อยของผู้หญิงขึ้นมา คือกลุ่มหญิงขายบริการทางเพศซึ่งมีประโยชน์ 3 ประการ คือสนองความต้องการทางเพศของผู้ชาย ช่วยรักษาพรหมจรรย์ให้หญิงสาวซึ่งต้องการแต่งงานแบบมีคู่สามีภรรยาเดียว และช่วยให้คู่สามีภรรยาเหล่านี้มีสายสัมพันธ์บริสุทธิ์ที่จะรับมรดกของครอบครัว เด็กที่เกิดจากหญิงขายบริการคือปัญหาของหญิงเหล่านั้นไม่ใช่ของฝ่ายชาย การขายบริการทางเพศยังช่วยให้หญิงที่มีการศึกษาดำเนินนี้ทำหน้าที่ของตนในการจุนเจือบิดามารดา ในความเจริญแบบใหม่นี้ทำให้พวกเขาสามารถสร้างบ้านตึกให้พ่อแม่ได้ ในชุมชนยากจนบ้านตึกแสดงถึงฐานะ ความทันสมัย และชนชั้น สำหรับผู้ขายบริการส่วนน้อยที่ประสบความสำเร็จอาจหมายถึงงานที่ให้ค่าจ้างดี แต่อาจหมายถึงการเป็นทาสด้วย

ความต้องการบริการทางเพศในเอเชียขึ้นอยู่กับชนชั้น เงินและอำนาจในการค้าบริการทางเพศไม่ได้มีบทบาทอยู่แต่เฉพาะกับลูกค้าและหญิงขายบริการเหล่านั้น แต่ยังมีบทบาทอยู่ระหว่างคนรวยและคนจนด้วย คนรวยเลือกได้ตามใจนึกและเลือกผู้หญิงสวยและมีทักษะที่จะสนองความต้องการของเขาโดยหญิงเหล่านั้นอาจได้ค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล จากการศึกษาในประเทศไทยผู้หญิงที่ได้รับค่าจ้างสูงส่วนมากจะเป็นหญิงหม้ายที่ไม่ได้ถูกบังคับให้ขายตัว พวกเธอทำงานโดยสมัครใจ ชายที่ยากจนจะได้เวลามากที่สุดประมาณ 30 นาทีกับเด็กหญิงที่ถูกบังคับให้ค้าประเวณีมีท่าทางตื่นกลัวอยู่บนเตียงอับชื้น ค่าบริการทางเพศที่ถูกที่สุดในเชียงใหม่ คือ 40 บาท ซึ่งถูกกว่าเบียร์ 1 ขวด ในกัมพูชาและพม่าราคาจะถูกกว่านี้ ตอนเหนือของพม่าราคาเพียง 5 จี๊ด (Kyat) น้อยกว่า 5 เซนต์ในตลาดมืด ที่กรุงเทพฯ ราคาของผู้หญิงรัสเซียในเวลา 1 ชั่วโมงเป็นเงิน 3,000 บาทหรือ 10,000 บาทสำหรับสาวพรหมจรรย์ เชื้อเอชไอวีถูกแบ่งตามชนชั้นเช่นกัน ตามสถานบริการทางเพศราคา 40 บาทในภาคเหนือของประเทศไทยหญิงขายบริการจำนวนสูงถึง 70% อาจติดเชื้อเอชไอวี ตามสถานอาบอบนวดชั้นดีซึ่งบางแห่งเป็นของนายแพทย์อาจมีหญิงบริการน้อยกว่า 2% เท่านั้นที่ติดเชื้อ สำหรับคนร่ำรวยดูขย้างเป็นรายจ่ายเล็กน้อย สำหรับชายยากจนที่สุดดูขย้างหมายถึงราคาที่สูงขึ้นอย่างมากของค่าบริการทางเพศ ประเทศไทยได้รับการชมเชยมากที่สามารถแจกถุงยางฟรีได้ถึง 60 ล้านถุงต่อปี เป็นการแก้ปัญหาทางการเงินและนำไปสู่เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

ไม่มีข้อมูลมากนักเกี่ยวกับผู้ใช้บริการทางเพศในพม่า อย่างไรก็ตามเชื่อกันว่าการค้าบริการทางเพศแพร่หลายน้อยกว่าในประเทศไทย ยกเว้นในรัฐฉานและกะฉิ่น (Shan and Kachin) ซึ่งมีการทำเหมืองอัญมณี มีรายงานว่าสถานบริการทางเพศมากมายแม้จะมีการปกปิดไว้ ในปีค.ศ.1994 หญิงบริการในพม่าคิดเชื้อเอชไอวี 17% แต่ไม่มีการทดสอบหาเชื้อทั้งประเทศ การไปเที่ยวแหล่งค้าบริการสำหรับผู้ชายพม่าเป็นเรื่องอันตรายมากกว่าผู้ชายไทย เนื่องจากการไปใช้บริการทางเพศอาจถูกจำคุก 10 ปีเท่ากับโทษของการข่มขืนตามกฎหมายอังกฤษปีค.ศ. 1886 นอกจากนี้ชื่อเสียงและหน้าที่การงานยังอาจถูกทำลายอีกด้วย อย่างไรก็ตามไม่ค่อยมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนี้มากนัก ยิ่งกับกลุ่มสลอร์กและพรรคพวกแล้วยังไม่มีการบังคับใช้เลย แต่อาจใช้กับศัตรูของผู้มีอิทธิพลทางการเมือง ซึ่งเป็นกลไกสร้างความหวาดกลัวอีกอย่างหนึ่ง ผลของการลงโทษหนักนี้บังคับให้การค้าบริการทางเพศกลายเป็นขบวนการใต้ดิน เพื่อนของผู้เขียนผู้ซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้จัดบริการให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพซึ่งรวมถึงการพยายามพิจารณาเรื่องการค้าบริการทางเพศด้วยได้กล่าวเอาไว้ว่า

‘สถานบริการทางเพศ’ อย่างจริงๆ จังๆ มีน้อยเนื่องจากตรวจจับได้ง่าย ดังนั้นผู้ใช้บริการมักติดต่อตัวแทนตามถนนซึ่งจะนำผู้หญิงมาส่งที่รถ ชายหลายคนอาจแบ่งปันหญิงบริการคนเดียวกันในหนึ่งคืน โดยบางคนมีหน้าที่จัดหาผู้หญิง บางคนมีหน้าที่ไปหาห้องสำหรับใช้บริการซึ่งยากกว่า จากนั้นแต่ละคนจะผลัดกันใช้บริการ ระบบบริการอย่างไม่เป็นทางการนี้ทำให้การศึกษาและการเข้าช่วยเหลือหญิงบริการเหล่านี้เป็นไปได้ยาก

การค้าบริการทางเพศในพม่ามีราคาถูก แต่อัตราเสี่ยงทางสังคมและสุขภาพสูงมากเช่นเดียวกับการใช้ยาเสพติด การค้าบริการทางเพศเพิ่มขึ้นภายใต้การปกครองของกลุ่มสลอร์ก นักข่าวคนหนึ่งซึ่งพยายามสำรวจเรื่องนี้ได้พูดคุยกับคนขายบริการทางเพศในร่างกุ้ง มัณฑะเลย์ และเกนตุง เขาพบหญิงสาวชาวพม่าอายุ 17 ปี ซึ่งถูกแม่ขายให้ตัวแทนสถานบริการทางเพศเพื่อนำเงินมาเลี้ยงเด็กคนอื่นๆ ในครอบครัว เด็กผู้หญิงคนนี้คิดค่าตัวครั้งละ 20 จัต (15 เซนต์) ต่อบริการครั้งหนึ่ง 100 จัตทั้งคืน การบริการทั้งคืนหมายถึงลูกค้าสามารถพาเพื่อนๆ มาด้วย หญิงสาวคนนี้เพิ่งจะบริการลูกค้าและเพื่อนอีก 12 คนของเขา แต่ละคนใช้บริการ 2 ครั้ง หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ 26 ครั้งในเวลา 7 ชั่วโมง สำหรับการบริการครั้งนี้เธอมีรายได้น้อยกว่า 1 เหรียญอเมริกัน

การบริการทางเพศมีประโยชน์ทางสังคมในการปลดปล่อยอารมณ์ของผู้ชาย และการปกป้องผู้หญิงอื่นๆ แต่ก็สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าสังคมส่วนใหญ่ที่ใช้กลไกนี้ประณามการบริการทางเพศว่าเป็นสิ่งที่น่าละอาย หญิงค้าบริการถูกกดให้ต่ำต้อย ภาษากัมพูชามีคำกล่าวที่แสดงถึงทัศนคตินี้คือ “ถ้ากระโปรงขาดอย่าดึงให้ขาดมากขึ้น” หมายความว่าถ้าผู้หญิง “เสีย” ไปแล้วก็ควรเก็บไว้เป็นความลับไม่ควรเปิดเผยสู่สาธารณชน การค้าบริการทางเพศเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายสำหรับทุกประเทศใน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยด้วย ผู้หญิงค้าบริการทางเพศในกลุ่มประเทศอาเซียนไม่ได้รับสิทธิใดๆเลยของคนงานและเป็นผู้ที่ต้องรับโทษทางกฎหมาย ไม่ใช่เจ้าของสถานบริการหรือผู้จัดการ มีเจ้าของสถานบริการรายเดียวเท่านั้นที่ถูกลงโทษในช่วงเวลา 36 ปีที่การค้าบริการทางเพศถูกจัดว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย เขาเป็นเจ้าของสถานบริการในจังหวัดภูเก็ตที่ถูกไฟไหม้ เด็กหญิง 2 คนถูกไฟครอกเสียชีวิตเนื่องจากถูกล่ามโซ่ติดไว้กับเตียง การดำเนินคดีใช้เวลา 8 ปี จึงตัดสินลงโทษ

ปัญหาต่างๆที่กล่าวมาอาจจะกลายเป็นปัญหาเล็กน้อยไปเลยเมื่อเชื้อเอชไอวีเริ่มต้นเข้ามามีบทบาทและกลายเป็นมหันตภัยแก่อาชีพนี้ คุณจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้มากน้อยเพียงใด ถ้าหากมีเพศสัมพันธ์นับร้อยนับพันครั้งในประเทศซึ่งผู้ชายตั้งแต่ 1 ใน 5 หรือ 1 ใน 10 คนที่ยังเกี่ยวข้องกับติดเชื้อเอชไอวี ในประเทศอินเดีย ประเทศไทย และกัมพูชา ผู้หญิงที่สนองความต้องการทางเพศของผู้ชายมีอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีสูงมาก มากกว่าครึ่งของหญิงขายบริการเหล่านี้จะต้องติดเชื้อ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นเช่นนั้น

ประเทศเพียงไม่กี่ประเทศซึ่งการค้าบริการทางเพศเป็นการกระทำที่ถูกกฎหมาย และผู้ขายบริการมีสิทธิทำผู้ใช้แรงงานอื่นๆ อัตราการติดเชื้อเอชไอวีจะต่ำ เช่น รัฐเนวาดาซึ่งการค้าบริการทางเพศไม่ใช่อาชญากรรม ในรัฐนี้อัตราการติดเชื้อเอชไอวีต่ำที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ขายบริการชาวเนเธอร์แลนด์รวมกลุ่มกันและได้รับการปกป้องทางกฎหมาย ทำให้พวกเขามีอำนาจที่จะปฏิเสธลูกค้าซึ่งต้องการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ปลอดภัย การติดเชื้อเอชไอวีในหมู่หญิงเหล่านี้เป็นเรื่องผิดปกติแต่การยอมรับตามกฎหมายหมายถึงการยอมรับว่าผู้ขายบริการทางเพศเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ผู้ชายต้องการและจะใช้บริการหากมีให้ สังคมมักจะมองปัญหาด้านโสเภณีในแง่ศีลธรรมจรรยาและกฎหมายแต่จะละเลยปัญหาในแง่สาธารณสุข ทำให้การแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขล้มเหลว มีรัฐต่างๆ อีก 49 รัฐในสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายต่างจากรัฐเนวาดา กฎหมายที่ห้ามการค้าบริการทางเพศในเอเชียก็เหมือนกับกฎหมายทำนองเดียวกันในสหรัฐอเมริกา กฎหมายเหล่านี้ไม่ได้ช่วยปกป้องคุ้มครองผู้หญิงเลย แต่กลับช่วยให้ผู้ลักลอบค้าผู้หญิงมีรายได้มากมาย และนอกจากนี้ยังมีหลักฐานบ่งชี้ว่ากฎหมายเหล่านี้ช่วยให้เชื้อเอชไอวีแพร่กระจายได้อีกด้วย

ภูมิคุ้มกันตามธรรมชาติ

ประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของงานวิจัยเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีคือเรื่องภูมิคุ้มกันตามธรรมชาติ มีหลักฐานแสดงว่าบางคนสามารถต้านทานการติดเชื้อเอชไอวีได้ อาจจะเป็นเพราะพันธุกรรมหรือองค์ประกอบอื่นๆ ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์มากต่อการวิจัยด้านวัคซีน ถ้าร่างกายมีวิธีป้องกันเชื้อเอชไอวีก็อาจจะหาแบบตัวอย่างในการสร้างวัคซีนได้ งานวิจัย 2 เรื่องแรกที่รายงานถึงความเป็นไปได้นี้ดำเนินการในทวีปแอฟริกา และศึกษาในกลุ่มหญิงขายบริการ ถ้าหากต้องการศึกษาการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในแอฟริกาและเอเชียในกลุ่มรักต่างเพศ ประชากรกลุ่มสำคัญที่ควรต้องศึกษาก็กลุ่มหญิง

ขายบริการ และเช่นเดียวกันถ้าหากต้องการศึกษาการแพร่ระบาดในกลุ่มรักร่วมเพศ กลุ่มประชากรสำคัญที่ควรต้องศึกษาก็คือกลุ่มเกย์หรือกลุ่มรักร่วมเพศที่มีคู่นอนหลายคน กลุ่มหญิงขายบริการและกลุ่มเกย์ที่มีคู่นอนหลายคนคือกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่นๆ การที่กลุ่มคนดังกล่าวมีคู่นอนจำนวนมากและมีเพศสัมพันธ์มากครั้งทำให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องมาตรการป้องกันโรคในคนกลุ่มนี้สามารถวัดและประเมินผลได้รวดเร็วว่าการศึกษาที่ทำในกลุ่มคนที่มีคู่นอนเพียงคนเดียวและมีเพศสัมพันธ์น้อยครั้งกว่า การมีเพศสัมพันธ์ในแหล่งค้าบริการราคาถูกอันเป็นที่ซึ่งผู้หญิงต้องมีเพศสัมพันธ์กับคนมากหน้าหลายตาในเวลาเพียงชั่วคืนเดียวย่อมทำให้ลักษณะทางชีวภาพแตกต่างออกไปอย่างมาก จากลักษณะทางชีวภาพของการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มแต่งงาน เชื้อต่างๆในช่องคลอดจะเปลี่ยนแปลง วิธีการคุมกำเนิดที่ใช้ก็มักจะแตกต่างกันออกไปด้วย โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่นๆจะเกิดขึ้นมากกว่าหลายเท่าตัวในกลุ่มคนขายบริการ ผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายที่ติดเชื้อเอชไอวีอาจได้รับไวรัสในระดับต่ำจากน้ำอสุจิถ้าหากว่าผู้ชายคนนั้นยังคงมีสุขภาพดีและยังคงอยู่ในช่วงที่โรคลังไม่แสดงอาการ และแท้ที่จริงแล้วผู้หญิงกลุ่มดังกล่าวหลายคนยังคงไม่ติดเชื้อทั้งๆที่มีเพศสัมพันธ์กับสามีหลายครั้ง ทว่าผู้หญิงขายบริการนั้นต้องมีเพศสัมพันธ์กับบรรดาผู้ชายที่อยู่ในทุกระยะของการติดเชื้อ บางคนอาจอยู่ในช่วงที่สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ดีที่สุดอันได้แก่ช่วง 2-3 เดือนแรกหลังจากการรับเชื้อ เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วความแตกต่างเหล่านี้เป็นผลทำให้หญิงขายบริการไม่ใช่แบบตัวอย่างที่แน่นอนถ้าหากว่าคุณต้องการจะศึกษาการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีในกลุ่มรักร่วมเพศ อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความต้านทานไวรัสที่อาจเป็นไปได้ ลักษณะทางชีวภาพแบบเดียวกันทำให้กลุ่มหญิงขายบริการเป็นกลุ่มที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการศึกษา

จากการศึกษาความต้านทานเชื้อไวรัสเอชไอวี 2 เรื่องในอัฟริกาพบผู้หญิงกลุ่มเล็กๆ ซึ่งไม่ติดเชื้อเอชไอวีทั้งๆที่มีเพศสัมพันธ์กับชายหลายคน ไม่ค่อยใช้ถุงยางอนามัย และมีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆหลายโรคน่าจะติดเชื้อเอชไอวีแต่ก็ไม่ติด กลุ่มแรกเป็นหญิง 6 คนในประเทศแอมบิซ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นหญิง 25 คนในประเทศเคนยา กลุ่มนักวิจัยของเราพยายามจะศึกษาว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้หญิงขายบริการในประเทศไทยบ้างหรือเปล่า เราพยายามหาหญิงบริการที่มีลูกค้าหลายคนและลูกค้าเหล่านี้ 1 ใน 10 คนอาจเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี เราค้นบันทึกข้อมูลที่เรามีอยู่และสามารถหาผู้หญิงได้แค่หยิบมือเดียวที่มีลักษณะที่กำหนด คนหนึ่งทำงานที่สถานบริการนอกเมืองเล็กๆแห่งหนึ่งห่างจากเชียงใหม่ประมาณ 40 กม. บันทึกแสดงว่าเธอทำงานบริการมา 9 ปีตั้งแต่ค.ศ.1986 ก่อนที่โรคจะแพร่ระบาด และก่อนมีการใช้ถุงยางอนามัยอย่างแพร่หลาย เราจะเรียกเธอว่าคุณน้อย

คุณน้อยบอกว่าบริการลูกค้า 4 คนต่อวัน และมากกว่านั้นในช่วงเทศกาลหรือวันเงินเดือนออก เธอทำงานเดือนละ 20 - 25 วัน ซึ่งหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์มากกว่า 10,000 ครั้งในช่วง 9 ปี ในช่วงเวลาเหล่านี้เธอเคยเป็นโรคหนองในหลายครั้งต่อปี เป็นโรคซิฟิลิส 2 ครั้ง แต่ไม่เคยติดเชื้อเอชไอวี ชีวสภาพบ่งบอกว่ามีความเป็นไปได้ที่คุณน้อยอาจต้านทานเชื้อไวรัสได้

ผู้เขียนไปกับนางพยาบาลคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งรู้จักคุณน้อยมาหลายปี เพื่อไปคุยกับคุณน้อยที่สถานบริการ ช่วงบ่ายต้นๆเราขับรถสู่ชนบทที่มีชื่อเรื่องลึนจี้และมะม่วง ไปตามถนนจนถึงถนนลูกรังมุ่งสู่สวนผลไม้ขนาดใหญ่ ขับรถประมาณ 1 กม. ผ่านแมกไม้ไม่มีผู้คน จนมาถึงที่โล่งซึ่งเป็นลานจอดรถ มีคนดื่มเบียร์ได้ต้นไม้ ผู้ชาย 20 คนนั่งดื่มเบียร์กันอยู่เงียบๆ บนเก้าอี้ไม้หยาบๆ ได้ต้นไม้ ไม่ค่อยมีการสนทนา ผู้คนแสดงความสนใจนิดหน่อยเมื่อเราไปถึง เจ้าของสถานบริการหรือที่เรียกว่าแม่เล่าบอกว่าคุณน้อยกำลังรับแขกและถามว่าเราจะรอไหม

ขณะที่พยาบาลคุยกับแม่เล่า ผู้เขียนนั่งสังเกตการณ์ ตรงข้ามที่นั่งลูกค้าชายจะมีกฟืนเหมือนระเบียง ด้านหลังเป็นห้องทำจากไม้ไผ่และสังกะสีประมาณ 10 ห้องเรียงเป็นแถว มีหญิงสาว 15 คนนั่งอยู่บนระเบียงกำลังดูละครจากทีวีเครื่องเล็กๆ ลูกค้าชายเฝ้ามองหญิงบริการที่ดูละคร ผู้เขียนเฝ้ามองลูกค้าเหล่านั้น เมื่อใครเลือกผู้หญิงที่ถูกใจได้ก็จะทำท่าบอกแมงดาซึ่งเป็นชายหนุ่มสวมสร้อยทองคำประมาณ 12 เส้น แมงดาจะบอกหญิงบริการให้ไปตามห้องเพื่อพบลูกค้า ครัวหนึ่งผ่านไปบรรยากาศเริ่มกระอักกระอ่วนมากขึ้น ลูกค้าชายจ้องมองหญิงบริการด้วยสายตาแสดงความปรารถนาเงียบๆ ลูกค้าเหล่านี้เป็นชาวชนบท เกษตรกร และกรรมกรที่คู่อ่อนคล้อยและเงียบสงบ รอคอยการมีเพศสัมพันธ์เป็นภาพที่คุ้นเคยของสถานบริการในชนบท เป็นภาพที่ดำซ้ำที่สุดของการแสดงออกทางเพศ แสดงถึงแรงกระตุ้นให้มีเพศสัมพันธ์และแสดงว่าเพศสัมพันธ์เป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ หญิงบริการจ้องดูทีวีโดยไม่รู้สึกรู้สุม ดูจากแวตาก็ไม่เห็นว่าพวกเธอยังรู้สึกตัวอยู่หรือไม่

คุณน้อยปรากฏตัวขึ้นจากห้องด้านหลัง เดินตามชายอายุ 50 ปีซึ่งกำลังจัดกางเกงให้เข้าที่ขณะเดินตรงไปที่รถ คุณน้อยสูงและขาวกว่าคนไทยทั่วไป เธอยิ้มหวานและสุภาพกับพยาบาลซึ่งเธอเรียกว่า “พี่” ทั้งสองคนจับมือกัน มีเสียงหัวเราะตลอดเวลาตามธรรมชาติของการสนทนาของหญิงไทย

คุณน้อยเป็นชาวนาจากชนบทของจังหวัดเชียงรายในประเทศไทย เธอมาที่นี่เพื่อหาเงินเลี้ยงครอบครัวและส่งเงินกลับบ้านทุกครั้งที่เก็บเงินได้โดยทำมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว สร้างบ้านใหม่ให้พ่อแม่ ตอนนี้อายุ 31 ปี หย่าแล้ว มีลูกสาว 1 คนอยู่กับยาย แม้จะทำงานที่สถานบริการราคาถูกแต่ก็ไม่ได้ถูกบังคับให้ทำ เธอทราบดีว่าทำอะไรอยู่ ในหมู่บ้านที่เธอจากมาเป็นเรื่องปกติที่ผู้หญิงจะออกจากบ้านไปหางานทำทางใต้ การค้าบริการทางเพศก็เป็นงานประเภทหนึ่ง ผู้เขียนชอบศักดิ์ศรีและความซื่อสัตย์ของเธอ แต่รู้สึกกระอักกระอ่วนใจแบบที่พยาบาลไม่รู้สึกับคุณน้อย เมื่อคุณน้อยปรากฏตัว ผู้เขียนรู้สึกแปลกๆ เป็นความละอายใจ ผู้เขียนคิดถึงในแง่ของคุณน้อยว่า “เรากำลังนั่งรอให้ผู้ชายคนหนึ่งมาหา” เป็นความรู้สึกที่ไม่คุ้นเคย เพราะที่นี่เป็นที่ที่ผู้ชายมาซื้อขายบริการทางเพศเท่านั้น คุณน้อยดูสง่างาม แต่ก็เปราะบาง เธอดูฉลาดและมีเสน่ห์ ในสถานที่ที่ปราศจากความรักโดยสิ้นเชิง ผู้เขียนคิดถึงนางพยาบาล พวกพยาบาลเหล่านี้จะคิดบ้างหรือไม่ว่าบรรดาสามีตลอดจนลูกชายของเธอก็ใช้บริการแบบนี้ ผู้ชายเหล่านี้ปฏิบัติเหมือนกันหมด

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการค้าบริการทางเพศจะดำเนินต่อไปไม่หยุดยั้ง ผู้ขายบริการควรได้รับการปกป้องตามกฎหมายและปลอดจากการเป็นทาสทางหนี้สิน พร้อมทั้งได้รับการบริการทางแพทย์ที่เหมาะสม ผู้ขายบริการทางเพศไม่จำเป็นต้องเป็นทาส กลุ่มประเทศอาเซียนไม่จำเป็นต้องทนกับการค้าทาสและการติดสินบนที่ทำให้การเป็นทาสดำเนินต่อไป การลักลอบทำให้เชื้อเอชไอวีแพร่กระจายในที่นั้นจนกว่านักการเมืองจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นปฏิรูปการดำเนินงานของตำรวจ ถ้าหากว่าไม่มีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเชื้อเอชไอวีจะยังคงแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียน ผู้หญิงและเด็กสาวจากชนบทจะถูกลักลอบนำตัวเข้าไปสู่ชีวิตอันทุกข์ทรมานเยี่ยงทาสไม่รู้จักจบสิ้น

คุณน้อยยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยของเราแต่หายตัวไปไม่นานหลังจากนั้น ปรากฏว่าคุณน้อยไม่มีภูมิคุ้มกันเชื้อเอชไอวี เธอใช้ถุงยางกับลูกค้าทุกคนจึงไม่เคยติดเชื้อเมื่อทำงานอยู่ที่สถานบริการในสวนผลไม้ นั่น หลังจากพบกัน 6 เดือนคุณน้อยเลิกขายบริการ พยายามบอกข้าพเจ้าว่าคุณน้อยมาหาพวกเธออีกประมาณ 6 เดือนต่อมา เธอแต่งงานใหม่และติดเชื้อเอชไอวีเพราะมีเพศสัมพันธ์กับสามีใหม่ โดยไม่มีการป้องกัน ถุงยางใช้สำหรับลูกค้าแต่ไม่ใช้กับสามี

เชิงอรรถ

- 1 ไม่มีค่าขอยพพสำหรับพวกนางตามแนวชายแดนไทย เมื่อพวกเขาเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องหางานทำมิฉะนั้นจะอดตาย ผิดกับชนกลุ่มน้อยเผ่าอื่นเช่นกะเหรี่ยง จำนวน 80,000 คน ซึ่งสามารถอยู่ในค่ายอพยพตามแนวชายแดนได้

11 การศึกษาเกี่ยวกับทหาร

ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย เป็นกองบัญชาการทหารที่ 33 ครอบคลุม 6 จังหวัด ในภาคเหนือตามชายแดนไทย-พม่า ซึ่งเป็นแนวที่เปราะบางที่สุดของประเทศไทย สองข้างถนนลูกรังที่ทอดผ่านอาณาบริเวณกว้างขวางในค่ายมีต้นก้ามปูใหญ่เรียงเป็นแถว เราผ่านแถวรถลำเลียงพลสีเขียวระดับสูงกว่าข้างที่จอดไว้เป็นระเบียบ ขณะที่เราผ่านไปทหารจะทำความเคารพแข็งขัน พยาบาลกองทัพแต่งเครื่องแบบขาวริศเรียบ ชายหนุ่มตัดผมเกรียน แต่งเครื่องแบบสีเขียว สวมรองเท้าบู๊ตดำมัน ยืนอยู่ท่ามกลางแสงแดดร้อนระอุ ทหารเกณฑ์เหล่านี้ดูเหมือนหนุ่มนักกีฬาที่แข็งแรงโดยมีตั้งแต่ผอมไปจนถึงบึกบึน บางพวกกำลังฝึกแถวทหารและตะโกนตอบรับคำสั่งเป็นระยะๆ ในปีค.ศ.1992 ทหารเกณฑ์ 1 ใน 10 คนของค่ายนี้ติดเชื้อเอชไอวี ในปีค.ศ.1995 ครึ่งหนึ่งของเตียงในโรงพยาบาลในค่ายต้องเตรียมไว้ดูแลทหารที่เป็นโรคเอดส์ เป็นเตียงที่มีคนไข้ใช้บริการสม่ำเสมอ ทหารที่เสียชีวิตที่นี่เป็นชายหนุ่มที่อยู่ในช่วงอายุ 20 ปี เมื่อไปดูที่โรงพยาบาลจึงจะรู้ว่าภาพลักษณ์ของทหารหนุ่มบึกบึนที่สวนสนามอยู่นั้นเป็นเพียงภาพลวงตา นี่คือกองทัพของประเทศเล็กๆซึ่งมีความสุข ไม่มีสงครามในประเทศ ไม่มีสงครามกับเพื่อนบ้านหรือประเทศอื่นๆในโลก แต่มีอัตราการตายสูงกว่าประเทศที่มีสงครามอย่างรุนแรง ทหาร 1 ใน 10 คนต้องเสียชีวิตโดยมิได้ถูกยิง

การปราศรัยที่เป็นมิตรกับทหารยศสูงในประเทศอื่นไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อเป็นการสนทนาเรื่องพฤติกรรมทางเพศ การใช้ยาเสพติด และการดื่มสุราในกลุ่มทหาร คุณต้องอ่านสีหน้าของผู้ฟังเพื่อสังเกตว่าเขาทราบเรื่องไหนแล้ว พร้อมทั้งจะเผชิญกับข้อมูลใหม่ๆแค่ไหน และพร้อมตัดสินใจแก้ปัญหายากๆนี้อย่างไร เมื่อผู้เขียนมาถึงประเทศไทยครั้งแรก ได้รับข้อมูลจากการศึกษาทหารครั้งก่อนว่า การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันเพิ่มอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีจาก 1 ใน 8 เป็น 1 ใน 5 ซึ่งหมายความว่าทหารมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย เราเสนอนายทหารชั้นผู้ใหญ่ว่า เพื่อเป็นการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ทหารทุกคนไม่ว่าจะเป็นพวกกรักร่วมเพศหรือรักต่างเพศ ควรจะต้องป้องกันตนเองให้ปลอดภัยเวลาที่มามีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก เสียงของผู้เขียนที่เสนอผ่านไมโครโฟนในห้องสัมมนาที่เย็นเฉียบนั้นมันคง แต่ขณะที่พูดกลับมือไม้สั่น ทุกคนในห้องพยักหน้าและยิ้มเป็นคำตอบว่า “เราจะทำตามคำแนะนำ ประเด็นต่อไปซิ” และพวกเขาก็ปฏิบัติตามคำแนะนำจริงๆ เมื่อประธานาธิบดีของอเมริกาสั่งห้ามเกย์เป็นทหารและประกาศนโยบาย “ไม่ถามไม่ตอบ” มีคนถามผู้บัญชาการทหารไทยในขณะนั้นคือพลเอกวิมล วงศ์วานิช ว่าจะอนุญาตให้ชายกรักร่วมเพศเป็นทหารหรือไม่ ท่านตอบว่ากองทัพไทยมีชายกรักร่วมเพศอยู่แล้ว บางคนทำหน้าที่ได้ดีมากจึงไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (เมื่อคิดถึงภัยที่คุกคามสันติภาพและความมั่นคงของโลก น่าประหลาดที่เรื่องของคนอเมริกันตอบได้อย่างแข็งขันที่สุดไม่ใช่เรื่องสาระข้อมูล แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัญลักษณ์ อาทิเช่น การเผาธงชาติ รักร่วมเพศบนเรือ การสวมมรดกในโรงเรียน การมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ของผู้นำประเทศ

ไม่ใช่เรื่องสาระข้อมูล คนอเมริกันคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องสมเหตุสมผล ในขณะที่เดียวกันกลับเห็นว่าคนเอเชียเป็นคนลึกลับ)

น่าจะเป็นเรื่องปกติถ้าหากว่าเชื้อเอชไอวีมีผลกระทบต่อกองทัพมากกว่าประชาชน ทหารส่วนมากเป็นชายหนุ่ม ในพม่าเริ่มที่อายุ 15 ปี ในประเทศไทยอายุ 21 ปี ในกองทัพเขมรแดงคงประมาณ 12-13 ปี ทหารเหล่านี้เป็นคนหนุ่มอายุน้อยที่ต้องจากบ้าน ครอบครัว และเพื่อนๆ มา พวกเขาเป็นคนยากจนจากเมืองและชนบท มีการศึกษาน้อยหรือปานกลาง และมีประสบการณ์ในการทำงานจำกัด เมื่อถูกเกณฑ์มาอยู่ภายใต้แรงกดดัน จึงพยายามหาแนวร่วมจากเพื่อนชายด้วยกัน อาจเป็นเพื่อนเป็นคู่หู หรือเพื่อนสนิทที่สุด สิ่งเหล่านี้เป็นความจริง พิสูจน์แล้วจากการศึกษาพฤติกรรมทหารและจากงานเขียนดีๆ เกี่ยวกับสงครามของเฮมิงเวย์ เจมส์ โจนส์ วิลเฟรด โอเวน โฮเมอร์ และทูลูซิเดส ทหารหนุ่มเหล่านี้ดื่มด้วยกันเที่ยวด้วยกันเพื่อลดความกดดัน การไปเที่ยวโสเภณีก็เพื่อให้เข้าพวกเข้าฝูงได้ เมื่อห่ากรรยาและเพื่อนหญิงก็จะไปสถานบริการทางเพศใกล้ฐานทัพ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงค้าบริการกับทหารนั้นมีมานานพอๆ กับเมื่อโลกเริ่มมีสงคราม และด้วยเหตุนี้เองหน่วยพยาบาลของกองทัพซึ่งในอดีตต้องมีการะหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์กลับต้องมาทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อเอชไอวีในปัจจุบัน

มีบริษัทผู้ผลิตยาอยู่เพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่กำลังพัฒนาวัคซีนป้องกันเชื้อเอชไอวี นอกจากบริษัทผลิตยา 3 รายแล้ว ส่วนมากบริษัทผู้ผลิตยาอื่นๆ กำลังพัฒนาวัคซีนป้องกันเชื้อเอชไอวีชนิดบีอันเป็นชนิดที่ระบาดอยู่ในสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก และออสเตรเลีย วัคซีนสำหรับเอชไอวีชนิดนี้อาจจะใช้ได้หรือไม่ได้กับชนิดอื่นๆ แต่ถ้าผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดที่มีมาก ผู้ประกอบการก็พอใจแล้ว อย่างไรก็ตามสำหรับประชากรส่วนใหญ่ของโลกซึ่งอาศัยอยู่ในแถบที่เอชไอวีชนิดอื่นแพร่ระบาด เช่นในแอฟริกาหรือเอเชียข้อจำกัดของการพัฒนาวัคซีนนี้คือวัคซีนนี้ไม่สามารถปกป้องพวกเขาและลูกหลานได้เลย คนเหล่านี้เป็นคนส่วนมากที่ติดเชื้อเอชไอวีแต่ไม่ใช่ชนิดบี ขณะนี้ยังขาดการวิจัยเชื้อไวรัสที่แพร่ระบาดในคนหนุ่มมากของประชากรโลก ไม่มีผู้ประกอบการรายใหญ่ผลิตวัคซีนสำหรับผู้ป่วยในแอฟริกาที่มีความต้องการมากที่สุดและเป็นบริเวณที่มาตรการอื่นๆ ประสบผลสำเร็จน้อยที่สุด กองทัพสหรัฐอเมริกาและสถาบันวิจัยวอลเตอร์ริดของกองทัพพยายามแก้ไขจุดอ่อนนี้ เนื่องจากทหารอเมริกันมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการในกรุงเทพฯ เท่าๆ กับที่ลาสเวกัส และมีโอกาสติดเชื้อเอชไอวีทุกชนิด อาจรวมถึงชนิดที่ยังไม่เคยพบด้วย สถาบันวิจัยวอลเตอร์ริดเป็นผู้นำในการวิจัยและพัฒนาวัคซีนเอชไอวีที่ไม่ใช่ชนิดบี ทำให้ต้องติดต่อกับสถาบันอื่นนอกประเทศสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันวิจัยวอลเตอร์ริดกับนักวิจัยของกองทัพไทยเริ่มเมื่อ 30 ปีก่อน ไทยได้รับความช่วยเหลือด้านเครื่องมือวิจัยทางการแพทย์จากสหรัฐอเมริกาตลอดมา เป็นความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์มากซึ่งคนที่อยู่นอกสาขาวิชาอาจไม่เข้าใจลึกซึ้ง (ความสำเร็จของความร่วมมือล่าสุดคือการผลิตวัคซีนป้องกันเชื้อโรคตับอักเสบบชนิดเอ ซึ่งมีการทดลองในประเทศไทย เนื่องจากมีการแพร่ระบาดมากในโรงเรียนและสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนในประเทศไทย)

พลเรือนอเมริกัน (รวมทั้งผู้เขียน) มีความรู้สึกแง่ลบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกองทัพกับต่างประเทศ พวกเรามักเชื่อมโยงกิจกรรมทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ของกองทัพกับสารสีส้ม สารเหลวผลิระเบิด สารพิษที่ทำให้ใบไม้ร่วง และการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ที่กองทัพปกปิดไว้ พวกเราเคยดูหนังข่าวเกี่ยวกับการทดลองนิวเคลียร์ที่รัฐเนวาดาซึ่งมีทหารยืนเป็นแนวท่ามกลางสายลมกรรโชก (ซึ่งอาจพากัมมันตภาพรังสีไปสู่ชุมชนทำให้เป็นโรคร้ายได้ – ผู้แปล) เราสงสัยว่าโครงการวิจัยเพนตากอนคงไม่เปิดเผยความจริงทั้งหมดให้พวกเราทราบ นอกจากชาวอเมริกันแล้ว ชาวอัฟริกัน แคริบเบียน และอเมริกันผิวสี ก็คงสงสัยเช่นกันว่าเชื้อเอชไอวีอาจเป็นผลจากการทดลองที่ล้มเหลวของสงครามเชื้อโรคของสหรัฐอเมริกา (มีคำอธิบายเรื่องนี้ต่าง ๆ กัน บ้างก็ว่าเป็นความพยายามขจัดหมูของคาสโตรในคิวบา โดยใช้เชื้อไวรัสที่องค์การซีไอเอผลิตขึ้น และไวรัสนี้ทดลองใช้ครั้งแรกในเฮติหรืออัฟริกา เรื่องนี้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องของเคจีบี ในการรณรงค์ต่อต้านการบริหารของอดีตประธานาธิบดีเรแกน เมื่อรัสเซียเริ่มล้มลุกคลุกคลาน เอกสารเกี่ยวกับการรณรงค์ครั้งนี้จึงถูกเปิดเผย) สิ่งที่น่าสนใจในการทำวิจัยร่วมกับสถาบันวอลเตอร์ริด โดยเฉพาะการวิจัยเชื้อเอชไอวี คือสถาบันมีส่วนร่วมในความลับนี้มากเท่าไร อย่างไรก็ตามสถาบันมีแรงกระตุ้นและอุดมคติมากกว่าหน่วยงานวิจัยพลเรือน ข้อจำกัดของสถาบันคืองบประมาณที่ถูกจำกัดโดยสำนักงบประมาณและการจัดการกลาง (Federal Office of Management and Budget) ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา นักวิทยาศาสตร์ของสถาบันวิจัยวอลเตอร์ริดได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกรัฐสภาที่เข้าใจสถานการณ์ดีในการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงบประมาณกลาง ซึ่งสนใจที่จะตัดงบประมาณมากกว่าการผลิตวัคซีนต้านเชื้อไวรัสเอชไอวี ในขณะที่สถาบันวิจัยวอลเตอร์ริดสนใจเรื่องการผลิตวัคซีนต่อต้านเชื้อเอชไอวี กองทัพกลับสนใจแต่ประเด็นที่เป็นปัญหาทางการเมืองอันได้แก่การจะรับพวกเกย์หรือผู้หญิงเข้าในกองทัพหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่โครงการวิจัยที่สำคัญสำหรับสถาบันวอลเตอร์ริด

เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์เกี่ยวข้องกับเรื่องรักร่วมเพศในสหรัฐอเมริกามาก หน่วยงานต่าง ๆ อันได้แก่หน่วยงานทหาร หน่วยงานพลเรือน รัฐสภา ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และนักเคลื่อนไหวชาวคริสเตียนที่มีอิทธิพลทางการเมืองต้องเผชิญกับปัญหาของประชาชนที่กลัวพวกรักร่วมเพศ การดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์ของหน่วยงานเหล่านี้จึงเต็มไปด้วยอคติที่มีต่อพวกรักร่วมเพศ กล่าวได้ว่าฝ่ายทหารดูแลสมาชิกติดเชือดีดีกว่าฝ่ายพลเรือน ส่วนหนึ่งเนื่องจากงานบุกเบิกของดร. โรเบิร์ต เรดฟิลด์ นักวิจัยสถาบันวอลเตอร์ริด ซึ่งเป็นคนแรกที่ระบุว่าการติดเชื้อเอชไอวีในกองทัพนั้นเป็นการติดเชื้อในกลุ่มทหารที่มีเพศสัมพันธ์กับคนต่างเพศและเป็นกลุ่มที่มีประวัติเคยเที่ยวโสเภณี ก่อนหน้าการศึกษาของเรดฟิลด์ (ปัจจุบันนี้เมื่อมองย้อนกลับไปดูเหมือนเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อ ทั้งนี้เพราะเมื่อเราดูข้อเท็จจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นในอัฟริกาและเอเชีย เราจะเห็นว่าการติดเชื้อเอชไอวีในอัฟริกาและเอเชียนั้นเป็นการติดเชื้อในกลุ่มคนที่มีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเป็นส่วนใหญ่) คนที่ติดเชื้อเอชไอวีจะถูกจัดให้เข้าเป็นประเภทเดียวกับคนที่เป็โรคโลหิตไม่แข็งตัว คนที่เสพยาโดยใช้เข็ม และคนรักร่วมเพศ ซึ่งกลุ่มคนต่าง ๆ ดังกล่าวมาทั้งหมดคือกลุ่มคนที่กองทัพจะไม่รับเข้าเป็นทหาร รายงาน

ของเรดฟิลด์ทำให้คนเข้าใจข้อเท็จจริงว่า ใครๆก็ติดเชื้อเอชไอวีได้ไม่ใช่เฉพาะพวกรักร่วมเพศ ถ้าหากคุณติดเชื้อคุณก็เผชิญเป็นคนโชคร้ายเท่านั้น ประมาณปีค.ศ.1985 นายพลฟิล รัสเซล หัวหน้าหน่วยวัคซีนของสถาบันวอลเตอร์ริดจ์กล่าวว่าหญิงและชายที่ติดเชื้อเอชไอวีในกองทัพเป็นกลุ่มคนที่มีค่าสำหรับการวิจัยเรื่องเอชไอวีและเอดส์ พวกเขามีสิทธิ์ได้รับผลประโยชน์จากการเป็นทหารผ่านศึกและสามารถติดตามศึกษาพวกเขาในระยะยาวได้ เนื่องจากกองทัพได้บังคับให้สมาชิกในกองทัพทุกคนตรวจสอบหาเชื้อเอชไอวีแล้ว บุคลากรทุกคนที่ติดเชื้อเอชไอวีจึงสามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ ถ้าหากว่าพวกเขายินยอม ซึ่งเกือบ 100% ยินยอม นี่จะนำไปสู่การค้นพบข้อมูลสำคัญเพื่อให้ผู้ป่วยเอดส์มีชีวิตยืนยาวขึ้น และในขณะเดียวกันทหารที่ติดเชื้อเอชไอวียังคงสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยทำหน้าที่อื่นที่ไม่ได้ต่อสู้ในสงคราม อย่างมีศักดิ์ศรีและได้รับสวัสดิการทหารผ่านศึกด้วย อย่างไรก็ตาม แดนเนเมเยอร์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มคริสเตียนอนุรักษ์นิยม ได้เสนอให้ปลดผู้ติดเชื้อเอดส์และเอชไอวีออกจากกองทัพ ประธานาธิบดีคลินตันลงนามให้ออกเป็นกฎหมายห้ามคนที่ติดเชื้อเป็นทหารทั้งๆที่ขัดกับความต้องการของกองทัพ ในปีค.ศ.1996 ประธานาธิบดียอมลงนามเพราะกลัวผลกระทบทางการเมือง ขณะนี้กฎหมายฉบับนี้กำลังเป็นเรื่องท้าทายในศาล และคณะผู้บริหารของรัฐบาลคลินตันก็คาดการณ์ล่วงหน้าแล้วว่าเรื่องนี้จะเกิดขึ้น เพราะกฎหมายที่ออกใหม่นี้ละเมิดกฎหมายที่ว่าด้วยคนอเมริกันด้อยโอกาสที่ประธานาธิบดีบุชออกไว้แล้ว และคนด้อยโอกาสนี้ก็รวมถึงคนติดเชื้อเอชไอวีด้วย

เป็นที่น่ายินดีว่าการติดเชื้อเอชไอวีในกองทัพมีกรณีใหม่น้อย แต่ผลคือทำให้การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อแทบจะเป็นไปไม่ได้ เมื่อการติดเชื้อใหม่ในแต่ละปีมีน้อย ทำให้ต้องใช้เวลานานนับสิบปีและค่าใช้จ่ายนับสิบล้านเหรียญในการค้นหาวัคซีนป้องกันเชื้อเอชไอวีถ้าต้องการใช้กลุ่มทดลองในกองทัพ ดังนั้นพันธมิตรอเมริกันจึงหันเข้าหาประเทศไทยซึ่งมีทหารที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง มีทหารติดเชื้อใหม่มาก จึงเปิดโอกาสให้มีการค้นพบใหม่ๆ

ปัญหาในกองทัพไทยคือทหารเกณฑ์ในกองทัพไม่ใช่กลุ่มที่เหมาะสมสำหรับการศึกษา เนื่องจากทหารเกณฑ์ไทยปฏิบัติหน้าที่เพียง 2 ปี หลังจากนั้นก็ยากที่จะติดตามดูแล นอกจากนี้เนื่องจากทหารเกณฑ์ดังกล่าวไม่ได้ยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย การจะศึกษาวิจัยโดยใช้กลุ่มนี้จึงเป็นเรื่องผิดจรรยา ทว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดอุปสรรคคือเมื่อกองทัพนำมาตรการป้องกันโรคเข้ามาใช้จำนวนผู้ติดเชื้อในกลุ่มทหารก็ลดลงอย่างมาก เมื่อถึงเวลาที่พร้อมที่จะทดลองวัคซีนด้านเชื้อเอดส์ช่วงเวลาที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อรายใหม่ๆในกลุ่มทหารก็จะผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยเหตุนี้เองสถาบันวิจัย วอลเตอร์ริดจ์จึงต้องมุ่งไปที่พลเรือนซึ่งใช้บริการคลินิกโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คนทำงานตามโรงงาน หญิงมีครรภ์ ตลอดจนมองไปยังประเทศอื่นๆในภูมิภาคนี้ด้วย คำถามที่ตามมาคือทำไมกองทัพอเมริกันต้องสนับสนุนการวิจัยในหมู่พลเรือน ซึ่งเหตุผลที่ชัดเจนคือเพื่อเป็นการปกป้องทหารอเมริกันด้วยการพัฒนาวัคซีนป้องกันโรค ในปัจจุบันยังไม่มีวิธีอื่นนอกจากการขยายฐานการวิจัย

อย่างไรก็ตามบางประเทศ เช่น พม่าไม่ได้รับการคัดเลือก กองทัพอเมริกันปฏิเสธที่จะยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มสลอร์ก (ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วย) กองทัพพม่ารายงานว่ามีการติดเชื้อเอชไอวีต่ำมาก ต่ำกว่า 2% ในปีค.ศ.1994 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ กองทัพพม่าประกอบด้วยทหารอายุน้อย มีทหารเกณฑ์อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เป็นกองทัพที่มีแต่เด็กและวัยรุ่นซึ่งอาจจะยังไม่เริ่มพฤติกรรมเสี่ยง ข้อมูลที่กลุ่มสลอร์กต้องการเปิดเผยจะถูกกลั่นกรองก่อน มีการรายงานการศึกษาอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของทหารพม่าแต่ยังไม่มีการตีพิมพ์อย่างละเอียด พฤติกรรมเสี่ยงซึ่งเป็นเรื่องปกตินี้รวมถึงเพศสัมพันธ์กับชายอื่น (7.4%) เพศสัมพันธ์นอกสมรส (13%) เพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการที่ติดเชื้อ (37.3%) และไม่ใช้หรือใช้ถุงยางไม่สม่ำเสมอ (96.6%) อัตราการติดเชื้อหนองในอยู่ที่ 2.5% ซึ่งมากกว่าการติดเชื้อเอชไอวีเล็กน้อย เมื่อพิจารณาข้อมูลประกอบเกี่ยวกับอัตราเสี่ยงและการติดเชื้อหนองใน รายงานเกี่ยวกับการติดเชื้อเอชไอวีที่มีอัตราต่ำนั้นจึงไม่น่าจะเป็นข้อมูลที่แท้จริง มีความแตกต่างในหน่วยสุขภาพของทหารและพลเรือนพม่าซึ่งค่อนข้างสำคัญ กองทัพมีการตรวจเลือดที่มีคุณภาพ มีการใช้เข็มเพียงครั้งเดียวแล้วทิ้ง มีวิธีการผ่าตัดและวิธีการแพทย์โดยรวมที่ปลอดภัยกว่าโดยเฉพาะในเมืองใหญ่และค่ายทหารที่สำคัญ อย่างไรก็ตามสิ่งซึ่งเกิดขึ้นจริงๆ นั้นไม่สามารถทราบได้แน่นอน เช่นเดียวกับเรื่องอื่นๆทุกเรื่องในพม่า แต่เป็นที่ทราบแน่นอนว่าความช่วยเหลือด้านเครื่องมือแพทย์ ยา และถุงยางสำหรับพลเรือนพม่าถูกถ่ายเทไปยังฝ่ายทหารเป็นส่วนใหญ่ และหน่วยแพทย์ทหารเป็นผู้ที่ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นย่อหน้าซึ่งเป็นการดี เป็นตัวอย่างการวิจัยที่หายาก งานวิจัยลักษณะนี้เป็นงานที่พม่าต้องการมากเพื่อที่จะเข้าใจถึงสภาพสุขอนามัย และพฤติกรรมเสี่ยงของประชาชนชาวพม่า

พฤติกรรมของทหารในกองทัพลาวก็ไม่กระจ่างชัด และก็ไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจเช่นกัน อย่างไรก็ตามมีสัญญาณที่ดี ทั้งนี้เพราะมีการประชุมร่วมระหว่างหน่วยแพทย์ทหารไทยและลาวหลายครั้ง ถ้าหากว่าเรื่องเป็นไปอย่างที่ดีควรจะเป็นแล้วทหารลาวควรเรียนรู้จากทหารไทยและริเริ่มการป้องกันโดยด่วน ส่วนทหารกัมพูชาเปิดเผยมากกว่าและกำลังเผชิญความหายนะ จากการสำรวจทหารกัมพูชาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาพบว่า 30% ของทหารกัมพูชาติดเชื้อเอชไอวี แม้ข้อมูลจะน่าสงสัย และการสำรวจกลุ่มทหารตัวอย่างทำในกลุ่มทหารจำนวนน้อย แต่ข้อมูลนี้ก็บ่งชี้ว่ามีปัญหานี้คือสิ่งที่เราทราบเกี่ยวกับกองทัพประจำชาติแต่ข้อมูลของกองทัพเขมรแดงยังคงเป็นความลับดำมืด

เขมรแดงมิใช่กองกำลังผู้ก่อการร้ายกลุ่มเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พม่ามีกลุ่มผู้ก่อการร้ายเชื้อชาติต่างๆถึง 15 กลุ่ม ประเทศลาวมีอย่างน้อย 1 กลุ่ม ประเทศฟิลิปปินส์มีหลายกลุ่ม รวมทั้งผู้ก่อการร้ายกลุ่มเชื้อชาติ คอมมิวนิสต์ และมุสลิม ประเทศอินเดียมีมากที่สุดในเอเชีย เฉพาะในรัฐภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากกว่า 15 กลุ่ม ได้แก่ มณีปุระ (Manipur) มิซอรัม (Mizoram) ตริปุระ (Tripura) อัสสัม (Assam) นาคาแลนด์ (Nagaland) อรุณาจัล (Arunachal) ประเทศ (Pradesh) และเมกาลายา (Meghalaya) รวมทั้งแคชเมียร์ (Kashmir) โครงการเพื่อสุขภาพอนามัยในกลุ่มต่างๆ ที่ ก่อความไม่สงบเรียบร้อยนี้มีแต่เพียงแค่การรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานเท่านั้น จำนวนคนในกลุ่มผู้ก่อการร้ายวันนี้มีไม่น้อยและมีการติดเชื้อเอชไอวีหมุนเวียนอยู่ภายในกลุ่ม เหมือนๆกับกลุ่มก่อ

การจลาจลในพม่าและกลุ่มเขมรแดง กลุ่มก่อการจลาจลในอินเดียนี้เป็นกลุ่มที่ทำสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อเรื้อรัง เป็นการต่อสู้ทั้งทางทหารและการเมืองที่เกี่ยวข้องกับทั้งพลเรือน ผู้หญิงและเด็ก ด้วยเหตุนี้เองเส้นแบ่งแยกระหว่างทหารและพลเรือนจึงไม่มีความชัดเจน กลุ่มก่อการจลาจลพวกนี้เป็นกลุ่มที่ยากที่จะเข้าไปช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือในด้านการแพทย์ การศึกษา หรือการป้องกันโรคและกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเป็นอย่างยิ่ง ทหารพม่าคนหนึ่งซึ่งเป็นทหารในกองกำลังติดอาวุธที่ต้องต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกล่าวกับผู้เขียนว่า “ศัตรูหมายเลขหนึ่งของเราคือโรคมาลาเรีย หมายเลขสองคือปลิง และหมายเลขสามคือสลอร์ค” เชื้อเอชไอวีอาจอยู่ในรายการนี้แต่ระดับของความทุกข์ทรมานไม่เป็นที่เปิดเผยจนกว่าเวลาจะผ่านไปอีกหลายๆ ปี

เชิงอรรถ

- 1 ศึกษารายละเอียดของเรื่องนี้ได้จากหนังสือของแรนดี ซิลท์ เรื่อง Conduct Unbecoming: Gays & Lesbians in the U.S. Military (St. Martins Press, New York, 1993).

12 ตามล่ามังกร

เฮโรอินกับโรคเอดส์

เมื่อคนเดินไปด้วยความกระหายในค้นหา เขาจะท่องไปจากชาติภพหนึ่งไปสู่อีก
ชาติภพหนึ่ง (ในวัฏจักรสงสาร-ผู้แปล)
(จากสุตตนิบาต)

ดร. เคน เนลสัน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ยาโดยการฉีดและการติดเชื้อเอชไอวีในช่วงแรกของการระบาดในสหรัฐอเมริกา เขาเดินทางจากมหาวิทยาลัยฮิลลินอยส์ มายังจอห์นส์ ฮอปกินส์ หลังจากมีชื่อเสียงในฐานะนักระบาดวิทยาและแพทย์ผู้ชำนาญด้านโรคติดเชื้อ เพื่อติดตามงานด้านเอชไอวี เคนทำงานวิจัยด้านการแพทย์ในประเทศไทยเป็นเวลานานกว่า 20 ปี เริ่มจากเชื้อพิษสุนัขบ้า ต่อด้วยโรคเรื้อน เขาเป็นนักระบาดวิทยาชาวอเมริกันซึ่งรู้จักประเทศไทยเป็นอย่างดีก่อนหน้านี้ การระบาดของเชื้อเอชไอวี ในปีค.ศ.1991 เขาทราบว่าโรคเอดส์จะนำภัยพิบัติมาให้ ตั้งแต่นั้นมาความสนใจของเขาก็ไม่เคยเบี่ยงเบนจากโรคเอดส์เลย เขาพาผู้เขียนไปประเทศไทยในปีค.ศ.1992 ด้วยความสัมพันธ์และความนับถือที่นักวิทยาศาสตร์ไทยมีต่อเขา เราสามารถดำเนินการวิจัยเรื่องการป้องกันเชื้อเอชไอวีที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ทันที

ที่บัลติมอร์ เคนเคยทำงานกับพวกกรักร่วมเพศ และพวกติดยาเสพติดที่ใช้เข็มฉีดยาเป็นเวลาหลายปี (พวกติดยาที่บัลติมอร์ส่วนมากใช้ยาบ้าและเฮโรอินผสมโคเคนในหลอดเดียวกัน) เพื่อนร่วมงานที่จอห์นส์ ฮอปกินส์ชื่อดร.เดวิด ฟลาฮอฟ พัฒนาโครงการชื่อ ‘อไลฟ์’ อันเป็นโครงการที่ติดตามศึกษาผู้ติดยาเสพติดชาวบัลติมอร์จำนวนเกือบ 3,000 คนในระยะยาว ประมาณปลายทศวรรษ 1980 เคนเกิดความวิตกกังวลขึ้นมาอย่างหนึ่ง ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ผู้ติดยาจำนวน 5% กลายเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ทุกๆ ที่มีการให้การศึกษาแบบเข้มข้น ให้คำแนะนำปรึกษา และให้บริการรักษาการติดยาเสพติดฟรี ความวิตกกังวลนั้นก็คือการศึกษาค้นคว้าในโครงการ ‘อไลฟ์’ คงจะช่วยตอบคำถามหนึ่งได้ คำถามนั้นก็คือในขณะที่อัตราการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ในหมู่เกย์ลดลง และลดลงเกือบเป็นศูนย์ในหมู่คนที่ต้องถ่ายเลือดและคนที่เปื้อนโรคโลหิตไม่แข็งตัวในอเมริกา แต่อัตราการติดเชื้อรายใหม่ของผู้ติดยาเสพติดในเมืองชั้นในอย่างเช่นบัลติมอร์กลับเพิ่มมากขึ้นอย่างสม่ำเสมอ มีคนกลุ่มหนึ่งในหมู่ประชากรในสหรัฐอเมริกาที่สามารถมีเข็มสะอาดใช้คือคนใช้เบ้าหวานที่ต้องฉีดอินซูลิน เนื่องจากต้องฉีดทุกวันจึงได้รับเข็มฉีดยาสสะอาดพร้อมยา เคนจึงมีความคิดที่จะเปรียบเทียบการติดเชื้อเอชไอวีของผู้เสพยาเฮโรอินที่เป็นเบ้าหวานกับกลุ่มที่ไม่เป็นเบ้าหวาน ผลคือผู้เสพยาที่เป็นเบ้าหวานมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีน้อยมาก เนื่องจากพวกเขาได้รับเข็มที่สะอาดและทราบวิธีใช้เข็มที่ถูกต้อง ผลการศึกษานี้ตีพิมพ์ในวารสารสมาคมแพทย์อเมริกัน (Journal of the

American Medical Association) เดือนตุลาคมปีค.ศ.1991 ความง่ายของการศึกษากับการค้นพบที่ดีเลิศนี้สนับสนุนบทสรุปที่เป็นเหตุเป็นผลแม้จะดูรุนแรงในบรรยากาศการเมืองของอเมริกา บทสรุปนี้คือถ้าผู้ติดยาเสพติดสามารถมีเข็มสะอาดใช้ อัตราการติดเชื้อเอชไอวีจะลดลง

กลุ่มช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดนิรนาม (Narcotics Anonymous-NA) ซึ่งเป็นกลุ่มระดับชาติที่ให้ความช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดเช่นเดียวกับกลุ่มช่วยเหลือผู้ติดสุรานิรนาม (Alcoholic Anonymous) ให้คำจำกัดความการเสพติดว่าเป็นความเจ็บป่วยอย่างหนึ่ง ถือว่าผู้เสพเป็นคนไข้ไม่ใช่อาชญากร ถ้าเช่นนั้นคนเหล่านี้ควรมีโอกาสได้รับเข็มฉีดยาที่สะอาดตามใบสั่งของแพทย์เช่นเดียวกับคนไข้ที่เป็นเบาหวานหรือไม่ ข้อเสนอขึ้นอยู่กับกฎของการลดอันตราย การเลิกสารเสพติดเป็นจุดมุ่งหมายระยะยาวแต่การลดอันตรายเป็นมาตรการที่ช่วยลดความซับซ้อนของการใช้ยาเสพติดซึ่งมีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวี การช่วยผู้เสพยาให้ลดการใช้เข็มร่วมกันเป็นการลดอันตราย เช่นเดียวกับโครงการแลกเปลี่ยนเข็มสะอาดกับเข็มใช้แล้ว ซึ่งเป็นแนวทางง่ายๆ ในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้เสพยาเสพติด วิธีนี้ช่วยกำจัดเข็มสกปรกออกจากวงจรยาเสพติด ผู้เสพยาไม่จำเป็นต้องใช้เข็มร่วมกันเนื่องจากการแลกเปลี่ยนเข็มแก้ปัญหาคาราคาเข่งได้ด้วย วิธีนี้ทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ แต่กลายเป็นเรื่องที่น่าไปปฏิบัติไม่ได้ในสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาในยุคปฏิเสธยาเสพติด (Just Say No เป็นยุคที่มีการรณรงค์ปฏิเสธยาเสพติดโดยติดป้าย “Just Say No” ตามที่ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับคำตอบของคนที่ถูกชวนให้เสพยาเสพติด – ผู้แปล) มาตรการลดอันตรายกลายเป็นปัญหาทางการเมือง ข้อโต้แย้งของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการแลกเปลี่ยนเข็มสะอาดให้ผู้ติดยาเสพติด เป็นเหตุผลที่ไม่มีข้อมูลสนับสนุน แต่เป็นสิ่งที่คนพร้อมจะเชื่อ เช่น การจัดเข็มสะอาดให้คือการยอมให้เสพยาเสพติด ทำให้มีผู้ติดยาเสพติดมากขึ้น ส่งเสริมผู้เสพยาให้เสพยาต่อไปเนื่องจากมีความปลอดภัยมากขึ้น ข้อสรุปเหล่านี้ไม่มีหลักฐานพิสูจน์แต่มีการโต้เถียงกันในหมู่ชาวอเมริกันอย่างเข้าถึงอารมณ์และเผ็ดร้อนมาก มีหลักฐานชี้ให้เห็นว่าผู้เสพยาที่ร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเข็มมีแนวโน้มจะเข้ารับการบำบัดรักษา เนื่องจากโครงการเปิดโอกาสให้มีการพบปะกันระหว่างผู้เสพยา (ผู้ซึ่งปกติจะแยกอยู่อย่างโดดเดี่ยว) กับบุคลากรที่ให้บริการทางด้านสาธารณสุข โครงการแลกเปลี่ยนเข็มสามารถก่อให้เกิดความเชื่อถือ ทำให้มีช่องทางที่จะสื่อสารติดต่อตลอดจนช่วยเชื่อมโยงชุมชนที่มีปัญหากับหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ โครงการนี้ช่วยดึงผู้ติดยาให้เข้าสู่แผนการรักษา อย่างไรก็ตามโครงการแลกเปลี่ยนเข็มนี้ ก็เหมือนกับโครงการเพศศึกษาในโรงเรียน และโครงการให้บริการคุมกำเนิดแก่วัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์บ่อยครั้ง กล่าวคือโครงการแลกเปลี่ยนเข็มซึ่งจะช่วยลดอันตรายของการติดเชื้อมักถูกมองว่าเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านศีลธรรม แทนที่จะถูกมองว่าเป็นโครงการที่มีความจำเป็นในแง่ของการป้องกันสุขภาพ ต้องใช้เวลาถึง 5 ปีภายหลังการตีพิมพ์ผลงานของเคน บัลติมอร์จึงเริ่มจัดทำโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาขึ้น และช่วงเวลา 5 ปีดังกล่าวนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนนับจำนวนหลายพันคนต้องติดเชื้อเอชไอวีทั้งๆที่ไม่ควรจะต้องติด

เป็นหน้าที่ของนักเคลื่อนไหวเพื่อสังคมในสหรัฐอเมริกาที่จะผลักดันโครงการแลกเปลี่ยนเพิ่มไปสู่ชุมชนส่วนใหญ่ ทั้งๆที่รัฐบาลและหน่วยงานด้านสาธารณสุขไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ ในรัฐส่วนใหญ่โครงการเหล่านี้ผิดกฎหมาย เป็นงานใต้ดินและไม่ค่อยมีทุนสนับสนุน มีสถานการณ์เดียวกันในบางประเทศซึ่งปฏิบัติทางศาสนาและศีลธรรมต่อเชื้อเอชไอวี ทำให้การลดความเป็นอันตรายกลายเป็นข้อโต้แย้งทางการเมือง เช่น ในประเทศมาเลเซียการแลกเปลี่ยนเพิ่มเป็นโครงการใต้ดินในมาเลเซียเป็นช่วงๆอยู่หลายปี รัฐบาลเกล้งทำไม่รู้ไม่เห็นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเพิ่มนี้ ทั้งๆที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แต่ไม่สามารถสนับสนุนได้เพราะสภาพทางการเมือง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอเมริกันทุกคนรู้ว่าการแลกเปลี่ยนเพิ่มสะอาดเป็นสิ่งที่ดีต้อง เป็นสิ่งที่ควรกระทำ และมีหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่สามารถทำได้เพราะขัดแย้งกับนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลซึ่งต้องการจัดการเสพยาเสพติด

พรรคชาตินิยมอิสลาม พรรคคริสตจักรและพรรคเดโมแครตของอเมริกามีอะไรเหมือนกันหรือพรรคเหล่านี้มีจุดยืนด้านศีลธรรมและศาสนาเหมือนกันกล่าวคือต้องปกป้องศีลธรรมจรรยา นอกจากนี้ยังมีพวกกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่มีอำนาจอิทธิพลและกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้มักจะประสบความสำเร็จในการบีบบังคับให้รัฐบาลออกกฎหมายและนโยบายที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาและศีลธรรมจรรยาของพวกเขา และจุดยืนดังกล่าวทำให้ไม่สามารถสร้างนโยบายทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้ ในการตอบโต้กับกลุ่มต่างๆดังกล่าวนี้ หน่วยงานและบุคลากรทางด้านสาธารณสุขประสบผลสำเร็จต่างๆกันออกไป อย่างดีที่สุดก็ต้องกล่าวว่าการบุคลากรทางฝ่ายสาธารณสุขนั้นไร้เดียงสาเกินไปที่เชื่อว่าเมื่อเราทำงานในส่วนของเราให้ดีแล้ว (ที่ว่าทำให้ดีก็คือทำงานวิจัย ตีพิมพ์เป็นผลงานวิจัย และเสนอผลงานวิจัยให้ผู้มีอำนาจปกครองประเทศได้รับทราบ) สิ่งที่จะเป็นผลตามมาก็คือนโยบายสาธารณะที่มีเหตุผล ทว่าในความเป็นจริงก็คือครั้งแล้วครั้งเล่าไม่ว่าจะเป็นในมาเลเซียหรือในสหรัฐอเมริกาก็ตามที นโยบายที่รัฐบาลนำออกมาปฏิบัติคือนโยบายที่ไร้เหตุผลและข้อมูลสนับสนุน ในขณะที่นโยบายที่มีหลักฐานและข้อมูลสนับสนุนกลับไม่ได้รับความสนใจ พวกเราทำงานเชิงรุกน้อยกว่าพวกอนุรักษ์นิยมที่ไม่ฟังเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และคนกลุ่มนี้ต่างหากที่ประสบผลสำเร็จในการวางนโยบาย

ยังมีตัวอย่างอื่นๆที่เป็นแบบเดียวกันนี้อีกบ้างหรือไม่ ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งก็คือกฎหมายที่ห้ามคนติดเชื้อเอชไอวีเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกา กฎหมายนี้ออกมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อปกป้องคนอเมริกันจากเชื้อเอชไอวี ตอนกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ประเทศอเมริกามีคนติดเชื้อเอชไอวีแล้วมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งจำนวนนี้มากกว่าคนติดเชื้อในทวีปยุโรปทั้งหมดรวมกัน กฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีผลบังคับใช้กับผู้อพยพเท่านั้น ซึ่งการบังคับใช้กับผู้อพยพนี้อาจเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนแต่ก็เป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติได้ (ทั้งนี้เพราะผู้ที่ต้องการอพยพเข้าสหรัฐอเมริกาก็จำเป็นต้องตรวจร่างกายและตรวจเลือด) แต่ยังมีผลทำให้ใครก็ตามที่ติดเชื้อเอชไอวีไม่สามารถเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาได้เนื่องจากเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ข้อห้ามทางกฎหมายดังกล่าวนี้เองทำให้มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดสัมมนาระดับนานาชาติเรื่องโรคเอดส์ในปีค.ศ.1991 ต้องเปลี่ยนสถานที่จัดจากบอสตันไปเป็นอัมสเตอร์ดัม

และเรื่องนี้คือความอับอายในระดับชาติสำหรับรัฐบาลของประธานาธิบดีบุช กฎหมายนี้ปัจจุบันยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ อย่างไรก็ตามมันไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์เกี่ยวกับการระบาดของเอชไอวีในอเมริกาดีขึ้นเลย ซึ่งเรื่องนี้ใครก็ตามที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการระบาดของโรคก็สามารถบอกได้ แต่มันกลับไปช่วยสนับสนุนรัฐบาลต่างชาติที่ต้องการจำกัดเสรีภาพของประชาชนที่เป็นเอดส์

เมื่อมองภาพรวมของการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะพบว่ากลุ่มแรกที่แพร่กระจายเชื้อในประเทศไทย พม่า มณฑลยูนนาน และประเทศมาเลเซียคือกลุ่มผู้ใช้เข็ม ในทั้ง 4 ประเทศการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันเป็นพฤติกรรมสำคัญของการแพร่กระจายโรค ถ้ามีผู้เสพยาเสพติดที่ติดเชื้อเอชไอวีหลายพันคน การแพร่กระจายของโรคไปสู่ผู้ที่ไม่เสพยาในประเทศไทยและพม่าจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและถ้วนทั่ว ภาพรวมนี้แสดงให้เห็นว่าการป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีในหมู่ผู้เสพยาเสพติดจะเป็นการป้องกันที่สำคัญของการแพร่ระบาดในประเทศซึ่งมีจำนวนผู้ใช้เข็มในการเสพยาสูงมาก ความเป็นไปได้นี้ทำให้การลดอัตราเสี่ยงต่ออันตรายเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอันดับแรก เป็นเรื่องน่าเศร้าที่สถานการณ์ด้านการเมืองในเอเชียก็ไม่เอื้ออำนวยเช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกา แม้แต่ในประเทศไทยซึ่งเป็นผู้นำด้านการป้องกันในภูมิภาคนี้ โครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยายังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น (สมัชชาสุขภาพพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)

ศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติดภาคเหนือ เป็นหน่วยงานรัฐบาลไทยเพื่อรักษาการติดยาเสพติดอยู่ที่อำเภอแม่ริม ซึ่งเป็นอำเภอกิ่งขานเมืองกิ่งชนบททางเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ใกล้กับอำเภอสันทราย และอำเภอดอยสะเก็ด ซึ่งที่นี่กลุ่มแม่หม้ายมีกิจกรรมที่แสดงถึงความกระตือรือร้นของพวกเธอ ลงไปตามระยะทางหลายกิโลเมตรตามถนนชนบทซึ่งอยู่ใกล้วัดทางพุทธศาสนาและสาขาของแม่น้ำปิงคือที่ตั้งที่สวยงามของศูนย์แห่งนี้ นพ. จรูญ จิตวิศิการ ผู้อำนวยการศูนย์เป็นจิตแพทย์และผู้เชี่ยวชาญในการบำบัดสารเสพติด โครงการของศูนย์บำบัดนี้แสดงถึงมนุษยธรรมของนพ.จรูญ แนวทางบำบัดรักษาที่เป็นไปได้ และนอกจากนี้ยังแสดงพันธะของรัฐบาลไทยที่ให้เงินสนับสนุนโครงการบำบัดนี้อย่างเพียงพอ หลักการพื้นฐานคือผู้ติดยาเสพติดเป็นเสมือนคนไข้ที่ต้องการการบำบัดรักษาไม่ใช่อาชญากรที่ควรได้รับโทษ เป็นความสนใจที่จะเข้ารับการรักษาและสามารถหยุดการรักษาได้เมื่อต้องการ คนติดเฮโรอีนจะได้รับการรักษาด้วยการปรับปริมาณของยามาธาโดนไปเรื่อยๆ คนติดฝิ่นรักษาด้วยฝิ่นเจือจางเพื่อลดอาการทางกายขณะลดการเสพยาซึ่งเป็นอาการที่ทุกข์ทรมานมาก [การถอนพิษโดยไม่ทำแบบค่อยเป็นค่อยไปเรียกว่าหักดิบ (หรือโง่งว้างเย็น – cold turkey) ซึ่งเป็นสำนวนที่อธิบายอาการหนาวสั่นจนขนลุกขณะอยากยา กล่าวคือทำให้แขนขาของผู้ติดยาเสพติดมีลักษณะคล้ายผิวโง่งว้าง] ต้องใช้เวลาประมาณ 3 อาทิตย์ในการบำบัด แต่ผู้เสพยาจะอยู่ต่อไปได้ (ถึง 1 ปี) ถ้าต้องการนอกจากการถอนพิษแล้วผู้เสพยาจะได้รับคำแนะนำพร้อมการตรวจสุขภาพ ศูนย์บำบัดนี้มีสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม มีการสนับสนุนให้ออกจากวังวนของการเสพติดโดยการนิมนต์พระมาสอนนั่งสมาธิ และมีการบำบัดแบบไทยโบราณด้วยการอบสมุนไพรซึ่งปลูกไว้ในสวนของศูนย์บำบัด หลังจากการถอนพิษในหน่วยพยาบาลได้ 1 อาทิตย์ ผู้ติดยาจะได้รับการบำบัดด้วยการอบสมุนไพรและนวด ซึ่งช่วยลด

อาการเจ็บปวดจากการถอนพิษ และบำรุงร่างกายให้ผู้เสฟที่ไม่ได้ใส่ใจดูแลร่างกายตนเองมาเป็นระยะเวลาหลายปี

ศูนย์บำบัดเป็นสถานที่สวยงามและเต็มไปด้วยความหวังแม้จะมีผู้เสฟที่เลิกไม่ได้ (ผู้เสฟ 15% เท่านั้นที่เลิกได้เด็ดขาดหลังการบำบัดครั้งแรก) และหลายคนพยายามบำบัดหลายครั้งกว่าจะเลิกได้ ทุกคนทั้งชายหญิง (และเด็ก) ที่มายังศูนย์บำบัดนี้ได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรี ได้รับการรักและความห่วงใย การเลิกสารเสพติดในประเทศลาว พม่า และมาเลเซียเป็นการเลิกทันทีซึ่งทรมานมาก ในประเทศเหล่านี้ผู้เสฟติดเป็นอาชญากรไม่ใช่คนไข้ ดังนั้นคนเหล่านี้จึงเสี่ยงชีวิตข้ามชายแดนเพื่อเข้ามารับการบำบัดที่ศูนย์ในประเทศไทย รัฐบาลไทยต้อนรับทุกคนที่ต้องการเลิกสารเสพติดที่ศูนย์นี้ ครั้งแรกที่ผู้เขียนไปที่ศูนย์ได้พบเด็กสาวชาวเคนาดาเพิ่งบำบัดไปได้ครึ่งทาง กำลังกลับมาใช้ชีวิตอีกครั้งหนึ่งอย่างช้าๆและสั่นคลอน

แม้ว่าคนไข้ส่วนมากที่ศูนย์บำบัดนี้จะคนไทย แต่มีเพียงครั้งหนึ่งที่มีเชื้อชาติไทย อีกครั้งหนึ่งเป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ม้ง อาข่า ลีซอ ลาหู่(หรือมูเซอ) กะเหรี่ยง และเย้า ทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความแตกต่างกันมาก พวกที่มีเชื้อชาติไทยเกือบทั้งหมดเป็นผู้ชาย ยังหนุ่มเป็นส่วนมาก และเกือบทั้งหมดเป็นผู้เสฟติดเฮโรอีน ผู้ใช้เข็มฉีดยา หรือผู้ชายที่ “ไล่ล่ามังกร” คือผู้สูบเฮโรอีน ส่วนกลุ่มชาวเขาจะมีปนกันทั้งหญิงชาย เด็ก ผู้ใหญ่ มาบำบัดกันทั้งครอบครัว ส่วนใหญ่ติดฝิ่น แม้บางกลุ่มจะเริ่มติดเฮโรอีนมากขึ้น เนื่องจากฝิ่นส่งผ่านน้ำนมแม่ได้จึงมีเด็กทารกเข้ามารับการบำบัดในกลุ่มชาวเขานี้ด้วย เมื่อแม่เลิกใช้ยา ลูกก็ถอนยาด้วย ที่ศูนย์บำบัดนี้ใช้ฝิ่นเจือจางให้ทารกทางปากเพื่อลดอาการทรมานทรมาน เป็นภาพที่ติดตา เมื่อเห็นหญิงชาวเขาแบกลูกบนหลังเดินเป็นกลุ่มตามสนาม ภาพหญิงชาวบ้านที่เคยพบปะกันรอบๆ บ่อน้ำมายืนเข้าแถว รอยาถอนพิษประจำวัน

คนไทยและชาวเขาที่ศูนย์บำบัดมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีที่ต่างกัน ครั้งหนึ่งของกลุ่มคนไทยติดเชื้อเอชไอวี ในขณะที่กลุ่มชาวเขาติดเชื้อเพียง 8% เนื่องจากคนไทยใช้เข็มฉีดยามาก แต่ชาวเขาใช้วิธีสูบยา นอกจากการใช้เข็มฉีดยาแล้วอาจมีความเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์อีกด้วย ทั้งนี้เพราะผู้ติดยาไทยจำนวนหนึ่งซึ่งไม่ทราบว่ามีจำนวนเท่าใดขายบริการทางเพศเพื่อหาเงินซื้อสารเสพติด อัตราเสี่ยงทั้งสองนี้เป็นการกระทำที่แพร่หลายในโลกตะวันตกด้วยเช่นกัน

เพื่อนบ้านของประเทศไทย จะดำเนินตามรอยประเทศไทยด้วยการมีมนุษยธรรมในการบำบัดผู้ติดยาหรือไม่ พม่าและลาวอาจแย้งได้ว่าไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะตั้งศูนย์บำบัดได้แบบประเทศไทย โครงการของประเทศมาเลเซียซึ่งมีการลงโทษโดยจำคุกเป็นเวลา 2 ปีเป็นการลงโทษที่แพงมากกว่าหลายเท่าและอัตราประสบความสำเร็จก็ไม่ได้ดีกว่าของประเทศไทยหรืออาจจะแย่กว่าด้วย ประเทศจีนมีการบังคับให้เลิกยาและเป็นการเลิกแบบหักดิบ ซึ่งไม่ค่อยได้ผล ข้อจำกัดที่ทำให้ประเทศเหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จคือข้อจำกัดในแง่แนวคิดมากกว่าวิทยาศาสตร์และงบประมาณ นพ.จรรยูทราบดีว่ามีโครงการที่ประเทศไทยควรปฏิบัติคือการแลกเปลี่ยนเข็มซึ่งเพิ่งเริ่มที่จังหวัดเชียงใหม่ในปีค.ศ. 1996 และอีกโครงการหนึ่งซึ่งยังเป็นที่ถกเถียงกันคือโครงการใช้ยาเมทาโดนอย่างต่อเนื่อง

เมทาโดนคือสารที่เกิดจากการสังเคราะห์ห่มอร์ฟิน และมอร์ฟินนี้สกัดจากฝิ่นเหมือนกับเฮโรอิน ทำให้ติดหลังเสพเท่าๆ กับฝิ่น เฮโรอิน และมอร์ฟิน แต่มีลักษณะหลายอย่างที่เหมาะสำหรับใช้ถอนพิษ ทั้งนี้เพราะใช้ทางปากได้จึงไม่ต้องใช้เข็ม และสามารถบรรเทาอาการเสียนยาของผู้เสพและทำให้ไม่กลับไปเสพเฮโรอินหรือฝิ่น (หลักฐานทางวิทยาศาสตร์แสดงว่าเมทาโดน ทำให้ผู้เสพรู้สึกพอใจ เหมือนกับได้เสพสารที่ทำจากฝิ่น ฉะนั้นจึงช่วยลดอาการเสียนยา) เป็นวิธีที่ถูกกฎหมาย เป็นยาที่แพทย์สั่งให้คนใช้ได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่พบโดยบังเอิญ อาจจะมียาถอนพิษที่ดีกว่าและไม่ติดง่ายอย่างเมทาโดน แต่เมื่อเป็นยาที่ถูกกฎหมายจึงใช้กันต่อมา การบำบัดมาตรฐานในประเทศไทยคือการใช้เมทาโดนเจือจางเป็นเวลาหลายเดือนจนคนไข้หาย ทว่าปัญหาคือความอยากยา ผู้เสพแต่ละรายต้องการเมทาโดนในระดับต่างกันในการหยุดความอยากยา ถ้าได้เมทาโดนระดับต่ำกว่านั้นจะเกิดความอยาก ถดถอยและทรมานทรมาย บางรายเมื่อบำบัดแล้วสามารถเลิกยาได้ หลายรายหวนกลับไปใช้เฮโรอินอีก ซึ่งปกติมักใช้ร่วมไปกับเมทาโดนในระดับที่ไม่พอเพียงเพื่อจัดการกับความอยาก เมื่อผู้เสพงดเมทาโดน มักจะกลับไปใช้เฮโรอินในปริมาณเดิม ขบวนการถอนพิษต้องเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง การใช้เมทาโดนหมายถึงผู้เสพยังคงมีความต้องการเสพแม้ในช่วงสั้นก็ตาม การกลับไปเสพเฮโรอินหมายถึงการใช้เข็ม การใช้เข็มร่วมกันหมายถึงการเสี่ยงต่อการติดโรค การใช้เมทาโดนเป็นอีกรูปแบบของการลดอันตราย ควรให้ผู้เสพวัดระดับการใช้เมทาโดนด้วยตนเอง ควรเป็นระดับที่ทำให้ผู้เสพไม่รู้สึกต้องการเฮโรอิน และปล่อยให้ใช้เมทาโดนไปจนผู้เสพต้องการหยุดเอง เพื่อป้องกันการกลับไปใช้เข็ม (โปรดจำว่าครั้งหนึ่งของผู้เสพติดเฮโรอินในภาคเหนือติดเชื้อเอชไอวีแล้ว การช่วยให้คนกลุ่มนี้เลิกเฮโรอินได้หมายถึงการช่วยป้องกันผู้เสพอื่นๆ จากการติดเชื้อเอชไอวีเช่นกัน แม้จะสายเกินไปสำหรับผู้เสพมานานแล้วจำนวนมาก)

ในปีค.ศ.1991 กรุงเทพฯทดลองใช้ยาเมทาโดนกับผู้ติดยาเสพติด ไม่มีการพิจารณาผลสำเร็จด้านการติดเชื้อเอชไอวี แต่พิจารณาเรื่องการเลิกเฮโรอิน ซึ่งถือว่าประสบผลสำเร็จน้อย เพราะผู้เสพที่เลิกใช้เมทาโดนโดยสิ้นเชิงจะมีแนวโน้มที่จะกลับไปเสพเฮโรอินอีกเหมือนเดิม เช่นเดียวกับกรณีของโรคเอดส์ ปัจจัยด้านการเมืองทำให้น้าผลการวิจัยไปแปลเป็นนโยบายเพื่อการปฏิบัติด้านสาธารณสุขล่าช้า ในกรณีนี้เข้าไปประมาณ 5 ปี สาเหตุคือรัฐมนตรีฝ่ายสวัสดิการสังคมซึ่งควบคุมโครงการบำบัดผู้เสพยาเสพติดไม่ยอมเปลี่ยนนโยบายจากเลิกไปเลยมาเป็นยอมให้ผู้ติดยาใช้สารเมทาโดนต่อไปเรื่อยๆ การให้ผู้เสพเลิกใช้เมทาโดนเป็นภาพพจน์ที่ดีทางการเมืองแม้จะนำไปสู่ความล้มเหลวก็ตาม ส่วนการยอมให้ผู้เสพใช้เมทาโดนต่อไปอย่างต่อเนื่องหมายถึงการยอมรับว่าผู้เสพยังไม่ปลอดจากการติดยาเสพติด แต่อย่างน้อยก็ป้องกันการกลับไปใช้เข็มฉีดยาอีก เป็นความสำเร็จซึ่งค่อนข้างประหลาดด้านการเมือง ดังที่นพ.เจริญ จตุวฒนาการอธิบายแก่ผู้เขียนว่า เพราะบางมากเกินกว่าจะนำมาใช้ แม้ในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีจากการใช้เข็มร่วมกัน

ทำไมจึงยากนักที่องค์กรการเมืองจะยอมรับความประหลาดด้านศีลธรรมของมนุษย์ ทำไมเราจึงต้องถูกขั้ววนโดยพวกเผด็จการและรูปแบบที่ทำให้ง่ายเข้าของพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งประสบความสำเร็จ

ล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่าในการไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ ที่จริงแล้วถ้าหากเราพิจารณาประวัติหรือพฤติกรรมของนักการเมือง ซึ่งแสดงถึงจุดอ่อนของมนุษย์เช่นกัน จะเห็นว่านักการเมืองน่าจะเป็นกลุ่มที่พร้อมที่สุดที่ควรจะให้โอกาสต่อความเปราะบางของมนุษย์ เราพยายามมากที่จะหา ‘วิธีเยียวยาที่ได้ผล’ เพื่อแก้ไขปัญหาคับข้องทางสังคมและการแพทย์ ซึ่งหมายถึงวัคซีนป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี การบำบัดแบบใหม่สำหรับโรคเอดส์ แต่ขั้นตอนง่ายๆ เช่นการให้เข็มสะอาดกับผู้เสพ โครงการแลกเปลี่ยนเข็ม โครงการใช้เมทาโดนต่อเนื่อง กลับเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ ทั้งๆที่เป็นวิธีที่ง่ายและถูกมากเมื่อเทียบกับราคาและความยากลำบากในการบำบัดโรคเอดส์ การป้องกันการแพร่ระบาดของเอชไอวีในกลุ่มผู้ติดยาอาจหมายถึงการป้องกันการแพร่ระบาดของเอชไอวีในระดับชาติด้วยสำหรับบางประเทศ แต่การสนับสนุนโครงการในกลุ่มผู้ติดยานี้นักการเมืองอาจโดนกล่าวหาว่า ‘อ่อนข้อ’ ให้กับยาเสพติด และสำหรับนักการเมืองการโดนกล่าวหาว่าอ่อนข้อให้กับอะไรก็ตามจะดีกว่าโดนกล่าวหาว่าอ่อนข้อให้กับยาเสพติดทั้งนั้น แม้จะเป็นการโดนกล่าวหาว่าอ่อนข้อให้กับโรคเอดส์ก็ตาม

13 ชาวเขาเผ่าต่างๆ

เชื้อไวรัสซึ่งฆ่าแม่กระทั่งทวดา

การเข้าใจความอ่อนแอต่อโรคเอดส์ในหมู่ชาวเขาต้องมองในภาพกว้าง คือ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก มองเส้นทางการค้าที่เปลี่ยนไป การเข้ามาของรัฐบาลที่มีถิ่นฐานอยู่ในเมือง การลงทุนของนักธุรกิจแถบเขา การอพยพของชาวเขาสู่เมือง รวมทั้งความวุ่นวายทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ประเทศพม่าซึ่งช่วยหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจผิดกฎหมาย

(“Vulnerability to HIV Infection Among Three Hill Tribes in Northern Thailand”
คัมเมอเรอร์และคณะ, 1995)

ประชากรหลักของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักเป็นคนพื้นราบที่อาศัยอยู่ตามแนวพื้นที่ลุ่มที่มีการชลประทานและริมฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ชาวไทย พม่า เขมร และเวียดนาม ส่วนที่สูงและภูเขาในภูมิภาคนี้ซึ่งเป็นส่วนปลายของเทือกเขาหิมาลัย เป็นที่อยู่ของกลุ่มชนที่ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในเขตเทือกเขาของอินโดจีนมีผู้นับร้อย และกระจายไปอยู่ในทุกประเทศของภูมิภาค ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีความหลากหลายทั้งในเผ่าพันธุ์ ภาษา และความเชื่อ ชนต่างๆ เหล่านี้รวมถึงชนเผ่าว่าซึ่งมีอาชีพล่าสัตว์คน คนยุคหินเผ่าผิวดองเหลือง และพวกเข้าซึ่งนับถือลัทธิเต๋าอันเร้นลับ รวมทั้งกวีและปราชญ์ชาวจีนเชื้อเผ่าจื้อ ชนบางเผ่าเช่นพวกเร่ร่อนอาข่าในยูนนาน พม่า และทางตอนเหนือของประเทศไทย เป็นพวกไม่มีศาสนาแม้จะใช้ภาษาธิเบตก็ตาม พวกอื่นเช่นม้งในประเทศลาว จีน และเวียดนาม เคยมีอาณาจักรของตนเอง แต่เสียดินแดนให้กับพวกจีนฮั่น จากนั้นจึงเร่ร่อนคล้ายพวกฮิบรู มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพวกที่อยู่ในที่ราบและที่สูง เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่น และผลประโยชน์มักไม่ค่อยตกกับชาวเขาเหล่านี้

ชุมชนภูเขาส่วนมากมีชีวิตอยู่ด้วยการเกษตร ทำไร่เลื่อนลอยกันแพร่หลาย ไม่มีความรุ่งเรืองล้ำหลังด้านการศึกษาและมาตรฐานด้านสาธารณสุข มีปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการตายของทารก ช่วงอายุสั้น การรู้หนังสือ และปัญหาด้านการเมือง เป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายอย่างยิ่งในเรื่องความเสี่ยงและอัตราการติดเชื้อเอชไอวีหรือเอดส์ ชาวเขาบางกลุ่มเช่นกะเหรี่ยงในประเทศไทยยังปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี บางกลุ่มเช่นว่า ลาหู่ และกะฉิ่นในพม่าและประเทศจีน รวมทั้งอาข่าในภาคเหนือของประเทศไทยมีการติดเชื้ออย่างรุนแรง ทุกรัฐบาลในภูมิภาคนี้ไม่มีนโยบายเข้าถึงคนกลุ่มนี้ รัฐบาลยังคงสู้รบกับพวกพม่า พวกม้งและเข้าในประเทศลาวสู้กับลาวบนพื้นราบ พวกมิซอ มณีปุระ นาคา และอัสสัม ยังคงสู้รบกับอินเดีย และบ่อยครั้งยังสู้รบกันเอง แม้ในช่วงสงบศึกก็มีความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลา ไม่เพียงแต่ภาษาถิ่นที่แยกพวกเขาออกจากคนพื้นราบซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ แต่เป็นเพราะ

ความเข้าใจในเรื่องโรคและสุขภาพของเขายู่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เชื่อในเวทมนตร์ และเชื่อเรื่องที่ไม่มีการศึกษาค้นคว้า

พวกลาหู่ในพม่าเป็นหนึ่งในกลุ่มนี้ เป็นพวกอ่อนร่จากที่ราบสูงธิเบตที่ย้ายไปสู่ประเทศต่างๆ ทางใต้ในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา หมู่บ้านลาหู่แห่งแรกในประเทศไทยก่อตั้งในช่วงทศวรรษ 1940 แต่พวกนี้อยู่ในพม่านานกว่านั้นมาก ภาษาพม่าอยู่ในตระกูลภาษาธิเบตพม่า ซึ่งพวกลาหู่ไม่เข้าใจ ในพม่าพวกลาหู่โซคร้ายที่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ไปอยู่ระหว่างการสู้รบกันของพวกรัฐฉาน ว้าและสตอร์ก จนกลุ่มลาหู่ก็ยังแบ่งออกเป็นหลายกลุ่มย่อย รวมทั้งเผ่าลาหู่ดำและลาหู่แดง (สองกลุ่มนี้รวมตัวกันทางการเมืองเป็นกลุ่มแนวหน้าประชาธิปไตยลาหู่ – The Lahu Democratic Front) เมื่อเอกสารในรูปแบบพับและโปสเตอร์ที่ให้ความรู้เรื่องเอดส์เข้ามาเผ่าลาหู่เป็นครั้งแรกนั้นเขียนเป็นภาษาพม่า แผ่นพับเตือนให้ทราบว่ารโรคเอดส์เป็น “นัท ติ” หมายความว่ารักษาไม่หาย “นัท” คือเทวดาประจำท้องถิ่นของพม่า การตีความของลาหู่คือเอดส์สามารถฆ่า “นัท” ได้ โรคที่ชาวพม่ากลัวมากนี้สามารถฆ่าทั้งคนและเทวดา นี่คือนี่สิ่งแรกที่พวกเขาทราบเกี่ยวกับโรคเอดส์ จะเกิดอะไรขึ้นกับผู้หญิงชาวลาหู่ซึ่งกลับจากการไปขายบริการทางเพศที่ประเทศไทย แล้วนำเชื้อไวรัสซึ่งฆ่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นกลับมาด้วย

เนื่องจากชาวลาหู่อ่านหนังสือไม่ออก การประชาสัมพันธ์เรื่องเอดส์จึงต้องใช้สื่อวิทยุ วิดีทัศน์ เทปและการพูดคุยกัน พวกสตอร์กเพิ่งส่งสัญญาณเข้าไปรบกวนการกระจายเสียงทางวิทยุในแถบเทือกเขาลาหู่ที่ไม่เคยถูกเซ็นเซอร์มาก่อน จึงจำกัดประสิทธิภาพการกระจายเสียงที่ทำให้การศึกษาแก่มวลชนกลุ่มใหญ่ ได้มีการแก้ปัญหาโดยกลุ่มที่ไม่คาดคิดคือหญิงขายบริการทางเพศชาวลาหู่ในเชียงใหม่ ด้วยความช่วยเหลือของหน่วยเอ็นจีโอหญิงเหล่านี้ทำเทปบันทึกเสียงเกี่ยวกับเอดส์ชุดหนึ่งเพื่อแจกจ่ายในหมู่ชาวลาหู่ที่อยู่ห่างไกล มีข้อมูลซึ่งอธิบายว่าเอชไอวีคืออะไร จะป้องกันได้อย่างไร นอกจากนี้ยังอธิบายว่าการลักลอบนำเข้าผู้หญิงอย่างไร ถ้ามาถึงประเทศไทยด้วยวิธีนี้จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง จะใช้โทรศัพท์อย่างไร และควรโทรไปที่เบอร์ไหนถ้ามาถึงประเทศไทยแล้วต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากกลุ่มชาวเขาหลายกลุ่มมีผู้หญิงถูกลักลอบพาตัวเข้ามาในประเทศไทย ถ้ากลุ่มเหล่านี้ยอมรับความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้หญิงที่ไปขายบริการทางเพศอยู่ก่อนแล้ว โครงการแบบนี้จะบังเกิดผลมากมายในพม่า ในปัจจุบันมีโครงการประเภทเดียวกันนี้น้อยมาก

ในเดือนสิงหาคมปี ค.ศ. 1996 ผู้เขียนพบกับผู้นำชาวลาหู่คนหนึ่งและสนทนากันเรื่องสถานการณ์ในพม่า เขามีความหวังในเรื่อง 3 เรื่อง คือ การนิดาของคนที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม (ซึ่งเขาเรียกว่า “หมอเถื่อน”) การใช้เฮโรอีนในหมู่ชายชาวลาหู่ซึ่งเขารู้สึกว่าเพิ่มจำนวนมากขึ้น และการลักลอบซื้อขายผู้หญิงและเด็กสาวชาวลาหู่ เขาคิดว่าชายชาวลาหู่จะยอมใช้ถุงยางหรืออย่างน้อยชายที่มีภรรยาที่เคยเป็นผู้ขายบริการทางเพศก็ควรใช้ แต่ตัวเขาเองยังไม่เคยเห็นถุงยางเลย “มันคืออะไรนะ แล้วคุณพอจะมีให้ดูสักอันหนึ่งไหม?”

เราทราบว่าคนที่ติดเชื้อเอชไอวีในประเทศจีนส่วนใหญ่เป็นชาวเขา ร้อยละหกสิบของผู้ติดเชื้อทั่วประเทศเป็นชาวกะลีน ว้า และไต ในพม่าชาวเขาติดเชื้อเอชไอวีมากพอๆ กับชาวพม่าบนพื้นราบ

ในประเทศไทยมีการสำรวจผู้ติดเชื้อเอชไอวีของชนชาวเขา 9 กลุ่ม โดยสภาการศึกษาไทย และกลุ่มของเรา ในปี ค.ศ. 1994–1995 ผลการสำรวจพบว่าอัตราการติดเชื้อต่างกันมากในแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่ 0% ในหมู่กะเหรี่ยง ถึง 9% ในหมู่ผู้ใหญ่ของรัฐบาล อัตราการติดเชื้อโดยรวมสำหรับผู้ใหญ่อายุ 15–45 คือ 2.1% ซึ่งต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของไทยทางเหนือ แต่สูงกว่าอัตราเฉลี่ยของคนไทยทั้งประเทศ นอกจากนี้จะมีความแตกต่างกันในอัตราการติดเชื้อแล้ว ยังมีความแตกต่างกันในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้คือพฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมทางสังคม และทัศนคติ ซึ่งต่างกันอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ สิ่งเดียวที่เหมือนกันคือความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เป็นความเสี่ยงประการเดียวที่มีผลต่อทุกเชื้อชาติ สำหรับผู้หญิงความเสี่ยงคือการเป็นผู้ขายบริการทางเพศ สำหรับผู้ชายคือการเป็นผู้ใช้บริการ จากการศึกษาของเราพบว่าชาวเขาที่ติดเชื้อเอชไอวีเหล่านี้มีส่วนในการค้าบริการทางเพศบนพื้นราบ มีหญิงติดเชื้อจาก 7 ใน 9 กลุ่มที่ศึกษา มีชายติดเชื้อเพียง 3 ใน 9 กลุ่ม ส่วนอีก 2 กลุ่มไม่มีการติดเชื้อคือกะเหรี่ยงและปาลอง พวกเขาดูแลสุขภาพชนโดยไม่ให้มีการลักลอบค้าผู้หญิง เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าชาวกะเหรี่ยงยังผู้ลักลอบค้าผู้หญิงทันทีที่พบเห็น วิธีนี้ไม่ใช่มาตรการที่ควรใช้กันแพร่หลายออกไป แต่ก็ไม่ใช่มาตรการที่ล้มเหลว

ผู้เขียนและผู้ร่วมงานชาวไทยเสนอผลการศึกษาในประเทศไทยหลายครั้งต่อนักวิชาการ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และต่อรัฐบาล ทุกครั้งมีผู้ฟังประหลาดใจกับผลการศึกษา ปกติคนเข้าใจว่าอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อของชาวเขาสูงกว่าคนไทยทั่วไป เนื่องจากมีเสรีภาพทางเพศ ศีลธรรมหละหลวม สุขอนามัยต่ำ และมีการเสพยาโรอินมาก จึงยากที่คนไทยจะเชื่อว่าความเสี่ยงต่อการติดเชื้อของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการค้าบริการทางเพศของไทย แต่มีหลักฐานยืนยันชัดเจน ถ้าการแพร่กระจายในท้องถิ่นเป็นรากเหง้าของสาเหตุ สิ่งที่เราคาดว่าจะพบกันน่าจะเหมือนกับในชุมชนอื่นๆ ส่วนใหญ่คืออัตราคนติดเชื้อเอชไอวีเพศหญิงและชายมีพอๆ กันหรือชายมีอัตราการติดเชื้อสูงกว่า แต่ใน 4 เผ่าที่ศึกษา ทุกคนที่เอชไอวีเป็นบวกเป็นผู้หญิงไม่ใช่ผู้ชาย ชาวเขาเป็นตัวอย่างที่ดีของ ‘คนอื่น’ ‘คนนอก’ คือพวกพื้นราบส่วนใหญ่ เอชไอวีมาจากคนอื่น ไม่ใช่ตัวเอง

การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในชุมชนเหล่านี้ของประเทศไทยอยู่ที่การป้องกันการลักลอบค้าผู้หญิง ในประเทศจีนอยู่ที่การใช้เฮโรอิน ชนกลุ่มน้อยในพม่าต้องแก้ปัญหาทั้งการลักลอบค้าผู้หญิงและการใช้เฮโรอิน ซึ่งยากที่จะแก้ไขได้ภายใต้การปกครองของกลุ่มสลอร์ค อนาคตของชาวเขาในพม่านั้นมืดมน ส่วนคนที่อาศัยบนที่ราบสูงของเวียดนาม ลาว และกัมพูชา เราไม่ทราบข้อมูลมากนัก มีเพียงกลุ่มม้งของประเทศลาวที่มีประวัติการติดต่อกับโลกภายนอกที่ซับซ้อนและยาวนานกลุ่มเดียวที่มีข้อมูลและเป็นที่ยอมรับกัน แต่ปัจจุบันถูกทอดทิ้งและลี้ภัยไป

การพลัดพรากจากบ้านเกิด ชะตากรรมของชาวม้ง

ทฤษฎีโดมิโนแห่งการขยายอำนาจของคอมมิวนิสต์เป็นความคิดที่ผิด กลายเป็นเรื่องล้าสมัย และผิดเป้าหมาย เช่นเดียวกับบัญชีดำของฮอโลคอสต์หรือพวก ‘แดง’ ในจีนแดงที่กล่าวหาว่าบุคคลนั้น บุคคลนี้เป็นคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนดูเหมือนจะเียงเข้าข้างชาวตะวันตก ต่างกล่าวถึงความ ‘ล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์’ เมื่อ ‘สงครามเย็นสิ้นสุดแล้ว’ (สงครามเย็นเป็นสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร กับรัสเซียและพันธมิตรซึ่งสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ – ผู้แปล) พวกเราก็เรียกยูเครนว่า “ยูเครน” เฉยๆ (ปกติเมื่อกล่าวถึง “The Ukraine” หมายถึงเป็นส่วนหนึ่งของโซเวียตรัสเซีย แต่หลังสงครามเป็น “Ukraine” เฉยๆ หมายถึงประเทศเอกราชประเทศเดียวเท่านั้น – ผู้แปล) พวกเช็ก (Czechs) หันไปหายุโรป และประเทศใหม่ๆ ที่ลงท้ายด้วย ‘สถาน’ หลายประเทศหันไปหาอิสลาม [ได้แก่ประเทศที่ชื่อประเทศลงท้ายด้วย –สถาน (-stan) 4 ประเทศที่แยกตัวเป็นเอกเทศจากสหภาพโซเวียต คือ คาซัคสถาน (Kazakhstan) อุซเบกิสถาน (Uzbekistan) ตาจิกิสถาน (Tajikistan) และ เคอร์กีซสถาน (Kyrgyzstan) – ผู้แปล] แต่ประเทศจีน เวียดนาม และลาวยังคงปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์อยู่ ชาวม้งในประเทศลาวเป็นตัวโดมิโนที่ล้ม ตกเป็นเหยื่อคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุที่ม้งต่อต้านการยึดประเทศลาวของกลุ่มเวียดกง พวกม้งต้องพ่ายแพ้ ประสบความยากจน สูญเสียดินแดน ถูกฆ่า และต้องอพยพจากบ้านเกิดเมืองนอน

ชาวม้งเป็นคนหยิ่งและดื้อรั้น ชาวฝรั่งเศสและอเมริกันซึ่งเคยต่อสู้ร่วมกับชาวม้งนับถือชาวเขา กลุ่มเล็กที่มีความทรหดอดทนนี้มาก ต้องใช้ทหารเวียดนามกว่า 70,000 คน ใช้เวลา 9 ปีเพื่อขับไล่ชาวม้งออกจากเทือกเขาในประเทศลาว ชาวม้งที่มั่งคั่งด้วยวัฒนธรรมอันสูงส่งแต่โบราณจำนวนกว่า 100,000 คนต้องกลายเป็นผู้อพยพในสหรัฐอเมริกา กลุ่มคนที่เคยอยู่ได้ด้วยตัวเอง เคยทำไร่เลื่อนลอย เคยเป็นนายพราน และวางกับดักสัตว์ ต้องมาชีวิตอยู่ตามขานเมืองลอสแอนเจลิส แซนดิเอโก และมินนิอาโพลิส

ไม่มีใครทราบที่ชาวม้งก็พ้นคนถูกฆ่าตายไปในสงครามอันยาวนานที่รบเคียงข้างอเมริกันและฝรั่งเศส (ชาวฝรั่งเศสเรียกม้งว่า “มองตาญเยร์” และใช้เป็นทหารพราน ชาวอเมริกันจ้างม้งเป็นกองทหารด้านเวียดนาม) การสังหารหมู่อย่างจริงจังเกิดขึ้นเมื่อเวียงจันทน์ถูกยึด พวกคอมมิวนิสต์ล้างแค้นด้วยการ “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ครั้งหนึ่งของประชากรม้งอาจตายไปในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (ไม่มีคำอื่นดีกว่านี้) ครั้งนี้ ที่เหลือต้องอยู่ในประเทศไทยต้องผจญกับความยากจนและอยู่ในค่ายอพยพที่แออัด หลายคนที่ไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตบนพื้นราบ การอยู่แบบแออัด และการอยู่เฉยๆ ต้องล้มตายไป ครอบครัวที่โชคได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และฝรั่งเศส ที่เหลืออยู่ในประเทศไทยจนถึงค.ศ. 1993 เมื่อประเทศไทยมีนโยบายส่งคืนประเทศลาว ตั้งแต่นั้นมาชาวม้งจำนวนมากกว่า 16,000 คนถูกส่งกลับประเทศลาว สื่อมวลชนของโลกไม่สนใจเรื่องราวของชาวม้งอีกเลย

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) มีหน้าที่ดูแลการกลับไปถิ่นฐานเดิมของชาวม้ง แต่ผู้ดูแลไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกเขตเวียงจันทน์ และเวียงจันทน์ก็ไม่มี

พวกม้งอาศัยอยู่ เราไม่ทราบว่าจะอะไรขึ้นตามแนวเขาด้านในของประเทศลาว พวกที่เคยเข้ามาชาวม้งก็ยังคงมีอำนาจปกครองบ้านเมืองอยู่ ไม่ใช่แค่อยู่ในพรรคการเมืองหรือรัฐบาลเดียวกัน แต่เป็นพวกที่ตั้งและดำเนินการประหารหมู่เองเลยทีเดียว มีคนบอกผู้เขียนว่าประเทศลาวสงบเรียบร้อย สื่อมวลชนก็พยายามสร้างภาพให้ดูเป็นเช่นนั้น ที่เวียงจันทน์พวกเราได้ยินข่าวลือว่ามีการสู้รบและก่อการไม่สงบตามพื้นที่ชั้นในของลาว แต่ไม่มีหลักฐานยืนยัน

ขณะที่เดินทางไปตามแม่น้ำจากชายแดนไทยเพื่อไปยังเมืองหลวงพระบาง พวกเราผ่านหมู่บ้านใหม่ๆ ของชาวม้งซึ่งถูกส่งกลับไปประเทศลาว ดินแดนริมฝั่งแม่น้ำนี้ไม่ใช่ที่อยู่ของชาวม้งในอดีต บ้านเกิดเมืองนอนของม้งคือแนวเขาล้อมรอบที่ราบทุ่งไหหิน (The Plain of Jars) ซึ่งเป็นสมรภูมิแห่งความพ่ายแพ้ของม้ง ในหลวงพระบางไม่มีใครพบเห็นพวกม้ง วันสุดท้ายในหลวงพระบางผู้เขียนพบชาย 2 คนรูปร่างบึกบึนมีหน้าผากสูงกว้างแบบชาวม้ง ชายคนที่สูงวัยกว่าซึ่งมีอายุประมาณ 30 ปีถามผู้เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่ามาจากไหน เมื่อได้รับคำตอบว่า “อเมริกา” หน้าตาเขาดูมีชีวิตชีวาขึ้น ทำให้ผู้เขียนรู้ได้ทันทีว่าเขาเป็นชาวม้งไม่ใช่ลาว ขณะที่เราไปเดินเล่นกัน เขามีท่าทางระแวงระวัง ตรวจสอบตราทุกทิศทางขณะที่เราเดินไปเรื่อยๆ เมื่อผู้เขียนถามว่าเขาเป็นอย่างไรบ้างในประเทศลาว เขาตอบว่า

“แย่มากสำหรับพวกม้ง ทำงานไม่ได้ หาเลี้ยงชีพไม่ได้ ผมและครอบครัวถูกส่งกลับมาจากเชียงของในประเทศไทย พวกเราไม่ชอบประเทศไทย แต่อย่างน้อยเราก็กินปลอดภัยที่นั่น ครอบครัวของผมอยู่ตามแนวเขา ต้องใช้เวลาเดินไปหลายวัน ผมจะพาคุณไปถ้าคุณอยากเห็น รัฐบาลลาวแย่มาก พวกเราถูกบังคับให้ต่อสู้อีกครั้ง”

“ขณะนี้มีการต่อสู้ไหม”

“มีครับ แต่พวกเราต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีใครช่วย”

ผู้เขียนสัญญากับเขาว่าจะพยายามกลับมา จะบอกเพื่อนที่เป็นผู้สื่อข่าวและจะพยายามให้ผู้คนสนใจปัญหาของชาวม้ง เขาให้ชื่อและที่อยู่กับผู้เขียนแล้วเราก็กิน

คืนนั้นเมื่อกลับจากรับประทานอาหารเย็นมีชาวม้งหลายคนมารอที่หน้าประตูโรงแรม เขาต้องการพักร่วมห้องกับผู้เขียนเพราะไม่มีที่อยู่ แต่จะไม่ปลอดภัยสำหรับพวกเขา เนื่องจากรัฐบาลดำเนินกิจการของโรงแรม ข้าราชการจากเวียงจันทน์พักที่นี่ การนำชาวม้ง 5 คนเข้าไปพักในห้องเดียวกันกับผู้เขียนจะทำให้คนเห็นชัดเจน เราเดินตามถนนกันพักหนึ่ง ความเชื่อถือของพวกเขาที่มีต่อชาวอเมริกันนั้นน่าซาบซึ้งใจแต่ก็น่าสลดใจเช่นกัน ผู้เขียนจะบอกพวกเขาได้อย่างไรว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ชาวอเมริกันจะกลับมาช่วยคลี่คลายปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นให้พวกเขาอีก

หลังการพบปะกับชาวม้งครั้งนี้ มีชายหนุ่มชาวลาวคนหนึ่งคอยตามผู้เขียนอยู่ห่างๆ ไปทุกหนทุกแห่ง การคุยกับเพื่อนใหม่ชาวม้งทำให้ผู้เขียนถูกสะกดรอยตาม ชายผู้นั้นปรากฏตัวขึ้นที่สนามบินเมื่อผู้เขียนเตรียมเดินทางกลับห้วยทรายโดยเครื่องบินเล็ก (แบบมีปีก 2 ชั้น) ของลาว เขาได้นั่งติดกับผู้เขียน

ผู้เขียนสังเกตว่าเขามีลักษณะต่างจากชาวลาวอื่นๆ ที่มักหิ้วกระเป๋ารุงพระรัง หอบหิ้วขนมปังฝรั่งเศส และกล้วยเป็นหวีๆ อีกด้วย ที่ร้านเวย์มีเจ้าหน้าที่ 3 คนมาคอยพบเขาอยู่ ส่วนผู้เขียนนั้นตำรวจตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เรียบร้อยแล้วเขาก็อนุญาตให้ไปได้ นี่เป็นการสะกดรอยที่ต่างจากนวนิยายของเกรแฮม กรีน การสะกดรอยนี้เป็นเครื่องบ่งชี้เป็นอย่างดีว่าพวกลาวไม่ไว้วางใจพวกม้งและมีการควบคุมชาวม้งอย่างเข้มงวดกวดขัน

ผู้เขียนติดต่อกับเพื่อนนักข่าวหลายคนเมื่อกลับมาถึงประเทศไทย มี 2-3 คนที่ได้ข่าวว่ามีการต่อสู้ระหว่างพวกม้งและลาวเกิดขึ้นอีก แต่ไม่มีใครต้องการเขียนเรื่องนี้ คนหนึ่งกล่าวว่า “เป็นแค่สงครามยาเสพติด ไม่มีการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย”

ชาวม้งในประเทศลาวปลูกฝิ่นเพื่อการแพทย์และรักษาความเจ็บปวดขมขระ เนื่องจากภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงและโดดเดี่ยว ประกอบกับแม่น้ำโขงที่ยาวเหยียดและยังไม่มีใครสำรวจทำให้ฝรั่งเศสไม่สามารถพัฒนาประเทศลาวให้เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางเกษตรได้เหมือนเวียดนาม นโยบายของฝรั่งเศสสำหรับประเทศลาวคือเก็บภาษีรายหัวจากผู้ใหญ่ชาวลาวทุกคนในรูปของเงิน (silver) ชาวม้งไม่มีอะไรที่จะขายเป็นสินค้าได้นอกจากฝิ่นซึ่งฝรั่งเศสก็ยอมรับ และจุดนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์อันยาวนานของการปลูกฝิ่นของชาวม้ง

ชาวม้งในประเทศไทยก็ปลูกฝิ่นเช่นกันจนรัฐบาลไทยมีนโยบายปลูกพืชอื่นทดแทน ม้งบางส่วนประสบผลสำเร็จในการปลูกดอกไม้และผลไม้ขาย และประสบผลสำเร็จด้านการค้าขาย แต่การขาดรายได้ที่มาจากฝิ่นมีผลกระทบรุนแรงต่อเศรษฐกิจของม้งและยังมีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวีอีกด้วย มีหลักฐานยืนยันว่าเมื่อไม่มีฝิ่นพวกม้งหันไปสูบบุหรี่หรือฉีดเฮโรอีน มีหลักฐานที่ฟ้องกันจากงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาการป้องกันโรคเอดส์ในชนบทในชนบท ในเรื่องอัตราการใช้เฮโรอีนเพิ่มขึ้นเมื่อการสูบฝิ่นลดลง ชาวม้งปลูกฝิ่นแต่ต้องซื้อเฮโรอีน การลักลอบค้าผู้หญิงก็เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อพ่อชาวม้งต้องขายลูกสาวเพื่อเอาเงินไปซื้อเฮโรอีน ชาวม้งในประเทศไทยมีปัญหาการติดเชื้อเอชไอวีมาก (เวียดนามไม่มีข้อมูล เช่นเดียวกับในประเทศจีนซึ่งมีชาวม้งอยู่ 5 ล้านคน) ถ้าความทุกข์ทรมานเป็นสิ่งที่ดูคห้หาหาเชื้อเอชไอวี เป็นการช่วยเพิ่มทุกข์ให้กับคนที่มีความทุกข์มากอยู่แล้ว ชะตากรรมของชาวม้งเป็นตัวอย่างที่ดี การติดเชื้อเอชไอวีทำร้ายประชากรที่ได้รับความทุกข์ทรมานมากอยู่แล้ว

14 เพศอื่นๆ

กะเทย วาเรีย อินจรา ทอม และดี

แม่ผู้ยิ่งใหญ่ (The great mother) สร้างมนุษย์ขึ้น 3 ประเภท คือ ผู้ชายคนแรก
ผู้หญิงคนแรก และกะเทยคนแรก
(นิทานเรื่องกำเนิดของลานนาไทย)

ผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กชายหรือเด็กหญิง เพศชายหรือเพศหญิง ชายแท้ ชายเทียม หรือทวิเพศ การแบ่งกลุ่มต่างๆ ตามเพศและรสนิยมทางเพศดูตรงไปตรงมามีเหตุผลทางชีววิทยา กำเนิดเกิดมาและดำรงรูปร่างอยู่ในโลก จากอ้อมและอึฟไปสู่ครอบครัวเดี่ยว ความหมายของความเป็นชายแปรเปลี่ยนไปตามเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม แต่การเป็นเพศชายมีความหมายไม่ค่อยต่างกันนัก นั่นก็...นั่นสิ่ง แต่เมื่อพิจารณาเพศซึ่งสักพักจึงตระหนักว่าไม่ใช่เรื่องง่ายๆ นางพญาซึ่งถูกสร้างขึ้นมา ไม่ได้เป็นแต่กำเนิด (ตัวที่ได้กินอาหารของนางพญาจะมีส่วนสืบพันธุ์ที่ใหญ่โต) เพศของซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของงานซึ่งกำหนดตามความจำเป็นของซึ่งในรังและลักษณะทางชีวภาพของซึ่งแต่ละตัว นกก็ไม่มีการแบ่งประเภทอย่างตรงไปตรงมาเช่นกัน นกกระจอกเทศพันธุ์หนึ่งเพศผู้ชอบอยู่กับตัวผู้ด้วยกัน มีการเดินร่ากันโดยใช้ลำคอและหาง บางพวกเมื่อเห็นลูกนกจะจิกจนตาย นกนางนวลแตรมีอัตรารับคู่ระหว่างเพศเมียด้วยกันสูง และอยู่กันไปตลอดชีวิต (ฟิงคูนๆ หรือเปล่า) ทั้ง 2 ตัวต่างก็วางไข่ที่ไม่ได้รับการผสม

จะพูดว่าอะไรได้ถึงเรื่องที่เรแบ่งเพศเป็น 2 เพศแยกกันชัดเจน แต่บางวัฒนธรรมก็คิดว่ามี 3 เพศ หรือทุกคนเป็นทวิเพศ หรือไม่มีใครมี 2 เพศ หรือว่ามีผู้หญิง 2 ประเภทคือหญิงที่เป็น ‘หญิง’ และหญิงที่เป็น ‘ชาย’ แต่มีผู้ชายเพียงประเภทเดียว เป็นชายที่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้กับผู้หญิงทั้ง 2 ประเภท และยังคงเรียกตนเองว่าผู้ชายแท้ อ้อมและอึฟและน้องสาวต่างพ่อหรือต่างแม่กระนั้นหรือ คนแบ่งเป็น 3 เพศในวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม คือผู้ชาย ผู้หญิง และกะเทยซึ่งเกิดมาด้วยร่างของผู้ชายแต่รู้สึกว่าคุณเองเป็นผู้หญิง (และคนรอบข้างเห็นว่าเป็นผู้หญิง) แต่งกายด้วยเสื้อผ้าของผู้หญิง พุฒแบบผู้หญิง มีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กแบบผู้หญิง แม้จะเป็นหญิงชนิดพิเศษก็ตาม

นิทานเรื่องกำเนิดของชาวไทยทางเหนือซึ่งเปรียบได้กับคัมภีร์การสร้างโลกของพวกเขาว่าไว้
ดังนี้

แม่ผู้ยิ่งใหญ่ให้กำเนิดสิ่งมีชีวิต 3 ประเภทคือผู้ชายคนแรก ผู้หญิงคนแรก และ
กะเทยคนแรก กะเทยอีกจำพวกที่ผู้หญิงได้รับความรักจากผู้ชาย จึงฆ่าเธอเสียเพื่อเอาเขามา
เป็นของตนเอง เมื่อแต่งงานกันแล้วก็ไม่มีบุตร แม่จึงฆ่าเขาทั้ง 2 คน และสร้างผู้ชายคน

ที่สอง ผู้หญิงคนที่สอง และกะเทยคนที่สอง คราวนี้กะเทยคนที่สองรู้สึกถึงพลังแห่งความเป็นชายรู้สึกอิจฉาจึงฆ่าชายคนที่สองเสีย และต้องการอยู่กับหญิงคนที่สองแบบพี่น้องไม่ใช่ในฐานะภรรยา ทำให้ไม่มีบุตร แม่จึงฆ่าเขาทั้ง 2 คน และสร้างผู้ชายคนที่สาม ผู้หญิงคนที่สาม และกะเทยคนที่สามขึ้นมา พร้อมกับกระซิบบอกกะเทยคนที่สามว่า เขาจะได้รับบทบาทพิเศษ แต่ต้องยอมให้ผู้ชายและผู้หญิงอยู่ด้วยกัน การสร้าง (มนุษย์) จึงจะดำเนินต่อไปได้ เมื่อกะเทยยอมรับการแต่งงานของชายและหญิงในคราวนี้ ชาวลาโนจึงเกิดขึ้น มีลูกหลานอาศัยอยู่ในหุบเขาสืบไป

นับเป็นตำนานที่ไม่คุ้นหูชาวตะวันตก สถานภาพของกะเทยยังสับสนคลุมเครือแต่ก็เป็นคนที่มีอำนาจ เป็นคนที่ถูกบังคับให้สร้างสันติกับผู้ชายและผู้หญิง เพื่อจะได้มีประชากรโลก เขาหรือเธอ(กะเทย) เปรียบเสมือนไฟที่คุมได้ยาก เป็นตัวอันตราย แต่ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างมนุษย์ กำเนิดมนุษย์จะไม่สมบูรณ์ถ้าไม่มีกะเทย

เมื่อเริ่มสัมภาษณ์ทหารในกองทัพไทยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกัน เราได้คำตอบน้อยมาก เพียง 3.7% ยอมรับว่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันอย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิต นี่เป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ไม่เพียงเพราะคนไทยค่อนข้างเปิดเผยเรื่องเพศเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมของการสัมภาษณ์ที่เอื้ออำนวย แต่เพราะมีรายงานจากทหารไทยกลุ่มอื่นๆ แล้วว่ามีสูงถึง 14% ผู้สัมภาษณ์คนหนึ่งของเราซึ่งเป็นทหารหนุ่มชาวเชียงใหม่ที่สามารถพูดภาษาถิ่นได้และว่าปัญหาอยู่ที่คำถามของเรา เราถามว่า “คุณเคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายอื่นหรือไม่” เราใช้คำว่า “ผู้ชาย” ที่สับสนเพราะ “ผู้ชาย” ไม่รวมถึง “กะเทย” เราจึงถามใหม่ว่า “คุณเคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายอื่นหรือกะเทยหรือไม่” คำตอบจึงเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าตัว ปัญหาคือมีคน 3 ประเภทจริงๆ ในวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ แต่เราถามถึงคนเพียง 2 ประเภทเท่านั้น

“กะเทย” คือใคร ทางชีวภาพแล้วกะเทยคือผู้ชายนั่นเอง คำนี้เชื่อว่ามาจากภาษาเขมรโบราณ “กะ” หมายถึงบุคคล “เทย” หมายถึงคนอื่น คนแปลกหน้า ความหมายตามตัวอักษรก็คือคนอีกประเภทหนึ่ง ความหมายไม่ไกลจากคำว่า “queer” ในภาษาอังกฤษซึ่งหมายถึงแปลกประหลาด กะเทยไทยที่สวยงามและมีความเป็นผู้หญิงพร้อม (แต่มีอวัยวะเพศชายสมบูรณ์ทุกประการ) ถูกทำให้กลายเป็นกะเทยหรือเป็นมาแต่เกิด ชายหรือหญิง ชายเทียมหรือชายแท้ เพื่อนของผู้เขียนชื่อ นาเดีย มาจากพญาสามารถตอบคำถามเหล่านี้โดยไม่สะดุด เขาเกิดมาเป็นแบบนี้เอง เขาเป็นกะเทยซึ่งหมายถึงผู้หญิงแบบพิเศษ ไม่ใช่ผู้ชาย มีใจเป็นผู้หญิงแท้ 100% ชายเกย์ไม่น่าสนใจสำหรับนาเดีย การมีความสัมพันธ์กับกะเทยด้วยกันเหมือนกับการละเมิดข้อห้ามทางเพศ หรือเหมือนการนอนกับผู้หญิงด้วยกัน ซึ่งนาเดียไม่กระทำได้ขาด เขาต้องการชายแท้และอย่างน้อยในวัฒนธรรมไทยก็มีชายแท้ที่ต้องการนาเดีย

ในข้อมูลที่ได้จากทหาร ชายหลายคนยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์กับกะเทย ไม่มีเพศสัมพันธ์กับ ‘ผู้ชาย’ หรือ ‘ผู้หญิง’ เลย ต้อง ‘กะเทย’ เท่านั้น พวกนี้เป็นเพศที่ 4 หรือไม่ ผู้ชายส่วนใหญ่ที่มี

เพศสัมพันธ์กับกะเทยมักจะมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นเช่น ภรรยา แฟนสาว หรือหญิงขายบริการทางเพศ ที่จริงผู้ชายเหล่านี้ (ซึ่งเราอยากเรียกว่าพวก 2 เพศ ถึงแม้จะไม่ใช่อีกตาม) โดยเฉลี่ยจะมีคู่นอนเป็นเพศหญิงมากกว่าผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์เฉพาะกับผู้หญิงเสียอีก เมื่อผู้เขียนชี้ให้เห็นสิ่งที่พบ (ซึ่งผู้เขียนวิเคราะห์จากงานวิจัยที่กำลังทำอยู่และไม่อยากเชื่อในตอนแรก ทั้งไม่สามารถเข้าใจได้) เพื่อนร่วมงานคนไทยของผู้เขียนตอบว่า “ใช่สิ พวกนี้เป็นเพียงนักเที่ยว” ซึ่งหมายถึงคนที่ชอบไปสังสรรค์กันตามงานเลี้ยงต่างๆ เสมอๆ ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่คนเหล่านี้มีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีสูงถึง 18% เมื่อพวกเขามีอายุ 21 ปี ในขณะที่พวกผู้ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงเท่านั้นจะมีอัตราการติดเชื้อเพียง 12%

ผู้ชายไทยชอบกะเทยด้วยเหตุผลหลายประการ ในแง่การมีเพศสัมพันธ์กะเทยปฏิบัติสิ่งที่หญิงไทยโดยเฉพาะภรรยาที่มีฐานะทางสังคมทัดเทียมกันคิดว่าเป็นสิ่งสกปรก เช่น การใช้ปากร่วมเพศ (oral sex) กะเทยได้รับการบรรยายว่า “แห้งและกระชับ” สำหรับการร่วมเพศทางทวารหนัก กะเทยมีความดีของหญิงไทยคือสนับสนุนฝ่ายชาย ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และยอมรับความไม่ซื่อสัตย์ของผู้ชายที่ไม่มีสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น เพื่อนคนไทยคนหนึ่งเล่าให้ผู้เขียนฟังว่าคุณแม่ของเขาวิตกกังวลมากเมื่อทราบว่าเขามีแฟนเป็นเด็กหนุ่ม เพราะเด็กหนุ่มคือความสิ้นเปลือง พวกเขาต้องการเสื้อผ้าดีๆ และเรียกร้องหลายอย่าง คุณแม่ของเขารู้สึกโล่งอกเมื่อเขาพากะเทยมาที่บ้าน คุณแม่อธิบายว่า กะเทยจะดูแลเขาแทนที่เขาจะต้องดูแลกะเทย ซึ่งเป็นความยืดหยุ่นในหลักปฏิบัติของไทยเพื่อให้ได้ผลดีที่สุด

ในสมัยโบราณกะเทยต้องพยายามอย่างหนักที่จะดูเหมือนผู้หญิง เช่น ต้องโกนหนวด แต่งหน้า ใส่หน้าอกปลอม ซุกซ่อนอวัยวะเพศชายเมื่อคู่ขาไม่ต้องการเห็น แต่ไม่มีการตัดอวัยวะเพศของตัวเองอย่างพวกอินจราในประเทศอินเดีย ปัจจุบันนี้มีฮอร์โมนเพศหญิงมีการปลูกถ่ายหน้าอก ริมฝีปากและก้นกบ มีการทำศัลยกรรมตกแต่งหูหรือจมูก สามารถตัดอวัยวะเพศชายทิ้งและตกแต่งให้เหมือนอวัยวะเพศหญิงได้ เป็นการเปลี่ยนอวัยวะเพศชายให้เป็นอวัยวะเพศหญิง การแปลงเพศนี้มีจำกัดอยู่ในหมู่กะเทยชาวตะวันตกบางคนเท่านั้น และเป็นสิ่งที่เราเรียกว่าเป็นการแปลงเพศอย่างแท้จริง กรณีเช่นนี้ไม่ค่อยพบเห็นกัน จะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อถือนะและมีความรู้สึกมาตลอดชีวิตอย่างหนักแน่นว่าตนเกิดมาผิดร่าง ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปศัลยแพทย์จะทำการผ่าตัดให้ก็ต่อเมื่อคนผู้นั้นได้ไปรับคำปรึกษาทางจิตวิทยา (2 ปีในอเมริกา) อย่างน้อยก็เพื่อให้แน่ใจว่าการแปลงเพศเป็นสิ่งที่เขาต้องการกระทำแน่นอน ต้องมีการประเมินผลทางจิตเวชโดยหมอกคนละคนกันอีก 2 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการเลือกเพศเป็นปัญหาจริงๆ ไม่ใช่ด้วยเหตุผลอื่นทางพยาธิวิทยาที่จะผลักดันให้ผู้ชายต้องการถูกตอน ผู้หญิงต้องการตัดหน้าอกออกไปทั้ง 2 ข้าง ตัดมดลูกทิ้ง และผ่านช่วงวัยรุ่นอีกครั้งหนึ่ง (โดยการใช้ฮอร์โมนเพศชายช่วยให้มีการเติบโตแบบวัยรุ่นชาย จึงเหมือนผ่านการเข้าสู่วัยรุ่นอีกครั้งหนึ่ง – ผู้แปล)

ในประเทศไทยสิ่งเดียวที่ต้องมีคือเงิน การผ่าตัดแปลงเพศทำได้ตามความต้องการ และกะเทยหลายคนก็ได้ทำไปแล้ว แต่จะเหมือนกับการแปลงเพศที่เราเรียกกันในโลกตะวันตกหรือไม่ หรือจริงๆ แล้วเป็นแค่ผู้หญิงประเภทสองที่เปลี่ยนเป็นประเภทแรกแบบไม่มีอวัยวะเพศชาย นาเดียซึ่งเคยผ่านการ

ผ่าตัดแปลงเพศแล้วเข้าใจดี เมื่อเราคุยกันขณะดื่มด้วยกันในกรุงเทพฯ เ็นวันหนึ่งนาเดียบอกว่าเขายังคงเป็นกะเทย แต่เป็นกะเทยที่สมบูรณ์แบบมากกว่าเดิม

ธรรมเนียมแบบนี้ยังคงมีอยู่หรือเคยมีอยู่ก่อนหรือไม่ ประเทศลาวบ้านพี่เมืองน้องที่ใกล้ชิดที่สุดของไทยก็มีกะเทย และใช้คำเรียกเหมือนกัน ทศนคติของลาวกับไทยเหมือนกัน แม้จะไม่เห็นพ้องกันบ้าง (ในเวียงจันทน์และหลวงพระบาง) ว่ากะเทยไทยสวยกว่ากะเทยลาว เพราะกะเทยไทยสามารถซื้อฮอร์โมนเพศหญิงมาใช้ได้ กะเทยลาวยังดูล้ายผู้ชายใส่กระโปรงอยู่ (แม่ของนาเดียเป็นชาวลาว ซึ่งรักลูกชายเหมือนเดิมเมื่อเขากลายเป็นลูกสาว)

พม่ามีประเพณีดั้งเดิมซึ่งยังคงปฏิบัติอยู่ คือ นักแสดงนัทพวี (Nat Pwe Performers) นัท 37 คน ตามประเพณีพม่ามีฐานะกึ่งเทวดา ปกติเป็นคนที่ยากจนในประวัติศาสตร์ และได้รับการเคารพนับถือในพิธีเข้าทรง นัทพวีเป็นงานประเพณีบวงสรวงเทวดา นักบวชในพม่าทั้งหญิงและชายในลัทธิไม่เหมือนใครนี้ต้องแต่งงานกับนัทที่เขาปรนนิบัติอยู่ นักบวชผู้ชายจะกลายเป็น‘ภรรยา’ได้ เมื่อมีพิธีแต่งงานนักบวชที่เป็นนัทจะแต่งตัว พุด และมีกิริยาแบบผู้หญิง เหมือนราชินีของพวกกะเทย ในการแต่งตัวจะต้องระบายสีที่หน้าและเรียวระบ่ากันสุดเหวี่ยงซึ่งบรรยายได้คำเดียวว่า ‘เว่อ’ แม้วานัทและสาวกศิษย์หลายคนจะไม่ใช่กะเทย แต่พิธีบวงสรวงนัทพวีเป็นที่ชุมนุมของพวกกะเทยทั้งหลาย พิธีใหญ่ที่สุดคือที่ภูเขายาโปปา (Mount Popa) อันศักดิ์สิทธิ์ จะมีกะเทยพม่ามาร่วมงาน 20,000 คน จัดเป็นพิธีที่แปลกพิธีหนึ่งของโลก ในปีค.ศ. 1988 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มแรกที่มีการตื่นตัวของยูนิเซฟประชาธิปไตยจะมิกลุ่มของกะเทยร่วมเดินขบวนไปตามถนนในเมืองย่างกุ้ง กะเทยเป็นพวกที่ร่วมต่อต้านทหารอย่างแข็งขัน มีวิดิทัศน์แสดงให้เห็นพวกกะเทยเดินพาเหรดผ่านปิ่นที่เรียงรายอยู่

กะเทยอีกพวกหนึ่งคือ วาเรีย (Waria) ในอินโดนีเซีย ซึ่งมีบทบาทที่น่าสนใจในชาวซึ่งเป็นเขตมุสลิม วาเรียเป็นคำผสมจาก วานิตา (Wanita) ซึ่งแปลว่าผู้หญิง และ เปรีย (Pria) ซึ่งแปลว่าผู้ชาย ส่วนมากเป็นพวกกะเทยที่อยากเป็นหญิง เป็นกะเทยไม่ได้แปลงเพศ และเกือบทั้งหมดเป็นผู้ขายบริการทางเพศ ในจาการ์ตามีกะเทย 5,000 คน ลูกค้าเป็นชายหนุ่มและเด็กผู้ชายซึ่งชอบทดลองมีเพศสัมพันธ์ ในสังคมมุสลิมชายหนุ่มมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงไม่ได้จนกว่าจะแต่งงาน วาเรียเป็นทางออกซึ่งมีบทบาท 2 อย่างคือการปกป้องเด็กสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน และช่วยปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศของเด็กหนุ่ม เช่นเดียวกับในประเทศไทย ชายหนุ่มพวกนี้มีเพศสัมพันธ์ได้ทั้งกับผู้หญิงและผู้ชาย แม้จะมีประสบการณ์ครั้งแรกกับพวกกะเทยก็ตาม

จากการสัมภาษณ์และตรวจเชื้อเอชไอวีของพวกวาเรียกว่า 600 คน พบว่าโดยเฉลี่ยมีคู่นอนลับตาหละ 8 คน ลูกค้าของกะเทยเหล่านี้ส่วนมากต้องการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก หรือทางปาก หรือใช้หน้าขาเพื่อเลียนแบบอวัยวะเพศหญิง ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมในหมู่ชาวกรีกโบราณ ในปีค.ศ.1994 เป็นที่น่าแปลกใจที่กะเทยทั้ง 600 คนไม่ติดเชื้อเอชไอวีเลย ทั้งๆ ที่มีอัตราเสี่ยงสูงมาก (เกือบทุกคนมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักและไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย) อัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ชายหนุ่มและคู่ขาที่ไร้ประสบการณ์ค่อนข้างต่ำ แต่แนวโน้มของการแพร่กระจายโรคได้อย่างรวดเร็วเวลานั้นเกิดได้จริง

ประเทศมาเลเซียก็มีกะเทยที่อยากเป็นหญิง เช่นเดียวกับกัมพูชาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคำว่ากะเทย อินเดียซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมของประเทศเหล่านี้ก็มีชนชั้นกะเทย แต่ประเพณีของอินเดียค่อนข้างพิศมัยกว่าของคนอื่น ดังบรรยายไว้ในกามสูตร (Kama Sutra) ตำราสันสกฤตที่ดีเยี่ยมเกี่ยวกับเพศและความสัมพันธ์ทางเพศ มีการบรรยายถึงเพศที่ 3 ด้วย รวมทั้งการบรรยายเพศสัมพันธ์ของผู้ชายกับเพศที่ 3 เหล่านี้ (เพิ่มเติมจากตำราที่เป็นหนึ่งในตำราเล่มแรกๆ ในโลกที่กล่าวถึงวิธีการใช้ปากกับอวัยวะเพศชายในเพศสัมพันธ์)

อารยธรรมอินเดียสามารถที่จะมองทุกอย่างในแง่ของจิตวิญญาณ โสเภณียังคงมีบทบาททางศาสนาเช่นในโบสถ์ โสเภณีสืบทอดกันอยู่ในราชสถาน (Rajasthan) ความยากจน เปลือยเปล่า และคราบเถาวัลคือเสื้อผ้าที่น่านับถือของพระสัทภู (The Saddhu) กะเทยอินเดียที่เรียกว่าฮินจรา (hinjras) จะถูกเรียกมาให้บริการในลัทธิของเจ้าแม่ผู้ศักดิ์สิทธิ์ (The Divine Mother) มีไม่กี่วิธีที่จะ‘สูญเสีย’วรรณะของตนอย่างถาวรในอินเดีย เช่น เป็นโรคเรื้อน ตัวปรับระดับอย่างแรงทางสังคม (คนเป็นโรคเรื้อนจะถูกขับออกจากวรรณะของตนเหมือนกันหมด—ผู้แปล) หรือถ้าคุณสามารถตรัสรู้ในชีวิตนี้ มีชัยเหนือกรรมทั้งหมด รวมทั้งการมีกำเนิดอันต่ำต้อย หรือถ้าคุณกลายเป็นฮินจรา นี่จะต่างจากประเทศไทยและลาวที่ผู้ชายซึ่งเลือก(หรือเกิดมา)มีชีวิตแบบนี้แล้วยังสามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และมีชีวิตเช่นผู้หญิงทั่วไปได้ แต่พวกฮินจราในอินเดียกลายเป็นพวกต่างวรรณะ ต้องจากครอบครัว ชุมชน และวรรณะ ปกติมักจะเข้าร่วมกลุ่มกับพวกเดียวกัน ร่อนเร่ไปทั่ว เปิดการแสดงตามถนน ขอบทาง หรือกลายเป็นโสเภณี ถ้าสามารถผ่านพ้นช่วงแรกของชีวิตฮินจราไปได้ ซึ่งหลายคนไม่สามารถทำได้

การถวายงานเจ้าแม่อันศักดิ์สิทธิ์ถือเป็นการเสียสละ ทำได้ด้วยการปาใบมีดเพียงครั้งเดียว เพื่อกำจัดอวัยวะเพศชายทิ้งขว้าง คนที่รอดชีวิตมาได้จะเหลือเพียงช่องเล็กๆ สำหรับปัสสาวะเท่านั้น การติดเชื้อเป็นเรื่องธรรมดาเหมือนกับการอักเสบและเจ็บปวดเรื้อรัง เพื่อถวายการรับใช้เจ้าแม่อย่างเต็มที่ซึ่งต้องถอนขนทั่วร่างกายทิ้งให้หมด (ไม่โกนเนื่องจากง่ายเกินไป) ขั้นตอนสุดท้ายในขบวนการนี้คือการขยายทวารหนักด้วยการนั่งบนเก้าอี้พิเศษซึ่งมีแท่งไม้ยาวติดเอาไว้เพื่อการขยายทวารหนักโดยเฉพาะ เป็นการเตรียมตัวสำหรับการขายบริการทางเพศแก่ผู้ชายแท้ (สิ่งที่เราทำด้วยความรัก) กะเทยไทยไม่มีอุปสรรคด้านชนชั้นและการศึกษา มักมีความรู้เรื่องเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆดี ในปีค.ศ.1995 กว่า 40% ของพวกฮินจราในชนบทติดเชื้อเอชไอวี มีแนวโน้มว่าเชื้อไวรัสจะกวาดล้างพวกเขาให้หมดไป

แล้วพวกสุภาพสตรีละ ‘ทอม’ เป็นคำในภาษาไทยที่มาจากคำว่า ‘ทอมบอย’ (tomboy) ซึ่งเป็นภาษาอเมริกัน สำหรับเรียกเด็กผู้หญิงที่มีพฤติกรรมของเด็กผู้ชาย ‘ดี้’ เป็นอีกคำหนึ่งซึ่งยืมมาจากภาษาอังกฤษ ‘เลดี้’ (lady) คำว่าทอมและดี้มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษ 3 คู่ คือ butch และ femme หรือ top และ bottom หรือ bulldyke และ lipstick lesbian เห็นได้ชัดเจนทันทีเลยว่า‘กะเทย’และ‘ฮินจรา’เป็นคำโบราณ คำที่ใช้เรียกหญิงที่นิยมรักร่วมเพศของไทยเป็นคำใหม่ที่ยืมมาจากภาษาอื่นจาก

ดินแดนอื่น ภาษาไทยโบราณมีสำนวนเรียกผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกันเองคือ “เล่นเพื่อน” หมายถึงเล่นกับเพื่อน แต่เป็นคำที่บ่งบอกถึงการกระทำมากกว่าระบุถึงเพศหรือประเภทของผู้หญิง ทั้งสองคำในสำนวนนี้ไม่บ่งเพศ อาจจะมีประวัติของพวกเลสเบี้ยนหรือประเพณีของพวกหญิงแปลงเพศที่ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่หลักฐานเอกสารที่มีอยู่นั้นน้อยมาก เรื่องทางเพศของผู้หญิงยังเป็นเรื่องที่ถกเถียง ศึกษา หรือเข้าใจกันน้อยลงไปอีก เพศที่สามตามประเพณีเป็นเรื่องของผู้ชายต้องการเป็นหญิงมากกว่าที่ผู้หญิงจะอยากเป็นชาย จะเห็นได้ว่าทั้งกะเทย วาเรียว และอินจราเป็นเรื่องรูปแบบต่างๆของเอกลักษณ์ของชายเอเชีย ที่สะท้อนถึงลักษณะสังคมที่วางรูปแบบของผู้ชายและเรื่องทางเพศของผู้ชายเอาไว้ ไม่ใช่ของผู้หญิง แม้ผู้ชายจะพยายามกระทำการต่างๆ ต่อตนเองเพื่อให้กลายเป็นผู้หญิง เรื่องของผู้หญิงยังคงซ่อนเร้นอยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ตามบางครั้งเราอาจเห็นผู้หญิงไทยใส่สูท ผูกเนคไท ดัดผมสั้นแบบผู้ชาย และพูดจาด้วยภาษาแบบผู้ชายใช้ ถ้าสังคมไทยไม่มีคำไว้ใช้เรียกเธอเหมือนกับ‘กะเทย’สำหรับผู้ชาย ผู้หญิงพวกนี้ก็ยังคงสวมบทบาทผู้ชายเต็มตัว หากหญิงพวกนี้ได้ไม่ยากและดูจะเป็นที่ยอมรับในสังคมด้วยในประเทศที่มีขนบธรรมเนียมแบบประเทศไทย ผู้เขียนพบคนแบบนี้คนหนึ่งในประเทศลาวในกลุ่มผู้ติดตามอธิบดีกรมป่าไม้ เราคุยกันอยู่หลายนาที่ด้วยภาษาไทยกว่าผู้เขียนจะทราบว่าข้าราชการนี้เป็นผู้หญิง ทั้งเสียง เสื้อผ้า และทรงผมเขาเป็นผู้ชายสมบูรณ์แบบ แต่ไม่มีใครปลอมลูกกระเดือกของผู้ชายได้แน่

15 ชายช่วยชาย

ผู้ชายช่วยเหลือผู้ชาย

ณ ที่ทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ วันหนึ่งผู้เขียนได้รับกล่องที่เต็มไปด้วยกระดาษซึ่งสี่เริ่มออกเหลือง พยาบาลชื่อคุณปิยะดาส่งมาจากที่ทำงานของนพ.ชลิตเป็นรายงานผลการศึกษาผู้ชายและเด็กชายที่ทำงานตามบาร์เกย์ในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้เวลาศึกษา 5 ปี ต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะตรวจตราเอกสาร จัดหมวดหมู่และพยายามเข้าใจความหมาย ผู้เขียนพบข้อมูลของโรคระบาด มีข้อมูลมากมายเกี่ยวกับเด็กชายที่ทำงานในบาร์เกย์และความเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวี แต่ก็มีหลักฐานที่แสดงว่าผู้ชายบางคนหลีกเลี่ยงเชื้อไวรัสได้ทั้งๆ ที่ขายบริการทางเพศมาเป็นเวลาหลายปี

การค้าบริการทางเพศของผู้ชายในประเทศไทยต่างจากการค้าบริการทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เป็นการค้าในวงแคบที่เปิดบริการเพียง 5 แห่งคือกรุงเทพฯ เชียงใหม่ พัทยา ภูเก็ต และหาดใหญ่ ผู้ขายบริการไม่ได้ถูกบังคับหรือคิดหนี้สิน ค่าบริการแพงกว่ามาก ผู้ขายบริการได้ค่าจ้างสูงกว่า แม้ในโลกของการค้าบริการทางเพศก็ยังเป็นโลกของผู้ชายอยู่แน่นอน

ชายขายบริการเมื่อเลิกงานจะเป็นผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงด้วย 60% ชอบที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงมากกว่า 15% แต่งงานแล้ว ข้อมูลเหล่านี้อยู่ในกล่องที่คุณปิยะดาส่งมา การศึกษากลุ่มชายขายบริการกลุ่มอื่นๆ ช่วยยืนยันว่าในกลุ่มชายขายบริการทางเพศกลุ่มต่างๆ นั้น รสนิยมทางเพศของพวกเขายู่ในอัตราใกล้เคียงกันซึ่งนั่นก็คือ 60% ของชายขายบริการนั้นแท้จริงแล้วเป็นชายที่ชอบเพศหญิง การค้นพบนี้เป็นตัวนำไปสู่ประเด็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มประชากรที่เป็น “ตัวเชื่อม” กล่าวคือกลุ่มชายขายบริการที่มีรสนิยมชอบเพศหญิงนี้แท้จริงแล้วน่าจะเป็นตัวเชื่อมสำคัญระหว่างเชื้อเอชไอวีที่แพร่หลายในหมู่ผู้หญิงไทยกับเชื้อเอชไอวีที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มชายรักร่วมเพศชาวตะวันตก ซึ่งปกติแล้วคนทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันน้อย และแน่นอนละการเชื่อมโยงนี้ย่อมเป็นไปได้ทั้ง 2 ทาง ไวรัสชนิดนี้อาจมาจากไทย ซึ่งเป็นไวรัสที่แพร่กระจายอย่างกว้างขวางในกลุ่มคนไทยที่นิยมมีเพศสัมพันธ์ทั้งกับผู้ชายและผู้หญิง สามารถแพร่กระจายจากผู้ขายบริการทางเพศชายไปสู่ชายเกย์ที่เป็นลูกค้ามาจากทั่วโลก ถ้าไวรัสชนิดนี้ติดเชื้อผ่านเพศสัมพันธ์มากกว่าไวรัสชนิดบีที่พบในชายเกย์ชาวตะวันตก อาจมีโรคระบาดแบบใหม่เกิดขึ้นอีก

การค้าบริการทางเพศสำหรับผู้ชายมักเป็นช่วงเวลาสั้นกว่าผู้หญิง เวลาเฉลี่ยของการทำงานคือ 6 เดือน 1 ใน 3 ของชายขายบริการทำงานเพียง 2 เดือนหรือน้อยกว่านั้น แต่หญิงไทยที่ขายบริการโดยเฉลี่ยต้องทำงาน 2 ปีหรือมากกว่านั้น ผู้หญิงที่เป็นหนี้มักจะต้องทำประมาณ 2 ปีกว่าจะได้รับค่าจ้างจริงๆ โดยไม่ต้องหักใ้หนี้ในทางตรงข้ามผู้ชายและเด็กชายขายบริการในระยะสั้นเพราะต้องการเงินรีบด่วน ส่วนมากเป็นผู้ชายจากชนบทเพิ่งเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก การขายบริการทางเพศเป็นงานที่ให้ผลตอบแทนดีกว่างานที่เริ่มทำครั้งแรกอื่นๆ เช่น การใช้แรงงานหรือทำงานตามร้านอาหาร

ลูกค้าก็เป็นคนละกลุ่มกัน ชายไทยส่วนใหญ่ไม่มีเงินมากพอที่จะไปดื่มตามบาร์เกย์ ยิ่งไปกว่านี้กับเด็กผู้ชายก็ยังไม่มี ลูกค้าตามบาร์เกย์มักจะมีฐานะดี และขายขายบริการรายงานว่าลูกค้าของพวกเขา นั้นจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งไม่ใช่คนไทย ซึ่งอัตราส่วนของลูกค้าที่ไม่ใช่คนไทยนี้สูงกว่าอัตราส่วนของลูกค้าที่ไม่ใช่คนไทยในตลาดค้าบริการทางเพศระหว่างหญิงชายอย่างมาก ลูกค้ามีทั้งชาวเอเชีย ยุโรป ออสเตรเลีย และอเมริกาเหนือ ในหาดใหญ่ลูกค้าส่วนมากเป็นผู้ชายชาวมาเลเซีย มีลูกค้าหญิงเล็กน้อย เป็นคู่สามีภรรยาที่มีเพศสัมพันธ์กับทั้งชายและหญิง ที่ภูเก็ตมีชายไทยที่ให้บริการกับผู้หญิงญี่ปุ่น เนื่องจากไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์แบบเล่นสนุกชั่วคราวครั้งชั่วคราวในประเทศของตนเองได้ ผู้หญิงญี่ปุ่นรุ่นใหม่เหล่านี้จึงต้องไปแสวงหาเพศสัมพันธ์ในประเทศอื่น

บาร์เกย์ของไทยเป็นสถานที่แปลกไปจากบาร์เกย์ในตะวันตก มีชาย 10–40 คนเตร่ไปมาในทางเกวียนที่มีเพียงสายเล็กๆ มีเบอร์ดิจอยตรงเป่า มีเด็กชายเปลือยหรือกึ่งเปลือยเดินอะโกโก้ เป็นเช็ทซ์โชว์พร้อมกับเต้นเดินเวียนถามว่าต้องการเบอร์ไหนบ้างไหม ที่นี่ไม่ใช่สถานบริการทางเพศ การบริการเกิดขึ้นที่อื่น ทำให้บาร์เกย์ดูเหมือนกับสถานที่สำหรับชนชั้นสูง เป็นสถานบริการทางอ้อม ลูกค้าต้องจ่ายเงินให้กับทางบาร์เพื่อพาผู้ขายบริการกลับไปบ้านด้วย เป็นแหล่งรายได้ของบาร์นอกเหนือจากค่าเครื่องดื่มและการแสดง ผู้ค้าบริการจะได้ค่าจ้างเท่าไรขึ้นอยู่กับเขาและลูกค้า บางแห่งมีบริการนักร้องหรือนักมวย บางแห่งเป็นชายประเภทสวยงามใส่สูททักซิโด หรือแต่งชุดไทยโบราณไม่สวมรองเท้าคอสโล้งค่านับ ไม่ค่อยมีกะเทยยกเว้นในการแสดง ลูกค้าชอบผู้ขายบริการประเภทมีกล้ามเนื้อ มีหน้าตาสะอาดสะอ้าน รูปร่างแบบนักกีฬา หรือสั่งตรงจากไต้หวันมาเลย และขายขายบริการลักษณะดังที่ว่านี่ก็คือชายขายบริการส่วนใหญ่ที่มีไว้บริการลูกค้า

จากงานที่ฉันปิยะดาทำในเวลา 5 ปี เราพบว่าแม้ผู้ชายจะขายตัวในระยะสั้น มีอำนาจในการต่อรองและการศึกษาสูงกว่า แต่ก็มีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีสูงเช่นเดียวกัน ที่จริงแล้วชายกลุ่มนี้มีอัตราการติดเชื้อสูงที่สุดในหมู่ผู้ชายเอเชีย ในช่วงปี ค.ศ. 1989–1995 ผู้ชายกลุ่มนี้จะติดเชื้อเพิ่มขึ้นทุกปีโดยคิดปีละ 12% และนี่ก็คือการติดเชื้อที่เพิ่มขึ้นจากจำนวน 20% ของผู้ชายโดยทั่วไปที่ติดเชื้ออยู่แล้ว และด้วยเหตุนี้เองการทำงานในบาร์เกย์จึงเป็นอาชีพที่เสี่ยงมากที่สุดเท่าที่เรจะสามารถจินตนาการได้ สิ่งนี้เป็นเรื่องที่ยากจะเข้าใจ เพราะโดยทั่วไปแล้วบาร์เกย์จะมีสภาพดีกว่าบาร์ของหญิงชายบริการ เนื่องจากผู้ชายเหล่านี้เป็นไทยไม่ใช่ชาวเขา หลายคนอ่านออกเขียนได้ บางคนเป็นนักศึกษาที่มาหาเงินไปเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาอีก 2 เรื่องช่วยให้ความกระจ่าง ประการแรกผู้ชายที่ทำงานนานกว่าน่าจะมีการติดเชื้อสูงกว่าเพราะโอกาสเสี่ยงมาก แต่ไม่เป็นเช่นนั้น กลับติดเชื้อต่ำกว่า และยังต่ำลงเมื่อทำงานนานยิ่งขึ้น ข้อมูลนี้บ่งชี้ว่าถ้ามีโอกาสศึกษาวิธีมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ก็จะทำงานได้นานโดยไม่มีการติดเชื้อ ประการที่สองที่ชัดเจนหรือตรงไปตรงมามากกว่าคือชายขายบริการที่ให้อธิบายว่าตนเองใช้ถุงยาง “เป็นบางครั้ง” หรือ “บ่อยที่สุด” หรือ “เกือบตลอดเวลา” มีอัตราการติดเชื้อสูงพอๆ กับคนที่ตอบว่าตนเอง “ไม่ค่อยจะ” หรือ “ไม่เคย” ใช้ถุงยาง แต่ชายขายบริการที่ตอบว่า “ใช้ตลอดเวลา” เมื่อมีเพศสัมพันธ์เท่านั้นที่ไม่ติดเชื้อ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจ สิ่งที่น่าประหลาด

ใจคือทำไมทุกคนไม่ใช้ถุงยาง เพียง 50% ของชายขายตัวใช้ถุงยางซึ่งต่ำกว่าการใช้ของทหารในกองทัพ แม้แต่ผู้หญิงในโรงแรมชั้นต่ำยังใช้ถุงยางมากกว่า ในช่วง 5 ปีของการศึกษาวิจัยทางพยาบาล แจกถุงยางฟรี ตามบาร์มีถุงยางวางโชว์ไว้ตลอด ผู้ค้าบริการมีถุงยางให้ดูเสมอเมื่อมีคนถาม มีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นที่ไหน

ปัญหาค่อนข้างซับซ้อนและยังแก้ไขไม่ได้ กระทรวงสาธารณสุขไปตรวจตราบาร์ได้เพียงปีละ 2 ครั้ง ผู้ค้าบริการทางเพศระยะสั้นไม่เคยพบเจ้าหน้าที่ ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้ขายบริการรายใหม่ไม่มีทักษะในการใช้ถุงยางและมีโอกาสติดเชื้อมากกว่า รสนิยมของการมีเพศสัมพันธ์ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ผู้ชายที่เป็นชายแท้ เกย์คิง เกย์ควีน หรือกะเทย อัตราเสี่ยงเท่ากัน ช่วงสำคัญที่สุดคือเมื่อเริ่มให้บริการ อาทิตยหรือเดือนแรกๆ ก่อนที่จะรู้วิธีทำให้ลูกค้ายอมใช้ถุงยางทุกครั้ง ก่อนที่พวกเขาจะสามารถมีเพศสัมพันธ์ทางทวารที่ปลอดภัยได้ ผู้ขายบริการส่วนมากรายงานว่าผู้ขายต่างชาติยอมใช้ถุงยางง่ายกว่าชายไทยด้วยกัน ชายไทยเรียกร่องเพศสัมพันธ์แบบไม่ใช้ถุงยาง ถ้าหากเป็นเช่นนั้นผู้ขายบริการจะอย่างไร

พวกเราช่วยกันฝึกผู้ขายขายบริการกลุ่มหนึ่งเพื่อให้สอนเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง พวกเขาจะไปหาผู้ขายบริการรายใหม่ในบาร์และให้คำแนะนำโดยตรงในการเลี่ยงการติดเชื้อเอชไอวี เราเรียกกลุ่มนี้ว่า “ชายช่วยชาย” (คำว่า “ช่วย” ในภาษาไทยมีความหมายแฝงหมายถึง “การช่วยตนเอง” ชื่อของกลุ่มจึงมีความหมายที่สองซึ่งชัดเจนในหมู่คนไทยด้วยกันเอง) กลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลออสเตรเลีย ซึ่งช่วยให้เราดำเนินงานได้ เรามีอาสาสมัคร 5 คน ทุกคนเป็นผู้ขายบริการหรือเคยเป็น มีหน้าที่เยี่ยมเยียนบาร์เกย์ซึ่งอนุญาตให้เข้าไปบริการ ตามถนนและสถานที่ขายบริการที่พวกเขารู้จักดี เช่นบาร์กลางคืนในเชียงใหม่ พวกเขามีเรื่องที่ไม่น่าเชื่อกลับมาเล่าให้ฟัง

บาร์แห่งหนึ่งมีผู้ชายที่ถูกลักลอบนำเข้ามาจากรัฐฉานและพม่า ตอนแรกจะเข้ามาทำงานก่อสร้าง เมื่อการสร้างถนนหรือการก่อสร้างเสร็จคนที่ยังหนุ่มและหน้าตาดีจะถูกชวนมาค้าบริการทางเพศ หลายคนเป็นทหารของกลุ่มสลอร์คที่หนีทหาร และหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จบลงด้วยการอยู่อย่างผิดกฎหมายทำงานตามบาร์เกย์ มีเด็กชายจากประเทศลาวมาขายบริการด้วย เด็กกลุ่มนี้ติดยา มากกว่าที่รายงานกับพยาบาล ปกติเด็กที่ติดยาอาจจะติดขาวหรือสูดทินเนอร์ด้วย บ้างก็ติดยาอี ยาบ้า หรือติดเหล้าหนัก บางแห่งเป็นสถานบริการอย่างแท้จริง เป็นสถานที่ลับโดยไม่มีบาร์หรือร้านอาหารบังหน้า มีอยู่ 3 แห่งเป็นบ้านส่วนตัว เปิดตอนบ่ายเมื่อโรงเรียนเลิก เมื่อเด็กขายบริการเลิกเรียน ผู้ชายในท้องถิ่นมาเพื่อมีเพศสัมพันธ์ราคาถูกกับเด็กผู้ชายซึ่งมาขายบริการทางเพศเพื่อหาเงินไปซื้อยาเสพติด การเข้าถึงเด็กเหล่านี้ต้องระมัดระวังเพราะอันตรายมาก มีการค้าเด็กอย่างน้อยตามบาร์หลายแห่งที่มีผู้ขายมาซื้อบริการจากเด็กชายอายุ 8 หรือ 9 ปี ทันทีที่อาสาสมัครไปถึงเด็กเหล่านี้จะหายตัวไปแล้ว ไม่สามารถเข้าถึงได้ เราเริ่มทำงานกับกลุ่มท้องถิ่นที่ให้ที่พักกับเด็กจรจัดตามถนน หลายคนในกลุ่มนี้ขายบริการทางเพศ ในปี ค.ศ. 1995 กว่าครึ่งของเด็กจำนวนนี้ติดเชื้อเอชไอวี

อาสาสมัครของเราไปแจกถุงยาง ครีมหล่อลื่นและให้คำแนะนำไปทั่วเมือง คินแล้วคินเล่าหนึ่งปีผ่านไปพวกเราคอยฟังผลการสำรวจบาร์จากหน่วยงานรัฐ เราประสบผลสำเร็จไหม ไม่เลย อัตราการติดเชื้อยังคงเดิม ทั้งที่หน่วยงานของรัฐพยายามช่วย หน่วยชายช่วยชายพยายามเต็มที่ โครงการรณรงค์ส่งเสริมการศึกษาแห่งชาติร่วมมือกับหลายหน่วยงาน เกย์ที่ค้าบริการทางเพศยังคงไม่ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอชไอวี นั่นคือสถานการณ์ที่เป็นอยู่

ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนอกเหนือไปจากในประเทศไทยมีการค้าบริการทางเพศของผู้ชายประเทศศรีลังกาและฟิลิปปินส์ถูกยกตัวอย่างบ่อยกว่าที่อื่น อินโดนีเซียมีบริการกะเทย เมืองบาห์ลีมีชื่อด้านบาร์เกย์และเด็กผู้ชายตามชายหาดสำหรับลูกค้านานาชาติ สิ่งที่ทำให้ประเทศไทยต่างจากประเทศอื่นในเอเชียคือเป็นประเทศเปิดและยอมรับเกย์ที่ขายบริการ ยอมรับคนที่ไปใช้บริการ และสังคมก็ยอมรับคนเป็นเกย์ที่ไม่ขายบริการด้วย สำหรับคนกลุ่มสุดท้ายนี้กรุงเทพฯ ก็เป็นสวรรค์ทีเดียว เมื่อเกี่ยวกับเรื่องเกย์กรุงเทพฯ เป็นอัมสเตอร์ดัม นิวยอร์ก หรือปารีสแห่งใหม่ในภูมิภาคนี้ เมื่อคุณไปบาร์เกย์และคลับในกรุงเทพฯ ที่ไม่ขายบริการ คุณจะพบกับเกย์จากสิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ใต้หวัน อินเดีย เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ลาว ชายซึ่งปลดปล่อยอารมณ์ไปกับคิสโก้ อ่างอบไอน้ำหรูหราสำหรับเกย์ และตำรวจที่ไม่ใส่ใจ

ในเอเชียไม่มีอะไรเหมือนในประเทศไทยอีกแล้ว มีคิสโก้สำหรับเกย์แห่งหนึ่งในเวียงจันทน์ ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนลาว ด้วยความช่วยเหลือของกะเทยรูปร่างผอมชาวลาว ผู้เขียนไปถึงที่นั่นขณะที่มีคนแน่นขนัด มีชาวลาวอายุน้อยเต้นรำอยู่กับเสียงเพลงล่าสุดของสถานบริการ ตำรวจมาตอนเที่ยงคืน เปิดไฟ และสื่อสารกันทางวิทยุดังลั่นไปหมด ทำให้ลูกค้าหนีไป กัวลาลัมเปอร์ก็มีบาร์เกย์อยู่ 2 แห่งและมีที่อีกแห่งหนึ่งเป็นแหล่งเล็กๆ เกย์จากกัวลาลัมเปอร์ชอบไปสนุกที่กรุงเทพฯ ซึ่งไม่มีการปิดบาร์ ไม่มีตำรวจจู่โจมจับและไม่ต้องคิดว่าจะถูกเปิดเผยตัว การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชาย 2 คนในสิงคโปร์ถือเป็นอาชญากรรม ผู้กระทำผิดจะถูกจำคุกและลงโทษเต็มที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ สิงคโปร์เขียนดีและจำคุกพวกกรักร่วมเพศ พวกที่มีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักต้องติดคุก 5 ปี พวกเกย์ในสิงคโปร์ชอบไปที่บาร์ที่กรุงเทพฯ เช่นกัน (ในกรุงเทพฯ ก็มีการเขียนดี แต่จะมีบริการก็ต่อเมื่อลูกค้าขอร้องเท่านั้น)

16 ลูกและนักโทษ

การใช้ยาเสพติดทำให้มีการติดเชื้อเอชไอวีและเอดส์ในคุกมากขึ้น นักโทษกลัวการฉีดยาในโรงพยาบาลของสถานกักกันเพราะกลัวการติดโรคเอดส์ เมื่อมีการฉีดยาหมอฉีดยาเพียงแค่ครั้งเข็มให้นักโทษคนหนึ่ง และอีกครั้งให้กับนักโทษอีกคนหนึ่งโดยไม่เปลี่ยนเข็มและกระบอกฉีดยา แต่เกือบประกันได้เลยว่าโรคติดต่อทางเลือดจะต้องแพร่กระจายไป นั่นหมายความว่าหมอสามารถประหยัดยาได้ครั้งหนึ่ง

ต่อไปนี้เป็นเครื่องมือที่มักใช้เขียนตึ้นนักโทษ

1. ท่อน้ำหุ้มด้วยหนัง
2. ท่อนไม้
3. ท่อนไม้ที่ทำจากไม้ไผ่ 3 ซีกมัดรวมกัน
4. ไม้ไผ่ทั้งท่อนหลายๆ ยาว 3 – 4 ฟุต
5. ท่อน้ำพลาสติกแข็งๆ

Cries from Insein: a Report on Conditions for Political Prison in Burma. (ABSDF, 1996)

เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1996 มีชายคนหนึ่งเสียชีวิตที่โรงพยาบาลกลางของย่างกุ้ง เขาถูกนำตัวมาจากสถานกักกันอินเสย์ในพม่าในสภาพใกล้จะตาย เขาชื่อ อุ ฮลา ถัน (U Hla Than) เป็นสมาชิกสภาของรัฐบาลพม่าที่มาจากการเลือกตั้ง สภาได้รับเลือกเมื่อปีค.ศ. 1990 แต่ไม่เคยได้รับอนุญาตให้จัดประชุม เขามีอายุ 52 ปี ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอ้างว่าเขาถูกทรมานจนเสียชีวิต ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปกติในคุกอินเสย์ องค์การนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ยกกรณีนี้เป็นตัวอย่างหลายครั้งเพื่อแสดงถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการทรมาน ผู้เผด็จการทหารหรือกลุ่มสลอร์ก็กล่าวว่าเขาตายด้วยวัณโรค นางอองซาน ซู จี (Aung San Suu Kyi) ซึ่งเพิ่งถูกกักขังให้อยู่เฉพาะในบริเวณบ้านอีกครั้งหนึ่ง) ประกาศต่อสาธารณชนเมื่อเดือนตุลาคมเกี่ยวกับเรื่องการเสียชีวิตของเพื่อนว่าทั้งการทรมานและการตายด้วยวัณโรคไม่ใช่คำอธิบายที่เพียงพอในการให้ความจริงทั้งหมด วัณโรคเป็นผลเนื่องมาจากโรคเอดส์ นางย้ำความจริงเรื่องนี้ การติดเชื้อเอชไอวีเป็นผลอันซับซ้อนจากการอยู่ในสถานกักกัน เขาต้องกลายเป็นักโทษเพราะได้รับเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตย เขาไม่เคยคิดเฮโรอินหรือเป็นพวกรักร่วมเพศระหว่างอยู่ในสถานกักกัน ในฐานะที่เป็นนักโทษการเมืองอาวุโสที่มีชื่อเสียงเขาไม่มีเรื่องเสื่อมเสียเช่นนั้น แต่เช่นเดียวกับนักโทษทุกคนในสถานกักกันของพม่า พวกเขาจะได้รับอาหาร (ปกติจะเป็นไข่ต้ม 1 ใบจากคำบอกกล่าวของผู้รอดชีวิต) เพื่อแลกกับเลือด อุปกรณ์เจาะเลือดในสถานกักกันพม่านำกลับมาใช้ใหม่โดยไม่มีการฆ่าเชื้อ กรณีของอุ ฮลา ถันนี้คล้ายคลึงกับกรณีของวิน เนียง โอ (Win Naing Oo) ชายหนุ่มที่ถูกกักกันในสถานกักกันอินเสย์ 3 ปี ฐานมีส่วนร่วมับขบวนการ

นักศึกษาเมื่อปี 1988 เพื่อต่อต้านกลุ่มเผด็จการทหาร กรณีของอุ สลา ถั่น ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ต้องเสียชีวิตเพื่อหลักการของตน เขาไม่ได้ถูกทำร้ายด้วยท่อน้ำพลาสติกแข็งๆ หรือลูกปืน แต่ด้วยเชื้อไวรัสที่ทำให้ภูมิคุ้มกันของมนุษย์บกพร่อง

พม่าถูกเรียกว่าเป็นสถานกักกันของคน 43 ล้านคน ซึ่งมีความจริงอยู่บางส่วนถ้าพิจารณาเรื่องสิทธิมนุษยชน การจำกัดเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้มงวดเกี่ยวกับเรื่องการพูด การชุมนุม และการเดินทาง สถานการณ์ในคุกจริงๆ ในประเทศซึ่งเปรียบเสมือนสถานกักกันนี้ยิ่งเลวร้ายมากขึ้นไปอีก ในคุกมีทั้งเฮโรอีน ผิ่น น้ำมันผิ่นเข้มข้น กัญชา และแวลเยี่ยมซึ่งเป็นยาแก้ปวดประสาทชนิดหนึ่ง การข่มขืนนักโทษของพวกกรักร่วมเพศเกิดขึ้นเสมอ ชายหนุ่มพวกนี้จะถูกคัดเลือกทันทีที่มาถึง โดยนักโทษอาวุโสและผู้นำของเครือข่ายอาชญากรในสถานกักกัน ในคุกไม่มีถุงยางใช้

ในคุกไม่มีการจัดเตรียมถุงยางให้นักโทษใช้ไม่ว่าจะเป็นคุกในประเทศไทย มาเลเซีย อินเดีย หรือคุกส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาที่ตามที ผู้คุมนักโทษไทยที่มีอาวุโสท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่าการถูกจำคุกนานกว่า 3 ปีขึ้นไปในเชียงใหม่เหมือนได้รับโทษประหาร ทั้งนี้เพราะนักโทษที่โดนจำคุกนานกว่านี้ จะล้มตายเหมือนแมลงวันเพราะโรคเอดส์ เป็นเรื่องน่าเศร้าสำหรับสถานการณ์โรคระบาดในประเทศไทยในปีค.ศ. 1988 เพราะการนิรโทษกรรมทั่วประเทศ (เนื่องจากการครบรอบเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่ง) ทำให้มีการปล่อยนักโทษจำนวนหนึ่งออกมา และนักโทษพวกนี้ติดเชื้อเอดส์ ซึ่งหมายถึงการปล่อยประชากรที่เป็นเอดส์สู่สังคมภายนอกเป็นครั้งแรก การใช้เข็มร่วมกันและการมีเพศสัมพันธ์ของพวกกรักร่วมเพศโดยไม่ป้องกันทำให้เอดส์แพร่กระจายอย่างรวดเร็วในหมู่นักโทษที่ถูกปล่อยออกมา เพียงไม่กี่เดือนหลังการนิรโทษกรรมการระบาดของโรคเอดส์ก็เริ่มต้นขึ้นในประเทศไทย

การป้องกันเชื้อเอชไอวีในสถานกักกันเป็นความล้มเหลวทั่วโลก จะเรียกว่าเป็นความล้มเหลวอย่างรุนแรงก็ได้ ในเอเชียการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีก็ไม่ได้ดีกว่าสถานกักกันอื่นๆ สิ่งที่ทำให้สถานการณ์ของประเทศไทยและพม่าเลวร้ายคืออัตราการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่ชายที่อายุยังน้อยสูงอยู่แล้ว เมื่อถูกจำคุก คุณจึงเป็นเสมือนตัวเร่งที่ทำให้การแพร่ระบาดเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น สำหรับผู้ติดเชื้อเอดส์ในประเทศไทย การถูกจำคุกเป็นสิ่งที่แตกต่างระหว่างผู้ติดเชื้อและไม่ติดเชื้อเอชไอวี การติดเชื้อในหมู่ผู้ติดเชื้อเอดส์ไทยมีส่วนสัมพันธ์อย่างสูงกับการถูกจำคุก

เป็นเรื่องน่าละอายที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่เกิดขึ้นเพื่อผดุงเสรีภาพ กลับเป็นประเทศที่มีนักโทษมากที่สุดในโลก ในปีค.ศ. 1993 ประมาณ 2.6% ของชาวอเมริกันที่มีอายุมากกว่า 18 ปีเป็นนักโทษ ถ้าหากนับจำนวนแล้วก็มีประมาณ 5 ล้านคน ประเทศอัฟริกาใต้เคยเป็นอันดับที่ 2 แต่ตกอันดับไป เหลือแต่สหรัฐอเมริกาที่ยังคงเป็นประเทศพัฒนาแล้วประเทศเดียวที่ยังนิยมขังประชาชนของตนไว้ในสถานกักกัน เพื่อให้เข้ากับแนวโน้มของยุคปัจจุบันซึ่งนิยมการแปรรูปองค์กรของรัฐให้กลายเป็นหน่วยงานเอกชน ปัจจุบันคุกได้กลายเป็นหน่วยงานเอกชนที่สามารถสร้างผลกำไรได้ ปัจจุบันนี้มีคุกของเอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทนหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่มากจนไม่สามารถแบกรับได้ไหว สถานการณ์เช่นนี้เหมือนเรื่องเลียดสีสังคมของโกกอล (นักแต่งบทละครเยาะเย้ยสังคม...ผู้แปล)

ซึ่งในกรณีนี้สถานกักกันกลายเป็นสถานที่สร้างงาน มีวิธีหนึ่งที่ผู้คนชั่วช้าจากจนหมดความน่ากลัวไปแล้วคือ “ในปัจจุบันมีชายหนุ่มผิวดำในสถานกักกันมากกว่าในมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาเสียอีก” ถ้าไม่สามารถป้องกันคนรุ่นใหม่จากการติดเชื่อเอชไอวีในสถานกักกันได้ ก็เนื่องจากเราไม่ยอมรับความจริงว่านักโทษมีเพศสัมพันธ์กัน เราไม่ยอมรับว่ามียาเสพติดในคุก เพราะฉะนั้น “การรอประหาร” ก็มีความหมายใหม่ที่ใกล้เคียงกับการถูกคุมขังในสถานกักกันของประเทศไทยหรือพม่าในขณะนี้เราปฏิเสธไม่ยอมให้ถุงยางแก่นักโทษ จากการสัมภาษณ์อดีตนักโทษในนิวยอร์กแสดงว่านักโทษทราบว่าการไม่ใช้ถุงยางเป็นการเสี่ยง นักโทษใช้ถุงมือยางหรือแผ่นพลาสติกบางสำหรับห่ออาหารจากครัวของสถานกักกัน เพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื่อเอชไอวี

ไม่มีใครควรตกอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ว่าจะเป็นนักโทษที่ถูกจับกุมเป็นครั้งแรกเพราะบังเอิญไปอยู่ผิดข้างในสงครามยาเสพติดหรือคนที่โดนจับกุมครั้งแล้วครั้งเล่า มีนักโทษคนไหนสมควรได้รับโทษประหารก็ควรโดนประหาร แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสุจริตใจ โดยไม่ต้องเสแสร้งว่าไม่ได้ลงโทษประหารแต่ลงโทษเพียงจำคุก อาจได้ได้ว่าโทษประหารหมายถึงการไม่จัดเตรียมถุงยางอนามัยให้นักโทษในสถานกักกันนั่นเอง

17 สื่อมวลชน

อิสรภาพของสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่หาได้ยากในเอเชีย ในบรรดา 7 ประเทศเหล่านี้มีเพียงประเทศไทยและกัมพูชาเท่านั้นที่มีสื่อมวลชนตีพิมพ์บทความวิจารณ์รัฐบาลและนักการเมืองได้อย่างเปิดเผย มีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอยู่ 2 ฉบับในประเทศไทยคือบางกอกโพสต์และเดอะเนชั่น ทั้ง 2 ฉบับเสนอข่าวท้องถิ่นและข่าวต่างประเทศอย่างฉับไว รวมทั้งเรื่องเอชไอวีหรือเอดส์โดยไม่ย่อท้อ แต่จะเสนอข่าวหรือหวาน้อยกว่าหนังสือพิมพ์ไทย (หนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่เป็นที่นิยมมากที่สุดมีลักษณะเหมือนกับหนังสือพิมพ์หัวสีในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งมักจะเน้นความรุนแรง เรื่องที่ ‘มนุษย์สนใจ’ และเรื่องอาชญากรรมในท้องถิ่น) เดอะเนชั่นรวมเรื่องราวของพม่ามากมาย นักข่าวของเดอะเนชั่นมีการติดต่อกับฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลพม่าทำให้ได้ข้อมูลและเหตุการณ์ที่ไม่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับมีผลในวงกว้าง เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย บางกอกโพสต์มีขายอย่างไม่เปิดเผยนักตามถนนในเมืองโฮจิมินห์และเวียงจันทน์ราวกับของวิเศษถ้าคุณหาซื้อได้ หลังจากที่อยู่อย่างกึ่ง ปักกิ่ง และลาว ซึ่งวิทยุและโทรทัศน์รัฐบาลควบคุมและตรวจสอบตลอด ทำให้รู้สึกยินดีที่ได้กลับมาประเทศไทยและรับทราบข้อมูลต่างๆ อีกครั้ง รู้สึกเหมือนได้รับการปฏิบัติแบบเป็นผู้ใหญ่อีกครั้ง ไม่ใช่เด็ก ๆ ที่ทหารต้องคอยตรวจสอบ ควบคุมและปกป้องตลอดเวลา

เดอะนิวไคลด์ออฟเมียนมาร์ ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของกลุ่มสลอร์คและหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับเดียวในพม่าเป็นเล่มที่แย่มากที่สุดในบรรดาหนังสือพิมพ์ที่ไม่ดีด้วยกัน พาดหัวข่าวที่คุ้นเคยคือ “นักธุรกิจหน้าใหม่ทางตอนเหนือของเมียนมาร์เรียกร้องให้นักประชาธิปไตยภายในและภายนอกเลิกวางแผนการฉ้อโกงที่โกหกหลอกลวงได้แล้ว” ซึ่งเป็นการประกาศทางอ้อมว่ากลุ่มสลอร์คไม่พอใจผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งที่เรียกร้องให้ต่างชาติแทรกแซงด้านเศรษฐกิจเพื่อต่อต้านสลอร์ค ทุกๆ วันหนังสือพิมพ์จะมีคอลัมน์พิเศษเรื่อง “ความปรารถนาของประชาชน” ซึ่งเนื้อหาเหมือนกับเขียนโดยมาดามเหมาในยุครุ่งเรืองของการปฏิวัติวัฒนธรรม

- ต่อต้านคนที่พึ่งองค์ประกอบภายนอก ทำตัวเป็นหุ่นเชิดที่มีทัศนคติแง่ลบ
- ต่อต้านคนที่เปื้อนอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐและความเจริญของชาติ
- ต่อต้านต่างชาติที่เข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของรัฐ
- ทำลายล้างองค์ประกอบภายในและภายนอกที่เป็นอันตรายโดยถือเป็นศัตรูของส่วนรวม

ในกรณีพม่า “การทำลายล้าง” เป็นอาวุธลับขั้นสุดท้ายที่ใช้ในการข่มขู่ เป็นความหมายที่ประชาชนทราบดี เคยมีคนพูดว่าการค้นหาความจริงเป็นเรื่องง่ายในสหภาพโซเวียต ถ้าหนังสือพิมพ์ ‘ปราวดา’ (Pravda) เห็นว่าใครเป็นคนชั่วร้าย คนๆ นั้นคือคนดี แต่ถ้าปราวดาหยั่งใครเป็นรัฐบุรุษแสดงว่าคนๆ นั้นเป็นคนเลว สิ่งที่ถูกปฏิเสธอาจเป็นความจริง สิ่งที่เหมาะสมอาจเป็นเรื่องราวโกหก สถานการณ์เดียวกันเกิดขึ้นกับคอลัมน์ “ความปรารถนาของประชาชน” ของกลุ่มสลอร์ค ชาว

พม่าแสดงความปรารถนาโดยการเลือกตั้ง ฝ่ายทหารถูกขับไล่ ประชาชนและผู้นำที่พวกเขาเลือกตลอดจนชุมชนนานาชาติทราบดีว่าแท้ที่จริงกลุ่มสลอร์กนั้นเองเป็น “องค์ประกอบที่บ่อนทำลายภายใน” ในช่วง 8 ปีที่สลอร์กมีอำนาจการส่งออกเฮโรอินเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า (จากรายงานของหน่วยงานอเมริกันในปี 1996 โดยคำนวณจากภาพถ่ายดาวเทียมของพื้นที่ที่ใช้ปลูกฝิ่น) การเสพเฮโรอินในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ใครอื่นกันเล่าที่คุกคามความมั่นคงของชาติ (บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์วอลล์สตรีท วันที่ 18 เมษายน 1996 เรื่อง “เพื่อนบ้านเลว”)

หนังสือพิมพ์เดอะนิวยอร์กไทมส์ออกพิมพ์ข้อมูลในแนวว่าการระบาดของเชื้อเอชไอวีในพม่าลดลง แพทย์และพยาบาลต้องเสียชีวิตเพื่อบอกกับสื่อมวลชนและนักวิจัยว่าไม่ใช่เช่นนั้น และพวกเขาได้รับการเตือนไม่ให้รายงานกรณีติดเชื้อรายใหม่ตั้งแต่ปีค.ศ.1994 การโฆษณาชวนเชื่อหายๆไม่สามารถตอบดาใครได้ แต่การขาดข้อมูลที่แท้จริงเป็นอันตรายต่อทุกคน เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นกับโทรทัศน์ซึ่งมีอยู่สถานีเดียวคือโทรทัศน์เมียนมาร์ ถ้าหากว่าคุณไม่คุ้นหน้าเจ้าหน้าที่สลอร์กระดับสูงก็ให้เปิดรายการทีวีตอนเย็นดูจะเห็นสมาชิกสลอร์กทุกคนผลัดเปลี่ยนกันจุมพิตทารก ถวายอาหารพระ เยี่ยมชมกิจการโรงงาน ความน่าเบื่อซ้ำซากของภาพที่ปรากฏทางทีวีเป็นเรื่องน่าตกใจ ไม่มีรอยยิ้มเมื่อกล้องจับภาพไปที่ฝูงชน ไม่มีใครเคลื่อนไหว เมื่อมีขบวนพาเหรด ไม่มีฝูงชน ไม่มี การจราจรที่คับคั่ง ภาพที่ปรากฏทางโทรทัศน์ล้วนเป็นสิ่งที่สลอร์กเตรียมการไว้ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่สามารถโน้มน้าวใครให้หลงเชื่อได้ ด้วยเหตุนี้เองเมื่อนักธุรกิจหรือนักการทูตที่เดินทางออกมาจากพม่าพูดว่าทุกสิ่งทุกอย่างในพม่าเริ่มดีขึ้นจึงไม่มีใครเชื่อ เพียงแต่เปิดดูข่าวช่วงเย็นก็จะเห็นว่าการควบคุมข่าวสารข้อมูลของรัฐบาลถ้าคนดูโทรทัศน์ไม่ใช่คนหูหนวกหรือตาบอด ความจริงข้อนี้ทำให้นักข่าวที่รับผิดชอบเรื่องของพม่าเป็นคนพิเศษ ข่าวที่ได้เป็นสิ่งที่มีความค่ามาก เรื่องที่น่าเศร้ากว่านั้นคือการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในพม่าเป็นเรื่องยากเย็น ซึ่งเป็นจริงในประเทศอื่นๆ ด้วย เช่น ประเทศจีน ลาว และเวียดนาม ผลกระทบในด้านสาธารณสุขเป็นเรื่องที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ เพื่อให้ได้รับผลด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพต้องมีหน่วยงานสาธารณสุขคนที่เชื่อถือได้และประชาชนต้องได้รับข่าวสารข้อมูลเต็มที่ เพื่อให้การป้องกันเกิดประสิทธิภาพประชาชนควรมีสติที่จะทราบข้อมูลและมีสติที่จะเลือกแนวทางปฏิบัติได้ ถ้าสื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล ประชาชนที่ขาดความเชื่อถือรัฐบาลจะยอมรับข้อมูลเกี่ยวกับเอดส์จากสื่อของรัฐได้อย่างไร การหลั่งไหลอย่างอิสระและรวดเร็วของข้อมูลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเทศใดก็ตามที่สามารถควบคุมปัญหาด้านสาธารณสุขและส่งเสริมการอยู่ดีกินดีของประชาชนได้ ความแตกต่างของสื่อมวลชนไทยและพม่าเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าแนวโน้มเกี่ยวกับการแก้ปัญหาโรคเอดส์ในประเทศไทยนั้นยังมีความหวัง ในขณะที่แนวโน้มเกี่ยวกับโรคเอดส์ในพม่าเป็นเรื่องสิ้นหวัง

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องพิจารณาคุณภาพของรายงานเกี่ยวกับเอชไอวีหรือเอดส์ที่เสนอโดยสื่อมวลชน ถ้าคุณเป็นนักวิชาการที่กระตือรือร้นในสาขานี้คุณเข้าร่วมสัมมนาและหาข้อมูลที่ทันสมัยในสาขาของคุณอยู่เสมอ คุณจะเห็นว่าสิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในความสนใจของ

นักวิชาการ เมื่อนักวิทยาศาสตร์ทำผิดพลาดไม่ว่าจะทำจริงหรือถูกกล่าวหามักเป็นข่าวใหญ่เสมอ กรณีพิพาทระหว่างทีมนักวิจัยชาวฝรั่งเศสและอเมริกันว่าใครเป็นพวกแรกที่สามารถแยกเชื้อเอชไอวีได้ก่อนเป็นตัวอย่างที่ดี ความขัดแย้งนี้เป็นพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์อยู่หลายปีจนกระทั่งนักวิจัยหันไปศึกษาเรื่องอื่นต่อไปแล้ว อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของนักวิจัยกับข้อมูลของสื่อมวลชนมีความสำคัญมาก ประชาชนได้ข้อมูลจากสื่อมวลชนซึ่งไม่ใช่จากนิตยสารของนักวิชาการ ในกรณีของงานสาธารณสุข สาธารณชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักสำหรับข้อมูลใหม่ๆ อย่างไรก็ตามความสนใจและความต้องการของสื่อมวลชนอาจจะต่างจากของนักวิชาการในสาขาโดยสิ้นเชิง

สถานการณ์เดียวกันนี้เกิดขึ้นที่กรุงเบอร์ลินในปีค.ศ. 1993 ในการประชุมนานาชาติเรื่องเอดส์ครั้งที่ 9 ประเด็นข่าวที่คนสนใจที่สุดจากการสัมมนารั้งนั้นคือ “เอดส์ที่ไม่มีเชื้อเอชไอวี” เกิดจากการพบคนกลุ่มหนึ่งที่เป็นโรคลักษณะคล้ายเอดส์แต่ไม่มีการติดเชื้อเอชไอวี ข่าวนี้เป็นที่สนใจสำหรับผู้สื่อข่าววิทยุ โทรทัศน์ ซีเอ็นเอ็น บีบีซี และหนังสือพิมพ์ฉบับหลักๆ ของอเมริกาและยุโรป เป็นแง่มุมใหม่ของเอดส์ ดร. แอนโทนี ฟอซี (Dr. Anthony Fauci) ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันโรคมุมิแพ้และโรคติดต่อแห่งชาติอเมริกัน (The US National Institutes of Allergy and Infectious Diseases - NIAID) ออกรายการโทรทัศน์ตลอดในช่วงของการสัมมนา และจัดประชุมแถลงแก่ผู้สื่อข่าวเมื่อกลับอเมริกาเรียกร้องให้สถาบัน (NIAID) ใช้ทรัพยากรให้เต็มที่เพื่อศึกษาคนไข้อเมริกัน 7 คนที่สื่อมวลชนเรียกว่าเป็น ‘เอดส์โดยไม่ติดเชื้อเอชไอวี’ ซึ่งสถาบัน (NIAID) ได้ใช้เงินไป 10 ล้านดอลลาร์อเมริกันเพื่อการศึกษาคนไข้เหล่านี้ ผลของการศึกษาก็คือสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์ที่เข้าร่วมสัมมนา รวมทั้งดร.ฟอซีได้รู้มาก่อนตั้งแต่ต้นมือ ว่าคนไข้ทั้ง 7 คนไม่ใช่คนไข้โรคเอดส์ เป็นคนไข้โรคอื่นๆและภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์เลย หลายคนเป็นมะเร็งแต่ถูกวินิจฉัยผิดพลาด บางคนเป็นโรคมุมิคุ้มกันบกพร่องที่ได้รับสืบทอดกันมาระหว่างแม่กับลูก โรคมุมิคุ้มกันบกพร่องไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นเรื่องที่มีมาก่อนโรคเอดส์ และจะยังมีต่อไปอีกนานหลังจากเอาชนะเชื้อเอชไอวีแล้วถ้าสามารถทำได้ ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคมุมิด้านทานทุกคนที่อยู่ในงานสัมมนาทราบดี และผู้เชี่ยวชาญหลายคนเช่น ดร.ฟอซีใช้เวลาศึกษาโรคนี้มาตั้งแต่ก่อนปีค.ศ. 1981 ปีที่มีการค้นพบโรคมุมิคุ้มกันบกพร่องแบบใหม่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ตอนนั้นเราเรียกว่าโรคมุมิคุ้มกันบกพร่องของพวกเกย์ (gay-related immune deficiency) มีชื่อย่อว่า GRID และปัจจุบันโรคนี้มีชื่อเรียกว่า AIDS

มีเรื่องสำคัญกว่าอีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นที่เบอร์ลินในช่วงเวลาเดียวกันกับข่าวโรคเอดส์ที่ไม่มีเชื้อเอชไอวีซึ่งมีผลต่างกัน ในการประชุมครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่อินเดียเสนอข้อมูลแห่งชาติเกี่ยวกับเอชไอวี ในอินเดียเคยมีรายงานเรื่องโรคระบาดนี้น้อยมาก เมื่อนั่งฟังการเสนอรายงานในห้องประชุมกว้างใหญ่ที่มีคนฟังอยู่ครึ่งห้อง ผู้เขียนนั่งร้องไห้ตั้งแต่ดูสไลด์แผ่นที่ 3 ไปจนจบรายงาน อินเดียเพิ่งจะเริ่มมีการสังเกตการณ์เท่านั้นยังไม่มีโครงการป้องกันเอดส์แห่งชาติ แต่เชื่อไว้สัปดาห์หน้าว่าเจ้าหน้าที่ไปหลายปีแล้ว จำนวนผู้ป่วยเอดส์ในอินเดียสูงมากจนไม่มีประเทศใดเทียบเคียงได้ และเรื่องนี้เป็นเรื่องจริงที่มีหลักฐานพิสูจน์ได้ ไม่ใช่เรื่องหลอกที่ทำให้สื่อมวลชนตื่นตื่นตามกันไปพัก

หนึ่ง อินเดียมีสถานการณ์เอดส์ที่เลวร้ายที่สุดในโลก ทำให้องค์การอนามัยโลกต้องปรับตัวเลขคาดการณ์ของจำนวนผู้ป่วยเอดส์ทั่วโลกให้สูงขึ้นอย่างมากเพื่อครอบคลุมประชาชนจำนวนมหาศาลที่มีความเสี่ยงอยู่ในอินเดีย ในการสัมมนาที่เบอร์ลินในครั้งนั้นตัวเลขคาดการณ์ของผู้ป่วยเอดส์ในอินเดียคือ 1 ล้านคน แต่ตัวเลขคาดการณ์ปัจจุบันอยู่ที่ 5 ล้านคนและกำลังสูงขึ้นเรื่อยๆ

ข้อมูลเกี่ยวกับอินเดียไม่มีความสำคัญสำหรับสื่อมวลชนนานาชาติ เนื่องจากเป็นเรื่องเดิมไม่มีอะไรใหม่ เป็นเรื่องที่คนไม่ค่อยใส่ใจ แต่สำหรับคนที่ทำงานในสาขานี้ตัวเลขเป็นสิ่งที่ทำให้เราตื่นตระหนกเหมือนโดนลูกระเบิดลงในที่ประชุม ข้อมูลจากอินเดียนี้ทำให้ต้องเปลี่ยนความคิดในการจัดลำดับและยุทธวิธี ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สื่อมวลชนตีพิมพ์และสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์และนักวิจัยเป็นกังวลจริงๆ เป็นความจริงที่น่าเจ็บปวดเกี่ยวกับโรคระบาดโรคนี้ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งทางด้านสังคมและการเมืองเป็นที่น่าเป็นห่วงยิ่งขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ของอินเดียคือรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขของอินเดีย กล่าวในที่ประชุมเรื่องเอดส์ที่จัดขึ้นในเอเชียในปีต่อมาว่าอินเดียจะปกป้องตัวเองโดยใช้คุณค่าของครอบครัวอินเดียแบบโบราณ โดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องถุงยางเพศศึกษา หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนคืออะไร การพาดหัวข่าวมีผลกับวิกฤตการณ์อย่างไร การพาดหัวข่าวว่า “เอดส์ที่ไม่มีเชื้อ” ทำให้ผู้เสียภาษีอเมริกันเสียเงินหลายล้านดอลลาร์เพื่อการวิจัย แต่เรื่องเงินนี้อาจมีผลลัพธ์ที่สำคัญน้อยกว่าผลลัพธ์อื่นๆ คือมีนักวิทยาศาสตร์กลุ่มเล็กๆ และนักเคลื่อนไหวเพื่อสังคมบางพวกที่ยืนยันมานานว่าเชื้อเอชไอวีไม่ใช่สาเหตุของโรคเอดส์หรือไม่ใช่สาเหตุเพียงอย่างเดียว ทั้งๆ ที่มีหลักฐานต่างๆ เป็นภูเขาเลากาที่ขัดแย้งความเชื่อนี้ ข่าวเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ไม่มีเชื้อเอชไอวีช่วยสนับสนุนความคิดของนักวิทยาศาสตร์กลุ่มนี้ไปช่วงเวลาหนึ่ง มีอีกกลุ่มที่เล็กกว่าแต่มีเสียงดังพอสมควรคิดว่าเอดส์เป็นเรื่องไม่จริง เป็นเรื่องกุขึ้นมา และจำนวนผู้ป่วยเอดส์ประโคมไว้เกินจริง มีแนวคิดต่างๆ กันไปหลายอย่าง นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยุคใหม่คิดว่า ‘ดาวเคราะห์’ มีเอดส์ ปลาโลมาตายเพราะโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง การทำลายสิ่งแวดล้อมมีผลให้ภูมิคุ้มกันของมนุษย์ลดลงเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีนักเคลื่อนไหวชาวเกย์ที่คิดว่าโรคเอดส์เป็นแผนการที่เกิดขึ้นเพื่อจำกัดเสรีภาพทางเพศของพวกเขา บางกลุ่มคิดว่าการแพร่ระบาดของเอดส์เป็นอุบายเพิ่มเงินอุดหนุนการศึกษาวิจัย สำหรับหลายคนในจำนวนนี้การพบ ‘เอดส์ที่ไม่มีเชื้อเอชไอวี’ เป็นหลักฐานสนับสนุนความเชื่อของพวกเขา เป็นชัยชนะบางส่วนของพวกเขา

พวกเขา คนเหล่านี้ต้องการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน หลังจากที่ต้องสูญเสียคนไข้ เพื่อน คนรัก และเพื่อนร่วมงานไปแล้ว ผู้เขียนคิดว่าการกล่าวหาว่า “เอดส์ไม่มีอยู่จริง” เหมือนกับเป็นความพยายามที่จะเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นใหม่หรือเพื่อระบุว่า การสังหารหมู่ชาวยิวแท้ที่จริงแล้วไม่ได้เกิดขึ้น เป็นการดูถูกผู้ที่ตายไปแล้ว เป็นอันตรายและสิ่งคุกคามที่เกิดขึ้นจริงกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่

แล้วอาชญากรรมของการเพิกเฉยเล่า รัฐมนตรีของอินเดียจะยังเพิกเฉยอยู่ได้หรือไม่ถ้าสื่อมวลชนนานาชาติคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอินเดียคือมหันตภัย หรือถ้าชีเอ็นเอ็นส่งคนไปตามช่องที่มีกรง

เหมือนกรงขังเสือในบอมเบย์หลังการประชุม หรือส่งนักข่าวไปธนาคารเลือดที่ไม่ได้มีการตรวจสอบเลือดหลายแห่งในเมืองต่างๆ ของอินเดีย (นี่คืออีกด้านหนึ่งของการรายงานข่าวที่ไม่มีซึ่งทำให้เกิดการเพิกเฉยต่อความล้มเหลวด้านนโยบายต่อสาธารณชน) เนื่องจากสื่อมวลชนมีอำนาจในการดึงดูดความสนใจ มีอำนาจที่จะสร้างแรงกดดันต่อผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ มีอำนาจในการให้การศึกษา ให้ข้อมูลและทำให้คนตื่นตัว ความล้มเหลวของสื่อมวลชนที่จะกระทำสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องน่าวิพากษ์

อย่างไรก็ตามความรับผิดชอบไม่ได้อยู่ที่สื่อมวลชนแต่เพียงฝ่ายเดียว บ่อยครั้งนักวิทยาศาสตร์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมักจะไม่ให้การศึกษาแก่นักข่าวอย่างโปรงใส ถ้ามองได้และพูดคุยอย่างเปิดเผยในการให้ข้อมูล นักข่าวที่ดีต้องรับฟังข้อมูลจากทุกแหล่งข่าว และเป็นความรับผิดชอบในอาชีพที่จะต้องประเมินว่าข้อมูลที่ได้รับมาเป็นความจริงหรือไม่ ด้วยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลเพื่อยืนยันข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและหน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์มักไม่ชอบพูดคุยกับนักข่าว

วิทยาศาสตร์บังคับให้เราพูดแต่สิ่งที่มีหลักฐาน การค้นพบหรือผลการศึกษาที่ยังไม่แน่นอนไม่ควรเปิดเผยต่อสาธารณชนซึ่งทำให้เราพูดจาเปิดเผยนักไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องอะไรก็ตามที่รู้ไหลออกไป นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ของข้อมูล สำหรับนักวิทยาศาสตร์ที่ทำการศึกษาค้นคว้าบทความปรากฏในหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ (The New York Times) ทั้งหมดในโลกนี้มีค่าไม่เท่ากับบทความดีๆ เพียงเรื่องเดียวที่ตีพิมพ์ในวารสารนิวอิงแลนด์เจอร์นัลออฟเมดิซิน (The New England Journal of Medicine) เนื่องจากสิ่งตีพิมพ์ทางวิทยาศาสตร์มักต้องมีการตรวจสอบจากเพื่อนนักวิทยาศาสตร์ด้วยกัน การทบทวนและเขียนใหม่ต้องใช้เวลาหลายเดือน นักวิจัยจึงต้องเก็บข้อมูลและผลลัพธ์ไว้ก่อน เมื่อถึงเวลาที่ผลการวิจัยได้รับการตีพิมพ์ ประชาชนอาจหันไปสนใจเรื่องอื่นแล้วก็ได้ กรณีนี้เกิดขึ้นกับเรื่อง “เอดส์ที่ไม่มีเชื้อเอชไอวี” ด้วย การศึกษาคนไข้โดยรายละเอียดได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร

นิวอิงแลนด์เจอร์นัลออฟเมดิซินโดยศูนย์ควบคุมโรคติดต่อของอเมริกาหลายเดือนหลังจากการสัมมนาที่เบอร์ลิน เมื่อถึงเวลานั้นสื่อมวลชนหมดความสนใจ ชุมชนวิทยาศาสตร์ทราบผลแล้วว่าจะออกมาเป็นอย่างไร การตีพิมพ์จึงไม่มีความหมายอะไร

เมื่อเร็วๆ นี้มีอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นปฏิกิริยาประเภทเดียวกับที่กล่าวแล้วของสื่อมวลชนอเมริกันที่มีต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย ผลการศึกษาซึ่งเกิดจากร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร Science การศึกษากลับพบว่าเชื้อเอชไอวีชนิดอู่เหมือนจะเจริญเติบโตได้ดีในเซลล์ที่มาจากอวัยวะสืบพันธุ์ได้ดีกว่าในน้ำเหลือง ในเม็ดเลือดขาวของเลือดและเนื้อเยื่อในต่อมน้ำเหลือง การค้นพบครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าเชื้อเอชไอวีชนิดนี้จะติดเชื้อได้ดีกับอวัยวะบางแห่งในร่างกาย ในกรณีนี้คือจะติดเชื้อเฉพาะที่เนื้อเยื่อบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์มากกว่าจะเกิดในเลือด และผู้วิจัยคาดว่าเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดจึงมีการแพร่ระบาดในหมู่รักร่วมเพศในประเทศไทย (และในทวีปเอเชียโดยทั่วไป) เมื่อมีการถ่ายทอดเชื้อจากชายสู่

หญิง และจากหญิงผู้ชายเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทางช่องคลอด ซึ่งดูเหมือนว่าการแพร่กระจายในลักษณะนี้ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นไปอย่างรุนแรงและรวดเร็วกว่าในอเมริกา สิ่งที่แตกต่างกันคือเชื้อเอชไอวีชนิดบีในอเมริกานั้นเป็นไวรัสชนิดที่เติบโตได้ดีในเลือด เพราะฉะนั้นจึงแพร่กระจายในหมู่ผู้ใช้เข็มฉีดยาร่วมกันและพวกกรักร่วมเพศที่มีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก (ซึ่งจะมีเลือดออกมากกว่าการมีเพศสัมพันธ์แบบปกติ) ในขณะที่เดียวกันเพศสัมพันธ์ระหว่างรักต่างเพศจะเป็นสาเหตุของการแพร่กระจายเชื้อเอชไอวีชนิดบีซึ่งเติบโตได้ดีกว่าในเซลล์อวัยวะสืบพันธุ์ดังกล่าวแล้ว ผลการค้นพบนี้นักข่าวโทรทัศน์ให้ความสนใจและกระจายข่าวว่าเป็น ‘ซูปเปอร์ไวรัส’ ชนิดใหม่ที่ติดเชื้อมากกว่า เป็นอันตรายถึงชีวิตมากกว่า และจะมีผลกับพวกกรักร่วมเพศมากกว่าพวกกรักร่วมเพศ ข่าวนี้จัดเป็นข่าวที่มีความสำคัญมากที่สุด แต่มีปัญหาบางประการ คือความคิดเรื่องไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้หลักฐานสนับสนุนน้อยมาก นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่เสนอเรื่องนี้ได้แนะนำว่าต้องมีการศึกษาต่อในเรื่องนี้อีกมากก่อนจะเรียกว่าเป็นทฤษฎีได้ การศึกษาได้แสดงถึงความแตกต่างในลักษณะของเซลล์ที่เพาะเลี้ยงขึ้นมา หมายถึงว่าเป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นใน ‘หลอดทดลอง’ ไม่ใช่คนจริงๆ และที่สำคัญก็คือเชื้อเอชไอวีจะมีพฤติกรรมต่างกันเมื่ออยู่ข้างในและข้างนอกร่างกายมนุษย์ ประสพการณ์ในอดีตทำให้นักวิจัยต้องระวังมากในการสรุปผลจากห้องทดลองว่าจะสามารถนำไปใช้กับคนไข้และยังไม่สามารถนำไปใช้กับประเทศที่ต่างออกไปหรือในกรณีนี้ในทวีปที่ต่างกัน สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไม่ได้กล่าวถึงการค้นพบที่สำคัญจากโรคระบาดของไทยซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วในร่างกายมนุษย์ ผลการศึกษาที่สำคัญคือการใช้ถุงยางช่วยลดอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย ไม่ว่าไวรัสชนิดนี้จะมียุงมากเพียงใด จะสามารถแพร่กระจายไปด้วยเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย ถุงยางเป็นวิธีป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ดังที่แสดงให้เห็นแล้วในการป้องกันการแพร่กระจายของไวรัสชนิดบีระหว่างผู้ชายด้วยกัน นักข่าวทุกคนที่สนทนากับผู้เขียนเรื่องทฤษฎีซูปเปอร์ไวรัสต่างต้องการเห็นความหายนะจากโรคระบาดในประเทศไทย (สำหรับความหายนะเช่นนั้นผู้เขียนแนะนำให้ส่งนักข่าวไปพม่าหรือกัมพูชาซึ่งไม่มีใครไป) ผู้เขียนไม่สามารถดึงดูดความสนใจของใครด้วยความสำเร็จของประเทศไทย พวกเขาต้องการข่าวประเภทฝั่งฆ่าคน การระบาดของเชื้ออีโบลา (Ebola) ในประเทศซาอีร์ (Zaire) หรือเรื่องเล่าๆ ที่เร้าใจ ที่อาจทำให้ผู้ชมอเมริกันสนใจ นักข่าวไม่สนใจเรื่องที่มีความหวังเรื่องที่น่าไปปฏิบัติได้เช่นการรณรงค์ให้มีการป้องกันตนด้วยการใช้ถุงยางอนามัยซึ่งจะสามารถช่วยชีวิตคนนับล้านๆ ในดินแดนที่ห่างไกลของโลกหรือในบ้านเกิดเมืองนอนของเรา

ในขณะที่ผู้เขียนอยู่บนเครื่องบินซึ่งเดินทางจากกรุงวอชิงตันไปยังกรุงเทพฯ ประมาณ 1 สัปดาห์หลังจากนักข่าวมีความสุขกับซูปเปอร์ไวรัส ผู้ชายคนที่นั่งติดกับผู้เขียนเป็นคนอเมริกันที่มีพื้นเพเป็นคนไทย กำลังเดินทางเพื่อไปงานรวมญาติในกรุงเทพฯ เมื่อคุยกันสักพักเขาถามถึงงานของผู้เขียน เมื่อผู้เขียนตอบว่าทำงานเกี่ยวกับเอชไอวีในประเทศไทย เขาแทบจะกระโดดขึ้นจากที่นั่งพร้อมอุทานว่า “ให้ตายสิ คุณทำงานกับพวกนั้นหรือ มันเป็นเรื่องที่เลวร้ายที่สุดในโลกเลย อาจจะแพร่กระจายไปในอากาศ ผมเพิ่งดูรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ธรรมชาติของผมต้องการให้ผมงดการเดินทางครั้งนี้”

18 นักเคลื่อนไหว (เพื่อสังคม)

ความปรารถนาที่มีมาแต่เกิดของมนุษย์คืออิสรภาพ ความจริง และ
ประชาธิปไตย ความเคลื่อนไหวของ“พลังมวลชน”โดยไม่ใช้ความรุนแรงเกิดขึ้น
ทั่วไปในส่วนต่างๆ ของโลกเมื่อไม่กี่ปีมานี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามนุษย์ไม่
สามารถอดทนหรือปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมภายใต้สภาพเผด็จการ
(เทนซิน กยัตโซ คาโลลามะผู้ศักดิ์สิทธิ์องค์ที่ 14 ของทิเบต)

การเรียกร้องให้มีการป้องกันนั้นดังผู้ประท้วงออกมาตามท้องถนนไม่ค่อยได้ นับตั้งแต่ช่วงที่
โรคโปลิโอทำให้คนหวาดหวั่นในทศวรรษที่ 1930 และ 1940 ก็มีคนเป็นปากเป็นเสียงให้วัคซีนเพียงไม่กี่
คน ยกเว้นคนที่ต้องการเรียกร้องค่าชดเชยสำหรับความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับการฉีดวัคซีน การ
เรียกร้องให้มีการดูแลและการบำบัดรักษาทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของมวลชนเนื่องจากไม่มีโรคไหน
ส่งผลยิ่งใหญ่เท่าโรคเอดส์ ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเอดส์ทำให้ราคายาเปลี่ยน (ยาเอแซทที หลังจากที่มี
กลุ่มคนไปล่ามโซ่ตัวเองติดกับประตูตลาดหุ้นของนิวยอร์กทำให้เปิดตลาดการเงินใหญ่ที่สุดในโลก
ล่าช้า) มีการเปลี่ยนวิธีขององค์การอาหารและยาของอเมริกันในการอนุมัติให้มีการซื้อขายยาตัวใหม่
(หลังปฏิบัติการหลายครั้งที่นี่) และการบังคับให้ศูนย์ควบคุมโรคทบทวนคำจำกัดความของโรคใหม่
[หลังกลุ่มปฏิบัติการ (ACT-UP) เข้ายึดหลังคาของตึกสำนักงานของศูนย์ ณ แอตแลนตา] แม้การ
เคลื่อนไหวจะไม่เป็นผลดีต่อคนไขเอดส์หรือนักวิจัยไปเสียทุกอย่าง แต่ผลที่ค่อยเพิ่มพูนขึ้นด้วย
แรงผลักดันจากสาธารณชนก็ปรากฏชัดในแง่การบำบัดรักษาอันน่าทึ่งแบบใหม่ๆ ต่างๆ กัน ซึ่งมีการ
ประเมินผลหรือยอมรับเมื่อเร็วๆ นี้ หรือในการผสมผสานวิธีการบำบัดรักษาอันหลากหลายของการ
ด้านเชื้อไวรัส และในการลงทุนมหาศาลเพื่อการวิจัยความมีประสิทธิภาพทางคลินิก สำหรับคนไข้
เอดส์ในซีกโลกตะวันตก ช่วงปีค.ศ. 1995–96 เป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น ในที่สุดก็
มีการบำบัดรักษาไวรัสเอดส์ซึ่งรวมถึงกิจกรรมด้านเอชไอวี ปัจจุบันมีเทคนิค (การทดสอบปริมาณ
ไวรัส) ที่ใช้วัดปฏิกิริยาตอบสนองของไวรัสต่อยาที่ใช้กับคนไข้ที่ใช้นั้น ซึ่งทำให้สามารถตัดสินใจได้
อย่างมีเหตุผลมีข้อมูลสนับสนุนว่าเมื่อไหร่จะเปลี่ยนยา เมื่อไหร่จะหยุดยาทั้งหมด เมื่อไหร่จะเริ่มใช้กับ
คนที่ดูเหมือนปกติแต่เริ่มมีเชื้อไวรัสแพร่กระจายรวดเร็วแล้ว ผู้เขียนเคยเห็นเพื่อนที่ใกล้ตาย เริ่มมี
น้ำหนักมากขึ้น ผมกลับขึ้นเหมือนเดิม เลิกเป็นคนไร้ความสามารถ กลับไปทำงานได้ใน 3 ถึง 6 เดือน
หลังจากเริ่มใช้ยา 3 ชนิดเป็นกิจวัตรอย่างเข้มงวด ความก้าวหน้าแบบนี้จะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีทรัพยากร
มหาศาลของกรมอนามัย (NIH โดยเฉพาะอย่างยิ่ง NIAID) ภายใต้รัฐบาลประธานาธิบดีบุชและ
ประธานาธิบดีคลินตันมาอุดหนุน แต่ทรัพยากรเหล่านี้อาจไม่มีความหมายถ้าไม่มีกลุ่มผู้เคลื่อนไหวที่มี
ประสิทธิภาพเป็นแนวหน้าของการต่อต้าน จะมีใครสามารถล้มเลิกการแทรกแซงของพวกเขา ACT-UP

ผู้ที่ตะโกนว่า “ควรต่อสู้กับเอดส์ไม่ใช่อาหรับ” ต่อหน้าผู้สื่อข่าวที่ยืนตะลึงในข่าวภาคค่ำในนิวยอร์ก ในช่วงที่สงครามอ่าวเปอร์เซียกำลังคุ่อเคือง

เป็นเรื่องน่าเศร้าที่ยาอันตรายคุณภาพและมาตรการในการใช้ยามีราคาสูงกว่ายาตัวเดิม (AZT, ddI ddC) จึงยิ่งยากที่จะกระจายสู่คนเป็นเอดส์ทั่วโลก ในบางประเทศคนตายเพราะขาดยาธรรมดาประเภทเพนนิซิลินหรือควินินซึ่งหายากราวกับการผ่าตัดหลอดเลือดหัวใจ มีแต่คนชั้นผู้นำเพียงกลุ่มน้อยเท่านั้นที่ไปรับบริการทางการแพทย์ในประเทศสิงคโปร์หรือสวิตเซอร์แลนด์ถึงจะได้รับบริการ ทันสมัยที่มีราคาแพงได้ ที่อื่นมีน้อย มีเพียงการป้องกันเท่านั้นที่สามารถช่วยชีวิตคนจำนวนมากได้ แต่กลุ่มผู้เคลื่อนไหวที่จะรณรงค์ให้มีการใช้ถุงยางอยู่ที่ไหน

มีผู้เคลื่อนไหวคนหนึ่งในประเทศไทยคือคุณมิชัย วีระไวทยะ ประชาชนคนดังผู้ที่ทำให้การรณรงค์ให้ใช้ถุงยางเป็นสงครามของท่านเอง คุณมิชัยใช้กลยุทธ์ที่ชาวตะวันตกไม่ใส่ใจคืออารมณ์ขัน เขาทำให้เป็นเรื่องสนุกที่จะใช้ดอกไม้มัดจากถุงยาง หรือให้ช่อดอกไม้ถุงยางกับสาว ๆ เป็นการกระจายข่าว ‘เรื่องเพศในทางบวก’ และการมีความสุขจากเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยในยุคนั้น ไม่ว่าที่ไหนหรือเมื่อใดที่เขาปรากฏตัว เช่นงานสังคมหรือตามโรงเรียนรัฐบาลเขาแจกถุงยาง เขาเปิดร้านอาหารชื่อกะหล่ำปลีและถุงยาง (Cabbages and Condoms) ที่ซึ่งลูกค้าจะได้รับถุงยางเมื่อมารับประทานอาหาร เนื่องจากการรณรงค์อย่างหนักของคุณมิชัยทำให้ ‘มิชัย’ กลายเป็นคำสำหรับเรียกถุงยางในภาษาไทย ภาคกลาง และการใช้ ‘มิชัย’ หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ในฐานะที่เป็นคนหนึ่งในสังคมชั้นผู้นำ คุณมิชัยมีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งช่วยสนับสนุนการรณรงค์อย่างไม่มีข้อท้อของเขา ด้วยความเฉลียวฉลาด อารมณ์ขันที่เหมาะสมกับความอดทนและความสุขในเพศสัมพันธ์ของคนไทย ผลโดยตรงอาจวัดได้ยากแต่ก็ไม่ใช่ที่สงสัยเลยว่า การรณรงค์อย่างแข็งขันในช่วงแรกของเขาได้ทำให้มีการใช้ถุงยางเพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายทั้งประเทศ ทำให้ประเทศไทยไม่เหมือนประเทศอื่นในเอเชียอย่างน้อยก็ในปัจจุบัน การได้รับรางวัลแมกไซไซซึ่งเป็นรางวัลสูงสุดในสาขามนุษยธรรมของเอเชียเมื่อปีที่แล้วเป็นเครื่องยืนยันว่าสิ่งที่เขารณรงค์อาจมีผลต่อภูมิภาคด้วย

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่เหมือนใครในแง่ที่มีคุณมิชัย ประเทศอาเซียนอื่นๆ ค่อยๆ มีความเคลื่อนไหวถึงรากหญ้าคือระดับชาวบ้านตามแบบประเทศไทย ระยะฟักตัวอันยาวนานของเชื้อเอชไอวีเป็นองค์ประกอบสำคัญ เมื่อถึงเวลาเพื่อน คนรัก คู่ชีวิต หรือลูกหลานจะเริ่มเจ็บป่วยและตายไปเนื่องจากโรคเอดส์ กว่าคนและชุมชนจะรวมตัวกันจัดการหรือพยายามจะทำอะไรก็มักผ่านพ้นเวลาป้องกันโรคระยะแรกไปแล้ว เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอในชนบทของประเทศไทย มาเลเซีย และกัมพูชา ซึ่งเป็น 3 ประเทศในภูมิภาคที่มีความเคลื่อนไหวที่น่าชื่นชม

ในภาคเหนือของประเทศไทยมีกลุ่มคนเป็นเอดส์ที่รวมตัวเพื่อช่วยเหลือกันและกันอยู่ 60 กลุ่ม ส่วนมากต้องการการบำบัดรักษา รวมทั้งกลุ่ม “เพื่อนชีวิต” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดมีสมาชิกกว่า 5,000 คนในหุบเขาของเชียงใหม่ เป็นการก่อตั้งที่ไม่ชาญฉลาดนักของกระทรวงสาธารณสุขไทย ในปี ค.ศ.1994 มีหมอกกลางบ้านชาวเหนือคนหนึ่งเชื่อว่าเขาสามารถใช้สมุนไพรรักษาคนที่มิเชื่อบวกของเอช

ไอวีให้กลายเป็นลบได้ ผู้คนหลังโหลไปรับการรักษา คนส่วนมากไม่ได้รับการรักษาด้วยวิธีอื่นใดอีก ไม่เคยซื้อหายาเอแซพทีซึ่งเป็นยารักษาโรคเอดส์ตัวเดียวที่มีอยู่ในประเทศไทยมาใช้ได้ กระทรวงเกรงว่าหมอกกลางบ้านคนนี้จะแสวงหาผลประโยชน์จากชาวบ้าน เนื่องจากมีรายงานว่าเขาได้รับเงินมากมาย เมื่อเขาถูกสั่งให้เลิกรักษาคอนไซค์ด้วยสมุนไพรจึงเกิดการต่อต้านจากคนไข้นับร้อยๆ ที่เขาให้ความหวังไว้ คนไข้เหล่านี้รวมตัวกันเพื่อทำให้รัฐบาลอนุญาตให้มีการรักษาด้วยสมุนไพรอีกครั้ง ในที่สุดก็ตกลงกันได้ด้วยวิถีทางแบบไทยๆ ‘กลุ่มเพื่อนชีวิต’ จึงเกิดขึ้นโดยสมาชิกกลุ่มต้องจ่าย 50 บาทต่อเดือน (ประมาณ 1 เหรียญอเมริกันกว่าๆ ซึ่งเป็นอัตราที่คนไทยพอจ่ายได้) และได้รับการบำบัดด้วยสมุนไพรทุกวัน กลุ่มนี้เติบโตอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันไม่เพียงแต่เป็นกลไกที่ให้การดูแลรักษา แต่เป็นกลุ่มสังคมเป็นศูนย์กลางชุมชน และแหล่งหางานทำด้วย

มีความเคลื่อนไหวอื่นๆ อีก 2 สายที่เกิดขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยคือ กลุ่มผู้ขายบริการทางเพศกับกลุ่มที่สนับสนุน และกลุ่มพระสงฆ์ตามวัด

ในช่วงแรกของการแพร่ระบาดในประเทศไทยคนกลัวโรคเอดส์มาก กลัวการติดต่อซึ่งเกิดจากความเข้าใจผิดซึ่งเป็นธรรมดาเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในระดับชุมชน ประกอบกับความใหม่ของโรคและการเสี่ยงต่อความตายที่สูงมาก การหาสถานบำบัดเป็นปัญหาเนื่องจากคลินิกและโรงพยาบาลหลายแห่งไม่รักษาคอนไซค์ที่เพิ่งเริ่มเป็น สิ่งที่ยากกว่านั้นคือการหาที่อยู่อาศัยและที่ตาย การแก้ปัญหาระยะยาวที่เห็นได้ชัดคือการดูแลที่บ้าน ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เข้าใจและให้การสนับสนุน ไม่นานนักสภาทนายความไทยซึ่งเป็นองค์กรที่แข็งแกร่งมากก็เริ่มมีโครงการสนับสนุนและฝึกคนจำนวนหลายพันคนให้การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ แต่ในระยะสั้นมีปัญหาสำคัญคือผู้ป่วยโรคเอดส์อาศัยอยู่ตามสวนสาธารณะ ตัดขาดจากโลกภายนอกเหมือนคนเป็นโรคเรื้อนในบริเวณรอบนอกหมู่บ้าน ถูกตัดขาดจากครอบครัวต้องอยู่ตามถนน วัดทางพุทธศาสนาของไทยมักเป็นที่พักพิงของคนเหล่านี้ เด็กกำพร้าที่ไม่มีใครดูแลมักถูกพาไปทิ้งไว้ที่วัด แม่หม้าย และคนแก่ที่ไม่มีลูกหลานดูแลมักอยู่วัด รวมทั้งคนหนุ่มสาวที่หางานทำไม่ได้ อาชญากรหลบหนีเงื้อมมือกฎหมาย หรือคนหนีทหาร

วัดไทยแห่งแรกที่ทำให้ที่พักพิงแก่ผู้ป่วยเอดส์ที่ใกล้เสียชีวิตคือวัดที่จังหวัดลพบุรีซึ่งอยู่ทางใต้ของภาคเหนือ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นคนหัวก้าวหน้าที่รู้จักกันในหมู่สงฆ์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากมายเมื่อเปิดศูนย์ผู้ป่วยเอดส์ (เจ้าอาวาสได้แรงบันดาลใจจากการไปเยี่ยมชมโครงการสันติของเรือนรับรองผู้ป่วยที่ซานฟรานซิสโก ก่อตั้งโดยกลุ่มชายเกย์ในปีค.ศ.1980) หลังจากการดำเนินการที่เติบโตและประสบความสำเร็จมาเป็นเวลาหลายปี วัดนี้กลายเป็นศูนย์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ได้รับเงินบริจาคจากชนชั้นสูงและชั้นกลางในท้องถิ่นที่มีความหวังใจ วัดนี้เป็นสถานที่สวยงามให้ความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการการปลอบโยนทางกายและใจ ด้วยการเป็นที่พักพิงที่สงบ เหมาะสำหรับการทำสมาธิ คนไทยหลายร้อยคนเสียชีวิตที่วัดนี้ และอีกหลายร้อยคนยังมีชีวิตอยู่ที่นี่

ที่จังหวัดเชียงใหม่ หนทางไม่ราบรื่นเมื่อพระพญ์เทพซึ่งเป็นพระนักกิจกรรมริเริ่มตั้งศูนย์ดูแลคนเป็นเอดส์แห่งแรก พระพญ์เทพเป็นคนพิเศษ ไม่เหมือนคนธรรมดาๆ เลย ไม่ว่าจะมองด้านไหน

ท่านเป็นคนโง่งม พูดยาตรงไปตรงมา วิพากษ์วิจารณ์ตรงๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่คนไทยไม่คุ้นเคย พระพญ์เทพพยายามผลักดันให้ศูนย์เกิดขึ้นได้ เมื่อท่านมีความคิดจะก่อตั้งศูนย์ครั้งแรก เจ้าอาวาสคัดค้านอย่างมาก พระพญ์เทพจึงออกไปอยู่กุฏิเล็กๆ ข้างๆ วัด และเริ่มการก่อตั้ง เริ่มแรกคนไข้นอนกลางแจ้ง มีพระพญ์เทพและอาสาสมัครไม่กี่คนคอยดูแล พระพญ์เทพมุ่งมั่นค่อยๆ ก่อตั้งจนเป็นศูนย์ได้ด้วยเงินบริจาค โรงพยาบาลค่ายกาวิละบริจาคเตียงพร้อมเครื่องนอน รัฐบาลออสเตรเลียบริจาคเงินเพื่อซื้ออาหารและยา คนขับรถแท็กซี่ซึ่งติดเชื้อเอชไอวีเสนอตัวและรถเพื่อทำเป็นรถพยาบาลจำเป็น คนไข้ซึ่งยังพอแข็งแรงก็อาสาช่วยเหลือผู้ที่ป่วยมากแล้ว พยาบาลชาวเนเธอร์แลนด์ใช้เวลาหลายเดือนช่วยฝึกอาสาสมัครเหล่านี้ สถานที่ดูเหมือนโรงนามากกว่าศูนย์พยาบาลผู้ป่วย ถ้าไม่เรียกว่าเรียบง่าย ก็คงเรียกว่าไม่มีอะไรเลย ที่นี้มักจะมีคนไข้มากเกินกว่าจะสามารถรักษาได้หมด อย่างไรก็ตามพระพญ์เทพไม่สนใจที่จะขยับขยาย เนื่องจากท่านเชื่อมั่นว่าผู้ป่วยเอดส์ควรได้รับการดูแลที่บ้านเช่นเดียวกับผู้ป่วยอื่นๆ พระพญ์เทพมักพูดจาชวนผ่าซากกับญาติซึ่งพยายามนำผู้ป่วยมา ‘ทิ้ง’ ไว้ที่วัด คนไข้ที่วัดท่านจะเป็นคนที่ไม่มียาหรือครอบครัวเป็นคนที่ไม่มียาจะไป ถ้าครอบครัวสามารถดูแลกันได้ พระพญ์เทพจะช่วยแนะนำให้พร และการสนับสนุนซึ่งปกติคนไทยมักได้รับจากพระสงฆ์อยู่แล้ว แม้จะพอมและมีรูปร่างเล็ก อายุน้อยเมื่อเทียบกับมาตรฐานพระไทยทั่วๆ ไป (ท่านอายุ 35 พรรษา) แต่พระพญ์เทพก็มีบุคลิกที่น่าเกรงขาม สามารถสะกดผู้ฟังด้วยคำพูดแยบคายและไหวพริบอันสูงส่ง ท่านเป็นพวกหัวก้าวหน้าทีเดียว โดยจะเห็นได้จากการที่ท่านแต่ละต้องตัวผู้ป่วยหญิงใกล้ตายหลายคนในบางโอกาส (เช่นตอนยกตัวผู้ป่วยหรือตรวจดูแลว่าดีขึ้นหรือไม่) ประเพณีทางศาสนาพุทธของไทยห้ามพระสงฆ์แตะต้องผู้หญิงโดยเด็ดขาดแม้แต่เสื้อผ้าผู้หญิงก็จะถูกพระไม่ได้ เมื่อมีผู้คัดค้านการดูแลผู้ป่วยหญิงของท่าน พระพญ์เทพตอบว่า

อาตมาจะเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่ง หลังจากที่พระพุทธรูปเจ้าปริณิพพาน สาธุศิษย์องค์หนึ่งเดินทางไปยังเมืองพาราณสี (Benares) กับพระหนุ่มบวชใหม่องค์หนึ่ง เมื่อเดินทางมาถึงฝั่งแม่น้ำยมนาซึ่งน้ำขึ้นสูงเพราะฝนตก ไม่มีเรือ ต้องใช้ไม้ช่วยค้ำถ้าจะข้ามแม่น้ำ บนฝั่งนั้นมีผู้หญิงคนหนึ่งอ่อนแอเกินกว่าจะข้ามไปได้เอง พระใหม่ตกตะลึงเมื่อเห็นพระเถระของพระพุทธองค์พุงหญิงคนนั้นขึ้นและให้ขี่หลังเดินข้ามแม่น้ำเมื่อถึงอีกฝั่งหนึ่งท่านก็วางลง และออกเดินทางต่อไป ท่านไม่พูดถึงเหตุการณ์นี้โดยสักคำเดียว แต่พระใหม่รู้สึกวุ่นใจมาก คิณนั้นจึงเอ่ยถามสาธุศิษย์ของพระพุทธองค์ว่า “ท่านทำเช่นนั้นได้อย่างไร” จึงได้คำตอบว่า “อาตมาช่วยพาหญิงคนนั้นข้ามฟากเท่านั้น แต่ตัวท่านพานางมาจนถึงที่นี่ด้วย”

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่สำคัญอีกสายหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวที่มักทำอยู่ตามศูนย์เอชไอวี/เอดส์ในประเทศกัมพูชา เกิดจากการเคลื่อนไหวของผู้หญิงในประเทศทั้งสอง เป็น

กลุ่มผู้หญิงที่ห่วงใยในสิทธิของหญิงในอุตสาหกรรมทางเพศ เมื่อเชื้อเอชไอวีเริ่มระบาดในประเทศไทยองค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับหญิงค้าบริการทางเพศได้แก่กลุ่มเอ็มเพาเวอร์ (EMPOWER) ซึ่งเป็นกลุ่มเอ็นจีโอ (NGO) ริเริ่มโดยหญิงไทยที่ต้องการช่วยหญิงขายบริการทางเพศในกรุงเทพฯ และสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี (ผู้เขียนใช้ Women's Relief Center ซึ่งน่าจะหมายถึง The Association for Promotion of Women's Status หรือสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีซึ่งคุณหญิงชนิษฐา วิเชียรเจริญเป็นกำลังสำคัญอยู่ และการช่วยเหลือหญิงขายบริการทางเพศก็เป็นโครงการย่อยของสมาคมนี้ –ผู้แปล) ศูนย์นี้เป็นที่ลี้ภัยสำหรับผู้หญิงที่ถูกทารุณ ดำเนินการโดยแม่ชีคุณหญิงชนิษฐา ทำนองเดียวกันในกัมพูชาก็มีสมาคมพัฒนาสตรีแห่งกัมพูชา ซึ่งเกิดจากการป้องกันสิทธิของผู้หญิงและการลักลอบค้าหญิงเพื่อการบริการทางเพศ ปัจจุบันเป็นหนึ่งในบรรดากลุ่มสำคัญที่ดำเนินการโดยคนพื้นเมืองที่ให้การดูแลและป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรที่ให้บริการทุกอย่าง แต่ต้องแปรเปลี่ยนไปเมื่อผู้หญิงที่องค์กรเหล่านี้ดูแลอยู่ได้ถูกเชื้อเอชไอวีคุกคามเป็นจำนวนท่วมท้น

กลุ่มเอ็มเพาเวอร์มีจุดเด่นและข้อจำกัดเช่นเดียวกับกลุ่มเอ็นจีโอทั้งหลาย กลุ่มนี้เป็นหน่วยงานเล็กๆ มีสำนักงาน 2 แห่งคือที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ เงินทุนในการดำเนินงานน้อย ต้องอาศัยพวกอาสาสมัครและเงินบริจาคจากหน่วยงานใหญ่ๆ เพื่อจ่ายเงินเดือนของพนักงาน จุดเด่นของหน่วยงานประเภทเดียวกับเอ็มเพาเวอร์คือชาวบ้านในท้องถิ่น ผู้หญิงที่พวกเขาให้ความช่วยเหลือจะรู้จักสนิทสนมไว้ใจ และยอมให้เข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตของพวกเธอ แจ็กกี้ โพลล์ล็อก เป็นครูสอนภาษาอังกฤษที่ทำงานกับกลุ่มเอ็มเพาเวอร์มากกว่า 10 ปี และช่วยก่อตั้งสาขาที่เชียงใหม่ด้วย การเดินเข้าไปในช่องท้องถิ่นกับแจ็กกี้ เป็นบทเรียนที่บอกให้ทราบว่าการอุทิศตนแบบแจ็กกี้ก็จะสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบนั้นได้ ถ้าเดินเข้าไปในฐานะผู้ชายก็จะเห็นผู้หญิงและเด็กหญิงนั่งอยู่ทั่วไปคล้ายกระต่าย ดวงดาวว่างเปล่า พุดคุยเล็กน้อย ไขหน้าเฉยเมย แต่หญิงเหล่านี้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นทันทีที่เห็นแจ็กกี้ พวกเธอจะกลายเป็นตัวของตัวเองขึ้นมาทันที เป็นเด็กชนบทที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น โอบกอด หัวเราะ และพุดคุย พวกเธอรักแจ็กกี้ และในท่ามกลางชีวิตของผู้ขายบริการทางเพศที่ปราศจากความรัก ความสัมพันธ์ของมนุษย์เช่นนี้เป็นหนึ่งในสายใยเพียงไม่กี่เส้นที่แสดงถึงความหวัง

กลุ่มเอ็มเพาเวอร์เริ่มทำงานกับหญิงขายบริการทางเพศมานาน ก่อนที่จะมีการระบาดของเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ครึ่งหนึ่งของผู้หญิงที่ได้รับความช่วยเหลืออยู่ติดเชื้อเอชไอวีหลายคนกำลังเริ่มเป็นเอดส์และจะต้องตายไป หน่วยบริการที่เริ่มต้นด้วยการช่วยผู้ขายบริการทางเพศให้มีสิทธิเทียบเท่าคนอื่น มาบัดนี้ต้องเปลี่ยนบทบาทมาช่วยหญิงเหล่านี้ (ซึ่งส่วนมากเป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ครึ่งหนึ่งมาจากพม่า) ให้ได้รับบริการทางการแพทย์ให้มีที่พักพิงและที่ตาย เป็นเรื่องจริงที่น่าเศร้าที่ผู้ขายบริการทางเพศโดยทั่วไปในประเทศไทยได้รับบริการทางการแพทย์ไม่ดีพอ พวกที่ได้รับบริการก็ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรี เมื่อติดเชื้อเอชไอวีก็ยังมีศักดิ์ศรีน้อยลง อาการที่สามารถรักษาได้ก็ถูกปฏิเสธในฐานะที่กลายเป็น “ส่วนหนึ่งของเอดส์” เมื่อมีพยาบาลกลุ่มเอ็มเพาเวอร์ไปคลินิกและโรงพยาบาลด้วยก็เหมือนมีกระบอกเสียงพูดแทนให้ ในบรรยากาศแบบไทย

เรื่องนี้มีความหมายมาก แม้แต่คนยากจนที่สุดก็จะได้รับการปฏิบัติที่ต่างออกไปเมื่อมีพี่เลี้ยงไปด้วย ยังมีพี่เลี้ยงเป็นชาวต่างชาติก็จะดีที่สุด

ความเคลื่อนไหวทางสังคมประเภทนี้ต้องอดทนต่อการควบคุมเข้มงวดที่สุดจากรัฐบาล คอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ลาว และเวียดนาม ผู้เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในประเทศเหล่านี้มักถูกคุมขัง ถูกส่งไปใช้แรงงานในค่ายหรือหายตัวไปเลย การปฏิบัติต่อผู้ด้านรัฐบาลของจีนเป็นที่รู้จักกันไป เวียดนามซึ่งเพิ่งเปิดประตูสู่ลัทธิทุนนิยมก็ไม่ได้ไปกว่านี้มากนัก เผด็จการเวียดนามยังจำคุกพระผู้นำศาสนาพุทธและคริสต์ที่ไม่ยอมให้พรรคคอมมิวนิสต์เข้าควบคุมสถาบันศาสนา เจ้าอาวาสอายุ 75 ปีซึ่งเป็นพระสงฆ์อาวุโสถูกสั่งจำคุกเพิ่มอีก 4 ปี ในปีค.ศ. 1996 (รวมเป็น 8 ปี) ด้วยข้อหาอะไรหรือ ข้อหาคือช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพรรค เมื่อผู้เขียนถามสำนักศิษย์ของท่านว่าทำไมอาชญากรรมนี้จึงถูกลงโทษร้ายแรงนัก ก็ได้รับคำตอบว่า¹

เป็นเรื่องของอุดมการณ์ พรรคที่มีอำนาจที่เชื่อในอุดมการณ์ของพวกเขา ลัทธิมาร์ก ลัทธิเลนิน และลัทธิเหมาเซตุง พวกเขาไม่สามารถยอมรับได้ว่าศาสนาพุทธมองมนุษย์ต่างออกไป พวกเขากลัวความรักของประชาชนที่มีต่ออาจารย์ของเรา เลยจับท่านขังคุก ที่จริงแล้วนี่เป็นการกระทำที่ไม่มีเหตุผลเลย ถ้าท่านเอาสิ่งที่ประชาชนต้องการไปจากเขา และพยายามทำลายสิ่งที่เขาต้องการ พวกเขาจะยังต้องการมากขึ้น แต่ปัญหาของพวกเราคืออาจารย์ท่านมีอายุมากแล้ว และสุขภาพไม่ค่อยดี พวกเขาไม่ให้มีการสั่งสอนอะไรในหมู่พวกเราและนำตัวอาจารย์ไป เราไม่สามารถรักษาและถ่ายทอดประเพณีทางศาสนาพุทธต่อไปได้ เราเชื่อว่าเผด็จการนี้จะหมดไป แต่เมื่อถึงเวลานั้นก็อาจจะสายไปเสียแล้ว

ราคาของการกระทำเพื่อสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นสูงมาก ในพม่าตั้งแต่ปีค.ศ.1962 จนถึงปัจจุบัน ชาวพม่าที่ทำทนายอำนาจเผด็จการทหารต้องเสี่ยงต่อการถูกระรานข่มเหง เนรเทศ จำคุก ทรมาน ตัดสินลงโทษจากศาลพิเศษ ตลอดจนการลงโทษครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย การที่คนจำนวนมากเต็มใจที่จะเสี่ยงถึงขั้นนี้เป็นเวลานานอย่างนี้ เป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นว่าความอยากรับความยุติธรรมและความกระหายหิวในเสรีภาพนั้นลึกซึ้งขนาดไหน ในขณะที่ดูอย่างผิวเผินประเทศหัวก้าวหน้าที่มีการปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าเช่นประเทศไทยและมาเลเซีย ดูเหมือนว่าจะมีความปลอดภัยมากกว่าสำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล แต่ทั้ง 2 ประเทศก็มีการเนรเทศ จำคุก และฆ่าผู้เคลื่อนไหวเพื่อสังคมโดยไม่กลัวการลงโทษ ในปีค.ศ. 1996 มีคน 7 คนถูกฆ่าตายในการเลือกตั้ง ผู้นำกรรมกรและผู้นำการอนุรักษ์ธรรมชาติถูกฆ่าตาย รวมทั้งผู้นำกลุ่มสหชาคนจนถูกฆ่าตายเมื่อพยายามคัดค้านการสร้างเขื่อนที่ต้องขับไล่ครอบครัวชาวนาที่ยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีค.ศ.1995 สถานพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของชุมชนในประเทศไทยถูกวางระเบิดเพลิง ประเทศมาเลเซียจำคุกผู้นำส่วนใหญ่ของกลุ่ม

อนุรักษนิยมมุสลิมที่เคลื่อนไหวทางการเมือง และกำลังพยายามตั้งข้อหาแก่ไอรีน เฟอร์นันเดซ ผู้เป็นกระบอกเสียงของแรงงานผิวดำและเป็นผู้ที่เปิดโปงการทารุณกรรมคนงานชาวอินโดนีเซียซึ่งถูกจำคุกอยู่ในมาเลเซีย

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเอดส์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงทุกวันนี้ไม่มุ่งไปที่การปฏิรูปการเมือง การปฏิบัติงานมุ่งไปในแนวที่คุกคามน้อยกว่า โดยมุ่งไปที่การพยายามเลิกการเหยียดและกีดกันคนเป็นเอดส์ พยายามให้มีบริการทางการแพทย์ และให้คนไข้ตายอย่างมีศักดิ์ศรี สถานการณ์นี้อาจเปลี่ยนไปเมื่อจำนวนคนติดเชื้อมีมากขึ้น (ซึ่งพวกเราราบคิดว่าต้องมากขึ้น เนื่องจากคนนับล้านติดเชื้อเอชไอวีแล้ว แม้จะยังไม่แสดงอาการก็ตาม) ด้วยบรรยากาศการเมืองที่มีอคติต่อผู้ต่อต้านในปัจจุบัน ผู้เคลื่อนไหวเรื่องเอดส์ในเอเชียจะต้องเผชิญกับระบบการปกครองที่จะต้องถูกทดสอบอย่างเจ็บปวดจากการเรียกร้องของพวกเขา ผู้เคลื่อนไหวเรื่องเอดส์อาจท้าทายและทำให้มีการเคลื่อนไหวของพุทธศาสนาด้วย ท่านดาไลลามะแห่งทิเบตสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหามหาทางโลกเพิ่มขึ้น โดยยกตัวอย่างพระของศาสนาคริสต์ที่มีส่วนร่วมในการปลดปล่อยทางศาสนา (liberation theology) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปีค.ศ.1950–60 ซึ่งพระในศาสนาคริสต์ลุกขึ้นมาพูดว่าศาสนาคริสต์ไม่ควรคิดถึงแต่สวรรค์และนรก แต่ควรคิดถึงประชาชนในโลกปัจจุบัน สอนให้เขารู้จักอ่านเขียนและมองโลกในแง่เศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา แทนที่จะเฉยเมยต่อโลกปัจจุบัน –ผู้แปล) โดยพุทธศาสนาควรตื่นตัวและทันเหตุการณ์โลกปัจจุบันเช่นกัน พระมหาโมฆะนันทะปฏิบัติเช่นเดียวกันในหมู่พระสงฆ์กัมพูชา แต่ไม่มีที่ไหนใส่ใจเรื่องนี้รุนแรงเท่าในพม่า ซึ่งพระสงฆ์และแม่ชีเดินขบวนเพื่อประชาธิปไตยเป็นจำนวนนับหมื่น และที่นั่นเจ้าอาวาส ครู และนักปราชญ์ในพุทธศาสนาต้องถูกจำคุกและทำงานทั้งโซ่ตรวน มีพระสงฆ์และแม่ชีแบบเดียวกับพระพยางค์เทพสักกัรูปในคุกของพม่า เวียดนาม และจีน

เชิงอรรถ

1 ตามที่เล่าให้คุณแอนโทนี นีรนาม (Mr. Anthony Niranam) ฟัง

ตอนที่ 3 สัมผัสภาพและวัฒนธรรม

เหตุใดเราจึงไม่ตอบโต้ ด้วยเหตุที่ผู้เขียนทำงานในสถาบันทางวิชาการชั้นนำแห่งหนึ่งของประเทศ ผู้เขียนจึงค้นหาคำตอบจากเพื่อนร่วมงานในสาขาวิชาซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์ กฎหมาย และสาธารณสุขของอเมริกา ว่าเหตุใดประเทศของเราจึงมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อการระบาดของโรคเอดส์ไม่พอเพียง ผู้เขียนพยายามค้นหาว่าเรื่องอะไรในอดีตของเราจึงทำให้เป็นเรื่องยากนักหนาที่จะมีปฏิกิริยาที่มีเหตุผลต่อโรคติดต่อทางเพศที่ทำให้ถึงแก่ความตาย มีเหตุผล 2 ประการที่เห็นได้ชัด ประการแรกในฐานะประเทศเราไม่เคยเอาชนะความเป็นคนหัวโบราณแบบคนในสมัยพระราชินีวิกตอเรียในตัวของเรา (ความเป็นคนในสมัยวิกตอเรียหมายถึงต้องทำอะไรถูกต้องทุกอย่าง ปัญหาเอดส์เป็นเรื่องที่เกิดจากความไม่ถูกต้อง จึงไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับ – ผู้แปล) เราปฏิเสธไม่ยอมรับพฤติกรรมทางเพศ แม้พฤติกรรมนั้นจะทำให้ตัวเราเองและคนที่เรารักมีความเสี่ยง ประการที่สองคือเชื้อเอชไอวีเป็นโรคติดต่อที่นำความตายมาให้ และโรคเอดส์เป็นโรคที่ทำให้คนไข้มีลักษณะผิดปกติรูปร่างจนเลวร้ายแล้ว เราจึงเกิดความกลัว และด้วยเหตุนี้เองเราจึงประณามเอดส์และกลุ่มประชากรที่มีการติดเชื้อเอชไอวีอย่างรุนแรง โชคร้ายที่ประชากรที่ติดเชื้อนั้นเป็นกลุ่มที่ได้รับการประณามอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องมาจากพฤติกรรมทางเพศ

เชื้อชาติ อาชีพ (เช่นขายบริการทางเพศ) และพฤติกรรมอื่นๆ (เช่นการใช้เข็มฉีดยาเสพติด)

(จากบทความของ ไมเคิล เอช เมอส์สัน เรื่อง “Returning Home: reflections on the USA’s response to the HIV/AIDS epidemic” จากนิตยสารแลนเซต ปีค.ศ. 1996)

19 สงครามค่ายาเสพติดและการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

สงครามและความวุ่นวายในสังคมอันเป็นผลมาจากสงครามเป็นสภาพที่เหมาะสมแก่การแพร่ระบาดของเชื้อโรค (คำว่า epidemic มาจากภาษากรีก epidemos ซึ่งแปลว่า “ต่อฝูงชน”) กวีอเมริกันชื่อ วอลท์ วิทแมน (Walt Whitman) บรรยายผลที่เกิดจากโรคเหล่านี้ได้อย่างแจ่มชัดที่สุด กวีท่านนี้เคยเป็นพยาบาลภาคสนามในโรงพยาบาลของทหารหลายแห่งในช่วงสงครามกลางเมืองของอเมริกา ภายหลังได้ตีพิมพ์ความทรงจำช่วงสงครามในหนังสือสเปซิเมนเดส์ (Specimen Days) ซึ่งเป็นบทร้อยแก้วที่ถูกลืมเลือนไปอย่างไม่มีผู้ติชม วิทแมนเฝ้าดูผู้ชายหนุ่มๆ เสียชีวิตเพราะโรคไข้รากสาดตายไปทีละคนๆ พวกเขาร้อนรุ่มด้วยพิษไข้ อ่อนเพลียจากท้องร่วง ทนทานจากโรคเนือตาย และการตัดอวัยวะร่างกายทิ้งครั้งแล้วครั้งเล่า เป็นโรคที่แทบจะไม่สามารถรักษาให้หายได้ในเวลานั้น เป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของเราในช่วงสงครามกลางเมือง ในหมู่ทหารโดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก สภาพทุพโภชนาการทำให้สภาพการคุกคามของโรคระบาดเลวร้ายมากขึ้น ในช่วงสงครามมักมีการคุกคามในลักษณะนี้เกิดขึ้นทำให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าประชาชนเสียชีวิตจากการกระจายอาหารไม่ทั่วถึง จากปัญหาสุขอนามัยและสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าเสียชีวิตจากกระสุนปืน ระเบิด และจากการประหารชีวิต สิ่งนี้เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงเช่นกัน ในขณะที่คน 500,000 คนนั้นเชื่อกันว่าเสียชีวิตเพราะสงคราม แต่ประชาชนอีกถึง 1.5 ล้านคนกลับเสียชีวิตจากทุพโภชนาการจากโรคและความเหนื่อยอ่อนจากการทำงานมากเกินไป

ในโลกตะวันตกยุคใหม่ การระบาดของโรคหิวอด ไข้รากสาดใหญ่ การเสียชีวิตจากเนือตาย หรือแผลติดเชื้อกลายเป็นส่วนหนึ่งของความจำอันลางเลือน เป็นประวัติศาสตร์ที่สยองขวัญ แต่ในสงคราม ‘ยุคปัจจุบัน’ (ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวว่าความขัดแย้งในปัจจุบันส่วนมากเป็นสงครามกลางเมืองทั้งสิ้น) เป็นการต่อสู้ในสนามรบที่ไม่ได้มีสภาพดีไปกว่าสภาพของสนามรบอเมริกาในศตวรรษที่ 19 ไม่มียาปฏิชีวนะแก้โรคไข้รากสาดน้อยในประเทศชูดาน หรือเครื่องมือผ่าตัดที่ใช้แล้วทิ้งได้เลยในป่าของพม่า ทหารต้องสูญเสีย ประชาชนต้องล้มตายในสภาพสกปรกและทนทุกข์ทรมาน เช่นเดียวกับที่ทหารล้มตายในสนามรบในสงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา สภาพสุขอนามัยในรวันดา (the Rwanda Conflict) ช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมืองคล้ายกับช่วงที่กาฬโรคระบาดตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์เก่าของคริสตศาสนา และสภาพสุขอนามัยของรวันดาทำให้สภาพสุขอนามัยของรัฐเวอร์จิเนียในช่วงทศวรรษ 1860 กลายเป็นสิ่งที่ทันสมัยไปเลยทีเดียวนักโทฮุตตู (the Hutu) ประมาณ 90,000 คนที่ต้องโทษด้วยข้อหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) ต้องแออัดอยู่ในสถานกักกันที่สกปรกหลายคนต้องถูกตัดเท้าและขาเนื่องจากต้องยืนอยู่บนกองอุจจาระและปัสสาวะที่หนาหลายฟุตตลอดเวลา สำหรับประชาชนในประเทศโซมาเลีย (Somalia) ซาอีร์หรือคองโก (Zaire/Congo) กัมพูชา

ภายใต้ยุคเขมรแดง หรือกลุ่มรัฐฉานปัจจุบัน (the Shan States) ความก้าวหน้าทางการแพทย์ยุคนี้ เหมือนกับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนดวงจันทร์สำหรับพวกเขา

คำขวัญของการรณรงค์เพื่อการป้องกันโรคเอดส์ยุคเริ่มแรกในสหรัฐอเมริกาคือ “โรคเอดส์ไม่แบ่งแยก” แม้จะเป็นกลยุทธ์ที่มีประโยชน์แต่เป็นความจริงเพียงบางส่วนเท่านั้น โรคเอดส์มีการแบ่งแยก เชื้อเอชไอวีแพร่กระจายเร็วที่สุดเมื่อชีวิตสังคมยุ่งเหยิง เมื่อความจนเรื้อรังเมื่อผู้หญิงไม่มีการศึกษา หรือเมื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือชนกลุ่มเสี่ยงถูกละเมิด เรื่องนี้เป็นความจริงในประเทศที่ยากจนที่สุดของโลกหรือในหมู่คนจนของประเทศที่ร่ำรวย เช่น ในสหรัฐอเมริกาอันเป็นที่ซึ่งเชื้อเอชไอวียังคงระบาดในเขตที่มีความยากจนและระเบียบสังคมยุ่งเหยิงอันได้แก่ถิ่นที่มีการค้ายาเสพติด สงครามกลางเมืองคือตัวอย่างที่รุนแรงที่สุดของสภาวะสังคมที่ไร้ระเบียบ เพราะฉะนั้นในสงครามกลางเมืองสิทธิมนุษยชนมักถูกละเมิด จึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผลที่เชื้อเอชไอวีมักจะแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มคนที่อยู่ท่ามกลางสงครามกลางเมือง อาจฟังดูแล้วเป็นเรื่องผิดปกติ แต่การเกี่ยวพันกันระหว่างสงครามกลางเมืองและผลด้าน สุขอนามัยและสังคมเป็นสิ่งปกติในสภาพสังคมปัจจุบัน เชื้อเอชไอวีเป็นหนึ่งในเชื้อโรคที่แพร่กระจายรวดเร็วเมื่อสังคมไร้ระเบียบ เมื่อมีการเสียเลือดเนื้อและเมื่อผู้หญิงถูกข่มขืน แต่เอชไอวีจะต่างจากโรคหิวาต์ซึ่งคร่าชีวิตผู้อพยพชาววันดา หรือโรคมาลาเรียซึ่งคร่าชีวิตชาวพม่าผู้ที่ต้องต่อสู้เพื่อเสรีภาพไปเป็นจำนวนมาก เอชไอวีมีการฟักตัวที่ซ่อนเร้นและอาการเริ่มแรกเล็กน้อยไม่รุนแรง จึงมีความแตกต่างจากโรคระบาดที่เกี่ยวข้องกับสงครามชนิดอื่นๆ เมื่อเปรียบกับการต่อสู้ของทหาร โรคหิวาต์เหมือนระเบิดที่แตกตัวเป็นกลุ่มทันที แต่เชื้อเอชไอวีเหมือนกับดักกระเบิดที่ถูกฝังไปทั่วประเทศความเปรียบนี้เป็นสิ่งที่เจ็บปวดแต่ก็เหมาะสมกับประเทศกัมพูชา

นอกจากผลโดยตรงคือการเสียชีวิตของพลเรือนในช่วงสงครามกลางเมือง (รวมทั้งกับดักกระเบิด) ยังทำให้สังคมไร้ระเบียบ ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนตามมาอีกด้วย มีรายชื่อยืดยาวของประเทศที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีซึ่งเกิดจากความกดดันทางการเมือง ความ

ไร้ระเบียบทางสังคมและมีสงครามกลางเมือง ประเทศเหล่านี้รวมถึงยูกันดา (Uganda) ในช่วงปี 1970 – 1980 ประเทศซาอีร์ (Zaire) เคนยา (Kenya) รวันดา (Rwanda) บูรุนดี (Burundi) และเฮติ (Haiti) ข้อคิดนี้จะนำไปในทางตรงข้ามได้หรือไม่ โรคเอดส์ที่ทำให้เกิดการสูญเสียหัวหน้าครอบครัว ผู้หารายได้ คนมีการศึกษา คนเดินทางของประเทศเหล่านี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่มียารักษาในสังคมได้หรือไม่ อาจเป็นคำถามที่ไม่สามารถตอบได้ แต่การสูญเสียเหล่านี้ และภาระที่เกิดขึ้นแก่สังคมจะแพร่ระบาดไปในหมู่ประเทศหลายประเทศเช่นพม่าและกัมพูชา แม้ในยามที่สงครามสงบลงแล้ว

ความขัดแย้งของพลเรือนที่แยกพม่าออกเป็นส่วนๆ นั้นเชื่อมโยงกับการค้าเฮโรอีน เป็นสงครามยาเสพติดซึ่งมีผลทางลบหลายประการ เช่นเดียวกับประเทศอัฟกานิสถาน (Afghanistan) และเลบานอน (Lebanon) ซึ่งยาเสพติดนำมาซึ่งอาวุธ และเป็นที่ที่มีชายแดนเปิดหลายแห่ง ความขัดแย้งและความไร้ซึ่งกฎหมายที่มีมานานทำให้การขนส่งยาเสพติดเป็นไปได้โดยง่าย สงครามมีประโยชน์กับ

ธุรกิจค้ายาเสพติด แต่เป็นปัญหากับสังคมพลเรือนและการบังคับใช้กฎหมาย เงินหมุนเวียนในตลาดมืด และยาเสพติดทำให้คนที่นิยมความรุนแรงและต่อต้านประชาธิปไตยมีอำนาจและความมั่งคั่ง คนกลุ่มนี้พยายามทำให้ปัญหาในกลุ่มพลเรือนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการต่อรองขึ้น เนื่องจากพวกเขาต้องการอาวุธปืน จึงต้องอนุญาตให้มีการผลิตยาเสพติดเพื่อซื้ออาวุธ แต่ขบวนการนี้เป็นอันตรายต่อจุดประสงค์ของพวกเขา เช่นกรณีของรัฐบาลและว่า (The Shans and Wa) คือความพ่ายแพ้ของเผด็จการทหาร และการกลับสู่กฎพลเรือน เมื่อความขัดแย้งกลายเป็นสงครามยาเสพติด ชุมชนนานาชาติจะเพิกเฉย สื่อมวลชนเลิกสนใจ องค์ประกอบอื่นๆ จะดำเนินไปภายใต้ผู้นำยาเสพติด เรื่องนี้กลายเป็นเรื่องน่าเศร้าของชาวบ้าน เมื่อผู้นำของเขาเกี่ยวข้องกับการผลิตเฮโรอีน แรงบันดาลใจของพวกเขาจึงลดความสำคัญไป พลเรือนในความขัดแย้งนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติหรือหน่วยงานสังเคราะห์อื่นๆ ชาวม้งในประเทศลาวซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามอยู่ในสภาพคล้ายคลึงกัน การต่อสู้ของพวกเขาถูกผู้สังเกตการณ์จัดเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับยาเสพติด การต่อสู้กับรัฐบาลกลางจึงหมดความสำคัญ คนกลุ่มนี้ต้องอยู่โดดเดี่ยวเช่นกัน

การค้าเฮโรอีนเริ่มจากเกษตรกรแน่นอน¹ ในกรณีของพวกเขา ว่า กะฉิ่น และม้ง ซึ่งเป็นชาวนาที่ยากจน กรรมกร และพลเรือน มีรายได้เพียงเล็กน้อยจากการปลูกฝิ่นซึ่งทำรายได้มหาศาลแก่ผู้อื่น ชาวนาที่อยู่ตามแนวเขาสามารถทำรายได้ได้ดีกว่าโดยการปลูกกาแฟหรือชา กล้วยหรือฝ้าย แต่ชายที่มั่วพร้อมกบป็น ทั้งจากฝ่ายรัฐบาลแห่งชาติและฝ่ายกบฏ ต่างบังคับให้ชาวเขาปลูกฝิ่น เงินนับพันล้านดอลลาร์กำเนิดจากเทือกเขาเหล่านี้ แต่ชาวเขายังคงยากจน คนที่ยังมีกำลังและกล้าหาญพยายามหลบหนีเพื่อไปทำงานในประเทศไทย ซึ่งผลประโยชน์ส่วนมากถูกรีดไป เพื่อการลงทุนและเสริมความมั่งคั่ง แต่ไม่ใช่ของชาวเขาซึ่งมีหน้าที่ทำงานก่อสร้างอาคารเท่านั้น

นักวิจัยและนักเขียนชาวสวีเดนชื่อเบอร์ทิล ลินท์เนอร์ (Bertil Lintner) และภรรยาซึ่งเป็นชาวจีน เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องความซับซ้อนของอุตสาหกรรมยาเสพติดในพม่า อันเนื่องมาจากรากเหง้าทางการเมืองและผลทางอ้อมจากการเมือง จากการศึกษาโดยละเอียดดังปรากฏในหนังสือเรื่อง “การปฏิวัติของพม่า ฝิ่น และการก่อความไม่สงบ ตั้งแต่ปีค.ศ. 1948” ลินท์เนอร์กล่าวไว้อย่างน่าเชื่อถือว่าการค้ายาเสพติดในพม่าไม่สามารถเข้าใจได้นอกบริบทของสงครามกลางเมือง การแก้ไขปัญหาด้านการเมืองของรัฐบาลและว่าอาจนำไปสู่การลดการพึ่งพาการปลูกฝิ่น เขาเน้นว่าหน่วยปราบปรามยาเสพติดของชาติตะวันตก ซึ่งปฏิบัติการอยู่ในพม่า (บางครั้งคือเอชซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการเกี่ยวกับยาเสพติดของอเมริกา) เน้นการปราบปรามอาชญากรค้ายาเสพติด โดยคิดว่าเป็นความผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภายในของทั้งฝ่ายรัฐบาลทหารและฝ่ายกบฏ แนวการปฏิบัติงานของหน่วยงานอเมริกันมีผลในการช่วยสนับสนุนโครงการควบคุมยาเสพติดของพม่า ซึ่งอเมริกาดำเนินงานมาตลอดในอดีต ลินท์เนอร์แย้งว่าปัญหาคือเผด็จการทหารและประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย การช่วยให้เขาเข้มแข็งขึ้นเป็นการช่วยให้เขาเพิ่มปริมาณการค้าเฮโรอีน และช่วยให้เขามีอำนาจมากขึ้นในการทำสงครามกับพวกฉาน ไม่ว่าเราจะมีความเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพม่าเร็วๆ นี้แสดงให้เห็นว่าความเห็นของลินท์เนอร์

ถูกต้อง ผู้นำที่มีอำนาจมากที่สุดของรัฐบาลในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาคือขุนสาหรือจาง ชีฟู (Khun Sa or Chang Chifu) ซึ่งมีเชื้อสายจีนผสมฉาน กองทัพม้งไทยของเขา (Mong Thai Army หรือ MTA) เคยมีทหารติดอาวุธครบถึง 15,000 คนคอยควบคุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของรัฐบาล การปฏิบัติการของเขาเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นธุรกิจเฮโรอีน นอกเหนือจากเหมืองหยก (Jade) ขุนสาเป็นศัตรูอันดับหนึ่งของหน่วยปฏิบัติงานอเมริกัน วุฒิสภาอเมริกันจากนิวยอร์กชื่อชาร์ลี แรนเจล (Charlie Rangel) เป็นกังวลเกี่ยวกับธุรกิจเฮโรอีนที่เข้าไปสู่ย่านฮาร์เล็ม (Harlem) ในพื้นที่ของเขาจึงขอความช่วยเหลือหน่วยปฏิบัติการเกี่ยวกับยาเสพติดและกลุ่มสลอร์ก ให้จับตัวขุนสาไปดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม แต่ต้นปี ค.ศ. 1996 มีเหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้นกับรัฐบาล (และนโยบายอเมริกัน) คือ ขุนสายอมจำนนต่อกลุ่มสลอร์ก อเมริกาเรียกร้องให้ตั้งข้อหาค้ายาเสพติดกับขุนสา และเสนอเงิน 2 ล้านดอลลาร์อเมริกันเป็นค่าตัวขุนสา แต่กลุ่มสลอร์กปฏิเสธ (เงิน 2 ล้านดอลลาร์เป็นจำนวนที่น่าขบขัน เนื่องจากขุนสาควบคุม 1 ใน 3 ของการค้าเฮโรอีนทั่วโลก – เป็นการกล่าวถึงความมั่งคั่งในอีกระดับหนึ่ง) หนังสือพิมพ์นิวไลท์ออฟเมียนมาร์ (The New Light of Myanmar) ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของกลุ่มสลอร์กเรียกขุนส่าว่าอูขุนส่า (U Khun Sa) ซึ่งหมายถึงผู้อาวุโสที่น่านับถือ ขุนสาและกลุ่มสลอร์ก เริ่มมีกิจกรรมโดยสาธารณะร่วมกัน

ไม่มีผู้ชนะในเกมนี้ มีผู้พ่ายแพ้มากมาย หน่วยปฏิบัติการเกี่ยวกับยาเสพติดของอเมริกาขาดความน่าเชื่อถือในภูมิภาคนี้ เป็นการยืนยันคำกล่าวที่ว่า “พวกเขาไม่เข้าใจ” อีกครั้งหนึ่ง ชาวฮาร์เล็มพ่ายแพ้ แต่ไม่มีใครทุกข์ทรมานเท่าพวกฉาน คนจำนวนมากสนับสนุนขุนสาเพราะหลงคารมในความรักรัฐบาลของเขา เขาควรต่อสู้กับกลุ่มสลอร์กเพื่อนำรัฐบาลสู่ความเป็นไท หรืออย่างน้อยก็มีอำนาจของตนเองในสหพันธรัฐ เขาขายประชาชนให้กับกลุ่มสลอร์กโดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่มี การเตือนล่วงหน้า กองทัพของขุนสาถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน หลังการยอมจำนนของขุนสา นำโดยผู้บัญชาการที่ยังต้องการให้การต่อต้านของรัฐบาลดำรงอยู่ อย่างไรก็ตามกลุ่มสลอร์กมีชัยชนะเหนือรัฐบาลอย่างรวดเร็ว การต่อสู้ของ 3 ฝ่าย คือ สลอร์ก ว้า และกลุ่มลาหู่ ที่เกิดขึ้นในรัฐบาล เป็นเรื่องของ การยึดดินแดน สงครามยาเสพติดและองค์กรอาชญากรรมที่คุกคามรัฐบาลต่อไปอีก เกษตรกรตามแนวเขายังคงถูกบังคับให้ปลูกฝิ่น เพื่อไคร่นั้นยังคลุมเครือ มีการย้ายถิ่นของประชากรไปทั่ว ซึ่งเป็นนโยบายแยกกบฏซึ่งยังต่อสู้ออกจากกันของสลอร์ก ชาวฉานอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น ผู้หญิงและเด็กหญิงถูกลักพาตัวเข้าสู่การค้าบริการทางเพศมากขึ้น สงครามขยายวงกว้างและลึกยิ่งขึ้น การแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีดำเนินต่อไปโดยไม่มีการตรวจสอบ มีรายงานว่าอูขุนส่าอาศัยอยู่ในย่างกุ้งบนถนนหน้าทะเลสาบแห่งเดียวกับเนวิน ผู้เผด็จการที่เกษียณแล้วดูเหมือนจะมีอุดมคติที่น้อยลง

การค้าเฮโรอีนในพม่าและลาวก่อปัญหาให้กับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศจีนและอินเดีย ถนนจากแนวเขาชิน (Chin Hills) ตะวันตกสู่รัฐแนวหน้าของอินเดียคือมณีปุระ (Manipur) นำฝิ่นออกไปด้วยรถบรรทุก มณีปุระซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วโลกในฐานะที่มีปัญหาชนกลุ่มน้อยเป็นเวลาหลายปี ปัจจุบันมีปัญหายาเสพติดที่เลวร้ายที่สุดแห่งหนึ่งของอินเดีย และมีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีสูง

ที่สุดในประเทศด้วย ชนกลุ่มน้อยตามชายแดนทั้งสองด้านได้รับผลกระทบอย่างแรง เฮโรอินแพร่กระจายไปตามเมืองต่างๆ และในกลุ่มวัยรุ่นของอินเดีย เฮโรอินที่ทะลักจากพม่าสู่ประเทศจีนตามที่ปรากฏในบทประเทศจีนดังกล่าวแล้วนั้น มีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวีในประเทศจีนถึง 80% ในปีค.ศ. 1996 เป็นผลให้การควบคุมการค้าเฮโรอินในพม่าเป็นเรื่องสำคัญระดับชาติของประเทศจีนและพม่า แต่บทบาทของประเทศจีนยังคงคลุมเครืออยู่

มีรายงานว่าการค้าเฮโรอินในภูมิภาคนี้เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนกลุ่มน้อย ซึ่งตามประวัติศาสตร์เติบโตจากกองทัพก๊กมินตั๋งซึ่งถูกกักกันไว้ที่ยูนนานและพม่าเมื่อเจียงไคเช็คหนีไปประเทศไต้หวัน หลังจากพ่ายแพ้แก่เหมาเจ๋อตงและพรรคคอมมิวนิสต์ ความเชื่อมโยงต่างๆ และสายใยของกลุ่มนี้ยังคงดำเนินต่อไป และดูเหมือนจะคงอยู่ยาวนานกว่าความขัดแย้งในอุดมการณ์ ผืนที่ปลูกในพม่าและลาวจะถูกกั้นในประเทศลาว ส่งผ่านคูนหมิงไปยังเชียงไฮ้ ส่องกง และโลกตะวันตกซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายปรากฏเป็นภาพสงครามฝิ่นแบบใหม่ เป็นแบบที่ตรงข้ามกับสงครามฝิ่นในศตวรรษที่ 19 ซึ่งทำลายล้างประเทศจีน ในความขัดแย้งเริ่มแรกประเทศอินเดียเป็นแหล่งปลูกฝิ่น อังกฤษเป็นผู้ผูกขาดการค้า ขนส่งฝิ่นไปยังเมืองท่าของจีน อังกฤษได้รับผลตอบแทนมหาศาลไปลงทุนในลอนดอน ประเทศจีนได้รับความอับอาย อ่อนแอและยากจน ปัจจุบันชาวจีนผูกขาดการส่งเข้าตลาดในโลกตะวันตก และเมืองที่ได้รับผลประโยชน์จากรายได้คือคูนหมิงและเชียงไฮ้ บางทีอาจเป็นผลลัพธ์ที่ยุติธรรม แต่ในสงครามฝิ่นทั้ง 2 ครั้งมีคนเสียชีวิตมากมาย เป็นเงินเปื้อนเลือด

สงครามต่อสู้ยาเสพติดในฐานะที่ตรงข้ามกับสงครามค้ายาเสพติดทำให้เกิดปัญหาอีกครั้งหนึ่ง ประการแรกที่สำคัญที่สุดคืออเมริกาไม่สามารถทำตามข้อตกลงของการลดความต้องการได้ ในปีค.ศ. 1996 เฮโรอินเข้าแทนที่โคเคน คนอเมริกันหลายแสนถูกจับเข้าคุกโดยเปล่าประโยชน์ การรักษาคูหาเสพติดด้าหลังในแง่ของการวิจัย ความมีประสิทธิภาพ และขอบเขต ดังกล่าวมาแล้วมาตรการป้องกันที่สามารถลดอันตรายจากการเสพติดเฮโรอิน เช่นการให้เข็มสะอาดแก่ผู้เสพติดเป็นมาตรการที่แทบจะปฏิบัติไม่ได้เลยในอเมริกา ประเทศที่ยังคงมองการใช้ยาเสพติดเป็นพฤติกรรมของอาชญากรที่ต้องลงโทษแทนที่จะได้รับการรักษา การต่อสู้กับยาเสพติดเป็นความล้มเหลวเช่นเดียวกับนโยบายสร้างหน่วยงานปฏิบัติการควบคุมยาเสพติดของอเมริกาในพม่า ในทั้ง 2 กรณีความทุกข์ทรมานที่เป็นผลจากความล้มเหลวของสงครามนี้ใหญ่หลวงนัก จะมีวิธีทางอื่นๆ อีกหรือไม่ ในสถานการณ์การเมืองที่ไม่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นนี้

ถ้าไม่มีการตกลงทางการเมืองที่ทำให้สงครามกลางเมืองในพม่าสงบลงได้ พม่าจะส่งเฮโรอินเป็นสินค้าออกมากขึ้นเรื่อยๆ (จากรายงานของหน่วยปฏิบัติการควบคุมยาเสพติดของอเมริกาในปี ค.ศ. 1988 การส่งออกเพิ่มเป็น 2 เท่า) การปฏิบัติต่อชุมชนล่างของกลุ่มสลอร์กแสดงให้เห็นว่าพวกเขาถลำลึกเกินกว่าจะไปคาดหวังให้เขาแก้ปัญหาได้ ประเทศจีนอาจจะมีความขัดแย้งในผลประโยชน์เมื่อเห็นพม่าร่ำรวยและมั่นคง อาเซียน อินเดีย ยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาควรตระหนักในความจริงเหล่านี้ และใช้ความกดดันทุกวิถีทางรวมทั้งการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการต่อรองของคน 3 กลุ่มในพม่า

คือ กลุ่มสลอร์ก กลุ่มชาติประชาธิปไตย และชนกลุ่มน้อยต่างๆ นี่คือนักลงทุนที่ได้รับการเลือกตั้งขึ้นมาเรียกร้องตั้งแต่ปีค.ศ.1990 เป็นต้นมา รวมทั้งหน่วยสหประชาชาติก็ร่วมเรียกร้องให้มีการกอบกู้ระบอบประชาธิปไตย เห็นได้ชัดว่าการลงทุนใดๆ กับกลุ่มสลอร์กหมายถึงการสนับสนุนการค้าเฮโรอีนจนกว่าจะมีการเริ่มงานนี้และมีผลงานคืบหน้าเสียก่อน เช่นบริษัทน้ำมันยูโนแคลและโททอล (Unocal and Total) ก็สนับสนุนการค้าเฮโรอีนทางอ้อมเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันพวกเขาก็ลดโอกาสสู่สันติภาพของชาวพม่าด้วย

โครงการปลูกพืชทดแทนที่ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกันประสบความสำเร็จในการลดการปลูกฝิ่นในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เป็นผู้ผลิตรายใหญ่แล้ว ส่วนหนึ่งของความสำเร็จนี้มาจากความตรงไปตรงมาและความโปร่งใสของประเทศไทยต่อเจ้าหน้าที่อเมริกัน นักวิจัย หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวตามแนวเขา ด้วยการแก้ปัญหาทางการเมืองของพม่า และความเปิดเผยของประเทศลาว แนวปฏิบัตินี้อาจประสบความสำเร็จอีกครั้ง การพัฒนาแหล่งทุนจากหน่วยงานที่บริจาคเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจทางเลือกอื่นให้ดำเนินไปได้

ถ้าการปลูกฝิ่นในปัจจุบันลดลงครึ่งหนึ่ง จำนวนเฮโรอีนในตลาดอเมริกันซึ่งมาจากสามเหลี่ยมทองคำจะลดลง 30% จะมีผลกระทบอะไรบ้าง การปลูกฝิ่นเริ่มขยายตัวในเม็กซิโกและอเมริกากลาง ซึ่งผู้มีเอกสิทธิ์การค้าแนะนำว่าฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจทำเงินตัวใหม่ ถ้าความต้องการไม่เปลี่ยนแปลง ผู้ผลิตอาจจะเปลี่ยนแหล่งผลิตเท่านั้นเอง แล้วทาจิกิสถานหรืออาเซอร์ไบจาน (Tajikistan หรือ Azerbaijan) ซึ่งมีความยุ่งเหยิงทางสังคมและความไม่สงบทางการเมืองเล่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการตีฝิ่นน้อยมาก เมทาโดนเป็นวิธีเก่าและไม่สมบูรณ์แบบแต่ก็เป็นวิธีเดียวที่ใช้กันอยู่ มีความต้องการเร่งด่วนในการวิจัยหาวิธีการรักษาใหม่ที่ดีกว่าเก่า และโครงการป้องกันการติดยาเสพติดที่ได้ผลด้วย การปฏิบัติงาน 2 แนวคือการลดอุปทาน (ซึ่งมีผลให้มีราคาสูงขึ้น) และการรักษาที่ดีกว่าอาจช่วยแก้ปัญหาเฮโรอีนของอเมริกาและยุโรปได้บ้าง

ระหว่างนี้มาตรการป้องกันเชื้อเอชไอวีเช่นการแลกเปลี่ยนเข็มสะอาด ควรปฏิบัติอย่างกว้างขวาง การแลกเข็มอาจช่วยนำผู้เสพยาเข้ามารับการรักษา ซึ่งเป็นโอกาสชนะที่เป็นไปได้ยากในความพ่ายแพ้ของเราในสงครามยาเสพติด

เชิงอรรถ

1. การซื้อฝิ่นดิบจากเกษตรกรเหล่านี้มีราคาถูก ถูกกว่าการเข้าแทรกแซงการขายเฮโรอีนตามขบวนการผู้ตลาด ในยุคการบริหารของคาร์เตอร์มีการพิจารณาแนวคิดที่จะซื้อฝิ่นดิบจากรัฐฉาน (ในเวลานั้นจะมีมูลค่า 10 ล้านดอลลาร์) อย่างกว้างขวาง เป็นนโยบายที่เรียกว่าการซื้อเชิงรุก แนะนำโดยนายปีเตอร์ เบิร์น (Peter Bourne) ที่ปรึกษาด้านสาธารณสุขของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ บางกลุ่มเห็นด้วย บางกลุ่มไม่เห็นด้วย การพิจารณาอย่างจริงจังตกไปเมื่อปีเตอร์ เบิร์นถูกถ่ายภาพกำลังใช้โคเคนขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างหนึ่ง เขาถูกไล่ออกจากทำเนียบขาว แผนการณ์จึงจบไปด้วย แต่พวกเขายัง

สนใจความคิดนี้และพยายามที่จะขายฝันให้กับหน่วยปฏิบัติการควบคุมยาเสพติดของอเมริกา ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา พวกเขาไม่สนใจการเสพติดในอเมริกาแต่พยายามหาการสนับสนุนเพื่ออุดมการณ์ของพวกเขา อย่างไรก็ตามเราไม่ซื้อฝันดิบ และต้องการใช้เงินหลายล้านดอลลาร์เพื่อหยุดการส่งเฮโรอีนเข้าหลังจากเจ้าของเอกสิทธิ์มียาเสพติดแล้ว ผลลัพธ์นี้ไม่เป็นเหตุเป็นผล และถือเป็นเรื่องประหลาด แต่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อพิจารณาจากนโยบาย เมื่อมองจากมุมมองของหน่วยปฏิบัติการควบคุมยาเสพติดของอเมริกา ก็เป็นเรื่องสำคัญมากต่อการได้งบประมาณเพิ่ม เพื่อการบังคับใช้กฎหมาย

20 จรรยาแพทย์ สิทธิมนุษยชนและค่านิยมของชาวเอเชีย

การเคลื่อนไหวเพื่อพิทักษ์สิทธิมนุษยชนในส่วนที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ มีแนวคิดร่วมกันกับการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่ คือเน้นการกระทำของรัฐบาลที่เห็นได้ชัดว่ามีเจตนาล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพ และการแบ่งแยกเชื้อชาติพันธุ์ พันธะทางสิทธิมนุษยชนมาจากสิทธิที่พึงจะได้รับบริการสาธารณสุข สวัสดิการสังคม หรือจากความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงให้ได้รับสิทธิมนุษยชนโดยอาศัยความร่วมมือระดับนานาชาติที่ยังขาดอยู่

(จาก 'AIDS in the World')

ประชาสังคม (civil society) คือเครือข่ายที่ซับซ้อน ด้วยสิทธิและความรับผิดชอบร่วมกันต่อข้อตกลงทางสังคมและความเชื่อศรัทธาของบุคคล ประเพณีและวิถีทางที่ประกอบกันขึ้นเป็นประชาชนและวัฒนธรรม ประชาสังคมเป็นเอกลักษณ์อันมีชีวิต สิ่งมีชีวิตที่นานนับศตวรรษจึงค่อยๆ ผุดขึ้นมาจากกาลเวลาและปฏิสัมพันธ์แห่งมวลมนุษยชาติ แต่ละสังคมมีชีวิตจิตใจของตนเอง ประชาสังคมสร้างสรรค์โดยปัจเจกบุคคลจำนวนนับไม่ถ้วนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดำรงอยู่ในที่อยู่ที่อยู่ที่สุด ในดวงใจรวมของประชาชน ในความทรงจำ ในการปรากฏตัวตนอยู่และความหวัง เนื่องจากเป็นหน่วยที่มนุษย์รังสรรค์ขึ้นประชาสังคมจึงอ่อนอ่อนผ่อนตามอย่างคงามและบอบบางยิ่ง ประชาสังคมที่ทำหน้าที่อยู่นั้นเปรียบเหมือนป่าเก่าแก่ที่เต็มไปด้วยเครือข่ายแอมเฟงและสมดุขยต่างๆ ที่หล่อเลี้ยงให้มีชีวิตอยู่รอดและขยายพืชพันธุ์ การทำนุบำรุงความเป็นรัฐต้องมีการทุ่มเทจากมนุษย์ บางทีอาจเป็นเหมือนสวนมากกว่าป่า เป็นสวนที่ต้องมีการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ความงามที่แฝงคิอยู่ของต้นไม้เปล่งประกายออกมา สร้างบรรยากาศของความสงบ ภาพสะท้อนและแรงบันดาลใจเช่นเดียวกับสวนวัฒนธรรมของรัฐก็มีมูมรกที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ มีสถานที่ที่ลึกลับ มุมเปลี่ยวสำหรับคู่รักและม้านั่งรับแสงแดดสำหรับคนชรา คนแบบพลพต เนวินและลูกน้อง กลุ่มฆาตกร หรือกองทัพทหารแดง สามารถทำลายล้างสวนอันสวยงามของประชาชนอย่างรวดเร็วและมีผลลัพธ์ที่น่ากลัว ครั้งหนึ่งชาวจีนไวกีเคยเป็นแบบอย่างที่น่าจะเป็นของพวกบอลข่านนานาเผ่าพันธุ์ ละเอียด ซับซ้อณ มีขันติ และสง่างาม

ไม่มีที่ใดเทียบได้กับการสูญสลายของวัฒนธรรมรัฐในประเทศจีนปัจจุบัน สิ่งที่มีการปฏิบัติวัฒนธรรมในช่วงเวลา 11 ปีไม่ได้ทำลายไป ก็กำลังถูกคุกคามจากแรงผลักดันสู่ความมั่งคั่งซึ่งรุนแรงมากจนเปรียบได้กับวันพิชิตที่ทำให้คุณล้าล็ก สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในประเทศจีนที่ซึ่งลักษณะแนวคิดของคนเกี่ยวกับวัฒนธรรมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้วิวัฒนาการไปสู่ศรัทธาทางโลกที่มีต่อมวลมนุษยสุกอมเป็นเวลากว่า 3 ล้านปีตามประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้อย่างระมัดระวัง คุณจะเห็นการทำลายล้าง

ของวัฒนธรรมรัฐทุกหนทุกแห่งอย่างในยุคอาณานิคมกลางในรูปของเครื่องตกแต่งแบบถูกๆ ศิลปะจีน ‘โบราณ’ ที่ทำในสมัยใหม่ (สิ่งอ้างอิงทางประวัติศาสตร์เช่น งานศิลปะที่ไร้สนิม บัตรอวยพรรูปพระพุทธเจ้า ที่แย่มากคือการตกแต่งด้วยมังกรตามพื้นผิวต่างๆ อย่างมากมายเกินไป) ความหยาบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความโหดร้ายทางการเมือง การกดขี่ทางความคิด และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ถึงกระนั้นประเทศจีนก็ยังทำหน้าที่ได้ปกติไม่บ้าคลั่งเมื่อเทียบกับพม่าและกัมพูชา ประเทศที่มีวัฒนธรรมรัฐอันไร้ระเบียบ

พม่าและกัมพูชามีได้มีชายแดนติดต่อกัน สิ่งที่ทั้งสองประเทศเหมือนกัน นอกเหนือไปจากประเพณีทางพุทธศาสนาอันเก่าแก่และความเจริญทางวัฒนธรรมอย่างสูงในอดีตก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความรุนแรงและการติดสินบน สงครามกลางเมืองและการก่อการร้ายที่เรื้อรัง รวมทั้งการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีเมื่อไม่นานมานี้ คูเป็นเรื่องสุดทนที่ประชาชนในประเทศที่มีปัญหาเหล่านี้ยังต้องเผชิญกับอุปสรรคร้ายแรงอีกประเภทหนึ่งที่ขัดขวางความสงบ การประนีประนอมภายในประเทศ และสุขอนามัยของประชาชน แต่การสำรวจการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และการติดเชื้อเอชไอวีของประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกพบว่าสถานการณ์ของประเทศทั้งสองนี้อาจจะไม่แตกต่างจากประเทศ ยูกันดา (Uganda) ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้อยู่ในสถานการณ์ทำนองเดียวกัน เฮติ (Haiti) ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองอันรุนแรงของทหารโดยนายพลซีดราส (General Cedras) ประเทศเหล่านี้ร่วมชะตากรรมเดียวกันคือมีเอชไอวีทำลายประชาชนในช่วงการต่อสู้ของรัฐบาลได้ รัฐบาลที่ไร้ความสามารถ เป็นช่วงที่ประชาสังคมตกอยู่ในอันตรายอย่างร้ายแรง

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า การส่งเสริมให้ใช้ถุงยางอนามัยเป็นเป้าหมายของการแทรกแซงที่ตรงกว่า การยุติการก่อการร้ายที่ถูกรุนหรือการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อมวลชน อย่างไรก็ตามอาจเป็นความจริงที่ว่าหากปราศจากมาตรการบางอย่างทางด้านความมั่นคงทางสังคมและการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน การแทรกแซงที่ตรงเป้าหมายที่กำลังส่งเสริมอยู่ในปัจจุบัน (การใช้ถุงยาง การรักษาโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ที่ดีขึ้น การให้ความรู้เรื่องเชื้อเอชไอวีแก่ผู้เยาว์) ก็อาจไปไม่รอดโดยเฉพาะโครงการป้องกันที่มุ่งไปยังกลุ่มผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ทุกข์ทรมานมากที่สุด เมื่อระเบียบของรัฐยุ่งเหยิงและรุนแรง โครงการเหล่านี้อาจมีผลลัพธ์ที่เป็นปัญหาได้เช่นกัน

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและการสนับสนุนทางเทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการช่วยเหลือประเทศยากจนให้ต่อสู้กับเอชไอวีหรือเอดส์ อย่างไรก็ตามโครงการเหล่านี้อาจไปช่วยสนับสนุนระบอบการปกครองและผู้นำที่เป็นปัญหา ที่สำคัญคือไปหยิบนั่นความถูกต้องทางกฎหมายในระดับนานาชาติให้แก่ระบอบการปกครองที่กำลังอยู่ในอำนาจ รัฐบาลที่มีนโยบายขัดต่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี หรือทำให้มีการแพร่ระบาดมากขึ้นคือรัฐบาลเผด็จการทหารของพม่า เซาเชสคู (Ceausescu) ในประเทศโรมาเนีย รัฐบาลโมบูตู เซซี เซโก (Mobutu Sese Seko) ซึ่งเป็นพรรคเดียวของประเทศซาอีร์ รัฐบาลที่เน้นการแบ่งแยกผิวของประเทศอัฟริกาใต้และ

การปกครองหลายยุคหลายสมัยต่อเนื่องกันของประเทศไทย การบริจาคเงินเพื่อด้านเอชไอวีหรือเอดส์กลายเป็นการสนับสนุนระบอบการปกครองของรัฐบาลเหล่านี้และทำให้พวกนี้มีฐานะเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องจึงอาจเป็นการยืดอกยืตาทางการเมืองทางสังคมและการเมืองที่เอื้อต่อการแพร่กระจายเชื้อเอชไอวี เฝื่อนการทหารพม่าพยายามจะทำให้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้ป้องกันตนเองในที่ประชุมสหประชาชาติเมื่อเดือนธันวาคม ปีค.ศ.1995 เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศด้วยการอ้างถึงรายชื่อองค์กรระหว่างประเทศและกลุ่มเอ็นจีโอทั้งหลายที่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเราในโครงการเอชไอวี/เอดส์ รวมทั้งโครงการอื่นๆด้วย ในขณะที่นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันโรคอาจจะไม่มีจุดประสงค์ร้ายและพยายามต่อสู้เพื่อสร้างมาตรฐานทางศีลธรรมจรรยาให้แก่โครงการของพวกเขาในประเทศต่างๆเช่นพม่า แต่ก็มีปัญหาจริยธรรมอื่นที่ใหญ่กว่าเกิดขึ้นเช่นกัน พม่าสูญเสียบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข นักการศึกษาและข้าราชการไปมากมาย ไม่ใช่เพราะความยากจนหรือขาดการสนับสนุนโครงการทางสังคม แต่จากการปราบปราม การจำคุก และฆาตกรรม เฝื่อนการทหารมีส่วนทำให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรสายอาชีพเหล่านี้ อองซานซูจิกกล่าวไว้ว่าการสนับสนุนเฝื่อนการเหล่านั้นไม่เป็นเหตุผลอันสมควร โดยเฉพาะเมื่อพวกเขามาจากประเทศที่สนับสนุนเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน และแม้ว่าการปรากฏตัวในพม่าของพวกเราจะมีจุดประสงค์ที่ดีก็ตาม

ถ้าเราจะต้องตอบโต้การทำทลาย อย่างเช่นการแพร่ระบาดของเอชไอวี/เอดส์ในประเทศที่กำลังอยู่ในภาวะยุ่งเหยิง เราจะต้องมีมุมมองใหม่เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาทางสาธารณสุขกับความเป็นจริงทางการเมือง ถึงแม้การช่วยเหลือเพื่อนมนุษยธรรมและมาตรฐานจริยธรรมอันเข้มงวดสำหรับการจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับระดับนานาชาติจะยังคงเป็นหลัก แต่การผสมผสานสิทธิมนุษยชนและความจริงทางการเมืองเข้าไปในเรื่องราว เนื้อหา และการวิเคราะห์ทางสาธารณสุขก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน ในการประชุมเรื่องเอดส์ของเอเชีย-แปซิฟิกครั้งที่แล้วมีการเรียกร้องให้เอดส์ ‘ปลอดจากการเมือง’ บางทีน่าจะเรียกร้องตรงข้ามมากกว่า นั่นคือการยอมรับและพยายามที่จะตอบสนองต่อผลกระทบที่สำคัญของความจริงทางสังคมและการเมืองที่มีผลสำคัญยิ่งยวดต่อพัฒนาการของโรคเอดส์และโรคอื่นๆ หลายประเทศอาจไม่มีโครงการป้องกันเชื้อเอชไอวีใดที่มีประสิทธิภาพมากไปกว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งมาพร้อมสันติภาพ

ปฏิกริยาระหว่างเชื้อเอชไอวี ความไม่มั่นคงทางการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในที่ต่างๆ เช่นพม่า กัมพูชา โรมาเนีย และซาอีร์ ไม่ใช่เรื่องแปลก เนื่องจากทรัพยากรทางสังคมเพื่อสาธารณสุขมีจำนวนจำกัดแม้ในยามสงบ มักมีรัฐบาลที่ไร้ความสามารถ โกงกิน หรือทั้งสองประการ นอกจากนั้นยังมีการจำกัดสิทธิของชนกลุ่มน้อย คนชั้นมันสมอง นักหนังสือพิมพ์ และนักวิชาการอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามแม้ในปัจจุบันเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับเรื่องเอชไอวีหรือเอดส์ยังไม่ค่อยกล่าวถึงความเป็นจริงทางการเมืองเมื่อกล่าวถึงการแพร่ระบาดของโรค จุดอ่อนของประเทศ หรืออุปสรรคต่อการป้องกันการแพร่

ระบาด เรามักได้รับแจ้งว่าในประเทศที่บอบช้ำจากสงครามในแอฟริกาประเทศหนึ่ง (เอียนามได้หลายประเทศ) การไม่ขลิบอวัยวะเพศชายช่วยให้เชื้อเอชไอวีแพร่ระบาดง่ายขึ้น แทนที่จะมีข่าวรัฐบาลลิตรอนสิทธิของหนังสือพิมพ์ ข่าวการข่มขืนผู้หญิงมีอยู่ทั่วไปและส่วนใหญ่ไม่ถูกลงโทษ หรือข่าวเงินบริจาคเพื่อโครงการสาธารณสุขถูกขโมยโดยการทุจริตของเจ้าหน้าที่ มาตรการป้องกันการเสี่ยงที่ปรากฏในเอกสารทางสาธารณสุขมักเน้นเฉพาะพฤติกรรมส่วนบุคคล แม้ในสถานที่ซึ่งระบบสังคมเป็นอุปสรรคต่อการลดอัตราเสี่ยง เหล่านี้ไม่เพียงแสดงถึงการขาดความซื่อสัตย์ของปัญญาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความไม่ก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์อีกด้วย

หน่วยที่นิยมกันในการวิเคราะห์การระบาดของโรคได้แก่ตัวเร่งปฏิกิริยา (seroconverter) ของเอชไอวีในแต่ละบุคคลและอัตราการเสี่ยงของเขาหรือเธอ จากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของของเหลวที่มีเชื้อเราจะสามารถประเมินแนวโน้มของกลุ่มที่มีความเสี่ยง และถ้าการศึกษาของเราทำได้มากพอ เราก็อาจหาความเสี่ยงของกลุ่มประชากรกลุ่มใหญ่ได้ แนวทางนี้มีข้อดีหลายประการ (จับใจเที่ยงตรง วิเคราะห์ง่าย) แต่ก็มีข้อจำกัดมากเช่นกัน การศึกษาเรื่องการแพร่ระบาดของโรคนั้นทางที่ดีที่สุดคือควรจะมีและเน้นความพยายามในการป้องกัน ถ้าปัจจัยทางสังคมและการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นอุปสรรคต่อมาตรการป้องกัน หรือเอื้อต่อการระบาดของเชื้อเอชไอวี สาเหตุที่เป็นรากเหง้าเหล่านี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการวิจัยและโครงการป้องกันต่างๆ เอกสารอ้างอิงในวงการแพทย์ซึ่งรวมถึงกลุ่มของผู้เขียนด้วยนั้นแทบไม่ค่อยจะพิจารณาตีพิมพ์เกี่ยวกับปัจจัยเหล่านี้เลย ถ้าไม่พิจารณาปัจจัยเหล่านี้ประเทศที่มีเชื้อเอชไอวีระบาดอยู่จะไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ถึงชุมชนสาธารณสุขจะห่วงใยในสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิของผู้ป่วยโรคเอดส์หรือเอชไอวี แต่เท่าที่เคยเป็นมาการเน้นในสิ่งที่เราเป็นกังวลนั้นยังอยู่ในวงแคบ เราสนใจมากในเรื่องจริยธรรมของการทดสอบเอชไอวีและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเอชไอวี การยินยอมให้ทดสอบของผู้ป่วย การแบ่งแยกเคียดฉันทและการเก็บความลับให้ผู้ป่วย การแยกหรือกักกันคนไข้ติดเชื้อเอชไอวีด้วยการบังคับตามสภาพเป็นจริง การได้รับการดูแลรักษา และสิทธิของกลุ่มประชากรในการวิจัย มีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มากมาย มีระบบที่ชัดเจนในการค้นคว้าทบทวนผลงานเหล่านี้ เพื่อให้แน่ใจว่าได้มาตรฐานทางสิทธิมนุษยชนและจริยธรรมโดยเฉพาะในงานวิจัย นี่เป็นเรื่องน่าชมเชยและไม่ควรลดความสำคัญลงแม้แต่น้อย แต่ถ้าปราศจากการตรวจสอบเรื่องสิทธิมนุษยชนในวงกว้างกว่านี้ ในบริบทของโครงการสาธารณสุข ตัวแปรเหล่านี้อาจจะแคบเสียจนส่งผลอย่างจริงจังได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในพม่าประชาชนไม่มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นหรือรวมตัวกัน ไม่มีเสรีภาพสำหรับหนังสือพิมพ์หรือสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ไม่มีการก่อตั้งองค์กรอิสระที่ไม่ใช่ของรัฐบาล ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์เผด็จการทหารและนโยบาย มีเอกสารหลักฐานการจับกุมตามอำเภอใจ การกักขังโดยไม่มีการไต่สวน การประหารด้วยศาลพิเศษโดยกลุ่มสตอร์ก สิทธิของผู้ป่วยโรคเอดส์จะมีความหมายได้อย่างไรถ้าไม่มีการคำนึงถึงความเป็นจริงของสิทธิมนุษยชนที่กว้างกว่านี้ของประชาชนภายใต้เผด็จ

การทหาร อาจตั้งคำถามใหม่ให้แตกต่างออกไปว่าองค์กรการเมืองที่มีนโยบายแบบนี้จะเคารพสิทธิของประชาชนที่เป็นหรือไม่เป็นเอชไอวีหรือเอดส์ จะสนับสนุนโครงการป้องกันเชื้อเอชไอวีหรือโรคเอดส์ได้หรือไม่

บางทีจุดยืนของอาร์ชบิชอปเดสมอน ทูตู (Archbishop Desmond Tutu) ในการต่อสู้แบ่งแยกผิวในแอฟริกาใต้แสดงให้เห็นอย่างดีที่สุดถึงจุดยืนของนักวิจัยและองค์กรที่กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือชาวพม่า ตุตุคัดค้านโครงการสร้างภูมิคุ้มกันของยูนิเซฟ (Unicef) ในแอฟริกาใต้เดิม ยูนิเซฟมีนโยบาย ‘เด็กอยู่เหนือการเมือง’ ส่วนนโยบายของตุตุนั้นเน้นว่าระบบแบ่งแยกผิวเป็นสาเหตุของการตายที่มากกว่าควรของเด็กผิวดำ ไม่ใช่การขาดวัคซีน เมื่อการเข้าไปเกี่ยวข้องของยูนิเซฟจะทำให้รัฐบาลแบ่งแยกผิวที่อ้างว่ากำลังช่วยเหลือคนผิวดำกลายเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายไป จึงต้องต่อต้านการทดสอบจุดยืนนี้อาจไม่ใช่จุดยืนทางศีลธรรมอย่างเต็มที่ว่าการช่วยเหลือเด็ก ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่ดีเสมอ ผลการทดสอบนี้คือช่วยเหลือเด็กเป็นสิ่งที่ดี แต่ความเป็นจริงที่ซับซ้อนกว่าก็คือไม่ว่าอะไรก็ตามที่ทำให้ความชั่วร้ายคงอยู่ได้ (แม้แต่ความช่วยเหลือทางการแพทย์) อาจยืดให้ความทุกข์ทรมานมีอยู่ต่อไปอีก ปัจจุบันนี้ยูนิเซฟทำงานหนักมากในแอฟริกาหลังสงครามแบ่งแยกผิว ต้องคอยคุกกันต่อไปว่าความร่วมมือในสมัยของแมนเดลา (Mandela) และสมัยคนอื่น ๆ หลังจากนั้นจะช่วยลดการตายของเด็กที่อาจป้องกันได้ในแอฟริกาใต้ได้หรือไม่ แต่อย่างน้อยที่สุดตอนนี้ก็มีรัฐบาลที่โปร่งใสในระดับหนึ่ง รัฐบาลที่ทำทนายได้ในแอฟริกาใต้ได้หรือไม่ แต่อย่างน้อยที่สุดตอนนี้ก็มีรัฐบาลที่โปร่งใสในระดับหนึ่ง รัฐบาลที่ทำทนายได้ในแอฟริกาใต้ได้หรือไม่ ไม่ใช่กรณีของการแบ่งแยกผิวซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวของยูนิเซฟจะต้องถูกจับตาอย่างถี่ถ้วนตลอดเวลา เหมือนกับที่เกิดขึ้นภายใต้การปกครองของกลุ่มสลอร์ค

สิทธิมนุษยชนและค่านิยมของชาวเอเชีย

สิทธิมนุษยชนที่สหประชาชาติและข้อตกลงเจนีวา (UN and Geneva Accords) ให้ความสำคัญนั้นมีความหมายเช่นเดียวกันในประเทศเหล่านี้หรือไม่ เช่นในพม่า อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม และจีน (ทุกประเทศอ้างว่าไม่ใช่) หรือพวกเขาถูกชาวตะวันตกผู้ประสงค์ร้ายยึดเบียดความหมายของสิทธิมนุษยชนให้คู่แข่งซึ่งมีสิทธิที่จะตีความหมายได้เอง โดยอาศัยความต่างไปจาก ‘มาตรฐานนานาชาติ’ ก็ได้ ข้อโต้แย้งเรื่องเศรษฐกิจและนโยบายการค้ากับสิทธิมนุษยชนระหว่างเอเชียและตะวันตกนั้นที่คุ้นเคย ‘ทางขนบธรรมเนียมประเพณี’ ของเอเชีย ซึ่งตรงข้ามกับของโลตะวันตก กล่าวโดยคร่าวๆระบบการเมืองของประเทศฝั่งแปซิฟิกเน้นค่านิยมส่วนรวมมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล เน้นความเจริญทางเศรษฐกิจมากกว่าสิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางความคิด เน้นหน้าที่และข้อผูกพันที่กำหนดไว้ต่อกันและกันตามหลักการปกครองตามลำดับชั้นของขงจื๊อมากกว่าหลักประชาธิปไตย รวมทั้งแนวความคิดแบบเสรีนิยมของความเป็นส่วนตัวและปัจเจกบุคคล เศรษฐกิจเอเชียกำลังเติบโต

อย่างรวดเร็วเป็นเลขสองหลัก ผู้ที่เห็นด้วยกับค่านิยมนี้จะกล่าวว่าเนื่องมาจากชาวเอเชียเชื่อฟังและประหยัด ครอบครัวจะดูแลกันแก่และคนเจ็บไม่ใช่รัฐบาล รัฐบาลที่มั่นคงและอยู่นานทำให้วางแผนระยะยาวได้ ความล้มเหลวของโครงการพัฒนาต่างๆในแอฟริกาและอเมริกากลางสืบเนื่องมาจากความล้มเหลวของค่านิยม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมหัศจรรย์ของเอเชียเป็นตัวอย่างความสำเร็จของ ‘วิถีทางแห่งเอเชีย’ ข้อโต้แย้งดำเนินต่อไปว่ารัฐในเอเชียเหล่านี้ประสบผลสำเร็จเพราะการหลีกเลี่ยงค่านิยม ‘ในทางเสื่อม’ ของสมัยใหม่ และสนับสนุนการส่งออกอย่างเหมาะสมทางวัฒนธรรมและความเป็นชาตินิยมของตนเอง ผู้นำชาวตะวันตกและชุมชนธุรกิจซึ่งอาจจะไม่เป็นทั้งตะวันตกหรือตะวันออกเริ่มสนับสนุนแนวคิดนี้ การคัดลอกโครงการช่วยเหลือสังคมของรัฐบาลทั่วยุโรปและอเมริกาสำเร็จได้โดยผ่านการยอมรับ ค่านิยมที่ทำลายแนวคิดของตะวันตกในเรื่องเน้นบทบาทของรัฐบาลและความจำเป็นของการแข่งขัน เป็นธรรมดาที่ผู้นำธุรกิจจะเห็นด้วยกับความคิดที่ให้รัฐบาลควบคุมหรือการค้าเช่นในอินโดนีเซียและจีน หรือที่ว่าพวกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ซึ่งทำลายระบบนิเวศน์ของไต้หวัน ประเทศไทย จีน และประเทศอื่นๆอย่างร้ายแรง หรือพวกกรรมกรควรได้ค่าแรงถูกๆอย่างที่เกิดขึ้นกับทุกประเทศในเอเชีย สำหรับรัฐบาลก็เช่นกันมักเห็นด้วยกับคุณค่าของครอบครัวมากกว่าโครงการทางสังคมที่ต้องใช้งบประมาณสูง อะไรละที่รัฐบาลไม่ว่าจะเป็นโลกตะวันตกหรือตะวันออกไม่ชอบ การให้ส่งสินค้าออกได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงสุขภาพ ความปลอดภัย สิทธิของคนงาน หรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างนั้นหรือ ถ้าเพิ่มตลาดค้าอาวุธเสรีเข้าไปอีกเรื่องหนึ่งก็จะได้พบสูตรที่ทำให้เศรษฐกิจโลกเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

สิ่งนี้อาจฟังเหมือนพิมพ์เขียวเพื่อความมั่งคั่งทั่วโลกยุคใหม่และการค้าเสรีหรือแผนอุดมคติเล็กซึ่งรวมถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมโลก จุดจบของสิทธิของกรรมกรทั่วโลก การแข่งขันสะสมอาวุธในเอเชีย และการยอมรับรัฐบาลเผด็จการและความไม่รับผิดชอบร่วมกัน เป็นทางเลือกที่นอกเหนือไปจากระบบประชาธิปไตยและกฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย ในขณะที่ประเทศในโลกตะวันตกยังคงมีการเลือกตั้ง มีเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และมีโครงการเพื่อสังคมอยู่ ความจำเป็นที่จะต้องแข่งขันกับประเทศต่างๆโดยไม่มีการตั้งรังจากรัฐบาลหรือบริษัท ทำให้ฝ่ายตรงข้ามที่เข้มแข็งแท้จริงเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าแรงผลักดันของตลาดและรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเป็นตัวกำหนดนโยบายของประเทศ สิทธิและทางเลือกของประชาชนก็จะถูกผลักไปข้างๆ นี่คือเหตุผลว่าทำไมเราจึงไม่ควรคาดหวังอะไรมากนักจากหน่วยงานหรือรัฐบาลที่มีอำนาจซึ่งมี ‘ค่านิยมเอเชีย’ เราควรฟังเสียงกลุ่มของประชาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน และคนอื่นๆซึ่งใส่ใจในสิทธิของประชาชน เพื่อจะตัดสินใจว่าประเทศแบบใด โลกแบบใดที่พวกเขาต้องการอาศัยอยู่ แต่รัฐบาลเผด็จการ (จีน อินโดนีเซีย มาเลเซีย พม่า เวียดนาม และลาว เป็นต้น) ซึ่งส่งเสริมค่านิยมเอเชียไม่อนุญาตให้คนเหล่านี้แสดงความคิดเห็น ราคาของการเป็นฝ่ายตรงข้ามนั้นสูงมาก เมื่อเสียงประท้วงมาจากชาวตะวันตกก็จะมี

ปฏิกิริยาว่ายุคล่าอาณานิคมใหม่กำลังจะเกิดขึ้นอีกครั้งหรือชาวตะวันตกเข้าแทรกแซงกิจการภายในของ
รัฐเอกราช

องซานซูจิกกล่าวถึงค่านิยมเอเชียด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในวิดีโอสุนทรพจน์ที่ส่งไปแสดง
ในงานชุมนุมแรงงานนานาชาติที่กรุงมนิลาปีค.ศ.1995 เธอชี้ให้เห็นว่าลัทธิสากลมนุษยชนเป็นหลัก
สำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราช ในปลายยุคอาณานิคมเนห์รู ซูการ์โน (Nehru, Sukarno)
องซานฟ่อของเธอ และบันดราไนยเกแห่งศรีลังกา (Bandaranaike) ยืนยันว่าคนเอเชียควรมีสติธิเท่า
เทียมกับชาวยุโรป สติธิที่ถูกกลืนภายใต้กฎของยุโรป รัฐใหม่ในภูมิภาคนี้ชื่นชมบูชาผู้นำที่ต่อสู้เพื่อ
อิสรภาพดุจเทพเจ้า และอ้างชื่อพวกนี้ในการแสวงหาความถูกต้องทางกฎหมาย อย่างไรก็ตามผู้นำ
ชุดใหม่พบว่าข้อบังคับของยุคจักรวรรดินิยมเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย ความแตกต่างทางความคิด
และอิสรภาพพื้นฐานเป็นสิ่งเข้ายวนและให้ผลประโยชน์มากเกินไปจนจะเพิกเฉยได้ ปัจจุบันผู้นำเหล่านี้
ยืนยันที่จะไม่ยอมรับค่านิยมสากลที่ชาวตะวันตกยึดเยื้อให้ซึ่งไม่ใช่พื้นฐานของประเทศของพวกเขา
องซานคงตัวต้นจันงด้วยความคิดว่าทหารที่เขาตั้งขึ้นได้เก็บความรุนแรงของยุคจักรวรรดิไว้
ในขณะที่เดียวกันก็ทำลายมรดกอันมีประโยชน์ที่ชาวอังกฤษทิ้งไว้เบื้องหลัง เช่น สถาบันการศึกษา
สาธารณูปโภคพื้นฐาน และระบบสาธารณสุขที่ได้ผล

เมื่อมีโอกาสชาวพม่าไม่เลือกค่านิยมเอเชีย ในการเลือกตั้งปีค.ศ.1990 พวกเขาเลือกกระบอกเสียง
เดียวของพม่าที่เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล เคารพสิทธิของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง
โดยสันติคือพรรครวมชาติเพื่อประชาธิปไตย (The National League for Democracy) ซึ่งนำโดยนาง
องซานซูจี ถ้าประชาชนของอินโดนีเซีย เวียดนาม หรือลาวมีโอกาสเลือกตั้ง พวกเขาจะเลือกค่านิยม
เอเชียมากกว่าสติธิที่จะพูดและคิดอย่างอิสระ สติธิที่จะรวมตัวเป็นสหพันธ์หรือไม่ จนกว่าชาวเอเชียจะ
มีสติธิแสดงความคิดเห็นว่าจะเลือกค่านิยมเอเชียที่ผู้นำกำลังสนับสนุนอยู่หรือไม่ เราก็ควรตั้งข้อสงสัย
ไว้ก่อนเมื่อรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งบอกเราว่าประชาชนของเขาต้องการอะไร

ค่านิยมเอเชียเป็นเสาหลักแห่งแนวคิดที่ปรากฏทั่วไปในช่วงกลางทศวรรษ 1980 ซึ่งได้ว่าเอเชีย
ไม่มีปัญหาเอชไอวีเพราะการอนุรักษ์นิยม ชาวตะวันตกที่เสื่อมโทรมและชาวอัฟริกันที่ไม่มีอารยธรรมมี
ปัญหาเรื่อง ‘ค่านิยม’ ซึ่งชาวเอเชียไม่มี แต่แนวคิดนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่ามุ่งไปผิดทาง ที่จริงค่านิยม
เอเชียและประเพณีมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับเอชไอวีในแง่ของปัจจัยในการเสี่ยง ไม่ใช่ปัจจัยทางการ
ป้องกัน ธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมานานแล้ว เช่น โสเภณี การลักลอบซื้อขายผู้หญิง การใช้บริการของ
ผู้หญิงพวกนี้โดยชายโสและแต่งงานแล้ว และการเมินเฉยของภรรยาที่จะเผชิญหน้ากับสามีในเรื่องนี้
เป็นตัวเร่งให้เกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของเชื้อเอชไอวีในภูมิภาคนี้ ถ้าธรรมเนียมเหล่านี้นำไปสู่
การละเมิดอย่างสูงต่อบุคคล เช่น ทาสในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นทาสทางเพศที่เกิดจาก
การเป็นหนี้ จะมีการละเมิดใดต่อค่านิยมร่วมกันของมนุษย์ที่ชัดเจนกว่าทาสทางเพศ

ทาสและการบังคับใช้แรงงานเป็นองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจในพม่าและจีน ทั้งสองประเทศนี้ได้ถูก ‘เซ็นเซอร์’ การกระทำทั้งสองอย่างนี้แล้ว แต่การปฏิบัตินี้ยังคงดำเนินต่อไปอีก ในกรณีของพม่าการประท้วงดังกล่าวและมีการเพิกถอนการลงทุนด้วย [ลิวาย สเตราส์ (Levi Strauss) อโมโก (Amoco) ลิซ แคลร์บอร์น (Liz Clairborne) หลายบริษัทถอนตัวออกจากพม่า] กรณีของจีนนั้นต่างออกไป ยังคงมีการลงทุนต่อซึ่งอเมริกาอธิบายอย่างชัดเจนว่าทำไมและอย่างไร โดยกล่าวว่าเราได้ ‘แบ่งแยก’ เรื่องของสิทธิมนุษยชนจากการค้าเมื่อเราติดต่อกับตลาดผู้บริโภคที่มีศักยภาพยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ด้วยวาทะทางการทูตเราหลีกเลี่ยงความจริงที่ซับซ้อน เราขายสินค้าให้ผู้บริโภค 1.3 พันล้านคนด้วยความเร็วพอๆกับความเร็วของเสียง แต่ก็เช่นเดียวกับเสียง การพูดนั้นง่ายกว่าการกระทำ การแยกการค้าออกจากเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นอาจเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ นอกจากนั้นยังแสดงถึงความไม่มีจรรยาบรรณอีกด้วย

ในระดับง่ายที่สุดการค้าระหว่างรัฐขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของรัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่มีเศรษฐกิจถ้าขาดประชาชนและผลผลิตของพวกเขา สภาพของประชาชน วิถีทางที่แรงงานของพวกเขาและทรัพยากรของแผ่นดินที่พวกเขาอาศัยอยู่นำไปสู่ความมั่งคั่งนั้นเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ และนี่คือบริบทซึ่งสิทธิมนุษยชนดำรงอยู่หรือถูกกลืนหายไป ประชาชนเป็นทาสหรือเป็นไท ถ้าประชาชนถูกเอาเปรียบโดยกลุ่มผู้นำ คนกลุ่มนั้นทุจริตหรือไม่ สามารถมีความโปร่งใสได้หรือไม่ ประชาชนรวมตัวกันได้หรือไม่ ประชาชนมีสิทธิมีเสียงว่าจะใช้ที่ดินอย่างไรหรือไม่ เขาสามารถออกเสียงได้หรือไม่ถ้าเขาไม่ต้องการให้มีการทำลายป่าหรือสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำ เหล่านี้เป็นคำถามที่ตอบไม่ได้ถ้าไม่พิจารณาเรื่องเศรษฐกิจและสิทธิ เมื่อประชาชน (ตัวอย่างเช่นชาวพม่า หรือชาวจีน ที่เข้าร่วมเดินขบวนกับนักศึกษาที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน) พยายามอ้างสิทธิ์หรือยืนยันว่าเขามีสิทธิออกความเห็นว่าจะปกครองประเทศอย่างไร ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจพื้นฐานไม่สามารถแยกจากความต้องการอื่นๆของพวกเขาได้ การเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยของจีนและพม่าเป็นการประท้วงเรื่องการตัดสินใจและการเล่นพรรคเล่นพวกเท่าๆกับการเคลื่อนไหวให้มีการปรับปรุงในเรื่องสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการกล่าวดังที่รัฐบาลคลินตันได้กล่าวไว้ว่าการค้าและสิทธิมนุษยชนนั้นแยกจากกัน การละวางเรื่องการใช้นักโทษและการฆาตกรรมผู้ที่เคลื่อนไหวเพื่อสังคม ไม่น่ามาพิจารณาเมื่อปรึกษาหารือกันเรื่องเศรษฐกิจนั้นไม่เพียงแต่ผิดเท่านั้น แต่เป็นเรื่องโง่งมอีกด้วย

เรื่องโง่งมนี้ไม่ได้หายไปไหนในหมู่นักชนชั้นนำที่เป็นปัญหาของประเทศเหล่านี้ ผู้นำกลุ่มหัวอยู่เรื่องเดียวคืออำนาจและสิทธิพิเศษที่ได้มาเพราะอำนาจ トラบดีที่การค้าดำเนินไปราบรื่น เศรษฐกิจและการลงทุนภายใต้การควบคุมของพวกเขาดำเนินต่อไปข้างหน้า จะมีแรงจูงใจอะไรให้เปลี่ยนแปลงสภาพของการควบคุมนั้น และถ้าหากสภาพเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้แรงงาน การย้ายถิ่นฐานของประชาชน การย้ายชานาเล็กจากแผ่นดินที่ทำกิน การตัดไม้ทำลายป่า การละเมิดสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ทำไมต้องเปลี่ยนอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย (มีผลประโยชน์ในระยะสั้น ไม่ใช่ระยะยาว) ถ้านักลงทุนยังคง

พอใจที่จะอยู่ต่อไป ดังนั้นรัฐมนตรีคลังของสโลวักจึงสามารถตอบโต้คำประณามขององค์การสหประชาชาติได้ว่าเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างดี มีการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น อเมริกาเป็นประเทศที่มีเสียงดังที่สุดในหมู่ประเทศที่วิพากษ์วิจารณ์ ยังคงผูกขาดด้านสาธารณสุขโลกใหญ่ที่สุดในสหภาพพม่าคือบริษัทน้ำมันยูโนแคล (Unocal) และท่อส่งน้ำมัน ซึ่งทำให้เป็นเรื่องน่าขบขันถึงประชดประชันที่ชาวพม่าเชื่อถือชาวตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกาและสหประชาชาติว่าใส่ใจในสิทธิของพวกเขา

ความพอใจแบบเดียวกันได้สืบคลานเข้าสู่จิตใจของผู้นำจีน พวกเขาสั่งจำคุกวังแดน (Wang Dan) 11 ปีในตอนคำของวันที่มีการประชุมสุดยอดเอเชียกับอเมริกา ไม่ใช่เป็นการดูถูกบิล คลินตัน (Bill Clinton) หรือเพื่อบกพรอนาขวอเรน คริสโตเฟอร์ (Warren Christopher) แต่เพื่อเตือนประชาชนของตนว่าการค้าและสิทธิมนุษยชนไม่เกี่ยวข้องกันในระเบียบของโลกใหม่ พวกเขาไม่อาจคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากโลกตะวันตก พวกเขาต้องอยู่โดดเดี่ยว

บางทีเราควรเชื่อศรัทธามากกว่านี้ เพียงแต่ไม่หลอกลวงประชาชนผู้กล้าหาญในการเผชิญหน้ากับผู้นำที่โหดร้าย เราควรบอกว่า “ขึ้นอยู่กับพวกคุณจะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เราสนใจแต่เงินที่ประเทศของคุณจะนำมาสู่ประเทศของเรา และการค้ากับท่านจะช่วยสร้างงานให้คนในประเทศของเรา เมื่อน้ำขึ้นคุณควรรีบตักถ้าทำได้ แต่ควรทำให้การค้าของเราดำเนินต่อไปมิฉะนั้นเราจะทำให้ท่านหมดอำนาจ” ถ้าเราหวังใจจริงๆว่ารองเท้าเทนนิสที่เราซื้อมีราคาถูกเพราะทำจากมือที่ถูกกล่ำโซ่ เราก็ไม่ควรซื้อรองเท้าเหล่านั้น

21 ประชาธิปไตย การมอบอำนาจ และสุขอนามัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเปลี่ยนรูปแบบทางการเมืองและสังคมเป็นเรื่องสำคัญในยุคปัจจุบัน สังคมที่เห็นคุณค่าของมนุษย์เหนือกว่าอำนาจ เห็นว่าอิสรภาพดีกว่าการควบคุม ในแบบอย่างนี้การพัฒนาต้องมีประชาธิปไตย มีการมอบอำนาจให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

(องซานซูจี “การมอบอำนาจเพื่อวัฒนธรรมแห่งสันติและการพัฒนา” สุนทรพจน์ที่การประชุมระดับโลกเรื่องวัฒนธรรมและการพัฒนาที่กรุงมนิลา วันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1994 อ่านโดยนางคอรารอน อาลีโน)

ฤดูมรสุมปีค.ศ. 1996 ไม่ได้นำเฉพาะฝนมาสู่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงอย่างเดียว ภัยได้เผด็จการมากกว่า 30 ปี ชาวอินโดนีเซียทำการประท้วงตามท้องถนนไม่เห็นด้วยกับการห้ามมีพรรคฝ่ายค้านที่เพิ่งเกิดใหม่ (และไร้ประสบการณ์เหมือนนกหัดบิน) ซึ่งนำโดยนางเมกะวาตี ซูการ์โนบุตรสาวของนายพลซูการ์โน วีรบุรุษที่ต่อสู้เพื่อเอกราช ดูเผินๆการปกครองของซูฮาร์โตเหมือนมีกษัตริย์จึงอาจถูกโค่นล้มได้เช่นกัน สิ่งที่บอกได้คือผู้สนับสนุนนางเมกะวาตีเดินขบวนตามถนนถือแถบผ้าที่มีรูปหน้าของนางเมกะวาตีและนางองซานซูจี ผู้นำทหารของพม่าและอินโดนีเซียอาจจะปฏิเสธที่จะมองเห็นความสัมพันธ์ของแรงผลักดันเพื่อประชาธิปไตยที่มีบทบาทในประเทศของเขา แต่ประชาชนล้าหน้ากว่าผู้นำมากนัก

ในกัมพูชา ผู้นำเขมรแดงแบ่งแยกกันเรื่องเงิน (เหมือนอัญมณีและการตัดไม้) เลียง สารี (Ieng Sary) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของนายพลพดชอพระราชทานอภัยโทษสำหรับการที่เขามีส่วนในการตายของคนกว่าล้านแลกกับการแยกทางกับพวกฟ็องเก่า เขาได้รับอภัยโทษในเดือนกันยายน ดูเหมือนจะได้ตำแหน่งในรัฐบาลแน่นอน จนกระทั่งเกิดรัฐประหารของนายฮุนเซ็นขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1997 นายซัม รังสี (Sam Rainsy) ผู้นำพรรคประชาธิปไตยกัมพูชาเป็นหนึ่งในคนกลุ่มน้อยที่มีความคิดเห็นแตกต่างออกไป รังสีเคยเป็นรัฐมนตรีคลังในรัฐบาลผสมหลังการเลือกตั้งทั่วไปที่สนับสนุนโดยองค์การสหประชาชาติ เขาเป็นที่รู้จักในนามของรัฐมนตรีคนเดียวที่ไม่รับสินบน หนึ่งในน้อยเรื่องที่อยู่คู่ต่อสู้คือนายกรัฐมนตรีที่หนึ่งและที่สองของรัฐบาลผสมนี้เห็นพ้องต้องกันคือการไล่ นายรังสีออก ความซื่อสัตย์ของเขาทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องละอายใจ เมื่อนายกรัฐมนตรีทั้งสองเชิญประธานกลุ่มสลอร์คือนายพลถัน สวี (Than Shwe) มาพบนมเปญในเดือนตุลาคม ค.ศ.1996 มีเพียงรังสีและผู้สนับสนุนเขาเท่านั้นที่ประท้วง (ทูตอังกฤษและฝรั่งเศสในกัมพูชาถึงกับไปต้อนรับถัน สวีที่สนามบิน) การคุกคามและการหายสาบสูญทำให้ตำแหน่งของพรรคลดน้อยลง แต่รังสีก็ไม่ย่อท้อและยังคงได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ท่ามกลางความรุนแรงในกัมพูชาชีวิตของเขาตกอยู่ในอันตรายทุกวัน

เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1996 อองซานซูจีซึ่งอยู่ภายใต้การคุกคามเช่นกัน เรียกประชุมพรรคเต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกหลังจากถูกปล่อยตัวในปีค.ศ. 1995 รัฐบาลทหารจับเกือบทุกคนที่เตรียมเข้าประชุม (ซึ่งหมายถึงผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งทั้งหมดเป็นจำนวนกว่า 290 คน) เสียชีวิตไป 3 คนแล้ว ระหว่างการจู่โจม หลายคนที่ถูกจับถูกตัดสินจำคุก 7 – 14 ปีในข้อหา ‘กบฏ’ และ ‘คุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ’ พวกนี้เป็นสมาชิกเกือบทั้งหมดของสภาปีค.ศ. 1990 ซึ่งยังต้องมีการประชุมร่วมกันอีก การประชุมใหญ่สมาชิกพรรคครั้งที่สองในเดือนตุลาคมนำไปสู่การจับกุมและคุมขังจำนวน 1,300 คน คราวนี้มุ่งไปที่สมาชิกซึ่งเป็นผู้นำระดับรองลงไปทั่วประเทศ และกำลังรุ่นเยาว์ของพรรค เผด็จการทหารมุ่งหน้าหยุดยั้งขบวนการประชาธิปไตย และเพื่อให้แน่ใจว่าถ้าชาวพม่าจะเดินขบวนตามถนนเหมือนที่เกิดขึ้นในปีค.ศ.1988 จะไม่มีใครสามารถเป็นแกนนำการประท้วงได้เลย พวกเขาต้องการให้มีการนองเลือดเพื่อให้จำเป็นต้องมีกฎและการแทรกแซงของทหาร และดูเหมือนพวกเขาจะได้สิ่งที่ต้องการ

ในประเทศไทยนายกรัฐมนตรีบริหาร ศิลปอาชา ถูกบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งในเดือนตุลาคม 1996 โดยการลงมติไม่ไว้วางใจ ด้วยข้อหารับสินบนที่ดูเหมือนจะไม่ยุติธรรม การซื้อที่ดินเกินกำไรโดยมิชอบ การปิดธนาคาร และการฟ้องร้องตามกฎหมาย การเลือกตั้งที่ตามมาเต็มไปด้วยความรุนแรง และการลอบสังหารนักการเมืองครั้งใหญ่ที่สุดตั้งแต่ปีค.ศ. 1970 หลังจากหลายปีแห่งความล้มเหลวในการจัดการ การแบ่งบานของเศรษฐกิจไทยเริ่มส่งสัญญาณของการถดถอย การจัดลำดับความน่าเชื่อถือของประเทศเริ่มลดลงในตลาดนานาชาติ ปัญหาเรื้อรังของกรุงเทพฯเลวร้ายลง (จราจรคับคั่ง มลภาวะ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมือง)

เดือนมิถุนายน ค.ศ.1996 เวียดนามมีการประชุมสภาคอมมิวนิสต์เต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกในรอบหลายปี และปิดประเทศแน่นหนาเช่นเดียวกับสมัยที่อยู่หลังม่านไม้ไผ่ ไม่เพียงมีผลต่อความมั่นใจของนักลงทุน แต่นักธุรกิจขนาดเล็กนับพันเริ่มอยู่ด้วยรายได้จากการท่องเที่ยว สภาเลือกความมั่นคงแทนการเปลี่ยนแปลง ‘การเติบโตเล็กน้อย’ นี้แสดงสัญญาณของการหยุดนิ่งด้วย นักลงทุนเริ่มบ่นเรื่องการโกงกิน การจัดการที่ผิด และการแทรกแซงของพรรคในการตัดสินใจ โครงการร่วมหลายโครงการไม่ได้เริ่มต้น ครึ่งหนึ่งประสบความล้มเหลว

ในช่วงวิกฤตเดียวกันนี้ ผู้เคลื่อนไหวทางสังคมชาวติมอร์ตะวันออก 2 คนได้รับรางวัลโนเบลเพื่อสันติร่วมกันในปีค.ศ. 1996 ในการค้นหาสันติวิธีที่จะแก้ปัญหาการครอบครองประเทศติมอร์ของอินโดนีเซีย เขาทั้งสองพยายามจัดการประชุมในมาเลเชียระหว่างหลบหนีออกจากประเทศหลังจากการประกาศรางวัลเพียงเล็กน้อย แต่นายกรัฐมนตรีของมาเลเชียจับพวกเขาและนักบวชชาวแคทอลิกอีก 2 คนส่งออกนอกประเทศ เขากล่าวว่าเหตุผลที่กระทำเช่นนี้เนื่องจากไม่ต้องการมีความขัดแย้งกับผู้นำของอินโดนีเซีย

ช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 เป็นระยะเวลาของการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นช่วงความเจริญทางเศรษฐกิจที่ไม่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย การยึดติดกับการปฏิรูปที่ยืดเยื้อออกไปในรัฐคอมมิวนิสต์ของจีน ลาว และ เวียดนาม กำเนิดที่เจ็บปวดและไม่สมบูรณ์ของกัมพูชา การมาถึงทางตันและความเลื่อยชาในพม่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของบางประเทศในกลุ่มนี้ทำให้เกิดความต้องการขยายตัวทางการศึกษา การเปิดประตูโลกกว้าง การค้าและการค้าที่เพิ่มพูนขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างน้อยในกรณีของประเทศไทยหมายถึงการเข้าสู่ยุคใหม่ของการมอบอำนาจสู่สามัญชนและวิถีทางประชาธิปไตย แต่ปีค.ศ. 1996 มีลางร้ายเกิดขึ้นในช่วงแรก แรงผลักดันใหม่ไม่สามารถสู้อุปนิสัยการรวบอำนาจเดิมได้ ผู้นำอินโดนีเซีย พม่า และจีนตอบโต้เสียงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีเดียวกับที่พวกเขาคุ้นเคยคือการกดขี่ การจับกุม มาตรการรุนแรงของรัฐบาลและความเข้มงวด รูปแบบเก่าๆของการอุปถัมภ์ค้ำจุน การเกื้อกูลพวกพ้อง และลัทธิชาตินิยมยังคงทำลายประสิทธิภาพของรัฐบาล เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวอย่างเร่งด่วนเพื่อประชาธิปไตย และเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งประเทศเหล่านี้ต้องการเพื่อเป็นแรงบันดาลใจต่อการออกเสียงของประชาชน จุดวิกฤตของปัญหาสิ่งแวดล้อม และ วิกฤตการณ์เอชไอวี/เอดส์ในภูมิภาค

ความเชื่อมโยงของการมอบอำนาจ ประชาธิปไตยและสุขอนามัยไม่ใช่นามธรรมหรืออุดมคติเท่านั้น เมื่อประชาชนมีสิทธิ์ออกเสียงทางการเมือง ในการจัดลำดับความสำคัญต่างๆของประเทศ การปรับปรุงเรื่องสุขภาพและการศึกษามักจะเป็นจุดประสงค์อันดับต้นๆของพวกเขาเสมอ นี่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในอเมริกา (จอร์จ บุช น่าจะเป็นประธานาธิบดีเพื่อการศึกษา บิล คลินตันเป็นนักปฏิรูป การดูแลสุขภาพและพิทักษ์สิทธิในการใช้บริการทางการแพทย์) ในกรณีเอเชียก็เหมือนกันมาก ความต้องการโอกาสทางการศึกษาที่ล้าลึกและยาวนาน เช่นเดียวกับให้คำนิยามในเรื่องสุขภาพที่ดีและชีวิตที่ยืนยาว แต่ถ้าปราศจากความโปร่งใสของรัฐบาล คุณค่าที่ดีทางสังคมเหล่านี้ย่อมยากหรือไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ได้เลย และถ้าไม่มีประชาธิปไตย ความโปร่งใสจะเป็นความฝันตลอดไป ผู้เชี่ยวชาญเรื่องพม่าชื่อมาร์ติน สมิธ (Martin Smith) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิทางประชาธิปไตย การเซ็นเซอร์ และสุขภาพไว้ในหนังสือ ชื่อ “ความเจ็บที่นรกแล้ว อิสระในการแสดงออกและสิทธิด้านสุขอนามัยในพม่า” ดังนี้

ในบริบทของการเซ็นเซอร์และการปิดเป็นความลับ แต่ละบุคคลไม่สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวกับสุขภาพได้ ถ้าปราศจากอิสระในการวิจัย ด้านวิชาการและความสามารถในการเผยแพร่ผลการวิจัยก็จะไม่มีการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชน การปฏิเสธการวิจัยและข้อมูลเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนและการจัดเตรียมด้านสุขภาพในระดับชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าไม่มีความร่วมมือระดับ

ท้องถิ่นที่มีรากฐานอยู่บนความเป็นอิสระในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูล ความต้องการอนามัยที่ดีของหลายส่วนในสังคมจะไม่ได้ได้รับการพิจารณา ในทำนองเดียวกัน การเก็บเป็นความลับและการตรวจสอบย่อมมีผลทางลบต่อการทำงานของหน่วยงาน เพื่อสิทธิมนุษยชนระดับนานาชาติ

แม้ว่าสมิธจะกล่าวถึงกรณีของพม่า แต่ข้อมูลของเขาสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกประเทศที่การขาดเสรีภาพพื้นฐานทางประชาธิปไตยเป็นอุปสรรคต่อโครงการเพื่อสุขภาพและสังคม ในบริบทของโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการใช้ยาเสพติด หลายประเทศสอบไม่ผ่านเรื่องให้มีประชาพิจารณ์อย่างแท้จริง เรื่องการเข้าถึงข้อมูล และการเปิดเผยแทนการปิดเป็นความลับ

อนาคตของวิถีทางประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้เป็นอย่างไร ขณะนี้อาเซียนกำลังถกเถียงกันว่าจะยอมรับพม่า ซึ่งหมายถึงกลุ่มสลอร์ก เข้าเป็นสมาชิกของภูมิภาคนี้หรือไม่ พวกเขาได้รับแรงกดดันแบบเรื่อยๆ แต่หนักหน่วงจากอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ให้ชะลอการตัดสินใจ จนกว่าพม่าจะมีการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขสถานการณ์ทางการเมืองและมีการเคารพซึ่งสิทธิมนุษยชนในประเทศเสียก่อน นอกเหนือไปจากประวัติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสลอร์ก ยังมีปัญหาอื่นๆคืออาเซียนต้องการให้ถูกมองว่ามีสภาพแวดล้อมที่ 'ปลอดภัย' ต่อการลงทุน เท่าๆกับมีความมั่นคงและมั่นคง แต่การโกงกินของสลอร์ก รายได้ที่มาจากยาเสพติดและความไม่มั่นคงภายในของสหภาพภายใต้ของอัยการศึกทำให้พม่าเป็นสมาชิกใหม่ที่ไม่น่าสนใจอย่างน้อยก็ในบางแง่ แต่สลอร์กสามารถให้ผลประโยชน์ด้านอื่นๆ พม่ามีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม้และหยก ซึ่งกลายเป็นของหายากในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ป่าไม้ถูกทำลาย มีเงินที่ไม่เสียภาษีเป็นดอลลาร์ของอเมริกาจำนวนมากให้ฟอก และมีระบบการธนาคารที่อาจจะไม่มีอยู่จริงเพราะไม่มีการตรวจสอบ นอกจากนี้ยังมีผลประโยชน์ที่แท้จริงอยู่ที่แหล่งก๊าซธรรมชาติและน้ำมันตามแนวชายฝั่งซึ่งคิดว่ามีจำนวนมหาศาล แนวนี้กำลังพัฒนาอยู่ภายใต้โครงการลงทุนร่วมกันระหว่างสลอร์ก โตทอล (Total) บริษัทพลังงานแห่งชาติของฝรั่งเศส และยูโนแคล (Unocal) บริษัทแคลิฟอร์เนียมหาชน จึงเป็นธรรมดาที่อาเซียนต้องการให้พม่าเข้าร่วมด้วย ประเทศไทยได้ลงนามในสัญญาแล้ว และจะซื้อก๊าซธรรมชาติจากพม่าในทันทีที่ท่อส่งน้ำมันจากอ่าวมะตะบัน (Martaban) ซึ่งอยู่ริมฝั่งทางใต้ของพม่าสร้างเสร็จ (เริ่มก่อสร้างท่อในปีค.ศ. 1996) ความต้องการของชาติตะวันตกที่จะสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในพม่าและจะชะลอการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่าจนกว่าจะมีการปรับปรุงเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่ผิดพลาดไปไกลมากเมื่อบริษัทมหาชนของอเมริกาและฝรั่งเศสกำลังลงทุนเป็นล้านๆร่วมกับเผด็จการทหารพม่า ถ้าประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา (ไนจีเรียและเอกวาดอร์) เป็นเครื่องบ่งชี้ได้ เราก็ไม่ควรคาดหวังว่าจะมีการปรับปรุงสิทธิมนุษยชนหรือสุขอนามัยในพม่าเมื่อบริษัทยักษ์ใหญ่เข้าร่วมด้วยในลักษณะนี้ ถ้าเผด็จการทหารยังคงมีอำนาจที่จะกดขี่

ชาวพม่าจนรายได้จากการขายน้ำมันดิบเริ่มหลังไหลเข้ามา การผลักดันเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ยังเป็นเรื่องยากเย็นมากขึ้น

เวียตนามเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว ลาวและกัมพูชากำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเข้าเป็นสมาชิก อนาคตของประเทศเหล่านี้เป็นเรื่องยากที่จะหยั่งถึง แต่เวียตนามและกัมพูชาได้รับผลกระทบมากจากการโค่นล้มของผู้สนับสนุนเก่าคือสหภาพโซเวียต เวียตนามจัดการเริ่มโครงการโดมอย (Do Moi) ซึ่งเป็นนโยบายใหม่เพื่อปฏิรูปด้านเกษตรและเศรษฐกิจก่อนที่ความช่วยเหลือของโซเวียตจะสิ้นสุด ทำให้เศรษฐกิจอยู่รอดและอาจมั่งคั่งได้เสียด้วยซ้ำ แต่ยังคงชะลอความจำเป็นในการปฏิรูปการเมืองซึ่งเกิดขึ้นทั่วไปในรัฐต่างๆ ของโซเวียต (ยกเว้นคิวบา) เวียตนามยังคงมีอำนาจเหนือลาวและพรรคคอมมิวนิสต์ของลาวก็ไม่แสดงท่าทีกระตือรือร้นที่จะปฏิรูปการเมือง แต่ลาวนั้นมีกลไกที่ต่างไปจากเวียตนามและประเทศอื่นๆ ในแวดวงของโซเวียต คือมีเศรษฐกิจเสรีอื่นซึ่งทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับแกนอื่นคือพม่า จีนและการผูกขาดการค้าซึ่งควบคุมอุตสาหกรรมที่ให้ผลประโยชน์มากมาย เศรษฐกิจที่มียาเสพติดนี้โดยธรรมชาติย่อมต่อต้านประชาธิปไตยอยู่แล้ว ต้องมีความลับ มีระบบธนาคารแบบปิดและมีแนวชายแดนพิเศษ ทำให้เกิดการติดสินบน และถูกควบคุมโดยผู้นำที่มีอาวุธ และใช้ความรุนแรง อนาคตของลาวเหมือนกับของชนชาติล้านและว้าในพม่า ซึ่งขึ้นอยู่กับโชคชะตาของการค้ายาเสพติด นี่คือความจริงที่แก้ไขไม่ได้ง่ายๆ ไม่ว่าในกรณีไหน ผู้ค้ายาเสพติดย่อมไม่ต้องการมอบอำนาจให้ประชาชนมากไปกว่าพวกเผด็จการ

อาจโต้แย้งได้ว่ามาเลเซียและประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าประเทศอื่นๆ ที่กล่าวแล้ว ระดับการศึกษาของประชากรและความซับซ้อนของเศรษฐกิจเอื้อต่อการเคลื่อนไหวไปสู่ระบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ความโปร่งใส การปรับปรุงสุขอนามัยและการศึกษา แต่ทั้งสองไม่ใช่ประเทศใหญ่ที่สามารถดำรงอยู่ได้เมื่อแยกตัวจากเพื่อนบ้าน เพียงแค่ตัวอย่างที่เราเห็น ทรานส์ไคโรอีและเชื้อเอชไอวี ยังคงควบคุมไม่ได้ในพม่า ความสำเร็จของประเทศไทยจะถูกคุกคามอยู่เรื่อยไป การมีอินโดนีเซียซึ่งเป็นชาติใหญ่โตอยู่ที่ปากประตู มาเลเซียก็ต้องอย่างก้าวอย่างระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงการเอนเอียงไปในทางรวบอำนาจ นี่เป็นภูมิภาคที่มีความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นรวดเร็วและต่อเนื่องในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาและมีแนวโน้มจะดำเนินต่อไป การเปลี่ยนแปลงอาจนำไปสู่การเพิ่มความมั่งคั่ง ความมั่นคง และความสงบ หรือในทิศทางตรงข้ามก็ได้ ถ้าประชาชนมีสิทธิ์มีเสียงในการวางแผนอนาคตของประเทศมากขึ้นก็จะยังมีความหวังเพิ่มขึ้นสำหรับเรื่องของสุขอนามัย การศึกษาและความยุติธรรม ดังคำกล่าวของมหาโมหะนันตะ (Maha Ghosananda) คือไปทีละก้าว

เชื้อเอชไอวีมีผลต่อแนวโน้มของการเคลื่อนไหวนี้หรือไม่ ถ้ามีจะเป็นอย่างไร

เห็นได้ชัดเจนว่าการมอบอำนาจให้กับผู้หญิงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาค ที่จริงแล้วเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำที่ก้าวหน้าในภูมิภาคล้วนเป็นผู้หญิง

ได้แก่ คอราซอน อาคีโน อองซานซูจี และเมกะวาตี ซูกาโนปุตริ แต่เมื่อระบบทาสยังคงอยู่ ผู้หญิงที่ยากจนที่สุดจากระบบสังคมที่ไร้ระเบียบ ยังคงถูกลักลอบนำไปขายต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งทำให้การมอบอำนาจให้ผู้หญิงต้องล่าช้าไปอีก ยังไม่มีความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างหญิงที่ต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีและหญิงขายบริการทางเพศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากกลุ่มเอ็มเพาเวอร์ (EMPOWER) ผู้เขียนคิดว่า การผนึกกำลังกันนี้เป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่ความเสมอภาคและความเคารพต่อสตรีในภูมิภาคนี้ทั้งหมด และสู่ประชาธิปไตยในที่สุด รูปแบบของการเชื่อมโยงนั้นมีอยู่และมาจากแหล่งที่ไม่คาดคิดคือกัมพูชา ผู้หญิงกัมพูชาทนมานมากกว่าห้าสิบปีที่ผ่านมา และเพิ่งจะเริ่มรวมตัวกันเพื่อมีบทบาททางการเมืองในช่วงกำเนิดอันยากเย็นของประเทศ แต่การเคลื่อนไหวของผู้ที่ต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีในกัมพูชาอยู่ในรูปของสมาคมเพื่อการพัฒนาสตรีกัมพูชา (Cambodian Women's Development Association – CWDA) ได้เชื่อมโยงการค้าบริการทางเพศกับเรื่องที่ใหญ่กว่านั้นคือการปฏิบัติต่อผู้หญิง คนจน และสิทธิมนุษยชน พวกเขาได้ตั้งรัฐบาลมาทำงานสนับสนุนผู้ทำงานบริการทางเพศในศาล ทำทนายนโยบายของตำรวจและทำงานร่วมกับหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐบาล (NGO) ในการป้องกันการลักลอบขายเด็กเพื่อการค้าประเวณี รัฐบาลต้องปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ขายบริการทางเพศในศาล แก้ไขนโยบายของตำรวจและร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศเพื่อป้องกันการลักลอบนำเด็กเข้าสู่การค้าบริการทางเพศ นี่คือการเคลื่อนไหวที่เปราะบางในประเทศที่อาวุธคือกฎหมาย แต่การรวมตัวกันเช่นนี้ก่อให้เกิดความหวังในการควบคุมเอชไอวีหรือเอดส์ การมอบอำนาจแก่ผู้หญิงบางคนโดยไม่รวมถึงหญิงในอุตสาหกรรมค้าบริการทางเพศ จะมีผลน้อยมากต่อวิกฤตการณ์เอดส์ และถ้าหากผู้ชายยังคงพอใจที่จะจ่ายเงินเพื่อใช้บริการทางเพศกับทาส ภรรยาของเขาจะประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อยในการมีอำนาจที่แท้จริง

คำขวัญของสมาคมเพื่อการพัฒนาสตรีกัมพูชาคือการพัฒนาไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้ามีการกระทำที่รุนแรงและการซื้อขายผู้หญิงดุจสินค้า

เชิงอรรถ

1. พม่าและลาวเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 8 และ 9 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1997 การเข้าร่วมของกัมพูชาล่าช้าไปเนื่องจากการก่อรัฐประหารของฮุนเซน

22 บทสรุป

อุ้งยางหรือกับระเบิด

“ตามความเห็นของข้าพเจ้า ถ้าปราศจากเจตนารมณ์ของผู้นำในระดับสูงสุดที่จะรณรงค์ป้องกันการแพร่กระจายต่อไปของโรคเอดส์ เราจะไม่วันได้เห็นปฏิบัติการต่างๆที่จำเป็นในเรื่องนี้และผลที่ตามมาทางเศรษฐกิจและสังคม

ถ้าพิจารณาว่าเอดส์เป็นปัญหาสุขภาพก็จะเป็นการแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพ แต่โรคเอดส์ไม่ใช่ปัญหาสุขภาพ แท้จริงแล้วเป็นปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางสังคมซึ่งเร่งด่วนและมีความสำคัญลำดับต้นๆในการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันโรคเอดส์ยังคงเป็นอันตรายร้ายแรงที่สุดต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาค (เอเชียและแปซิฟิก) นอกเหนือไปจากการทำลายสิ่งแวดล้อม

บรรดาผู้นำของประเทศต่างๆในภูมิภาคนี้ไม่สนใจโรคเอดส์อย่างจริงจัง ข้าพเจ้ามาที่นี้ในวันนี้เพื่อจะบอกท่านทั้งหลายเกี่ยวกับความคิดเห็นของข้าพเจ้าในฐานะอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศซึ่งกำลังเผชิญกับโรคเอดส์ซึ่งเป็นโรคที่ระบาดอย่างรวดเร็ว โรคหนึ่งบนโลกใบนี้ ด้วยความหวังว่าเราจะมีผู้นำที่เห็นพิษภัยของโรคเอดส์มากขึ้น สิ่งที่เราต้องการคือการรณรงค์ต้านเอดส์เพิ่มขึ้น”

(นายอานันท์ ปันยารชุนอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย กล่าวเปิดประชุมนานาชาติเรื่องเอดส์ในเอเชียและแปซิฟิก เมื่อวันที่ 21 กันยายน ค.ศ.1995 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย)

การป้องกันประสบผลได้ เชื้อเอชไอวีป้องกันได้แม้ในที่ที่มีทรัพยากรจำกัด รัฐบาลที่โปร่งใสและโครงการสาธารณะที่มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยลดภาระเกี่ยวกับโรคเอดส์และความทุกข์ทรมานที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการฉีกรรณของประชาชน การกวดจี การละเมิดสิทธิมนุษยชน การตรวจสอบ การตัดสินใจบน หรือการเพิกเฉยของรัฐบาล สิ่งต่างๆที่กล่าวมานี้ทำให้เชื้อเอชไอวีแพร่กระจายเร็วขึ้น การไม่ปฏิบัติการใดๆของรัฐบาลทำให้เกิดความสูญเสียและความโศกเศร้าของประชาชนที่ปกติต้องแบกภาระอยู่แล้วมีเพิ่มมากขึ้น ทางเลือกของรัฐบาลตามที่เสนอโดยนักทฤษฎีสังคมชาวแคนาดาคือระหว่างอุ้งยางและกับระเบิด คือการลงทุนเพื่อชีวิตหรือเพื่อความตาย คือสุขภาพที่ดีขึ้นหรือการเพิ่มความทุกข์ลำเค็ญ

นอกจากศีลธรรมแล้วการลงทุนเพื่อการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพคือการลงทุนเพื่อการพัฒนาดังที่ปรากฏในสุนทรพจน์ของคุณอานันท์ ปันยารชุน การลงทุนเพื่อซื้อกับระเบิดอาจช่วยพยุง

อำนาจคนกลุ่มน้อยหรือยึดอายุให้พรรคการเมืองหรือนักการเมือง แต่ไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ สิ่งเหล่านี้ทำได้เพียงเพิ่มความทุกข์ให้เท่านั้นเอง

ประเทศต่างๆต้องเลือกว่าจะเดินไปทางไหน แต่รัฐบาลควรมีความโปร่งใสในการเลือก รัฐบาลและอุดมการณ์ที่ล้มเหลวคือรัฐบาลที่เพิกเฉยต่อการดูแลสุขอนามัยของประชาชนหรือล้มเหลวที่จะทำให้สุขภาพดีดำรงอยู่ต่อไป ล้มเหลวในการเตรียมเยาวชนสู่ความเป็นผู้ใหญ่ หรือรัฐบาลที่ล้มเหลวคือกลุ่มเผด็จการที่ลดความศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์ปวงชน เมื่อพิจารณาเกณฑ์เหล่านี้มีหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวทางการเมือง ตามเหตุผลแล้วประเทศเหล่านี้น่าจะได้รับผลจากการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีมากที่สุด ตอนที่นายสุนทรพจน์คุณอนันท์ ปันยารชุนแนะนำว่าการสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) ควรเชื่อมโยงการพัฒนาประเทศกับเจตนารมณ์ในการป้องกันเชื้อเอชไอวีของประเทศนั้นๆ การจ่ายเงินซื้อถุงยางมากขึ้นหมายถึงการได้เงินพัฒนาประเทศมากขึ้น แนวทางนี้เป็นวิธีที่สามารถช่วยชีวิตคนนับล้าน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงซึ่งหมายถึงการมอบอำนาจ ความร่วมมือ เสรีภาพ และความสุขอนามัยอย่างแท้จริง ซึ่งมีความหมายมากกว่าการอยู่ดีกินดีส่วนบุคคล ต้องให้เป็นความสำเร็จของประชาชนส่วนรวม สร้างสรรค์และสร้างไว้ในสังคมที่เที่ยงธรรม เป็นทั้งเรื่องทางกาย ทางใจ และการแบ่งปันกัน

ความทุกข์ยากก็มีเพื่อนร่วมทุกข์ พม่าและกัมพูชาเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีมีมากขึ้นเพราะความไม่มีระเบียบของสังคม การจะทำอะไรให้ได้ผลดีจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายพร้อมๆกันทีเดียว ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

เราสามารถทำอะไรๆให้ดีกว่าเดิมได้ ปัจจุบันเรามีเครื่องมือแล้ว ไม่มียามหัศจรรย์สำหรับเชื้อเอชไอวี แต่ที่จริงแล้วมีสิ่งมหัศจรรย์บางอย่างที่ใช้ได้กับทุกปัญหา สิ่งนั้นคือความโปร่งใส เงินทุนโครงการป้องกันที่เหมาะสมกับแต่ละวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะยังคงมีประโยชน์แม้เมื่อมีวัคซีนป้องกันเชื้อเอชไอวีแล้ว วัคซีนโปลิโอมีราคาถูกและมีอยู่แล้ว แต่โรคโปลิโอยังคงคร่าชีวิตและทำให้เด็กในหลายประเทศพิการ และขณะนี้ประเทศเหล่านี้ก็กำลังต่อสู้กับเชื้อเอชไอวีอีกด้วย

ทางเลือกกระจางชัด เพียงแต่ต้องปฏิบัติให้มากขึ้น สงครามในเลือดสามารถพิชิตได้

1. บทนำ

- Agence France Press, "AIDS looms as threat to Asian Economic boom", *Bangkok Post*, Wednesday, August 3, 1994.
- AIDSCAP, UNAIDS, Harvard School of Public Health, "The Status and Trends of the Global HIV/AIDS Pandemic", *11th International Conference on AIDS, Vancouver, Satellite Symposium Final Report*, July 1996.
- Bond, K.C., D.D. Celentano, Phonsophakul and C. Vaddhanaphuti, "Mobility and Migration: Female Commercial Sex Work and the HIV epidemic in Northern Thailand", in G. Herdt (ed.), *Sexual Cultures and Migration in the Era of AIDS: Anthropological and Demographic Perspectives*, Oxford University Press, New York, 1998.
- Brookmeyer, R. and M. Gail, *AIDS Epidemiology: a quantitative approach*, Oxford University Press, New York, 1994.
- Brummelhuis, H.T. and G. Herdt (eds.), *Culture and Sexual Risk: Anthropologic Perspectives on AIDS*, Gordon & Breach, Amsterdam, 1996.
- Cartwright, F., *Disease and History*, Dorset Press, New York, 1972.
- Chin, J., "Scenarios for the AIDS epidemic in Asia", *Asia – Pacific Population Research Reports*, Vol. 1, No. 2, 1995.
- Mann, J., D. Tarantola and T. Netter, *AIDS in the World*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1992.
- Nelson, K.E., D.D. Celentano, S. Eiumtrakul, D.R. Hoover, C. Beyrer, S. Suprasert, S. Kuntolbutra and C. Khamboonruang, "Changes in sexual behavior and a decline in HIV infection among young men in Thailand", *New England Journal of Medicine*, Vol. 335, 1996, pp. 279 – 303.
- Osborne, M., *Southern Asia: An Introduction* (6th edn), Silkworm Books, Bangkok, 1996.
- Panyarachun, A., Address to the Third International Conference on AIDS in Asia and the Pacific, Chiang Mai, Thailand, September 21, 1995. An excerpt from this speech can be found on p. 222.
- Royal Thai Ministry of Public Health, Division of Communicable Disease Control Region 10, HIV Sentinel Surveillance, 1995, Bangkok.

- Sittitrai, W., P. Phanuphak, J. Barry and T. Brown, "Thai Sexual Behavior and Risk of HIV infection: A Report of the 1990 Survey of Partner Relations and Risk of HIV Infection in Thailand", Thai Red Cross Society and Chulalongkorn University Press, Bangkok, 1992.
- Viravaidya, M., S.A. Obrensky and C. Myers, "The Economic Impact of AIDS on Thailand", in *The Economic Implications of AIDS in Asia*, UNDP Publications, New Delhi, 1993.
- Way, P.O. and K. Stanecki, "The demographic impact of an AIDS epidemic on an African country: Applications of the IWGAIDS model", Center for International Research, Staff paper 58, US Bureau of the Census, Washington D.C., 1991.
- Zinsser, H., *Rats, Lice and History*, Little, Brown, Boston, 1934.

2. ประเทศไทย

- Beyrer, C., "The Kingdom of Lanna and the HIV Epidemic", *The Journal of The Siam Society*, Vol. 83, Parts 1 & 2, 1995, pp. 221 – 30.
- Celentano, D., K. Nelson, S. Suprasert et al., "Behavioral and Socio – Demographic Risks for Frequent Visits to Commercial Sex Workers among Northern Thai Men", *AIDS*, Vol. 7, 1993, pp. 1646 – 52.
- Coedes, G., *The Indianized States of Southern Asia*, University of Hawaii Press, Honolulu, 1973.
- Ekachai, S., Presentation at "Women and AIDS in Thailand" Symposium, Chiang Mai, 1993.
- Hanenberb, R., W. Rojanapithayakorn, P. Kunasol and D. Sokal, "Impact of Thailand's HIV-control programme as indicated by the decline of sexually transmitted diseases", *The Lancet*, Vol. 344, 1994, pp. 243 – 5.
- Kitayaporn, D., S. Tansuphaswadikul, P. Lohsomboon et al., "Survival of AIDS Patients in the Emerging Epidemic in Bangkok, Thailand", *Journal of AIDS & Human Retrovirology*, Vol. 11, 1996, pp. 77 – 82.
- Kunanusont, C., H.M. Foy, J.K. Kreiss et al., "HIV – 1 subtypes and male-to-male transmission in Thailand", *The Lancet*, Vol. 345, 1995, pp. 1078 – 83.

- Kunawararak, P., C. Beyrer, C. Natpratan et al., "The epidemiology of HIV and syphilis among male commercial sex workers in northern Thailand", *AIDS*, Vol. 9, 1995, pp. 171 – 6.
- Limonanda, B., "Female Commercial Sex Workers and AIDS: Perspective from Thai Rural Communities", 5th International Conference on Thai Studies University of London, 1993.
- Mastro, T.M. and K. Limpakarnjanarat, "Condom use in Thailand: how much is it slowing the HIV/AIDS epidemic?", *AIDS*, Vol. 9, 1995, pp. 523 – 5.
- McCutchan, F., "HIV Genetic Diversity", plenary address at the 9th International Conference on AIDS, Vancouver, 1996.
- Muecke, M., "Mother Sold Food, Daughter Sells Her Body: The Cultural Continuity of Prostitution", *Social Science and Medicine*, Vol. 35, 1992, pp. 891 – 6.
- Nelson, K., D. Celentano, S. Suprasert et al., "Risk Factors for HIV Infection Among Young Adult Men in Northern Thailand", *JAMA*, Vol. 270, 1993, pp. 955 – 60.
- Nelson, K.E., V. Suriyanon, E. Taylor et al., "The incidence of HIV – 1 infections in village populations of northern Thailand", *AIDS*, Vol. 8, 1994, pp. 951 – 5.
- Nopkesorn, T., T. Mastro, S. Sangkharomya, M. Sweat, P. Singharaj, K. Limpakarnjanarat, H. Gayle and B. Weniger, "HIV-1 Infection in Young Men in Northern Thailand", *AIDS*, Vol. 7, 1993, pp. 1233 – 9.
- Ou, C-Y., Y. Takebe, C-C. Lou et al., "Wide Distribution of Two Subtypes of HIV-1 in Thailand", *AIDS Research and Human Retroviruses*, Vol. 8, 1992, pp. 1471 – 2.
- Reynolds, C.J. (ed.), *National Identity and its Defenders: Thailand 1939 – 1989*, Silkworm Books, Bangkok 1991.
- Royal Thai Ministry of Public Health, Division of Communicable Disease Control HIV/AIDS Surveillance Data, Bangkok, 1995.
- Sawanpanyaleri, P., K. Ungshusak, S. Thanprasertsuk and P. Akarasewi, "HIV-1 seroconversion rates among female commercial sex workers, Chiang Mai, Thailand: a multi cross-sectional study", *AIDS*, Vol. 8, 1994, pp. 825 – 9.
- Ungphakorn, J., W. Sittitrai, "The Thai response to the HIV/AIDS epidemic", *AIDS*, Vol. 8 (suppl. 2), 1994, pp. S155 – 63.
- Weniger, B.G., K. Limpakarnjanarat, K. Ungchusak et al., "The epidemiology of HIV infection and AIDS in Thailand", *AIDS*, Vol. 5 (suppl. 2), 1991, pp. S71 – 85.

- Weniger, B.G., Y. Takebe, C-Y. Ou and S. Yamazaki, "The Molecular Epidemiology of HIV in Asia", *AIDS*, Vol. 8 (suppl. 2), 1994.
- Wright, J.J., *The Balancing Act*, Asia Books, Bangkok, 1991.
- Wyatt, D.K., *Thailand: A short history*, Yale University Press, New Haven, 1984.

3. พม่า

- Aung San Suu Kyi, *Freedom from Fear*, Penguin Books, London, 1991.
- Amnesty International, "Myanmar: Condition in Prisons and Labour Camps", ASA, 16/22/95, London, 1995.
- Boston Globe*, editorial, "Burma's heroin deal", Boston, November 27, 1996.
- Boucaud, A. and L. Boucaud, *Burma's Golden Triangle*, Asia Books, Bangkok, 1992.
- Brown, T., "HIV and AIDS in Asia: Japan Conference Review", *AIDS Care*, Vol. 7, No. 1, 1995, pp. 71 – 6.
- Department of Health, Yangon, "Annual Report of the AIDS Prevention and Control Programme, Myanmar, 1994", Disease Control Programme, Yangon, 1995.
- Federation of Trade Unions – Burma, "Government Hospital Staff Conditions in Burma", presentation at the First HIV/AIDS Policy Forum on Burma, 1996.
- Htoon, M.T., San Lwin and Thwe Zan, "HIV/AIDS Situation in Myanmar", *AIDS*, Vol. 8(suppl. 2), 1994.
- Human Rights Watch/Asia, "Human Rights in Burma in 1991", Vol.4, No.24, 1992.
- Isett, S., "Burma's Victims of Apathy", *Bangkok Post*, September 16, 1994, p.36.
- Lintner, B., *Burma in Revolt: Opium and Insurgency since 1948*, Whiter London, Bangkok, 1995.
- Lintner, B., *Outrage*, Whiter Lotus, Bangkok, 1994.
- National Coalition Government of the Union of Burma, *Burma: Human Rights Yearbook*, 1995, NCGUB Press, Bangkok, 1995.
- Reuters, "Khun Sa thrives after rebuilding empire", *Bangkok Post*, January 4, 1997, p. A2.
- Soe, Win Zaw et al., "Some Characteristics of Hospitalized HIV Seropositive Patients in Myanmar", *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine & Public Health*, Vol. 24, No. 1, 1993.

- Southeast Asian Information Network, *Out of Control: the HIV/AIDS Epidemic in Burma*, SAIN, Chiang Mai, 1995.
- Smith, M., *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*, Zed Books Ltd, London, 1993.
- Smith, M., *Fatal Silence: Freedom of Expression and the Right to Health in Burma*, Article 19, London, 1996.
- Stimson, G., "HIV Infection and Injecting Drug Use in the Union of Myanmar", United Nations International Drug Control Programme, Vienna, 1994.
- Thaung, B., K.M. Gyee and B. Kywe, "Rapid Assessment study of Drug Abuse in Myanmar: A Ministry of Health & UNDCP Co-Sponsored Project", 9th International Conference on AIDS, Vancouver, Abstract Tu. C. 2547, 1996.
- Ti, T., H. Naing, P. Noe, H. Yanai and K. Nakamoto, "HIV Seroprevalence study in patients attending Union Tuberculosis Institute, Yangon (1994, November and December)", Third International Conference on AIDS in Asia and the Pacific, Chiang Mai, Abstract PB128, 1995.
- Unicef, "Possibilities for a United Nations Peace and Development Initiative for Myanmar", Unpublished Draft for Consultation, Rangoon, 1992.
- Yokota, Y., "Report on the situation of human rights in Myanmar, prepared by the Special Rapporteur, Mr. Yozo Yokota, in accordance with Commission resolution 1995/72", United Nations, Geneva, 1996. The reply of the junta to Yokota's charges also makes interesting reading: "State Law and Order Restoration Council response to the report of the Special Rapporteur, Mr. Yozo Yokota, in accordance with Commission resolution 1995/72", United Nations, Geneva, 1996.

4. กัมพูชา

- Anon., "AIDS a bigger danger to army than Khmer Rouge", *Bangkok Post*, July 17, 1995, p. A3.
- Anon., "AIDS threatens future of Cambodia's military", *The Nation*, Bangkok, July 18, 1996, p. 1.
- Anon., "Cambodia returnees bring home HIV", *AIDS Weekly*, India, September 20, 1993, pp. 12-13.

- Artenstein, A.W., Coppola, A.E. Brown, J.K. Carr et al., "Multiple introductions of HIV-1 subtype E into the Western Hemisphere", *The Lancet*, Vol. 346, 1995, pp. 1198-9.
- Beyrer, C., "Burma and Cambodia: Human Rights, Social Disruption, and the Spread of HIV/AIDS", *Health and Human Rights*, 1997.
- Brodine, S.K., J.R. Mascola, P.J. Weiss et al., "Detection of diverse HIV-1 subtypes in the United States", *The Lancet*, Vol. 346, 1995, pp. 1199-1200.
- Bedford, M., "Cambodia-Still Waiting for Peace", in *Indochina Interchange*, Oxfam, Boston, 1995.
- Cambodian Human Rights Foundation, "Rapid Appraisal of the Human Rights Vigilance of Cambodia on Child Prostitution and Trafficking, March-April 1995", CHRF, Phnom Penh, 1995.
- Cambodian Women's Development Association, "Prostitution and Traffic of Women: A Dialogue on the Cambodian Situation", CWDA Special Reports, Phnom Penh, 1996.
- Chandler, D.P., *A History of Cambodia* (2nd edition), Westview, Boulder, 1993.
- Chang, P.M., *Kampuchea Between China and Vietnam*, Singapore University Press, Singapore, 1987.
- Chanthou, B., "Grim picture of women's lot", *Phnom Penh Post*, Phnom Penh, June 1, 1995.
- Escoffier, C., "Sexually transmitted diseases in Banteay Meanchey (Cambodia)", Médecins Sans Frontières, 1995.
- Ghosananda, M., *Step by Step*, Parallax Press, Berkeley, 1992.
- Kongkea, R., "AIDS victims on the rise", *Phnom Penh Post*, Phnom Penh, April 3, 1996.
- Land-Mines Advisory Group, Information on the land mine situation in Cambodia was kindly provided to the author by staff of the Land-Mines Advisory Group, Phnom Penh, 1996.
- Reuters, "Cambodian editor wounded in shooting", *Bangkok Post*, January 4, 1997, p. A2, Lang Samnang, 26, and editor of the independent *Idea for Cambodia's Children* was shot after months of threats and warnings from the CPP. Three other journalists have been murdered in Cambodia since 1994.
- Reuters, "Japanese troops get AIDS virus in Cambodia", *Sankei Shimbun*, Tokyo, October 20, 1993, p.1.
- Saddhatissa, H. (ed.), *Sulta Hipata*, Salem House, Cambridge, 1985.

- Sherry, A., M. Lee, M. Vatikiotis, "For Lust or Money", *Far Eastern Economic Review*, Hong Kong, Vol. 3, 1995.
- Tia, P. et al., "The Epidemiology of HIV in Cambodia", Tenth International Conference on AIDS, Yokohama, abstract PC0621, 1994.

5. ລາວ

- Chan, S. (ed.), *Hmong Means Free*, Temple University Press, Philadelphia, 1994.
- Dommen, A.J., *Laos: Keystone of Indochina*, Westview Press, London, 1985.
- Finch, P. and S. Chantavanich (eds.), "The Lao Returnees in the Voluntary Repatriation Programme from Thailand", *Indochina Chronology*, Occasional Papers Series No. 03, Indochinese Refugee Information Center, January-March, 1995.
- Gunn, C.G., *Rebellion in Laos: peasant and politics in a colonist backwater*, Westview Press, Boulder, 1990.
- Hamilton-Merritt, J., *Tragic Mountains: The Hmong, The Americans and the Secret Wars for Laos, 1942-1992*, Indiana University Press, Indianapolis, 1993.
- Lintner, B., *Outrage*, White Lotus, Bangkok, 1994.
- Lintner, B., *Burma: Opium and Insurgency since 1948*, White Lotus, Bangkok, 1995.
- Prasongsith, B.C., P. Blanche, K. Phouvang et al., "HIV Infection in Lao Republic", 10th International Conference on AIDS, Yokohama, 1994.
- McCoy, A.W., *The Politics of Heroin in Southeast Asia*, HarperCollins, New York, 1972.

6. ມາເລເຊີຍ

- Asia Watch, *A Modern Form of Slavery, Trafficking of Burmese Women and Girls into Brothels in Thailand*, Asia Watch/Human Rights Watch, Bangkok, 1993.
- Anti-Narcotics Task Force, Malaysia, "Malaysia Narcotics Report 1994", National Security Council, Prime Minister's Department, Kuala Lumpur, 1994.
- Beyrer, C., K.P. Ng, T. Van Cott et al., "HIV-1 subtypes in Malaysia determined serologically", submitted to *AIDS & Human Retroviruses*, 1997.
- Brown, T.M., K.E. Robbins, M. Sinniah et al., "HIV Type 1 Subtypes in Malaysia Include B, C, and E", *AIDS & Human Retroviruses*, Vol. 12, 1996, pp. 1655 – 7.

- East – West Center, “AIDS in Asia: the gathering storm”, University of Hawaii, Honolulu, 1994.
- Lam, S.K., “HIV and AIDS – The Road Ahead”, proceedings of Workshop on the Epidemiology of HIV and AIDS, Kuala Lumpur, 1996.
- Limonanda, B., “Demographic and Behavioral Study of Female Commercial Sex Workers in Thailand”, Special Report, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, Bangkok, 1993.
- Limonanda, B., G.S.D. van Griensven, N. Changvatana et al., “Condom use and risk factors for HIV-1 infection among female commercial sex workers in Thailand”, *American Journal of Public Health*, Vol. 84, 1994, pp. 2026-7.
- Ministry of Health, Malaysia, *Reporting of HIV/AIDS in Malaysia*, AIDS/STD Section, Kuala Lumpur, 1996.
- Royal Thai Ministry of Public Health, Division of Communicable Disease Control, HIV/AIDS Surveillance Data, Bangkok, 1995.
- Singh, J. et al., *AIDS*, Vol. 8 (suppl. 2), 1994, pp. 99 – 103.
- Sittitrai, W., *The Sun*, Kuala Lumpur, Malaysia, July 19, 1995, pp. 8.
- Tsuchide, H., T.S. Saraswathy, M. Sinniah et al., “HIV-1 variants in South and South-East Asia”, *International Journal of STD & AIDS*, Vol. 6, 1995, pp. 117 – 220.

7. เวียดนาม

- CARE International Vietnam, “Targeting Young Men: AIDS Prevention in Vietnam”, Special Report, CARE, Hanoi, 1994.
- CARE International Vietnam, “An Audience Analysis of Urban Men and Sex Workers”, Special Report, CARE, Hanoi, 1993.
- Franklin, B., I. Brugemann, “Women and the risk of HIV/AIDS in Vietnam”, *AIDS Analysis Asia*, Vol. 4, 1995.
- Franklin, B. and N.T. Khanh, “The Fire in the Dragon: A Study of Risk Factors for HIV/AIDS Among Urban Men and Commercial Sex Workers in Vietnam”, 10th International Conference on AIDS, Yokohama, Abstract 031D, 1984.
- Huong, N.D., “Tuberculosis and HIV Infection in Vietnam”, Third International Conference on AIDS in Asia and the Pacific, Chiang Mai, Abstract PB127, 1995.

- Kahane, T., "Turning the Tide", *Asia Week*, April 10, 1996.
- Ministry of Health, Vietnam, Report of the National AIDS Control Committee, Hanoi, 1995.
- Nguyen, N.N.T. and T.O. Nguyen, *Will to Live: An oral history of five people who are found to be HIV-Positive*, CARE International in Vietnam, Hanoi, 1995.
- Sheehan, N., *Two Cities: Hanoi and Saigon*, Jonathan Cape, London, 1992.
- UNAIDS, "The Status and Trends of the Global HIV/AIDS Pandemic", 11th International Conference on AIDS, Vancouver, Satellite Symposium Final Report, Geneva, 1996.

8. ယူနဟာဖ

- Chin, J., "Scenarios for the AIDS epidemic in Asia", *Asia-Pacific Population Research Reports*, No. 2, 1995.
- Chuang, C-Y., P-Y. Chang and K-C. Lin, "AIDS in the republic of China", *Clinical Infectious Diseases*, Vol. 17 (suppl. 2), 1993, pp. S337 – 40.
- Cowley, G., "China: When AIDS Finally Hits", in *Newsweek*, April 15, 1996.
- Department of Disease Control, Ministry of Health, *AIDS Prevention and Control in China*, China Pictorial Publishing House, Beijing, 1994.
- Ji, Y., F. Tang, Z. Ji et al., "Exploration of Treatment of AIDS with Living Toads", presentation at the International Symposium on AIDS, Beijing, China, 1995.
- Lintner, B., *Burma in Revolt: Opium and Insurgency sin 1948*, White Lotus, Bangkok, 1995, contains some fascinating historical information on the origins of the modern drug routes in the region.
- Spartacus, *Spartacus International Gay Guide*, Bruno Gmunder, Berlin, 1995 – 96.
- Tyler, P.E., "Heroin Influx Ignites a crowing AIDS Epidemic in China", *New York Times*, November 28, 1995.
- Yu, E.S.H., X. Qiyi, Z. Konglai et al., "HIV Infection and AIDS in China, 1985 – 1994", *American Journal of Public Health*, Vol. 86, 1996, pp. 1116 – 22.
- Zeng Yi, "The Working Situation of Controlling and Preventing AIDS in China", presentation at The International Symposium on AIDS, Beijing, China, 1995.
- Zonyou Wu, R. Detels, Jiangpeng Zhang et al., "Risk Factors for Intravenous Drug Use and Sharing of Equipment Among Young Male Drug Users in Southwest

China”, presentation at The International Symposium on AIDS, Beijing, China, 1995.

9. ผู้หญิงในฐานะภรรยา แม่ และลูกสาว

- Anon., “Bringing AZT to Poor Countries”, *Science*, Vol. 269, No. 4, 1995, pp. 624 – 5.
- Burton, R. (trans.), in A.H. Walton (ed.), *The Perfumed Garden of the Shaykh Nefzawi*, Gramercy Publishing Co., New York, 1964.
- Brown, T., W. Sittitrai, S. Wanichseni et al., “The recent epidemiology of HIV and AIDS in Thailand”, *AIDS*, Vol. 8 (suppl. 2), 1994, pp. S131 – 41.
- Connor, E.M., R.S. Sperling, R. Gelbert et al., “Reduction of maternal-infant transmission of human immunodeficiency virus type 1 with zidovudine treatment”, *New England Journal of Medicine*, Vol. 331, 1994, pp.1173 – 80.
- Elias, C., “Sexually Transmitted Diseases and the Reproductive Health of Women in Developing Countries”, The population Council, Working Paper 5, 1991.
- Fleming, P.S., “Access to Treatments in Developing Countries”, address at the 11th International Conference on AIDS, Vancouver, 1996.
- Nelson, K.E., D.D. Celentano, S. Eiumtraku., D.R. Hoover, C. Beyrer et al., “Changes in sexual behavior and decline in HIV infection among young men in Thailand”, *New England Journal of Medicine*, Vol. 335, 1996, pp. 279 – 303.
- Wasserheit, J., “Epidemiologic Synergy: Interrelationships between Human Immunodeficiency Virus Infection and Other Sexually Transmitted Diseases”, *Sexually Transmitted Diseases*, Vol. 19, 1991, pp. 62 – 4.
- For a thorough discussion of heterosexual transmission of HIV, see also I, De Vincenzi (for the European Study Group on Heterosexual Transmission of HIV), “A longitudinal study of human immunodeficiency virus transmission by heterosexual partners”, *New England Journal of Medicine*, Vol. 331, 1994, pp. 341 – 6.

10. การค้าเพื่อสัด

- Albert, A.E., D.L. Warner, R.A. Hatcher, J. Trussel and C. Bennett, "Condom Use among Female Commercial Sex Workers in Nevada's Legal Brothels", *American Journal of Public Health*, Vol. 85, 1995, pp. 1514 – 20.
- Cambodian Women's Development Association, Mission Statement, 1995.
- Cambodian Women's Development Association, "Prostitution and Traffic of Women and Children", conference report, Phnom Penh, 1995.
- Downs, A.M., I. De Vincenzi, "Probability of Heterosexual Transmission of HIV: Relationship to the Number of Unprotected Sexual Contacts", *Journal of AIDS and Human Retrovirology*, Vo. 11, 1996, pp. 338 – 95.
- Estebanez, P., K. Fitch, R. Najera, "HIV and female sex workers", *Bulletin of the World Health Organization*, Vol. 71, No. 3 /4, 1993, pp. 397 – 412.
- Fairclough, G, "Doing the Dirty Work: Asia's brothers thrive on migrant labour", *Far Eastern Economic Review*, December 14, 1995, pp. 27 – 28.
- Federation of Trade Unions – Burma, "A survey of the HIV/AIDS & Migrant Workers Situation in Ranong", *FTUB Special Report*, Washington, D.C., 1996.
- Holthausen, J., "Burma's AIDS Crisis", *Het Parool*, December 1, 1996, p. A1 (in Dutch).
- Hunt, C., "Migrant labor and sexually transmitted disease: AIDS in Africa", *Journal of Health and Human behavior*, Vol. 30, 1989, pp. 353 – 73.
- Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, "Surveys of Commercial Sex Workers in Sugai Kolok. Narathiwat Province and Batong, Yala Province, 1994", presentation at the Consultation on Information and Population Movement and HIV/AIDS, Bangkok, Thailand, 1996.
- Mastro, T.M., G.A. Satten, T. Nopkesorn, S. Sagnkharomya and I.M. Longini, "Probability of female-to-male transmission of HIV-1 in Thailand", *The Lancet*, Vol. 343, 1994, pp. 204 – 7.
- McKeganey, N.P., "Prostitution and HIV: what do we know and where might research be targeted in the future?", *AIDS*, Vol. 8, 1994, pp. 1215 – 26.
- Plummer, F.A., K. Fowke, N.J.D. Nagelkerke et al., "Resistance to HIV among continuously exposed prostitutes in Nairobi", 11th International Conference on AIDS, Berlin, Abstract WS-AO7-3, 1993.
- Pollock, J., "Migrant Workers and Discrimination", address at the First Policy Forum on Addressing the AIDS Epidemic in Burma, 1996.

- Pramaulratana, A., presentation at the First Technical Consultation on Migration and AIDS, Asian Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, Bangkok, 1995.
- Reade, R., G. Richwald and N. Williams, "The Nevada legal brothel system as a model for AIDS prevention among female sex industry workers", Sixth International Conference on AIDS, San Francisco, 1990.
- Royal Thai Ministry of the Interior, quoted by G. Risser, "Population Movements in South-East Asia", Asian Research Center for Migration, Chulalongkorn University, Bangkok, 1994.
- Rowland-Jones, S., J. Sutton, K. Ariyoshi et al., "HIV-specific cytotoxic T-cells in HIV-exposed but uninfected Gambian women", *Nature Medicine*, Vol. 1, 1995, pp. 59 – 64.
- Royal Thai Ministry of the Interior, Thai National Labor Statistics, Bangkok, 1995.
- Shrey, A., M. Lee and M. Vatiklotis, "Sex Trade: For Lust or Money", *Far Eastern Economic Review*, December 14, 1995, pp. 22 – 3.
- United Nations High Commission for Refugees, "Response to CWDA allegations of UNTAC's role in trafficking in Cambodia", Phnom Penh Conference on Traffic in Women and Children, 1995.
- Vanaspong, C., "Prostitution: New Law Won't Help", *Bangkok Post*, April 7, 1996, p. 17.

11. การศึกษาเกี่ยวกับทหาร

- Anon., "The Profits and Losses of AIDS", *The Economic*, July 13, 1996, pp. 81 – 2.
- Anon., "AIDS threatens future of Cambodia's military", *The Nation*, Bangkok, July 18, 1996, p. 1.
- Aluman, I.K., "After Setback, First Large AIDS Vaccine Trials are Planned", *New York Times*, November 29, 1994, pp. B6 – 7.
- Levin, I.I., T.A. Peterman, P.O. Renzullo et al., "HIV-1 Seroconversion and Risk Behaviors among Young Men in the US Army", *American Journal of Public Health*, Vol. 85, 1995, pp. 1500 – 1506.
- Nelson, K.E., D.D. Celentano, S. Suprasert et al., "Risk Factors for HIV infection among young adult men in northern Thailand", *JAMA*, Vol. 270, No. 8, 1993.

- Nelson, K.E., D.D. Celentano, S. Eiumtrakul et al., "Changes in sexual behavior and a decline in HIV infection among young men in Thailand", *New England Journal of Medicine*, Vol. 335, 1996, pp. 297 – 303.
- Shilts, R., *Conduct Unbecoming Gays & Lesbians in the U.S. Military*, St. Marine Press, New York, 1993.
- Thein. M.T., S. Than, B. Kywe et al., "Sexual Risk Behaviors in Young Soldiers" HIV & VDRL Seroprevalence", Dept. of Defense Medical Services, Myanmar, 3rd International Conference on AIDS in Asia and the Pacific, Chiang Mai, Thailand, Abstract R304, 1995.
- Vergheese, E.G., *India's Resurgent Northeast: Ethnicity, Insurgency, Governance, Development*, Center for Policy Research, Konark, Delhi, 1996.

12. ตามล่ามังกร

- Celentano, D.D., A. Munoz, S. Cohn, K.E. Nelson and D. Vlahov, "Drug-related behavior change for HIV transmission among injection drug users", *Addiction*, Vol. 89, 1994, pp. 1309 – 17.
- Choopanya, K., S. Vanichseni, D.C. Des Jarlais et al., "Risk factors and HIV seropositivity among injecting drug users in Bangkok", *International Journal of Addictions*, Vol. 26, 1991, pp. 1333 – 47.
- Des Jarlais, D.C., M. Marmor, D. Paono et al., "HIV incidence among injecting drug users in New York City syringe exchange programmes", *The Lancet*, Vol. 348, 1996, pp. 987 – 91.
- Merson, M., "Returning Home: reflections on the USA's response to the HIV/AIDS epidemic", in *The Lancet*, Vol. 347, 1996, pp. 1673 – 6. This presents a lucid analysis of US prevention policy and its limitations.
- Nelson, K.E., "The epidemiology of HIV infection among injecting drug users and other risk populations in Thailand", *AIDS*, Vol. 8, 1994, pp. 1499 – 1500.
- Nelson, K.E., D. Vlahov, S. Cohn et al., "Human Immunodeficiency Virus Infection in Diabetic Intravenous Drug Users", *JAMA*, Vol. 266, 1991, pp. 2259 – 61.
- Phanupak, P., V. Posyachinda, T. Uenklabh and W. Rojanapithayakorn, "HIV transmission among intravenous drug abusers", 5th International Conference on AIDS, Montreal, Abstract TG025, 1989.

- Shilts, R., *And the Band Played On: Politics, People, and the AIDS Epidemic*, St. Martin's Press, New York, 1987.
- Vanichseni, S., B. Wongsuwan, K. Choopanya and K. Wongpanich, "A controlled trial of meghadone maintenance in population of intravenous drug users in Bangkok: implications for prevention of HIV", *International Journal of Addictions*, Vol. 26, 1991, pp. 1313 – 20.
- Weniger, B. and T. Brown, "The March of AIDS Through Asia", *New England Journal of Medicine*, Vol. 335, No. 5, 1995, pp. 343 – 4.
- Xia, M., J.K. Kreiss and K.K. Holmes, "Risk Factors for HIV infection among drug users in Yunnan Province, China: association with intravenous drug use and protective effect of boiling reusable needles and syringes", 9th International Conference on AIDS, Berlin, Abstract WS – C15 – 1, 1993.

13. ชาวเขาเผ่าต่างๆ

- Beyrer, C., S. Suprasert, W. Sittitrai et al., "Widely varying prevalence and risk behaviors and HIV infection among the Hilltribe and ethnic minority peoples of upper northern Thailand", *AIDS Care*, 1997.
- Filbeck, D., "The Lua of Nan Province", *Journal of the Siam Society*, Vol. 77, Part 1, 1989, pp. 102 – 9.
- Gray, J., "The social and sexual mobility of young women in rural northern Thailand – Khon Muang and Hilltribes", paper presented at the First Workshop on Sociocultural Dimensions of HIV/AIDS Control and Care in Thailand, Chiang Mai, 1994.
- Hamilton, J.W., *Pwo Karen: At the edge of mountain and plain*, West Publ. Co., St. Paul, 1976.
- Kammerer, C. et al., "Vulnerability to HIV Infection Among Three Hill Tribes in Northern Thailand", in H.T. Bremmelhuis and G. Herdt (eds.), *Culture and Sexual Risk: Anthropologic Perspectives on AIDS*, Gordon & Breach, Amsterdam, 1996.
- Kammerer, G., O. Klein Hutheesing, R. Maneeprasert and P. Symonds, "Vulnerability to HIV infection among three hill tribes in Northern Thailand: Qualitative anthropological, issues", presentation at the 5th International Conference on Thai Studies, SOAS, London, 1993.

- Klein Hutheesing, O., "Linking the Lisu to the HIV/AIDS Epidemic: Observations of a Cultural-Political Kind", paper presented at the First Workshop on Sociocultural Dimensions of HIV/AIDS Control and Care in Thailand, Chiang Mai, 1994.
- Kunstadter, P., "Cultural factors related to transmission and control of HIV infection: Highland minorities of northern Thailand", paper presented at the First Workshop on Sociocultural Dimensions of HIV/AIDS Control and Care in Thailand, Chiang Mai, 1994.
- Lewis, P. and E. Lewis, *Peoples of the Golden Triangle*, Thames and Hudson, London, 1984.
- Milne, L., *The Shans at Home*, Paragon Books, New York, 1970.
- Symonds, P., "The Political and Cultural Economy of the Hmong as related to HIV/AIDS: Observations from the field", paper presented at the First Workshop on Sociocultural Dimensions of HIV/AIDS Control and Care in Thailand, Chiang Mai, 1994.
- Thai National Statistics Office, *Summary Report of the Survey of Hilltribes in Thailand, 1985 – 1988*, Office of the Prime Minister, National Statistics Office in Collaboration with the Department of Public Welfare, Bangkok, 1993.
- Tribal Research Institute, Chiang Mai University, *A Socio-Cultural Study of the Impact of Social Development programs on Tribal women and children*, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University Press, Chiang Mai, 1985.
- Walker, A.R., "In Mountain and Ulu: A Comparative History of Development Strategies for Ethnic Minority Peoples in Thailand and Malaysia", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 4, No. 4, 1983.
- Yu, E.S.H., X. Qiyi, Z. Konglai et al., "HIV Infection and AIDS in China, 1985 – 1994", *American Journal of Public Health*, Vol. 86, 1996, pp. 1116 – 22.

14. เพศอื่นๆ

- Anchalee*, Thai Lesbian Network, presentation at the Foreign Correspondents Club of Thailand, Bangkok, September 1995.
- Barry, I., *Images Asia*, personal communication, Chiang Mai, 1996.

- Beyrer, C., E. Eiumtrakul, D.D. Celentano et al., "Same-sex behavior, sexually transmitted diseases and HIV risks among young northern Thai men", *AIDS*, Vol. 9, 1995, pp. 171 – 6.
- Herd, G., *Same sex, Different Cultures*, Westview, Boulder, 1997.
- Jackson, P., *Male Homosexuality in Thailand*, Global Academic Press, New York, 1989.
- Kunawarawak, P., P. Paratpunya, C. Natpratan, J. Tankayhatt and D. Rojavanavichien, "KAP and Associated Risk Factor Survey of HIV Infection among Male Commercial Sex Workers in Chiang Mai, December 1992", presentation at the 11th Annual Health Sciences Meeting, Chiang Mai University, 1993.
- Lubis, I., J. Master, M. Bambang, A. Papilaya and R.L. Anthony, "AIDS related attitudes and sexual practices of the Jakarta Waria (male transvestites)", *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, Vol. 25, 1994, pp. 102 – 6.
- Nanda, S., "Hijras: An Alternative Sex and Gender Role in India", in G. Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, Zone Books, New York, 1996.
- Nopkesorn, T., M. Sweat, S. Kaensing and T. Teppa, "Sexual Behaviors for HIV Infection in Young Men in Payao", Research Report No. 6 Program on AIDS, Thai Red Cross Society, 1993.
- Patankar, A. (ed.), *The Kamasutra of Vatsyayana*, Hippocrene Books, 1991.
- Peltier, A.R., *Pathamamulamuli*, Suriwong Books, Chiang Mai, 1991.
- Pradeep, K., M.S. Kumar, Nagarajan and A.J. Hariharan, "Intervention Development with men who have sex with men in Madras", 10th International Conference on AIDS, Yokohama, Abstract PD0158, 1994.
- Rodrigue, Y., *Nat Pwe: Burma's Supernatural Sub-Culture*, Weatherhill, London, 1995.
- Sittitrai, W., T. Brown and C. Sakondhavat, "Levels of HIV risk behavior and AIDS knowledge in Thai men having sex with men", *AIDS Care*, Vol. 5, 1993, pp. 261 – 71.
- Traisupa, A., C. Wongba and D. Taylor, "AIDS and Prevalence of Antibody to Human Immunodeficiency Virus (HIV) in high risk groups in Thailand", *Genitourinary Medicine*, Vol. 63, 1987, pp. 106 – 8.

15. ชายช่วยชาย

- Beyrer, C., A. Artenstein, K. Piyada et al., "The molecular epidemiology of HIV-1 among male commercial sex workers in northern Thailand", *Journal of AIDS & Human Retrovirology*, Vol. 15, 1997, pp. 304 – 7.
- Kunawararak, P., C. Beyrer, C. Natpratan et al., "The epidemiology of HIV and syphilis among male commercial sex workers in northern Thailand", *AIDS*, Vol. 9, 1995, pp. 517 – 21.
- de Lind van Vijingaarden, J.W., "Characteristics, identities, homosexual behavior and condom use among young men in public spaces in urban Chiang Mai, northern Thailand", *NAJAC*, special report, Chiang Mai, 1995.
- Varakitphokatorn, S., "AIDS Risk Among Tourists: A study of Japanese female tourists in Thailand", technical consultation on information regarding population movements and HIV/AIDS, Chulalongkorn University, Bangkok, 1995.

16. เด็กและนักโทษ

- Amnesty International, "Myanmar: Conditions in Prisons and Labor Camps", ASA 16/22/95, September 1995.
- Brien, P.M. and A.J. Beck, *HIV in Prisons 1994*, US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, Publication NCJ-158020, Washington, D.C., 1996.
- Choopanya, K., S. Vanichseni, D.C. Des Jarlais et al., "Risk factors and HIV seropositivity among injecting drugs users in Bangkok", *AIDS*, Vol. 5, 1991, pp. 1509 – 13.
- Correctional Populations in the United States, 1993*, US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, Publication NJ-156241, Washington, D.C., 1995.
- Gaiter, J. and L.S. Doll, "Improving HIV/AIDS Prevention in Prisons is Good Public Health Policy", *American Journal of Public Health*, Vol. 86, 1996, pp. 1201 – 3.
- Mahon, N., "New York Inmates' HIV Risk Behaviors: The Implications for Prevention Policy and Programs", *American Journal of Public Health*, Vol. 86, 1996, pp. 1211 – 15.
- Wing Naing, O., *Cries from Insein*, All Burma Students Democratic Front, Bangkok, 1996.

Wright, N.H., S. Wanichseni, P. Akarasewi, C. Wasi and K. Choopanya, "Was the 1988 HIV epidemic among Bangkok's injecting drug users a common source outbreak?", *AIDS*, Vol. 8, 1994, pp. 529 – 32.

17 และ 18. สื่อมวลชน และนักเคลื่อนไหว (เพื่อสังคม)

Anon., "The Bad Neighbor", *Wall Street Journal*, editorial, November 18, 1996.
New Light of Myanmar, "The People's Desire" is printed in each daily edition.
Smith, D.K., J.J. Neal, S.D. Homberg et al., "Unexplained opportunistic infections and CD4+ T-lymphocytopenia without HIV infection", *New England Journal of Medicine*, Vol. 328, 1993, pp. 373 – 9.
Soto-Ramires, L.E., B. Renjifo., M.F. McLane et al., "HIV-1 Langerhans' cell tropism associated with heterosexual transmission of HIV", *Science*, Vol. 271, 1996, pp. 1291 – 3.

19. สงครามค้ายาเสพติดและการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

Anon., "Burma's Heroin Deal", editorial, *The Boston Globe*, November 27, 1996.
Bernstein, D. and L. Kean, "People of the Opiate: Burma's Dictatorship of Drugs", *The Nation*, USA, December 16, 1996, pp. 11 – 18.
Chee Soon Juan, "Singapore Sling", *Dateline Interview*, Australian Broadcasting Service, October 12, 1996.
McCoy, A.W., C.B. Reed and C.P. Adams, *The Politics of Heroin in Southeast Asia*, Harper & Row, Singapore, 1972.
Parliament of the Commonwealth of Australia, *A Report on Human Rights and the Lack of Progress Towards Democracy in Burma (Myanmar): The Drug Trade*, Joint Standing Committee of Foreign Affairs, Defense and Trade, Canberra, 1995.
Whitman, W., *Specimen Days*, edited by Mark Van Doren, Viking Press, New York, 1945.

20. จรรยาแพทย์

- Cohen, R. and L.S. Wiseberg, *Double Jeopardy – Threat to Life and Human Rights, Discrimination against Persons with AIDS*, Human Rights Internet, Harvard Law School, Cambridge, Mass., 1990.
- Farmer, P., *AIDS and Accusation: Haiti and the Geography of Blame*, University of California Press, Berkeley, 1992.
- Lintner, B. and H.N. Lintner, "Blind in Rangoon, AIDS epidemic rages, but the junta says no to NGO's, *Far Eastern Economic Review*, August 1, 1991, p. 21.
- Mackinnon, C., "Crimes of War, Crimes of Peace", in *On Human Rights, The Oxford Amnesty Lectures 1993*, Basic Books, New York, 1993.
- Panos Institute, *The 3rd Epidemic Repercussions of the Fear of AIDS*, The Panos Institute, London, 1990.

21. ประชาธิปไตย

- Southeast Asian Information Network and Earth Rights International, "Total Denial: A Report on the Yadana Pipeline Project in Burma", SAIN, ERI, Chiang Mai, 1996.